Ecclésiasticae Exercitationes . 1622

answer to
Baronius

£275—

Q: D: B: E: C: D: M:

ANALECTA

ECCLEsiasticarum

Exercitationum:

Prioratus B. M.

de vallibus ordinis

Clunia- Collectore -censis

1748.

Richardo Montacutio.

1622.

LONDINI,
Pro Societate Bibliopolarum.

AVGVSTISSIMO SERENISSIMOQVE

Principi, *JACOBO*, Potentissimo MAGNAE BRITANNIAE Monarchæ, FRANCIAE *Regi, Fidei Defensori, &c. Pio, Felici, Pacifico.*

ANnus jam septimus agitur, Domine, cùm de Tuo sacratissimo jussu, non autem meâ voluntate, in hâc palæstrâ exercear Baronianâ. Non equidem abnuerim ante lustrum alterum, etiam tertium: ante visas vel auditas Exercitationes illas Casaubonianas, nonnihil me fuisse, in hoc ipso genere, meditatum. Non in illum finem, ut in vulgus aliquando, & hominum conspectum emanarent, (Neque enim, vel ὕπαρ vel ὄναρ, subierat illa animũ cogitatio) sed cùm, ad illius, quæ nunc dominatur, Theologiæ litigiosæ rationes cognoscendas, studiorum meorum cursum dirigerem, nihil mihi potius aut antiquius fuit, quàm, ut rei Christianæ perpetuam, ab Heroicis IESV CHRISTI & Apostolorum tempo-

ribus, Traditionem, ad ſæcula ſequiora, de Patrum monumentis derivarem. Ita enim, vel Naturâ duce, & communi ratione, ſtatuendum opinabar, à fontibus ad rivulos deſcendendum eſſe, non fontes poſt rivulos hauriendos. Quicquid autem apud illos primitivæ purioris Eccleſiæ proceres obſervatum, mihi meiſque uſibus ſeponebam, ſive ad Fidei ἔκθεσιν, ſeù morum πρᾶξιν, vel πολιτείαν Eccleſiaſticam ſpectabat, illud ipſum priùs, ad Annales Baronianos, Antiquitatis totius ditiſsimum quoddam penu & ταμιεῖον, collatum digerebam. Progrediente ità tempore & συσκήψει, de meſſe illâ maximâ & lætiſsimo vetuſtæ memoriæ proventu annonam ſatis laxam, & copioſam mihi ſupellectilem comparaveram. Intereà factum, ut magnum illud Galliæ & Literarum ornamentum Iſaacus Caſaubonus, ὁ μακαρίτης, de veſtræ Majeſtatis voluntate ac conſenſu, appelleret in Britanniam: ſeu ad tempus aliquod expatiatus, ſive ſedes, quod arbitror, fortunarum ſuarum, rebus patriæ turbatis, hîc fixurus. Ille autem, ut erat in omni literarum genere verſatiſsimus, ab expectatione de Baronianis ſuis Exercitationibus quas dudum in Gallijs parturierat, omnium excitaverat deſideria, & inflammaverat affectus vehementiùs. Non fefellit in parte ſpem de ſe conceptam: neque fefelliſſet in cæteris vir πολυμαθέστατος, ſi non illum ſummus Imperator Deus de vitæ ſtatione, quam hîc tuëbatur, ad æterna illa præmia evocaſſet. Poſtquam hinc exceſsit, collectus ad Patres, tempore, ſuis rebus ſatis forſan opportuno, mihi permoleſto, & ne quid gravius ominer, importuno; de Majeſtatis veſtræ ſpeciali mandato & voluntate, quicquid erat laboris atque oneris ab illo ſuſcepti, in meos humeros, ſuſtinendo impares & imparatos, transferebatur. Innotuerat enim

(Nam

(*Nam ut Angelus Dei est Unctus Domini*) Sacratissimæ V. M. me, quod dixi, quædam anteà fuisse in hoc genere commentatum. Voluisti igitur, jussisti, Domine, ut velut Optio succederem Exercitatori: prorsus quod habet vetus verbum, πεζὸς παρὰ Λυδὸν ἅρμα. Voluisti tamen, neque licuit reluctari. Regum etenim imperia sunt ἀδιέξιτα. Animadverte: Dicto pare: Præter imperatum ne loquare. Fortassis autem, non erat è dignitate, vel rei peragendæ & pertractandæ, vel Tui ipsius augustissimi βραβευτοῦ, & scientissimi ἀγωνοθέτου, Domine, Thracem aliquem secutorem rudem & agrestem, aut andabatarium nescio quem myrmillonem, prodire debere in arenam, post illum tam illustrem, & nobilem adeò tum multarum palmarum gladiatorem. Me autem ipsum, qui ad caussam præter voluntatem paratissimam nihil afferre poteram, quod attinet, magno certè fuit redimendum mihi, ut, quod hactenus feceram, intra privatos Musæi parietes, ut Aspendius ille olim Citharista, mihi & Musis solis concinerem. Nam videbam imprimis, ut sunt hodie studia, de Rhetorum rostris, Oratorum pulpitis, Concione quâdam populari, comptâ per annum & politâ, insinuare se facilius ad famam & opinionem, & posse & solere illos, qui de gurgustijs Literarum, ad opes anhelant & dignitates. Artes enim Oratorum totæ sunt forenses, & populares. Durum verò nescio quid, nec jucundum, ne dicam hirsutum & agreste sonant, qui semper in procinctu constituuntur. Vt non sit mirum si, ut olim in Græcorum illâ ὁπλοκρισίᾳ, etiam num, *Fortis viri, ferat arma disertus*. Memineram etiam legisse me puerum apud Petronium, Studiosos in scholis stultissimos fieri, neque quicquam illorum intelligere, quæ in vitâ civili & politicâ versarentur. Auditum quoque aliquando

aliquando accepisse à viro prudenti, & erudito, vulgò ita persuasum esse nostris etiam hodie Megistanis, & Principum ministerijs, assuetis. Sed & illud est ingens intertrimentum, quod si ut olim, ita nunc quoque, expectetur, *Ecquid tinniat Dolabella*, à numipetis fumivendulis, Beneficiorum propolis & licitatoribus : *Nudi abeant, & nuces colligant* : saltem consenescant apud fictilem lucernam Epicteti ; Archimedis cylindrum : Chrysippi rhombum, ne dicam molam Cleanthis atque urceum : prorsus intra clathros & cancellos bibliothecę, si nullas velint illi, quorum interest, nisi arbores glandiferas βαλανίζειν. Nam in re non nimis lautâ plerunque nati, maximam patrimonij sui partem, doctrinâ imbuti liberaliori, in illâ puerili institutione suâ prodegerunt. Si quid residui superfuerat adhuc, illud totum necesse est abliguriant in ornandâ & instruendâ bibliothecâ. Sed hæc sunt fortasis leviora, & nullo negotio ab illis contemni possunt, qui malint *Olus prandere* : vel *jus nigrum sorbere in Phiditijs suis*, quàm Procerum quadras circumlingere ; Potentiorum domos circumstrepere ; fortunas magnatum admirari : per obsequia abblandiri : laudare nævos & reduvias, vomicas interdum & carcinomata Mecenatis alicujus Trimalcionis. Sunt alia autem aforis præter ista, quæ ferri vix aut ne vix quidem possint ; Tempestates temporis formidolosi. Nam cui sunt incognita partium hodie studia ? æstus impacati animorum ? ob religionem implacabiles dissensiones ? odia plusquam Vatiniana, inter divisas factiones Protestantium Christianorum & Pontificiorum exasperata ? Geritur bellum, ut inter hostes : non, ut inter adversarios, disceptatur. Et bellum quidem ἄσπονδον ac internecinum: Vtri essent, non utri in causâ obtinerent.

De

De concordiâ inter partes redintegrandâ : de coalitione aliquâ resarciendâ : de Pace diruptâ ferruminandâ, vel hiscere audere & mutire ; scelus est quoddam ineluibile, nec majoribus hostijs expiandum, apud utrinque bustuarios Iesuitas & Puritanos. Solonem ferunt capite luendum sancivisse, si quis, in populari seditione, non alterutrius partis fuisset. Et profectò nullam furiosi quidam Theologi pietatem probant, nisi pulvere Pyrio conditam, & gnaviter impudentem. Ita planè est necesse, quoties dicimus aut disceptamus, quod sanctissimus dicebat Apostolus, θηριομαχῆσαι. Hâc rerum scenâ, sæculo tam protervo & contentioso, hominum studijs in hunc modum efferatis, ecquis adeò sui negligens aut dissolutus reperiatur, qui cùm latere posset extra teli jactum, periculi aleam non subire, prodire tamen velit in aciem & discrimen ? Scioppios alastoras : Cretenses cacodæmonas modestiæ propudia, humanitatis rejectamenta, provocare ? præsertim tam inæquali conditione. Nihil Perithous absque Theseo apud illos ἐξ ἐναντίας. Vt in causâ pari & communi periculo, conjunctis animis, sociatis armis, communicatis consilijs, rem illi, velut publicam, procurant. Soli nos sumus & solitarij. *Coclites in ponte.* derelicti, destituti, egeni, indigentes. Ne quidem, quod solebant tamen in spectaculis & per ludum commissionibus, voce, signo, nutu succurrunt, quorum tamen ante alios omnes interest : nedum consilij, auxilij, subsidij alicujus συνεπιχορηγία. In summo illi otio literario, curis soluti gravioribus : non intercisis aliundè studijs ; non injectis impedimentis, districti, distenti, avocati, *Hoc semper agunt,* sedentarij. Nos *Alia ex alijs in*

fata

fata vocamur; coacti ſubindè mutare loca; &, non aliter quàm hirundines ſolent, hinc inde; inde illuc commigrare. Nimirum, non debet omitti, vel comperendinari, λειτουργήματος illa ſpecies neceſſaria, unde victus ac veſtitus, & illud totum quod eſt βίου ἀφορμή, ſuppeditetur. Libros neque licet circumferre, neque ſumus ambulantes bibliothecæ. Sed nec libris abundamus quos circumferamus, quibus ſunt plerunque tenues opes, nullæ facultates, exiguæ prorſus rerum copiæ. Cùm tamen Baronij veſtigia conſectantem, ab apparatu ſplendidiore, & ditiſsimâ librorum ſupellectile, comparatum eſſe & inſtructum oporteat, non ὑπαρχόντως, ſed, ſi ſtrenuè & cum ſucceſſu velit tueri partes adverſarias, ὑπερβαλλόντως. Hîc jam neceſſe eſt conqueramur, Λοιπὸν κατάδηριτον φορμίζομεν μέλος: neque enim oleum infundunt illi qui libentèr tamen lumine uti velint. Illi, ultimò ut omnia ad manum habent, ita quoque & Typographos ad voluntatem: Nobis poſt illas, & alias ſexcentas, quibuſcum conflictamur, difficultates, incommodè contingit Typographorum σκαιότης & μικρολογία. Rem ſuam facere per compendia aſſuëti, quæſtuoſas exercent tantùm mercaturas. Hinc plauſtra nobis onerant & hamaxas totas tricis & quiſquilijs triobolaribus. Seria non ſapiunt. Latina non leguntur: de Græcis, ut Hæreticis, conclamatum eſt. Hæ ſunt noſtræ ἀκμαὶ τῆς, Domine, quas animo prævisas jam tum formidabam cum de veſtrâ ſacratiſsimâ voluntate, in hoc veluti piſtrinum compingerer. Feci tamen hactenus, quod ferunt feciſſe apud Alexandrum, ingenuum quendam puerum ſacris adhibitum adminiſtrum. Nam cum illi de foculo, quo utebatur in ſacrificijs Alexander, carbones ardentes, caſu quodam, ut fit, in

in manus excuterentur, ad fumum uſque & nidorem adurebantur digiti. Stupendam hìc conſtantiam admirari licet pueri iſtius camilli. Nam neque uſpiam ſe loco movit: non in terram carbones vel authepſam decuſsit: non clamorem ſuſtulit ejulatumve: non leſſum, gemitum, ſuſpirium dedit: non voce, vultu, geſtu, nutu, ſacra peragenda interturbavit. Præfiſcinè mihi liceat dicere, Domine; non abludit opinor hæc imago multum, à meorum ad Annales ἐπιχειρημάτων rationibus. De ſtudio enim illo nihil adhuc remiſi, nihil de illâ voluntate, quâ me, *Tua juſſa capeſſere fas eſt.* Ne verò haſtas deinceps abjiciam: ut pedem porrò promoveam, nec priori reddar ſecuri tali, virgulâ quadam divinâ procurari oportet, hoc eſt, veſtrâ Regali ἐπικήψει. Nam profectò res lenta eſt adhortatio. Increpatio pudore ſuffundit forſan, in hoſtem non convertit diſpalatos. Exempla & authoritas animos faciunt: ſed ab apparatu militari; ab auxilijs ſubmiſſis & ſubſidijs; à comeatu ſuppeditato, militiæ rationes omnes faciliùs expediuntur. Ex æquo & bono: More majorum: & divinâ quinetiam authoritate, ἰδίοις ὀψωνίοις ὀυδεὶς στρατεύεται. Quod supereſt, Domine, Supremus ille rerum humanarum arbiter & diſpenſator Deus, *Per quem Reges regnant, & Legum conditores juſta decernunt; per quem Principes imperant, & potentes decernunt juſtitiam,* Majeſtatis veſtræ ſacratiſsimæ, tot provinciarum habenas & populorum, in periculoſiſsimis temporum tempeſtatibus, & quaſi fluctibus decumanis, prudentiſsimè, & tranquilliſsimè, annum jam viceſimum moderantis: próque publicâ, non Tuorum tantummodò, ſed & Europæ totius, majorem jam in modum concuſſæ, & conquaſſatæ, ſalute, noctes dieſq; omni

omni ſtudio, ope atque operâ excubantis, ſanctiſsimas actiones, & conſilia ſaluberrima, benè proſperéque, éque animi ſententiâ, permittat provenire. Ita voveo M. veſtræ ſacratiſsimæ

Nexu omni & mancupio

humillimus devotiſsimuſq;

Servus, Subditus,

RICHARDVS MONTACVTIVS.

PRAEFATIO.

Emoriam rerum præteritarum monumentis literarum consecrare, ut illorum interest quorum facta commemorantur, & res præclarè gestæ, ita publicam quoque procurat utilitatem, & divinam illustrat providentiam. Sunt enim & fuerunt olim, quibus, Vivere ut velint, *cùm in votis est imprimis, tum & in proposito. Quam profligatissimæ impietatis sententiam ij qui semel animitùs imbiberunt, nullius* acroama *tam pronis auribus haurire solent, quàm Epicurei* δημαγωγοῦ *illud psephisma,* Nec propitios cuiquam solere esse Deos, nec iratos. *Fiunt autem ad audaciam omnem atque scelus proiectissimi, quibus ita persuasum est, quod ignorat nemo. Vtramq; enim partem* Pietatis, *optimum nimirum* de Deo sensum, *& rectissimum divini numinis* cultum *concidunt. Est autem, quæ & nomen suum sortita est à religando,* Religio, συνεκτικὸν ἔρεισμα τῆς κοινωνίας, *quod præclarè scivit ille apud Plutarchum. Quocircà, non potuit excogitari ratio procurandæ salutis populi, vel sanciendi cultus sacrosancti numinis, magis compendiaria, quàm* Expectare Deum fandi memorem, atque nefandi. *Nihil est autem quod vel blandiùs insinuat instillando animis hanc opinionem: vel efficaciùs obsignat imprimendo, quàm de superiorum sæculorum vetustâ memoriâ exemplorum in rem præsentem appositiones. Illa autem veluti de iugi quodam puteo, derivantur: antiquitatis videlicet apothecis, immortalitati consecratis. Recolere Gentium migrationes: ortus obscuros: progressus admirabiles:* ἀκμὴν *ipsam planè stupendam, & ab illâ declinatim, ruinam ad interitum &* ἀφανισμὸν*: Regnorum vices repetere & successiones: ortus & excidia rerum pub. Tyrannorum mortes relegere crudas & violentas: Principum versas & subversas fortunas: mutatas reminisci infra sæculum rerum facies: totius denique mortalitatis in lubrico constitutæ & consistentis* ἀνωμαλό-τητας *ruminando concoquere mente animoq;, quid aliud repræsentant & præscribunt, quàm Divinæ dispensationis* αὐτοδεσποτείαν, *& illam absolutissimam* ἐπὶ πάντων *monarchiam? Certè quidem harum & similium rerum istis recolitio, artus omnes impietatis in Deum, improbitatis erga homines nervos omnes, proculdubio penitùs eliserit, cùm nihil sit in illâ quod non* αὐτοβοεὶ *inclamat illud apophthegma,* Discite justitiam moniti, & non temnere Divos. *Quocircà laudatissimus imprimis Author* Diodorus Siculus, *qui summâ fide, immenso labore, diligentiâ & industriâ admirandâ, Historicas construxit, ut* Iustinus Martyr *appellat, bibliothecas, rectè nominavit, cùm suas ipsius, tum & aliorum in hoc genere* πραγματείας, *non solùm* Buccinam *actionũ humanarũ, commune quod-*

dam, ut appellat sermone Græco, χρηματιστήριον*: sed* Antistitam *veritatis, totius* metropolin *Philosophiæ, &, quod caput est, dispensationis Dei* ὑπουργὸν *& administram. Insidebat, opinor, hæc opinio, apud Gentes illas antiquissimas nobilissimasq́. Nam olim admittebant ad Historiam conscribendam, non omnes passim vel promiscuè: ne quidem promptos, prudentes, eruditos: non ab usu, ingenio, experientiâ instructos & comparatos: sed vitâ & moribus commendatos: sed religione consecratos: sed Vates quoque sacros, dilectos Deo, huic muneri & officio destinabant. Nam & hanc quoque partem, quod rebantur,* τῆς θείας λειτουργίας*, non aliter quàm mysteria & res sacras, ab illotis manibus hominum* ἀμυήτων *pollui dicebant atque profanari. Ita post* Æthiopum Gymnosophistas : Indorum Brachmanas, *& à* Buttâ *quodam* Sarmanas *oriundos: post* Bactrianorum Samanæos: Gallorum Druidas : *nostrorum* Bardos, *quibus incumbebat id muneris inter suos, fortia Maiorum facta commemorare; demandabant* Ægyptij *hanc sollicitudinem sacerdotibus suis atque Hierophantis. Repositæ erant autem, apud illos, in Templis, tabulæ confectæ memoriales, tanquam sacra quædam anathemata, undè suam, quod* Iosephus *ait contra* Apionem, Manetho *sacerdos & Prophetes, historiam* Ægyptiacam *compilavit. Sed & rerum* Chaldaicarum *gravissimus author, ille nostris, &* Iosepho, *ita decantatus,* Berosus, *erat, quod testatur* Tatianus, Beli *sacerdos* Babyloniorum *Dei, & de publicis sacrariorum tabularijs, illa omnia transcripsit in Historiam suam, quæ cum sacris adeò literis convenientia, cum maximo dispendio Pietatis, à multis retro sæculis desideramus. Laudat* Eusebius *in* προπαρασκευῇ, Sanchoniathonem Berytium, Trojanis *temporibus vetustiorem, &* Mosaicis χρόνον πλησιάζοντα; *qui* ἐκ τῶν ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀναγραφῶν, *de publicis illius Gentis armarijs derivatam* Phœnicum *Historiam, patriâ ipsorum linguâ contexuërat. Ab* Hebræis, *ut & aliæ, quod ad sacra pertinet, consuetudines, hàc etiam ratio procurata, ad vicinas Gentes dimanavit. Nam post* Mosem, *vatum omnium coryphæum, qui primus ad hanc provinciam accessit, ab ipsius Dei congressu &* ἐπιφοιτήσει *exornandam; illi qui in illo populo res Maiorum gestas, bella* Domini, *prælia* Canaan, *literis & stilo commendabant, vates erant: qui Regum* Iudæ, *Chronica &* Israelis: *qui* Commentarios *conficiebant,* vates *erant, ut apparet, &* videntes : *post* Iosuam *nimirum &* Samuelem, Nathan, Gad, Iddo, Shemaias, *alij, ad illam usque* Babylonicam *migrationem. Neque desitum est, ab illâ* μετοικεσίᾳ. *Nam post regressum* Iudæorum *in terram suam, secundùm illam prius usitatam consuetudinem, divini planè viri* Mardochæus, Esdras, Nehemias, *& Deo pleni, easdem illas partes adimplebant, usque dum subsistebant, apud Gentem illam, manifesta successio Prophetarum, & charismata vaticinandi. Quocircà* Iosephus, *non immeritò scriptis & scriptoribus* Iudæorum, *summam vindicat veritatis authoritatem:* ἅτε μήτε τοῦ ὑπογράφειν αὐτεξουσίου πᾶσιν ὄντος, μήτε τινὸς ἐν τοῖς γεγραμμένοις ἐνούσης διαφωνίας. *Nullam, ait, reperiri, quod verum est, rerum à diversis narratarum, diversitatem. Nullam inter referentes discrepantiam. Neque enim quilibet motu proprio, ad scribendum accedebat, vel ex animi sui, ut aliàs fiebat, sententiâ, sed erat muneris publici sacratíque quædam velut ordinata Liturgia. Peragravit, ut opinor, hinc exortus ille mos, & reliquas penè omnes, non prorsus barbaras, nationes.* Romanorum *certè usu, & quidem vetustissimo, receptum fuit, à sacerdotibus conscribi res gestas. Docent hoc, qui vocantur* Annales maximi, Gellio *laudati &* Ciceroni: *qui cùm scriberentur à* Pontificibus *maximis, inde suum nomen sortiebantur.*

Erat

Erat autem Historia (apud veteres Romanos, ait Orator) nihil aliud nisi confectio Annalium. Cujus rei, & memoriæ publicæ retinendæ caussâ, ab ipso rerum Romanarum initio, usque ad P. Mucium Pontificem maximum, res omnes singulorum annorum mandabat literis Pontifex, referebatque in album, & proponebat tabulam domi, ut esset populo potestas cognoscendi. Praxim hanc Iudaicam & Paganam, quemadmodum & in multis aliis, suscepit & expressit non inutiliter, Ecclesia Iesu Christi primigenia; ne rerum in illâ gestarum memoria, vel hominum interitu obliterata, vel posterorum incuria & oblivione extincta, obrueretur. Et quidem ab initio nascentis Ecclesiæ, Iesu Christi incarnati συγκατάβασιν, in carne susceptâ apud nos συσκήνωσιν, & laboriosam per summam illam exinanitionem, triginta quinque annorum συμπεριπεφοίτησιν, sanctissimi quatuor Euangelistæ, divini Spiritus amanuenses, publicis monimentis literarum, æternitati consecrarunt. Et Lucas ὁ ἅγιος, luculento & purissimo sermone Græco, adeò ut ne ipsas quidem Athenas magis Atticas opiner extitisse; beatissimorum Apostolorum actus, Petri præsertim ac Pauli περιόδους, ad posteritatem propagavit. Præceptorum vestigiis institerunt discipuli non indiligenter. Cumque Martyrum passionibus & triumphis: Synodalium conventuum sancitis præcipuam partem Ecclesiasticæ Historiæ, per annos CCC, complecterentur, inita est à prudentissimis viris sanctissimis Antistitibus ratio, quâ cælestis velut quædam παρακαταθήκη, in quam divina æterna veritas, & politia Ecclesiastica recumbebat; per sacratos quosdam viros procuraretur. Notariorum erat illud munus atque ἐγχείρημα. Martyrum illi palmas, & lemniscos: per equuleos, ignes, bestias, & exquisitissima tormenta ἐπιτελειώσεις: Patrum illi dictata & apophthegmata, ad regulam illam Traditionum sacrarum sartam tectam conservandam, fideli potiùs operâ quàm politâ, transmiserunt ad posteritatem. Neque quidem in Acta referebant & tabellas publicas, καθ' ἐπιτομὴν, & concisim, quasi membrorum quædam lineamenta aut adumbrationes; sed τὸ σύνολον, partibus suis omnibus coagmentatam. Si quid enim apud Iudices interrogati, pro tribunali palam responderant. Si quid dati in quæstionem apud carnifices, in eculeo & nervo constituti: si quid observandum dum caperentur: si quid egregium dum ducerentur: magnificum dum excarnificarentur: forte & animosum dum percuterentur, apud astantes protulerant. Tormenta quoque omnia & cruciatus, uncos, ungues, craticulas: ingesta, suspensa, repetita supplicia, cum suis omnibus momentis, intervallis, respirationibus annotabant. Quod si intra cancellos proconsulares: si secretiùs conventi apud Præsides: in ergastulorum cryptis & foraminibus fortiter loquuti vel passi fuerant, quod reticentiæ alioquin & silentio consecrandum fuerat, pecuniâ redemptum ab Amanuensibus, & Actuariis Proconsularibus, in Acta quoque cum aliis referebant. Clementem ferunt, illum Petri ἐκ διαδοχῆς, Petri certè Paulique συμφοιτητὴν, in hunc finem instituisse Notarios septem, per Romanæ urbis totidem regiones. Cùm verò negligeretur, sequutis temporibus, hæc liturgiæ & officii quæ fuerat, instituti executio, circa annum salutis 238, Anterus Pontifex, commemoratur, gesta illa Martyrum à Notariis diligenter exquisita, in Ecclesiæ apothecas relata recondidisse. Hisce deinceps adiecit, velut ἐπισκόπους & ἐργοδιώκτας Fabianus Pontifex, Anteri successor, septem Diaconos per easdem septem regiones. Profectò, non Præsulũ solas ἱερομαρτυρίας: aut virorũ illustriũ μεγαλομαρτυρίας: aut virginũ sacratarũ καλλιμαρτυρίας in tabulas Notarii referebãt: sed ex infimâ quoque plebe τοὺς τυχόντας, & quemcunque vel ignobilẽ, suis scriptis consignabãt. Certè pastor

 erat

erat Mamas, *& hirsutus de mapali Martyr, quem* Basilius, *ille Patrum disertissimus, Panegyrico sermone, ex Actis Martyrum celebravit.* Majores nostri, *ait Pontius in vitâ Cypriani,* hominibus plebeis & catechumenis Martyrium consecutis, tantum honoris, pro Martyrij veneratione, dederunt, ut de passionibus eorum multa, aut, propè dixerim, omnia conscripserunt, & ad nostram quoque notitiam pervenirent, qui nondum fueramus nati. *Vetustissimam oportet esse consuetudinem, quippe* Pontius *vixit antiquus author cum* Cypriano. *Suam & ipsam commendat antiquior adhuc illo* Tertullianus, *dum in illo de Coronâ militis,* Fastos Ecclesiæ, *quasi triumphales,* Municipalibus Gentium *opponit* solennitatibus. *Hinc instructi demum & comparati, ad illustrandas res Ecclesiæ per Historiarum suarum monimenta, viri doctissimi processerunt. Hinc suum* Hegesippus *syntagma confecit de* Traditionibus Apostolicis. *Citat* Eusebius *archiva* Edessena; *Epistolas non paucas Ecclesiarum, de Martyrum concertationibus. His quoque instructi adiumentis alij, Martyrologia, augustos titulos, orbi Christiano proscripserunt. Princeps hoc aggressus est fortassis* ὁ τοῦ Παμφίλου. *Fatetur autem ipse, non uno loco, se Martyrum historias contexuisse. Nec erant illæ quasi Brevicula quædam, recitandis solùm nominibus destinata, quale nunc est* Romanum *Martyrologium,* Bedæ, Vsuardi; *vel qualia* Græcorum *menalogia: sed scriptæ* κατὰ πλάτος, *quod apparet. Nam Lib. Hist. 5. cap. 20, inquit ipse de beato Apollonio,* Istius verò coram Iudice verba: & responsa quæ dabat ad Perennij interrogata: orationem quoque apologeticam apud Senatum habitam, si cui libitum fuerit accuratè cognoscere, legat ille librum à nobis compositum, de veterum sanctorum Martyrum rebus gestis. *Erat ista inter cæteras, meo quidem animo, illorum temporum non postrema fælicitates, quòd illos gloriosissimos triumphos Martyrum* Iesu Christi, *Pancratiastarum* ἀνδραγαθήματα, *monumenta victoriæ, ornamenta honoris, laudis insignia, non ficta, non commentitia, non fucis & præstigijs deformata, non ullis calamistris adulterata, sed nativo colore resplendentia, hoc est, veritate exculta & adornata, possiderent. Fatendum est omnino tot tabulis deperditis, consecratis olim æternitati: tot veteris memoriæ monumentis de manibus excussis posteritati, in quibus viri fortes, sanguine fuso dum pietati litant & divino cultui, nomen* Iesu Christi *legebantur consignasse; iacturam deplorandam, nec reparandam restaurandamve, fecisse Ecclesiam Dei. Calamitatem hanc debemus partim hominum incuriæ & veterno: temporis decursi diuturnitati partim: barbararum gentium inundationibus; & consequutæ in mores hominum sæculorum nonnullorum barbariei. Præcipuus autem cladis huius author extitit, ut opinor, is, qui non solummodò in vitas Martyrum & fortunas, sed in ædes Deo sacras & cœmiteria, in codices & libellos Christianorum, in scrinia bacchabatur & tabellaria,* Diocletianus. *Neque enim ille rabiem & furorem suum in solas scripturas effundebat: sed & Acta quoque Martyrum abolere & passionum memorias satagebat, quòd ab illarum lectione in conventibus suis, multò magis animosiores redibant domum, ad persimilem constantiam inflammati. Palmarium isthoc facinus aggrediebatur ille,* Furia *&* Enyo, *cùm de cæteris omnibus esset conclamatum, imitatus in hoc ipso, pestes illas duas, qui olim in vetustâ synagogâ, non dissimili barbariâ, grassabantur.* Herodem *enim narrat* Iosephus, *conscium sibi suæ ignobilitatis, omni ope operâque annixum fuisse, ut lineas* Iudæorum *genealogicas aboleret. Et scriptum legitur in Historiâ Macchabaicâ, contra sacras Scripturas insanivisse illum,*

illum, quem, nec iniuriâ, à furiatis factis, Polybius, author imprimis gravis, Antiochum Epimanem, nominavit, non ut vulgo dicebatur, Epiphanem. Non successit illis antea λυμεῶσι; sed nec huic alastori & tyranno, quod moliebantur. Nam tabulas de medio tollere, singulas non potuit, quibus Martyrum memoriæ & res Ecclesiæ gestæ continebantur. Neque verò Antiochus Scripturæ codices, quod nobis notum est: nec Herodes, Iudaicas genealogiarum series, de medio sustulit vel extinxit. Nam certum est, Eusebium, qui dirissimæ illius persecutioni, quanquam iunior, erat contemporaneus; & per Halcyonia Constantini, Historias illas suas, Martyrum & Ecclesiæ conscribebat, scriniis adiutum fuisse Notariorum; tabulas consuluisse Ecclesiarum; Acta advocasse in subsidium; & frequenter ad epistolas provocare, transmissas ab Ecclesiis ad Ecclesias, de Martyrum Iesu Christi ἀποτελειώσει. Ab Eusebio sunt elapsi anni 1300 præter propter. In tantâ temporis longinquitate, nihil mirum, si quod aiunt,

> Multa dies, variusque labor mutabilis ævi
> Rettulit in pejus.

Neque enim, solum vinum vetustate coacescit: sed & marmora & silices seniò tabescunt: corroduntur carie: sole fatiscunt madore soluta; & ventis impulsa, machinis impacta, in ruinam & rudera resolvuntur, si non ipsâ omnium confectrice vetustate, ad interitum rediguntur. Quid non tempus edax? Arnobius illi sæculo proximus, conquestus est, etiam per ætatem suam, Ecclesiarum monumenta multis modis fuisse vitiata. Si quæ sunt, inquit, literis conscriptionibusque mandata, malevolentiâ Dæmonum, quorum cura & studium est hanc intercipere veritatem, & consimilium his hominum, interpolata quædam aut adulterata, partim mutata atque detracta verbis, syllabis, literis, ut credentium tardarent fidem, & gestorum corrumperent authoritatem. Sequuta sunt deinceps tempora, quæ atrocitatis istius calamitatem, magno cumulo superaddito adauxerunt. Nam, cùm illas vetustatis primitivæ reliquias quasdam, velut de naufragio tabulam, suscepissent, pigmentis quibusdam fucatarum mercium, & interpolatis fabulis incrustarunt. Scruta, vitrum, calculos, arenam, σκύβαλα nescio quæ & ἀποτρίμματα dominata, de suis deducta officinis, emblematis quibusdam & vermiculationibus tesserulata; æruscatores, malæ fidei mercatores, simplicium obtruserunt credulitati. Philoni quidem Iudæo verissimè dictum memini, Κόλασις ὁσιότητος δεισιδαιμονία, quam non soli Philosophi, quod observat Cicero, sed Romani etiam, gens sagax, & si quæ olim alia fuerat, secundùm rectam civilem rationem πολιτευομένην, à Religione separaverunt. Cultus enim Dei, qui optimus est, castissimus semper esse debet & plenissimus pietatis: ut illum semper purâ, integrâ, & incorruptâ voce & mente, veneremur. In hanc sententiam quàm appositissimè, virginem castam, sanctam, illibatam, verecundam veterem nobis Ecclesiam, & temporibus Apostolorum Heroicis proximam antiqui, qui tum vivebant, Patres descripserunt: cùm sanctissimi Præsules gravissimi viri, domi illam septam liberali custodiâ, non aliter quàm Parentes adultam solebant & ἀπόλαυστον tuerentur. Non illi fucũ & cerussam nudæ veritatis faciei illinebant, sed colorem vivum vegetũq; sanguine suo diffusum prætendebant. Hoc est, homines aperti, simplices, candido pectore præditi, non nundinariam religionem, non venalẽ aliquem cultũ Dei, non triobolarem pietatem venditabant. Ferri certè non debet, non potest excusari, doctissimi viri intempestiva & importuna calumnia potiùs quàm accusatio, qui non verebatur asseverare, extitisse plures per Ecclesiæ illa tempora

 primitivæ

primitivæ puriora, quibus facinus palmarium videbatur, cœleſtem veritatem ſuis figmentis adjutum ire, quo faciliùs ſcilicet nova doctrina à gentium ſapientibus admitteretur. *Deprecantur hanc calumniam veritatis ſanctiſsimæ cœleſtis, ſacrati Antiſtites & hierophantæ. Reclamant, abnuunt, removent, refellunt non unâ vice, à vita & moribus* Chriſtianorum, Iuſtinus, Tertullianus, Athenagoras, Arnobius, *alij, qui rei* Chriſtianæ *defenſionem, ſcriptis apologeticis ſuſcipiebant. Quorſum enim fucum & fallacias advocarent in ſubſidium apud Gentium ſapientes non obeſæ naris, ſed emunctæ, & ingenij plerumq; limatioris? Quid opus per præſtigias & incantamenta oculis illudere, fraudem velle facere (quemadmodum agyrtæ circumforanei ſolent cùm cœlum claudere, ſolem ſiſtere, orbes cœleſtes retrò agere, montes loco ſuo movere, viam per aquas aperire, & rerum vices ac naturas in alia omnia poſſent, vellent modò, ad Dei gloriam, tranſponere & transformare? Apud enim priſcos illos Proceres rei Chriſtianæ, cùm nondum evanuerat miraculorum gratia*, κηρύττων τοῖς λόγοις ἀλήθειαν, ἐπιστοῦτο τοῖς θαύμασι τὴν ἐπαγγελίαν. Erant enim, *quod rectè cenſuit Auguſtinus*, miracula neceſſaria priuſquam crederet mundus, ad hoc ipſum ut crederet mundus: ἵνα, οὓς οὐκ ἔπειθε κηρύττουσα γλῶσσα, τούτους ὀφθαλμοὶ ἐλέγξωσι μαρτυροῦντες, *ut Baſilius Seleucienſis.* Erant autem illa, *non in omnem ævi æternitatem duratura, ſed diſpenſationi cuidam temporali accommodata inſervitura.* Θαύματα μωροῖς, *apud* Græcos erat, Athenæo *teſtante, tritum olim ſermone proverbium. Et profectò, dum in cunis vagiebat Eccleſia, nondum diffuſa per terrarum orbem & diſſeminata, fidem infirmam nec adultam adhuc, ut vitium propagines adminiculis quibuſdam, ſic miraculorum ſufflamine Deus ſuffulciebat. Hoc docet diſertis verbis* ὁ χρυσορρήμων. Cùm Dei cognitio nondum diſpalaretur, fiebant miracula apud majores noſtros. Nos autem non indigemus adhuc hâc informatione. *Si tum non indigebat, ex ſententiâ* Chryſoſtomi, *miraculis Chriſtianus orbis, quorſum Gratia illa in caſſum diffunderetur? Nuſquam enim in divinis operibus,* φαῦλον *vel* φλυαρὸν *invenitur. Quocirca fatetur mellitiſsimus idem Pater, in ſecundo, ni fallar, de ſacerdotio, ne veſtigia quidem relicta per ætatem ſuam extitiſſe,* ταύτης τῆς δυνάμεως τῶν σημείων. *Quod non ita, opinor, devocare ad calculos debemus, quaſi nullum nullibi, ne quidem quâcunque exigente neceſsitate, miraculum aliquando ederetur. Nam doctiſsimus ille* Auguſtinus, Chryſoſtomo *ætate quidem ſuppar, cum Epiſcopatu prior, annis tamen atque natu minor, aliorum commeminit per ſuam ætatem miraculorum, & illius de reliquijs ſanctiſsimi* Stephani *Protomartyris: Qui tamen alibi non veretur pronunciare*, Nec in noſtra tempora, durare permiſſa ſunt miracula, ne anima ſemper quæreret viſibilia: & illorum uſu frigeſceret humanum genus, quorum olim flagraverat novitate. *Sed & ipſemet* Chryſoſtomus *meminit non ſemel miraculorum per ætatem ſuam editorum. Et ſcimus hoc factum, infra ætatem illam* Chryſoſtomianam. *Sed cùm* δύναμιν *commemoret evanuiſſe, ſatis docet nihil aliud illi in animo fuiſſe, quàm illud chariſma in Eccleſia coarctatum, quod nunquam fuit electorum peculiare. Quorſum verò iſta, de miraculis inſtituta diſceptatio? Nimirum hanc divinam* οἰκονομίαν, *rerum illarum conditioni, temporum ſtatui, & ingenijs hominum convertendorum accommodatam, non tulerunt, ut apparet, æquo animo, ita circumſcribi & quibuſdam terminis decircinari poſteriores. Infra Patres illos priſcos ſubſidere, & tanquam faſceis ſubmittere indignati, ita ſe mulctatos eſſe* θαυματουργία *illa vetuſtiorum, & quaſi capite diminutos non tulere. Nec ob eam ſolùm cauſſam, ſed quòd non caremus facilè nec libenter ornamentis illis, quibus nos non natura quædam & conſuetudo,*

tudo, sed specialis indulgentia assuefecit. Quocirca postquam χάρις *illa* θαυματοποιὸς *constringebatur, inventi sunt illi per Ecclesiam, qui vocarent in subsidium, suas quasdam artes, pias fraudes, non malo forsan animo excogitatas. Nam qui, solerti quâdam mentis sagacitate futuri temporis statum augurabantur, pietatis zeliq; defervescentiam, cessantibus miraculis, pertimescebant. Ita enim est naturâ comparatum. Homines quæ suspiciunt, illa laudant. Quæ laudant verò, venerantur: & ut ijs placere possent, quos tantum non adorant, nec sumptui parcunt nec labori. Vulgò autem illos admirantur, in quibus eximium quid animadvertunt, & præter opinionem popularem: nec, ut homines illos, sed ut deos quosdam inter homines, inhiantes & attoniti, prosequuntur. Hoc in Lycaonibus licet observare quidem apud sanctum* Lucam, *in Actis Apostolicis, qui* Paulum *&* Barnabam θαυματουργοῦντας, *divino honore dignos arbitrabantur. Quocirca cùm charismatis in antiquioris Ecclesiæ, & alijs & hoc ipso carerent illi, Deo sic dispensante,* μεταγενέστεροι, *illo tamen* τοῦ θαυματοποιεῖν, *dono carere, è re suâ non esse quidem putavere. Ideò qui post sæculum sextum & deinceps, fortassis etiam & anteriùs, in Ecclesiâ floruerunt, etsi non edebant, ut olim, miracula, videri tamen volebant, horum copiâ abundare, & proventu frequentiori. Sic ante* Damascenum *&* Germanum, Græcos: *per* Gregorium *Dialogistam, & alterum illum* Gregorium Turonensem, *ingens accrevit miraculorum & mirabiliorum cumulus ubique, per omnes angiportus, per nosocomia, per Templorum cryptas sese diffuderunt* θαυματοποιοί, *non aliter quàm*

Velut ingentem formicæ farris acervum
Cùm populant hyemis memores.

Et profectò ad illam segetem copiosissimam, quæ deinceps se per libros atque literas hominum otiosorum, & maleferiatorum λογογράφων, *diffudit mirabiliariorũ, ne vis illa innumerabilium atomorum ascenderit, quæ per* magnum Inane *coalescunt inter se, & concatenantur, si fides adhibenda sit insomnijs* Democriteis. Sanctorum *vitas & legendas:* Martyrum *actus & passiones:* Confessorum *res gestas & historias:* Episcoporum *regestra: Annales* Ecclesiarum: *Chronicorum examina, de Monasteriorum alvearijs satis crasso filo & levidensi contextorum miraculorum series infinitas nobis enarravere. Videtur hisce omnibus in narrando illud* ἔργον *fuisse, attonitos Lectores ut obstupefacerent: veritatem, ne à longè, ne quidem* παρέργως, *vel* ὡς ἐν τύπῳ, *decus illud vel vitam Historiæ cuiuscunque, ne vel in transcursu, salutarent. Ita paginas suas omnes, omnes literas, nedum lineas, miraculis constipant & condensant, quasi mercibus, vel saburrâ potius, onerariam. Qui de sancto* Patricio, *vel* Cantuariensi Augustino: *de* Dionysio *illo* Areopagitâ, *Parisiensi, ut volunt, Episcopo,* ῥηματολεσχῶν, *præter* τερατολογιῶν, μυθοποιιῶν ὀψιμαθεῖς, *nihil prorsus repræsentant per illas longas, laxas, lacernosas licentiosasque narrationes, quæ nauseam cieant, subvertant stomachum* ἐμετικῶς ἔχουσι, *lectorum.* Chrysostomum *ipsum, qui testatur adeò disertis verbis, idq; non uno in loco, miraculorũ charisma per suam ætatem desiisse,* θαυματουργὸν *tamen describunt* βιογράφοι, *homines, bonis horis utentes malè. Profectò, modò vera nobis narravissent, Biographi Chronorapsodi Græci Latiniq;, qui ab annis octingentis & quod excurrit, scriptis suis, melioribus inde eiectis & eliminatis, omnes passim insederunt bibliothecas, illa aurea sæcula Apostolorum: heroica illa tempora Apostolicorum virorũ, cum luteis adeò, & lutulentis componi non possunt nec comparari. Cum in istis tamen, fœda barbaries, crassissima ignorantia, quasi quodam diluvio, universum orbem Christianum involvissent. Unus* Cuthbertus, Dunstanus, Wulstanus, *unus aut* Beckettus, *in illo artificio mirabiliario,* Athanasios *omnes &* Nazianzenos:

Iustinos

Iustinos *omnes &* Irenæos: Polycarpos *&* Ignatios: Petrum, Paulum, Iesum *ipsum* Christum, *multis parasangis transcenderunt. Quicquid ab ortu illorum primo, etiam & conceptu, ad extremum spiritum, ad ossa, cinerum, & pulverum segmenta minutissima, decurrebat temporis, illud, & illius momenta omnia, etiam vacationes, miraculis peragendis distinebantur. Omnia erant miracula, vel revera potius,* ἅπαν ῥύπος καὶ λῆρος ἐπὶ λήρῳ. *Homines ridiculi! qui viros sanctos, nonnullos, multos non malos, in scenam huius vitæ nobis producebant, ut tanquam mimum quendam aliquandiu* θαυματοποιοῦντες *agerent, & sic lampadem traderent successuro. Homines impij, non solùm vani, qui divinam augustissimam omnipotentiam, apud veteres olim* παρακαταθήκην, *& nunquam nisi* ἀπὸ μηχανῆς *rebus solitam advocari conclamatis, sine ullo delectu, cuicunque passim, non modò vanum exposuerunt, sed etiam & ludibrio & lubentiæ.* T. Livium, Romanæ *Historiæ parentem, & lacteâ quâdam dicendi facultate fluentem,* Gregorius *Papa primus, si vera narrant, è manibus Christianæ iuventutis excussum, ab omnibus armarijs, quantum in ipso fuerat, librorum publicis amovit privatisque. Et fortassis huius boni viri* κακοζηλίᾳ *iacturam ingentem illam debemus, quàm frustra deplorant eruditi homines & cordati, de tot voluminum decadibus interversis, & nusquam terrarum restaurandis, nisi forsan apud* ἐσχάτους ἀνθρώπων Αἰθίοπας, *in montis illius* Amaræ, *bibliothecâ. Indignatum* Gregorium *hoc fecisse ferunt, quod à cursu rerum, è* Romanâ *dignitate narrandarum, ad portenta descendat commemoranda, & superstitiosas portentorum procurationes. Excusationem* Gregorius *mereretur opinor, si non ob illud ipsum erubescere deberet, quòd tam severè voluit in* T. Livio *castigatum. Nam quod sparsim fit in Historiâ* Livianâ, *hoc confertim procuratur &* σωρηδὸν *in illis Dialogis* Gregorianis. *Ab illo tempore, si subductis calculis ineatur ratio, vix pars centesima de Historiâ Ecclesiæ, miraculis vacua reperietur. In hâc luce literarum, apud Divas,* Aspricollenses *&* Laurettanas: *apud* Gonzagas, Xaverios, Loiolas, Borrhomeos: *ad ossicula, ramenta, stramina quoque suspendiosorum hominum, & per ætatem decrepitam* παρθενοπίπων, *qui in ætatis flore erant* ἀρσενοκοῖται, *apud vestes, & caligas, & subligacula parricidarum, proh Pietas, & Fides, & verecundia! maior abundantia* θαυματουργιῶν, *quàm apud* Iesum Christum, *&* Apostolos *provenit. Deplorandam planè vicem Christianæ Historiæ: in quâ, agyrtæ, metrogyrtæ, halophantæ, homines circumforanei, simplicitati humanæ tam nequiter inequitant & insultant.* Pagani, *Historiam cùm appellent, habent etiam,* testem veritatis Christiani, *qui & sunt & haberi desiderant,* Antistites veritatis, *falsitatis instrumentum & præstigiarum habent. Homines* εὐήθεις, *si non improbi, præter plaustra quædam* τερατολογιῶν, *nil nobis in Ecclesiæ Historiâ reposuerunt. Atque utinam hic hominum improbitas constitisset malè feriatorum, neque manus suas impuras adhibuissent ad incrustandam figmentis suis antiquitatem. Cùm enim de reliquijs vetustissimæ memoriæ, non nisi paucæ restarent, atque illæ dissectæ, tanquam laceri artus & membra* Absyrtiana: *Cúmque Acta Martyrum* γνήσια *paucissima, de clade illâ sæculorum superiorum, vel* γνησίοις νόθα, *superfuissent: ingens sanè copia, nusquam* Eusebio, Socrati *vel nota de nominibus vel notata, apud* χθεσινοὺς *quosdam &* τριωβολιμαίους *scriptores, quasi ab Orco revocata, comparebat.* Cedrenus, Metaphrastes, Nicephorus, *alij, eruditionis & Historiæ dehonestamenta, laudant nobis* Euodios, *nescio quos* Petri *discipulos, & in sede* Antiochenâ *successores,* Abdias, Prochoros, Hippolytos, Melitones, *multarum narrationum promos-condos, quas mirabili silentio involutas antiquitas ignorabat. Et sunt pleræque horum hominum narrationes, gerræ germanæ, rationi*

repug-

repugnantes communi, in Deum iniuriæ & pietatem. Vt summæ fuerit fœlicitatis, non solius laboris & νυνεχίας, *per obsessum iter tot difficultatibus, ad veritatem potuisse eluctari. Et hæc erat Ecclesiæ calamitas peculiaris, sequitur altera communis cum* Paganis. *Veritatem ab Historiæ* Augustæ *scriptoribus varÿs modis fuisse infractam, querebatur olim* Cornelius Tacitus: Libidine præsertim assentandi, aut odio adversus Dominantes. *Nec* Augustam *tantummodò Historiam* Tacitus, *sed & antiquiorem* Romanam *illam, atque* Græcam *querebatur non nemo, multis modis ab affectibus vacillare: dum, vel sibi indulgent vel partium studÿs, veritatem delumbabant authores, nervosq́ illius & articulos concidebant.* Anaxilaum & Theopompum *grassatos ad commendationem olim per multorum reprehensiones testatur* Halicarnasseus. Timæus Siculus, *ab eodem vitio, vulgò* ἐπιτίμαιος *dicebatur.* Hieronymus Cardianus, *qui* Græcorum *primus*, Romanas *delibabat antiquitates*, ἔχει δόξαν πρὸς ἀπέχθειαν γεγράφαι τῶν βασιλέων. *Legisse memini apud* Polybium, Fabium Pictorem & Philinum *bellorum scriptores* Punicorum, μὴ δεόντως ἀπηγγελκέναι τὴν ἀλήθειαν. *Nam* Philinum, *dum partes tuebatur* Punicas, *multa mentitum in illorum gratiam:* Fabium *contrà*, Romanorum *fortunas, ultra omnem veritatem extulisse.* Nicolaus *quoque* Damascenus, *quod minimè decuit Philosophum è Peripato,* Herodi *regi* χαριζόμενος, *multa convincitur confinxisse à Iosepho.* Artificium promerendi obsequium est: obsequij disciplina, morigera subjectio, *ut argutè* Tertullianus. *Veritatem maiores nostri, sanctissimi viri, ante omnia sectabantur in Historÿs: ideoq́ nihil prorsus, vel exiguum quid, suis affectibus dedisse, sunt existimandi. Non ausim, vel opinione sinistra, labem horum commentarÿs aspergere velle.* Αἰδέομαι ἡρώας. *Nec ferendi sunt homuli nescio qui, terræ filÿ, qui, velut aliqua de vepreculis extracta nitedula, ad arrodendas adoreas lemniscatorum Heroum proreptant. Sunt tamen, qui* Eusebium, *antiquissimum illorum, quorum scripta ad nos, de clade barbaricâ, pervenerunt, non verentur accusare, quòd ut* Xenophon *olim* Cyrum *in Pædiâ, ita ille* Constantinum *ubique non ad Historiæ veritatem, sed ad effigiem iusti & Christiani Imperÿ, depinxerit. Nec fortaßis iniuriâ. Nusquam enim* Eusebius *viri illius nævos & labeculas commemoravit: ubique est laudum ipsius, & quidem pleno ore, ebuccinator: quum tamen negari non debeat, hæsisse ad metas illius vitam cùm privatam tum etiam publicam, non semel.* Zosimus *ille, pecus Paganum maledicentissimum, velut scurra de trivio, aut de plaustro suo hypocrita, furiosiùs in illum debacchatur. At in rebus eiusdem enarrandis, necesse est dicamus* Eusebium, *Laudatorem non Narratorem; ita totus est ubique Panegyristes. Inter utrunque consedit neglecta veritas, dum utrinque sic affectibus indulgetur.* Ὅταν δὲ τὸ τῆς ἱστορίας ἦθος ἀναλαμβάνῃ τις, *horum omnium oblivis cendum illi est, inquit* Polybius. *Sed nec in solâ* Constantini *caußâ deliquisse vult* Baronius ὁ τοῦ Παμφίλου: *alibi, aliàs, de alÿs rebus, testem malæ fidei vel sublestæ, postulavit. Vult* Arij *fuligine, quemadmodum loquitur, non leviter aspersum, sed imbutum penitus: ac, velut advocatum factionis* Arianeæ, *partes Orthodoxorum minùs sincerè, minùs secundùm veritatem narratas peregisse.* Socrates *tamen, illi ætate proximus, vehementer in illo laboravit, ut* Eusebium *vindicaret ab aspersione illâ, & in partes assereret Orthodoxorum: Nec iniustâ forsitan exceptione, si tempora distinguantur accuratè. Nam nondum detectâ* Arij *impietate, fraudibus Hæretici atque imposturis nondum prolatis in apertum, propendebat* Eusebius, *fortaßis, in opinionem & partes* Arianas: *at postquam, ventilatâ*

latâ & discußâ caußâ, Nicenæ sanctiones veritatem consignarant, & furori Ariano, atque blasphemiæ anathema maranatha indixerant, non sine ratione opinari licet, virum illum eruditißimum, animo semper constantißimo illi professioni adhæsisse. Post Eusebium, fatendum est, Socratem & Sozomenum multum omni modo attulisse, ad rem veteris Ecclesiæ illustrandam. Hos contendit Annalista Cardinalis multa quidem aliter, quàm ut gesta fuerant, ennarravisse in rebus & certaminibus Novatianorum, cum perfidiæ illi & schismati adhærerent. Philostorgium in manibus nunc non habemus, Eunomij discipulum, Arianeæ factionis buccinatorem. Multa ille mentitus in Historiâ suâ dicitur, ad invidiam creandum homoüsiastis, hoc est, sacratißimæ Theologiæ de Iesu Christo vero Deo, Patri suo coæterno & coæquali, propugnatoribus. Sed vixit Philostorgius cum figmentis suis, neque uspiam iam prostant eius narrationes. Eusebium, Socratem, Sozomenum Cardinalis, fortaßis iniuriâ, postulavit, non minùs quàm Iosephum Iudæum Historicum; quàm rectè verò, quàm secùs, videbimus per partes & in loco. Certum autem est, sequuta fuisse illa tempora, quæ doctißimus Exercitator, non sine caußâ dubitavit, utrum τερατολογίας, an verò ἀγνοίας χωρὸς, nominaret. Sed de τερατολογιῶν iam dictum est. Imperitia autem illa fuit literarum, stupenda barbaries atque ignorantia, quæ de vitâ, moribus, & institutis hominum doctrinam omnem atque eruditionem, sed & ipsam propemodum excusserat humanitatem. Conqueruntur paßim, ex utraque factione eruditi viri, per aliquot lustra, etiam sæcula, nil nisi indoctum, ineruditum, barbarum, in libros & literas, in vitam atque mores inolevisse. Neque mirum. Nam in illâ ruinâ & interitu Romani imperij: in illâ calamitate Religionis Christianæ, per gentes ferocißimas, & ab omni humanitate abhorrentes, quæ se paßim in Europam infundebant, necesse fuerat ingeniorum cultum, quasi peste contactum & afflatum, emarcescere, & paulatim, quod factum fuit, interire. Honesto enim otio, atque liberali habitu excoluntur artes & adolescunt. Neglectæ, spretæ, armorum strepitu & tumultu inquietatæ, locove suo pulsæ & deiectæ de dignitate, secedunt, exulant, profligantur. Itaque quod spectat ad eruditos, post Isidorum Hispalensem, qui ad annum Domini DC. XXXVI, aut circiter, è vitâ excedebat, ad Bedam usque nostratem Venerabilem, qui in vivis erat ad annum DCC. XXXI, in omni, vel quolibet etiam scientiarum genere vel mediocriter versati, erant quidem vix, numero totidem quot, Thebarum portæ vel divitis ostia Nili. Certè feraci satis sæculo rebus gerendis, decora ingenia defuere, qui res easdem præclarè gestas, orationis elegantijs exornatas posteritati commendarent. Quis non ægrè ferat Saxonum maiorum nostrorum, ab ingressu primo res bello paceq; gestas, urbes conditas, nominum designationes, politiæ formam, & sanctiones Legum ignorari? Quis non indignetur Arthuri illius magnanimi fortia facta: Augustini adventum & ἀναστροφήν. Religionem, satam, fusam, propagatam: Rempub. formatam, sancitam, stabilitam: cæteraq; quàm plurima memoriâ & monumentis æternis digna, vel omnino fuisse tenebris densißimis involuta, & prorsus ἄδηλα, vel ita conspurcata fabulosis nugamentis, ut temporibus Paganorum μυθικοῖς accenseri, vel infra μεταμορφώσεις deberent amandari. A comato Clodione & Meroveo, Francorum nomen in Gallijs illustrari cœpit: à Clodoveo primo, Christi sacris per beatum Remigium initiato, res Ecclesiæ florentes, & omni copiarum proventu beatæ propagabantur: à Pipinis duobus, Herstallo & Nano: à Carolo ante omnes Martello, res tantæ gerebantur, tam illustres, quæ casuum varietate, periculorum magnitudine, eventus

successu

ſucceſſu & fœlicitate, Romanas omnes antiquitates, & Græcorum trophæa poſſent, ſi non obſcurare, provocare tamen vel adæquare. Paulum Diaconum & Alcuinum paullò ſupra vulgus ſeſe efferentes, Caroli Magni, quæ ſequuta ſunt, tempora protulerunt. Cuius viri, & meritis & nomine magni, illuſtriſſimi triumphi, victoriarum curſus, pietas in Deum, in pietatem zelus & devotio, in Eccleſiâ exornandâ, propagandâ, conſtituendâ, conſervandâq; ſtudium: cuius virtutum nobiliſſimarum præconia, à T. aliquo Livio, Criſpo Saluſtio, Cornelio Tacito fuerant enuncianda: non ab Eginharto, Sengallo, Turpino, literarum dehoneſtamentis, literatorum quiſquilijs deblateranda; nedum mendacijs prodigioſiſſimis, de Franciæ Paribus neſcio quibus: de Rolando, Olivero, alijs, ultra temporis mythici τερατολογήματα deturpanda. Infœlicem barbariem illorum temporum! ſtupendam prorſus ignorantiam; hominum ἀμύστων & ἀμυήτων infantiſſimam infantiam, qui tamen illotis manibus Hiſtoriam contrectabant, & cùm res in Eccleſiâ, tum etiam in Imperio geſtas, impuro dicendi genere, conſpuebant. Eluctari viſa eſt aliquatenus, & ſe ex iſtis ſordibus extricaſſe atque ſentinâ, eruditio & politior paullò diſciplina, cùm circa annum Domini milleſimum, viri & ab uſu, & ingenio, & meliore dicendi charactere inſtructi, prodirent. Poſt hoc tempus, ita loquitur de barbarico illo ſæculo Panvinius eruditiſſimus, ob inſignem librorum copiam, quæ hactenus apud nos deſiderata eſt, omnia erunt clariora. Vnde ex obſcuriſſimis tenebris egreſſi paullatim, in apertiſſimam clariſſimamque lucem procedemus. Multi igitur non inutilem operam impenderunt, in Fide & praxi Catholicæ Eccleſiæ illuſtrandis, explicandis, exornandis. Felix curſus, ait Cardinalis, ſi abſque obice fabularum ſincerâ tantùm ferri veritate liceret. Quæ ubi ſemel, ut zizania inter triticum ſeminata, fixis radicibus tritici mentita ſpeciem altiori culmo conſurgunt: ſicut triticum meſſoris æquâ falce metantur, & cum frumento in horrea recondantur, & mixta tritico, tritici jam nomine decorata, æquo pretio, eademque menſurâ venum dantur. Ita fabularum abolito nomine receptæ ſemel, tranſeunt in Hiſtoriam, ut opus ſit magno cribrario qui magno labore à veris falſa, & fabulas ſegreget ab Hiſtorijs. Hæc pater Annalium, Hiſtoriam ſive fabulam, ut ille vocat, Ioannæ Papiſſæ enarrandam aggreſſurus. Illam non attingo, non ſaluto. χαιρέτω γὰρ, ſeu fabula fuerit vel Hiſtoria. Hoc certum eſt, fabulas intermixtas concreviſſe cum Hiſtorijs & coaluiſſe, ut utraque indiſcreta & indiſtincta, in apothecas ſimul antiquitatis recondita fuerint & conſtipata. Poſtquam enim inter Eccleſiam & Imperium: Gregorium ſeptimum Papam, & Imperatorem Henricum quartum diſſiluit in partes diſturbata religio, & tunica Ieſu Chriſti illa inconſutilis, miſeris ita modis diloricata & dirupta fuerat, ut ne ad hanc uſque ætatem noſtram, poſt ſex ſæcula conſui potuerit, id quod ſolet contingere in factionibus, προσπαθείαις indultum eſt & affectibus. Qualis autem cujuſque animi eſt affectus, talis & eſt homo, dicebat ille. Veritas hic varijs modis infracta inter obnoxios & inviſos. Ita Stephanus ab Halberſtate, Anſelmus Lucenſis, alij, omnia benè de Gregorio. Virum ſanctum, moderatum, prudentem, fortem, pietatis deſcribunt amantiſſimum, & Eccleſiæ Catholicæ alumnum. Benno, ex adverſâ factione, Cardinalis: author vitæ Henrici quarti Imperatoris, tanquam orbis peſtem quandam & perniciem, Deo inviſum & hominibus, furioſum, crudelem, ſuperbum, ſchiſmate & hæreſi deturpatum, non tantùm vitâ communi indignum, ſed dignum qui, ſi fieri ita poſſet, etiam ultra mortuos, communis alaſtor, amoveretur. Sic illi inter ſe adverſantes, deſcribunt Hildebrandum.

Variatur

Variatur etiam ad eundem modum in rebus gestis enarrandis Mathildis illius Comitissæ Gregorij illius συγχρόνου & advocatæ. Quæ & illum & ipsius partes, Romanorumque Pontificum molitiones, suscepit, tutata est & protexit. Et eosdem ex Asse instituit Heredes: undè satis amplum crevere Patrimonium. Asserere non dubitamus, ait Cardinalis, nullam penè aliam Historiam ita varietate Scriptorum, sicut & multiplicitate, tractatam reperiri. Sed non indè elucidatam, imò potius obscuratam, quæ magis Lectoris mentem obvolvat densâ caligine, & offundat tenebras confusionis. Omnino verum est, illius ævi scriptores singulos, & eos sequutos deinceps alios, prout erant in Pontifices animati, vel Imperatorum partes tuebantur, diversa de ijsdem, secundùm quoque idem prodidisse. Germani, ab Aula Romanâ & assentatoribus remotiores, & à metu fulminum Pontificiorum securiores, in Pontifices passim vulgò crimen conferunt. Itali & partibus obnoxij, & quòd res illorum agebantur, vel ab affectibus transversim acti, in Imperatores debacchantur intemperantiùs. Quæ est ipsa Christianæ rei etiamnum facies, inter Protestantes & Pontificios. Fatendum est, nisi impij velimus esse, non solùm ingrati, Dei optimi maximi immortali beneficio, ante sæculum unum & quod excurrit, renascentibus per Europam literis, mirificam planè Mundo contigisse παλιγγενεσίαν. Nam Sixto quarto & Nicolao quinto Pontificibus: Cosmo & Laurentio Medicis, viris optimè meritis de republicâ, omni præconio maioribus, sedulò in id ipsum incumbentibus, Athenas illas Atticas in Europam commigrasse. Concursum est undique in Italiam, velut ad mercatum & Panegyrin bonarum artium: Cum statim ut fieri solet in Epidemicis; illud lumen trans Alpes in Gallias, mox hùc in Britanniam se diffudit. Raram hanc illius sæculi fælicitatem excepit mox, in motâ caussâ & exacerbatâ religionis, totius Occidentis dissipatio in partes & distractio. Quæ ut odia internecina proseminavit, ita alitur ex odio alternatim. Citiùs inter Philosophos de Bono summo, quàm inter Protestantes & Pontificios (inaudita nomina superioribus sæculis, & subintroducta inordinatè & inauspicatò) de controversis inter ipsos conveniet Quæstionibus. Nec in vitâ iam & moribus disceptatur: sed scriptis omnibus & literis, illi ijdem affectus dominantur & προσπάθειαι. Sed viderit scilicet posteritas, de dissidijs, quæ nihil sani, sancti nihil fecerunt reliquum; quæ vel humanitatis & Naturæ communis Leges refixerunt. Ad calamitatem illam Antiquitatis, de quâ dictum nuper, restaurandam resarciendamq; à viris φιλαρχαίοις & φιλαλήθεσι, initæ iampridem & tentatæ sunt nonnullæ rationes. Atque ideò post mota certamina Lutherana, Zwingliana, Calviniana, ut appellant, & aliorum, quibus ritus quidam vani & ridiculi: ceremoniæ ineptæ gesticulatoriæ: nundinationes, quod scelus est, in ipsâ pietate prophanæ & quæstuosæ: sacrilegia tandem execranda, & progrediente συσκήψει, ut fieri solet, & animorum unà exacerbatione, capita non pauca Credendorum vocata sunt ad limam Scripturarum; &, secundùm magisterium sacrarum literarum, amussitata per praxin, usum, atque disciplinã resuscitatam, primitivæ illius Ecclesiæ antiquissimæ. Ita post tabulas & delineationes Chronologicas sæculorum ab Apostolis decurrentium, in quibus, leviore, at non inutili operâ, lineamentorũ quædam adumbratio, non τὸ σῶμα vel τὸ σύνολον, repræsentabatur: Post nonnullas, hinc indè, prout tulerat, occasio, per partes decerptas racemationes, inventi sunt tandem qui rem aggressi seriò, plenissimam vindemiam accumulabant, Centuriatores, qui vocantur, Magdeburgici. Facinus pulcherrimum, opus arduum, Herculeam planè molitionem aggressi; de

dispersis,

dispersis, & vagè varieq; disiectis ruderibus antiquitatis collisæ & perturbatæ, ædificium nobis ingens, usu eximium construxerunt. Certè quidem illa methodus, ordo ille, illa rerum series & temporum dispositio, quâ per singulas ætates & Centurias proponuntur repræsentata, ἔκθεσις *fidei,* πρᾶξις *disciplinæ, mores & affectus, progressus & incrementa, labes etiam atque nævi, hæreses præterea & errores, viri famâ eruditionis & sanctitatis celebres & laudati, iucundâ quâdam luce illustrant & perfundunt non ipsas solùm res repræsentandas, sed vitam illam Historiæ cuiuscunque veritatem commendant ubique relucentem, & legentium mentes animosque blandissimè insinuando alliciunt. Fundamentum imprimis statuunt, super lapidem illum angularem pretiosum, ab illo structorum architectonicotato, dedolatum, positum, & fundatum in sacrosanctis illis quatuor Euangeliis: ab Apostolis excultum & perpolitum: quem & scriptæ epistolæ ad Ecclesias, & actus contexti de Ecclesiis, ad æternitatem omnem propagarunt. Hinc iam provecti in apertum pelagus; Disciplinæ formam exteriorem; Fidei normam Ecclesiasticæ & tenorem; Mutationes in moribus &* ἀναστροφῇ: *Hæreticorum fraudes, impietates, imposturas: adversariorum* ἐναντιώσεις: *militum Iesu Christi* ἀνδραγαθήματα, *& Pancratiastarum colluctationes, in partibus operis luculentissimi, exhibent, exponunt indagatores diligentissimi, enarratores expediti. Atque ista quidem undecunque corrasa, & convasata simul in unum contulerunt, de scriptis Patrum apologeticis & Eristicis: de operibus illorum diegematicis & explanationibus credendorum: de sermonibus Panegyricis & homiliis: de Actis ante alia synodalibus, & Epistolis scriptis de diversis rebus: Historiis ad extremum, quæ de clade superiorum nobis Temporum superfuerant; lautam & instructissimam supellectilem. Si quid operi instituto de perfectione defuit, vel destinatâ vel etiam debitâ, ex æquo & bono merentur illi excusari, tum quòd primi rem aggressi sint non libatam aliis, non salutatam: tùm quòd secundas curas non adhibuerint, quibus id quod enucleatè minùs propositum fuerat ab initio, limatiùs deinceps solet exaccurari, & maiore diligentiâ perpoliri. Sed est quod nullo modo vel possumus vel debemus excusare, quòd morbo illo correpti, quo de nunc agimus, Epidemio, suis affectibus per Centurias maiorem in modum solent indulgere, & tanquam adversarii vel advocati, laudare lancinare, pugnare oppugnare, vitio vertere vel commendare, quoties obtulerit se occasio, tanquam Patroni processuri ad Clientes defendendum, potiùs quàm producti obsignatores & citati testes; qui nudam respondeant veritatem. Certum est Historiam non ulteriùs progredi, quàm ut præsentia doceat & præterita: nihil tollit, demit nihil: non addendo, mutando, molliendo, quovis modo interpolando, rerum seriem perturbat & narrationem. Et hoc in illis Centuriis non excusamus. Est illud in secundis intolerandum, quòd nudi rerum narratores qui debebant esse, ac velut notarii; & amanuenses à Commentariis primitivæ Ecclesiæ: aut saltem viatores & accensi, qui Patribus antiquis illis augustissimis* Catholicæ Ecclesiæ *Dictatoribus fasceis præferant, antecedant, populum summoveant: de viâ secedere, assurgere, submittere admoneant: illi ipsi, quasi rerum vicibus commutatis, & recto illo ordine naturali inverso & civili, Maiorum gentium hos Patricios, vel semones potiùs, capite deiiciant imminutos, obnuntient certè & intercedant, Censorio iudicio, atque animadversione notent. Indignum est, cùm quod ponitur in confesso, usu fuisse in medio positum, communi hominum more & sermone usitatum, fruitione retentum aliquandiu, imò longâ quadam temporum successione confirmatum, loco suo motum & statione*

in

in ordinem redigatur quasi? atque illud, quod post regulam cælitus demissam adhiberi ante omnia debuit; ad quod alia μεταγενέστερα erant exigenda, hoc est, Traditio vetustissima Catholicæ Ecclesiæ ad opiniones aliorum sequiores, incertas instabiles & vagantes, examinandum traducatur. Hoc sanè per Centurias observaverimus, vetustissimas Ecclesiæ Traditiones: πράξεις maiorum universales: Patrum sententias & opiniones: Episcoporum solennia consulta & sanctiones: mores, fidem, disciplinam, velut calculos mensariorum putatorios, ad libitum & voluntatem Trapezitæ vim suam obtinere, & valorem. Scio unum de primariis illius incepti operis & absoluti authoribus, virum certè industriæ prodigiosæ, librorum immanem quendam helluonem, & bibliothecarum omnium περιφοιτητὴν, furiosum tamen Theologum Flaccium Illiricum, novarum quarundam, & monstrosarum opinionum extitisse adinventorem. Sed πρὸς ἔπος οὐδὲν illud, ut volunt viri valdè eruditi. Illius viri bona mala fama, magna minima existimatio, nihil ad inimicitias illas spectant susceptas cum veritate. Nam prodigiosæ illius viri fatuitates, sunt, ne ignoremus, Centuriatis illis laboribus posteriores. Sed erat fatalis illorum temporum fortè αὐθάδεια, quæ &, hodie quoque obtinet apud rigidiores, ut dum prætendant scripturarum αὐτοπιστίαν αὐτονομίαν, & supremum dominatum (quod quidem verum est, & nullo modo inficiandum) suas ipsorum ἀβελτηρείας, ληρῳδίας, rationes certè & interpretationes, scita atque opiniones, nugas non raro, phantasias, & deliria, specioso titulo scripturarum, & verbi divini quasi mormolycæo, proscribere præsumant & obtrudere. Hinc factum, ut Lesbia quædam regula, & planè plumbea substituatur, loco illius Canonis θεοπνεύστου, & ad Fidei etiam δόξας controversas discernendas adhibeatur. Peccant hoc, fatendum est, Centuriatores. Sugillant Ecclesiam; obiurgant Patres, doctrinam aliquando, disciplinam sæpè vel receptissimam, στιγματίζουσι, eo quòd non consentiant cum ipsorum placitis, quæ per opinionis errorem sibi prius ipsi, absque Dei verbo confingebant. Non equidem abnuerim, nævos interdum & labeculas: reduvias aliquando & sepedonas contrectant, quorundam antiquorum diamalagmate molliunt, vel adhibito cauterio adurunt. Sed tamen fatendum est illos ipsos, aurum vel obrizum, velut παράκομμα, aut numisma quoddam κιβδηλότατον, ab officinis relegare excambiatorum, dum non illud examinant ad aurificis stateram, sed vulgarem trutinam, hoc est, partium studia & errores. Vtilissimum nihilominus extitisse hoc, virorum, oppido laboriosissimorum, ἐκπόνημα, & opus quidem omni laude dignum, constat, cum veteris reipub. Christianæ effigiem repræsentet, mores exprimat, fidem enunciet: cum successiones per Ecclesiam: doctrinæ progressum doceat, & Credendorum ad salutem. Quæ & alia cum πρὸ ὁδοῦ κείμενα velut antiquitatis rudera, Absyrti quædam membra, aut ἀποσπάσματα disiecta spargerentur, sub uno & eodem aspectu, recollecta posuerunt. Est hoc profectò cùm laude dignum, tum vel maximè coniunctũ cum utilitate communi. Nam quæ prius per anfractus nescio quos, per circuitiones infinitas erant consectanda: Quæ olim per Mæandros & diverticula, magno conatu fuerant, & non raro irrito odoranda, ea iam disposita ὑφ' ἕν, locis suis certis & determinatis, luce quadam ordinis commendata, cuiuscunque demum industriæ vel mediocri obversabantur. Hìc verò iam molestè ferebant illi & indignabantur subringentes, quorum intererat ignoratam esse penitùs, vetustissimæ Ecclesiæ faciem illam; vel saltem à longè ita cognitam, ne res ipsorum detrimenti quid inde acciperent, ab illâ nempe luce circumfusæ. Nam ita est: cùm essent olim priorum caligine sæculorum circumamictæ pietatis cultusque divini assimulationes & εἰκονίσματα: eæ ferè, ut fit, strictim

intuentibus

intuentibus & per transennam, vel per specilla opinionis præiudicatæ, multò quàm erant maiores, atque augustiores esse videbantur. Iam verò positæ in propinquo, lumine diffusæ intermedio, sordibus obscenæ, deformitate obsitæ videbantur, & dedecore turpes atque maculosæ. Quocircà, tanquam in communi periculo, classico excitati quodam, concurrunt, summæ suæ rei non aliter metuentes quàm si Annibal *esset ad portas, aut* Capitolium *perfringeretur. Et Velites nonnulli certè cæterique levis armaturæ milites, ubi satis eminus constituti hastam unam alteramvè emiserant, nec illam amentatam, recepti statim inter principia, locum subituris tradidere. Carpunt profectò & arrodunt, vel adlambunt, uti de* Nilo *raptim prætervecti canes, qui per partes & saltuatim, de controversiis hodiè quæstionibus, unam alteram, prout tulit fors, aut fuit animus, delassandam ceperant & exagitandã. Ille verò,* πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων, *qui & primus & solus immanem illam molem, & immensum Chaos controversiarum, mirâ quadam ingenij dexteritate, & singulari artificio excoluit accuratè, & eleganter expolivit* Bellarminus, *nusquam has Centurias oblatas omittit: invadit, impetit, urget animosius: & ubique se componit ex adverso; quo successu? fœlicitate? adversarium. Sed & ille delibat: sparsim colligit, quod invadat, non insistit operi* κατὰ πόδα, *nec à carcere ad metas decurrit. Ille autem qui multo tumultu, magno strepitu & boatu, descendisse se professus est ex adverso adversarium, petulantissimum pecus* Genebrardus, *Syntagma suum nobis Chronorapsodicum eructavit, temerè & festinatò effutitum, de cloacis & fimicelis* Rabbinorum, *potius quàm de myrothecijs derivatum* Ecclesiasticis. *Ita res tandem redacta est ad* Triarios, *de disciplinâ & scholâ* Philippi Nerij Florentini, *Congregationis alumnos Oratorij. Is enim, quod narratur à* Baronio *ad annum* Iesu Christi LVII. *sect.* 162. *rationem inijt, ut qui vitam vellent* Christianam *instituere, & ab ardentiori quodam pietatis studio excolere, ad illud convenirent Oratorium; ubi, nomine divino priùs invocato, designatus ad hoc ipsum è fratribus illius Congregationis unus,* Lectionem auspicaretur. *Hoc est, ut alibi interpretatur ipse,* Panem verbi divini frangeret, *quasi habitâ quâdam collatione, humiliori dicendi genere, quàm quo uti solebant in Concione populari. Quâ finitâ, suggestum conscendebat alter, qui sententijs passim intertextis, de divinâ sacrosanctâ Scripturâ, Orationem haberet ad Auditores suos, è vitis Patrum compositam, & rebus gestis. Tertius autem huic succenturiatus succedebat: non tamen, ut videtur, continuatâ serie, sed intercisâ, ab horis, quod ait alibi, pomeridianis, cùm illi priores ab Aurorâ declamarent, qui ad fratres & populum in Oratorio, Historias enarraret Ecclesiasticas; dispositas secundùm ordinem rerum perfectarum; idque peculiari quodam instituto, ut* Centuriatorum *refellerentur narrationes. Hanc suam, quod apparet, Spartam nactus ab initio* Cæsar Baronius, *eiusdem Oratorij socius, inter primos, si non fallar, allectus per* Philippum Nerium, *quantâ maximâ potuit, excoluit diligentiâ. Erat autem illa summa etiam prodigiosa. Narrat ipse, laborum suorum non certè nimius venditator, se per illas ordinarias in Oratorio, & quotidianas exercitationes, universam historiam rerum in* Ecclesiâ *gestarum, septenis vicibus peragrasse. Toties illum orbem studiorum suorum repetitum confecisse;*

priuſquam manum ſuam admoveret conſcribendis illis, quas apparabat, Hiſtorijs, & Annalibus Eccleſiaſticis. Prorſus novo, & inaudito exemplo, ab omni retro antiquitate. Non ergo vir eximius ἐν τῇ πίθῳ, quod ſolent, τὴν κεραμείαν, ſed ſcientiæ vetus ad ſcribendum accedebat. Poſtquam, ab ingreſſu in rem primo, ætas ipſius ſexies quinos Solis anfractus, redituſque antiquos converterat. Hoc docet in Epiſtola ad Sixtum quintum Pontificem Dedicatoriâ. Inſtituti autem ratio, quod tetigimus, illa fuit, ut qui Confeſſioni Romanæ adhærebant, haberent in promptu, & ad manum, quod Centurijs Magdeburgicis opponerent. Narrat ipſe ſe congeſſiſſe in penariam cellam contra noſtri temporis novatores, pro ſacrarum Traditionum antiquitate, ac ſanctæ Romanæ Catholicæ Eccleſiæ poteſtate. Quos Novatores nominatos, Archiepiſcopus Gueſnenſis Poloniæ Primas, in literis ſuis ad Baronium, Centuriatores rectè interpretatur. Nec pœnituit Annaliſtam laboris ſui, Cardinalitiam ſuo merito nactus dignitatem. Nec Romanam Eccleſiam, impenſi huius laboris, & inſtituti unquam pœnitebit. Cùm enim, Fides, Pietas, Charitas, Obedientia, virtutes etiam illæ omnes, quæ ſecundùm rectam rationem mores hominum conformant atque inſtruunt, duobus ante alia, Præcepto & Praxi, contineantur: Præceptorum dictata & magiſteria, Hoc fac, & vives, non volentes admittimus & cum applauſu aut affectu, ſed metu perterriti exaudimus. Facilè autem illabuntur & perſuadent, quæ ducuntur ab exemplis νουθετοῦσαι. Virum magnum ſequi, eſt penè ſapere. Declament in ſcholis, licet, ad ravim uſque & raucedinem, Controverſarum quæſtionum tractatores: pugnent argumentis vel apodicticotatis: agant teſtimonijs Scripturarum, nihilominus operam luſerint, oleum perdiderint, ſi conſuetudo ex adverſo prætendatur auctrix. Fatendum eſt igitur, non multum roboris aut præſidij futurum fuiſſe in illis, nec immeritò, διαβοήτοις, Bellarminianis in Romanâ cauſſâ ἀντιπαρατάσεσιν & concertationibus, ſi non in partes acceſſiſſet Cæſar Baronius, & fidem illam Vrbicam, non ſanè Catholico-Romanam, Eccleſiæ poteſtatem, ut ipſe loquitur, & Traditionum antiquitatem, quantum viribus humanis præſtari poterat, ab authoritate pollenti, ac, ut barbarè loquar, activosâ, hoc eſt, omnis memoriæ replicatione, ivijſſet confirmatum. Lectis autem Hiſtorijs quæ ad manum erant: verſatis & volutatis monumentis Patrum, latenti rerum notitiâ etiam apud exteros inveſtigatâ: nec formis excuſos ſolùm & paſſim obvios per tabernas, ſed reconditos adhuc per bibliothecarum forulos & pluteos armariorum, pulvere obſitos, & confectos carie, vulgò ignoratos ſed & ignotos, in ſubſidium comparavit. Æmulos huius laudis Baronianæ, ut aliquos poſteritas productura fuerit, æqualem non vidimus, nec ulla, credo, ætas erit productura; ſeu magnitudinem operis inchoati, ſeu rerum narrandarum varietatem, ſive ordinem ſpectemus, fatendum eſt omnino, Nil oriturum aliàs, nil ortum tale. Vnum illud abfuiſſet, cui totus incubuit & indulſit vehementiùs, partium ſtudium & προσπάθεια. Quicquid enim uſpiam eſt vel extabat olim per Romanam Eccleſiam depravati moris, deſolatæ fidei, nundinationum improbiſſimarum, ſacrilegij execrandi: Quicquid patratum audaciùs & inſolentiùs in Fidei ſcandalum, Eccleſiæ contumeliam, pietatis opprobrium, & Ieſu Chriſti ignominiam,

ignominiam, per hominum monstra Pontifices quosdam & humanitatis, excusat : parum est. Tuetur. Totum non est : Laudat & exornat ab Oratione. Non mores Vrbicos ad Antiquitatem refingit, sed ipsam antiquissimam antiquitatem, invitam, reluctantem, obtorto collo, ad urbanam fidem, de directâ Papali omnipotentiâ applicat & conformat. Deplorat hoc Casaubonus, *& non iniuriâ, Exercitator. Nolo ergo lineam post* Apellem. *Qui vir literati Senatus facilè Princeps, post* Iosephum Scaligerum, μακαρίτην (*Nam de* Iusto Lipsio, *ne quidem ampliandum :* οὔτε τρίτος, οὔτε τέταρτος, οὔτε δυωδέκατος, οὐδ' ἐν λόγῳ, οὐδ' ἐν ἀριθμῷ) *cùm multos annos* παρὰ τοῖς ἔξωθεν, *summâ cum laude fuisset versatus, etiam à partium diversarum hominibus celebraretur; Omissâ statione quam tuebatur, & de quâ multorum desideria excitaverat, apud* τακτικώτατον *Historicorum* Polybium, *ad exercendum ingenium atque stylum, in campum descendit Annalisticum. Vir planè admirabilis, dum provinciæ suæ limites non excederet. Sed ita se res habet hodie. Philologi qui se haberi volunt, quasi* Mercurij Musagetæ *ex asse hæredes non de semisse, vel quadrante, orbis illius scientiarum omnium, etiam* μεταφυσικωτάτης, *de mysterijs Iesu Christi, condos, promos, Dictatores dici & Antistitas haberi sese volunt. Quodsi qualis processit ab exotericis instructus disciplinis, & literis paratus humanioribus, talis tantusve se composuisset ad confligendum, à mysterijs Theologiæ secretioris informatus, extitisset ante alios* ἀκαταγώνιστος. *Neque enim satis est, quod asseruit sibi aliquando*, Iustus Lipsius, Legisse Patres Græcos Latinosque. *Sed nec illum liberavero ab affectuum morbo illo epidemio, quem ubique grassantem deploramus.* Iosephum *certè* Scaligerum *dum tantum non adorat, & ad eius* εἰκασίαις *& coniecturales opinationes adhæret, (quas tamen vir doctissimus sed nimis interdum* νεανικώτερος, *tanquam dictas è tripode vel* κυρίας δόξας *proponit) has sequitur & tuetur* ἀβασανίστως *: absurda quædam interspergit* παροράματα, *quæ non debuimus intacta prætermittere, cum ab eius Ecclesiæ* διατυπώσεσι *abscedant longiùs, & in alia omnia exorbitent, in quâ, dum se exercet cum Baronio, videri voluit ita illi adhærere, ut nec vel latum indè unguem recedere putaretur. Certè enim ferri non debent illa, quæ de* Iacobi *vaticinio : de* λογίῳ *&* ἀλογίᾳ *apud* Iovium *: de* Prophetijs Sibyllarum : Herode Idumæo, *non alienigenâ : de* Christi *Natali, &* Ioannis Baptistæ, παραλλήλοις. *Sunt etiam quæ cùm digna essent* συζητήσεως, *& disquisitione exactiori, leviter attingit & prætervolat, cùm in rebus minimè controversis, operam ponat interdũ longã, non necessariam. Sed ea est humanarum rerum infirmitas,* Nihil & simul inventum extitit, & perfectum. *In secundis curis suis, & limatiore deinceps diligentiâ, eruditissimus vir, sine dubio, erat illa omnia correcturus, quæ vel properanti, vel agenti aliud, aut minus attento ad ipsam rem, vel humanitus quid passo,* παραδιορθωθέντα *profectò, excidebant. Et, ô si, Deus, optimus maximus, rerum humanarum dispensator æquissimus, longiorem ipsi vitæ istius usuram atque usum indulsisset, ut ea quæ iam proposito destinaverat, & erat, fortassis, in parte meditatus, perducere potuisset ad umbilicum, & numeris omnibus perfecta consummare.* Credo equidem, neque vana fides, *nihil fuisset uspiam per Exercitationum sectiones, quod vel iustè reprehendere Pontificij possent, vel Protestantes in illo desiderare. Sed* vixit, *& quem dederat illi divina dispensatio, cursum peregit, tempore forsan ipsi non incommodo, mihi permolesto, & fortassis etiam periculoso.*

loſo. *Nam de mandato ſacratiſſimæ ſuæ* Majeſtatis, *Domini clementiſſimi, cui omnia debeo, in labores illos* Caſaubonianos *ſuccedendum erat.* ὡς οὐκ ὄφελον. *reluctari verebar: abnuere non audebam. Nam ſi modo, quod laudatur, obtinere debeat*, vel vultu etiam læditur Pietas; *impietatis macula reformidanda mihi fuerat, ſi non mandato me morigerum exhibuiſſem, etiam tum, cùm præter ſtudium, & induſtriam, ac promptam voluntatem paratamque, afferre in cauſsâ nihil poteram. Videbam autem expectanda mihi eſſe illa præſtiti obſequij redhoſtimenta, quæ* Caſauboni *labores ſtatim & vigilias exceperunt. Nam in iſtâ contentione de religione exacerbatâ, in qua non argumentis ſed convitijs agitur & contumelijs, qui de otio umbratili literatorio in aciem procedunt & palæſtram, non ut in pulvere erudito, ad radium & cylindrum adverſarios experiuntur: ſed tanquam in arenâ,* θηριομαχοῦσι, *& capite luentes, ſaltem ſanguine ſuo civili, hoſtes provocant ex adverſo internecinos. Non aliter quàm illa dirâ devincti execratione apud Poetam,* Nullus amor populis neque fœdera ſunto, *ita rabie efferantur in mutuam perniciem ex utraque parte. Sed de periculo, iacta alea eſt, eatur ergo. Non ego crabrones reformidem: Sed nec in iſtis adhuc vehementer provocavi. Nam utcunque diſſentiendum ſit à* Baronio, *quod* Caſtrio, Torniello, *de* la Puente *licuit atque alijs; virum tamen optimè de omni antiquitate meritum, & illuſtris adeò famæ atque dignitatis, nuſquam nunquam, niſi admodùm honorificè, opinor, compellavi: nuſquam convitijs impetivi, quod abundantiùs præſtare ſolent ij, quibus ſolenne eſt, & in more poſitum, tanquam de plauſtro convitiari: Sed nec aliquem alium niſi admodum rarò, & maiorem in modum provocatus. Controverſæ inter partes Quæſtiones, & ſectarum* ἐπιτηδεύματα, *non adeò multæ per hunc apparatum, & illæ ipſæ momenti non maximi occurrunt.* Scaligeri, Caſauboni, *aliorum de noſtra Confeſſione eruditorum, ſi quæ ſe, prout tulerat occaſio, offerebant* παρορώματα, *vel etiam* παραληρήματα, *non prætermiſi. Si quid apud illos parum commodè dictum, minùs ſecundùm veritatem pronuntiatum animadvertebam, non minùs id liberè ac apertè, quàm Baronij quaſlibet hallucinationes, ſed levi utraque brachio, perſtrinxi. Non enim fovemus factiones. Amicus* Socrates, *amicus* Plato, *etiam &* Ariſtoteles *amicus, ſed magis amica Veritas eſt. Quæ una & unica, ſi eam amplecti potuero, mihi* μύριοι. *Sum enim, nec diffiteor,* Nullius addictus jurare in verba magiſtri, *niſi Ieſu Chriſti archididaſcali*, Qui invenit omnem viam diſciplinæ, & tradidit eam Iacob puero ſuo, atque Iſraël dilecto ſuo, *hoc eſt, depoſitum Eccleſiæ dedit &* παρακαταθήκην *univerſali. Quicquid invenero, vel ſecundùm iſtas vel illas partes, pronunciatum apud vetuſtiores Eccleſiæ proceres, non diſſimulabo: manum daturus, herbam porrecturus, faſceis ſubmiſſurus, ſententiæ ſubſcripturus, & prærogativæ antiquitatis.* Πᾶν γὰρ ἀρχαῖον αἰδέσιμον: *recenter autem ſubintroducta, ipſâ ſuâ novitate ſunt ſuſpecta. Ex ſententiâ vetuſtatis communiori: hoc eſt, Scripturarum ratihabitione, Eccleſiaſticâ Traditione explicatâ, & praxi perpetuâ conſtitutâ, in omni re dubiâ & litigiosâ, ad me quod attinet, ex æquo rem & bono dirimiturus, & litem conteſtatam diremturus. Si quibus hæc inſtituti ratio arriſerit, mecum ille ſentit, qui Pacem inter partes potiùs ferruminatam velim, quàm ut* pugnent ipſique nepoteſque. *Si qui ſint, quod non dubito, qui bellũ malint internecinum & odia immortalia, per me licebit traducant illi noſtram, ut fortè cenſebitur,* ἀδιαφορίαν: *ſilentium indicendum curent.* Ego filius pacifici, *quod voveo & ſpero, illius qui fecit utraq; unum: in tunica illâ*

Chriſti

Christi Iesu *inconsutili, rupturas potiùs factas restaurandas optaverim, quàm de novo scissuras, ubi plerunque non est opus, diloricandas. Pax autem illa* Iesu Christi, *quam legavit testamento abituriens hinc, & deposuit illam apud Ecclesiam suam,* τὴν καλὴν παρακαταθήκην *(illam sanguine redemptam suo) ad Vnionem Pacis, Externæ, Internæ, Æternæ, illa est ad quam omnes anhelare debent, & velis, quod aiunt, remisque contendere. Nec abhorret, ut vulgò opinari solent, huius nostræ Ecclesiæ* Anglicanæ *suffragium & sententia, communi firmata consignatione, cùm in publicis quotidie Liturgijs precemur, Vt qui nomen tuum, Christe, sanctissimum profitentur: hoc est, qui de* Christo, *appellantur* Christiani, *in veritate Dei verbi complectendâ, conspiratione animorum consentientes, in Concordiam illam unicam reducantur, quâ par est fratres inter se copulari.* Deus *autem Pacis, qui reduxit de mortuis, summum illum & maximum Pastorem ovium, Dominum nostrum* Iesum Christum, *per sanguinem æterni sui testamenti; in omni bono opere confirmatos nos custodiat, & conservet, ac stabilitos reddat, ad perficiendam ipsius optimam voluntatem, & sanctissimam: operatus in nobis omnibus illud quod ipsi placitum, & acceptum fuerit in conspectu eius in finem: Idq; per* Iesum Christum, *cui sit gloria, & honor in sæcula sæculorum.*

AMEN.

Errata Typographica:

PAg. 6.lin.37. *pro* recluvias *lege* reduvias. p.11.l.5. *à fine*, tum. p.12.l.7.repræſentata. p.19.l.3. Intonarent. p.29.l.21. ἐνυπόστατος. p. 33.l.4. diſtingue ſic: differenti. De Patribus. p.39. 14. Contentos. ſufflaminatos. p.43.l. 33. τὴν ψῆφον. p. 48. 14. fine. p.54.l.16.titi villitijs. p. 58. l.22. audiſis. p.67.l.5. *à fine, lege*, tute doceas. p.75.l.34. δρασἱειος. p.76.l.11. inunctus fuerat. l.31.aliter. 32. *diſtingue ſic:* per Iſaacum Deus,Futurum. 33.excuſſo. p.77. l.10. conſenuiſſet. l.13.at qui. l.22. concives. 29. ἀπαρχαίων. 30.vocantur. 39.ducebant. 47.δυσχερείας χρυομ. 48. οἰόμενος. p.84.l.3.faſſi. 25.πέζος. p.86.l.13.ubi de p.88.l.20. *dele punctum poſt*, Inſitionem. p.94.l.6.maculam. p.96.l.2.ducit.l.18. Ιουδαίοις. p.104.11. ſequioribus. p.105.l.13. ἐνέμειναν. p.107.l.4. diſſeminatur. *ult.* Illi. p. 108. 8.ulli. p. 109. l.3. Semones. p.110.l.1.vis. 30.adamem. p.118.8. gloſſæ.Scaligero. p.120.l.25. σκωληκόβρωτος. p.126.l.9. quâ ſunt uſi. p.127.l.6. ſylloge. Dodoneæ. p. 129. l.4 graſſatus. p.138.l.*ſextâ à fine*, appareat.p. 139.l.11. Illis, nec ad illam ſe. l. *tertia à fine*, ſumpſiſſe. p.147. *ſexta à fine*, quàm quindecim viris. nō eædē, s.d. quod dicemus. p.149.5. à fine Attilij inſuta.p.151.l.32.vel illi. 34.rectū. p.135.3.reſponderent. 31.tuis. p. 156.*ſexta à fine*, unquam. p.163.l.3.aiunt. p.170. l.29. ſi, certò. p.180.13. ambiguitate. p. 181. l.*ſecunda à fine*, tacitâ tantam. p. 183. 4. θριπόβρωτος. p. 195. l. 11. Phole. p. 201. l. 19. videri. p.209.l.36. ἀνατεθείκασιν. p.215.l.17. quod. p. 220. l. 16. morboniam. p. 232. l. *ſextâ à fine*, δικασσόμενον. l. penult. Regi. p. 271.l.30.loquantur. p.272.l.3.moriens. p.282.l.14. hunc. p. 282. l. 39. proſcindit. p. 283. l. 2. contingat. p.285.l.12.redegerat. p.298.l.5.Laynes. p.306.l.31.barbarie. p.310.l.4.*à fine*, indixit. p.311. *dele punctum poſt* δράγμας. l.6.propterea quod. p.320.l.32. ἐπειρᾶζετο. p. 330.l.*quintâ à fine, lege* Fratri non ſupervixit: at quàm diu vixit,habitus,&c. p.333.l 27. Quam per ſe. p.347.l.ult. ſuggerunt.p. 348 l.28. *dele punctum poſt* repugnare. p.353.l.3.Nam ab. l.20.defunctus eſt. l.22. *diſtingue:* à Malco quodam Arabe. Illo. l. 29. μέρη φόρων. p.359.l.4.mimicam. p.361.l.30.ductum. p.377.l.24. & antiquiſſimæ. l.27.ſed ut adverſarum. p.378.l.27.celebraſſent. p. 379. l. 2. Erant. p. 380. penult. & alter. p. 381. l. 5. ἐναργῆ. p.382.16.λεγουσι. l.30. Panarij. p.384.l. 33. Non tum. p. 385.ult. πρόσφατος.

EXERCITATIO I.

Sect. I.

Fides erat eadem Sanctorum omnium. Ignatij ſententia, locus depravatus, correctus. Iuſtini locus de ſalute Paganorum, non rectè acceptus à Baronio. Meſtræi hallucinatio. Ignoſcendum mutuis Doctorum παροράμασι. *Socratis accuſatio.*

IEsum Christum Dei Filium factum hominem, de Virgine matre, ſanctiſſimâ Mariâ, in tempore apud Patrem præfinito, carnem ſibi noſtram induiſſe, firmiſſimè tenet, & conſtanter tuetur Eccleſia Dei. Eundem ita filium hominis factum, factum ſub lege, quia voluit, mortem ſubijſſe pro peccatis multorum, eoſdemque, pretio perſoluto, in libertatem vindicatos aſſerüiſſe, & ad certam ſpem, jam præparatæ hæreditatis, in ſummo cœlo, evexiſſe, illa ipſa confitetur Eccleſia Dei. Quod Redemptionis noſtræ beneficium, non debemus ita cogere in anguſtum, ut ad illos tantummodò dicatur attinere, qui ex illo tempore, quo mundo innotuit revelatum, in fide Ieſu Chriſti obdormiverunt, ſed ad illos pertingere ex æquo omnes, quotquot ab Abele eo juſto, à jactis mundi fundamentis, in ſemen promiſſum crediderunt. Fuerat enim Chriſtus Ieſus, *Agnus occiſus ab origine mundi.* Neque populus tantùm ex Ægypto redux, ſed & ſancti inſuper ab Adamo omnes, *eandem eſcam comederunt, & biberunt eundem potum ſpiritualem.* Quocircà beatus Martyr Ignatius, in illâ ſuâ ad Magneſianos ſcripſit, Οἱ θειότατοι Προφῆται, κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦν ἔζησαν· διὰ τοῦτο καὶ ἐδιώχθησαν. *Diviniſſimi Prophetæ illi olim, vixerant ſecundùm Ieſum Chriſtum, atque ideo patiebantur perſecutionem.* Nimirum hoc eſt, ſecundùm ſpem de ſuſcitando illo olim ſemine promiſſo: ſecundùm fidem vivam in Redemptorem, futuris temporibus revelandum, qui Iudæis pariter atque Gentibus ſalutem æternam procuraret. Quam eandē ſententiam diffuſiùs deinde perſequitur idem Pater:

Οἱ μὲν οὖν παλαιοῖς γράμμασιν ἀναστραφέντες, εἰς κοινότητα ἐλπίδος ἦλθον, ἐκδεχόμενοι τὸν Χριστόν, ὡς ὁ Κύριος διδάσκει λέγων· Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν· καὶ εἶδε, καὶ ἔχαρε· πρὶν γὰρ Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγὼ εἰμι. *Illi igitur, qui in vetustâ illâ disciplinâ versabantur, in spei communionem expectantes Christum, unà Nobiscum devenerunt. Hoc & ipse Dominus testatur, inquiens: Abraham ille Pater vester, exultavit ut videret diem meum: vidit autem & gavisus est: Nam priusquam esset Abraham ego sum.* Correctiùs hunc locum Ignatianum descripsi, quàm in nuperâ editione circumfertur Martialis Mestræi, Theologi Parisiensis. Falsam ille sententiam beato Patri affingit, ἀπροσδιόνυσον, & inconsequentem, neque solùm, sed Hæreticam insuper & blasphemam. Mens divini viri ista est: concurrendum Nobis esse, & conjunctis animis confluendum, ad Iesum Christum Dei filium, humani nostri generis ἀπολυτρωτήν. Hoc ut luculentius probaret, repetitis è vetustâ memoriâ Prophetarum exemplis & Patriarcharum, à minori ad majus sic concludit: Si qui olim vetustis elementis adhærebant, & disciplinâ iam antiquatâ imbuebantur: qui, priusquam factus homo ἐπιλάμψαι ἐν ἡμῖν Servator, collecti ad suos Patres, iniverant viam universæ Carnis, in communem tamen spei societatem, unà Nobiscum devenerunt, dum expectant Christum exhibendum, Nobis exhibitum & patefactum: tùm multò certè magis nos oportet, eidem revelato adhærere. Ita enim sequitur apud Ignatium: *Quo modo nos poterimus absque illo vivere, cuius servi, cum extarent Prophetæ, Illũ in spiritu præviderunt, & tanquam Præceptorem præstolabantur, non secus ac Dominum expectabant, & servatorem suum dicentes, Ipse veniet, & servabit nos.* Hæc est illius sententia & mens germana: Illam verò audiamus, affictam ab editore: *Si vetustis*, inquit, *literis, Scripturisq́; adhærentes, in spem vanam devenerunt expectantes Christum, ut docet Christus; dicens*: Itane verò, erudite vir, In vanam devenerunt illi spem, qui Christum, olim venturum expectabant? Patriarchæ, Prophetæ, sancti omnes? atque id ut docuerit etiam Iesus Christus? Iesu veritas & via, tuam fidem! siccine tu Apostolos docuisti tuos? Sic Ignatium ipsorum φοιτητὴν (nam Iohannem saltem audivit in Asiâ) Apostoli, à te edocti, erudiverunt? Certumne est Prophetas, & Patriarchas omnes, Abrahamum, Mosen, Dauidem, Esaiam, & Malachiam, vetustis elementis institutos, dum Christum præstolantur Redemptorem, in spem prorsus vanam descendisse? Idque ipsum, Iesum Christum αὐτοδηλῶσαι vivâ voce docuisse? Idque per Apostolos suos, tanquam doctrinæ cœlestis παρακαταθήκην, curasse ad posteros derivandum? Miserrimi Patriarchæ: fallentes & falsi divini vates: spe suâ exciderunt, & expectatione: & quod planè est deploratissimum, à Deo ipso, non alio, in fraudem deducti, καὶ πεφενακισμένοι. Scio, te dicturum hic, Martialis, Os planè impium & blasphemum, qui vel per somnium tam horrenda deblateraverit. Tu tamen Ignatio, beato Martyri, tam horrendam affingis impietatem. Recognosce etenim apud illum, in tuâ nuperâ editione, κενότητα ἐλπίδος disertè scriptum. Imò tuam lege ipsius inconsultò positam versionem: *In vanam spem devenerunt expectantes Christum.* Causari Typographicum errorem nequis: non operas, ut Lutetiæ mos est, negligentes. Dixissem, operarum culpâ præstandum, qui κενότητα ἐλπίδος, proclivi lapsu, ediderunt, quum κοινότητα deberent repræsentare, si non tuam adjecisses versionem, *In spem vanam devenerunt*, qui sic debueras consignasse, *In spei communionem.* Librorum carnifices, ubi tum Censores, auriti nimis, oculatique interdum? Huic si quid simile, etiam aliud agens, ut tute loco isto, quis ἐξ ἐναντίας admisisset, audisset

illicò

illicò intonantes magiſtros, Hem Caſca, Heus Ruſcio, expedi virgas : certa crux. Genebrardi Feuardentij, Reginaldi, Giffordi, Andreæ, Cacodæmones Cydonij, tu fortaſſis ipſe Martialis, quas non Tragœdias de Atheïſmis, Turciſmis, blaſphemijs impiis excitaretis ? ut omnino magni referre debeat eruditis, *Inter bonos benè agier* ; & erroris veniam, ſi quis inciderit, mutuò dandam & accipiendam. Tu autem, qui Ignatium tàm *accuratè* legeras, debueras omnino meminiſſe, Ieſum Chriſtum, apud illum in Epiſtolis, decies, credo, κοινὴν ἐλπίδα, ſalvandorum quorumcunque nominari. A cujus viri, ut ſanctiſſimi, ita omnium antiquiſſimi, veriſſimâ cum primis & Orthodoxâ ſententiâ, plerique veterum Patrum non receſſere, qui ſub unâ eâdemque communione ſingulos fideles deſcribendos concludendoſque opinabantur, qui Domini adventum, & συγκατάβασιν præceſſerunt, cum illis ſanctis qui Chriſto jam exhibito, addicti ſacramento, nomina dedere. *Et ſicut totus homo* (quod obſervat eleganter Auguſtinus) *dum naſcitur, etiamſi manum præmittat in naſcendo, tamen univerſo corpori ſub capite coniunctus & compactus eſt, quemadmodum etiam nonnulli ex Patribus, in huius rei ſignum, manu præmiſſâ nati ſunt, ita omnes Sancti, qui ante Domini noſtri Ieſu Chriſti nativitatem in terris fuerunt, quamvis ante nati ſunt, tamen corpori univerſo, cuius ille caput eſt, ſub capite cohæſerunt.* At verò, non quemadmodum Auguſtinus Orthodoxè cum multis aliis Patribus iſta ſentiebat, ita *Iure laudandus eſt Iuſtinus Martyr, qui cenſuit Chriſtianos eſſe nominandos, quotquot è Gentibus, licet Chriſti adventum præceſſerunt, ratione,* μετὰ λόγου *dixit ille ſermone Græco, vixerunt,* ut in ipſo limine Apparatus ſui ad Annales, doctiſſimus Cardinalis opinatur. Certè alterum è duobus non effugiet πολυγραφώτατος ille Eccleſiaſticarum rerum concinnator, ut vel mentem Iuſtini non ſit aſſequutus, ſed perperam acceperit authorem ſuum, id quod minimè decebat tantum magiſtrum in Iſraele, μηδὲ ἀρχόμενον τῆς ἱστορίας : vel Iuſtino ſe adjunxerit συμφοιτητὴν, in illâ opinione propagandâ, quam apud eruditum Retaliatorem, *blaſphema caterva ſacramentariorum*, dicitur propugnare ; de ſalute Paganorum, ſine Ieſu Chriſto acquiſitâ & procuratâ. Non enim eo loco Iuſtinus Martyr, de credentibus in Chriſtum capiendus eſt, ut falsò perſuaſum Cardinali, quos Eccleſia docet cum Auguſtino, ad Dei populum ſpectare, & cœtum, in cœlis ſalvandorum : ſed de ſolis eis inter Gentiles, qui *vivebant ſecundùm rationem civilem* (quod appellat ille μετὰ λόγου) utcunque de ſemine mulieris : de futurâ per Chriſtum reſtauratione, & imagine divinâ refingendâ, nec ſpem habuerint nec intellectum, neque ſenſum. Anne tu, doctiſſime Cæſar Baroni, *Iure iſta cenſita* pronuntiaveris, *à graviſſimo Authore Iuſtino Martyre ?* Illorum igitur albo inſcribaris oportet, *Qui falſos Ethnicorum deos, qui ſacrilegos Pontifices, qui impios crudeleſque Duces, ſine fide, ſine Chriſto, cœlis intulerunt,* ut in Zuinglium & nonneminem è Proteſtantibus, deſevit Retaliator. Sed fortaſſe Iuſtinum aliorſum trahimus, nec ad mentem planè interpretamur. Id velle videtur, vir eruditus in nuperis tabulis ad legem talionis Caſaubonianæ. Sed rem ipſam è Iuſtino diſputare intutum ratus, ad Sixtum Senenſem nos ablegat informandos. Sixtum verò jampridem conſulueramus, neque tamen potuimus deprehendere, cauſam hanc deciſam determinaſſe. Erit autem pretium operæ recitaſſe ipſiſſima Iuſtini verba, Cardinali Annaliſtæ commemorata ex apologiâ poſteriore.

Τὸν χριστὸν τοῦ Θεοῦ πρωτότοκον εἶναι ἐδιδάχθημεν, καὶ προεμηνύσαμεν λόγον ὄντα, οὗ πᾶν γένος ἀνθρώπων μετέσχε. καὶ οἱ μετὰ λόγου βιώσαντες χριστιανοί εἰσι, κἂν ἄθεοι ἐνομίσθησαν. οἷοι ἐν Ἕλλησι μὲν *Pa. 153. edit. Rob. Steph.*

Σωκράτης καὶ Ἡράκλειτος, καὶ οἱ ὅμοιοι αὐτοῖς· ἐν Βαρβάροις δὲ Ἀβραάμ, καὶ Ἀνανίας, καὶ Ἀζαρίας, καὶ Μισαήλ, καὶ Ἡλίας, καὶ ἄλλοι πολλοί. *Christum Dei filium primogenitum fuisse docti sumus. Eundem autem in præcedentibus docuimus, illam existere rationem, cuius facti fuerunt participes, humanum genus universum. Qui vitam autem secundum illam rationem transigebant, licet Athei planè habebantur, erant tamen Christiani. Huiuscemodi fuerant apud Græcos, Socrates, Heraclitus, & hisce similes: apud Barbaros, Abraham, Ananias, Azarias, & Misael, Elias & complures alij.* Quibus mox subnectit in eandem sententiam, *Adeo ut prædicti viventes sine ratione, inutiles fuerint & Christo hostes, eorum necnon interfectores qui vixerant cum ratione. Illi autem, quicunque demum illi fuerint, qui vivebant & vivunt cum ratione, Christiani sunt.* Hæc totidem verbis Iustinus Martyr, philosophos illos, & illis similes, nomine dignatus & titulo, Christianis: quos non veretur composuisse, cum Fidelium parente, Dei amico Abrahamo; non inferiores judicatos recensere, cum Eliâ Prophetarum θαυματουργοτάτῳ. Neque alio quoquam nomine, quam quod, persecutionem passi, virtutis ergo, visi sunt abhorruisse ab Idolis, Dei Monarchiam cognovisse, facti participes τοῦ λόγου, & deducti ab illâ ratione, ad cognitionem Veritatis. Hinc in alterâ apologiâ ista
Pa. 132. docet: Philosophos imprimis, si quid olim καλῶς ἐφθέγξαντο καὶ εὗρον, id omne quidem adinvenisse, per λόγου illius, quem volebat, communionem. Non tamen consequi potuisse dicendo vel cogitando τὰ τοῦ λόγου πάντα. Horum tamen quosdam judicio postulatos, de crimine tantum non Christiano, quod essent περίεργοι καὶ ἀσεβεῖς: Christum intellectum ἀπὸ μέρους ab horum Socrate præstantissimo, qui de crimine Christiano caussam dixit, Dei scientiâ & adoratione. Certè Socratis erat ista accusatio, Ἀδικεῖ Σωκράτης, οὓς μὲν ἡ πόλις νομίζει θεοὺς, μὴ νομίζων, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσηγούμενος. *Læsæ maiestatis Socrates tenetur, qui Deos non credit illos esse, quos urbs Atheniensis putat Deos: sed qui novitios & nuper habitos indigites introducit Deos.* Ita liquet, quid voluerit Iustinus Martyr: Gentiles nempè, natos ante Christum incarnatum, ad vitam æternam & salutem, etiam sine Christo pervenisse: absque Christi prævià cognitione. Nam quid aliud potuit intelligere, cum contendit, *Christianos appellandos?* comparet cum Prophetis & Patriarchis, qui futurum Messiam opperiebantur. Nam quod videri possit secundo loco asperitatem sententiæ prioris mitigare velle, cùm ascribat illis tanquam αὐταρκοῦσαν illam ἀπὸ μέρους cognitionem, hoc certum est, nolle illum eam fidem rudiorum infirmam, aut ut vulgo vocant implicitam, quod viri sentiunt eruditi, Senensis sequuti annotationem: sed μεικὴ fides Iustini illa est, quæ cuivis inesse potest imperfecto, ratione communi prædito. Nimirum quod μετοχῇ illius λόγου, cujus cùm participes esse doceat quotquot ubiq; sunt mortales, (ita enim pronunciat disertis verbis) quid est in caussa cur non dicam Socrates vel Heraclitus, & his simillimi, notæ melioris heroes, sed homines singuli & universi, qui non expectoraverunt rationẽ omnem, salutem æternã non consequantur? Sixtus autem Senensis, ut in transcursu notem, ad quem nos rejecit in Talione vir eruditus, immensi laboris author & industriæ fuit, lectionis infinitæ, doctrinæ reconditæ, memoriâ tamen lapsus est in hac ipsa re, dum scriptũ refert à Iustino, in libro Quæstionũ à Gentibus propositarũ, quæst. VIII. quod descriptũ à nobis cõmemoratur ex apologiâ. Nam certè neq; scriptum est quæst. illa, nec alibi extat per illũ librũ: neq; liber est Iustini, vetustissimi Martyris, sed ψευδεπίγραφος, adulterin⁹ foetus, scriptoris novitij alicujus, longè infra ætatem Iustini Martyris, atq; eruditionem quoque confidentis.

SECT.

Sect. II.

Clementis Alexandrini de eâdem re ſententia. Multi eiuſdem loci diſcuſſi. Chryſoſtomi duriora dicta. Epiphanius explicatus. Is, & Auguſtinus vindicantur.

NE verò vir doctiſſimus poſtuletur, quaſi qui ſententiæ alias inauditæ ſolitarius extiterit propagator, ſciendum eſt authorem penè tam antiquum quàm eſt ipſe Martyr, & uſque ad miraculum eruditum, Clementem nempè Alexandrinum, in eâdem verſatum cum eo, incommodâ opinione, de Chriſti minimè requiſitâ ad vitam æternam cognitione, uti rectè Senenſis, & è Senenſi notavit Exercitator. In ſexto Stro. affirmat Clemens, Deũ gemina dediſſe Teſtamenta, Iudæis legem, philoſophiam Gentibus. Et quemadmodum Iudæos conſtituebat apud ſe, perducere ad ſalutem, Prophetas excitando mittendóque, ſic etiam Ἑλλήνων δοκιμωτάτους ſervare voluiſſe, proprios ipſorum dialecto Prophetas excitando. Cenſuit ergo Sibyllas, nam de ijs loquitur, in illum finem miſſas, θεοφορουμένας, ut ad Dei unius cognitionem, ab Idolorum furore & vanitate, quod quidem illæ munus peregerunt ſtrenuè, Gentiles provocarent, uti Prophetæ Iudæos admonebant: utrique autem illos, ad quos mittebantur, ad æternæ vitæ præmia perducerent, ſine Chriſto tamen, & mediatoris ullâ ſatisfactione. Et pag. 295. Legem illam latam miniſterio Moſis, & Paganorum ἐφόδριμα philoſophiam, pari paſſu inducit ambulantes, eidemque fini inſervientes, uſque ad adventum Chriſti Domini, qui veteribus omnibus antiquatis, omnia & ſingula renovavit. Quæ ne perperam intellecta cauſetur aliquis Lib. 1. pag. 121. hæc totidem verbis pronunciavit: Ἦν μὲν οὖν καὶ πρὸ τῆς κυρίου παρουσίας εἰς δικαιοσύνην ἀναγκαία ἡ φιλοσοφία: *Priuſquam Dominus in carne adveniret, ad iuſtitiam neceſſariò Philoſophia requirebatur.* Iuſtitiam vult, quâ juſti coram Deo, & ſalutis capaces conſtituimur, Chriſti meritis aſcribendam, ſanguine ejus fuſo, procuratam: tunc ſcilicet cùm funderetur, & ad omnem deinceps poſteritatem derivatus tranſcriberetur, cujus vices apud ſæculum prius, obibat philoſophia inter Gentiles. Et quamvis hujus dicti duritatem mollire conetur in ſequentibus, diſtinctione quâdam interpoſita, quaſi Lex divina, & Scripturæ ſacræ, in hunc finem tenderent κατὰ προηγούμενον, Philoſophia verò κατ' ἀκολούθημα, ſubjungit tamen mox, quaſi dicti ſui pœnitens & diſtinctionis, Τάχα δὲ καὶ προηγουμένως τοῖς Ἕλλησιν ἐδόθη τότε, πρὶν ἢ τὸν κύριον καλέσαι τοὺς Ἕλληνας. Ἐπαιδαγώγει γὰρ καὶ αὐτὴ τοὺς Ἕλληνας, ὡς καὶ ὁ νόμος τοὺς Ἑβραίους, εἰς δικαιοσύνην. *Fortaſſis autem tunc etiam ex antecedenti, Paganis dabatur Philoſophia, priuſquam Gentiles vocaret Dominus. Nam ad inſtar Pædagogi Græcos erudiebat, quemadmodum Hebræos adducebat Lex.* Et adhuc apertius & animoſius, pag. 137. Καί τοι καὶ καθ' ἑαυτὴν, ἐδικαίου ποτὲ τοὺς Ἕλληνας ἡ φιλοσοφία. Quo quidem in loco, qui ſic pronunciat, *Per ſeipſam Philoſophia, tunc temporis, Paganos iuſtificabat*, non hoc volebat ſic intelligi, eſſe illam βαθμὸν καὶ ὑποβάθραν τῆς εἰς Χριστὸν ἐπιστήμης σωτηριώδους, *gradum quendam, & ſcalam ſalutaris ad Chriſtum ſcientiæ & cognitionis*, (ut alibi rectius loquitur Stromateus) quemadmodum hæc duriuſcula, doctiſſimi ab utrâque factione viri iverunt excuſatum. Agnoſcimus hoc ipſum quàm libentiſſimè, & Philoſophiæ dignitatem ſuam, atque gradum, per creaturas deducendi ad Creatorem, ſartum tectum cuſtodimus. τὸ γὰρ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ, etiam hoc modo, docuit

Pag. 270. edit. Com.

docuit communicari beatus Paulus. Sed quominus hoc gradu contenti ſimus, facit ipſe Clemens, qui diſertis verbis ſcripſit, *Iuſtificare Philoſophiam : Ex Antecedenti, & Per ſe iuſtificare,* in ſuis principijs naturalibus, & per propriam, dicam barbarè, extenſionem. Iuſtificare autem, ad ſalutem : non ad gradum vel menſuram majoris indulgentiæ meritoriam. Eodem nempè modo intelligebat, per Philoſophiæ vim & ἐνεργείαν, juſtificari homines potuiſſe coram Deo, quo per gratiam Euangelij juſtificantur in Chriſto, juſti facti, & vitâ æternâ donati. Hæc & alia paſſim his ſimilia, antiquus ille ſcriptor & eruditus Clemens, quæ nullo modo poſſunt excuſari, vel interpretatione extenuari. Ioannes autem ὁ πάνυ, ὁ χρυσοῤῥήμων, eandem fovet & tuetur incommodam opinionem, locis illis per Caſaubonum è Sixto Senenſi recitatis : homil. præcipuè

To.2.p.248. edit. Etonenſis.

37. in Matth. quæ ſic transferebat Anianus. *Sed magna (inquis) iniuria hac ratione illis fit, qui ante Chriſti adventum Naturæ conceſſerant. Minimè (inquam) fit : Poterant enim homines tum, ipſum non confeſſi, ſalvari. Non enim Chriſti, qui nondum venerat, cultus ab ijs petebatur, ſed ut Idolorum cultu ſpreto, unum ſolum Deum, omnium conditorem noſcerent. Iccircò Macchabæi ſunt admirationi, qui ne legem proderent, maluerunt mori. Valdè admiramur pueros quoque illos tres, alioſq; complures apud Iudæos, qui benè vixerant, & hanc menſuram cognitionis inviolatam conſervaverant : à quibus nihil amplius petitum eſt. Tum enim, ut diximus, ſufficiebat unum ſolum Deum noſſe. Nunc autem non eſt ita, ſed eſt ad ſalutem neceſſaria cognitio Chriſti.* Nec contentus rem nudè propoſuiſſe Chryſoſtomus, rationem annectit in ſequentibus, quam ſic idem tranſtulit Anianus : *Quod autem qui antè Chriſtum obierunt, ac ideò illum non cognoverunt, ſi ab Idolorum cultu receſſerant, ac Deum ſolum adoraverant : ſi vitam præterea honeſtè peregerant æterna bona ac beatitudinem adipiſcentur, audi quid dicat Paulus, Gloria autem & honor & pax, omni operanti bonum, Iudæo primum, tum Gentili.* Commemorat adhuc alia Sixtus Senenſis, quæ ſunt ab eodem mellitiſſimo ſcriptore, in eandem ſententiam alibi diſputata. Sunt & alia præter illa Sixtiana : in quibus non recedit, nec diſſentit à prioribus, ὁ χρυσοῤῥήμων. Sunt qui vellent excuſata iſta omnia, & excuſant ipſi, præſertim verò Chryſoſtomiana : quaſi nihil aliud illi in animo extitiſſet, quàm illuſtrem illos cognitionem ſingulorum fidei capitum atque articulorum & explicatiſſimam non percepiſſe. Neque ſanè requiſitam fuiſſe fidem explicatam & illuſtrem, ſed tantummodo implicitam, ad ſalutem. Hæc è Sixti officinis profecta medicina, ita mirum in modum pleriſque arriſit & complacuit τῶν χειρουργούντων, ut tanquam παγχρήστῳ quodam emplaſtro, & diamalagmate, ſtrumas vetuſtiorum & recluvias omnes lenire ſe poſſe putent & perſanare, ne dicam vulnera & carcinomata. Sed videbimus ſtatim de illâ pluribus, nunc ſequentia perſequamur. Sunt adhuc, qui his accenſent Epiphanium ; qui, virum incomparabilem Auguſtinum : ſed profectò beatus Auguſtinus, ſi quis alius aliquando, longiſſimè abhorrebat ab hac perversâ opinione : & nulla eſt nubecula quæ non poſſit detergi levi negotio, apud Epiphanium. Incaleſcit ille Pater, uti par fuerat, contra Manichæos, Hæreticorum fœcem, & ſentinam. Illorum

To.2.p.298.

unum erat, inter ſexcenta, delirium & portentum, Neminem, quotquot vixerant olim, ante annum Tiberij xv. ſalutem æternam conſequutum, Prophetarum & Patriarcharum antiquiorum. Cujus delirij refutationem ſic inſtituebat eo loco Epiphanius, ut docuerit è ſcriptis Euangelicis, Abelis illius juſti ſanguinem, & aliorum etiam ex æquo juſtorum, qui illum inter & Zachariam vixerant,

vixerant, à Iudæis vindictam, quod docuit Christus, efflagitare. Deinde, ubi docuerat è scriptis Apostolicis, quo in loco legitur, *Duravit mors ab Adamo ad Mosen*, mortem exercuisse tyrannidem suam importunam in omnes homines, subjungit, In Mose autem, ἀνεκόπη ὁ θάνατος, intercisa est ad tempus, & impedita mortis efficacia aliquatenus, non autem παντάπασιν ἠφανίσθη, *omnino evanuit, & penitus abolita est illius vis & potestas* : at in Christo, inquit, passo, mortuo, sepulto, resuscitato, abolita est illa prorsus & excisa. Subjungit autem istis Epiphanius, illa quæ vocantur in quæstionem. Ἀλλ' ἔπω ὁ ἔγγραπτος νόμος, ἀλλ' ὁ κατὰ φύσιν, ἐκ διανοίας καὶ ἐκ παραδόσεως κατὰ διαδοχὴν τῶν πατέρων πρὸς τοὺς υἱούς· Ὅτε δὲ τηλαυγῶς ἐξετέθη ὁ νόμος, ἐγένετο ὡς εἰπεῖν, μάχαιρα διχάζουσα τὴν δύναμιν τῆς ἁμαρτίας. Ὅτε δὲ ὁ Σωτὴρ παρεγένετο, συνετρίβη τὸ κέντρον τοῦ θανάτου. *Sed scriptis illa consignata Lex, nondum obtinebat, sed illa quæ fuit secundùm Naturam solam : quæ de mente humana, & naturalibus notionibus* (id enim vult) *& Traditione Parentum, per successionem descenderat ad posteritatem. Verùm ubi apertè promulgata fuit Lex, factus est, ut ita dicam, quasi gladius quidam dividens vim & potestatem peccati. Cùm tandem adveniret ad extremum Servator, contritus est penitùs aculeus ille mortis.* Quæ nihil prorsus ad rem faciunt. Salutem æternam consequuti sunt, haud dubiè, non pauci è vetustioribus, qui Naturæ concesserant, etiam ante legem ullam latam, & scriptis per Mosen traditam. Nec illos qui diluvio obvoluti & suffocati interierunt, omnes & singulos existimaverim æterno supplicio mancipatos & addictos. Vigebat etiam tunc adhuc illa Naturalis Lex, cujus quidem dictata, non scripta, sed animitùs insita & imbuta, per manus ad posteros derivabantur. Revelabat se Dominus per illa tempora frequentiùs αὐτοπροσώπως, per se, & nondum incarnatus, ἀνθρωποειδῶς : vel per suos de Cœlo internuntios, qui de revelatâ voluntate Patres illos priscos faciebant certiores : in eum autem finem, ut sic ipsi Deo εὐαρεστοῦντες, ad æterna tabernacula suis quique temporibus transferrentur. Nec credendum est Deum voluisse in illâ alterâ vitâ tanquam peregrinos & hospites vix agnoscere, nedum ut perduelles aversari, & omni suo, & sanctorum Angelorum consortio exclusos in æternum privare, quos ipsos aliquando habuerat in hac vitâ familiares, & Angelorum ministerijs assuefecerat. Sequuta est demum Lex per Mosen lata; Dei digito ipsius in lapideis tabulis exarata. Obtinuit illa vim suam usque ad τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, & Christi incarnati συγκατάβασιν. In Dei populo, per illa tempora, ingens quidem multitudo. E Gentibus interdum, unus alter, in cœlestem transcripti coloniam migraverunt, etiam tum cùm regnaret Mors, usque ad Mosen : valeret autem plurimum, & obtineret suam vim, usque ad ἐνσάρκωσιν θεοῦ λόγου. Qui tamen non aliter conscripti, in cœlestem coloniam, quàm Christo ductore migraverunt. Nam sine illo Advocato, Mediatore, Arbitro, Sequestro, nemo unquam Civitatis cœlestis jus habuit, vel possessionem in Terrâ viventiũ. Illo Redemptore interveniente, inchoata : illo exhibito, ἐτελειώθη ita olim inchoata, & aliquantisper suspensa, salus. Ἐσώζε verò, ait Epiphanius, διὰ πολλῶν τρόπων· ὁ δὲ τέλειος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν ἐγένετο. *Multis utique modis servabat Deus* (cùm servaret scilicet, homines) *Perfecta autem planè salus, & omnibus suis numeris consummata, in Christo Iesu, procurabatur.* Modi illi multi, non sunt oppositi vel inter se, vel illi omnium perfectissimo modo : sed diversi, sed subordinati modo illi perfectissimo. Christus etiam Iesus Dominus noster, coarctandus non est, in Dominij ratione, nedum procuratione salutis nostræ, quasi nec Dominus nec Servator extitisset priusquam clamaret in Cruce,

Cruce, Consummatum est, aut in Iordane lavaretur. Apage blasphemam hanc ταπεινότητα. *Christus enim Iesus heri, hodie, idem & in sæcula sæculorum.* Sed in illo Iesu Christi ἀνδραγαθήματι, contritus est mortis & inferni stimulus, & salutis viæ omnes atque rationes, redditæ multo quàm erant antea illustriores. Multi erant olim modi, Christi nimirum revelandi; & salvandos ad Christum perducendi. Sed salutis author unicus, unus modorum dispensator, Dominus Deus, factus homo, in quo solo, ut servantur qui servabuntur, ita quoque servati sunt, qui sunt salutem consequuti. Ita nulla est nubecula apud Epiphanium, sed ne suspicio quidem, de salute alicujus, citra Christum procuratâ vel procurandâ. Illud addo, loquutum hunc Scriptorem de Patriarchis & Patribus, quibus olim Dei cultus innotuerat: ad Gentiles, & Paganos, non descendisse. Iustitiam, quibus justi facti Deo placent, ultra Mosis ætatem & οἰκονομίαν extendit: non tamen protendit ad Philosophos Paganorum. Abel, Enoch, Noa, alij, quos de nominibus compellavit, dum contra furores, & blasphemias Manichæorum instat; quos salutem æternam consequutos docet, nec spectabant scio, ad populum Iudæorum: sed nec inter Paganos debent recenseri: ut Gentes distinguuntur contrà Iudæos, religione nimirum & non ortu. Et illi etiam ipsi, non aliter salutem dicuntur consequuti, quàm prout in Christo justificati erant & à Deo præordinati. Augustinus autem, si quis alius, longissimè semper abhorrebat ab hac opinione: ad illam etenim quod attinet, sic legimus apud virum eruditissimum, Lib. XVIII. de Civit. Dei, cap. 47. *Nam nec ipsos Iudæos existimo audere contendere, neminem pertinuisse ad Deum præter Israëlitas. Populus enim revera, qui propriè Dei populus diceretur, nullus alius fuit. Homines autem quosdam, non terrena sed cœlesti societate, ad veros Israëlitas supernæ cives patriæ pertinentes, etiam in alijs Gentibus fuisse, negare non possunt. Quia si negarent, facillimè convincuntur, de sancto & mirabili viro Iob, qui nec indigena nec proselytus, id est advena populi Israëlis fuit, sed ex Gente Idumæâ genus ducens, ibi ortus, ibidem mortuus.* Et deinceps, paulò post: *Divinitus etiam provisum fuisse non dubito, ut ex hoc uno sciremus, etiam per alias gentes esse potuisse, qui secundùm Deum vixerunt, eique placuerunt, pertinentes ad Ierusalem spiritualem.* Et cap. XXIII. ejusdem Libri, Sibyllam ad hanc ipsam civitatem pertinuisse affirmat. Ita in salute, ante Christi Domini adventum distribuendâ, Augustinus excessit ad Gentiles, & Iudæos, illam olim celeberrimam mundi totius διχοτομίαν. Extra limites Palæstinæ, ultra proselytos & indigenas terræ Chanaan, cœlestis Ierusalem societatem collocat, quod non est factum ab Epiphanio. Societatem verò, non illam visibilem & συναγελαῖον: *Nam populus* (ait) *non fuit alius ab Israële, qui propriè Dei populus diceretur*: sed tantùm secundùm hanc vel illam portionem, Iobum puta, & Sibyllas. Idem tamen, quo perpetuùm sibi ipsi constet, & veritati, sive apud Gentes quemlibet, seu Iudæos: sive Iobum, seu Sibyllas: minimè omninò per Philosophiam: sive Mosen seu Prophetas, nequaquam Legis adminiculo, salutem adeptos profitetur, & confirmat. Nullos enim olim servatos contendit, nisi per unicum Mediatorem Dei ac Hominum, Hominem Iesum Christum. *Quod nemini concessum credendum est*, loco quo supra de Sibyllis loquutus est Augustinus, *nisi cui divinitus revelatus est, Vnus Mediator Dei & hominum, Homo Iesus Christus: qui, venturus in Carne, sic antiquis Sanctis prænuntiabatur, quemadmodum nobis venisse annuntiatus est: ut una eademque Fides per ipsum omnes in Dei*

Dei Civitatem, in domum Dei, in Dei templum perduceret prædestinatos. Absit enim, ait idem alibi, *ut sit in aliquo vera virtus nisi fuerit iustus : absit ut sit iustus verè, nisi vivat ex Fide. Fides autem ex auditu : auditus per verbum Christi.* Chrysostomus in assignatione suâ fines Palæstinæ & veterem Synagogam illam, uti & Epiphanius, non excessit: ad Socratem non exorbitat vel Heraclitum : ne quidem Iobium vel Sibyllas. Ultra Macchabæos non progreditur, qui sub tyrannide Seleucidarum, impio illo Antiocho Rege, illustre Martyrium, pro cultu patrio, & lege Dei scriptâ, subiëre. Quibus comites adjunxit pueros illos tres, qui de Idolis non adorandis, Regi Babylonico coram & in os, cum vitæ dispendio, restiterunt. Tamen Christum non supponit sequestrem in caussâ : cujus nondum exhibiti, vel revelati, ait, cognitio vel fides non requirebatur. Iustinus autem Martyr, & πολυμαθέστατος ille Clemens, ad Gentes abeunt, & ad omnes viventes μετὰ λόγου : ad Philosophos Paganorũ : non unum aut aliquem extra ordinem (id enim fieri potuit, & factum est, ut gratia Dei salutaris in lumine illo Israëlis, in vicinis Iudææ præcipuè gentibus, καθ' ἕνα, & κατ' ἄνδρα irradiaverit) modo viâq; peculiari, sed ordinariè, ad illorum nationem, & eos omnes, qui secundùm rationem vixerant, sine ullâ penitùs aliâ scientiâ Christi, vel participatione, nisi quatenus & in quantum, λόγος ἀνέκοψε καὶ ἀνεκαίνισε τὴν ἀλογίαν, *ratio interscidit & renovavit irrationabilitatem.* Christiani enim erant, & dici debebant Christiani, dicebat ille, *Quicunque olim inter Gentes vivebant μετὰ λόγου.* Iustificabat Gentes, etiam per se : etiam antecedenter Philosophia, quod pronuntiat doctissimus ille Clemens. Quod ipsum, *Iustificare impium*, est sanguinis Iesu Christi ἀνδραγάθημα & prærogativa. Non est igitur in confesso positum, ut censuit Baronius illustrissimus, inter omnes Patres, non nisi in Christo, & per Christum, salutem consecutos illos omnes fuisse, quotquot à jactis Mundi fundamentis fuerant salvi constituti. Neque erat cur Casaubonus ita leviter & perfunctoriè hæc attingeret, quasi palàm profiteri contrariam sententiam non auderet, cùm nullam prorsus habuerint, ne quidem obscurissimam & tenuissimam de Christo vel suspicionem Socrates, Heraclitus, hisce similes : quos tamen censendos Christianos Iustinus Martyr arbitratur, hoc est, in censu reponendos salvandorum, & ad illorum præmia sublevandos, qui in Christum Redemptorem, spem & confidentiam collocabant. Cùm dicatur Philosophia, illa ratio humana, quæ neque est Christiana Pietas, nec habet quid commune cum Pietate, *Ipsa, Per se, Antecedenter iustificasse Gentiles* apud Clementem. Cùm disertis verbis Chrysostomus affirmet, Christi cognitionem non fuisse necessariam, aut requisitam ad salutem, cùm nondum Christus carnem sibi nostram copulasset. Et profectò, si è vetustioribus nulli, hoc opinionis errore fuissent imbuti, contrà quàm statuit doctissimus Baronius, quid opus Philastrium Brixianum, in hæc verba statuere tam vehementer : *Poetas falsos, & vanos Philosophos, qui æstimant salvari posse rebelles Deo ? errant illi peius & à veritate dissentiunt, cum semina Paganæ impietatis, non alij nisi Poetæ illi vani, & Philosophi, Deorum Dearumq; hominum sensibus seminaverint opiniones.*

SECT. III.

Sixti Senensis responsio de locis Chrysostomi superius allatis. Cavillatur Rosweydus de Fide implicitâ & explicitâ apud Casaubonum. De illa distinctione multa; parum hîc commodâ. Diversa mensura Fidei pro ratione subiectorum. Lazarus ignorabat Resurrectionem, juxta Chrysostomum. Fides implicita, qualis. Non apud Gentes.

HIc igitur cùm hæreret aqua doctissimo Talionis exactori, defunctum se putavit satis illo munere quod in se susceperat, vir valdè prudens & eruditus, si, quod ipse præstare nollet, aut non erat sustinendo, in Sixti Senensis humeros, onus rejiceret, ad quem nos consulendum remittit informandos. Consuluimus Senensem, vir erudite: quin & olim in hac ipsâ causâ consulueramus, ante notas vel auditas tuas Leges de Talione. Sed nequaquam Sixtus satisfacit. Quippè soli Chrysostomo respondere conatur: Iustinum vel Clementem non attingit: cùm tamen ab illo de eadem re, diversam planè rationem isti iniverint. Deinde non aliter Chrysostomum expedit, quàm per illam detritam, & quæ jam οἴχεται κρόνας de Fide implicita, & explicatâ distinctionem: cujus cùm meminisset opportunè, ὁ μανδείτης, Exercitator, per Senensem suppeditatæ, aut mutuatæ aliunde, doctissimus Rosweydus, cùm non esset opus, ita oggerit illi Sixtum manuductorem vel ecphantora, ad veræ Theologiæ, scholasticæ scilicet, adyta, & Scholasticorum mysteria; quasi prorsus fuisset ἀδυνάτων τι, virum multiscium, & planè πολυμαθέστατον, fieri, nisi per Sixtum prælucentem facem, arcanorum epoptem, & inspectorem. Neque tamen certus adhærescit effato, de Senensi manuductore suo, sed ab illo, quadam inconstanti levitate, ad Doctorem aliquem resilit Scholasticorum alium. Ita loquitur è lintre vir doctissimus, de neutro vel sollicitus, vel securus. Certè, væ Senensi τῷ μυσταγώγῳ, væ Doctori, quisquis erat ille Scholasticorum, (per quem sic profecit Exercitator) qui profanum ita hominem & ἀμύητον, arcanorum fecit inspectorem. At enim verò Mystagogo, non erat opus: neque pœna τῆς ἐκφάνσεως, Sixto Senensi intentata, vel cuicunque scholastico doctori irrogabitur. Nota magis nulli domus est sua, quàm Novatorum pueris: etiam à pedibus & clitellis: etiam lippis & tonsoribus, illa mystica adeo Fides & Theologia ἐν ἀποκρύφοις, de Fide implicita & explicata: ut minimè fuerit opus Exercitatorem, ad Sixti Senensis, vel cujusvis scholastici Doctoris scrinia recurrere compilanda. Illam autem ipsam distinctionem qua, veluti Macedonis quodam gladio, Gordios nescio quot nodos Magistri nostri solent dissecare, sinistrè prorsus adhibet eo loco Sixtus Senensis, & rem involutam minimè evolvit aut extricat. Respondet enim ille ut Chrysostomum expediat, non fuisse requisitam à salvandis omnibus & singulis ante Christum, distinctam quandam & apertam singulorum fidei Christianæ mysteriorum notitiam, quam non consequebantur, ait, omnes ante τὴν ἐνσάρκωσιν justificati. *Sufficiebat enim*, ait, *simplicioribus Iudæis & minoribus, redemptionis humanæ cognitionem habere, quandam, velaminibus sacrificiorum, ac ceremoni-*

arum

arum involucris implicitam. At rogo te, doctiſſime Conciliator, num poſt οἰκονομίαν Dei Verbi, quotquot ſalutem conſequuntur æternam, illam habent diſtinctam, evolutam, apertam & explicitam ſcientiam, & ab omnibus expeditam difficultatum nodis, & ambiguitatum involucris, cognitionem, de Chriſto Mediatore, myſteriorum? Certè quidem habere eam oportet, è vi neceſſariæ conſecutionis. *Ens* eſt ergo rationis, vel ſpectrum potiùs merum & Chimæra, *Fides illa implicita* προσζῶντος, ad quam in Eccleſia Catholico-Romanâ adhæreſcunt animarum tot myriades, veluti ad anchoram quandam ſacram, ναυαγησάμενοι in tempeſtate. Si ante natum Chriſtum & exhibitum, Fides illa implicita ſufficiebat Iudæis rudioribus & minoribus; certè quidem poſt Chriſtum incarnatum, & myſterium illud orbi propagatum, & Lumen Gentium diffuſum, neceſſe eſt ut longè diverſâ ratione ſe res habeat, & provehatur conditio ſalvandorum. Hoc eſt, ut nulli ſint, qui fuerant apud Iudæos, inter Chriſtianos rudiores, qui ſe per implicitam illam fidem, & informem credulitatem ſperent ſalutem conſequuturos. *Nunc*, enim, *non eſt ita*, Chryſoſtomus ait. *Nunc*, hoc eſt, hac rerum ſcenâ, & revelationis acceſſione: quomodo erat *Tunc*, illa ſtante Moſaïcâ politiâ, cùm notus erat tantum in Iudæâ Deus, & magnum, ſed in Iſraël, nomen ejus. At illa rerum ſcenâ, ante Lumen diffuſum illud Gentium, Fides illa implicita minoribus ſufficiebat, ait Sixtus, & ſimplicioribus Iudæis. Nunc ergo, neceſſe eſt affirmet Sixtus, ſecundùm mentem & ſententiam Chryſoſtomianam, aperta & explicita intelligentia, & Fides evoluta integumentis omnibus, Myſteriorum Fidei ſingulorum, etiam in rudioribus deſideratur. In Morboniam ergo hanc diſtinctionem, tam importunam, & incongruam pietati, per quam ſubſiſtere, ut olim, adhuc non licet, illi Fidei implicitæ tam decantatæ, tam apprimè requiſitæ Catholicis noſtris, ne tum cùm ad illam Fidem ſufflaminandam, velut quædam deſtina, devocetur. Quæſo te, Eriberte mi eruditiſſime, cùm è mente & ſententia Chryſoſtomianâ, per neceſſariam conſequentiam conſtituatur, eſſe diverſam, & non eandem, ſcientiæ menſuram requiſitam, in Nunc ſalvandis poſt exhibitum Servatorem, ab illa, ante Eum exhibitum efflagitatâ: cumque Tunc ſufficeret implicita ſola Fides, Sixto Senenſi authore, apud Chryſoſtomum, Roſweydo ſubſcribente in Talione, ecquis erit ulterius ſæculo iſthoc noſtro, & futuris, Fidei illius implicitæ & involutæ uſus, quæ tam proclivem ad ſalutem æternam aditum, & viam præmuniat compendiariam, ut innumera examina animarum, cæteris planè cunctis præſidijs deſtituta, νεκρῶν κλεῖθρα καὶ σκότου πύλας illas à tergo derelinquant, & cœleſtibus ſedibus adſcribantur indigites, & inquilini? Enimvero, ex animi vel tui ſententiâ, in ſingulis & omnibus, vitam æternam conſequutis, poſt Chriſti completam diſpenſationem, ſingulorum de Chriſto Mediatore myſteriorum explicatam exigis, & enodatam cognitionem? Neminem credis ſalvari poſſe, qui non tuam vel alterius è Societate ſingularem adæquet intelligentiam? Non requiris, ſcio: nec profectò debes tam illuſtrem & explicitam efflagitare. Nam præterquam quod, ut dixi, tam inanis illa eſt diſtinctio, quam libenter agnoſco, de Fide implicitâ & explicatâ; quotuſquiſque tandem Chriſtianus, non exactè in Scripturis eruditus, veteris totius Traditionis Eccleſiaſticæ, & Apoſtolicæ intelligens, vel ſcientiâ pænè dixerim illâ præditus, quam noſtri etiam Barbari (ſi per vos licebit noſtros compellare, quos non perfun-

ctoriè, vel cavillandi cauſsâ, ſolemus lectitare) ſolent appellare Comprehenſivam, æternâ frui poterit beatitudine ? Anguſtiſſimæ erunt profectò viæ, & porta plus quàm coarctata, ut vix inveniatur alicubi, qui poterit intrare ad ſalutem. Quin multo melius Novatores de rudibus illis apud majores noſtros, & ſimplicioribus, etiam in Papatu medio, ut loquuntur, mortuis, ſperare ſolent & profiteri : Tu verò, ſi reſponſum Sixtianum tueri volueris & propugnare, vir erudite, ad illa è Chryſoſtomo repræſentatum, extra cancellos Purgatorij, nedum pomeria Paradiſi, exturbare debebis neque paucos, nec contemnendos, è canonizatis, & aſcriptis Calendario ſanctis, ad quos illud veſtrum, ἀφιλεστέροι plerique ſolent, *Ora pro nobis*, plenis buccis intonare. Præſertim ſi qui, in ſanctorum albo deſcripti leguntur, è cellulis Fratrum de Ignorantiâ, quibus edictum eſt & præſcriptum, *Ne curent diſcere, neſcientes.* Certè res Chriſtianæ, Fidei noſtræ objecta, non ſunt omnes cujuſdam æqualis vel exiſtentiæ, vel proportionis. Sunt enim duo genera eorum quæ creduntur. Credenda primò, illo Symbolo Apoſtolico comprehenſa : quæ ſunt ſatis obvia, in Eccleſię diſciplina, & nota etiam debent eſſe cuicunque nato in Eccleſia, & educato, ſaltem in ſe & primariâ intentione ſua. De quibus illud Magiſtri interpretemur
Li.3.diſ.25 licet, *Quædam eſt menſura Fidei, ſine quâ nunquam poteſt eſſe ſalus.* Et ſunt credenda ſecundariò, quæ ab illis promanant & deducuntur velut στοιχεῖωματα quædam & conſectaria. Quæ nec ipſa ſunt ejuſdem omnia, ſed diverſæ cujuſdam & exiſtentiæ, & cognitionis, quæ cùm ſint eruditis in promptu ſatis & intellecta, ignorantur, nec periculosè, ab ineruditâ plebe. Quædam cùm credantur, intelliguntur. Quædam antè creduntur, quàm intelligantur. Quædam nunquam intelliguntur, quamvis & quando credantur. Et ſunt, ne quidem in Lucis illa Patriâ, & maximâ ubertate Terræ viventium, nunquam intelligenda à Nobis cognitione ullâ, vel infusâ & revelatâ, vel acquiſitâ aut innatâ, veſpere vel mane percipiendâ. Γέγονε μυστήριον, (aiebat Seleuciæ quondam Epiſcopus Baſilius, de illo myſterio Redemptionis noſtræ, in tota ſua ſcilicet extenſione) καὶ οὐδέποτε παύσεται τὸ μυστήριον. *Fuit myſterium, neque deſinet aliquando eſſe myſterium :* utpote cujus in ſingulis τὸ βάθος & abyſſum, nec Angelici penetrare queant intellectus. Sed nec ipſa tempora paris ſunt, vel æqualis, quod certum eſt, οἰκονομίας, ita ut homines per illa tempora debeant eſſe, ἐξ ἴσου & æqualiter, omnes ac ſinguli obligati. Surget Regina Auſtri, contra Iudæos : & quidem Pagani contra Chriſtianos in judicio. Qui diſperſit pauca, pauca colliget. Ubi plura elocavit Deus, requiret plura. Non decem Talenta exacturus ab eo, cui duo tantùm credebat. Ingens ergo quoddam intervallum eſt, inter Iudæos & Gentiles : inter Iudæos & Chriſtianos : inter rudes, idiotas, πεπηρωμένους, & omnibus Naturæ atque Gratiæ auxilijs inſtructos, & ſublevatos. Sed an ulla Dei cognitio poſſit eſſe, quæ ſufficiat ſine Chriſto, & perducat ad ſalutem, hoc vellem Nos Sixtus docuiſſet, nec de illâ Fidei implicitæ & explicitæ diſtinctione, jejunam prorſus atque aridam, nec rei vel tempori opportunam injeciſſet mentionem. Objectum Fidei nunc cujuſcunque, Chriſtus eſt, ſeu implicitæ ſive explicatæ. Quicunque quocunque modo credunt, Deum in Chriſto, neceſſe eſt, vocent Patrem, in ſuâ (exerta ſive illa fides ſit, ſive in Eccleſiæ involuta) Fide. Chriſtum prorſus ſeparavit Chryſoſtomus, ab illorum veterum cognitione. *Qui ante Chriſtum obierunt, &*

illum

illum ideò non cognoverunt, si unum Deum agnoverant, & recesserant ab idolis, ab illis nihil aliud requirebatur. Nunc se res habet longè aliter, & requiritur ad salutem cognitio Christi. An potuit disertiùs ὁ χρυσοῤῥήμων commentum Sixtianum explosum amandasse? Certè aliter etiam idem hanc medicinam excusserit è pyxide Senensi, dum Lazarum illum Virbium, de mortuis redivivum, de Resurrectione mortuorum nihil penitus agnovisse pronunciat. *Possum & aliud hisce omnibus addere:* verba sunt Chrysostomi, apud Sixtum, *videlicet quod Lazarus, ne de Resurrectione quidem quicquam potuerit philosophari. Sed huius vitæ res credebat, huius vitæ fine terminari.* Poteratne Epicurus hoc pacto salvari? Certè viro beato illo Lazaro, Chrysostomo censente, non fuit inferior. Sed audi rationem assertionis: *Erat enim ex eorum numero, qui gratiam Euangelij præcesserunt.* Nec vola, nec vestigium hic, implicatæ Fidei. Tollit quamcunque cognitionem: non minùs, natus in populo Dei, ille Lazarus ignorabat resurrectionem, quàm si apud hominum tunc extremos, aut extra vias Solis nasceretur. Accedat eodem, quòd implicita illa Fides, Fides sit habitu, etsi non actu: de Christo & per Christum informata: utpotè in Ecclesia cœlitus institutâ & instructâ, non extra caulas Israëlis inventa. Est etenim ipsa, si rectè advertebat Andradius, *Constans ac firma persuasio*, quam planè nullam fovebat Chrysostomianus ille Lazarus, *quòd omnia contenta in Sacris Literis, & in Ecclesia Catholicâ credita, vera sint, licèt Mihi, Tibi, Isti, sint incognita & inexplorata.* Itaque qui ignorat, Samsonem verbi gratiâ, fuisse Nazarenum; Ioabum, exercitus Israëlitici, sub imperio Davidico, Ducem; Ieremiam prophetasse sub Zedechiâ; Iohannem Baptistam eremi inquilinum, vinum aut siceram non bibisse; sine ullo salutis suæ dispendio hæc ignorat, cùm nunquam ipse legerit ea in Scripturis, nunquam de ore exceperit prælegentis. Actu non potest ergo ista credere, cùm Fides activa, certissimum sit, quod supponat cognitionem: Habitu credit ea, nihilominus: quandoquidem actu crediturus sit, unumquodque istiusmodi esse verum, postquam resciverit esse scriptum: quia nimirum cùm sit Ecclesiæ alumnus, per generalem Ecclesiæ Fidem, intellectum, & notionem, Scripturarum credit αὐτοπιστίαν, veritatem in illis ubique certissimam inveniri constantissimè agnoscit, & confitetur. Illi autem Philosophi, quos Iustinus censuit appellandos Christianos; Gentiles illi, quos Clemens opinabatur & pronuntiabat per Philosophiam justificatos, nec in sinu Ecclesiæ fovebantur aliquando, nec de Ecclesiæ oraculis quicquam intelligebant; neque erant aliquo modo Fidei capaces habitualis, alienarum imbuti vanitatibus opinionum, & in omnibus incerti ac vacillantes. Fac enim lectum audivissent aliquando in illâ Cosmopœiâ divini Mosis, per vim atque efficaciam verbi sui omnipotentis, Deum optimum maximum, Omnia è Nihilo produxisse; tritum illud suum obgannivissent, *Nam è nihilo, nihil fit.* Quæsivissent, ut ille apud M. Tullium, atheus, *Quibus ferramentis* in mundi molitione Deus usus fuerat? Rectè igitur Augustinus, ille accuratissimus in Fidei dogmatibus discernendis, & disputandis sollertissimus, fieri olim potuisse affirmat, ut per alias etiam Gentes, nedum Israëlem, Non nemo pertinuerit ad Cœlestis Hierusalem societatem. Nihil tamen hoc spectat ad illorum Patrum caussam, qui vel salutem sine Christo Paganis impendebant; qui Philosophos rebantur appellandos Christianos; vel per se Philosophiam

Li.6. annot. 151. & extat Tom. 6. edit. Eton.

losophiam justificare. Nam disertim Augustinus in Sibyllis suis, Christi Domini requirit, tanquam unius Mediatoris intelligentiam, licet nihil statuerit, vel statuere poterat, sed nec sollicitè laborandum censeat, de modo Revelationis. Nam scitissimè dictum ab Epiphanio, Εσωσεν ὁ Θεὸς διὰ πολλῶν τρόπων, multis utique modis perducit Deus ad salutem, quos servare decreverat ab æterno. *Quis eorum*, sunt verba doctissimi Augustini, *qui se volunt haberi Christianos, nisi soli Pelagiani, aut in ipsis etiam tu solus* (Iulianum alloquitur ex illa schola) *iustum esse dixerit Infidelem? iustum dixerit impium? iustum dixerit Diabolo mancipatum? Sit licet Fabricius, sit ille Fabius, sit licet Scipio, sit licet Regulus, quorum tu me nominibus, tanquam in antiquâ Romanâ curiâ loqueremur, putasti esse terrendum.* Tum in sequentibus hoc idem persequitur argumentum contra Philosophos Clementis & Iustini: *Verùm tu*, inquiens, *in hac caussâ, etsi ad scholam Pythagoræ provoces, & Platonis, ubi eruditissimi & doctissimi viri, multo excellentiore cæteris Philosophia nobilitati, veras virtutes non esse dicebant, nisi quæ menti quodammodo imprimuntur à forma illius æternæ immutabilisq; substantiæ, quod est Deus. Etiam illi, adversus te, quantum donet qui nos vocavit Pietatis libertate, clamabo, Nec in istis est iustitia vera, quâ iustus ex Fide vivit.* Ad quam sane Orthodoxam opinionem Clementem illum Stromatea tandem etiam descendisse, non est fortasse pernegandum. Aït enim VI. Strom. Christum Gentibus fuisse manifestatum per Hydaspen, Sibyllas, & istis simillimos vates. Quæ tamen verissimè pronuntiata non omninò impediunt, quo minus idem eruditissimus scriptor diversam aliquando sententiam foverit: adeò ut non esset cur Exercitator vereretur γνώμῃ τῇ γνώμῃ repugnare, atque contra ire assertioni Baronianæ, de salute Paganorum apud omnes Patres positâ in confesso, in & per Christum procuratâ.

SECT. IV.

De salute Paganorum sententiæ incommodæ ex utraque parte Theologorum. Zwinglij. Andradij, Vegæ, Erasmi, Vivis: aliorum Partium studijs occæcati, malè invicem se lacerant, qui sunt ἐξ ἐναντίας. Protestantes à Zwinglio dissentiunt. Orthodoxè sentiunt cum Augustino, & alijs.

ILli autem Pagani, ad hunc modum instituti per suos vates, si modo spectabant ex ijs aliqui, ad cœlestem Dei vivi Civitatem, utcunque constituti sub Lege Naturali, non tamen per illius Legis vim & efficaciam, sed per alia quædam media, (nam abundat medijs sapientia divina) ad salutem & ad Christum adducebantur. Contrà, quàm censuit Diegus Payva, quem verissimè scripsit Exercitator, omnium animosissimè in isto negotio versatum fuisse. Is etenim vir doctissimus, qui ad Concilium Tridentinum attulit, & profundissimi Theologi mentem, & linguam Oratoris eloquentissimi, Lib. III. Orthodoxarum explicationum, ad VI. Chemnitij contra Colonienses axioma, postquam scripserat dupliciter statutum à Theologis, de bonis

bonis operibus non Renatorum, in rem præsentem descendit particulariùs. Docet autem quosdam sic statuere. Illa, bona opera, quamvis speciosæ videantur esse Actiones, peccato tamen esse, neque leviter, infectas : quin verissimè censenda esse peccata. Atque istius sententiæ propugnatorem refert Prosperum. Addidisset & Prosperi Informatorem Augustinum : qui exemplo quoque Cornelij docet, Non prodesse Orationes aut Eleëmosynas, nisi in vinculo Christianæ professionis. Certè non sunt malæ virtutes Ethnicorum : sed quo modo margarita in mari nascitur, verùm ex cœlesti rore, & sic cœlum potiùs quàm mare refert : ita homines in humanâ hac carne, & fluxâ ac fragili mortalitate, ex Gratiâ Dei, Deo placent, & acceptantur : Ideo illa opera bona quædam sunt ex accidenti ; quia fide carent, quæ forma est & vita boni operis cujuscunque. Atque ideo de Polemone Philosopho dicebat Ambrosius, *Si resipuit à vino, fuit ebrius sacrilegio.* Quæ quidem inter numerari debent, *Vrenda flammis, non condenda horreis,* ut cum beato Leone loquar. Alios, ait Andradius, existimasse illa opera virtutes quidem, sed imperfectas, nequaquam dignas æternâ retributione Sanctorum, sed tamen peccati carentes turpitudine : quæ per concursum quendam Divinæ gratiæ generalem, sine ullo speciali auxilio fierent. Atque hanc secundò positam sententiam communem esse docet, omnium hujus sæculi Eruditorum, posse tamen illam priorem propugnari, cùm non sit hactenus ab Ecclesia definitum, in quâ classe reponi debeant, Infidelium bona opera & non Renatorum. Nam quod spectat ad Concilij Tridentini mentem & sententiam, is qui Conventus illius pars fuit, & quidem in disputandis dogmatibus non postrema, affirmat Anathemate in illos solos fulminatum, qui opera omnia, ante Iustificationem facta, inter verè Peccata annumerabant, & sic peccato rebantur inquinata, ut nisi priùs per Gratiam regenerantem Naturæ pravitas reformaretur, non posse putarent, ne quidem per Gratiam ullam specialem, ita exornari & præveniri opera, quin adhuc vel optima & speciosissima, haberent rationem Peccatorum. Augustini porrò illam doctrinam esse docet, ut virtutem distinguat in perfectam & imperfectam. Caussæ autem virtutis sint in duplici classe constitutæ : nempè quoad voluntatem operantis, quæ nil per se producit nisi peccatum : & Dei concursum specialem, undè bonum fiat in non Renatis, licèt imperfectum. Rem porrò aliquam considerari ait, vel quoad finem & intentionem, vel quoad formalem ejus rationem. Bonam actionem in genere suo, & per concursum Dei quendam specialem, in finem etiam bonum directam, vix fieri tamen posse & produci, sine culpâ & depravatione, propter Tenebras illas & corruptionem naturales. Hæc postquam Andradius disseruërat, uti ipse affirmat, ex Augustino, de operibus illis non Renatorum, invehitur, quod nollem factum, paullò acerbiùs in Chemnitium, eò quòd Iustinum, Clementem, Epiphanium tractaverat duriusculè asserentes, Permultos in Lege Naturæ extitisse justos, & posse Christianos nominari. De qua quæstione quid statuat ipsemet Andradius, non es (credo) ignarus, certè esse non poteras erudite vir, si modo penitiùs introspexeras illius verba. Rem etenim exactiùs & pensiculatiùs examinanti, in hanc sententiam videbitur descendere Andradius, Fidem viz. & veram Dei cognitionem, fundamentum extare perpetuum justitiæ. Hanc autem veram cognitionem Dei, è rebus sensibilibus hauriri posse & haberi, non è solis Scripturis & solitarijs. Id verò doceri ab Apostolo, & non

Con. Donat. de bapt. 1.8.

Lib. de Elia, & jejunio.

non solùm insinuari ad Rom. 1. ver. 19. & ab illo Psalte Israëlis, Psal. 19. 1, 2. Illum verò qui ad hanc pertingat intelligentiam, facturum ea omnia quæ potuerit, nec laboris sui fructu & industriæ ullo pacto unquam cariturum: quandoquidem in Lege etiam Dei scriptâ, nihil aliud ab Apostolo desideretur ad justitiam, nisi ut credatur Deum esse. Quam scientiam, & mensuram cognitionis divinæ, cùm possit è Creaturis exprimere quispiam vel haurire, proculdubio & illius scientiæ mensuram illam assequetur, qui per scalam Creaturarum ascendit eò. Hisce ita constitutis annectit Andradius; In statu Gratiæ extare quædam Cognoscibilia, Hominibus non tantum per se, quæ tamen constitutis in eo statu non cognoscentur, reservata quippè cognoscenda Comprehensoribus. Nam & in statu Legali viventibus, fuisse quædam affirmat cognoscibilia, non tamen eâ rerum scenâ cognita vel intellecta. Pari modo rem ipsam se habuisse opinatur in statu & conditione naturali, ubi illa, inquit, cognitio flagitabatur sola, ad quam hominibus ibidem constitutis, aditus patere, & muniri poterat. Damnare namque homines propter defectum cognitionis illius quam consequi nullo modo poterant, Teter & inhumanus hostis voluerit, non autem Deus summè benignus & misericors. Concludit tandem è præmissis, Caussam planè subesse nullam, cur illos dubitemus fuisse justos, qui secundùm rationem rectam (hoc est illud Iustini μϑ λόγυ) vixerant. Et nisi velimus, inquit, desciscere ad Manichæos (quorum blasphemiam deliram nos jam commemoravimus ex Augustino, de nemine servato ante annum Tiberij xv.) dandum esse & concedendum omni modo sine Lege Mosis & Euangelio, sola Lege naturali adjutos nonnullos & suffultos pervenisse ad salutem. Cúmque è sententia Epiphanij, Abelem, Enochum, Iobium in hoc albo recenseat, adjungit continuò se non dubitare, quin ad horum consessum aggregare potuisset Epiphanius ex Philosophis etiam multos, qui genua sua Baal non curvaverunt. Neque in aliam sententiam Iustini mentem & Clementis interpretatur, quàm sunt contra Illustrissimum Baronium recitati. Quid erat igitur in caussâ, vir doctissime Heriberte, cur tu tantopere admirarere adjectum de Andradio Lusitano elogium illud apud Exercitatorem; Illum, nempè, cum primis, atque omnium animosissimè salutem Paganorum sine Christo cognito, propugnasse. Ideo certè ex Andradio erant ista tam prolixè per nos recitanda, & transcribenda, ut apparere posset illum, non modò *paria cum Philologis, literas tractantibus humaniores*; aut, *cum Hæreticis errores eructantibus*, sensisse, sed & ultra eos delatum animositate suâ, si unum in caussâ Zwinglium, si tamen & illum, exceperis ab hoc albo. Ego magis te admiror in illo versantem errore, seu mavis hæresi, per quam scribis Andradium non aliter opinatum, quàm fuisse quidem Christi cognitionem omnibus ante sæculis ad salutem necessariam, quamvis obscuram & involutam. Quod cùm à nullo vocetur in quæstionem, non debuit Andradius, imò noluit, vir certè cordatus & eruditus, in re minimè controversâ operam lusisse non necessariam. Erasmus, Vives, cæteri omnes, ne quidem excepto, si demas exemplorum atrocitatem, Zwinglio, ad Andradij vehementiam non assurgunt, qui pluribus hanc thesin disputatam, ex professo tractavit & tutatus est. De Erasmo ut agamus hic non est opus, recurret de eodem illo maximo sanè viro, tuo Eriberte, conterraneo, dicendi occasio in sequentibus, ubi iterum bilem movebit Retaliatori, & Iesuitis. Caussam quod attinet, de qua nunc quæritur. Memi-

neram

neram olim neſcio quid legiſſe me puerum, Scholæ, tunc temporis, Etonenſis alumnum, in illius viri præfatione quâdam ad Tuſculanas Tullij quæſtiones, cùm à te admonitus in Talione, & illum & alterum etiam locum inſpicio, in Colloquio, quod appellat, Religioſorum. Neutro tamen reperi ſtationem ullam ab Eraſmo in Cœlis deſignatam Socrati, Horatio, Virgilio, Ciceroni: ne quidem inter vulgus ſalvandorum, & promiſcuam illam plebem, cœlorum quaſi capite-cenſos, nedum inter Martyrum aureolas, Virginum choros, aut Confeſſorum manſiones. Quocirca, vir egregie, niſi tu quid potius argutum & tinnulum ſectatus fuiſſes in *Optat*, & *Aptat*, de Eraſmo Cœlorum, & ſedium cœleſtium Deſignatore, omninò penitùs obmutuiſſes. Profitetur equidem Eraſmus, benè ſe ominari Maronis & Flacci animabus. Vix poſſe interdum temperare ſibi docet, quin cùm legat quædam ſanctè & religiosè à Socrate uſurpata apud Platonem vel alios, exclamet, Sancte Socrates, ora pro me. Quaſi dicere vellet, ex humano errore factum, & Romani Pontificis in rebus ſacris oppidò prodigioſâ olim, & inauditâ nundinatione fuiſſe, (quod nonnemo, ante & poſt Eraſmum conqueſtus eſt) ut inter Divos per Canonizationem referrentur nonnulli, minùs illâ digni veneratione, quàm erat Socrates, tantis virtutum elogijs olim tam illuſtris, tam inculpatâ vitæ ſuæ ratione. Hujus ego ſententiam non approbavero, de Paganis Poëtis & Philoſophis: de Socrate ſanctorum catalogo aſcribendo, (quod tamen ille, non tàm ex animi ſui ſententiâ, quàm Romanæ mercaturæ reprehendendæ cauſsâ dicebat) & hæreditati Ieſu Chriſti inſerendo: verè tamen videor hoc eſſe dicturus, non aſſurgere figuras has Eraſmianas, ad Andradianam illam vehementiam, aut, de quâ loqueris, Cœlorum deſignationem. Tibi tamen meritò bilem movit, ob notatam tam acerbè venalem illam, infamem, indiſtinctam in Papatu, Divorum, Divarumque ἀποθέωσιν, quæ & alias olim, & ab alijs, imprimis à Boccacio jure optimo, ſannas, ſcommata, & εἰρωνείας expreſſit, Itali aceti propolâ & promo-condo. Sed nec illa, de Tullio quæ commentatur Eraſmus, ad Andradij accedunt animoſitatem. Nam de animâ Ciceronis, ubi aut quo modo, nunc agat, diſquirens, illud imprimis ſtatuit ſatis religiosè: Non eſſe fortaſſis humani alicujus ingenij vel judicij, certum aliquid ſtatuere aut pronuntiare. Non ita timidè vel εὐλαβῶς, Reverendi veſtri Patres (ſi vera narrantur) omnes, Eriberte, de Chriſti Domini Vicario, Sixto Quinto ſtatuerunt, cùm illum ſine ambagibus ullis, ſine pœnitentiâ viventem, & morientem ſine pœnitentiâ, proculdubio deſcendiſſe ad infernum profiterentur. Affirmat ſecundò Deſiderius, ſe libenter futurum in illorum partibus, qui ſperant illum, apud ſuperos quietam vitam agere. Cujus ſententiæ ſuæ rationes poſtquam expreſſerat, & ad quædam reſponderat de vitæ maculis objecta, & Idololatrici cultus vanitate, liberum tamen ad extremum ſuum cuicunque judicium relinquit, quaſi nollet de re incertâ & controversâ litigare. Ita mitius & modeſtius Literator ille Eraſmus, de ſecretis divinæ diſpenſationis, quàm Theologus tam illuſtris è Luſitania Andradius. Ludovicus autem Vives, *Ille accuratâ Theologorum Lovanienſium cenſurâ notatus*, perinde ac vetuſtus & eruditiſſimus Clemens, Philoſophos, homines omninò & in ſolidum pendentes à Naturâ, juſtos poſſe fieri per Naturam putavit, quin & juſtificatos fuiſſe contendebat. Naturam autem iſtam illis Ducem & Magiſtram vitæ datam,

D non

non vult ullo modo dici depravatam, aut pessimis corruptam opinionibus, ultra vel Erasmum in sua designatione, vel Andradium in vehementiâ suâ, in castra provectus, non ut explorator, sed ut transfuga, Pelagiana. Ait namque, *Potuerunt enim qui ex Gentibus Naturam sequebantur Ducem, illam non pravis iudicijs opinionibusq; inquinatam & corruptam, tam grati esse Deo quàm qui Legem Mosaicam servaverunt. Quod enim hi consequuti sunt per Legem, illi essent consequuti sine Lege: & qui tales fuere sine Lege, eodem quo Iudæi pervenerunt, cùm eodem contenderent. Nec inter eos aliud discrimen fuit, quàm est seu quis Viator mandatam chartæ itineris sui rationem gerat ac veluti formam, alter memoriæ fidat ac iudicio. Idem etiam nostro tempore continget ei, qui cùm nihil de Christo in remotissimis Oceani partibus natus audierit, duo illa maxima servaverit mandata, in quibus Veritas ipsa, Legem totam Prophetasq; constitutos affirmavit, de Deo & proximo diligendis. Huic sua Conscientia est Lex; & iuxta Psalmistam, Memor est in nocte nominis Domini, & custodit Legem eius. Hæc sunt ei, quia Iustificationes Domini exquirit. Tanti est videlicet, voluisse bonum esse, etiamsi non habeas, à quo virtutem edoceare. Et in hoc hominum genere, quid deest præter aquam? cùm Spiritum Sanctum non secus quàm Apostoli meruerint, & acceperint: testante Petro repleri nonnullos divino afflatu, quos mystica nondum attigit aqua.* Hæc sapiunt ipsissimum Pelagium. Quam tamen Vivis rationem mutuatus est Andradius, & transtulit in suam disputationem, circumcisamne vel quo modo tractatam, tu considera deinceps vir erudite. Et tamen Andradius Orthodoxè omnia & Catholicè docuit, Ludovicus Vives, Hispanus domo, uti & Andradius: professione Catholicus, qualis & Andradius: à Lutheri immunis & immaculatus contagione non minùs quàm Andradius, *Scaurum Varus sequitur*, hoc est, ut opinor, Erasmum semichristianum, quemadmodum loquitur Bellarminus, ipse semipaganus, certè plus quàm semipelagianus. Qui tamen *commentarios illos suos in Augustinum, de Civitate Dei, vel non editos omninò voluit, vel si reviviseeret erat correcturus*, si rectè Possevinus hariolabatur. Sed ita est ni fallor, de Societate merebatur Andradius cum primis optimè. Erat ille vestri Ordinis studiosissimus olim, cùm vix subsisteret inchoatus: & Patronus aderat in caussam vestram disertissimus, contra accusationes Chemnitij acerrimi & valentissimi adversarij, cùm adhuc in cunis penè reptaretis: quocirca referendæ erant illi gratiæ; & agendum è jure Clientelari. Quod si verò omnia εὐφήμως de Andradio, tamen priusquam inveherere tam atrociter, in *blasphemam illam turbam Sacramentariorum*, de falsis Ethnicorum Deis, de sacrilegis Pontificibus, cœlo illatis & beatorum sedibus ascriptis, oculos adhibuisses, Bonum factum, emissititios, an omnia Tibi undique tuta, sarta tecta domi: nec crimen in Hæreticos illud ipsum impingeres, quod posset in Catholicissimos resultare; & quidem plures quàm sunt illi, quos de nominibus compellabas, sacramentarij. Legisse poteras apud Sleidanum in Commentarijs anni millesimi quingentesimi quinquagesimi secundi, in ipsomet Concilio Tridentino, Fidei illius Vrbicæ fundo & fundamento, & novorum novi Symboli XII. articulorum architecti, hanc ipsam doctrinam, sive hæresim de Paganorum salute sine Christo, publicè pro suggestu & de loco superiore, in orbis illa acropoli, ut tunc erant tempora, fuisse promulgatam, nec ullâ, quod scire potuimus, accuratâ Censurâ Theologorum,

gorum, aut Patrum anathemate vel ferulâ, ex orbe toto Christiano convenarum, notatam. Hanc autem illi, si ut hæreticam improbassent, non tolerassent ut Orthodoxam vel indifferentem, sed Anathema maranatha intonassent, oblatâ tam opportunè in ipsomet Concilio occasione. Legisse poteras apud Balæum, Centur. XIIII. pag. CCXX. in appendice ad Iohannem majorem, Colonienses Theologos annumerasse Divis Lycæi olim principem τὸν ἀσωματοῦντα Aristotelem, & librum etiam typis evulgasse, cui titulum fecerant, *De salute Aristotelis.* Alium etiam librum eosdem illos scripsisse, de vitâ & morte Aristotelis, in cujus calce concludunt illud, Aristotelem sic fuisse Christi præcursorem in naturalibus, quemadmodum fuerat Baptista in gratuitis. An & isti censebuntur cum sacramentarijs? Scio quid repones: non esse Slidanum & Balæum admittendos, Hæreticos homines, subleſtæ fidei, de Catholicis, testes. Itaque reos illos perage de mendacio. Ostende mentitos, ex odio & malitiâ confinxisse ista. Agit Balæus obsignatis tabulis. Slidanus rem narrat in luce gestam. Nec eorum quisquam, qui plurimi, doctissimique viri Concilio interfuerant, lectum, cognitum, disseminatum, quod ego sciam, refutavit, aut in dubium vocavit hoc testimonium. Et profectò non abhorret à veritate, cùm tres Theologi ex Hispania, Andradius, Vega, Dominicus à Soto, quibus nulli prorsus eruditiores, illi Concilio interfuerunt, rem eandem suis scriptis propugnaverint: Cumque quartus ex eadem illa Hispania, magni nominis & eruditionis Episcopus, qui & ipse Concilio interfuit, & in Concilio scripsit de Quadripartita hominis justitia, Gaspar Casalius ab eorum sententia non abhorruerit, dignum certè Censurâ & elogio non existimaverit. Nam post disputatam in utramque partem quæstionem: recitatos authores utriusque sententiæ & assertionis: argumenta utrinque ponderata, tandem sic concludit: *Circa istud ergò dubium quid dicendum? Quænam harum sententiarum magis amplexanda est? Cùm qualibet suos habeat authores Catholicos: & suas rationes, fundamenta, atque principia: nec hactenus aliquid sit determinatum per sanctam matrem Ecclesiam, quo huic quæstioni finis imponatur; res adhuc controversijs iactatur, & adhuc sub Iudice lis est. Hæ opiniones iam quantum oportuit propositæ atque expositæ sunt, cum earum auctoribus & fundamentis, nunc cuique quid voluerit seligere, probare & sequi liberum sit. Nullum enim in hac parte discrimen timendum videtur, si quis sibi concessâ opinione sententiam hanc vel illam obnixè tueatur, quandoquidem quælibet ponit & credit fidem Salvatoris semper post peccatum hominis, homini ad iustificationem & salutem fuisse necessariam, licèt differant per explicitum & implicitum: Et benè solvuntur utrobique fundamenta, argumenta, seu principia alterius.* Hæc vir doctissimus moderatissimè, de Quadripartita hominis justitia, parte prima, Lib. I. cap. XV. à cujus Christianâ ἐπιεικείᾳ & moderatione, si vos, Heriberte, è Societate imprimis, & vestrarum partium Theologi non immane quantum recederetis, majore cum augmento pietatis, & religionis studio propagandæ, resarcitis, si non omnibus, saltem plerisque in Christi illâ tunicâ inconsutili scissuris, conspirantibus animis incumberemus. Quod verò spectat ad Balæi testimonium & Slidani, si vos in caussâ pari, ubi per testes idoneos agendum est, omnium bipedum improbissimos, Staphilum, Bolsecum, Genebrardum, Feuardentium, Sanderum, Personium, cæteros de genere hoc, ab omni modestiâ remotissimos, spur-

ciſſimi oris, & impudentiæ inſignitæ blaterones, omnium rapſodos vel è trivio mendaciorum, omnium fabularum condos promos, ubi teſtes advocaſtis, tanquam omni majores exceptione ſoletis obtrudere, qui de hoſtibus ſuis, hæreticis hominibus, & Novatoribus, ut appellant, ferant teſtimonium, quos & execrantur palàm, & odio proſequuntur capitali : da veniam, agamus ex Lege Talionis, & veſtrorum hominum opiniones, ſaltem incommodas, ſi non à veritate abhorrentes, noſtrorum premamus teſtimonijs, qui præſertim in rem præſentem cum tabulis deſcendunt obſignatis. Sed non eſt opus ut partes tantùm citemus teſtes. Præter Vegam, Sotum, prius commemoratos cum Andradio, accenſeas iſtis licet & Victoriam, illum totâ Hiſpaniâ celeberrimum, è cujus quidem ſcholâ, ut ex equo olim Trojano Principes, eruditiſſimi viri, Theologi ſummi complures, prodiere. Præter iſtos habes agmen apud Caſalium : Sanctum Thomam, Nicolaum de Lyra, Abulenſem, Brunonem, Carthuſianum, Iohannem Arboreum, Durandum, Petrum Paludanum, & Capreolum. At quos viros & quales, erudite vir ? Docet Abulenſis ſuper Librum Ruth, quòd non omnes homines obligati fuerant, tempore Legis Moiſis credere quod credebant Iudæi. *Quia multos Philoſophos dicimus fuiſſe ſalvos,* (Socratem puta, Heraclitum, Platonem, Ciceronem) *quos nihil horum dicimus credidiſſe,* (ne quidem implicitè vel involutè) *quia ſolùm requirebatur quòd non colerent Idola : & crederent unicum eſſe Deum punitorem & remuneratorem, & quòd caverent à peccatis mortalibus, quæ ratio naturalis dictat eſſe peccata.* Idem alibi ſæpius ita loquitur de Paganis, omnino Chriſti fidem vel involutam excludendo, licet ex ijs non nemo, quos nobis Caſalius commemoravit, de implicitâ loquantur intelligentiâ. Et Bruno Carthuſianorum Pater, *Si hoc ſolùm crederent Gentiles,* inquit, *quòd Creator unus eſſet, & ſingulis pro ipſorum actibus retribueret, ſatis eſſet illis.* Carthuſiæ alumnus Dionyſius Rikel, iſta duriora ſcio emollivit, Chriſti Fidem interponens involutam. *Forſitan ſuffecit ante Legem ſcriptam, & item ſub Lege, quantum ad Gentiles, quibus ſola Lex Naturalis data erat, nec obligabantur ad Legem Moſaicam, dummodo implicitam habuerint Fidem* (quam nuſquam excluſit Zwinglius, vel quivis Novatorum) *de adventu, & incarnatione Chriſti. Qui enim credit quòd Deus remunerator eſt, credit providentiam Dei, & per conſequens* (à longè ſcilicet) *credit modum humanæ ſalvationis, ſaltem implicitum.* Et valdè quidem implicitum. Sed poſteriores vix loquuntur ita ſtrictè & ſuſpensè. Andreas Vega, ut in illo ex omnibus in præſentia inſiſtam, nec *Hæreticus fuit* aliquando, nec *Critico tumebat ſupercilio*, ſed in pulvere ſcholaſtico, & ſecretiore Theologiâ μεμυημένος cum paucis, fortiſſimus athleta verſabatur. Qui, quid Concilium Tridentinum de totâ hâc quæſtione animitùs ſentiebat, cum Andradio & Soto reſciſcere poterat. Is igitur, de præparatione adultorum ad juſtificationem, Lib. VI. cap. XVIII. cùm juxta doctrinam Thomæ, Bonaventuræ, Armachani, docuiſſet, poſſe haberi Ignorantiam invincibilem de Fide in Ieſum Chriſtum, hoc eſt, ipſomet interprete, eam quam vincere non poſſumus, omnia faciendo, quæ ad eam vincendam ſolent & debent efficere & afferre probi homines, concludit tandem in hæc verba : *Quicunque fuerunt, aut etiam modò ſunt, ad quos non pervenit Euangelium, cùm nullâ viâ humanâ conſequi potuerint Fidem Chriſti, tamdiu inculpabilem illius ignorantiam habere,* *vel*

Lib. 1. p. 1. ca. 12.

vel etiam habuisse sunt existimandi, quamdiu caruerint doctoribus, à quibus eam discere potuerint. In exemplum nobis proponit Occidentales illos longè latéque diffusos populos, Hispanorum nuper industriâ, & navigationibus perlustratos : apud quos aliquod, ne vel leviter impressum, vestigium reperiri posse negat cognitionis Iesu Christi ; & tamen ait, *Manifesta ratio suadet, & eos, & quoscunque alios similes, ignorare Christi Fidem inculpabiliter. Non enim potest esse culpæ obnoxium, quod est inevitabile. Et hoc est quod de Iudæis Christus aiebat, Iohan. xv. Si non venissem, & loquutus ijs fuissem, peccatum non haberent : nunc autem non habent de peccato excusationem.* Hæc & alia his similia Andreas Vega ; ne soli forsan blasphement Hæreticorum filij. Sed, neque Sixtus Senensis inter Hæreticos recensetur, fortassis inter Criticos annumerandus. Nam ad Theologiæ arcana explicatiùs enucleanda, Criticen adhibuit, & illam multorum hodie amicam, Philologiam. Theologus tamen eruditus, & in illâ scholasticâ secretiore & acroamaticâ, necnon exotericâ & floridiore, versatus erat cum paucis. Is, si illorum albo nolebat ascribi, qui mitiùs censebant de salute Paganorum statuendum, dum dicta quædam Chrysostomi duriora refingit, & ad sanæ Fidei normam & amussim exigit, nunquam ista dixisse tantum contentus fuisset : *De Gentilibus, sufficiebat, si qui absque notitiâ Mediatoris sunt salutem consequuti, eandem habere Fidem in unius Dei credulitate inclusam : hoc est, ut Deum crederent humani generis Servatorem, iuxta ordinem in suâ providentiâ admirabili occultum, & aliquibus ipsorum Vatibus ac Sibyllis peculiari privilegio revelatum.* Hunc virum cur non retulit, & cum illo, Vegam, Andradium, Sotum, alios, per Casalium commemoratos, inter Theomachos illos suos Novatores, furiosus Theologus Feuardentius, ob istam blasphemam impietatem, ut ipse loquitur, per nullum tamen Concilium damnatam hactenus, quod Andradius pronuntiat, & ideo liberè tenendam, censente eodem Casalio ? Sed ille ὁ ἐπώνυμος, &, si quisquam alius, rabiosus, partium studijs incensus, & avectus, hosce triumviros, ne suspicione quidem levissimâ aspersit, cum rabie percitus, & odio plusquam Vatiniano in Zwinglium invectus, & non-neminem è Novatoribus, debaccharetur. Nisi forsitan & istos, & illos etiam ignorabat, in eâ fuisse opinione : & præter eos, Iosephum Acostam, Gabrielem Vasquem, & Gregorium, si benè memini, à Valentiâ, è Societate, ad miraculum eruditos : cùm tamen ille, omnium bonorum dissentientium allatrator, variæ & multiplicis lectionis lauream affectet non obscurè. Quæso te, Rosweyde eruditissime, idemque quod arbitror, humanissime, cùm sint in utrisque nostrorum castris, non è tironibus inexercitatis, non quidem Ferentarij aut Agasones, imò ne Centuriones aut Primipili, sed Imperatores etiam ipsi qui pedibus eant in hanc sententiam de salute Paganorum sine Christo procuratâ & assertâ ; quæ, malùm, hæc vesania ? quis furor, inflammatos nos in mutuas cædes, in alternas clades & calamitates, concitat, partium studijs occœcatos, alienæ famulantes ambitioni ? Liceat hîc non immeritò usurpare,

Heu quantum terræ potuit, pelagiq; parari
Hoc, quem civiles hauserunt sanguine dextræ ?

si, quod aliquando faxit Deus, omissis jurgijs, & ex odio rixis, & indè nascentibus contumelijs, junctis copijs, sociatis agminibus, unitis partibus,

in ſalutem Paganorum promovendam, vel impietatem eradicandam, incumberemus. Credimus nos omnes & fatemur, accuratè tuëmur & defendimus, nulli eſſe vel fuiſſe, ullam unquam ſalutem, partam, pactam, procuratam, oblatam, abſque Mediatore & ſequeſtro Ieſu Chriſto. Credimus nos & profitemur, nullos olim ab omni retrò antiquitate Deo aſſertos, aſcriptos cœlo, niſi Per, Propter, In Chriſto. Non aliud eſſe, vel fuiſſe olim ſub Cœlo nomen, quo ſalutem æternam conſequantur, qui conſequuntur, quàm illius Ieſu Chriſti θεανθρώπου, quem ὑπερύψωσε Deus Pater, ex intuitu (διό) humilitatis ſuæ, eò quòd ſe priùs ἐκένωσεν, ut in Nomine Ieſu Chriſti flectatur omne genu, Cœleſtium, Terreſtrium, & Inferorum. *Hæc eſt enim vita æterna*, hoc eſt, ſemita deducens ad æternam vitam, *ut Te cognoſcant ſolum verum Deum, & quem tu miſiſti Ieſum Chriſtum* : quemadmodum diſertis verbis docet Ioh. XVII. III. is qui ſolus eſt Via, Veritas, & Vita. Fatemur cum doctiſſimo Auguſtino, Iſraëlem Dei populum, olim extitiſſe peculiarem : & cùm receſſerimus ab Iſraele, nullam aliam extitiſſe ubivis terrarum gentem, in illum finem ſeparatam, ut eſſet, cui Deus appropinquans, ſeſe in Scripturis ſanctis ordinariè revelaret. Sentimus tamen, cum eodem Auguſtino, Dei cognitionem ſalutarem, intra fines Paleſtinæ nunquam ſic concluſam & coarctatam, ut non ad alios interdum ſcintillaverit Lux illa Iſraëlis ; ſed aliquando, è vicinis præcipuè gentibus, & conterminis Iſraeli, hunc vel illum, unum alium, καθ᾽ ἕνα, & κατ᾽ ἄνδρα, irradiaverit. Quos Dominus Deus ille noſter, Optimus Maximus, & quidem, quod Ciceroni viſum, *priùs Optimus quàm Maximus*, ut humano more balbutiamus, modis multis, nobis miris, extra ordinem, quia voluit, ὡς ἐν παρέργῳ, quia placuit, tanquam aliud ſubindè agens, ſemper tamen in Chriſto Ieſu, perducere dignatus eſt ad ſalutem. *Chriſtus enim gratis mortuus eſt*, Auguſtino & nobis ſic videtur, *ſi homines ulli abſque Chriſto, ad Fidem veram, Virtutem veram, Iuſtitiam veram, Sapientiam veram, quâcunque re aliâ, quâcunque freti ratione perveniant.* Et quemadmodum, dicebat Beatus Paulus dum componit Legem & Euangelium, *Si per Legem Iuſtitia, gratis ergo Chriſtus mortuus eſt* ; ita quoque ſtatuendum eſt non minùs verè, Si Iuſtitia per Naturam, ſi per vim & poteſtatem aliquam, è Naturâ reſultantem ; ſi per humanam aliquam voluntatem eſt, aut acquiſita per Philoſophiam, & civilem ullam rationem, οἴχεται myſterium illud magnum, fruſtrà totum negotium τῆς συγκαταβάσεως, & οἰκονομίας divinæ in Eccleſia : Chriſtus gratis natus, paſſus, mortuus, ſepultus, & ſuſcitatus eſt. Doctiſſimus Pater Auguſtinus ſolidiſſimè ſic diſputat contra Pelagij ſectatorem Iulianum. *In & ſub Lege naturali viventes, ſalutem nonnulli ſunt adepti, non tamen vi Naturalis Legis.* Quaſi diceret διαῤῥήδην, Quidam viventes inter Paganos, ſecundùm civilem rationem, Deo ſunt conjuncti, & jam in æternum copulati, non eapropter, quòd vivebant μετὰ λόγου, aut per vim & efficaciam iſtius λόγου, ſed per & propter ſolum Ieſum Chriſtum, mundi totius ἀπολυτρωτὴν, qui modis, ut dixi, miris & occultis, mortis ſuæ meritum & effectum, extra ordinem inſinuabat, cùm minimè palàm ſentiretur ; & ſanguinis ſui pretioſa ἀποχύσει, arenoſa, arida, deſerta loca irrigabat. Πολλοὶ γὰρ τρόποι τῆς σωτηρίας, rectè ad hunc ſenſum pronuntiabat, jam tertiò compellatus Epiphanius. Multi certè è Philoſophis, lumine naturali non tenuiter, ſed mirum in modum illuſtrati, viderunt quo veniendum eſſet,

Lib.4.cap.3

esset, sed illi ingrati facti sunt, qui ipsis præstitit, ut viderent. Sibi volebant tribuere quod videbant, & facti superbi amiserunt, & id etiam quod viderunt. Qui tamen si videndo pervenissent eò, ut bona Dei consequerentur in Terra viventium, de lumine tuo vidissent lumen, qui Lux in tenebris coruscabas. *Nam profectò, quod scriptum est*, ait Augustinus, *Non esse aliud sub Cœlo nomen, in quo oporteat salvari nos, ex eo tempore valet ad salvandum genus humanum, ex quo in Adam est vitiatum.* Unde scitè, ut solet, & eleganter Gregorius in Ezechielem : *Et qui præibant, & qui sequebantur, clamabant dicentes, Hosanna Filio Dauid : quia omnes Electi, qui in Iudæâ esse potuerunt, sive qui nunc in Ecclesiâ sunt, in Mediatorem Dei & Hominum credunt & crediderunt.* At qui Fidem non habebant, nec cognitionem Iesu Christi destinati illius ab initio rerum & designati ἀπολυτρωτοῦ, neque justi erant coram Deo, nec in operibus placebant Deo, cui est impossibile placere posse sine Fide, licet illi vixerant μετὰ λόγου, secundùm rationem vel maximè civilem. Qui tamen non vixerunt frustrà μετὰ λόγου, aut mercedem vitæ per virtutem exactæ nullam omninò reportarunt. Apagè fatuam & falsam hanc opinionem. *Nam si privatas res suas pro communi re, hoc est, pro republica & pro eius ærario contempserunt : avaritiæ restiterunt : consuluerunt patriæ consilio bono & salutari : neque delicto secundùm Leges, neque libidini obnoxij : sed his omnibus artibus, tanquam in viâ verâ, nisi sunt ad honores, imperium, gloriam, honorati sunt in omnibus ferè gentibus, imperij sui leges* (nam de Romanis loquebatur ista Augustinus) *imposuere multis gentibus, hodieque literis & historijs gloriosi sunt penè in omnibus gentibus, iam non est quod de summi & veri Dei iustitiâ conquerantur, perceperunt enim mercedem suam.* Dupliciter autem remunerantur isti : In præsenti vitâ, positivè : negativè in futurâ. *Nam quibus non erat daturus Deus æternam vitam, nulla est autem æterna vita sine Christo, cum sanctis suis Angelis in cœlesti suâ Civitate, ad cuius Civitatis societatem pietas tantùm vera perducit, quæ non exhibet servitutem religionis* (λατρείαν) *nisi uni vero Deo, si neque terrenam imperij excellentissimi gloriam ijs concederet, non redderetur merces bonis eorum operibus, hoc est virtutibus, per quas ad tantam gloriam pervenerunt. At quibus largitus est ista Deus, receperunt illi mercedem suam.* Negativè secundo modo quem observat idem Augustinus. *Ad hoc eos in die iudicij cogitationes suæ defendent, ut tolerabilius puniantur, quia naturaliter quæ Legis sunt, utcunque fecerunt, scriptum habentes in cordibus suis opus Legis hactenus, ut alijs non facerent quæ nollent perpeti : hoc tamen peccantes, quod homines sine Fide non ad eum finem illa opera retulerunt, ad quem referre debuerunt. Minus enim Fabricius quàm Catilina punietur, non quia ille bonus, sed quia iste magis malus; & minus impius quàm Catilina, non veras virtutes habendo, sed minus à veris virtutibus deviando.* Neque aliter certè opinabatur ipse Zwinglius, quod demonstrat luculenter Rodolfus Gualterus ipsius gener, ex illius viri scriptis ad Urbanum Regium : quicquid minùs cautè & prudenter scripserat aliquando in epistolâ ad Franciscum Galliarum Regem. Certè propter illum, & illum opinor solum, arrepta est tibi, Rosweyde, ansa destomachandi, in *blasphemam catervam* (quam appellas) *Novatorum.* Quicquid autem sit, hoc est extra controversiam omnem positum, Eum supra cæteros, si qui sint alij, quod non credo, in eodem errore versantes, Novatores, invidiam sibi conflâsse propter appositionem

Epist. 157.

Homil. 17.

ſitionem exemplorum, cùm non aliam foveret, ſi illam fovit, incommodam ſententiam, quàm cui non-nemo ex antiquis Patribus, & flos Theologorum Tridentinorum, ſubſcripturi erant, Vega præſertim & Andradius. Docet autem Zwinglius in illâ ſuæ Fidei ad Regem Galliarum confeſſione, primò, Animas piorum & fidelium omnium corporum, nexibus & tanquam carceribus emiſſas & emancipatas, rectà ſtatim in cœlum ſubvolare, Deo conjungi, beatificâ illius viſione frui, & æternùm in cœlis cum eodem congaudere. Viſuras ibi olim Deum ipſum, cum omnibus dotibus atque opibus ſuis, ijſdemque uſuras affluenter. Eaſdem verò ibidem conſtitutas animas, Sanctorum omnium, Prudentum, Fidelium, Conſtantium, Fortium, Virtuoſorum, quicunque à condito uſque mundo vixerunt, ſodalitatem, cœtum, contubernium frequentaturas. Quartò ſpeciatim hîc eſſe viſuras docet, Adamos duos, redemptum unum, Redemptorem alterum: Abelem, Noachum, Abrahamum, Iſaacum, Iacobum, Iudam, Moſen, Ioſuam, Gedeonem, Samuelem, Eliam, Eliſæum, Eſaiam, beatam Virginem Mariam, Davidem, Ezechiam, Ioſiam, Baptiſtam, Petrum, Paulum. Poſtremò deſcendit ad Paganos, & compellat nominatim Herculem, Theſeum, Socratem, Ariſtidem, Antigonum, Numam, Camillum, Catones, Scipiones: Anteceſſores omnes Regis Franciæ. Sigillatim iſtos omnes ubi recitaverat, tandem concludit in hæc verba: *Non fuit vir bonus, non erit mens ſana, non fidelis anima, ab initio mundi ad conſummationem uſque mundi, quem non ſis iſthuc cum Deo viſurus.* Mentem autem appellat ſanam, hominem βιοῦντα κατὰ λόγον. Animam autem fidelem, non illam Fide vivâ & vividâ imbutam, cujus author eſt, & conſummator Ieſus Chriſtus. Ne quidem informem, vel implicitam. Neque enim illam fidem Scipiones, Camilli, Ariſtides, Catones, Græci vel Romani didicerant, expreſſerant, amplectebantur, (inane ſiquidem ſubterfugium eſt quod nuper tranſcripſimus è Caſalio, Fidem implicitam de Ieſu Chriſto, ſub ratione cadere providentiæ. Ita enim ſalvandorum, etiam inter Paganos, numerus aſſurget in infinitum, cùm divinam agnoverint providentiam omnes, qui non declinabant ad Atheiſmum) ſed ſecundùm rationem Civilem Fidem; hoc eſt, Deum in Chriſto ignorantem invincibiliter: reverentem tamen Dei majeſtatem in mundo relucentem, Monarchiam divinam admittentem, divinam profitentem Oeconomiam, & totum illud, quod Ratio dicitur Providentiæ. Aufer autem iſthinc, Eriberte, inauſpicatos & nimis importunè inculcatos à Zwinglio, è Gentilium libris atque literis, Deos, Pontifices, Duces, quamvis *impios,* non tamen *crudeles,* tamen nimis temerè de nominibus compellatos, & quid erit, te rogo, in illâ Zwinglij ſententiâ, tanto ſtrepitu dignum & tumultu? Clamoribus hiſce tragicis excipiendum, in blaſphemâ catervâ Sacramentariorum? Illi veſtri Scholarum & Monaſteriorum Principes & Coryphæi, ſi doctrinam à ſe in theſi propoſitam, & argumentis propugnatam, exemplis in hypotheſi, aut vellent aut deberent illuſtrare, non alios, credo, nobis nominarent in hac cauſsâ, quàm vel eoſdem ipſos, vel ipſis ſimillimos, quos Zwinglius nominatim recitavit. Nos, nec iſtum, nec illos, ne erres, vir doctiſſime, ſequimur, vel ſequemur errorum Duces. Zwinglij ſententiam, & aliorum, (ſi qui tamen ſunt, quos reor vel nullos, vel admodum pauciſſimos reperiri, qui adhærent Zwinglij opinionibus) ſuo ipſorum nomine, necnon

necnon Novatorum, Hæreticorúmque omnium, Beza jampridem & Oecolampadius refutarunt, furioſo illo teſte Feuardentio. Vegam è veſtris vel Andradium, ne leviter pupugit, aut perſtrinxit quiſpiam, quod ego ſciam. Et tamen in cauſsâ Zwinglianâ, fides illa implicita & involuta intercedet, quæ Iuſtinum, Clementem, alios expedivit. Nolo δρῶ ulterius iſtam βδελυγμίζειν. Concludam verbis doctiſſimi Auguſtini : *Illa Fides in nobis ſalva ſit, quâ credimus, nullum hominem, ſive maioris, ſeu parvulæ quamlibet & recentis ætatis, liberari à contagione mortis æternæ, & obligatione peccati eâ, quam primâ ſuâ nativitate contraxit, niſi per unum Mediatorem Dei & hominum, hominem Ieſum Chriſtum. Cuius hominis, eiuſdemq́ Dei ſaluberrimâ Fide, etiam illi iuſti ſalvi facti ſunt, qui priuſquam veniret in Carne, crediderunt in Carne venturum. Eadem namque Fides eſt, & noſtra, & illorum : Quoniam hoc illi crediderunt futurum, quod nos credimus eſſe factum.* Ieſus enim Chriſtus, ille noſter Mediator, & ἀπολυτρωτὴς, heri fuit, hodie eſt, idem erit & in ſæcula ſæculorum. *Quicquid autem & antequam in Chriſtum crederet Cornelius ille Centurio, & cùm crederet, & credidiſſet, benè operatus eſt, totum illud Deo dandum eſt, ne fortè quis extollatur, ultra quàm quod oportet ſapere.*

Sect. V.

Diſſertatio de Iovio apud Photium, nimium duriter, & minus aptè atque congruenter reprehenſo per Caſaubonum. Chriſtus λόγος. Hominum ἀγωγία. Filius potius quàm Pater, aut Spiritus Sanctus refinxit Hominem. Chriſtus repoſitus in præſepi. Homines cur piſcibus aſſimulati. Sagenâ incluſi. Chriſtus in Scripturis eſt πολυώνυμος. Cur. Caſaubonus Baſilium non rectè interpretatur de λόγῳ cautionem adhibentem. Verbum, λόγος multipliciter ſumitur. Hieronymi locus, deſumptus ex Euſebio contra Marcellum. Cuius locus prolixior, ineditus, citatur.

INcommodam ſatis nonnullorum ſententiam, de ſalute Paganis procurandâ & elargiendâ ſine Ieſu Chriſto Mediatore, ſtylo proſequutus aliquatenus, & perfunctoriè ſatis Exercitator, in cauſſam inquirit paullò poſt, πόθεν ὁρμώμενοι vetuſti Scriptores, ad illam propagandam & propugnandam acceſſerunt. In cauſsâ eſſe illud opinatur unicum, quòd exiſtimaverint illi omnes, Hominem dictum eſſe λογικὸν, id eſt, rationalem, vel præditum ratione, quia factus particeps ſit τοῦ λόγου, ἤτοι χριστοῦ, *Rationis aut Verbi, quod eſt, Chriſti.* Et vocem illam, λόγον, poſtquam docuerat uſurpatam eſſe homonymôs, non ſine periculo, apud veteres Patres, id ideò factum arbitratur, propter ambiguam illius vocis & incertam ſignificationem. Eoſdem autem Patres affirmat adhuc perperam, cùm Platonem, tum Philoſophos etiam alios, propter Θεοῦ λόγου, vel θείκου etiam λόγου mentionem, ad Confeſſionem Chriſtianæ pietatis, & communionem in Fide,

diverſa ſentientes, pertraxiſſe. Hinc ad Iovium delapſus in excerptis Photij, Scriptorem, quod apparet ex reliquijs illis, eruditum, illa literis conſignavit vir doctiſſimus, quæ doctiſſimo quoque Talionis contextori bilem commovêrunt, & fortaſſis (ſaltem aliqua ex parte, neque enim errantes excuſamus) non injuriâ. *Patrum,* inquit Heribertus, *venerandam canitiem invadit : eorum inſidiatur calcaneo. Eos docens à quibus diſcere : eos lædens quos laudare debuerat.* Grave crimen proculdubio, Caie Cæſar, & ſcelus ineluibile inexpiandumque noſtri Exercitatoris, ſi modo verè uſurpatum erat illud olim adagium, *Etiam vultu læditur pietas.* Sed videtur cocetum quoddam & πεντάειχον eſſe crimen iſtud, à capite ad caudam, à canitie ad calcem, pervagatum. Quid opus calcaneo inſidiari, cùm in ipſum os & canitiem vi apertâ invadat ? Quid opus προσάψαι τὴν ἀλωπεκῆν, ubi ἐξικνεῖται ἡ λεοντῆ : pellem aſſuere vulpinam velle, ubi pertingit leonina pellis ? Dolis, inſidijs & cuniculis agere ſubterraneis non eſt opus, ubi graſſantur liberè ad prædam vi manifeſtâ : hoc eſt enim, ubi vultus invaditur & canities, fruſtra calcaneo inſidiæ ſtruuntur. Quicquid verò tandem criminis ſit, ſeu calcaneo inſidietur, ſive involet in os Exercitator ; ſeu vi apertâ, ſive doctis dolis oppugnet adverſarium ſuum ; longè abeſt ab eo tamen, ut in Iovio, utcunque *eleganti Scriptore* apud Photium, *invadat venerandam canitiem antiquorum Patrum*, niſi Patres in Iovium imaginari velimus, vel per μετεμψύχωσιν transfuſos aliquando, vel novâ quadam mixtione coagulatos. Neque enim ſi Roſweydus, vel quivis alius è choro Eruditorum, liberè diſſentiat ab Auguſtino, Ambroſio, Chryſoſtomo, Baſilio, cæteriſve antiquis majorum Gentium Patribus, involare in os Antiquitatis, venerandam veterum Patrum canitiem violare, illorum calcaneo inſidiari, aut illos lædere, jure dicetur, quos laudare debebat ; eos docere à quibus oportuit diſcere. Rectè enim doctiſſimus & accuratiſſimus Maldonatus non veretur interdum, quod ante ipſum liberè fecerat Caietanus, à communi conſenſu, & quaſi à torrente Doctorum aliorsùm abire, & in ſuâ ipſius, vel ſolitariâ ſententiâ, vel cum paucis conjunctâ, reſidere. Rectè autem è veſtro, vir doctiſſime, Sodalitio vir merito ſuo certè clariſſimus, & in veterum Patrum ſcriptis jam multos annos, præcipuè Græcorum, verſatiſſimus, ſi quis alius, & ſummâ cum laude adhuc verſatus, in literis ad me ſuis pronuntiabat : *Neque enim tanquam Legiſlatores illos vobis proponendos cenſemus, aut ferimus Iudices controverſiarum, ſed ad Eccleſiam univerſam, ad* ἄμωμον *illam Chriſti Sponſam iudicium illud contendimus pertinere, quæ Spiritu Sancto regitur, & à Chriſto ac ſanctis Apoſtolis ritus accepit & ceremonias, quibus à nobis placandum colendumq́ eſſe Numen nos docuit, illis præcipuè prioribus quatuor ſæculis, quibus illi ſancti Patres floruerunt, & ſuis nobis libris etiam Fidem teſtatam reliquerunt, quam in univerſo tunc orbe Chriſtiano Eccleſia prædicabat.* Hæc vir eruditiſſimus Fronto Ducæus : in cujus ſententiam velis remiſque libens meritò deſcendam, & non furioſi mecum, quos vocare ſoletis, Novatores credo omnes. De Iovio autem obſcurior erat fama, quamvis eleganti profectò Scriptore, quod apparet è reliquijs adhuc apud Photium, quàm ut Patrum in eo violetur veneranda canities, ſi illius calcaneo inſidiæ ſtruerentur aliquæ. Adeò erat evanida illius & fugitiva memoria, quæ nuſquam in Concilijs, aut veterum Actis (quod ego ſciam, vel πολυμαθέστατος Baronius indicavit) ap-

paret,

paret, ut nisi per Photij foret μνημόβιβλον, vix quidem aut ne vix, Iovium de nomine agnosceremus. Quocirca cùm istius Iovij, utcunque elegantis ingenij, non tamen antiquissimi, quod videtur, Scriptoris, sed paullò ante tempora Photiana, dicta quædam cum Patribus nonnullis famâ existimationéque celeberrimis, ætate quoque & canitie venerandis, communia, non probaret Exercitator, heroïbus illisce Patribus, Clementi, Athanasio, Ambrosio, Cyrillo pepercit modestè, (si tamen quid erat in quo Senioribus illis parceretur) ne quidem nominibus recitatis, & quod dignum rebatur reprehensione, licet perperam (ita fateor) rebatur, in Iovio, Scriptore notæ cujusdam inferioris improbavit. Nollem excidisset, ne in Iovium quidem, aut Iovio minorem quemcunque Scriptorem, præpropera censura, & nimis importuna, quâ *Ludere potiùs illum in re gravissimâ, quàm seriò Theologum agere* pronuntiavit. Tu tamen iniquus es, mi Rosweyde, qui affirmas, Patrum antiquorum venerandam canitiem, hoc nomine, ab illo lædi vel invadi. Patrem tibi nullum nominavit, ne tum cùm fortè posset, in caussâ improbatâ nominasse quosdam: Iovium selegit quem notaret, in οἰκονομικῇ, quam inscripsit, apud Photium. Ille igitur in ijsce fragmentis, Christum τὸν λόγον, æterni Patris, coæternum Filium & coæqualem, in mundum hunc venisse quidem arbitratur, non Patrem verò, non Spiritum Sanctum, ob eam caussam, ut εἰς ἀλογίαν καταπεσοῦσαν τὴν φύσιν ἡμῶν, καὶ μηδὲν πρὸς τὸ νοερὸν, ὅλην δὲ πρὸς τὸ σαρκικὸν ἀποπεσοῦσαν: *In irrationalitatem lapsam Naturam nostram humanam, & nequaquam ad bonum intelligibile, sed totam delapsam in carnale bonum, retraheret & restauraret.* Respondemus exertissimè, vir erudite, primùm, meritò reprehendi vestrorum hominum iniquissimam consuetudinem, quâ soletis cœlum terris permiscere, & nimis profectò invidiosè Patrum contemptum & Insuper-habitionem nobis imputare, si quandoque, licèt parcè, modestissimè licèt & petitâ veniâ, in rebus adiaphoris neque maximi momenti, à quorundam Procerum illorum in Ecclesia διαβοήτων, neque enim omnium, sententiâ recesserimus & opinione. Non est hoc candoris vel eruditionis tuæ, Eriberte, tuique similium doctorum, non est. Non est hoc prudentiæ vel pudoris tui, illud alteri reponere, & tanquam crimen objectare, quod cùm tibi ipsi detur vitio, erubescas. Conscientiam cito testem, vir doctissime, an ex æquo & bono? an *more Maiorum*, quo quondam *Inter bonos bene agier*, oportebat? Secundò, sic dictum habeto, bone vir: Antiquum concedimus Scriptorem Iovium; non tamen antiquissimum: non tamen inter Proceres & veluti Patricios in consessu Senatorum Ecclesiæ Dei allectum vel ascriptum. Non enim, si quis author satis elegans, ante aliquot sæcula migravit ad plures, ideò statim Clementibus, Tertullianis, Irenæis, Iustinis par fuerit & æqualis: cum Cyrillis numerabitur, Athanasijs, Ambrosijs. Potuisse non dubito, Exercitatorem, si in Patres antiquos involare voluisset, Iustinum, cum primis illustrem martyrio & doctrinâ virum, denigrare; qui Socratem, Heraclitum, & hisce similes Ethnicos pro Christianis numeravit: atque ideò numeravit pro Christianis, quòd Iesus noster Christus in hunc mundum venerat, ut humanam repararet, ipse Dei λόγος, τὴν ἀλογίαν. Illi, inquit Iustinus, λόγου μετέχον: & ideò vixerunt μετὰ λόγου. Quia autem μετὰ λόγου vixerant, erant dicendi Christiani, cùm Christus author nominis sit Dei λόγος. Non λόγος μόνος, ὅμοιος τῷ ἐν ἀνθρώποις, πότε μὲν ἐν τῷ θεῷ ἡσυχάζων, ὁμοίως τῷ παρ᾽ ἡμῖν σιωπῶντι;

 uti

uti loquitur Eusebius contra Marcellum, πότε ἢ ἐνεργῶν, τῷ παρ' ἡμῖν ἐν τῷ λαλεῖν φθεγγομένῳ παραπλησίως: *Ratio sola similis in hominibus existenti rationi interdum in Deo quiescens, quemadmodum inter nos ubi quis conticescit, interdum verò operans ad eum modum quo, qui vocem suam exerit in loquendo.* Ita enim quicunque tandem opinaretur, δῆλος ἂν εἴη Ἰουδαϊκῷ τινὶ καὶ ἀνθρωπίνῳ συντρέχων φρονήματι, τὸν δ' ἀληθῶς υἱὸν τοῦ θεοῦ ἀρνούμενος: *Manifestò teneretur, cum Iudaïca & humana opinione concurrere, Dei autem filium verum & genuinum negare.* Quæ cùm sint, ut jam diximus, rejectitia, καὶ τὴν ἀλήθειαν παραχαράσσοντα, quod rectè arbitratur Casaubonus, non tamen sequitur quod volebat ille idem, κίβδηλον esse & damnatam sententiam, quicunque tandem eam tutatus fuerit, Christum ideo missum, cùm esset θεοῦ λόγος, ut humanam sanaret τὴν ἀγνοίαν: aut ideò falsum esse quod illi propugnant, τοῦ λόγου μετέχειν, hoc est, Christi participes factos esse omnes, quicunque secundùm rectam rationem viventes, Christum Dei unigenitum, hoc est, ἀληθῶς υἱὸν, ut Eusebius loquitur, non agnoverunt. Nam non tam latè patet, *Christianus est*, quam patet μετέχει λόγου. Neque hæc dicuntur è converso, Omnis Christianus μετέχει λόγου; &, Quisquis λόγου μετέχει, is est dicendus Christianus. Lux est Iesus Christus, & esse dicitur Lux, *illuminans omnem hominem* qui in hunc mundum venerit, ait Evangelista: non tamen quisquis in mundum veniens, lumine quovis, à Christo quidem diffuso, & propagato, illuminatur; hoc est, quia & quatenus μετέχει λόγου, ideò pertinet ad Iesum Christum. Illuminat omnem hominem venientem in hunc ipsum mundum, non quia nullus est omninò, qui non illo illuminatur; sed quia nisi ab illo, nullus illuminatus, illuminatur. Eadem Lux, & λόγος idem. Sed illuminati omnes non eodem modo, ad eandem mensuram, ijsdem medijs, sed nec eodem per omnia lumine illuminantur. Λόγον illum θεϊκόν, καὶ θεοῦ, καὶ θεὸν oportere diffundi & ad homines disseminari, rectè quidem statuit Iustinus Martyr: sed quatenus tamen, sed quousque. λόγου etenim μετέχοντες, disparibus mensuris, modis diversis, participant: cùm, quod vetus habet regula Philosophorum, necesse sit omninò, quod recipitur ad modum recipiatur recipientis, non ad sufficientiam ὑπερβάλλουσαν, aut τὴν αὐτάρκειαν, communicantis. An illam τοῦ λόγου mensuram voluit, ad salutem consequendam, & vitam æternam sufficere, quæ in statu naturali constitutis, sine ullo specialioris gratiæ subsidio salutari, aut extra ordinem privilegio, per modos minimè communes aut ordinarios communicatur? At parca est & curta nimis hæc supellex: jejuna, macra, nec sufficiens communicatio. Neque propter Christum, Lumen, λόγον, hâc solâ ratione, non autem alia quavis excellentiore, communicatum, possunt vel debent, ut statutum est à nobis, censeri Christiani, Socrates, Heraclitus, Fabricius, Regulus, aut si qui olim inter Græcos à fœdere Israëlitico alieni, vixerunt μετὰ λόγου. Quid enim, quæso, obstaret tum, quo minus illi omnes qui ratione præditi sunt, nec in vitam & mores belluinos degenerarunt, etsi forsan non ex æquo omnes, possint tamen appellari Christiani? Quocircà doctissimus Exercitator, si in animo haberet, quod tu βλασφημεῖς, petulantiùs incessere & contumeliosiùs tractare Patrum canitiem venerandam, in Iustinum, Clementem, Chrysostomum, cæteros, non in Iovium, Senatorem pedaneum inveheretur. Sed antiquitatis summus admirator ille, & quod tu minimè ignoras, instaurator egregius, longè profectò abhorrebat, ab illâ

nonnullorum

nonnullorum intemperie sive scabie, qui per Patrum contemptum & vexationes grassari solent ad gloriam, & illam vulgi imperiti commendationem. Iovium ille, non diffiteor, perstrinxit duriùs, qui propter τὸν λόγον introductum restauratorem τ' ἀλογίας, *ludere* scripsit elegantem virum, *potiùs quàm seriò Theologum agere:* Quasi illum existimet & non alium, seriò tractare Theologiam, qui tantummodo dogmaticè per κυρίας δόξας, per sensum Scripturæ literalem res tractet & dispenset Theologicas, ac non etiam illos qui satis sobriè, ad mores & disciplinam accommodatè, per allegorias & anagogas, quasi animi sui relaxandi gratiâ, liberiùs discurrunt, varietate quâdam jucundâ se oblectant, & animos ita alliciunt auditorum. In ordinem illi cogunt Spiritum Sanctum, & tanquam sub disciplinâ redigunt imperiosi nimium Novantes, qui præter literam, & illam solam, non admittunt in Scripturis intelligentiam. Sancti Patres in reddenda ratione, cur Filius in divinis, ac non Pater vel Spiritus, humanam nostram carnem, admirando modo, in illâ συγκαταβάσει sibi copulaverit, non in unicâ hac consistunt solitariâ; sed plures quidem, probabiliter omnes, excogitarunt, & cum fidei conjunctas analogia rationes. Hanc ob rem, amœnissimi ingenij Iovius (quod satis liquet è reliquijs Photianis) illam, non solam neque solitariam, sed cum pluribus, utcunque censendam inprimis, duxit ingerendam, quæ deducebatur ab illâ similitudine, quam λόγος, Dei Patris æterni coæternus, ὁμοούσιος & ἐνυπόστατος habuit, cum λόγῳ ἰδίας hominis, olim conditi ad imaginem & similitudinem sui creatoris. Quam Dei imaginem atque similitudinem, in homine primo relucentem creato, in lapsu per peccatum deformatam, & quemadmodum ille loquitur, delapsam εἰς ἀλογίαν, ille λόγος ἀρχέτυπος, certum est, & ὁμοούσιος, admodum certè congruenter ἐν τῇ οἰκονομίᾳ suscepit refingendam. *Homo constitutus in honore*, ut cum Regio psalte proloquar, cùm non posset concoquere fœlicitatem suam, *similis factus est brutis animantibus*, *& cum ijsdem reputatus*, Hanc ob caussam, non solùm λόγος missus est, ad reformandam illam belluinam ἀλογίαν, sed (quod ipsum nec Iovius prætermisit in sequentibus) magnus ille mundi Monarcha, conditor & restaurator, λόγος, de Virgine matre, modo prorsus mystico, ἐνσαρκωθεὶς, & in lucem hanc caducam & mortalem editus, fascijs involutus præsepi imponitur, quod est revera τράπεζα τῶν ἀλόγων, *mensa brutorum animantium*, admirabili divinâ dispensatione. In istius insuper rei signum, sagenam docet idem in mare missam, piscibus in unum concludendis, cùm pisces sint, id quod proverbium docet, ἀφωνότατοι, & viventium omnium ἀλογώτατοι; quippe cùm, nullum in ullâ specie, queas, ut cætera animantia, cicurare. Hisce, homines, divini verbi verriculo ᾗ ἀμφιβλήστρῳ, ad regnum Dei olim includendi, nec quidem injuriâ, assimulari poterint, propter impotentiam naturalem, & ad omne bonum opus ἀφωνίαν & ἀλογίαν. Quæ ipsa & similia non debemus, ita ab eo dicta interpretari, quasi eam ob caussam, & non aliam omnino, Christus istâ parabolâ uteretur: aut quasi hanc ob ipsam caussam solitariam, infans in præsepi fuisset reclinatus: quod, cùm diversam assignet Evangelista caussam, & è re præsenti ortam, propterea quòd nimirum non esset in diversorio locus, nemo unquam aut scripsit, aut sentire debuit. Servatâ tamen fidei analogiâ, caussâ primâ & præcipuâ observatâ, etiam aliæ multiplices, inter se diversæ, quid ni possint præterea excogitari,

ad

ad Ecclesiæ Iesu Christi ædificationem? Per multa siquidem media, velut totidem semitas ἐκ παραλλήλου, ad eundem finem: hoc est, per viam Regiam καὶ λεωφόρον, pervenitur: & unus etiam atque idemmet ipse finis, velut quoddam objectum adæquatum proponi solet. *Est cortex Scripturæ,* ait Leo, *est & medulla.* Nec aberrat, aut de viâ recedit ille, qui ut possit pertingere ad medullam, corticem scrutatur multipliciter. Neque ludere vel nugas eum agere statuendum est, quisquis *Patris Sapientiam,* ideò venisse in mundum docet, ut prudentiam traderet atque eruditionem: quandoquidem sunt infatuati & stulti facti, quos peccatum à Deo alienavit. Neque si quis illum qui *Lux est vera*, illuminans omnem hominem in hunc mundum venientem, & Sol justitiæ oriens ex alto, opus aggressum restaurationis statuat, quia tenebræ mundus esset factus, & homines in hoc mundo constituti essent omnes vel ἀφώτιστοι, lumine prorsus omni vero & veritate destituti: vel, μὴ καλῶς πεφωτισμένοι, lumine quodam, sed vel scintillante, vel præditi quodam caliginoso. Hæc qui statuerit, non est statim dicendus otiari. Nec denique si quis filium Dei dixerit, ob illam caussam incarnatum (quanquam hoc non probet noster Iovius) διότι τοῖς εἰς υἱοθεσίαν κεκλημένοις, τὸν υἱὸν ἔδει ἀναφανῆναι τῆς υἱοθεσίας γεγενημένης, *vocatis ad adoptionem filiorum, ipsum Dei filium oportebat, adoptionis comparere restauratorem*; ideò minus Theologicè putabitur loqui, aut ludere in re seriâ. Rectè enim Cyrillus Hierosolymitanus, Οὐκ ἔστιν ὄνομα ἓν ἀρκοῦν, οὔτε δύο, οὔτε τρία, οὔτε πλείω, διδάξαι τὰ περὶ Θεοῦ, *Vnum nomen aliquod non est sufficiens, non duo, non tria, sed neque plura, ad docendum ea quæ spectant ad cognitionem Dei.* Et verè Cyrillus, cùm, ut habet Iustinus ille Martyr, οὐδὲν ὄνομα ἐπὶ Θεοῦ κυριολογεῖται, *Nullum de Deo proprium nomen prædicatur propriè.* Itaque κἂν μονοειδὴς sit, est tamen, ait idem qui supra Cyrillus, πολυώνυμος. *Ostium* dicitur, *Mons, Ovis, Pastor, Leo, Lapis, Christus, Filius hominis, Iesus, Dominus, Vitis, Via, Veritas, Agnus Dei, Verbum,* &c. & ut liceat mihi illud Callimachium, ad mentem Cyrilli παρῳδεῖν, -τῇ πολυωνυμίῃ οὐδεὶς τόσος ὅσος Ἰησοῦς, In quibus omnibus nullum nomen est, appellatio certè nulla, de quâ eâdem satis congruè, & ad regulam fidei appositè, non possit ratio probabilis afferri, cur is, eo nomine designatus, ad restaurandum venerit humanum genus, non autem Pater vel Sanctus Spiritus: quo modo reddidit, de λόγῳ refingente τὴν ἀλογίαν, caussam pietati congruentem Photianus Iovius, & valdè insuper elegantem ac concinnam. Basilium ad ista trahi per doctissimum virum, invitum miror & reluctantem, cum illud transcriptum è Basilio ad propositum non spectet, aut præsentem istam disquisitionem. Ὅρα, ait Basilius, μὴ ποτέ σε παρακρούσηται τὸ ὁμώνυμον τῆς φωνῆς. Vide ne te fortè decipiat homonymia vocis, pag. 505. edit. Parisinæ. Sed quorsum ista cautio? ὅρα μὴ ποτε &c. nimirum, quia λόγος refingere nostram illam & restaurare, in quam incideramus τὴν ἀλογίαν, per peccatum similes facti brutis animantibus, ab illo dicatur, & in caussâ allegetur, quod quamvis dicatur argutè quidem, parum tamen solidè videbatur Basilio dici? Id videtur voluisse Exercitator. Si noluit, omnino nihil dixerit. Neque enim si cavendum ab homonymiâ vocis alicujus aliquando est, illâ voce interdicitur omnino nobis uti, ab eo debemus abstinere, quasi non posset illa vox utiliter, piè, sobriè omnino adhiberi. Scimus apud Philosophos & νοῦν & λόγον, rerum præfuisse Creationi, & conservationi earundem, dici. Neque refert quid per

Hymno 2. in Apollin.

λόγον illi intellexerint, quid νῦν ſtatuerunt διαλογιζόμενοι, à noſtris hauſerunt appellationes, fatendum eſt: de ſententia noſtrorum non loquutos fuiſſe, ſi & ego, nec illibenter, dederim: Quid tum? Quæ eſt hæc iniquitas (vir erudite) cum Philoſophis ἀφωτίστοις, ſanctos Patres in idem piſtrinum veluti compingere, καλῶς τῷ φωτὶ πεφωτισμένους; optimè à lumine illuminatos. Cyrillus ad ſuam mentem Philoſophos adhibuit: illi autem non loquuti ſunt ad illius mentem. Ut probaveris non locutos, non probabis tamen malè loquutos; aut, ut illud demus, veteres Patres, ut illos, ſic loquutos malè. Sed attende παραλογισμὸν tuum in Baſilij loco. Sanctus ille Pater enarraturus locum ex Euangelio Iohannis, ubi dicitur in principio ὁ λόγος extitiſſe, quærit ante alia, ποῖος eſſet ille λόγος? num humanus? num Angelicus? eſſe enim & Angelorum λόγον, prolato ex Apoſtolo teſtimonio probat. Λόγον porrò omnem in communi uſu poſitum, eſſe vel προφορικὸν, qui in aërem ſolet evaneſcere: vel ἐνδιάθετον, & ἐν καρδίαις ἐναποκείμενον. His ad iſtum modum prælibatis, infert cautionem illam tuam, Ὅρα μή ποτέ σε παρακρούσηται. Erant enim Hæreticorum filij, qui, ut Hilarius rectè docet, *Perimentes quantum in ipſis eſt Dei filium, verbum eſſe tantùm profitentur: prodeuntem, ſcilicet, ex loquentis ore ſermonem, & inſubſtantivæ vocis incorporalem ſonum. Ut Deo Patri iſtiuſmodi ſit verbum Filius, cuiuſmodi per inſitam nobis loquendi naturam, verbum ore profertur in vocem.* Cujus impiæ ſententiæ propugnatores exiſtunt apud Epiphanium, Paulus Samoſatenus, & Marcellus Ancyranus. Quod idem de Marcello eodem ſcripſit Euſebius, in libris de Theologiâ contra Marcellum, quos penes me ſervo manuſcriptos Græcè, Socratis Hiſtorici teſtimonio confirmatos. Hanc ob cauſſam Baſilius ubi cautelam adhibuerat, ἄκουε, inquit, τοῦ λόγου θεοπρεπῶς. Atqui certè θεοπρεπῶς, cùm Iovius hoc in loco, tum ſancti etiam Patres acceperunt. Sed θεοπρεπῶς ille λόγος acceptus, in multiplici ac variâ acceptione conſiſtit. Fatemur etenim cum Hieronymo, λόγον Græcè non unum quid ſignificare. *Nam & verbum eſt, & ratio, & ſupputatio, & cauſſa uniuſcuiuſque rei, quæ in Chriſto univerſa rectè intelligimus.* Hæc ille ut videtur ex Origine mutuatus, qui in Iohannis Euangelium ita ſcribit in clariſſimi Savilij manuſcripto, Ὥσπερ οὖν θεοὶ πολλοὶ, ἀλλ' ἡμῖν εἷς θεὸς ὁ πατὴρ· καὶ πολλοὶ κύριοι· ἀλλ' ἡμῖν εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, οὕτω καὶ πολλοὶ λόγοι. *Quemadmodum igitur Dij ſunt multi, ſed nobis unus Deus eſt, Pater: & multi Domini, ſed nobis unus Dominus Ieſus Chriſtus, ſic & multa etiam verba ſunt:* hoc eſt, vox illa λόγος, quemadmodum cenſuit Hieronymus, multipliciter accipitur. Sed diſtinctiùs Euſebius in illo cujus ſupra memini contra Marcellum Ancyranum ſcripto, Ἡ μὲν εἰς τὸν λόγον δηλοῦσα λέξις, διὰ Ἑλληνικῆς γλώττης διερμηνευμένη, πολύσημον ὑποβάλλει τὴν ἐξ αὐτῆς θεωρίαν· κέκληται γὰρ ὁ λόγος, καὶ ὁ ἐν τῇ λογικῇ ψυχῇ καταβεβλημένος, καθ' ὃν τὸ λογίζεσθαι ἡμῖν πάρεστι· καὶ παρὰ τοῦτον ἕτερος, ὁ διὰ γλώττης καὶ φωνῆς ἐνάρθρου σημαντικός τι. Καὶ κατὰ τρίτον τόπον, ὁ διὰ γραφῆς τῷ γραφεῖ συντεταγμένος. Ἤδη δὲ λόγον εἰώθαμεν καλεῖν καὶ τὸν σπερματικὸν ἢ φυτικὸν, καθ' ὃν, δυνάμει, τὰ μὴ φύοντα, ἐναπόκειται τοῖς σπέρμασι, μέλλοντα ὅσον τ' ἐνεργείας εἰς φῶς προϊέναι· Καὶ παρὰ ταῦτα ἑτέρως εἰώθασιν ὀνομάζειν λόγον, τὸν ἐπιστημονικὸν τέχνης τινὸς ἢ ἐπιστήμης· καὶ πάντων τῶνδε θεωρημάτων καταληπτικὸν, οἷον ἰατρικὸν, καὶ ἀρχιτεκτονικὸν, ἢ γεωμετρικόν. Locum integrum deſcripſi ex Euſebio, propterea quòd nec Græcè nec Latinè ſcriptum illud adhuc excuſum extet; in quibus quidem ſingulis ſignificatis, illud Baſilij, θεοπρεπῶς locum ſuum poteſt obtinere. Non eſt autem opus illâ cautione, hoc in loco Baſiliano, quâ nos voluit

præmunire

ad Paulinũ.

Tom. 2.

præmunire doctiſſimus Exercitator, ſed aliâ magis accommodatâ, quam adhibet in ſequentibus idem Pater. Ὅσον εὐσεβὲς, τοσοῦτον λάβε εἰς τὴν τοῦ μονογενοῦς θεολογίαν, ἐκ τῆς τοῦ λόγου φωνῆς· ὅσον δ' ἂν εὕρῃς ἀπεμφαῖνον καὶ ἀνάρμοστον φαινόμενον, τοῦτο παραίτησαι, καὶ μηχανῇ πάσῃ ὑπέρβηθι. *Quicquid erit coniunctum cum pietate, ad Deitatem unigeniti demonſtrandam, licet id deſumas à voce* λόγος: *atſi quid inveneris alienum & incongruum, illud te oportet repudiare, atque omni modo tranſilire.* Tale illud Valentini illius execrandi in excerptis Clementinis apud Theodotum, qui impiè & nefariè affirmare ſolebat, Æonas ſuos, portentoſa commenta, ὁμωνύμως τῷ λόγῳ λόγους εἶναι. Tale illud fortaſſis apud Chaldæos, Ægyptios, & ab illis derivatos Platonicos, olim philoſophandi genus, qui Patris & Filij in divinis ſubſiſtentiam per Νοῦν & λόγον expreſſiſſe nonnullis viſi ſunt, undè arreptâ occaſione perditiſſimi omnium Hæreticorum Gnoſtici, immania quædam portenta ſunt commenti. Sed illud quod à Iovio concinnè ponitur de λόγῳ reformante τὴν ἀλογίαν humanam, extra omnem aleam hujuſcemodi periculi ſitum eſt, nec probanda eſt viri eruditiſſimi, pluſquam rigidior hic Cenſura; vel περιεργία nimis intempeſtiva.

Sect. VI.

Viri docti ἀλαζόνευμα *intempeſtivum. Aquinas Scholaſticorum coryphæus. Ambroſius ſolus pro Patribus Latinis citatus à Taliatore. Patres Græciâ celebres numero non momento recitati. Imago divina &* λόγος *non dicuntur* ἀντιστρεφόντως. *Imago & ſimilitudo variè à Patribus exponuntur. Imago* κατὰ χάραγμα *ſumitur.*

QVicquid autem ſit de Cenſurâ Caſaubonianâ, tu tamen, Heriberte, vix eſt ut ſeriò Iovianam rem egeris, aut in cauſſa non fueris prævaricatus. *Nolo,* inquis, *mihi fidem pro Iovio, ſeriò pugnanti adhibeas, niſi Patres ipſos Græciâ Latio celebres, niſi D. Thomam Scholaſticorum Coryphæum, eadem produxero aſſerentem.* Satis iſta confidenter, & fortaſſis temerè: ſatis etiam alienè & ἀπροσδιονύσως. Quid enim Patres tuos iſtos celebres? quid Thomam commemoras coryphæum omnium ſcholaſticorum? Tuum illum Thomam, *ſecretioris Theologiæ* jam per aliquot luſtra Dictatorem, facilè tibi, credo, condonaret Exercitator: cui non eſt tanti coryphæus ille, quin, ad vetuſtam ſi componas antiquitatem, ſit σφὰξ βομβῶν τέττιγος ἐναντίον: cujus ille *ſcorias*, tu ita loqueris in ſequentibus, cum puriſſimo veterum Patrum, & obrizo quidem auro non admiſceret. Sed nos illum tuum non vilipendimus Scholaſticorum principem & coryphæum, neque ſecretiorem illam faſtidimus, ut ſolent delicatuli, ſtulti forſitan, certè imperiti, Theologiam. Vir planè admirandus D. Thomas fuit: Id non poſſumus tamen fortaſſis aſſentiri, coryphæum dici omnium ſcholaſticorum, cum eidem anteriores, ſaltem duo, viam præiverint Theologiæ: Halenſis autem noſter irrefragabilis Doctor, ad miraculum uſque eruditus, palmam illi poſſit, ſi non præripere, tamen dubiam facere & ambiguam: cumque illo deinceps poſteriores, Scotus ille *lima veritatis,*

ut

ut Scaligero viſum : Ockamus, *qui exceſſit modum ingenij humani*, nec vivi neque mortui D. tuo Thomæ ſubmiſerint faſces. Quod ſi Angelos, tu Roſweyde, cum Gregorio, ſeraphinicis ſubjeceris poteſtatibus, quæ eſt illa ratio? quæ conſequentia? ut doctor Angelicus ab Aquino, ſeraphico præferatur Bonaventuræ? Videbimus autem in loco de Aquinate, quem de κορυφῇ non detraxero, à te, & ſocietate, his aliquot luſtris literarum Cenſoribus, ὑπὲρ βαθμῶν, non ignoro, collocatum, & Principem Senatus recitatum. Videndum nunc de Patribus *Græciâ Latio celebrioribus*, quos tu niſi produxeris idem cum Iovio tuo aſſerentes, ne Iovio quidem velis adhiberi fidem. Viveret Exercitator, vir erudite, non recuſaret ille conditionem: neque enim adhiberet fidem Iovio, quem perſtrinxit aſſerentem quod de fide tibi tantum non videtur eſſe: ſed de Iovio te ſecurum jubemus eſſe, illi fidem nos habemus non inviti, de Chriſto λόγῳ, refingente τὴν ἀλογίαν humanam, differenti de Patribus celebribus, à quorum jam conſeſſu, & Concilio, Iovium tute tandem videris ſummoviſſe, vocandus es ad calculos & examen. Agamus ergo invicem collatis tabulis : Patres narras Græciâ Latióque celebres: puta autem, & inîto numerum Latinorum Patrum. Citamus primum è Patribus Latio celebrioribus: Ambroſium ſuggeris; nec abnuimus: Secundum poſtulamus; Ambroſium profers & ſecundò: Tertium; & eundem Ambroſium ipſum narras: ita eſt Ambroſius, ut loquuntur, τὸ πᾶν. An enim tu treis nobis celebres è Latio narrabis Ambroſios? Unum novimus celebrem è veteri Latio, Mediolanenſem Antiſtitem, Ambroſium: πολλῶν certè ἀντάξιον ἀνδρῶν: ſed Patrem tamen, non Patres. Ambroſius enim Alexandrinus, Didymi auditor & φοιτητὴς, qui ſub Theodoſio floruit ad annum Domini cccc: & Ambroſius ille, Origenis amicus, ſi modo ſcriptor aut Pater cenſebitur, erant ambo, Græciâ non Latio celebres. Nolo dicere, εἷς ἀνὴρ οὐδεὶς ἀνήρ: Ambroſius eſt enim qui citatur. Ambroſius Pater eſt è Latio, & inter celebres in Latio Patres, ſi unum exceperis Auguſtinum, celeberrimus è Latio fortaſſe Pater. Unus tamen eſt non plures. Non Patres, ſed Pater. Itaque nomina exolve, vel ex lege quam tute tibi dixiſti, non debemus deinceps adhibere tibi fidem. In Græciâ celebres agnoſco Patres, Clementem, Athanaſium, Cyrillum, & ne te conſtringam arctiùs, Damaſcenum. At celebres iſti è Græcia Patres, cohors non admodum numeroſa. Celebris è Latio Ambroſius Pater, unus ille ſolus ac ſolitarius, ain' pugnant, & ſeriò, univerſi ſinguli, pro Iovio? hoc eſt, pro ſententiâ Iovianâ, dum ſententiam ipſi ſuam pro mente illius exponunt? Quid ſi ne pro ſententiâ omnes quovis modo? quid ſi ne unus è ſententia? Solus eſt qui meminit λόγου & λογικοῦ, Athanaſius, in locis à te productis: loquuntur de Imagine Patres cæteri, quæ non eſt eadem cum λόγῳ. Neque tamen de λόγῳ ita loquitur, & λογικῷ Athanaſius, ut ille Iovius apud Photium. Huic enim rationi de Filio λόγῳ incarnato, & refingente humanam conditionem jam delapſam εἰς τὴν ἀλογίαν, & per peccatum περιρρορεύσαν, ita penitùs videtur Iovius Photij adhæſiſſe, ut vix aliam ab illâ rationem admitteret afferendam. Hanc ſolam producit, illuſtrat ſolam, hanc varijs adornat & explicatam reddit veriſimilitudinum elegantijs è ſacrarum Scripturarum penu depromptis. Eandem rationem in ſequentibus non ſemel reponit repetitam: atque ita repetitam, ὡς νεανιδευσάμενος, inquit Photius, eorum rejiciat & refellat

fellat ſententiam, qui docebant ideò miſſum Dei filium, non Patrem, non Spiritum Sanctum, quod humanum genus, θεῦ υἱὸς ipſe, εἰς υἱοθεσίαν eſſet deducturus. Hoc non fecit Athanaſius, qui ita loquitur περὶ λόγυ reſtauratore hominis lapſi εἰς τὴν ἀλογίαν, vel ut ipſe loquitur, τῦ λογικῦ, ut præterea non excludat ſimilitudinem Medici, miſſi quidem, ut perſanaret ſerpentis illius antiqui morſus venenatos, qui vitam æternam largiatur, mortuis olim, ſed per gratiam, reſuſcitatis à peccato. Ut lucem agnoſcat illuminantem tenebras, quibus, pluſquam craſſiſſimis & Ægyptiacis, humanum genus olim involvebatur. Hæc, non diffiteor, Athanaſius. Sed præter Athanaſium Patres illi reliqui Græciâ celebriores, Clemens, Cyrillus, Damaſcenus, ne nominant quidem λόγον, λογικὸν, ἀλογίαν: tantummodò de imagine in homine divinâ, & ſimilitudine illâ primogeniâ, ad quam erat in principio creatus homo, quam ipſe per peccatum vel amiſit vel deformavit, loquuntur iſti, quod in tuis ipſius excerptis apparet eſſe verum. Hanc in homine imaginem contendunt, & rectè quidem, præeunte Apoſtolo, contendunt illi priſci Patres, Mediatorem illum Dei & humani generis hominem Ieſum Chriſtum, reformaſſe & denuò reſtauraſſe, ut placeret Deo, à quo deſciverat, cui erat exoſus per peccatum homo: ſed iſtorum imago non eſt Iovij λόγος. Ratio illa pars imaginis divinæ fuerit, non eſt tamen imago καθόλυ περὶ τὸν, ut dicantur imago & λόγος ἀντιστρεφόντως; ut quicquid ſit imago illud ipſum ὁ λόγος etiam fuerit, & ſimilitudinem omnem divinam ὁ λόγος adimpleat, quæcunque illa dici aut imaginari queat. Divinam autem imaginem diverſimodè exponi ab antiquis & recentioribus Interpretibus tu minimè ignoras Eriberte. Sunt qui diſtinguunt à ſimilitudine: ſunt qui putant homonymωs utramque illam vocem adhiberi. Communis expoſitio Patrum per *Imaginem* intelligit naturam intelligentiâ & voluntate informatam: per *ſimilitudinem*, non aliud quàm ſapientiam & intelligentiam: Rectum in naturalibus ſuis hominem, glorioſum in ſupra naturam donis, gratiæ divinæ ſpecialis. Qui diſtinguunt diverſimodè interpretantur. Tatiano, Imago eſt ἀθανασία: qui tamen alibi cum Philaſtrio animam ipſam humanam, ut & Zeno Veronenſis, imaginem Dei opinabatur. Plerique Patres Græci, τὴν δεσποτείαν, & imperium in cæteras creaturas, quo, veluti Rex & Monarcha quiſpiam, per divinam benignitatem inſignitus fuerat; ut Chryſoſtomus, Nyſſenus, Baſilius uterque interpretantur. Ego forſan Imaginem adhuc propiùs intellexerim, ipſam formam humanam & effigiem illam, quam in tempore à Deo determinato, per incarnationem ſibimet adunivit Filius, in quo Pater mundum condidit, quam, cum Patribus olim diſpenſatoriè converſatus, ad tempus aſſumpſit θαυμαστῶς, quámque ipſam, cùm è limo ædificaret hominem, & animam viventem ei inſpiraret, ad tempus quoque induerat, deponendam: non illam hypoſtaticωs, abſit enim, unitam & aſſumptam, ſed modo olim Patribus familiari conſignatam; quam & ipſam (veluti qui quaſdam ſcintillas notitiarum divinarum retinuerant, ſententiam priſci Paganorum anteſignani ad Idololatriam foviſſe videntur, dum (quod refert Iuſtinus ille Martyr) Idola vetuſtiſſima (dixerunt Græci βρέτη, ἀνθρώπων μορφὰς ἔχοντα) fabricarent. Sunt iſta ſcrupuloſiora fortaſſis, illa tamen quæ abundè doceant, perperam à te λόγον cum Imagine confundi, dum Patres illos Græcos, ad Iovianum λόγον attrahere conaris, qui nihil, præter imaginem

ginem Dei divinam, hic loquuntur. Quod si ita esset, quemadmodum contendis, vir erudite, næ tu nimium oblitus es Talionis tuique instituti, qui Casaubonum, impietatis reum, & quidem execrandæ, non peregisti, propterea quod negaret hominem in Adamo lapsum, per Iesum verò Christum ἀνακαινισθέντα, imaginem Dei in se deformatam recuperasse; quippe qui de Iovio pronunciavit, *ludere illum, non seriò Theologum agere*, eo quod, λόγον missum diceret, ut repararet τὴν ὁμοίαν; hoc est Iesum Christum eapropter incarnatum, ut hominem Deo Patri conciliaret. Ita certè blasphemat, quantum ego quidem video, Exercitator, si modo, qui de λόγῳ, & ὁμοίᾳ dubitaverit, de Imagine dubitet reparatâ. Iovium autem ille nusquam pronuntiasset ludere, si Christum qui imago est Patris sui, & divinæ naturæ χαρακτηρισμὸς, missum in mundum affirmasset, ut refingeret in homine & restauraret divinam illam imaginem deformatam, ad modum quo imprimis conformabatur. Doctorem Angelicum, ad quem tandem relaberis, tanquam Triariorum Primipilum, convenientissimè disputantem ad Iovij mentem & sententiam explicandam libentissimè admittimus Novatores. Et utinam secundùm veritatem ita omnia scripsisset D. Thomas, & Scholasticorum cum illo tota natio. Ille autem, quid, aut quorsum velut οὐραγὸς Patrum celebriorum agmen claudat? non credo involabit in Antiquitatis os, aut Patrum canitiem venerandam aspernabitur, qui in D. Thomam, quod ipsum tamen improbo, animatus fuerit paulò iniquiùs. Ad ætatem non pertingit, ad doctrinam, non aspirat Antiquorum Patrum, Scholasticorum licet Coryphæus. Patrum antiquorum aurata numismata, ad sacrarum literarum trutinam vel rationis rectæ stateram non semper expendunt aut ubique, qui per multa retrò sæcula in scholis dominabantur Theologicis: sed frequenter sua ipsorum παρακόμματα obtrudere solebant & merces malas: & cùm rationis regulam παρακλίνειν, tum monetam illam auream Sanctuarij παραχαράττειν consuëverunt. Sed nolo τὸ βλάσφημον ubi amo & admiror plerunque etiam nævos: ignoscendum lapsis; admirari possumus & debemus illa tot potius ἀνδραγαθήματα. Prodigiosa planè attulisse ingenia commemorare soleo Scholasticos illos, ad rem Theologicam discutiendam. Sed audi, vir erudite, videris tu, alienâ fide loqui, & oculos non tuos adhibuisse, quippè quòd, quem locum designabas tantummodo, Ferrariensi debes illum D. Thomæ commentatori, in illum alterum è libris contra Gentes, Lib. 3. cap. 42.

SECT. VII.

Accusatio secunda in Casaubonum propter Euthymium taxatum, diluitur. Non ex antiquis Patribus ille. Maldonati de eodem Censura durior. Frustra mitigatur in Talione, & à Pelagianismo excusatur. Vocatio peccatoris. Gratia Iusto & peccatori necessaria. Turbæ in his. Euthymij ætas.

A Jovio apud Photium secundus succedit Euthymius, in Talione: in quo venerandam illam Patrum canitiem invadit Exercitator. *Qui in eo luculentam suam prodit inscitiam, dum & falsam Euthymio mentem, & umbratile Baronio figmentum obijcit.* Loquendum hic summissius, vir erudite Heriberte, & agendum mitius cum Casaubono, vel propter illum vestrum, magni nominis Theologum Maldonatum, qui non quasdam reliquias de Pelagio hoc in loco agnoscit Euthymianas, ut tu timidè asseveras & concisim, sed (nisi poteris verborum atrocitatem benigniore aliqua interpretatione mollire) *Prorsus*, ut ille inquit, *erit Pelagianum*, quod asseritur hic ab Euthymio, *Iusti sibi ipsis ad salutem sufficiunt. Sed nequaquam volebat Maldonatus*, sic tu loqueris interpretativè, *authorem de Ecclesiâ bene meritum de Pelagianismo postulare, modum taxavit incautiorem:* Frigidè; nec dignum tua eruditione. Noluit Maldonatus. Et unde tu rescisсis noluisse? An hominem, vestri ordinis magnum decus & ornamentum, de facie noveris haud scio: non credo novisse te, cùm diu sit, ante me natum, ex quo in vivis esse desijt Maldonatus. An ex intimioribus Maldonato, sensum ejus animi & sententiam aperuerit hæsitanti aliquis, cui vivus & valens ipse, *Se noluisse* postulatus edixerat? Non est, opinor, inter cætera vestri ordinis γνωρίσματα, & illud unum: non est è votis extensis & ampliatis unum, Authorem in aliquibus benè meritum de Ecclesiâ, saltem æque benè meritum ac est Zigabenus, nullius alterius criminis postulare, cùm nec sacratis capitibus, Romanis Pontificibus, peperceritis. Nolebat Hieronymus Origenem benè meritum de Ecclesiâ: nolebat Ruffinum, Palladio judice in Lausiacis, meliorem seipso virum, hæreseos postulare vel errorum: postulavit tamen, & quidem cum acerbitate. Nolebat Theophilus: Epiphanius nolebat vexare Chrysostomum modis multis, virum optimè meritum, ipsi non pessimè, de Ecclesiâ meriti: vexarunt tamen, & tam quidem vehementer, ut ad exilium & mortem exagitaverint. Nolebant factum in Hispaniâ forsan (factum est tamen referente Marianâ vestro) ut viri eruditionis opinione præstantes, caussam è vinculis cogerentur dicere, haud levi cum salutis suæ, atque existimationis discrimine. Si autem intelligit, quod opinor, Mariana, Benedictum Ariam Montanum, è Biblijs Antwerpiensibus celeberrimum, non est quod negare poteris, illum optimè meritum de Ecclesiâ. Nollet etiam Rosweydus noster, Tertullianum postulare de Montanismo, authorem optimè meritum de Ecclesiâ Dei, scriptis suis prioribus ante Hæresin, & qui, quod Pacianus refert, post Hæresin iterum factus est Catholicus:

De Edit. vulg. ca. 1.

tholicus: & tamen poſtulaſti de Montaniſmo. Noluit Maldonatus, ergo non fecit? Quàm malè hæc cohærent & ad invicem conſequuntur? Fecit, ergo voluit, potiùs ſequitur. Hoc quid eſt aliud quam quod de Iovio dixerat Exercitator, *Ludere velle in re ſeriâ, neque ſeriò Theologum agere.* Quicquid voluerit, non poteſt excuſari nominatiſſimus veſtri ordinis Theologus Maldonatus, quo minus origo & fundus fuerit *umbratilis* ejus *figmenti* Caſauboniani. Si nollet hanc inuſtam Zigabeno notam, quorſum tum commeminit Pelagianiſmi? Quia ſcilicet, *modum taxavit incautiorem loquendi.* At at, *Pelagianum eſt*, ait Maldonatus, qui eſt ipſius loquendi modus: non videtur favere Pelagio Zigabenus: non in illius ſententiam propendere: non alio quodam modo loquendi utitur, quo incautior loquendi modus Euthymianus taxetur. Pelagianum eſt, quid facit ad loquendi modum? rem ſubjectam deſignat, & ipſam cauſſam petit. Non erat adeò infans Maldonatus, quin ſenſum ſuæ mentis explicare noſſet. Expoſuiſſet liquidius, quid ipſe vellet, & loquendi modum taxaret Pelagianis faventem opinionibus, non ita plenis buccis, quod tamen facit, *Pelagianum*, nominaſſet. Sed eſto, quod pronuntias, licet ſit falſiſſimum, pro nunc verum: quæſo te quid tinniunt Caſauboniana, *Agenti aliud*; &, *aliter ſentienti exciderunt?* Quod ſi vero Caſaubonus calumniator erit, qui Theologum illum eruditum non tractavit acerbius, quàm ut diceret ſecurum fuiſſe nimis: aut, parum, quid dixerat, attendiſſe; Maldonatus quâ in Claſſe reponendus erit, qui plus quàm incautum ſugillavit? Saltem, eadem per omnia, revera autem multò atrociora, ſcripſit Maldonatus, atque omnium primus & princeps ſcripſit: Quicquid hic habet, mutuatur à Maldonato Exercitator. Tantumne eſt, fuiſſe de Societate? ſed Æthiopem dealbas qui ſic excuſatum itas Maldonatum. Non taxavit modum dicendi incautiorem; ſed Authorem ferit ipſum, & perſtringit acerbius, *optimè meritum*, Te cenſente, *de Eccleſiâ Dei. Interpretem Scripturarum*, cenſente Baronio, *accuratiſſimum:* neque aliquam aliquando benigniorem, vel attulit ipſe, vel excogitavit, Interpretationem, quâ Catholicum ſcriptorem excuſaret. Poteſt autem eſſe quis Catholicus ſcriptor: Accuratus Interpres Scripturarum Author, optimè meritus de Eccleſiâ, qui per incogitantiam, aliud agens, vel etiam hallucinatus, ſuis interdum ſcriptis interſperſerit, Hæreticam propoſitionem. Id quod in Iuſtino, Irenæo, Clemente, Chryſoſtomo, atque alijs ex antiquis Eccleſiæ Patribus patet. Sed illam, quàm fruſtrà quidem expectatam nunquam ullo pacto exprimemus à Maldonato, à teipſo, ſi placet, audiamus, benigniorem Euthymiani dicti interpretationem. *Veriùs*, inquis, *æſtimo, nihil aliud Euthymium voluiſſe.* Iterum, malè revolveris, ad *voluiſſe.* Quam tu totus es hariolus & conjectator? Noluit Maldonatus: opinabaris noluiſſe. Voluit Euthymius: iterum opinaris voluiſſe. Veriùs, enim ais, æſtimo voluiſſe. Ita conjecturis meris res tranſigetur; & doctis tuis deludemur dolis. Voluiſſe autem? *Nihil aliud quàm peccatoribus opus eſſe novis & inuſitatis gratiæ auxilijs, ut reſurgant, cum iuſti, eo quod iam pridem conſecuti ſunt adiumento gratiæ, ſibi ſufficiant.* Hæc ſunt illa quæ tu veriùs æſtimas. Sed præſtaret fortaſſis, lapſi in errorem Euthymij deſeruiſſe patrocinium, quam talibus ſuffultum, & ſubnixum adminiculis reſuſcitaſſe, & in pedes erexiſſe. Ne de gratiæ auxilijs adjumentum arceſſat, quæ tantis diſputantium rixis

&

& jurgijs, tam diversimodè apud vestros agitantur: dum cum Patribus Dominicanis, Calvinismum sufflaminantibus, litigantur Patres Societatis, è diverso trahentes, quod impingunt adversarij, ad Pelagianismum. Sed horum jurgia non moramur: Tu, quàm veriùs æstimes, intueamur. Sibi sufficiunt, inquis, justi. Rectè autem, cùm sint αὐταρκεῖς & αὐτονόμοι. Sed tamen ad quid sufficiunt ipsi sibi justi? ad standum ne sufficiunt, an ad resurgendum? Videtur certè quidem dici oportere ad resurgendum sufficere sibi justos, non autem peccatores. Apud Sanctum Euangelistam enim, quem locum Euthymius interpretabatur, componuntur justi & peccatores: & in vocatione quidem ad pœnitentiam componuntur: hoc est, in resurgendo dicuntur pares. *Non veni vocare iustos*, ait Dominus Christus, *sed peccatores ad pænitentiam:* Ambo, utrinque, singuli, omnes, de quibus hoc in loco habetur sermo, per Servatorem, in statu pari constituuntur, in æquali conditione considerantur, egere supponuntur vocatione. Opus est peccatoribus quatenus scilicet sunt, peccatores, & quatenus semper extiterant peccatores, vocatione. Hoc est, te Interprete, Non quibuslibet & ordinarijs auxilijs gratiæ, hoc etenim verum est, sed novis gratiæ auxilijs, ut resurgant, quasi qui jam decoctores facti, vetera illa omnia, tanquam paternam hæreditatem abliguritam, dissipaverant. Justis non est opus auxilijs novis: hoc est, vocatione, ut resurgant (vocatos esse oportet, cùm sint utrique de quibus sermo instituitur, in uno & eodem tertio constituti.) Ipsi enim sibi sufficiunt, non tantum ὑπαρχόντως, ut subsistant ad præsentem mensuram justitiæ, sed & ὑπερβαλλόντως, ex abundanti, in futurum. Adde, quos volebat hic intelligi Christus, erant dejecti prostrati omnes & χαμαιπετεῖς, in statu peccati, secundùm magis & minus, constituti. Hoc intererat: Pharisæi cùm essent in felle amaritudinis, & obligatione peccati constricti tenerentur, sibi tamen ipsis ἐκ τῆς οἰήσεως, justi videbantur esse. Publicani è contra, cùm peccatorum ponderi succumberent, humillimè, quales erant, esse se tales fatebantur. Quos tu hic intelligis, sunt inter se, quàm maximâ disparati differentiâ. Peccatores, adhuc non vocati, de statu suo, & loco non moventur, non resurgunt. Justi se movent postquam surrexerint. Imo justi se movent, inquis tu, ut resurgant, (tum nimirum existentes justi) neque gratiæ ullis indigent adjumentis. Ad surgendum, oportet ut affirmes, novis gratiæ adjumentis non indigere. Cùm de prima peccatoris conversione & vocatione quæstio instituatur: cùm legamus *ad Fidem*, apud Euthymium, hoc est, ad ingressum novæ vitæ: cùm facti fuerint creaturæ novæ: non autem ad progressum Christianismi, quo nunquam illi pervenerunt. Vocantur utrique. Peccatores, & justi. Iam verò, nemo vocatur ab alio, non ignoras, nisi qui vel non est præsens: vel saltem qui, cùm sit in proximo constitutus, non est in rem præsentem intentus. Aliter enim, nihil opus est vocatione aliquâ. Cùm vocari dicantur ideo utrinque, quid censes in caussâ statuendum esse? erantne prorsus absentes, aut animo tantùm quia non intenti ad rem, cùm vocarentur. Sed vocati justi, alacres statim accurrebant, affluebant vocati subsidijs ut venirent, sibi quippe sine gratia sufficientes. Peccatores, absentes cùm essent & vocati, ut cæteri non accurrebant, nam auxilijs novis indigebant. Pelagianum erat dogma, Gratiam illam primam, quâ prostrati resurgunt & dejecti, à naturâ hominibus advenire,

&

& principijs deberi τοῖς ἐφ' ἡμῖν. Hæreticum erat dogma, ſine Chriſti manuductione, aliquos accurrere ad ſalutem poſſe. Utrinque ingens præcipitium: in alterutrum verò tua iſta excuſatio devolvetur omninò neceſſariò. Quin verò id, *Vt iuſtus*, hoc eſt, *qui ſurrexit*, *ſibi ſuffecerit cùm ſurrexit ad ſurgendum*, non ſolum eſt hæreticum, ſed à ſenſu communi alienum. Juſtus enim nemo eſt, qui non jam ſurrexit. Priuſquam ſurrexerat, erat ille omnia potiùs quàm juſtus: ut, qui jam ſurrexit, quo reſurgat, non indigeat novis gratiæ auxilijs ad ſurgendum, neſcio quo modo tuis auribus non abſurdum tinniat. Quod ſi devocetur ζήτημα ad ſuos proprios terminos, & juſti in *ſtando*, apud Euthymium: peccatores in *ſurgendo*, conſiderentur, (quanquam hoc non ſit ad mentem vel ipſius interpretis, vel ſenſum & ſententiam interpretandi loci) an tu putas hoſce juſtos ſibi ita ſufficere, ut ne iterum recidivent aut cadant in peccatum? non egere putas gratiæ auxilijs quibuſdam novis, illis ipſis contentis & ſufflaminatis, quæ, tùm cùm primum vocarentur, fuerant adepti? Hæccine eſt quam Euthymio appingis ſententiam? quam *verius* tu illius *eſſe mentem æſtimas*, hæc mens eſt? Certè nequaquam benigniore aliquâ interpretatione, rem tam horridam, atque aſperam levigare poteris & emollire. Videris autem quàm bene merueris, ob hanc ipſam expoſitionem de Theologo illo tam erudito: de Pelagio volens nolens merueris egregiè: de ſecundâ gratiâ omninò malè, quam vel tollis omninò ut ſupervacuam; vel, ut cum Nazianzeno loquar, λόγῳ πλάττεις μόνῳ, σκινδαψούς τινας καὶ τραγελάφους, ἃ γλῶσσα μόνη ζωπύρει: *ſermone ſolo tu fictam ſtatuis eſſe*, *cum ſcindapſis reponis & Tragelaphis, quæ linguæ ſolius ſunt creaturæ*. Terriculamentum erat merum admonitio Pauli: *Is qui ſtat*, *viderit ne cadat*. Μορμὼ illud effatum Domini: *Eccè ſanus factus es, noli iterum peccare, ne aliquod peius contingat tibi*. Omnis qui ſtat, jam juſtificatus, factus juſtus eſt; in vocatione ſua ad Chriſtum (ita ſeſe habet Paulina illa ſeries & cauſarum concatenatio) juſtificatus. Gratia illa quam ſtans, vel ſaltem quam ut ſtaret, undè undè adeptus illam eſt, eidem ſuffecit ad perſiſtendum. Non eſt opus illi novis & inuſitatis auxilijs gratiæ. Ita juſti quicunque ſunt, tuti ſunt omnino & ſecuri, ſunt ſibi αὐταρκεῖς abundè ſuffecturi, eo non alio, gratiæ adjumento conſtabiliti, quàm, quod ſunt cùm reſurgerent, conſecuti. Ita juſtus ſemel conſtitutus, fidem non excutit, non amittit, acquiſitam. Ita certus eſt de ſuâ perſeuerantiâ. Certus per fidem ordinariam, ſine omni omnino revelatione, de ſalute æternâ conſequendâ. Ita velit nolit, juſtificatus ſemel, fœlicitatem ſanctorum in fine dierum conſequetur. Caveſis, belliſſimæ conſequentiæ, Roſweyde, ne te nobis procudant Calviniſtam. Viderit Inquiſitio pravitatis Hæreticæ, nequid Eccleſia capiat detrimenti. Nam ſi juſti ſibi ſufficiant, quid ni ſint de ſalute ſuâ ſecuri? Habent *poſſe ut velint*: Habent *velle ut poſſint*. Quid opus exorent, ne deinceps *inducantur in tentationem?* ſi ſufficiant ſibi autem, & ſunt ſecuri, non excutient, quantum video, juſtificantem gratiam. Finaliter, hoc parum eſt, imò ne totaliter ad temporis exigui morulam: hoc quoque parum eſt. Ne ad momentum: ne ex aliquâ parte. Novis enim auxilijs non indigent. Iuſti ſibi ipſi ſufficiunt, tu affirmas, eo gratiæ adjumento, quod ſunt conſecuti tum cùm primo juſti ſtatuerentur. Colligamus in faſciculum diſperſa & diſſeminata. Iuſti ſibi ſufficiunt, vel ad ſtandum, vel

ad

ad reſurgendum ſcilicet. Non autem ad ſtandum. Non quæritur, non dicitur, à te refellitur. Non ad reſurgendum : nam gratiam jampridem conſecuti, & juſti facti, reſurrexerunt. Ad ſtandum ergo ſufficiunt. At qui ſtat ab eo per quem ſtant omnes, in Apoſtolo præmonetur & præmunitur, *Videat ne cadat*. Cereus eſt in vitium mortalium quivis. Si nec ſufficiunt ad ſtandum, nec ad reſurgendum, ſibi juſti, ad quid quæſo ſufficiunt ? Da tertium, in quo nec ſtant neque reſurgunt : nec ſunt juſti, nec peccatores. Ut juſtus ſit autem, qui non ſurrexit : ut habuerit juſtificatis gratiam conferri ſolitam, neque tamen ſurrexerit, tu ne unquam concoxeris Eriberte ? Dura ſunt, ſed emollis in ſequentibus : *id eſt*, inquis, *non indigent primâ gratiâ quâ reſurgant*, cùm eam jam poſsideant, & jam per illam reſurrexerint. Dura priùs erant, jam duriſsima : ſilices planè fiunt hâc interpretatione : neque tu, ſi attuleris Struthiocameli ſtomachum, iſta unquam concoxeris tam lapidea. Iuſti ſibi ipſi ſufficiunt ad ſalutem : Ergo, Chriſtus non venit ut vocaret eos ad pœnitentiam. Portentum ſententiæ. Cujus tamen pars poſterior, ipſius eſt effatum Veritatis. Iuſti ſufficiunt ſibi : hoc eſt, eo, quod jam conſecuti ſunt, gratiæ adjumento ſibi ſufficiunt, neque novis auxilijs aliquibus indigent : itane tu reris, vir erudite ? Indignum Theologo pronunciatum. Hoc eſt, non indigent primâ gratiâ quâ reſurgant, cùm eam jam poſſederint & poſsideant, & per eam ſurrexerint. Indignum homine intelligenti effatum. Quod niſi ſtulteſcat & ſit ὁ μωρὸς λόγος, ingenium profectò tranſcendit humanum, & Lectores redigit ad inſaniam. Nam quis feret loquentem, ad hunc modum, Non indigent primâ gratiâ, vocante ſcilicet, ut reſurgant, cùm jamdudum per illam ipſam gratiam, juſti facti, reſurrexerint ? Priuſquam autem reſurrexerant, adhuc in peccatis conſtituti, non vocati ad cognitionem Dei, an non tum illâ indigebant gratiâ ut reſurgere poſſent ? Primam illam gratiam, quâ reſurgebant, cui acceptam referre debent ? An non à ſe derivatam ſibi debitam profiterentur, quam non aliunde advocabant, nec opus erat ut advocarent, quàm ex apothecis virium naturalium ? Hanc enim αὐτάρκειαν, οἴκοθεν οἰκείαν poſſeſſam cuſtodiebant. *Sibi enim ſufficiunt iuſti*, eo quod pridem conſecuti ſunt adjumento gratiæ. Si totus Pelagium ſaperet, & ſpiraret Euthymius Zigabenus, non aliter tamen pronuntiaret. Verùm eſto, non ab ipſis acceptam hanc gratiam poſſederint, at aliundè. Unde autem ? A Chriſto datam, pactam, procuratam. Verùm Chriſti gratiam nemo poſsidet non vocatus. Iuſti apud Euthymium non vocati erant, ſed poſsidebant. Certè Chriſtus exertè profitetur, ſe non veniſſe ut vocaret illos juſtos : Non erant vocati ergo ; niſi Chriſto vel inſcio, vel invito. Et certè non erat opus ut vocarentur : cùm vocati & ſint, & ſibi videantur, nudi, egeni, abjecti, omni gratiæ pulchritudine & colore deſtituti. At ſibi videbantur αὐτάρκεις illi. Erant ſaltem, fatente Zigabeno. *Nam non indigebant novis gratiæ auxilijs :* hoc eſt, prima gratia ſuſcitante non indigebant. Certè, cum illam poſsiderent. Indigemus illis quibus caremus. Quibus cumulati, non indigemus : niſi fortè uſu, non ipſis rebus. Poſsidebant autem, niſi abliguritam fortè decoxerant, ut dixi, jam vocati. Senſus loci illius Euangelici, ut impedimentis omnibus extricati eluctemur, conſtituatur. Certum eſt imprimis Chriſtum Dei Filium factum hominem, in mundum veniſſe, ut homines à Deo alienos, & alienatos, cum Deo in gratiam reductos perduceret ad ſalutem. *Nulla cauſſa fuit veniendi Chriſto Domino, niſi ſalvos facere Peccatores. Tolle morbos, tolle vulnera, & nulla cauſſa eſt*

est medicinæ. Si venit de cœlo magnus Medicus, magnus per mundum iacebat ægrotus, ait Augustinus. Loquitur ergo de vocatione, hoc est, invitatione ad salutem consequendam : & salutem accedentibus impertiendam. Certè justi non indigent vocatione : ne sani quidem medicinâ. Iusti facti vocabantur priùs : & vocati, accedentes fiebant justi. Sed justus aut est, aut videtur sibi justus. Qua vocatione non eget, qui jam est vocatus. Quâ sanitate non indiget, jam constitutus sanus, eadem nec indiget, opinione sua, qui se jam retur illam adeptum esse. Ideo, *Sugillat eos Dominus, Scribas & Pharisæos, qui se iustos æstimantes, peccatorum & Publicanorum consortia declinabant.* Non venit ergo Christus vocare justos, sed peccatores. Quia justi qui erant, quicunque tandem fuerant, jam vocatione suâ justi facti erant, & à statu transierant peccatorum. Vocatis offertur, ut vocant, gratia prima. Venit, ex sententiâ Euthymianâ, ut peccatoribus daret illam gratiam, per quam cùm justi constituti forent, non alijs atque alijs auxilijs gratiæ redintegratæ & novæ consummandos traderet, sed illi primæ ut sufficienti commendaret. Illud autem, ad salutem, non παρέλκει, licet omissum sit, ut otiosè positum. Imo verò rei cardo in illis vertitur, ad *salutem.* Nam quid contulit Christus, præter *salutem ?* Ad quid nos vocat, nisi ad *salutem ?* Peccatores vocet, vocet ille justos, semper vocat ad *salutem.* Iusti, sibi sufficiebant ad *salutem.* Qui de mundo & potestate tenebrarum educti, ad spem præparatæ hæreditatis in cœlo componebantur, ubi semel per Dei vocationem egressi fuerant, gratiâ illâ primâ & non aliâ, non novis auxilijs vel supplemento aliquo, decurso pietatis Christianæ stadio, à carceribus ad metas & τὸν βραβευτὴν inoffenso pede pervenerunt. Ita nomen inane erit secunda gratia, subsequens, cooperans, & sustentans. Nos talem doctrinam nequaquam recipimus, recepit Euthymius post Pelagium. Post Euthymium explicuit luculenter Tapperus. Non enim requiritur, inquit ille, alius Dei concursus quàm conservatio luminis, & ejus tanquam caussæ universalis in ordine gratiarum cooperatio per hoc lumen & liberum arbitrium. Quod per septem propositiones distinctas latiùs tuetur ille Doctor. Mentem Zigabeno meliorem optare potuisti, vir erudite, sententiam adaptare meliorem non poteris, quàm aptavit olim Maldonatus, & è Maldonato Exercitator.

EXERCITATIO II.

Sect. I.

Iacobi vaticinium de Sceptro Iudæ. E ſententia Iudæorum. Chriſtianorum. Baronij. Cyrilli Alexandrini. Hieronymi locus duplex à Baronio, male acceptus. Prior, Pererio Iudice, falsâ interpretatione aliorſum tractus. Regnum promiſſum Tribui Iudæ. In quâ parte vaticinij adimpletio promiſſi. Duratio. Babylonica μετοικεσία.

MAgnus ille Patriarcha Iacob, viam ingreſſurus univerſæ carnis, quemadmodum refert divinus Moſes, vaticinatur inquiens, *Non deficiet ſceptrum de Iudâ, neque Legiſlator de femore eius, donec veniat cui repoſitum eſt, & Ipſe erit Gentium expectatio.* Gentium verò illa expectatio, eſt Semen benedictum, Cornu ſalutis omni credenti in domo David erigendum. In hoc divini viri vaticinio, dupliciter jam olim exponendo, variatum eſt. Iudæi Interpretes, ut qui ſunt à Deo derelicti, Prophetiæ iſtius τὸ ἀποκείμενον in alia omnia immutant & transformant. Non poſſunt, non debent rebelles Deo, Ieſu Chriſto Domino juratiſſimi hoſtes, ad fabularum ſtultiſſimas vanitates projecti, mitiùs tractari à Chriſtianis: nec illorum ſententia perditiſſima, leviore aliquâ mitigatione explicari, quod videtur hominibus quibuſdam non malis oportere fieri, propterea quòd in eorum Targum, vel etiam ſcriptis Rabbinorum quibuſdam vetuſtioribus, de Meſſiæ adventu vaticinium exponatur. Non eſt etenim conditio par eorum, qui olim ante Domini συγκατάβασιν, magiſtri in Iſraël extiterunt, & illorum Rabbinorum, qui deinceps blaſphemias ubique eructarunt, in Chriſtum & nomen Chriſtianum. Hoſce autem perfidiæ & impietatis ſatellites, refellit κατὰ πάντα ſanctiſſimus Pater Iuſtinus Martyr, cum Tryphone Iudæo διαλογιζόμενος. Chriſtiani, credo, omnes, quotquot ſunt ubique, de ſubjecto conſentiunt vaticinij, Ieſu Chriſto in carne exhibendo: quod ad terminos attinet ac eventum Prophetiæ, in ſententias diſcrepantes, & quidem plurimas diverſi abierunt. Annalium author Eccleſiaſticorum, in Apparatu, ſtatim ferè ab initio, in hanc diſceſſit opinionem: Prædictum imprimis & promiſſum fuiſſe hoc vaticinio, regnum tribui Iudæ ſuper Iſraelem. Quod poſtquam in Davide

illa

illa tribus adepta fuerat, per longam Regum ſibi invicem ſuccedentium proſapiam, & annorum ſeriem continuatam, ad captivitatem uſque tenuit Babylonicam. Poſt illam Babylonicam μετοικεσίαν, omiſſum ad tempus & interciſum imperium in Zorobabele recuperavit: atque ita ab illo, per ipſius poſteros, ſine omni penitùs defectione, deductum tenuit & derivatum, uſque ad annum ſecundum Olympiadis CLXXXIIII, quo, Coſſ. Calvino & Pollione, Herodes Idumæus, Gentilis homo primùm, tum deinceps Proſelytus, Romanorum beneficio, regnum in Iudæâ capeſſivit, quando penitùs ceſſaſſe viſum eſt ſceptrum de Iudâ, & principatus ad alienigenas tranſlatus. Hæc eſt ſententia Cardinalis, quam fuſiùs perſequitur per apparatum, tot ſummatim capitibus comprehenſa. Laudat porrò ſententiæ aſtipulatores ſuæ doctiſſimos Patres, Hieronymum & Cyrillum Alexandrinum. De Cyrillo, in parte non movemus litem: nam de illo ponitur in confeſſo, quòd libro ſuo VIII. contra Iulianum, complementum prophetiæ & eventum in eo ſtatuerit, in quo collocatum ſcimus à Baronio, quod paulò poſt dicemus in ſequentibus. At eidem de Hieronymo non eſt concedendum (quamvis hîc conniverit nimis facilis Exercitator) cujus duplici innititur teſtimonio tamen: Prius extat in commentarijs ad caput primum Sophoniæ Prophetæ: poſterius ad XXI. Ezechielis. Hoc ſecundo in loco, ad Ezechielem, Hieronymus contendit & componit vaticinium illud Iacobi Patriarchæ, agentis jam tum in extremis, cum verbis Prophetæ in eodem loco: *Aufer cidarim*, ait vates, *tolle coronam*, & quæ ſequuntur, *donec veniat cuius eſt iudicium, & tradam ei. Cidaris*, quâ voce Interpres expreſſit id quod Hebraicè dicitur *mitznepheth*, tiara erat etiam dicta, & πῖλος βασιλικός, ut Heſychius exponit, quam Perſarum reges geſtabant erectam, cæteri depreſſam & decumbentem, uti docet doctiſs. B. Briſſonius, in eruditiſſimo commentario de Perſarum regio ſtatu. Quocirca qui de cidari tollendâ pronuntiat, loquitur de nomine & poteſtate regiâ penitùs abolendâ; quod apparet euidentiùs, poſtquam adjunxit, *Tolle coronam*. Et loquitur de tollendâ ad certum tempus; *Donec veniat cuius eſt iudicium:* hoc eſt, in Chriſto donec reſtituatur, qui judicium omne accepit à patre ſuo, & poteſtatem tam in cœlo quàm in terrâ. Quin loquatur hic Propheta de tranſlatione ſceptri: ſceptri nempe Iudaici à domo David & ſtirpe Iudaicâ transferendi Hieronymo tacente, Cardinali minimè commonifaciente, non controvertitur. An verò Hieronymus hoc exponens vaticinium, ad ſententiam deſcenderit καὶ τὴν ψῆφον Baronianum; hæc lis & quæſtio ventilatur. Baronius affirmat, Pererius negat. *Certè beatus Hieronymus*, ait ille, *ſuper caput* XXI. *Ezechielis, non ſemel aſſeveranter ait, regnum Iudæ & Davidis, omninò finitum eſſe in Zedechiâ, qui fuit ultimus Regum ante captivitatem, nec ulteriùs in eo populo perduraſſe:* Profectò, aſſeveranter, quod Pererius obſervat, hoc beatus Hieronymus affirmavit. *Poſt urbis Hieruſalem obſidionem*, verba ſunt doctiſſimi illius Patris, *& ſubverſionem; poſt populi captivitatem, ad Ducem Iſrael ſermo dirigitur, quem nemini dubium eſt ſignificari Zedechiam, in quo, Regum Iſrael de ſtirpe David imperium eſt finitum.* Et ſtatim in ſequentibus: *Propter te, ſacerdotium & regnum finitum eſt populi Iudæorum.* Et mox adhuc apertiùs: *Vndè qui poſtea uſque ad adventum Chriſti Reges fuerunt & Sacerdotes, quorum unus Pontifex Hyrcanus* (imo quod dicemus, Ariſtobulus, nam lapſus eſt hic memoriâ doctiſſimus Pater) *diadema ſuo capiti impoſuit. Fruſtrà ſibi hoc & illud voluit vendicare, cùm regnum ei poſt Zedechiam non deberetur, ſed illi, cui repoſitum erat, &*

&,qui fuit Gentium expectatio. Hæc,& alia fortaſſis,Hieronymus ibidem. Qui ne verbo confirmat Cardinalis ſententiam, niſi vaticinium Iacobi recitaſſe ſolummodò,& in medium produxiſſe,ſit, ad hanc vel illam ſententiam hunc vel illum ſenſum expoſuiſſe. Atque ita eſt: E gemino teſtimonio, apud Cardinalem, hoc alterum Hieronymianum prorſus,quod aiunt,*ad Bacchum nihil:* de ſecundo, è commentarijs ad Sophoniam allato, dicendum eſt deinceps ſuo loco, in ſequentibus. Interim hic ſatis erit indicaſſe, & illud teſtimonium πρὸς ἔπος οὐδὲν eſſe, à mente Cardinalis autem alienum. Ipſam porro quod ſpectat Cardinalis ſententiam, membris non pauciſſimis comprehenſam, & conſtitutam, illud imprimis obſervandum eſt, doctiſſimum virum ita confidenter & abſque omni hæſitatione, veluti deciſam, & conceſſam ab omnibus determinare, cùm tamen de ſenſu hujus vaticinij germano genuino, ab Interpretibus Scripturarum & tractatoribus, in diuerſas ab illâ, & quidem plurimas, receſſum fuerit opiniones. Sex ſeptemve commemorat, quas refellit omnes, Ieſuita celeberrimus Benedictus Pererius,in ſuis ad Gen. commentarijs: & inter illas omnes rejectitias, non agnoſcit is aliam minus probabilem, quàm eſt illa, quam tuetur contra Iulianum, doctiſſimus Cyrillus Alexandrinus, in quâ ſolâ acquieſcit Cardinalis. Verba ſunt Cyrilli contra Iulianum. *Quomodo ceſſaſſe dicit regnum Davidis in Zedechiâ, cùm Zorobabel poſt tempus captivitatis in regni ſolio conſederit, fueritq́; è tribu Iudâ & David, tranſmiſſumq́; ſit per poſteros illius ſceptrum, uſque ad Herodis regnum, qui ex matre quidem Iudæâ fuerat, ſed patre alienigenâ procreatus.* Pace autem viri tanti, Pererius ait, non videtur eſſe verum quod aſſumit. Non eſſe verum autem, & certum eſt, & probat ille; & ſatis aptè & probabiliter quidem probat. Sed mihi cum Cyrillo lis non eſt futura. Αἰδέομαι Τρῶας. Patrum autem canitiem reveremur Novatores: neque facilè deſcendimus ex adverſo: ſed veſtigia perſequimur Baroniana, qui Cyrillum dum propugnat, & aſſertionem, quam Pererius & Caſaubonus profligarunt, multa certè intermiſcuit παραχαράγματα, quæ nobis revocanda ſunt ad ſtateram. Prima autem propoſitio Baroniana, quam, tanquam fundamentum ille quoddam ac baſin, annectendis ab ipſo demum conſectarijs præſtruxit illa eſt, *Promiſſum fuiſſe, hoc vaticinio tribui Iudæ regnum in populum Iſraelem.* Certè quidem regnum promiſſum fuerat: & quod fuerat promiſſum, adimpletum erat in Davide. Sed & hoc vaticinio regnum promiſſum fuerat: an hâc tamen parte vaticinij non conſtat (multis enim partibus illud conſtat, neque eſt ſimplex aut μονῆρες.) an potiùs adepti ſemel regni continuatio hâc in parte, quod ego arbitror. Nam regnum potiùs promitti videbitur in illo membro; *Iuda, adorabunt te filij patris tui:* cùm jus & prærogativa primogenituræ, à Rubeno ad Iudam, ſaltem quod principatum ſpectat, transferretur: nam duplicem portionem Ioſephus habuit, in Levi reſedit ſacerdotium. Primogenituræ verò, principatum annexum olim fuiſſe, cùm alibi liquet Scripturarum, tum in illâ Iſaaci benedictione, Gen. 27. ubi filium Iacobum tanquam primogenitum ſic affatur, clarè demonſtratur: *Serviant tibi populi, & adorent te tribus: eſto dominus fratrum tuorum, & incurventur ante te filij matris tuæ.* Regnum autem illud non ſtatim promiſſum adimplebatur: neque enim continuò adepta eſt illa tribus regnum, ſed poſt multa tandem ſæcula, in Davide. Et ſemel promiſſum,non uſque quaque duraturum forſan dicitur,eodem modo & tenore, quo priùs in Davide, uſque dum veniret, ᾧ ἀπόκειται; *cuius erat iudicium, ut*

tradatur

tradatur ei, hoc eſt, ut conſentiunt Chriſtiani, uſque dum Meſſias inauguraretur: cùm Herodes gentilis, tum proſelytus, Romanorum principum beneficiarius, regnaret in Iudæâ. Nam multis ante ſæculis, quàm ille ᾧ ἀπόκειτο revelabatur, ante regnum Herodis Idumæj, defecerat Regnum, τὸ κυρίως dictũ, de tribu Iudâ, σκηπτοῦχος βασιλεὺς de domo David: tum nimirum cùm Regum ultimus Zedechias, demolito templo, incensâ urbe, direptis ſacris, prophanatis adytis, polyteiâ Iudaicâ deſolatâ, unà cum proceribus & ducibus populi, cum Pontifice & collegio Sacerdotum, plebis portione non exiguâ, captus & traductus eſſet Babylonem. Quæ quidem Iudæorum μετοικεσία, regnique Iudaici deſolatio, annos plus minus D.LXXXVII. Chriſtum Meſſiam præceſſerat incarnatum; durante per annos ſeptuaginta, quod conſtat, captivitate, ad aquas Babylonis, extorres patriâ, avitis ſedibus exulantes, ſine regibus ſuis, ſine principe ullo, ſine principatu è domo David, in terrâ alienâ conſtituti, ſervierunt, quod monuerat Hieremias, ut libenter, & fideli operâ facerent, Nabuchodonoſoro Babylonis Monarchæ, & ejuſdem aliquot ſucceſſoribus: neque tamen, niſi poſt ſæcula quinque, ᾧ ἀπόκειτο judicium, revelabatur. Poſt illam conſummatam captivitatem, reverſi in patriam, & Iudæi deinceps (natio à tribu) denominati, habuerunt primùm Duces, & Ethnarcas, Reges deinceps & Pontifices, de tribu an Iudâ, & domo David, nondum adducimus in quæſtionem. De Regno etenim prius & Monarchiâ differendum eſt, illo inquam ſtatu, quem provectus eò in Davide ἀπογόνῳ ſuo, Iudas ille Patriarcha, per aliquot ſæcula tenuit & continuavit non intercisâ ſucceſſione. Debuit autem deduxiſſe, quod videtur velle Patriarcha Iacob, uſque dum revelaretur is, cui omnis poteſtas, judicium omne in cœlo & in terrâ deberetur, & cui Gentes tradendæ erant.

SECT. II.

Regimen Iudæorum mixtum poſt captivitatem. Ariſtobulus ſibi primus diadema impoſuit. Hieronymi lapſus μνημονικός. *Adauctus à Villalpando. Oſee, Ieremiæ locus, Hieronymus, Baſilius Baronium refellunt. Pſeudo-Baſilius refellitur. Virga. Principatus non regnum. Baronius vacillat. Hugo Victor, Barradius notati. Deficere. Quandò defecit.*

IMprimis autem hoc certum eſt, & poſitum in confeſſo apud Illuſtriſſimum Cardinalem, regimen illius populi è Babylone reducis in terram ſuam, per annos CCCC LXXXI. & menſes tres exactos ab edicto Cyri, non fuiſſe, ſicut fuerat ante μετοικεσίαν, monarchicum, ſed mixtum Democratiæ paucorum Optimatium imperium. Narrat hoc Ioſephus diſertis verbis, (neque reluctantur in cauſsâ adverſarij) Κατῴκησαν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, πολιτείᾳ χρώμενοι ἀριστοκρατικῇ μετ' ὀλιγαρχίας. Hieroſolymis habitarunt, reip. formâ uſi mixtâ Ariſtocratiæ Oligarchiâ. Antiq. XI. IIII. Nec iſtius authoris contemnenda eſt hiſtoria. Fatentur enim omnes, Cardinali excepto, poſtquam receſſerimus ab hiſtoriâ ſacrâ, ἀξιοπιστότατον ſemper habitum rerum ſuæ gentis enarratorem.

Eum

Eum certè ſolum, è naufragio lamentabili illo literarum habemus viæ ducem, ad illorum odorandas antiquitates, ubi nos deſtituit lucerna Iſraelis, poſt deperditas Hecatæj, Ariſtobuli, Eupolemi, Iuſti Tiberienſis & aliorum qui extabant aliquando, hiſtorias. Primus è Iudæorum gente, qui poſt captivitatem Babylonicam diadema & coronam induit, Ariſtobulus erat, Hyrcani filius Aſſamonæus, ut expreſsè relatum eſt à Ioſepho. Τελευτήσαντος αὐτοῖς τοῦ πατρὸς, ait, ὁ πρεσβύτατος Ἀριστόβουλος, τὴν ἀρχὴν εἰς βασιλείαν μεταθεῖναι δόξας (ἔκρινε γὰρ οὕτως) διάδημα πρῶτος ἐπιτίθεται, μετὰ υ' ἀριθμὸν ἐτῶν, καὶ π. καὶ α. καὶ μηνῶν γ' ἀφ' οὗ τῆς ἀπὸ Βαβυλῶνος δουλείας ἀπαλλαγεὶς ὁ λαὸς, εἰς τὴν οἰκείαν ἐπανῆλθε. *Defuncto ipſorum* (Alexandri & Ariſtobuli) *genitore* (Hyrcano) *Ariſtobulus ætate maior, cùm in regium imperium transferendum, ita enim ipſi placuit, ſuum ſtatuiſſet principatum, primus ſibi impoſuit diadema, poſt annos quater centum, octoginta, unum, & menſes tres, quàm populus ſervitute Babylonicâ liberatus, in ſuam terram remeaſſet.* Sunt qui hoc referunt ad Alexandrum ſucceſſorem & fratrem Ariſtobuli. Hieronymus in cap. XXI. Ezech. verbis ſuperiùs recitatis, Hyrcano hoc aſcripſit, horum fratrum parenti, errore utique manifeſto: quem inſigniter adauxit Villalpandus comment. in Ezech. XXI. qui, quem nominat Hyrcanum Hieronymus, illum alterum fuiſſe retur Alexandri filium: non autem priorem Simone genitum Macchabæo, ſed illum ipſum quem diutiſſimè, varijs caſibus exagitatum, Herodes interemit ad extremum, longâ & ærumnoſâ ſenectute gravem. In illo autem mixto principatu, poteſtas ſumma, nedum imperium, penes tribum Iuda non ſemper reſidebat, ſed ad alios, ab illâ tribu alienos, devolvebatur. Sed nondum ſumus eò devoluti, inter regni terminos & domum Davidis regnatricem, à Baronio decircinati. Teſtimonium igitur Iudæi hiſtorici, de formâ regiminis non Monarchicâ, ipſa etiam ſacra confirmant oracula, non unâ ſed diverſis vicibus enuntiata. *Sedebunt*, ait Oſe, III. XII. *dies multos filij Iſraelis ſine Rege.* Hoc tempus multorum dierum, Theodoretus ad noviſſimos dies refert: hoc eſt, tempus poſt exactam captivitatem, & reditum Iſraelis in gentem unam. *In noviſſimo die:* id eſt, poſt exactionem & finem 70. annorum captivitatis: nimirum poſtquam multos dies ſederant ſine Rege, extorres patriâ, in alienâ gente. Et ante Theodoretum, non nemo ex Interpretibus authore Hieronymo: quanquam ipſe de noviſſimis diebus interpretetur, hoc eſt, ab οἰκονομίᾳ & συγκαταβάσει Ieſu Chriſti, aduſque mundi συντέλειαν, numerandis. Certè, poſtquam in figuris illa omnia contigerint, quæ in veteri olim populo diſpenſabantur, non ſunt adeo coarctanda Prophetarum vaticinia, quin ad diverſa tempora & rerum eventus κατὰ τρόπον διάφορον referri poſſint & accommodari. Sed illuſtriùs multò Hieremias adhuc, cap. XXII. commate poſtremo rem attingit: *Hæc dicit Dominus, Scribe virum iſtum ſterilem: virum qui in diebus ſuis non proſperabitur. Neque enim erit de ſemine eius vir, qui ſedeat ſuper ſolium David, & poteſtatem habeat ultra in Iudâ.* Iechoniam intelligit, quem paulo prius Chonian nominaverat. Natus eſt autem de Ioachim Iechonias, qui & ipſe Ioachin alio nomine dicebatur: Verba ſunt Hieronymi in commentarijs: *De Iechoniâ natus eſt Salathiel, de Salathiel Zorobabel, & per ordinem venitur ad Chriſtum. Sed non ſucceſſit Ioachino filius Rex, ſicut ipſe ſucceſſerat Rex patri ſuo, ſed fuit in captivitate & Salathiel & Zorobabel: & uſque ad Chriſtum nullus regiam obtinuit poteſtatem.* Attende, Baroni: *nullus obtinuit in Iudæâ regiam* deinceps, ad Chriſtum uſque, *poteſtatem.* At fallitur egregiè doctiſſimus Hieronymus: Ariſtobulus obtinuit, &

ab

ab illo alij, ante editum in lucem Messiam Dominum, regiam in Iudæâ potestatem. Nequaquam diffitetur illud Hieronymus. Retulit enim ad Hyrcanum Assamonæum istud, quòd primus sibi imposuerat diadema. Falsus in homine non in re. Quomodo hic affirmet oblitus sui, *nullus*, usque ad Christum, *regiam obtinuit potestatem?* Explicat se deinceps & expedit rem ambiguam Hieronymus. *Omnes*, inquit, *fuere captivi, & nullus deinceps de stirpe David in terrâ Iudæâ tenuit principatum:* non simpliciter nullus à Iechoniâ. Zedechias enim tenuit ante captivitatem: sed patruus, non filius, erat Zedechias. *Scribe virum istum sterilem.* Post captivitatem, Aristobulus tenuit: tenuit Alexander, Hyrcanus, Antigonus, alij. Sed non de stirpe David, ait Hieronymus. Quod omnino observandum est propter Macchabæos, ad quos statim devolvitur Annalista. Nam censente Hieronymo hîc in commentarijs, non erant illi de gente & tribu principante. Addit enim adhuc idem: *Vndè & Iosephus refert, de sacerdotali genere & tribu Levi fuisse principes: quibus successerit Herodes Antipatri proselyti filius: & postea sub Vespasiano, regnum huius generis, imò imaginem imperij, funditus fuisse deletam.* Basilium Hieronymo advocamus in partes, quemadmodum in glossis reperimus, ad locum Hieremiæ. *Exterminata est Ierusalem à Nabuchodonosor: regnum eius* (Iechoniæ) *dissolutum est. Nequaquam autem ulterius paternæ successiones regnantium sicut prius erant. Nam ab initio usque ad captivitatem regnabant qui ex genere David fuerant. Regressi autem Salathiel & Zorobabel* (quanquam ille non est regressus, sed in captivitate diem obijt) *populariter præerant populo, principatu iam in sacerdotium declinante, propter quod commixtæ erant sacerdotalis & regalis tribus; unde & Dominus rex est & sacerdos, ad Deum: & non defecit quidem regalis tribus usque ad Christi adventum. Non tamen sedit super solium David de semine Iechoniæ.* Neque dissentit Theodoretus, *Ostendit finem regni Iudaici*, inquit ille. *Et est sermo certissimus. Nec proferat quis in medium Zorobabelem. Non enim Rex fuit populi sed gubernator eius, & Dux exercitus.* Quo turpius illius Lucumonis commentum, qui sub nomine Basilij mundo illusit in commentarijs Psalmorum quicunque fuit, LX. nimirum & LIX. *Solum autem ex Iudâ Zorobabelem Principem ac Regem habuerunt* inquiens: & secundo loco, ad hunc modum, *Regnum aliquando inter illos obtinuit Zorobabel:* cujus planè contrarium Basilius, cum cætera antiquitate, opinabatur. Possent ad hoc ipsum aliorum alia testimonia, longè plura, advocari, sed non est opus. Neque enim *regnum* aiunt, propriè dictum, hoc est, unius dominatum tribui Iudæ, vel domo Davidis addixit Iacob, usque ad Messiæ incarnationem; sed *principatum, saltem aliquem:* sed prærogativam supra cæteras: neque enim fuisse necessarium, ut unius imperium obtineret. Satis enim abundè fidem factam videri vaticinio, si *Dominium*, non Regium sed quodcunque: *sceptrum*, hoc est, virga potestatis, utcunque non regalis, sed qualis tandem cunque, in tribu Iuda remansisset. Vox ipsa quam usurpat Historia sacra in hac parte vaticinij Iacobitani *Scebet, duo significat*, ait Oleaster, *in sacris literis. Virgam* nimirum, & *familiam.* Et *Virgam* primariâ significatione: modificato quodam sensu *familiam.* Propterea quòd non aliter ab uno aliquo descendant in familiâ οἱ πολλοί, quàm solent è virgâ pullulare folia. Virgam notat ergò, sed non vimineam: non lictoris cujusdam aut accensi, vel plagosi Orbilij fasceis & flagellum, puerorum in scholis tergicidæ: sed qualis erat illa Ahashueri virga, quâ uxorem Estheram ille demulcebat. Qualis illa frequens apud Prophetas,

Prophetas, ad quam allusum est in potestate Christi, non illâ mundanâ sed æterna. Qualis illa apud Poetam principem virga fuit, quæ

Nunquam fronde levi fundet virgulta, nec umbras;
Quum semel in sylvis imâ de stirpe recisa
Matre caret, posuitq; comas & brachia ferro:
Olim arbos, ast artificis manus ære decoro
Inclusit, patribusq; dedit gestare Latinis.

Virga autem regia principatus erat insigne: potestatis & jurisdictionis indicium. Sceptrũ significat, absolutam, supremam, regiam potestatem ἀνυπεύθυνον: & inferiorem quoque regiâ dignitatem, omnimodam nimirum potestatem. Cardinalis eruditus de Iudæ virgâ siue sceptro disputans, non aliter videtur accipere, alibíve velle acquiescere, quàm in regiâ supremâ potestate. Ita ubique dum ista tractat, *Sceptrum, Regnum, Regium sceptrum,* & his similia γνωρίσματα μοναρχίας usurpat; cùm tamen sive ulla controversiâ, neque Iacob vaticinando promiserit tribui Iudæ, neque tribus Iuda unquam habuerit, tantam, tam excellentem potestatem, ad regnum usque Herodis Idumæi. Itaque malè conscius vacillat statim: & à *Regno, sceptro regio,* cæterisque, ad *Principatum* descendit, *saltem aliquem:* ad *potestatem* delabitur, licet non *supremam:* ad *sceptrum* adhæret, licèt minimè *regium.* Ita verbis ludit admodum inconstanter & lectori per offucias fucum facit. Profectò principatum illum Iudæ diversi diversimodè intellectum exposuerunt: quàm rectè, quàm sapienter omnes! Absurdum esse videtur, & rectâ ratione destitutum, quod scriptum ab Hugone Victorino memini legisse, in allegorijs ad cap. 9. Gen. ab alijs post illum memoratum, qui prophetiæ hanc clausulam sic interpretantur. *Dominium quoddam non auferetur:* ita nimirum, ut omni prorsus prærogativâ tribus illa careret in Israële. Usuram autem docet nonnullis privilegijs super reliquas omnes tribus omni tempore, licet ijsdem intercisis aut per vices repetitis. Sed instat, à Victore in privilegijs, omnium quos viderim, nugacissimè. Princeps, inquit, illa tribus intravit mare rubrum ἐν τῇ ἐξόδῳ. Tabernaculo Mosaico consummato, princeps offerebat illa tribus: ambulante exercitu, illa movebatur prima, & in acie ducebat principia. Legimus profectò illam tribum προπατοῦντος τοῦ στρατοῦ, ut loquuntur τακτικοί, primam aciem duxisse. Et oraculo divino admonitum scimus, Iudam principem ascendisse contra Chananæos, Iosuâ ad patres jam collecto. Sed ex speciali scimus privilegio factum, & præcepto in rem præsentem particulari: non propter promissum à Iacobo sceptrum, non ex vi benedictionis hujus Principalis. Consultus enim respondet, Iudicum primo, Iehova Deus Israel, *Princeps ascendet tribus Iuda.* At de primo ingressu in mare rubrum, mirarer è quo Cabalâ hoc resciverat Hugo, non enim tunc in montibus constitutus vigil ἐν περιωπῇ, notaverat tam exactè quæ tribus ante alias ingrederetur aquas, si non memineram legisse apud Hieronymum alicubi, hoc proditum ita literis à Rabbinis Iudæorum. Certè Iordanem mirabiliter dispertitum, in ipso ingressu terræ promissionis, non de Iudâ aliqui antesignani, sed κιβωτοφόροι de tribu Levi, omnium principes & primi sunt ingressi. Quòd si locus detur ullus hîc conjecturæ, Mosen ego dicerem miraculo instrumentum, populo attonito atque hæsitanti, Ducem itineris extitisse viæ illius inviæ deinceps omnibus per mare divisum capessendæ: Sed non refert qui vel quales ingrederentur primi. Hoc enim, & istiusmodi omnia leviora sunt, quàm ut in illis Iacob Patriarcha singularem illam

illam poneret prærogativam, quâ Iudas ſupra fratres attollebatur. Eoque magis habenda ſunt leviora, quod non erant ita diu duratura: cum terminum ſuæ benedictionis vates ſtatuerit, uſque dum veniret ille ᾧ ἀπόκειται: hoc eſt, donec ille mitteretur, in quem Gentes crederent, regnaturus in æternum in domo Iacob, Propheta, Pontifex, Princeps unctus: id eſt enim *Shilo*, ut rectè eruditi ſtatuerunt, non locus ubi Samuel inauguravit Saulem, uti æquè joculariter ſcripſit idem Hugo. Sed illum mittamus à Victore. Hoc certum eſt omnino in hâc prophetiâ, quod non debet in dubium aliquando adduci, poteſtatem promiſſam, & ſceptrum Iudæ non eſſe ita coarctandum, ut ultra citrave regiam non extendatur: aut ut Reges qui dicuntur, & revera ſunt, Monarchæ non inferioris notæ principes & μεγιστᾶνες, per Iacobum intelligantur, in vaticinio & benedictione. Virga penes alios, magiſtratus nimirum ſubordinatos & minores etiam reſidet. Legum vel interpretes vel authores, alij à Monarchis ſemper extiterunt. Iſraelitis, quamprimum inter Gentes, ab Ægyptiacâ ſervitute reduces, cenſebantur, Leges in Sinâ à Deo latæ, in manu Mediatoris promulgabantur. Moſes, Aaron, Ioſua, Iudicum omnis catalogus, multi deinceps, continuatâ, aut paulatim intercisâ ſerie, extiterunt magiſtratus, priuſquam regnatum eſt in Iſraël. Ubi primum regnari ceptum eſt ſemel, nuſquam deinceps deſitum eſt, uſque dum per Chaldæos captâ urbe, conflagravit templum, ipſaque ceſſavit politeia. Sub ipsâ Gentis captivitate, non redacta res fuerat ad anarchiam, quod cùm ex illis apparet Danieli lacinijs aſcriptis, tum è vatibus Hieremiâ & Ezechiele, necnon hiſtoriâ Eſtheræ. Reverſi, ſine omni controverſiâ, inter multas, quibus conflictati ſunt, & tantum non attriti, calamitates, Principes tamen, Ethnarcas, Magiſtratus, Duces, Pontifices, Concilium ſeniorum, ad Herodis tempora, quin ulterius, ad cladem uſque Flavianam, & gentis interitum atque internecionem retinuerunt. Anno demum Chriſtianæ, ab aſcenſu Servatoris, Epochæ quadrageſimo ſecundo, quam prædixerat Dominus venturam, clades illa & deſolatio contingebat. Exinde nec Propheta, neque Rex, nec Pontifex inungitur in illâ Gente: Sacerdotium abolitum, deſolatum Templum, diſperſi populi, ſacrificia nulla, non lex, non legiſlator, non magiſtratus, non patria demum undè cenſeantur, & dudum eſt cùm deſierunt, inter nationes numerari. Atque hunc ad modum ſortita eſt eventum prophetia Iacob, poſtquam, *Deſyderatus cunctis gentibus, Spes & deſyderium æternorum collium*, Ieſus Chriſtus advenit & implevit omnia. Frivolum eſt igitur, & minimè quidem neceſſarium, quod ſolet reſponderi à quibuſdam, & reſponſum eſt à Sebaſtiano Barradâ Societatis Theologo, ad objectum quo urgetur vehementius Baronij ſententia & Cyrilli, de ablato ſceptro à Iudâ, hoc eſt, ab illâ tribu, principatu: vel regni & Monarchiæ, vel Ariſtocratiæ & inferioris cujuſdam poteſtatis fruitione. Nam cùm conſtet ablatum ante Herodem natum, de tribu Iuda ſceptrum regium; neque poſſit negari ceſſaſſe aliquoties ſceptrum, ſaltem in illâ clade Babylonicâ, voces illas in vaticinio poſitas, *Non auferetur ſceptrum, donec veniat*, intelligendas volunt, non quoad *actum*, ut loquuntur, temporalem, vel ceſſationem interciſam, ita ut, ne ullatenus interrumpenda poteſtas illa Regia, (nam de Regiâ iterum loquuntur, inconſtanter) aut ad temporis exigui ſpatium impediendâ intelligatur, (id enim conſtare falſiſſimum eſſe, cum per vices ablatum redierit:) ſed, *non auferetur*, hoc eſt, in ſolidum & penitùs indè auferetur: ita autem, ut nunquam deinceps potuerit ablatum illud

ſceptrum à Iuda recuperari. Quæ quidem reſponſio cùm ſit veriſſima, quoad ſenſum & ſententiam ablationis ſceptri, non tamen adhibetur hoc in loco, niſi fruſtra & inconſideratè, ubi, ſi rectè intelligantur omnia, ne quidem ad temporis momentum aliquod, virga poteſtatis, & Legum condi-promi magiſtratus, defecerunt, hoc eſt, omnis omnino forma & ratio politeiæ intercidit. Et profectò, ne poſt Chriſtum in carne exhibitum, & ſceptrum Iudæorum ad Herodem tranſlatum ex Idumæâ oriundum, penitus defecerat, & omni modo prorſus, principatus. Interciſus enim, per Herodis regnum, illius Romanorum beneficiarij, & per Archelaum præterea ad novennij ſpatium interruptus, in Herode Agrippâ repullulavit. Author enim eſt ipſemet Cardinalis ſect. v. in Apparatu, Herodem Agrippam, quod omnino verum eſt, qui poſt Chriſti ἀνάβασιν regnavit in Iudæâ, filium extitiſſe Ariſtobuli illius, quem Herodes ille primus gentilis homo, poſteà proſelytus, Infanticida, genitum ſuſceperat ex Aſſamonæâ Mariamne, Hyrcani Pontificis illius, & de jure καὶ ἐκ διαδοχῆς, Regis in Iudæâ, nepte. Neque debet hoc rejicere, ſed nec vili pendere Cardinalis, cum non aliâ ullâ ratione queat ſententiâ aſtruere illam ſuam, de principatu Iudæ reſtituto in Aſſamonæis, quam quod per lineam fœmininam in tribum Iuda principantem, & domũ Davidis regnatricem admitti, vel aſpirare eò poſſint. Sed profectò, ut diximus, hoc in loco, *Aufero,* non eſt actum impedire, & ad tempus quaſi aliò derivare ſceptrum, videlicet de familiâ regiâ ſeparatum; ſed & actum omnem interrumpere, & potentiam amputare recuperandi. Sicubi dixit Dominus Davidi ſuo, *Miſericordiam meam non auferam ab illo:* Non hoc volebat, quod *non abſcondet faciem:* aut, vultum ſubducet lætificantem: ne ad tempus quidem perexiguum: hoc eſt, Actum non impediet Miſericordiæ: ſubduxit enim vultum & turbatus eſt: ſed quod in æternum id non faciet. Nam reverſus eſt Deus, & conſolatus eſt eum. At actum & potentiam complexus eſt, qui dixit, *auferetur,* & perpetuum ac interciſum etiam incluſit principatus tenorem. Unde *non deficiet* legunt ſeptuaginta de fine conſummato intelligentes, eo, quem vocarunt Græci πέρας, in quo quicquid ulterius eſt, non admittitur.

SECT. III.

Zorobabel de Iudâ, Princeps familiæ, & reipub. ſed non eius poſteri: ipſe, Regis dono, cum alijs. Darij votum de Templo ædificando. Pontifices Principes reipub. Iudæorum. Barradij nugæ & ἀλογία in principatu Pontificum.

SEd pergamus ad ſequentia in hoc vaticinio enucleando, quæ proponit Cardinalis in Apparatu. Illa autem ſunt perſonæ ad quas hoc ſceptrum & quicquid eſt Iudaici uſpiam principatus in mixtâ illa politeiâ poſt captivitatem pertinebat. Perſonæ ſunt in duplici diſtinctione. Nam vel Zorobabel è Babylone redux (neque enim reverſus eſt qui in captivitate naſcebatur, quod tamen viſum non nemini diximus, Salathiel) vel poſteri etiam Zorobabelis ſummam dici poſſunt, etſi non regiam, poteſtatem obtinuiſſe. Illum, etſi non Regem, ut fatuis quibuſdam videbatur, Principem ſuæ gentis tamen, neque nomine tantum tenùs, non inficiamur extitiſſe. At à Zorobabele

babele oriundos, eundem cum eo tenuisse gradum honoris atque dignitatis, usque adventum Iesu Christi, neque probat, nec probare poterit vir eruditus. *Zorobabel in Iudâ principatum*, inquit, *gentis suæ obtinebat.* Recte inquit; obtinebat enim, at fuit oriundus è tribu Iudâ & domo Davidis regnatrice: fuit autem, neq; ignoramus. Non defecit ergo sceptrũ, sanè non defecit, oportebat enim prædictum illud, adimpleri. Quamdiu Zorobabel supervixit, non defecerat principatus, utcunque defecerat regnum de Iuda ante editum in lucem Zorobabelem, genitum quippe ἐν τῇ μετοικεσίᾳ. Post reditum è captivitate, domum, princeps familiæ, quondam regnatricis, Zorobabel fuit: princeps etiam in repub. gentis suæ, non tamen reipub. princeps, quemadmodum multis retro sæculis majores ipsius erant à Davide. Amiserant Iudæi, si non omnem, illum tamen antiquum reipub. statum. In patriam reduces, more Majorum, vetustis legibus atque institutis, quoad sacra præsertim & res divinas, utebantur, non tamen antiquam illam libertatem & αὐτονομίαν, non veterem politeiam resumpserunt. Eminebat inter reduces Zorobabel, cum familiæ splendore & prærogativâ, tum gratiâ & favore principantum. Spectabat ad illum de communi jure, ut hæredem & primogenitum domus regnatricis, imperium & principatus, sed illo non est usus principatu: usus familiæ principatu, quippe in naturâ stabilito; spectabat enim genus, ortum, prosapiam, sed in populum tamen principatus, non propterea illi deferebatur: sed ex gratia & speciali prærogativa. Erat enim Dario regi Persarum à poculis, & cum eodem adhuc in vita privata constituto, summâ cõnjunctus familiaritate. Hinc cùm in Perside regnaret Darius τοῦ Ὑστάσπεως, haud exulem amicum aspernatus, neque veteris immemor amicitiæ, quod vitium est plerumque illorum hominum: *Quos ex nihilo magna ad fastigia rerum evexit, quoties voluit fortuna iocari*: Supplicanti concessit, & regio diplomate confirmavit, ut res suæ patriæ, fractas & jacentes, in integrum denuò restauraret: immunitatem populi confirmavit: volentes ipsi commisit reducendos, & iisdem reductis jussit ut præesset cum imperio. Neque veteris amicitiæ tantùm memor Zorobabeli Darius hæc largiebatur, sed voti etiam reus, quippe qui spoponderat, si regnum assequeretur, in Perside post Magos fratres interemptos electus, templum à Cyro inchoatum, à Cambyse, interrupto opere impeditum, denuò se velle restaurare. Hæc omnia authore Iosepho referuntur, ex XI. Antiq. cap. IIII. Ἐτύχε δὲ καὶ ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἀφικόμενος πρὸς Δαρεῖον ἐξ Ἱεροσολύμων Ζοροβάβηλος: *Venerat ad Darium ex Hierosolymis per illa tempora Zorobabelus.* Is cùm esset princeps Iudæorum, (ἄρχων legitur apud Iosephum) missus eò fuerat cum quibusdam alijs, per Cyrũ tum cùm edicto sanciret restaurationem templi & civitatis incipiendam; & postea, populi dux & gubernator extitit sub Dario, quo in loco voce utitur, ἡγεμών, ita enim Iosephus ad sequentia annectit: ὃς τῶν αἰχμαλώτων Ἰουδαίων ἡγεμὼν ἀποδέδεικτο, πάλαι γὰρ ἦν αὐτῷ φιλία πρὸς τὸν βασιλέα. *Qui captivorum Iudæorum princeps esse declarabatur; erat enim ab antiquo eidem cum rege (Dario) amicitia.* Qui postquam illum inter corporis custodes allectum recensuerat, & de successu ζητήματος illius narraverat, *Quid fortissimum in naturâ rerum* dici deberet, cujus mentio habetur in tertio, uti dicitur, libro Esdræ, subjungit de voto, ταῦτ' εἰπόντος ὑπέμνησεν αὐτὸν τῆς εὐχῆς, ἣν ἐποιήσατο, εἰ λάβοι τὴν βασιλείαν. Αὕτη δ' ἦν, ἀνοικοδομῆσαι μὲν Ἱεροσόλυμα, κατασκευάσαι δὲ ἐν αὐτοῖς τὸν τοῦ Θεοῦ ναόν· ἀποκαταστῆσαι δὲ καὶ τὰ σκεύη ὅσα συλήσας Ναβουχοδονόσορ εἰς Βαβυλῶνα ἐκόμισε. *Hæc ubi dixerat, in mentem eidem revocavit votũ, quod*

voverat, si regni compos foret factus. Erat autem illud, se restauraturum Hierosolymam, Dei Templum ædificaturum, vasa illa omnia restituturum quæ per sacrilegium direpta Nabuchodonosor transtulerat Babylonem. Neque hanc potestatem αὐτοπάθωον vel absolutam, aut soli Zorobabelo concessam esse voluit Rex: nam præterquam quod secum Iosedeci filium, principem sacerdotum eidem legimus ubique associatum, Ananiam quoque & Mardochæum ὁμοτίμους & ὁμοψήφους ei datos, fidelissimus idem author rerum Iudaicarum Iosephus eodem loco memorat, à Dario: quemadmodum prius sub imperio Cyri, Mithridatem quæstorem, & principem tribus Benjamiticæ, pari potestate præditos dederat ei comites: sed nec istum qualemcunque principatum, per suum diploma & διάγραμμα eidem in posteros deinceps concessit derivandum. Nam qui posteà regressi sunt è Perside, missi per magnos reges cum imperio, Esdras nimirum & Nehemias, genus Zorobabeli vel cognationem nullo modo attingebant. Atque ita nondum constat principatum populi ne qualem certè cunque post captivitatem exolutam, mansisse penes tribum Iuda, in Zorobabele posterisque; quod pronuntiat adeò confidenter, & veluti decisum determinat Cardinalis. Respondet Sebastianus Barradas, Baronij magnus ubique plagiarius, posteros Zorobabelis illius, usque ad tyrannidem Herodis magni Infanticidæ, ad clavum reipub. consedisse, atque ita quidem expositioni Baronianæ fidem constare & authoritatem. Sed heus, mi homo, principium petis. Hoc quod tu respondes, est τὸ κρινόμενον, id ipsum quod versatur in quæstione: quod nos non affirmatum à te, sed probatum cupimus: nisi fortè tu posteros non illos intellexeris, qui erant oriundi à Zorobabele, sed pro tempore, in imperio successores, licet plurimum à genere, ac gente ejusdem disparatos. Quod si nolueris, & quidem est ridiculum si volueris, nullo modo debes ignorare, temerè a te positum & affirmatum illud esse, ipsius posteros usque ad Messiam gubernacula imperij obtinuisse. Nam priusquam ᾧ ἀπόκειται, nasceretur, in mixto illo principatu, summa rerum omnium gerendarum, penes sacerdotes, non posteros ullos Zorobabelis statuebatur. Docent hoc multipliciter libri veterum literæque, Macchabaicæ historiæ scriptor, fœdera, conventus, amicitias, pacta, cum vicinis & remotis gentibus: Romanis, Spartanis, Seleucidis: bella quoque gesta, & eductas acies, per Pontifices qui tunc vivebant, Pontificum nomine atque autoritate intercedente, non alterius cujuscunque, commemoravit. Alexandro magno, cùm direptâ Tyro, armis infestus animisque Hierosolymas metropolin gentis peteret expugnaturus, non alius occurrit quàm Iaddus Pontifex; cum nullo alio Iudæo transigit & paciscitur, quàm cum Iaddo sacerdote; de posteris Zorobabelis nulla mentio, Ethnarchis vel ducibus illius Gentis. Ptolomæus secundus Ægypti Rex, de scripturis in Græcam linguam transferendis, non ad alios in hoc populo principes scripsit, quàm summum Pontificem Eleazarum, Oniæ pupilli & consanguinei ἐπίτροπον. Atque hic est ubique rerum Iudaicarum perpetuus tenor, nusquam immutata consuetudo. Testatur hoc Iosephus Antiquitatum author Iudaicarum, lib. XI. cap. IIII. de temporibus ab illo reditu è Babylone, usque dum potirentur rerum Assamonæi. Οἱ γὰρ Ἀρχιερεῖς προεστήκεσαν τῶν πραγμάτων, ἄχρις οὗ τοὺς Ἀσαμοναίους συνέβη ἐκ γόνους βασιλεύειν. *Rebus*, inquit, *præerant sacerdotum principes, usque dum geniti ab Assamonæo, ad regni fastigium se eveherent.* Quod factum docuimus sub Aristobulo, post quingentos propè annos à captivitate: sed occurrit in parte Sebastianus. Sceptrum, id est, regni administrationem,

eosdem

eoſdem illos poſteros obtinuiſſe, quamvis penes Pontifices eſſet ſumma authoritas. Hominem mirificum! Penes ſummos ſacerdotes ſumma fuit authoritas, & tamen ſceptrum illud Iudâ, hoc eſt, regni adminiſtratio, penes alios? nempe poſteros Zorobabelis: quibus ſcilicet debebatur, propter vaticinium hoc Iacobi. Erant ergò Pontifices, Majores domus regiæ, ut quondam Carlomanni, Pipinique apud Francos: titulo tenus regnabant qui deſcenderant de Iuda, ita ſceptrum illud Iuda & ὑπαρχὴ, ſubordinata quædam & precaria poteſtas fuit: vicariâ poteſtate adminiſtrabant regnum; ita de Levi non Iudâ ὑπερέχων erat βασιλεύς: & tribus ſacerdotalis illa principalis. An eſt alia potius poteſtas ſuperior ſumma? & regiâ illâ ſublimi ſublimior quædam? ac ſceptrum auguſtius regnatrice? Ita credi volebat homo naſutus. Summam poteſtatem diſtinxit a regiâ, eamque conſtituit penes Iudæorum Pontifices, ut non eſſe videretur res nova & inaudita, ſi quam illi habuerunt authoritatem ſummam ſupra Reges, eandem ſibi vindicet, nec immeritò, Romanus hodiè Epiſcopus apud Chriſtianos; & quaſi ſuo ſibi jure uſurpet ſuper omnes illos qui vocantur Dij. Hoc niſi volebat, ut ſic novum novæ fidei Hildebrandinæ articulum animis noſtris ſenſim ac furtim inſtillaret, non poteſt illa reſponſio quam adhibuit Barradas a ſummâ fatuitate excuſari: ut penes poſteros Zorobabelis e tribu Iudâ, regnum, & imperium reſideret, ſumma tamen authoritas penes alios, hoc eſt, de Levi ſacerdotes. At ſceptrum de jure pertinebat, inquis, dum cauſæ labaſcenti fulcimentum apponis, ad poſteros Zorobabelis de Iudâ oriundos. Quid tum verò, bone tu Sebaſtiane? an iccircò fuerunt cum ſummo imperio illi poſteri? an quia de jure ſpectabat ad illos, *poteſtas* non *quævis*, ſed *ſuprema regia*, ideò fides facta vaticinio Iacob? quaſi non de actu loqueretur & poſſeſſione divinus vates, ſed de jure & potentiâ, quamvis impeditâ? An potius hinc ſequetur eſſe aliam ſummam â ſummâ poteſtate poteſtatem, eamque in Pontifice reſidere? Imò verò, inquis, *quamvis Pontifices cum imperio erant, tamen illos de Iudâ veroſimile eſt præcipuum locum obtinuiſſe in repub. adminiſtrandâ.* Præcipuum locum oportet te intelligere, & credo intelligis, ab imperio alium, & imperio ſubordinatum: niſi primum & præcipuum æquè latè patentem à primo intelligas & præcipuo: ſed ut demus præcipuum quovis modo tenuiſſe illos locum, quod neque probatur neque uſquam proditur in vetuſtâ memoriâ, tamen quamdiu non fuerat primus locus ille præcipuus, vaticinium Iacobi non attingit, in quo ſceptrum promittitur, hoc eſt, prima authoritas, & Iudam dicuntur adoraturi fratrum filij. Et ut attingeret prophetiam iſta expoſitio, dicas tamen oportet, ὦ σοφὲ σύ, cur ſit veroſimile illos (ſub Pontificibus conſtitutos) locum in republicâ, quamvis ſubordinatum, præcipuum tamen obtinuiſſe? Quas profers veriſimiles conjecturas? quo authoris teſtimonio in hac cauſâ niteris? & ut iſta fuerint, tamen illud tuum, *Regiam* & *ſupremam authoritatem*, undè tandem deductum ibis? ſed nimirum par cauſa fuit & germana conditio forſan tribus Iudæ, ac eſt principum quorundam Chriſtianorum; ſcilicet divinus vates Iacob, non de actu loquutus eſt & poſſeſſione imperij, non de executione juriſdictionis, ſed de jure tantummodò & potentiâ, ac nomine nudo principatus, ſceptrum, hoc eſt, jus ad imperium & principatum, ad Iudam ſpectabat, at ſceptri adminiſtratio, hoc eſt, τὸ προτέρημα & ὕπατον κράτος, penes alios, Pontifices uſurpantes imperium, reſidebat. Ad eundem modum noſtri ſacerdotes petaſati rubro-galeritæ, & eorum Primicerius Romanus Pontifex, quo jure parum refert, quâve injuriâ,

injuriâ, misit falcem in messes alienas, supremam obtinuit ubique potestatem; vicariam habent Reges precariamque, quibus tamen de jure, & illo supremo, nempè divino, debetur summa. Et hæc est illa Helena quæ jamdudum obtinuit, postquam semel, ut habet vetus verbum, Ἀντ' ἀεργεσίης Ἀγαμέμνονα δῆτον Ἀχαῖοι. Interim quid facies huic homini sic balbutienti? quasi fungis ac fatuis tantummodo scriberet; per verisimilitudines rem totam expedit; ridendum se propinat cachinnonibus, & tamen isti Patres si collegio Conimbricensi credimus, sunt Musarum corcula Iovis cerebella. *Queis meliore luto finxit præcordia Titan.* Sed non est res seria transmittenda per quasdam verisimilitudines. A *Iure*, si tamen jus fuerat, ad *esse* & *possidere* nō patiemur te disputare. Secundas aut tertias, fortè quidem ne vicesimas obtinere in rep. administrandâ, non est principem usurpare locum: Sceptrum gestare, leges ferre, non est ab alicujus nutu pendere vel imperio: neque vile quicquam vulgare, vel protritum Propheta Iacob intellexit, cum proferret illa tam augusta, *Sceptrum de Iudâ non recedet, &c.* sed quoddam excellens privilegium, & supremam undiquaque in populo potestatem. Sed omissis hisce titillitijs & nugamentis, ad magis seria descendamus.

Sect. IIII.

Assamonæi, an per lineam fæmininam de Iuda. Genebrardi error, Baronio & alijs improbatus, qui Assamonæos per Patrem de Iudâ fuisse scripsit. De Matrimonio tribuum sacerdotalis & regalis. Philonis locus de connubijs Pontificum, malè versus, intellectus. Baronij incogitantia.

Sententiæ Baronianæ de tribu Iudâ, & sceptro eidē tribui quasi appropriato, præsidium & firmamentum omne atque robur in Assamonæorum subsidijs situm est. Ad illos confugit velut anchoram sacram in tempestate, undè vento si excussus aut abreptus fuerit, necesse est ut naufragium patiatur. Nam ut demus illi penes tribum Iuda, in posteris nimirum Zorobabelis, a parentis excessu potestatem aliquam, etsi non summam consedisse; tamen postquam τὸ κράτος ad Iudam Macchabæum devolutum fuerat, per aliquot ante Christum sæcula, negari non potuit, neque verò est ab illo aut quovis alio deductum in quæstionem, nisi fuerint de Iudâ Macchabæi, sceptrum & imperium defecisse. Quanquam nihil video, cur non licitum fuerit cùm Barradæ tum etiam Baronio Cardinali, cæterisque harum partium sectatoribus; ex meris conjecturis sine ullâ ratione, de temporibus hisce Macchabaicis perindè atque de intermedijs ab excessu Zorobabelis, ἀνιστορήτως, ἀδιακρίτως, pro imperio pronuntiare. Quamvis Pontifices (erant enim Macchabæi Pontificatu præditi) cum imperio essent, tamen ortos de Iudâ Zorobabelis posteros, verosimile est, præcipuum locum in repub. administrandâ obtinuisse. Sed non utuntur isto, cùm tamen æque hic possent, atque alibi, suffugio. In Assamonæorum origine rei cardo vertitur: *Et illi erant*, inquit illustrissimus Baronius, *saltem per lineam fæmininam, de Iuda oriundi.* Quod paternum genus attinet, & originem inde, in confesso ponitur apud Cardinalem, ortos è Leviticâ prosapiâ fuisse, ut disertis verbis extat ab illo scriptum, qui primum

librum

librum dedit Macchabæorum. Atque ideò Genebrardum perſtrinxit, nec injuriâ, qui, per genus ſuum paternum, tribui Iudæ hos inſeruit & domo Davidis regnatrici; contra quam teſtantur, quicunque olim aliquid de rebus Macchabaicis prodidere: contra quam teſtatur divinus Paulus dum ſic ſtatuit, neminem unquam de Iuda miniſtraſſe altari. Sed quicquid delirat Genebrardus de paterna origine Macchabæorum, per genus maternum ad Iudam ſpectaſſe, contendit vir illuſtris: *atque ita per lineam ſaltem fœmininã, non receſſerat*, inquit, ne in Aſſamonæis, *ſceptrum & principatus ab illâ tribu*. Confirmat iſtud πίσωμα Cardinalis tripliciter. Nam docet imprimis licitum fuiſſe tribui ſacerdotali illi, non autem ulli ab illâ tribui, matrimonium contrahere cum regali. Secundò, Rabbinorum teſtimonijs probat, fuiſſe Aſſamonæos eo modo de tribu Iudâ oriundos. Tertiò, ne hoc novum atque inauditũ cuivis videretur, ſceptra de familia in familiam transferri, apud alias quoque gentes Aſiaticas, id in more fuiſſe poſitum contendit. Sigillatim de ſingulis, & tuo quidem ordine vir doctiſſime diſpiciemus, ut quàm firmis innitantur rationum momentis Cardinalitia hæc pſephiſmata, dijudicemus. Argumentum ergo tale eſt, Licuit Aſſamonæis, fœminis de Iudâ copulari, atque ideo non eſt dubium Macchabæos ab illâ tribu per fœminas deſcendiſſe. Licuiſſe contrahere ita matrimonia probat, producto Philonis è primo ſermone de Monarchiâ teſtimonio, quod cùm parcè hîc perſtringat, diffuſius deinde ad XXXIII. ſectionẽ proſequetur. Πρὸς δὲ τούτοις, ait Philo, καὶ τὸ γένος ἠκρίβωσε τῶν μελλουσῶν γαμεῖσθαι, προστάξας, τῷ μὲν ἀρχιερεῖ μνᾶσθαι μὴ μόνον γυναῖκα παρθένον, ἀλλὰ καὶ ἱερείαν ἐξ ἱερέων· ἵνα ἐκ μιᾶς οἰκίας, καὶ τρόπον τινα, τοῦ αὐτοῦ αἵματος, ὦσι νυμφιός τε καὶ νύμφη, πρὸς ἁρμονίαν ἐπιδειξάμενοι παρ' ὅλον τὸν βίον κρᾶσιν ἠθῶν βεβαιοτάτην. Baronij interpres ita vertit: *Cùm de genere futurarum uxorum diligenter cavetur, ut Pontifici ſpondeatur non ſolum virgo, ſed ſacerdotalis generis præterea virgo, ut ſponſus atque ſponſa gentiles ſint, & quodammodò conſanguinei, quo magis per totam vitam moribus conveniant.* Hæc de totâ Pontificiâ familiâ Philo, non de eo qui actu erat Pontifex. Addit de cæteris non Pontificibus, ſed minorum claſſium ſacerdotibus, qualis eſſe Zacharias memoratur: Ἐπετρέπει δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις, μὴ ἱερέων γαμεῖν θυγατέρας· τῇ μὲν, ὅτι μικρὰ τούτων ἡ καθαρσία· τῇ δὲ, ὅτι τὸ ἔθνος οὐκ ἐβουλήθη γένους εἰς ἅπαν ἱερατικοῦ ἀμοιρῆσαι καὶ παντελῶς ἀποτάξαι. *Cæteris conceditur*, ait idem interpres, *ut quamvis ipſi ſacerdotes ſint, poſſint tamen ducere non ſacerdotum filias. Sive quod leve ſit hoc piaculum, ſive quod non expediat plebem in totum ſubmoveri ab affinitatibus ſacerdotum.* Quo in loco Philonis transferendo, erratur ab interprete Baroniano, qui tranſtulit illa, ὅτι μικρὰ τούτων ἡ καθαρσία, *Quod leve ſit hoc piaculum*, cum diverſum quid voluerit Iudæus Philo, nimirum in ſacerdotibus ſubalternarum claſſium, non exactam adeò numeris omnibus ſanctimoniam & purificationis menſuram deſiderari, atque in ſummis requirebatur ſacerdotibus, quippè quibus ſanctiora incumberent obeunda munera, & qui erant in typos & figuras rerum multo majorũ deſtinatj: ſed craſſius erratur ab ipſo illuſtriſſimo viro, qui mirum an vigilans iſta ſcripſit, an ſemel chartis illita relegit. Nam quorſum quæſo hoc teſtimonim è Philone huc advocavit? an non ut conſtare nobis liquido poſſet, non illicitum fuiſſe pontificibus olìm cõtrahere matrimonia cum fæminis de Iuda, ut poſtquam id cõſtiterit licuiſſe, benignius eidem largiamur, neque enim ullâ neceſſitate alligamur, per fæminas de Iudâ in familiam Aſſamonæam ſceptrum & principatum jure cõnubiali transfuſum aliquando immigraſſe. At Philo tuus, Baroni, ecquid hoc affirmat? Audi tuum interpretem rectè

Heb. 7. 13. 14.

recte præeuntem. *Diligenter cavetur, ut Pontifici ſpondeatur non ſolum virgo, ſed generis etiam ſacerdotalis, virgo.* Quâ quidem diligenti cautione fœminæ de Iudâ, niſi dixeris eoſdem eſſe generis ſacerdotalis, a connubijs Pontificum excluduntur. Lege apud eundem rationem præcepti, *Vt ſponſus, & ſponſa gentiles ſint*, & tuam admirare incogitantiam. Sed de conjugijs ſacerdotum agendum fuſius cum ob iſtam in præſenti rationem, tum ob eandem materiam iterum repoſitam in ſequentibus.

Sect. V.

Lex de non miſcendis tribuum matrimonijs : ratio legis : trib' Levi habuit quaſdam poſſeſsiones. An cum regiâ tribu poſſet contrahere matrimonium Pontifex. Aaronis exemplum à propoſito alienum : & Iehoiadæ: qui an fuerat Pontifex ſummus diſputatur. Sigonij error. Ἀρχιερεῖς *alij dicti à Pontifice. Baronius vacillat. Teſtimonium Rabbinorum videtur malè recitaſſe. Genebrardi* λῆροι.

Num. ult. 6. LEx erat in Iſrael à Deo lata, *Nubant quibus volunt, ſuæ tantùm tribus hominibus nubant.* Lex lata in negotio quodam particulari, Zelophahadi filiarum. Illæ enim patri ſuo propter maſculæ prolis defectum, hæredes aditura hæreditatem, jubentur matrimonio elocari, ita tamen, ut ſuæ tribus hominibus elocentur. Ratio autem hujus legis generalior ad omnes ex æquo pertinebat, qui de genere Iacobi cenſebantur. Sequitur enim in eodem cap. apud Moſen: *Omnes enim viri ducent uxores de tribu & cognatione ſuâ: & cunctæ fœminæ maritos ducent de eâdem tribu, ut hæreditas permaneat in familijs, neque ſibi tribus invicem miſceantur.* Hâc lege in Iſrael obtinente, videtur non potuiſſe inter maſculum & fœminam matrimonium contrahi, niſi eſſent ex eadem tribu orti utrique. At conceſſum erat tribui ſacerdotali (ita loquitur Cardinalis ſect. XXXII. ubi diſputat de affinitate beatiſſimæ Virginis ac Eliſabethæ, è diverſis tribubus exortarū) & quidem ſpeciali privilegio conceſſum, ut poſſent cum fœminis de tribu Iuda regali nuptias contrahere Pontifices & affinitatem. Rationes non omiſit Lyra poſtillator iſtius conceſſæ diſpenſationis, propter tribus utriuſque præcipuam ſupra cæteras omnes nobilitatē, in regali & Pontificiâ dignitate. Secundò, ut Reges habentes poteſtatem contrahendi cum ſacerdotibus matrimonij, & familiaritatem ineundi, per iſtos in lege Dei eruditi, arctius ad Dominum conſtringerentur. Tertiò, ut in populo per hanc viam initam pax & unio animorum conſervaretur. Quas profectò rationes non ſolicitat, nec inquirit in eaſdem Cardinalis; accerſit ab exemplis propoſito ſuo firmamentum, exemplis autem Iehoiadæ & Aaronis. Hi cùm Pontificatu, uterque ſupremo, in Dei populo fungerentur, uxores nihilominus duxerunt de tribu Iuda: Aaron, Eliſabetham, Aminadabi filiam, ſororem Nahaſſon principis Iuda. Hic Iehoſhabeam Ioramo genitā, ſororem Ochoſiæ regis Iudæ: Hiſce poſtquam exemplis innixus egiſſet, tamen unicam non omiſit rationem adhibere: hiſce tribubus, ſcilicet Regiæ atque ſacerdoali, permiſcere connubia non prohibitum, propterea quod legis latæ ratio foret, ne commiſceantur hæreditates, & poſſeſſiones filiorum Iſrael de tribu in tribum derivarentur. Tribus autem Levi, nullas obtinebat hæreditates: ita nulla ratio fuit, cur legis illius

vinculo

vinculo innodaretur de non maritandis, ad confundendas poſſeſſiones, filiabus. Habuit autem tribus Levi,ut propius congrediamur,ſuas quaſdam & ſeparatas & certas ac determinatas hæreditatum poſſeſſiones: non in unum collectas, ut cæteræ tribus, ſed diſperſas per cæteras tribus & diſſeminatas, juxta Iacobi vaticinium: *Dividam in Iacob & diſpergam in Iſrael*: nimirum quadraginta octo civitates cum ſuburbijs & pomerijs etiam ſuis ſatis amplis: compaſcua, reor,omnia in communi ſolo, non ſpatijs dimenſis proprietaria. Terrarum iſtæ quales demum cunque portiones, utcunque gentem ſequerentur,& generis proſapiam ſacerdotalem,non poterant per fœminas de tribu in tribum deportari: cùm,quod nunquam defecturi erant ſacerdotes ad altare coram Domino adolentes,vel Levitæ miniſtrantes in templo: tùm quod non erant diſpertitæ quædam poſſeſſiones,ſed tantum depaſtæ in communi ſolo: tum etiam propter illud mandatum ἀναγκαῖον de non confundendis hæreditatibus. Sed & tribui etiam Levi non fortaſſe penitus interdictū fuerat aliquantulum agri obtinere: extra Iudæam ſaltem, ait Lyra: intra fines Iudææ, ait Hugo Cardinalis: obtinuiſſe certum eſt,quod de Barnabâ conſtat, Act. IIII. de Ieremiâ, XXXI. VII. de Abiatharo, tertiò Regum. II. XXVI. ſed quicquid ſit de tribu ſacerdotali,regiam illam alteram certum eſt, egregias ſortitam eſſe in terra Chanaan & diviſim diſpertitas hæreditates. Potuit autem contingere in utravis tribu, neque enim quid contrarium Deus ullibi dicitur indulſiſſe, ut quod factum erat in Manaſſe & domo Zelophahadi,vir aliquis etiam de Levi aut de Iuda ſine prole maſcula,relictis tantummodo filiabus decederet; filiæ autem Levi cum viris Iudæ,vel filiæ Iuda cum viris Levi,(neque enim id prohibitum, ait Cardinalis, neque cavit hoc vir perſpicax in apparatu ſuo,) conjungerentur matrimonio, & paternam illam ſuam hæreditatem de tribu ſuâ & contribulibus, ad maritum & liberos de tribu non ſuâ ſic transferrent, ut omnino confunderentur hæreditates. Quocirca ſi ad Legem illam attendamus, etiam inter haſce tribus prohiberi debebant hæc connubia, & licet illud ſileat vir eruditus, prohibebantur: niſi forte de Levi,viri non fœminæ cum Iuda contraherent: de Iuda è contrario fœminæ non viri maritarentur: quæ nec ipſa quidem ratio,venturæ caviſſet confuſioni.Secundo,dicendū eſt indulſiſſe Deum ſpeciale privilegium duabus hiſce tribubus alternatim conducendi viros & uxores, niſi velint violatæ legis reos peragere,qui lege interdicta & prohibita perpetrarunt. Neque enim ubi ſemel ſtatutum eſt in omnes,ſine culpâ delinquitur ab aliquibus,niſi forſan is quem penes eſt authoritas diſpenſandi, ſpeciale indulſerit privilegium. Ponunt ergo privilegium,& authorem privilegij Deum. αὐτάρκη & αὐτόνομον authorem illum, ſi de facti conſtaret veritate. Non autem agunt tabulis obſignatis nobiſcum,neque locum deſignant indulti privilegij, nuſquam enim comparet: nullum erat Iudæ ſpeciale, nam ubi par ratio,nulla lex oppoſita; quidni cæteris etiam tribubus id liceret, quod uni licuit? cur non cæteris tribubus pateret aditus ad connubia ſacerdotum? & tribui ſacerdotali ad alias tribus? Sed ut detur diſpenſatum & indultum Levitis, & cæteris ſacerdotibus,tamen reſtat adhuc tota de Pontifice quæſtio, quem & Philo, rerum gentis ſuæ callentiſſimus, à cæteris diſtinxit ſacerdotibus, in hoc ipſo de connubijs negotio: & certum eſt multa ei non licuiſſe,quæ licebant ſacerdotibus inferiorum claſſium; ſpeciatim verò in nuptijs contrahendis,ad ſuā ipſius tribum conſtrictum, nec potuiſſe illum ullo modo uxorem aliundè ne de tribu regnatrice ſibi copulare,docet, idque juxta Domini mandatum Philo.

I Nam

Nam Levit. xxi. commate xiiii. de ſummo ſacerdote cautum legimus, ut non tantum virgini illibatæ famæ atque caſtitatis, ſed ſuæ etiam gentis copuletur, *ſuæ* autem *gentis*, non eſt quod vulgus opinatur poſtillatorum, virginem de Iacob, & de gente ortam Iſraeliticâ, ſed de proſapiâ ſacerdotali ducat in matrimonium. Quorſum enim de Pontifice tam ſignanter, ubi nihil ei proprium deſignabatur? quorſum ubi loquitur de prohibitis Pontifici ſpeciatim, tam laxè rem expedijt divinus Moſes, cum cuivis oriundo de fæmore Iacob, cujuſcunque demum tandem tribus vel familiæ fuerat, uxorem alienigenam in domum introducere & gentem ſuam, conſtet ſeveriſſimè interdictam? Neque obſtat quod habent ſeptuaginta, παρθένον λήψεται ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, *Virginem aſſumet de populo ſuo*: Λαὸς enim hìc, non gentem ſignificat Iſraeliticã, ſed genus denotat ſacerdotale: prius ergo dixerat ἐκ τοῦ γένους αὐτοῦ. Neque *populus* hìc quicquã aliud ſonat, quàm tribum & familiam, hoc eſt, Leviticâ proſapiâ oriundam uxorem. Miror autem doctiſſimum conditorem Annalium, non obſervaſſe Philonem Iudæũ, illum rerum Iudaicarum, vel ipſomet teſte, ſcientiſſimum, hoc ipſum αὐτολεξεὶ pronuntiaſſe, Non licuiſſe Pontifici, de aliâ ullâ tribu, præterquam ſuâ, uxorem ducere: cum nihil potuerit explicatius aut magis dici διαῤῥήδην. Sed urget ab exemplis τὸ θρυλλούμενον Cardinalis, exemplis autem Iehojadæ atque Aaronis; Aaron primus Pontifex in Iſraele, uxorem duxerat Eliſabetham Aminadabi de tribu Iudâ. Ergo autem, Mattathias de vice Iojarib, poſt Oniam profugum in Ægyptum, rectâ forſan lineâ ſacerdotum princeps, in conjugem duxit aliquã de Iuda fœminam, & regia Davidis ſtirpe editã. Sed audit is in aurẽ μελαγχολᾶς. De Aarone res eſt in confeſſo; de Mattathia Macchabæorũ προπάτορι vel quovis ex illius majoribus, juberent te probare, Chriſto Domino oblatrantes, Iulianus Apoſtata, & Rabbini Iudæorum. Sed integrum fuerat Aaroni ante latam legem, de matrimonijs, quamcunque demum voluit in uxorem ducere. Diu ante legem latam, ante aſſumptionem ad ſacerdotium, ante Levitarum ſeparata ad Deum & à Deo miniſteria, in Ægypto adhuc conſtitutus, duxerat uxorem Eliſabetham, liberos omnes, ſaltem quatuor maſculos, genuerat, utpote major octogenario in exitu Iſraelis ex Ægypto. Legem porrò de præteritis non cavere, tam certum quam tritum eſt pronuntiatum. Ita nihil ad cauſam Aaronis exemplar, niſi putes licuiſſe Phineaſo materteram aut amitam ſuam ducere uxorem, quia duxerat Amramus Iochabedam. Longè ergo diſpar Aaronis hoc exemplar, ab illo quod urgere Cardinalis debuit, qui depulſus hinc confugit ad Iehojadam, de quo conſtat è Scripturis, quod poſt latam illam legem per aliquot ſæcula, contra quam ſtatutũ fuit legiſlatori, uxorem duxerat, ſacerdotũ princeps de tribu Iuda. Et profectò, quod jam dixi, conſtat è Scripturis duxiſſe hunc uxorem de domo regnatrice. At unde motus, vel quorſum, quam benè, quam malè hoc ab illo factum ſit, illud non conſtat è ſcripturis. Salomon, Iehojada non inferior, plures aſcivit de vicinis etiam gentibus, alienigenas, idololatras in uxores. En cauſam parem, & ſequelam abſurdam: ſin minus æqualem, quia Iojada Pontifex ſacerdotum princeps, Salomon regni & imperij princeps: at hactenùs parem, quia lege vetitam, ſuperiorem, quia plures, & de gente duxit aliena. Sed en Pontificem tantum non Pontifici proximum ſacerdotem, Iaddi Pontificis fratrem Manaſſem, qui uxorem duxerat peregrinam. Erat illud vetitum divina lege, factum tamen conſtat contra legem. Quid ſi ergo reponam de Iehojadâ? Conſtat de facto: ſed factum non oportuit, lex violabatur per hoc conjugium. Nullius factum pro jure recitandum.

Multa

Multa fiunt,& a sanctis memorantur facta,quæ præstaret infecta esse;fieri non debebant,nequeunt excusari: puniuntur à Deo gravissimis supplicijs, ab ipsis nefandissimè perpetrata. Multa contra per dispensationem indulgentur,multa,non ignoras, dissimulanter tolerantur, in quibus tamen lubens meritò Servatoris illud dictum usurpaveris; *Ab initio autem non fuit sic*. Quid hinc sequetur autem,vir erudite? non te latet Cypriani apophthegma: *Exempla fiunt,quæ esse iam facinora desierunt*. Certe si Philoni, si Scripturæ stemus, legem latam hoc facto violavit Iehojada, malum posteritati præivit exemplũ, legem similiter & legis repagula perrumpendi; sed & illud fortassis respondere licebit, Iehojadam istius facti authorem, minimè videri sacerdotem summum, rectâ lineâ ab Aarone, sed aut aliquem è primis sacerdotibus, qui & Principes sacerdotum & Pontifices interdum appellantur: aut summa præditum authoritate, qui quæ contra Athaliam, Medeam illam Iudaicam, furiam & pestem domus regiæ,fecit,zelo Domus Dei inflammatus fecit: vel Pontificatus etiam administratorem, tanquam generis consanguinitate proximum, & tutorem pupilli Pontificis, quod scimus usu interdũ receptũ fuisse olim apud Iudæos; ut in Eleasaro & nonnullis apud Iosephum. Vix enim credi dignũ videtur, Iehojadam illum, religionis columen & legis cultorem observandissimum, in animum suum unquam inducturum, ut contra divini mandati tenorem, & perpetuam majorum consuetudinem, extrà gentem illam sacerdotalem,uxorem sibi aliquam sociaret. Adjuvat porrò hanc opinionem illud,quod in albo Pontificum non annumeretur, nec apud Iosephum in suis scriptis, sed neque in Historiâ sacrâ, ubi genealogiæ summorum Pontificum ab Aarone usque deducuntur. Accedat eodem quod in rebus Ioashi, nusquam, quod memini, Pontifex maximus vocetur,sed nudè Pontifex: quandoque sacerdos, & nonnunquam magnus Pontifex;quomodò inter principes sacerdotum,qui plures erant, eximius quispiam poterat appellari. Non me fugit tamen reperiri nonnullos qui existiment, Iehojadã ascriptũ illi albo recitari,sub alio tamen nomine, non isto quo dicitur historiæ sacræ, Sudeæ nimirum elogio,apud Iosephũ. Atque hæc est sententia doctissimi Sigonij, eò quod Sudeas ille Iosephianus CXXX.annos vixisse memoretur.Sed ratio fugerat doctissimum huncce virum: neque enim de Sudea hoc Iosephus affirmat.De Iehojada autem eo loco,quo res Ioashi persequitur, ita loquitur: Ἐτελεύτησεν οὖν, ἔτη μὲν βιώσας ρλ, δίκαιος καὶ χρηστὸς γενόμενος, καὶ ἐτάφη ἐν ταῖς βασιλικαῖς θήκαις ἐν Ἱεροσολύμοις, ὅτι τῷ Δαβίδου γένει τὴν βασιλείαν ἀνεκτήσατο. *Postquam centum & triginta annos vixerat, diem suum extremum clausit, vir iustus & optimus postquam extitisset, & in sepulchris Regum Iudæ conditus, eò quod regnum stirpi Davidicæ asseruerat.* Quo in loco usurpari vocem ἀρχιερέα non inficias ibimus; sed quomodo usurpetur jam diximus: nimirum, quia summę authoritatis erat,neque enim si putasset eum summũ Pontificem, in catalogo Pontificum prætermisisset Iosephus diligentissimus historiæ Iudaicæ author: & certum est è sacris literis, solitos eos dici ἀρχιερέας aliquando, qui non ascenderant ad gradum Pontificatus maximi inter Iudæos. Sed quid opus aliunde sententiam Cardinalis refutare velle de connubijs sacerdotum cum tribu Iuda, cùm ipsum habeamus in causa confitentem reum,qui id αὐτολεξεὶ deinceps pronuntiabit.Sectione etenim XXXV.in apparatu suo,assertivè,ut loquuntur,licet minimè sibi ipsi constans, affirmavit, *Excepto Pontifice, cui esset ineundũ cum stirpe suâ coniugium,reliquis licuisse,è cæteris tribubus uxores ducere.* Ecquid,vir doctissime,meministi eorũ,quę sect.scripseras superiori? quæ

Lib. 5. de repub. Hebræorum.

quæ tanto apparatu, & pompa docuisti de conjugijs Aaronis & Iehojadæ? Ita te non oportuit tam paucis aut penè nullis interjectis, tecum in sententiâ non constare: è cæteris licuit; ergo non è tribu regiâ solitariâ. Excepto Pontifice, cæteris licuit: illi ergo, de quo loquimur in præsenti negotio, Macchabaïcæ gentis fundo & origine primâ, non nisi de gente suâ licuit uxorem ducere, cùm, ut videtur, esset Pontificius, & statim vel ipse vel ipsius posteri, ignoras enim, ascenderint ad Pontificatum. Quanquam illud etiam admonendus es, ὦ 'γαθέ, falsum per te pronuntiari de cæteris sacerdotibus, qui, ut docet nos Scriptura, de suâ gente, hoc est tribu sacerdotali, nec aliundè unquam ducebant uxores suas: quemadmodũ Zacharias Elisabetham de filiabus Aaronis. At secundo argumento accedis propius, καὶ αὐτὸν βατῆρα ποδὶ κρούεις. *Rabbini*, inquis, *illud attestantur.* Rabbini! Euge, veritatis illi τὰ παιδικά, omnium bipedum mendacissimi. Argumentum est prorsus inartificiale, ut loquuntur novitij Dialectici, καὶ συλλογισμὸς planè ἀσυλλόγιστος, *Rabbini id testantur.* Bonum factum, tamen nobis nominasses Rabbinos. Satisfacerent proculdubiò nihilo minus, quam suis ille olim satisfecit, qui *Bugoniam* scripsit, uti ludit Varro. Nunc quo minus credamus de Rabbinis, veritatis hostibus, hominibus protritæ impudentiæ, stultitiæ planè conclamatæ, eruditionis περιψήμασι, facit Gilbertus Genebrardus: qui cùm ad insaniam usque sit Rabbinista, contendit nihilominus in Chronologiâ, Assamonæos illos (quos tu vir illustris & Rabbini tui de Levi narratis descendisse, & tantùm πρὸς μητρὸς, origine maternâ, regiam tribum attigisse) paternâ stirpe & origine, de Iudâ exortos & non de Levi. Noverat ille, credo, Rabbinorum mentes intimiores: nam in colle cabalistico & Talmudico destertuerat, atque ipsa adyta impietatis Iudaicæ penetraverat, & tamen non advertit in mysterijs Rabbinorum, quod doctissimus Baronius clarissimè vidit, qui Rabbinos vix à limite salutavit. Genebrardum scimus nefarie hallucinatum, & in hoc pronuntiato, ut sexcentis alijs, turpissimè cœcutijsse; qui si eo modo, ipse quo viros se meliores & doctiores solet, pro meritis tractaretur, *in crucem saltare* juberetur. Non tamen propterea, quod cespitavit Genebrardus, & meritò notatus sit a Cardinali, Rabbinorũ ideo commentũ aliud, Annalibus illitũ, veritatem sapit. Sed fortasse de commento Genebrardino plura deinceps in sequentibus: Rabbinorũ testimonium Cardinali commodatũ expressisset ipse author, rescisceremus quid exertim in hac caussâ dici deberet & secundùm Rabbinos, affirmari.

Sect. VI.

Baronij ἀγνωσία *de Imperio Assamonæorum. An illud fuerit justum & legitimè acquisitum. Erant sacerdotes de vice Iojarib Dominium multiplex. Iudæ principatus Macchabæi, & res fortiter gestæ.*

POstquam nihil profecerat vir Illustrissimus, superioribus in causâ argumentis, instat iterum & insistt ἐν τῷ παρέργῳ, de quo tamen non est quæstio, & subinfert ἀλογίστως, quod exindè non sequetur, de quo tamen quæritur ante alia, ad hunc modum: Pænes Assamonæos principatus gentis Iudaicæ fuerat: quem per annos non sanè paucos tenuere: at nunquam penes illos extitisset, nisi descendissent de domo David, & originem à Iudâ sortiti essent. Adderes, vir optime, nunquam *legitimus* principatus penes illos extitisset: nunquam rectâ lineâ pervenissent ad imperium. Nam de usurpato

vel

vel arrepto per vim; de concesso & collato per suffragia populi, magnatum calculos, Dei dispositionem & οἰκονομίαν, exceptio legitima intercedet; extare penes illos principatus poterat, utcunque ne de Israel, quod vidimus in Herode, descendissent. Utrum autem legitimè principatum tenuerint, videris ipse Baroni, cujus illud refert: nos securi, nunquam sollicitabimus; tantummodo rem nudam hic, & sicut olim gesta fuit proponemus. Principatus & imperij diversas esse & inter se discrepantes rationes si ignores, næ tu infantior, quàm nos opinamur, qui tuam suspicimus eruditionem. Quod si autem non sit eadem principatus omnis ratio, erras si ab Actu ad Ius concludas. Est Dominium quoddam verum modo quodam suo, & principatus à Deo illo permissus, per quem Reges regnant, & Principes decernunt justa, non tamen legitimus sed vi arreptus principatus. Est non usurpatus principatus, diversimodè tamen, ut modò dicebamus, subintroductus. In lege Naturæ δεσποτεία. In lege Gentium βασιλεία. In voluntate & moribus institutisque majorum, singularum nationum πολιτεῖαι. Assamonæi tui, si contra fas & jus & præceptum divinum, non permissionem tamen, cùm ad alios à Deo destinatos, & in rem præsentem introductos imperium pertineret, per vim & factionem & tyrannidem sibiipsis asseruerint, vide quid tum fiet vaticinio Iacob, de Iudæ principatu non defecturo, cùm diu ante editum in lucem Messiam, Assamonæi de stirpe Levi, ejectis & in ordinem coactis de Iudâ oriundis, sibi arrogaverint principatum. Athalia se intruserat in regnum Iudaicum, impotens & ambitiosa mulier. Non erat illa de domo Iacob per Davidem. Plenæ sunt tyrannorum, veterum historiæ, qui de facto, non de jure cum imperio fuerant: quo pacto si pervenerint ad sceptrum Assamonæi, actum est de toto hoc negotio. Secundò, qui tam laxè argumentaris ab imperio Assamonæorum ad originem de Iudâ, Deum ipsum videris coarctare, & terminis circumscribere decircinatum. Quasi in manu Domini non ita essent regna, ut conferre, condonare, transferre, immutare ad libitum posset, prout ipsi visum expedire. Prædixit non defuturum Iudæ principatum. Certè. Sed quo sensu, dicemus posthac. Prædixit & Davidi non defecturum. Neque tamen ita stirpi & prosapiæ Davidicæ alligarat, per decretum immutabile, principatum, ut nequaquam propter peccata populi & ipsorum Regum, ageret, ferret, mutaret omnia: Certè, quemadmodum domum Saulis, de solio dejectam & imperio, subjecit Davidi posterisque de domo eâdem oriundis; ita quoque & Reges de domo David, à vero cultu divino, & pietate deviantes, & ad omnem Idololatriam exorbitantes, abdicavit deinceps in æternum. Promissiones etenim divinæ omnes, conditionem habent, vel tacitam annexam, vel expressam. Et hoc vult (credo) Fulgentius ad Monimum. *Promissionem dici non posse, nisi cùm aliquid ad hoc prædicitur faciendum, ut possit ei cui promittitur, prodesse iam factum.* Sed de justo Imperio Assamonæorum non erimus molesti erudito viro, de sequelâ infirmâ & inconsequenti, non possumus accedere pronuntianti. Non extitisset penes eos principatus, nisi fuissent de domo Davidis oriundi. Quod ipsius ἀπόφθεγμα, ut videri vult, multipliciter laborat infirmitate. Erant autem, quod observat Cardinalis, geminâ præditi Assamonæi, & utraque supremâ, potestate: Civili unâ in politicis: Ecclesiasticâ altera, in sacris & ritibus procurandis: ad utramque potestatem, quibus modis pervenerint, ordinarióne & per successionem certam, an alio quovis, considerandum. Erant primo sacerdotes ἀνωθεν ab Aarone: hoc positum est in confesso

confeſſo apud omnes. Nam Genebrardi exploſa eſt per viros eruditos, ridicula, Iudaica, & blaſphema fatuitas, qui de Iudâ fabulatur illos, & non de Levi oriundos. De vice Jojarib ſacerdotes erant,quod teſtatur hiſtoria Macchabaica. Inter autem vices ſacerdotũ XXIV. in quas David olim diſtribuerat ab Eleaſaro & Ithamaro oriundos,familiam ducebat illa claſſis Iojaribi,ſacerdotũ ab Eleaſaro deductorũ. Princeps erat ordo inter cæteros omnes, non tamen Pontificius, Iojaribi ordo. Neque enim conſtat an lineæ Pontificali proximus vel Iojarib, vel alius quiſpiam in illã claſſem conjectus ſuccedebat, cùm non per ſuffragia aut electionem: non per decretũ aut diploma regium: ſed per ſortem res tota tranſigeretur. Neque poſſumus certò affirmare, inter omnes ſacerdotes de vice illâ Iojaribi, Aſſamonæos genere & propinquitate proximos, illam lineam Pontificiam attigiſſe. Summum ſacerdotium penes illos fuerat, ſaltem à familiâ & domo Eli, in Abiatharo, abdicatâ & dejectâ, quos rectâ ſerie abs Aarone jus primogenituræ commendabat. Hoc certum eſt, ſi Joſepho & hiſtoriæ Macchabaicæ authori credimus: Poſtquam Onias illius nominis tertius, Pontifex Maximus ὁ ἐκ διαδοχῆς, ſeceſſerat in Ægyptum ad Ptolomæum Philopatora, & Rege non invito neque repugnante multùm, templũ ibidem condiderat, ſacra inſtituerat & ſacerdotium, neque in patriam ſuam reverti & avitam repetere dignitatem vel poſſet vel unquam cogitaret,in illius locũ, & vacuum Pontificatũ, Lyſias Seleucidarum ſatapra,& Syriæ tunc temporis præfectus, ſub quâ ſemper Iudæa cenſebatur, perſuaſo Rege, Alcimum intruſit per vim & arma, hominẽ nequiſſimũ, & minimè γένους ἀρχιερατικοῦ, ut Joſephus refert,pretio corruptus & pecuniâ datâ.Mortuo autem Alcimo, (plagâ quadam θεηλάτῳ percuſſus occubuit) & vacante jam Pontificatu, τὴν ἀρχιερωσύνην ὁ λαὸς τῷ Ἰούδᾳ δίδωσι; fit Pontifex à populo Iudas Maccabæus, Mattathiæ Aſſamonæi filius, vir de univerſa Iudæorum gente,& religione patriâ, quàm præclarè meritus,divini cultus & Moſaicæ legis ſtudioſiſſimus propugnator, quam, contra furores Seleucidarum Regum,& proditiones nefariorum civium,armis animiſque tutatus fuerat. Hinc illi aditus patefactus eſt,per ſuffragia populi,ad Pontificatum,quem triennium adminiſtravit,autore Ioſepho Antiquit. XII. & cap. ult. Ἀρχιερωσύνην ἔτος τρίτον κατασχὼν, ἀπέθανεν. Nec diſſimili modo, quàm quo Pontificiam, & illam in repub. civilem acquiſivit, poſt interitum parentis ſui Mattathiæ poteſtatem. Erat enim, cum fratribus ſuis,ſtrenuus admodum & manu promptus,conſilijs habilis, rebus gerendis dexteritate ſummâ & ingenio præditus. Is ergo Συναιρομένων αὐτῷ τῶν ἀδελφῶν, *rem cum ipſo procurantibus fratribus ſuis*, ſummâ cum laude & ſucceſſu optimo, in maximis Iudaicæ reipub. negotijs & turbulentiſſimis verſatus tempeſtatibus, τούς τε πολεμίους ἐξέβαλεν ἐκ τῆς χώρας, καὶ τοὺς παρανομήσαντας εἰς τὰ πάτρια τῶν ὁμοφύλων, διεχρήσατο καὶ ἐκαθάρισεν ἀπὸ παντὸς μιάσματος τὴν γῆν, *Hoſtes pulſos è terrâ patriâ eiecit; Iudæos contribules ſuos, qui in cultum & religionem patritam deliquerant,interfecit, & terrã ipſam omni impuritate mundatã reddidit.* Gentem, religionem, opes,facultates, corpora,ipſas animas à crudeli nimium & ſuperbo Seleucidarum jugo,armis, coactus vindicaverat. Apollonium Regis Antiochi Ducem: Serona quendã Cœleſyriæ Præfectum,armis congreſſus ſuperavit.Gorgiam,necnon Lyſiam, & Antiochũ ipſum Eupatora, Bacchidem, Nicanorem, alios,acie victos profligavit. Tanta erat animi illius virtus,fortitudo,& fœlicitas adeo decantata, ut cum ducibus ab omni memoriâ clariſſimis, unus, nec injuriâ,componatur. Ab hâc ille commendatione profectus, & per patrem Mattathiam animam

agentem, verbis ſupremis collaudatus, in Iudæorum principatũ, tum vacuum, armis ſuis aſſertum & ſanguine vindicatũ, introducitur: non autem ſe intruſit in poſſeſſionem & hæreditatem alienã. Nam quonam, quæſo, pacto, diceretur imperium illud alienum? Seleucidæ, Syriæ & Orientis δυναςεύοντες, quo jure regnum in Iudæâ obtinebant? qui cùm eſſent oriundi à Seleuco Nicatore, inter duces Alexandri magni numerato, qui poſt illius exceſſum, per vim aut fraudes, diviſis inter ſe ditionibus, Dominos legitimos Alexandri poſteros & cognatos hæreditatibus exuerant avitis, & Iudæam inter cæteras gentes nimis propinquam, innumeris cladibus poſt Ptolomæos, inauditis calamitatibus contriverant, & ad cultus religioniſque ruinam per Idolomanias graſſati fuerant in modum immaniorem? Neque Iudæ, Davidis, aut Zorobabelis, poſterorumve ſibi jus arrogabat aut imperium Macchabæus. Nam quis erat de Iuda tum cum imperio? Quis fuerat, per non paucas annorũ decurias? Certum eſt, Ioſepho perhibente teſtimonium divinis literis, à multis retro annis de tribu Iuda neminem imperio præfuiſſe. Et certè quo jure, quâ conceſſione, ad tribũ illã Iuda pervenerat ab initio principatus? Annon illius conceſſione ſolâ qui per Iacobũ jam morti proximũ de rebus olim futuris vaticinabatur? qui progreſſu temporis, ut adimpleret quod pollicitus fuerat, *Elegit Davidem ſervum ſuum, de poſt fœtantes accepit eum, & ſuſtulit illum de gregibus ovium, ut paſceret Iacob populum ſuum, & Iſraelem hæreditatem ſuam?* Is autem ipſe juraverat in furore ſuo, quòd non erit de ſemine Iechoniæ, qui ſederet ulterius ſuper ſolium David, aut haberet poteſtatem ulterius in Iſrael. Et quod ſpectat ad Zedechiæ poſteros, certum eſt interemptos per Babylonios, in conſpectu parentis ipſius liberos, Reblathæ, hoc eſt, ut quidã volunt, Antiochiæ. Ille ergo, Rex & Dominus univerſæ terræ, qui diſponit, prout viſum eſt ipſi, regna gentium, regium illud ſceptrum, cujus ipſe primus author & origo extiterat in Davidis domo, de eâdem ipsâ domo abſtulerat in æternum, uſque dum ille revelaretur, cui data erat & deſtinata ab æterno, omnis poteſtas in cœlo & in terrâ. Quocirca, neque opus electione fuerat, nedum à majoribus ſucceſſione, ubi penes eum omnis poteſtas reſidebat, qui liberrimè, & pro ſuo ſummo jure, prout ipſi placuerat, diſponebat omnia. Et tamen acceſſerãt ſuffragia populi, poſtquam ſponte ſeceſſerant, οἱ ἐκ διαδοχῆς, & malâ omnes morte interierant, portenta Pontificum, quadriga impietatis, Iaſon, Lyſimachus, Menelaus, Alcimus, quos ambitio & malæ artes intruſerant in utrumque principatũ.

Sect. VII.

Vtrũ Aſſamonæi de Iudâ per lineã fœmininã, per quã ad Imperiũ pervenere. Fœminæ in Aſiâ, ſed an in populo etiam Dei, imperarunt. Nemo propter matrem de aliquâ tribu cenſebatur. Baronij inconſideratè dictũ de ſceptro Iudæ. Cur nemo ante Chriſtũ per fœminã ad Iudæ ſceptrũ pervenit. An defecit in captivitate. Cardinalis inconſideratè regnũ Chriſti & Antigoni componit. Regnũ Chriſti non fuit temporale aut mundanũ.

SEquitur poſtremo loco apud Cardinalem, ruinoſæ cauſæ deſtina & tibicen, linea illa ducatus fœminina, per quam, poſtquam cætera malè viſa ſunt ceſſiſſe, ſceptrum illud Iudæ promiſſum, in illâ tribu regiâ, & domo Davidis regnatrice, uſque ad Herodis Idumæi principatum, perduraſſe, non

autem ulterius, memoratur. In quâ quæſtione optandum fuerat, diligentius aliquantulum, & majori cum curâ verſatus fuiſſet Cardinalis, cùm ab hoc refugio, ſi dejectus fuerit, actum ſit de imperio, ſaltem legitimo, Aſſamonæorũ. Ac memini profectò legiſſe me ſcriptum apud Arrhianum in ἀναβάσει, de mulieribus in Aſiâ imperare olim ſolitis, jam ab uſque Semiramide deductâ conſuetudine. Νενομισμένον, ait ille, ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἔτι ἀπὸ Σεμιράμιος, καὶ γυναῖκας ἄρχειν ἀνδρῶν. Et Nitocrin reginam Babyloniorum: Artemiſiam Halicarnaſſi dominam: Scythis Tomyriden imperantem, veteres Hiſtorici commemorarunt, quarum nunquam pœnituit ipſarum ſubditos ipſas præfuiſſe rerũ ſummæ. Sed tamen apud paucas nationes, & illas ipſas rariſſimè reperiri, hæc γυναικοκρατείας, & hujuſmodi his ſimilia exempla, fatendum eſt. Secundò reſpondemus, quod, utcunque τὸ γυναικοκρατεῖσθαι, in more poſitum fuiſſet Aſiaticis, tamen adhuc deſideramus exemplum uſurpatæ conſuetudinis in Monarchiâ & principatu, per ſucceſſionem, Iudæorum. Nulla enim unquam princeps fœmina in domo David, nulla fuit adhuc de Judâ cum imperio, per quam id quod dicitur de principibus Macchabaicis, defendi vel probari poſſit. Neque enim Athalia ad propoſitum facit, fœmina multis nominibus execranda, quæ contra jus & fas, per factionem & tyrannidem, invaſerat imperium alienum. Tertiò, rectè notavit vir doctiſſimus Pererius, Neminem unquam hujus tribus vel illius cenſitum, propter genus maternum, ab illâ tribu deductum, ſed paternum. Eſt enim Iudaici juris regula, *Familia matris non vocatur familia:* quæ per ſcripta Rabbinorum occurrit frequenter. Neque enim beatiſſima Virgo Maria, de Iudâ ſed de Levi deſcendiſſe dicenda fuerat, ſi, quod volebant blaſphemi Manichæi, patre orta Levitâ & non Iudæo fuerat. Et poſtremò, benedictio hæc Iacobi, non tam Iudam Patriarcham, quàm Levi, quantum video, attinebat: imò magis Levi quàm Iudam, cùm propter Levitas ab origine paternâ, propter quam quidem originem de hâc vel illâ tribu dicuntur eſſe, Prophetia hæc, partem longè maximam, effectum ſuum ſit & complementum, non aliter autem, ſortita. Hæc tamen de lineâ fœmininâ, propter Cyrilli illius authoritatem, qui ſolus ex antiquiſſimis, quod ego noverim, Cardinalis ſuffragatur opinioni, fuerint excuſatiora: at illa quæ ponuntur ſect. VI. in hoc ipſo Apparatu, nullo modo veniam merentur vel poſſunt excuſari. Ita autem loquitur vir eruditus: *Quocircà cùm fuiſſet à tribu Iudâ ereptum regale ſceptrum, per fœminas in alios, atque in ipſos denique Aſſamonæos tranſlatum, nihil tum ſupererat, quàm ut, Sanctus ſanctorum inungeretur.* Quæ ponuntur hic à viro erudito, apud omnes Hiſtoricos, ſacros, profanos, ad hunc uſque diem ſunt inaudita. Ait regium illud ſceptrum per lineam fœmininam tranſlatum fuiſſe, in alios præter hos Aſſamonæos, & in alios ante Aſſamonæos. Vos autem codices Vaticani, & quicunque ſitu & ſqualore obſiti, per cryptas Vrbanas deliteſcitis; eſſe inter vos exiſtimem inauditum adhuc orbi Chriſtiano Hiſtoricum, & cunctæ incognitum antiquitati, cui iſta debeamus tam abſtruſa, tam ſæculis omnibus ignorata, nimirum, ſceptrum illud de Iudâ, & domo David, per lineam fœmininã, in Aſſamonæos, hoc parum eſt, alios prętor, & ante Aſſamonæos tranſlatum? ante Iudam ſcilicet Macchabæum, qui primus de gente Aſſamonæâ, cum imperio & Pontificatu maximo, Iudaicæ genti præfuit. Quomodo in alios? & quoſnam quæſo alios ante eum? Poſt, an vero ante μετοικεσίαν, alios? de tempore præcedente captivitatem, dici non poteſt ad alios tranſlatum per mulieres. Quicunque enim fuerant cum imperio, certiſſimum eſt & ſacris literis teſta-

teſtatiſſimum, de domo Davidis fuiſſe proſeminatos: vel per Salomonem vel Nathanem, extinctâ proſapiâ, vel coaleſcente in iſtius familiam, Salomonis: neque inter eos omnes vel unum reperies, qui per lineam fœmininam provehebatur ad imperium. Poſt populi reditum è Babylone, ante Iudæ principatum Macchabæi, termini ſtatuendi ſunt illius effati, *Ante Aſſamonæos per lineam fœmininam, tranſlatus erat ad alios principatus.* Nominantur tum fuiſſe cum authoritate Zorobabel, Mardochæus, Nehemias, Eſdras, & Pontifices. Extra ordinem illi, & honorariâ, iſti autem ordinariâ & communi poteſtate præditi. Cedo mihi quos, vel quem unum ex iſtis, origo materna, & fœminina linea, in ſummo collocavit principatu. Conſtat contrarium de Zorobabele. Nehemias, Eſdras, Mardochæus, quicquid illud vel quodcunque fuerat imperium, debebant, ſcimus, Perſarũ regibus, quorum ſummâ illi gratiâ floruere. Pontifices ergo ſoli, ante Aſſamonæos, jure ſuo materno, illi genti præfuerint oportet. Eſt ergo quod tuæ diligentiæ Cæſar, debeamus, ſive fortunam mavis dicere, qui nos tandem reddidiſti certiores, quo pacto pervenit ad Pontifices, Iudæorum principatus ille, quem certiſſimum eſt illos occupaſſe, quo ſine controverſiâ, fruebantur, ante Iudam Macchabæum natum. Erant ſcilicet & illi de Iudâ, per matrimonium alicujus fœminæ inſititij: quæ, niſi ipſa illa, domus regiæ hæres, & à Zorobabele deducta per rectam lineam deſcenderet, non poterat nec debuit, vel te ipſo authore, ſceptrũ de Iudâ in Levi transferre. Ego autem ſemper ita judicavi, Mariam θεοτόκον è domo David rectâ ſerie deſcendentem, regnũ & principatum Iudæ, interverſum, interciſum, aliorſum ad tempus devolutum, quaſi heres familię & primogenita foret, ſuo quodam jure ſibi vindicare potuiſſe, potiùs quàm vel Pontifices priores, vel ſequutis ſæculis Aſſamonæos, per lineam illam tuam fœmininam. Scio regnum Ieſu Chriſti non fuiſſe de hoc mundo: neque unctum à Patre in regnum temporale: nihil tamen impedit quin potuerit fuiſſe à matre ſuâ hæres etiam illo modo in domo David. Atque ideo factum ut in populo Dei poſt omnem retro omnium ſæculorũ memoriam, nemo unquam per matrem aut lineam fœmininam ad imperium conſcenderet & principatum, ut illi, ᾧ ἀπόκειτο, poteſtas omnis, modus iſte ſingularis, reſervaretur: & illa etiam benedicta inter mulieres, ut in cæteris, hac etiam in parte, gratiâ frueretur *praeminentiæ.* Hæc cùm ita ſe habeant, tamen eſt illud incommodum in περιτάσει ulterius Baronianâ, quod, *per lineam fœmininã, & illos alios atque alios*, ſenſum magis ambiguum vaticinij reddiderit, de ſceptro Iudaico in tribu Iudâ continuando, uſque *dum veniret cui erant repoſita*, Gentium ille Meſſias & expectatio. Per iſta quidem ſatis, & nimium multa, incommodè dicta, & multis implexa difficultatibus, de vaticinio Iacobi quæ feruntur, tua cùm acceſſerint, quæ ſunt cum manifeſtis monumentis Scripturarum pugnantia, neque Iudęorum blaſphemias retundere poterimus, nec ſcommata refellere Atheorum, nec fidem confirmare vacillantium, nec judicijs doctorũ ſatisfacere. Oportebat te autem, vir erudite, profeſſum hiſtoriarum enodationem, ſummâ curâ incumbere & diligentiâ ad hanc provinciam exornandam, in quâ, tantum non, rei Chriſtianę cardo, certè ingens momentum, verſaretur. Tu tamen ſecurus, pręter omnia ſuperius incommodè dicta, ſect. 1111. quod non conceſſeras, id alibi tamen tanquam certum pronuntias & deciſum. Duas tantùm, neque plures, in tribu Iudâ agnoveras domos regnatrices, & lineas, ut vocant, principantes, poſteros Davidis ad Zorobabelem, ordine certiſſimo deſcendentes: & Aſſamonæos inſititios,

& regni velut quasdam παραφυάδας, transversim veluti insinuatos. Tertias tamen postea aut quartas forsan ingeris, priores utique Macchabæis, *alios atque alios*, quos quærimus nec invenimus uspiam, nisi sint inquilini Utopienses, aut transmigrarunt ad Saponianos. Et tamen hisce positis, videris minus adhuc securus esse. Nam satis hæsitanter & dubitabundus, de eventu istius vaticinij pronuncias: *Tum penitus cessasse visum est, cùm Herodes Idumæus, gentilis homo, postea proselytus, regnũ Iudæorum capessivit.* Hæsitanter isto loco, *visum est*, qui prius dixeras confidenter, *defecisse.* δεύτεραι φροντίδες, ait vetus verbum, φρονιμώτεραι: viderat fortasse eruditus vir, ne quidem in Herode defecisse penitus sceptrum de Iudâ, si ad lineam attendatur fœmininam. Certe quidem non magis defecerat in Herode sceptrum, quàm semel olim atque iterum, nondum nato Herode, defecerat. Defecisse videbatur in captivitate, utcunque non penitus defecisse tamen. Ita censuit olim Iustinus Martyr cum Tryphone Iudæo διαλογιζόμενος in hæc verba: Καὶ ὅτε εἰς Βαβυλῶνα ἀπήχθη ὁ λαὸς, πολεμηθείσης τῆς γῆς, καὶ τῶν ἱερῶν σκευῶν ἀπαχθέντων, μὴ οὐκ ἐπαύσατο ἐξ ὑμῶν, ὁ προφήτης, ὅς κύριος καὶ ἡγούμενος καὶ ἄρχων ὑμῶν τοῦ λαοῦ ἦν; *Cùm populus Babylonem abduceretur, terra vestra hostili incursione vastaretur, vasa sacra transferrentur, non cessavit è vobis propheta tamen, qui dominus, princeps, & rector vestri populi erat.* Visum est eo tempore defecisse sceptrũ, sed nõ defecit. Nam post annos LXX. repullulavit. Ieremias, Ezechiel, Daniel, vates sacri per tempus illud desolationis, numerabantur. Erant derelictæ reliquiæ in terrâ Iudæ, quibus tanquam ἐπίτροπος, tutelæ nomine, præerat à Rege Chaldæo impositus Gedalias: &, quemadmodum apparet è lacinijs assutis Danieli, in ipsâ quidem terrâ captivitatis suæ formã quandam retinebant τῆς πολιτείας. Visa quoque & Herodis tempore talis desolatio, & sceptri defectio incubuisse: sed tantùm visa. Nam & facies reipub. in concilio magno restabat: & vates sanctique præcellentes commemorantur, Zacharias, Baptista, Elisabetha, Anna, Simeon, Maria, Agabus deinceps, & nonnulli alij. Et saltem per lineam fœmininam in domo Macchabaica, in Agrippa τῷ παιὺ, Aristobuli filio, quem Historicus sanctus Herodem vocat, Act. XII. sceptrũ Iudę continuatũ legitur, non minùs quàm olim in Assamonęos translatũ continuabatur. Ita loquitur è lintre Cardinalis: incertus veritatis, & quidem necessariò, qui κακῶς τρέχει, sed ἔξω τῆς ὁδοῦ. Veritas enim sola inconcussa: πολυσχιδὲς τὸ ψεῦδος καὶ πολυτρόπον. Mallem tamen incertus, quàm inconsultus & inconsideratus, quemadmodum sect. VI, loquutus deprehenditur, hanc de sceptro Iudaico disceptationem, satis per se undique impeditam conclusisset. *Nihil*, ait, *supererat, nisi ut is mitteretur, qui cœlitùs delapsus regnaret in Israel* (hoc est, ᾧ ἀπόκειτο, in Iacobi vaticinio) *regnumq́; Iudaicũ, quod Ÿcto in crucẽ Antigono extinctũ fuerat, per crucem quam subiret restitueret, & spatijs amplioribus propagaret.* Quid audio autem? qui, regnum, quod conciderat restitueret: & idem illud, non aliud quàm quod conciderat in Antigono? Certè spatijs quàm amplissimis, is qui Gentes subegit, & posuit Nationes hæreditatem suam, regnũ Israelis, hoc est, suum, circumscripsit, cùm Ecclesiam propagavit universalem, nullis terminandam terrarum angustijs, nullis limitibus coercendam. Sed quæso te, vir docte, regnum ne illud quod Antigono extincto conciderat, restituit, & spatijs amplioribus propagavit? Credamne cùm legerim dixisse Regem ipsum, *Quis me constituit Iudicem inter vos?* Cum secundâ vice dixerit, *Regnum meum non est de hoc mundo?* Non credam Cardinali ne jurato: non centum Bozjis aut Carerijs: non toti Canonistarum, aut Congregationis

Oratorij

Oratorij nationi. Scio Iudæorum magiſtros, à Deo juſtiſſimè derelictos, atque εἰς νοῦν ἀδόκιμον, & tenebras pluſquam Ægyptiacas traditos, & cum Rabbinis Novatores quoſdam noſtros, propudium & ignominiam Chriſtianiſmi, ἀλλοτριοεπισκοποῦντας, & maleferiatos in alienâ profeſſione, dum negligunt ſuam, regnum Meſſię glorioſum expectare, ſolium verò erigendum Davidis, in terra Chanaan atavorum olim poſſeſſione, Hieroſolymis quondam deſolatis, illum ipſum nunc forſan, uti delirant illi Suaviludij, ultra Caſpios montes cum gente ſuâ concluſum πραγματεύοντα neſcio quæ, venturum mox cum exercitu invictum, & ἀνυπόστατον, Iudæoſque undiquaque recollectos, iterum in libertatem aſſerturum. Hæc ſi cuiquam cordi ſint, tam ridiculè delira & blaſphema, age, cum Iudæis Chriſticidis deliret & dementator. Nos regem libentiſſimè profitemur, cœlitus delapſum in haſce terras: Gentibus ordinandis Imperatorem, regnum Iſraelis, tabernaculum Davidis, domum Iacob, ſceptrum Iudę reſtauraturum: regnaturum, *& à ligno regnaturum*, cum vate ſacro canimus, credimus, & per crucem, illud omnis ignominiæ & contumeliarum ἐπίσημον & complementum, glorioſiſſimè triumphaſſe pronuntiamus: ſed regnum illud in Antigoni Cruce extinctum, alieniſſimum erat à regno Meſſię glorioſo: nihil ad Chriſtum vel filium David: nihil ad Chriſtianos, eorum ſpem, fidem, expectationem ſpectaſſe, cum ſummâ confidentiâ conteſtamur: niſi forſan per & ſub typi vel figuræ cujuſpiam ratione. Neque hactenùs in Antigoni regno, tua hæſit ad metas oratio ſolùm; eſt in quo te ulterius adhuc debemus convenire: quòd in illo, regnum Iudaicum pronunties terminatum penitùs & extinctum. Vide autem quanto tuo cum periculo affirmes, quam non conſentaneè ſupradictis. Ille juris ſi quid habuit ad Iudaicum regnum, ad quod certè nullum ullo modo habuit Hyrcano vivo, per lineam acquiſivit fœmininam: quippe ortu, Levita, non de Iuda; Aſſamonæi, non Davidis, vel Zorobabelis ἀπόγονος. At linea illa eadem fœminina, quod jam ſemel atque iterum te admonui, & habemus in cauſsâ confitentem adverſarium, Ariſtobulum germinavit, poſt Antigonum extinctum, qui Herodem Agrippam procreavit, Iudæis, & quidem cum magnâ gloriâ, imperantem, poſt Chriſtum in cruce interemptum, de morte reducem & cœlo ſuſceptum, de qua totâ re non eſt dubitatio. Imò vide quàm pronunties inconſideratè de regno extincto in Antigoni cruce. Illud enim quod cum illo extinguebatur, verum licet, non tamen merum regnum fuit. Parthorum ſiquidem regnavit beneficiarius, neque erat legitimum, ſed uſurpatum regnum, excluſo per vim & factionem Hyrcano, cui jus primogenituræ, ſacerdotium cum regno, deferebat. Quodſi regnum hoc iſtius Antigoni extinctum, Chriſtus Dominus reſuſcitavit, tu Chriſtum affirmas, regnum id quod conciderat, hoc eſt, terrenum non cœleſte, alienum non ſuum, uſurpatum non legitimè acquiſitum, deturbato hærede, violenter acquiſitum, reſtituiſſe. Non αὐτολεξεὶ, & totidem verbis hoc ſcio pronuntias, at ne te invito pronuntietur, abrade de Annalibus, *Regnum quod*, hoc eſt, illud ipſum quod Antigonus per malas artes & impietatem conſcenderat. Ne verò de Antigono lis intendatur, facilè foret Joſephum advocare teſtem, ſed non eſt opus cùm tale doceas, quod verum eſt, Parthorum favore ſublevatum, ejecto Hyrcano & in ordinem coacto, invaſiſſe imperium non ſuum. Quodſi Hyrcanum, cui ſceptrum debebatur, ejecit, & illius invaſit principatum Antigonus, non erat Rex ille, tyrannus forſan fuerat: alius ab eo prior vel poſterior, dicendus eſt ultimus Judæorum rex. Ita, neque regnum,

 nedum

nedum Iudæorum à Davide legitimum in Antigono crucifixo extinguebatur, nedũ in Christo, restaurabatur. Accedat, quod omnino est verissimũ, Hyrcanũ legitimũ illius regni hæredem, multis quidem annis Antigono extincto, supervixisse, usque ad victoriam Augusti Actiacam. Ita regnũ Iudæorũ si extinctũ sit dicendũ, in legitimi regis obitu & excessu, post Herodis Idumęi principatũ, in occiso per Herodem Hyrcano, non Antigoni supplicio, extinguebatur. Atque hactenùs illa, satis quidem multa, incommodè dicta, inconsideratiùs prolata, tacitè dissimulata, securiùs involuta, minùs explicata, in sententiâ Cardinalis de sceptro illo Iudę, dudum ablato, transferendo autem secundùm vaticinia prophetarum, cùm ille, ᾧ ἀπόκειται, omnis in cœlo terraque potestas, revelaretur. Superest ut paucis, licet neque forsan opus sit, nec ullâ constringamur necessitate, quid de toto hoc negotio existimandũ fuerit, expediamus.

Sect. VIII.

Semen mulieris, multis deinceps nominibus dictum. Iacobi vaticinium de sceptro auferendo, adimpletum in urbis desolatione, non Herodis introitu. Iustini, Eusebij, Athanasij, Hieronymi, Theodoreti sententiæ. Baronius falsò recitat Hieronymum. Novissima tempora. Vaticinia, de complemento, non vocanda ad calculos. Advent⁹ Christi duplex, contra Iudæos, Iohan. 21. Vaticinium Iacobi personale, generale. De gente capiunt Eusebius, Chrysostomus, Augustinus. Iudæi dicti post captivitatem.

Imprimis & ante omnia statuendum est, vaticinij istius partem & portionem, promissionem propheticam continere, de Messiâ & Servatore olim suscitando in populo Dei, de tribu Iudâ, in quo salus & fœlicitas consummarentur, cui dominium, principatus, & quicquid est sublime, quasi quoddam peculium reservaretur. Ille autem ᾧ ἀπόκειται, non est alius, quàm semen mulieris ab initio, stipulatione cum protoplastis factâ, caput serpentis conterendo promissum. Semen autem promissum mulieris, generali quâdam & amplissimâ significatione suâ intellectum, contractius deinde factum semen Abrahæ: cùm eidem à Domino diceretur, *In semine tuo benedicentur omnes terræ nationes.* Semen autem Abrahæ, tertia vice factum, *lætitia Isaci*, Isaci gaudium, *stella Iacob*: Iacobi stella, *leo de Iudâ*: leo de Iuda, *radix Iesse. Flos de Iesse, filius David*, qui de tribu Iudâ oriundus, promissionem accepit specialissimam, ita ut deinceps apud Prophetas non alio quovis titulo insigniatur ille, cui erant omnia reposita, quàm filius David, Rex Israel, David servus, & fidelis Domini exercituum. Secundò non minus constare debet hoc ipso vaticinio designari tempus illud cunctis nationibus desideratum, cùm in plenitudine dierum, *sanctus ille* foret inungendus, & *cornu salutis, in domo David*, omni credenti erigendum. Constat quoque tertiò, & immotum atque fixum in caussâ manere debet, juxta vaticinium & promissionem factam, in tempore præfinito & determinato, adimpleta esse omnia de sceptro & Legislatore Iudæ tum ablato, cùm ille mitteretur in hunc mundum, cui omnis in cœlo ac in terris potestas ἀπόκειται, *cuius erat iudicium, & tradebatur ei.* Tempus autem illud quo tempore

contigerit,

contigerit, quomodo defecerit Legiſlator & ſceptrum de Iudâ, admodum res eſt controverſa & ambigua, multiſque involuta difficultatibus. Et hic liceat nobis bonâ cum veniâ, à doctiſſimis, Cyrillo & Baronio diſſentire. Sic igitur ex ſententia communiori, & conjunctis teſtimonijs recentium & antiquorum ſtatuimus, paulò poſt adventum Ieſu Chriſti, non ut illi, paulò antequam veniret in carne, ſortitã eſſe hanc Iacobi prophetiam eventũ ſuum & perfectã conſummationẽ: cùm penitus concideret Iudæorũ politeia, deſolaretur urbs, & templũ in æternum, ceſſaret ſacrificium illud juge, nullo unquam tempore, ut priùs, reſumendum, nec conſtaret miniſterium vel ſacerdotium ulteriùs: cùm populus inauditis & planè ſtupendis calamitatibus attritus, factus eſſet εἰς διασπορὰν. Tunc penitùs ceſſaſſe ſtatuendum eſt, principatũ omnem de Iuda: remotũ de inter genua ejus Legiſlatorẽ. Hæc eſt illa ſententia, per quam ſemel poſitã atque explicatam, Iudæorũ & Iudaizantium blaſphemijs occurremus: Hæreticorũ fabulas & pertinaciam retundem⁹: Atheorũ illudemus διασυρμοὺς: eruditorũ curas atque ſtudia excitabimus. Non affirmat expreſsè, principatũ tunc, in ipſo momento defecturũ; neque enim vaticinia vel ſolent, vel debent ad calculos tam exactè devocari: Illud eſt quod ſtatuit, ſi quando contingat principatũ deficere, & Legiſlatores amoveri, certiſſimum eſſe, & conſtare debere, illum ᾧ ἀπόκειται, adveniſſe. Nobis certò conſtat hæc defeciſſe omnia, & penitus quidem defeciſſe à non paucis ſæculis. Non defeciſſe olim ante hæc tempora prorſus, conſtat per hiſtorias omnium ſæculorũ: ut de miſſo Meſſiâ ſimus perſuaſiſſimi: de tempore diligentiùs inquiramus. *Non auferetur*, inquit, *donec veniat:* ἕως ἔλθῃ, donec venerit. Veniſſe illum prius neceſſe eſt, quàm ſceptrũ penitus auferatur, aut deficiat in æternũ Legiſlator. Neque aliter antiquiſſimus Paraphraſtes, *Ille quidem non deficiet in ſæculum ſæculi, uſque dum veniat Meſſias:* hoc eſt, uſque dum comparuerit ille, & advenerit, in quo omnia, quæcunque olim fuerant in figuris, reipsâ ſunt adimpleta & conſummata. Non defecit in Zedechiâ; non defecit in Zorobabele; non in Aſſamonæorũ deleto principatu; imò ne in Herode Idumæo. Sed in Agrippâ defecit poſteriore: ſed in deletâ Iudaicâ politiâ; templo deſolato, incenſâ urbe, ſacerdotio confuſo & extincto, populo redacto in æternam ſervitutem, & facto in opprobrium univerſis gentibus, in illâ clade & deſolatione Flavianâ. Hæc eſt illa epoche, hic terminus completi vaticinij: exindè enim ſceptrũ, Rex, regnum, princeps, principatus, magiſtratus omnis; Lex, Politia, Propheta, Sacerdos, Templũ, terra, Deus, oĩa & ſingula Iudæis adempta ſunt: ipſi facti εἰς διασπορὰν & κατάραν univerſo mundo, in perpetuum. Ita ſtatuit expreſsè Iuſtinus Martyr, μετὰ τὸ αὐτὸν ἐλθεῖν, οὔτε προφήτης, οὔτε βασιλεὺς ἐν τῷ γένει ὑμῶν. *Poſtquam Chriſtus ille adveniſſet, neque eſt Propheta, neque Rex in populo veſtro.* Ita ille alloquitur Tryphonẽ Iudæum, vaticinium hoc Jacobi ῥητῶς & expreſſius exponendo. Qui & alibi eundem Iudæum ſic affatur, ut nihil queat recitari magis in rem aliquam accommodatè. *Porrò, nunquam prius in Gente veſtrâ eſſe deſiiſſe neque Prophetã, neque principẽ, ex quo aliquod imperium accepit veſtra natio, ne impudenter vel dicere audetis vel probare poteſtis. Nam Herodem ſub quo paſſus eſt* (ita enim lego, ὑφ' ὃ. quanquam lapſus eſt apertè doctiſſim⁹ pater in hiſtoriâ: quandoquidem non ſub primo Herode Aſcalonita, ſed ſecundo, illius filio, non Rege ſed Tetrarchâ. Chriſtus paſſus fuerit, & reſurrexerit) *Aſcalonitam ortu fuiſſe dicentes, nihilominus dicitis in gente veſtrâ extitiſſe ſummum ſacerdotem: adeò etiam ut tum vobis licuerit, iuxta legem Moſis, offerre ſacrificia & oblationes, & legitima alia*

quæque

quæque custodire: tum autem Prophetas, successione suâ usque ad Iohannem extitisse. Quemadmodum quoque cùm Babylonem abductus est populus vester, terrâ vastatâ, & sacris vasis sublatis, non desiit esse ex vobis Prophetes, qui Dominus & Dux, & princeps populi vestri fuerit. At post Christi nostri in gente vestra manifestationem, (ait, *post*, non *ante* Incarnationem: ab Herodis interitu, non in imperio.) *& mortem, haudquaquam Propheta existit, non extitit aliquando: sed & sub Rege esse desiistis: Adhæc & terra vestra desolata est, & tanquam custodia pomorum derelicta.* Hæc cùm protulerit antiquissimus omnium penè Patrum, & temporum Apostolicorum scriptor Justinus, idque etiam è sententia Rabbinorum paulò vetustiorum, maximum ille caussæ Baronianæ præjudicium næ quidem attulit, per conjunctas Iudæorum & Christianorum confessiones. Neque aliter Eusebius interpretatur, de Demonstr. Euang. lib. III. cap. II. pa. 62. Εἶτα, φησι, μὴ πρότερον ἐκλείψειν ἐκ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ, ἄρχοντας καὶ ἡγουμένους, ἢ παρεῖναι τὸν προφητευόμενον. τούτου δὲ ἐπιστάντος, καταλυθήσεσθαι μὲν αὐτίκα τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀρχὴν, αὐτὸν δὲ οὐκ ἔτι Ἰουδαίων, ἐθνῶν δὲ ἔσεσθαι προσδοκίαν. Ait apertè, *Postquam apparuerit*: ad temp⁹ manifestationis retulit quæ tum facta est in mundum universum. *Deinde* (sunt ipsissima Eusebij verba) *ait, non prius defecturum de gente ipsorum principem vel ducem, quàm is qui prædictus est advenerit in mundum. Qui postquam apparuerit, è vestigio Iudæorum principatus dissolvetur: neque Iudæorum erit ille ulterius sed gentium expectatio.* Et magnus ille fidei quæ est in Iesum Christum ὑπερασπιστὴς Athanasius, inter cætera, quæ ad isthoc dixerat vaticinium, concludit: *Si ergo vel nunc ullus est apud Iudæos aut Rex, aut Propheta, aut visio, rectè inficiantur Christum venisse. Sin autem neque Rex, neque ulla Prophetia superest, sed obsignata est in posterum omnis prophetia, & civitas & templum direptum, quorsum ista impietas & tergiversatio, ut cùm ista facta videant, Christum negent?* Accedit sententia Hieronymi ad istos, & Theodoreti in Geneseos locum: quorum iste, defecisse sacerdotium affirmat, tùm, cùm hoc vaticinium compleretur. Nam post Matthiam, & Agrippam, regem hunc atque summũ sacerdotem illum, qui captæ supererant civitati, non fuit neque erit adhuc in Israel, regnum aut sacerdotium in æternum. Hieronymus in eodem non alio loco, quàm quo nitebatur Cardinalis, commentarijs nimirum in Prophetam Sophoniam, planissimè descendit in hanc ipsam opinionem. *Erit autem*, ait vates, *in die hostiæ Domini*: ad quæ, scriptum sic reliquit Hieronymus: *Vsque ad illud tempus perseverarunt Reges de Iudâ, de stirpe David, secundùm prophetiam, Non deficiet sceptrum de Iudâ*, &c. *Post hostiam enim Christi ablatum est regnum à Iudæis.* Post hostiam ait Domini, in arâ nimirum crucis oblatam: non post ortum, vel ante nativitatem Domini, in speluncâ, aut Herodis Idumæi principatum: statuit ergo vaticinium adimplendum, post *hostiam Domini*: non ante vel ad *præsepe*: aut cultum & remunerationem Magorum. Ita tempora sunt diversa, eventus non idem, nec finis & complementum in eodem secundùm Hieronymum & Cardinalem. Et certè Pererius eruditè advertit, differentes attulisse Hieronymũ sententias, duobus istis in locis, commentarijs nimirum ad Sophoniam & Ezechielem, ab illâ, quam affingit Baronius opinione, huic Patri: cùm tamen eadem ipsa commentaria Baronio Pererius inscriberet, à quo dissentiebat. Quodsi verum prodiderit vir eruditus, adhuc alibi etiam Hieronymus in hæc ipsa descendit. Nam postquam ad Cyrillum hunc adjunxerat, notatis ad marginem, quos modò dixi, locis, sic concludit, *Licet aliter aliquando contrarium dixerit.* Non in illis ad Sophoniam vel Ezechielem, aliter: restat igitur,

tur, quod adhuc alibi idem dixit. Nolo patrum calculis advocandis immorari, ſatis teſtium in cauſsâ recitavimus, qui de novitate noſtram hanc ſententiam abſolutam, in antiquorum claſſem tranſcribent & tranſponent. Et certè, de noviſſimis temporibus Patriarcha, quod affirmat ille ipſe in vaticinio, intellexit quæ prædixerat olim eſſe ventura in Iſraele. *Congregamini*, ait, *ut enuntiem ego vobis, quid venturum ſit ſuper vos in noviſſimis diebus.* Noviſſimi autem dies, *acharith iamim*, licet tempora interdum remotiora ſignificent, à captivitate Babylonica ad τὴν ἐσάρκωσιν, tamen peculiari ferè Scripturarum eloquio, de Meſſiæ temporibus uſurpantur. *Erit*, inquit Iſaias cap. II. *in noviſſimis diebus præparatus mons Domini in vertice montium, & elevabitur ſuper colles, & confluent ad eum omnes gentes.* Quæ totidem penè verbis leguntur, apud Micheam repetita cap. IIII. & tam à Iudæis, quàm Chriſtianis, de Meſſiæ politiâ intelliguntur. Neque aliter Apoſtoli intellexerunt, qui ſua ipſorum tempora, noviſſima vocaverunt, ab exorto illo lumine gentium omnium: Ita enim Iohannes I. Epiſt. II. loquebatur, *Noviſſima hora eſt: & ſicut audiſtis, quia Antichriſtus venit: nunc Antichriſti multi facti ſunt. Vndè ſcimus, quia hora noviſſima eſt.* Et Paulus ad Hebræos I. II. Ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ, *Noviſſimis autem hiſce diebus alloquutus eſt nos in filio ſuo.* Poſtquam venerat, & alloquutus fuerat is qui mitti debuit, ordinatus ab æterno, tempora Noviſſima nominantur. Ejus enim regnum ſtabiliendum ἐν ἐσχάταις ταῖς ἡμέραις prædicebatur. In quibus toto orbe vagatur ille populus propter necem Meſſiæ olim illatam, quemadmodum prædixerat futurum divinus Moſes Deuter. XXXI. *Occurrent vobis mala in extremo tempore, quando feceritis malum in conſpectu Domini, ut irritetis eum per opera manuum veſtrarum.* At enim verò anni tum effluxerant à nativitate Servatoris LXXIII. præter propter, cùm conſummaretur & eventum ſortiretur hoc vaticinium. Rectè. Sed & anni non minus, ut videri poſſit, multi, ab ablato per Herodem principatu Iudæ, & regno tranſlato ad gentem alienam Idumæos, & illud ipſum ſecundùm prædictionem Iſac Eſauo olim dictam de Iacobo, cùm nondum Meſſias naſceretur. Eſto autem, multò plures effluxiſſent: non ſunt adeò coercenda vaticinia: neque Dei voluntas circumſcribenda. Qui volunt in Herode defeciſſe ſceptrum, non ſtatim adveniſſe Meſſiam contendunt, poſtquam illi, Conſulibus Calvino & Pollione, regnum Senatus & Auguſtus confirmarunt. Totos annos viginti octo interveniſſe vult Baronius, priuſquam in Bethlem naſceretur: ultra equidem triginta largiri debuit, à ſemoto Legiſlatore & tranſlato ſceptro, neque tamen, ὃ ἀπόκειται, naſcebatur. Satis ergo vaticinijs factum eſſe ſolet, ſi eventum ipſorum & complementum, non in ipſo τῷ νῦν, & momento temporis, ſed in vicinitate quâdam terminemus. Dictum eſt, illud *veniet*, non præſentem denotare, ſed præteritam rei prædictæ mentionem: & jam quidem adveniſſe Meſſiam oportere, cùm ſceptrum de Iudâ auferretur, non priuſquam veniret, auferendum fuiſſe. Et verè quidem dictum, ſecundùm Cardinalem & Cyrillum, qui per annos, præter propter, triginta elapſos poſteriora faciunt τὰ δευτερεῖα, quàm fuit tempus erepti Iudæis ſceptri in Herode. Sed & aliter occurrendum eſt huic ſcrupulo, & in ipſomet adventu, ac illius τὸ νῦν, τὸ τέλος & terminus defigendus impleti iſtius vaticinij. Χριστοῦ γὰρ παρουσίαν καταγγελλόμενοι, οὐ μίαν μόνον,

ἀλλὰ

ἀλλὰ καὶ δευτέραν, *Christi præsentiam annuntiamus*, (ait alter Cyrillus Hierosolymitanus) *non unam duntaxat, sed & alteram.* Et certè memorant adventum Prophetæ geminatum. Primum in quo ille ἄτιμος, καὶ ἀειδὴς, καὶ θνητὸς φανήσεσθαι κεκηρυγμένος ἦν, *Prædictum fuerat adventurum illum inhonoratum, invisibilem, aut sine ulla specie & decore, mortalitatem indutum:* secundus, ὅτε ἐν δόξῃ, inquit Iustinus Martyr. Quæ duo tempora inter se tam disiuncta, & rationibus diversis disparata, ἀναμὶξ plerunque, sicut notat idem scriptor, præter antiquitatem, eruditissimus, in sacris literis à Prophetis proponi solent: ita ut vix aut quidem ne vix internosci queant, ne quidem ab acutis Interpretibus, quæ uni quæ alteri congruant, aut adaptari adventui debeant. Porrò duplex est ἐν δόξῃ ille adventus: tam, cùm adversus homines, hunc vel illum, singulares; quàm cùm adversus plures, exercetur. Particularis ille, in novissimo sui cujusque tempore: generalis iste, in novissimo dierum omnium. Iudex in utroque idem Christus: idem est adveniens utrobique. Neminem enim Pater judicat, sed judicium omne in Filium transcripsit. Iohan. xxi. ad Simonem Petrum de dilecto discipulo ait Veritas, Ἐὰν θέλω αὐτὸν μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σέ; *Si illum manere velim usque dum advenero, quid ad te? Venero* autem, ad judicium exercendum. Non universale, in fine mundi, (quod falsò discipuli arbitrabantur, & non nemo ex antiquis, post Hippolytum credidit apud Augustinum, tractatu 124. in Iohannem: nam diu est cùm discipulus ille sub Trajano Cæsare, Ephesi viam sit ingressus universæ carnis) sed contra Iudæos particulare, quo & urbs, & regnum, & respublica, & ipsi denique desolati, quasi fato quodam occubuere. Ita locum exponit, sequutus vetustiores Theophylactus, Κατὰ τῶν σταυρωσάντων με Ἰουδαίων, μέλλων αὐτοὺς διὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων ῥάβδου πατάξαι, καὶ καταστρέψαι τὴν πόλιν αὐτῶν. *Donec venero: in iudicium scilicet, contra me crucifigentes Iudæos, quos per Romanorum virgam sum percussurus, & subversurus eorum civitatem.* Quo quidem casu, cùm sceptrum, & Legislator ablatus, defecerint omnino, adimpletum est quod dixit, *Non deficiet* &c. *donec venerit:* cùm autem venerit tunc deficiet, & postquam defecerit in adventu illo glorioso, non restituetur in æternum. At ad illa usque tempora regnatum nequaquam est in Israel per duces de Iudâ & domo David. Fateor equidem, neque opus erat, ut regnaretur: nec secundùm Cardinalem regnatum est. Regnum enim propriè dictum finitum est in Zedechiâ ante μετοικεσίας. Regnum, impropriè, hoc est, potestas & principatus, in Zorobabele, quod profectò constare poterit, terminatus: neque enim à Zorobabele, de domo David & tribu Iudâ quispiam deinceps in Israel fuit cum imperio. Si per Assamonæos recuperatum, (quod affirmat) dixerit principatum, præterquam, quod hoc liquidò falsitatis convicerimus, non enim erant illi de Iudâ sed de Levi, tum ne quidem in Herode principatus defecit ad eum modum, cùm ab exitu illius per lineam fœmininam, in Herode Agrippâ repullulaverit. Sed non erat opus ut regnaretur. Non enim de Iudâ filio Jacob, in individuo dixit: non in particulari de tribu Iudæ: sed de gente Iudæâ & natione. Sensus ergo est, Iudæos ab illo tempore primo, quo cum cæteris gentibus censebantur, non desituros gentem esse, nec dissipandos, sed cum formâ aliquâ reipublicæ perstituros, sacerdotium & legem retenturos, usque dum Messias advenisset, quo semel revelato, futurum è vestigio ut in Israel accedat desolatio.

neque mirum videri debet: neque ſcrupulus in contrarium objiciatur aliquis, quaſi iſta quæ in hoc vaticinio continentur, tribuj Iudæ congruere in particulari deberent. Cur enim tribui, ſi non Perſonæ? Perſonam alloquitur; *Iuda, te laudabunt:* & tamen nihil ferè eſt per totum hoc Iacobi vaticinium, quod individuo intelligendum venit. Compellat enim filios indefinitè: *Congregamini, & audite filij Iacob.* Congregamini, ut annuntiem quæ ventura ſunt vobis. Vobis autem, non Rubeno, Simeoni, Leui, Iudæ. Eſt enim vaticinium de nouiſſimis diebus, cùm Patriarchæ ipſi, quos alloquebatur, in pulvere terræ, in terrâ ſilentium, conquieſcerent. Nuſquam Dan in via coluber fuit. Nunquam Nepthali cervus: Benjamin lupus, ne per ſimilitudinem dici poterant; quicquid ille delirat, qui per titulum Teſtamenti Patriarcharum, mundo illuſit circumforaneus. Iudam nemo è fratribus adoravit: Ioſephi potiùs hoc encomium fuiſſet. Sed tribum Iuda in Dauide adorarunt. Dan per Sampſonem coluber in via. Simeon & Levi diviſi in Iacob. Sunt tamen perſonalia nonnulla intermixta, non ad tribum ſpectantia ſed perſonam. Quale quod patraverat flagitium Ruben; *Principium roboris, & initium doloris: cubile aſcendiſti Patris tui:* quale facinus admiſerunt Simeon & Levi, fratres in malo, *In furore ſuo occiderunt virum, & in voluntate ſuffoderunt murum.* Quod ſi de perſonâ atque tribu indiſtinctè, indefinitè atque alternatim dicantur adeò multa, quid impedit quo minùs veluti de tribu vnâ quadam & cognatione dici quæ videntur, ad gentem ſpectent univerſam, & referri eò debeant, cum caput gentis totius illæ tribus, puta Ephraim & Iuda, futuræ eſſent? Gens Iſraelitica quanta quanta, de femore Iacobi oriebatur, in tribus duodecim diſtributa; coünitæ & coalitæ ad Hieroboami tempora, quod notum ex Hiſtoriâ, conſtiterant: exinde diviſæ univerſim: ita ut X. è XII. Hieroboamo: duæ reliquæ Roboamo adhærerent. Traductis X. tribubus per Salmanaſſerem, regnum Iuda permanſit à regibus ordinatum è domo Dauid, quod & ipſum quoque tandem corruit ſubverſum per Babylonios, & populus traductus in captivitatem. Septuaginta peractis in captivitate annis, remearunt domum in avitas ſedes, & in unam rempub. coaluerunt, & tum demum (quod relatum eſt à Ioſepho) quotquot reuerſi ſunt è Babylone, quicunque perſtiterant in terrâ Chanaan, de omnibus tribubus ſuis ἀνάμιξ, Iudæi cęperunt appellari ἐξ ἧς ἡμέρας ἀνέβησαν ἐκ Βαβυλῶνος, ἀπὸ τῆς Ἰούδα φυλῆς, αὐτοί τε καὶ ἡ χώρα προσηγορίας μετέλαβον. Hoc cùm Iacob Patriarcha in ſpiritu videret, Iudam tribus ſuæ patrem, in tribu illa: & populum, in utroque capite & coryphæo populi, compellavit; & de rebus in noviſſimis diebus gerendis, in quibus illi diebus, Iudæi dicebantur, præmonuit, non eſſe auferendum à Iudæis principatum, aut ultimam deſolationem invehendam, donec veniſſet in carne, & conſummaſſet omnia qui venturus dicebatur Chriſtus Dominus. Quocirca doctiſſimus Chryſoſtomus, & in Scripturis enarrandis Græcorum primus, hanc prophetiæ partem exponens ita loquitur; Μέχρι τότε διαρκέσει τὰ Ἰουδαϊκά. *Eo uſq; res & ſtatus Iudaicus perſiſtet.* Hoc eſt, populi totius πολιτεία, non tribus illius principatus. Καὶ οἱ ἄρχοντες οἱ ἐξ Ἰουδαίων, *& de Iudæis principes viri cum imperio:* de Iudæis iterum, gente totâ, quę ex omnibus tribubus coaluerat, & Iudæi à Iuda dicebantur: ἕως ἂν ἐκεῖνος παραγένηται, uſque dum advenerit (tempus jam præteritum) ille in quem confident nationes. Ἰουδαίων δὲ νῦν, Euſebius affirmat, οὐ τὴν φυλὴν ὀνομάζει, ἀλλ' ἐπεὶ καὶ τινα

 προσωνυμίαν

προσωνυμίαν ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις ἀπὸ βασιλικῆς φυλῆς Ἰούδα τὸ πᾶν Ἰουδαίων ἔθνος ἐχρημάτιζεν, ὡς καὶ εἰς σήμερον Ἰουδαίους ὀνομάζεσθαι σφόδρα θαυμαστῶς καὶ προφητικῶς τὸ πᾶν ἔθνος Ἰουδαίων ὠνόμασεν, ὥσπερ ὃν καὶ ἡμεῖς Ἰουδαίους προσαγορεύομεν. *Iudam in præſenti non tribum vocavit, ſed valde admirabiliter de more Prophetarum, quandoquidem temporibus ſuccedentibus, per quandam denominationem, ab illa regiâ tribu deductâ appellatione, univerſa natio Iudæi appellabantur, gentem hoc in loco Iudaïcam quam nos etiamnum dicimus, nominavit.* Et in fidei dogmatibus diſceptandis princeps Auguſtinus ad eundem modum. *Iudæi Herodem regem alienigenam habere maverunt, quo regnante natus eſt Chriſtus; Iam enim venerat plenitudo temporis ſignificata prophetico ſpiritu, per os Patriarchæ Iacob, ubi ait, Non deficiet princeps ex Iuda, neque dux de femoribus ejus, donec veniat cui repoſitum eſt, & ipſe erit gentium expectatio. Non ergo defuit Iudæorum princeps ex Iudæis, uſque ad Herodem quem primum acceperunt alienigenam regem.* Non dixit, hoc in loco Auguſtinus (18. de C. Dei, cap. 45.) *Non deficiet princeps ex tribu Iuda.* Sed *non defuit Iudæorum è Iudæis princeps:* ejuſdem gentis generiſque; quod verum eſt. Nam à reditu, ſemper per proprios Principes & Magiſtratus, per Pontifices, Duces, Reges reſpub. adminiſtrabatur, donec ſublatum eſt, utcunq; non penitus, in Herode, ſceptrum, & tranſlata dominatio ad alienos, à ſanguine, fœdere, & femore Iacob. Sed agnoſcit Auguſtinus cum Baronio, adimpletum vaticinium in Herode. Certè quidem, nec abnuimus in Herode. Nam duorum ſummorum in omni literaturâ, ſententia de Herode, ab omnibus meritò explodenda eſt, quâ contra Chriſtianiſmi proceres, de vaticinio, & Herode alitèr ſtatuitur. Sed ita in Herode, ut non in illo tantùm. Ablatum eſt in eo ſceptrum eo modo, quo nunquam priùs ab edicto vaticinio: ſed per Inchoationem tantùm, cum cæpiſſet adimpleri vaticinium: ablatum eſt autem poſt Herodem eo modo, quo nec in Herode ipſo auferebatur; per adimpletionem conſummatam. Hoc enim quod ſemel atque iterum dicebatur, ratum atque fixum manere debet, complementum vaticinij atque ἔκβασιν non eſſe in anguſtias compingendum, ut ad horulæ unius, diei, menſis, anni ſpatium annectatur: ad principium vel finem imperij Agrippæ, Iunioris, vel Herodis primi: ortum, vel Aſcenſionem ſervatoris: Initium vel *clauſulam itinerarij filij Dei.* Cum Herodes Idumæus, proſelytus, alienus à ſanguine Iſraelis, Romanorum beneficiarius capeſſivit imperium in Iudæa, cœpit adimpleri, quod prædictum olim fuerat, *Non deficiet princeps,* & quæ ſequuntur. Cum per arma Romanorum deſolarentur omnia, tum quod ceperat, complementum accepit, & omnino ſortiebatur τὴν ἔκβασιν & effectum. Eo ſenſu & ſententia eruditiſſimus Baronius quàm veriſſimè ſcripſit, *Nunquam æquè defuerat atque tum defecit.* Nunquam æquè: nam tum primum ἀλλόφυλος Hieroſolymis in Iudæa imperavit. Cum verò regnum omne, & principatus cujuſcunque, Sacerdotium, Lex, Prophetia, Templum, ſacra, religio, deſolarentur, tum magis defecit quàm defecerat unquam: tunc ablatum eſt ſceptrum & Legiſlator; ſortitumque eſt τὴν ἔκβασιν adimpletam, vaticinium illud, poſt cætera omnia conſummata, quæ Prophetæ prædixerant adimplenda. Atque hæc eſt veriſſima ac certiſſima Iacobi vaticinij interpretatio, quam nec ulla impellet dubitatio, nec poterint οἱ ἐξ ἐναντίας cavillari.

SECT.

SECT. IX:

De Herode quæ tradit Cardinalis Baronius. Idumæus ortu. Nicolaï Damasceni, Historici πολυγραφωτάτου, *domus Herodianæ assentatoris, sententia de Herode. Iudæorum tabulæ genealogicæ. Herodes non primùm Gentilis, tum proselytus: sed Paganus ad finem potiùs vitæ. Proselyti non iidem qui* νεόφυτοι. *Maldonatus notatus.* δένδρα νεόφυτα. *Gerim. Georæ.* ἐπιμίκτοι: *qui confundantur interdum cum proselytis. Hesychius, Baronius notati. Idumæi circumcisi. Iudæi religione. Proselytorum mores dissoluti.*

DIctum est de regno Iudaïco transferendo secundùm vaticinium Prophetæ Iacob: sequitur apud eundē ordine conveniente, de Herode, ut eum vocat Iustinus Martyr, Ascalonitâ, termino vaticinij illius Patriarchalis, & Iudæorum alastore tractatio; sectione ergo V. in Apparatu, de eodem in hæc verba reliquit ille scriptum: *Herodes Idumæus, Gentilis homo, postea proselytus, Iudæorum regnum capessivit.* Et posteà in eâdem sectione iterum: *Nunquam tamen aliquis suffectus est Rex alienigena, qui regnaret in Iudæâ, nisi cum Herodes Idumæus obtinuit regnum.* Factum hoc notavit in eodem loco, ad annum secundum Olympiadis C. XXX. IIII Conss. Calvino & Pollione. Tria igitur de Herode commemorat Cardinalis. Originem generis: *Idumæus, alienigena.* Religionem professionemq; cultus: *Gentilis homo, tum proselytus.* Regnum in gentem Iudæorum. *Regnum in Iudæâ capessivit.* De regno ejus aliàs, quando initum: quomodo acquisitum: quamdiù regnatum in Iudæâ. In quibus singulis mirificè laborant Apparatus & Annales. In præsenti de genere & religione: quæ certè nulla fuit, nisi prout regnandi rationes, & πολιτείας flagitabant, est agendum. Ait ortu extitisse Idumæum. Et rectè ait (licèt sint qui dissentiunt etiam num, & olim aliqui reclamarunt,) alienum extitisse à semine Iudæ, domo Dauid, non extractum de fœmore Iacob. Fuit enim, quod ponitur in confesso, filius Antipatri cujusdam, qui cum de nomine parentis sui Antipas ipse diceretur, mutato nomine voluit potiùs Antipater quàm Antipas appellari. Antipas iste, seu Antipater, cum φίλος esset Ὑρκανοῦ (qui gerebat Hierosolymis Pontificatum, & cui per ætatis prærogativam, Iudæorum etiam regnum debebatur) & πολλῶν, quemadmodum Iosephus testatur, εὐπόρων χρημάτων: essetque præterea δραστήριος ἀνὴρ, & τοῦ γένους προέχων, *vir actuosus, & præcipuâ nobilitate præditus*, magnam sui nominis existimationem in Iudæâ, & vicinijs concitavit. Qui cum aliquandiù floruisset in maximis negotijs rebusque gerendis, Romanorum principibus, & Iudæorum genti commendatus, tandem vir sanè admirabilis, veneno tollitur per quendam qui Hyrcano à poculis fuerat, Malcho quodam Arabe procurante, relictis è Cypro uxore liberis, Phasaelo, Herode, Iosepho, Pherorâ, & fœminej sexus unicâ filiolâ Salome. Hæc Iosephus suggessit in Antiq. Lib. XV. XI. & XIX. Erat horum mater nomine Cypros, Arabissa gente, non ortu Cypria, quod prodiderunt. Est enim nomen mulieris proprium, non autem gentis appellativum. Dissentit ab his Nicolaus Damascenus,

Orator,

Orator, Philoſophus, & hiſtoriarum olim Scriptor celeberrimus, & cum primis πολυγραφώτατος. Ἱστορίαν συνέγραψε γὰρ πολλὴν, quemadmodum retulit Athenæus. Lib. XIIII. Dipnoſophiſτῶν. Certè πολλὴν ἱστορίαν, cum ad libros ſupra CXX. excreverit illud opus, ſi non plures, quemadmodum è Græcorum ſcriptis conſtat. Ille Nicolaus apud Ioſephum, Herodem dixit eſſe

Antiq. xiiij. ij.

γένους ἐκ τῶν πρώτων Ἰουδαίων, τῶν ἐκ Βαβυλῶνος εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἀφικομένων, Originem traxiſſe à Iudæis illis, qui omnium primi, (nimirum ſub initio principatus Cyri,) è captivitate Babylonicâ domum revertebantur. Nemo veterum præter Nicolaum hoc ſcripſerat de Herode, Ioſephus ait. Et mentitus eſt illud in hiſtoriâ Nicolaus, (quemadmodum alia quoque non pauca) Ἡρώδῃ χαριζόμενος in illius gratiam, cui ſummâ familiaritate ſanctus fuerat, & à conſilijs plerunque ſecretioribus. Commentum hoc Damaſceni perfacile fuit temporibus illis, è tabulis Genealogicis refutare, quæ & publicè & privatim cuſtodiebantur. Erant enim Iudæi omnes, harum rerum cum primis ſtudioſi, quippè qui cum de Nobilitate ſua ab Abrahamo gloriarentur, tum ſemen illud Iſraelis promiſſum, benedictum, venturum è ſuâ gente certiſſimè expectabant. Hanc ob cauſſam, quod memoriæ mandavit Ioſephus, mittere ſolebant Hieroſolymas, conſcribentes à patre nomen nuptæ, & ab antiquis retrò progenitoribus. Neque obſtat quod Herodes illas tabulas abolendas, ſui generis ſibi conſciùs alieni, omni ope operâque ſatagebat: Nicolaj iſtius forſan conſilio, quo hiſtoriæ ſuæ maculas palliaret. Ὀλίγοι δὲ τῶν ἐπιμελῶν, ἰδιωτικὰς ἑαυτοῖς ἀπογραφὰς, ἢ μνημονεύσαντες τῶν ὀνομάτων, ἢ ἄλλως ἔχοντες ἐξ ἀντιγράφων, ἐνακρυβοῦντο, σωζομένης τῇ μνήμῃ τῆς εὐγενείας, inquit Euſebius Libi. VII. hoc eſt interprete Chriſtophoiſono, *Erant tamen nonnulli antiquitatis replicandæ ſtudioſi, qui nomina à vitæ ſtirpis vel tenentes memoriâ, vel ex ſcriptis Annalibus promentes, privatim ſibi indices conficiebant: magnoperèque propterea gloriabantur, quod ipſorum nobilitas ita foret ad poſteros reſervata.* Quocirca immotum & fixum maneat quod primò loco ponitur in apparatu, Herodem ortu & genere Idumæum fuiſſe. Viros doctos quid aliud dixeris quam φρενήτιδων, qui cum Nicolao palpone, & affectatore domus Herodianæ, alius ſtatuerunt. Eſto etiam adimpletum, ut modo tangebamus, quod prædictum erat olim, dum Eſauum alloquitur per Iſacum: Deus futurum eſt ut excuſſo jugo, nempè ſervitutis, ſuperior evadas fratre tuo ſervitutis enim jugum Eſaui poſteri, ſub rege Amaſiâ, excuſſerunt: Iudæos, à Iacobo oriundos, in Herode rege ſubegere: ſed id quod ſequitur deinceps in apparatu, Hominem fuiſſe Herodem primò Gentilem, poſteà factum eundem proſelytum, hoc perindè atque illud non videtur eſſe verum; certè ſuâ non caret difficultate. Vox utraque Cardinali uſurpata hoc in loco, Gentilis nimirum & proſelytus, pertinet ad religionis profeſſionem, & cultum numinis alicujus. Religio tum fuit bipartita, Paganornm, qui idola & ſimulachra, Deos falſos & fictitios venerabantur. Iudæorum, qui colebant Deum verum; Deum unum & unicum, cœli & terræ conditorem, modo ipſis per Moſen revelato. Fiebat interdum ut à Paganiſmo nonnulli tranſirent ad Iudæos, ſacra, Deum, religionem illius populi ſuſcipientes: Proſelytos illi iſtos, quod pauci ignorant, appellabant, eò quod deſertis Dijs ſacriſque ſuis ad partes Iudæorum aggregarentur. Conſtat hoc ex hiſtoria Euangel. Matth. 23. 15. ad quem locum in hæc verba Hieronymus ſcripſerat. *Scribæ ac Phariſæi totum orbem luſtrantes propter negotiationes, vel diverſa lucra,*

Lib. I. contra Appionem.

lucra, à discipulis captantes, quasi sub imagine pietatis, studium habebant de gentibus facere proselytum. In veteri testamento vocabantur Gerim, advenæ scilicet ac peregrini. *Numeravit Salomon omnes Gerim*: II. Paralip. II. hoc est proselytos & advenas qui in Israel erant. Ad quam vocem Hebraïcam videtur respexisse translationis vulgatæ in novo testamento author, qui προσήλυτον non semel *advenam* interpretatur. Ut, *Nicolaum advenam Antiochenum*, Acts VI. V. Non est idem cum νεοφύτῳ ὁ προσήλυτος quod non nemo opinatur post Maldonatum, ad I. Timoth. III. VI. προσήλυτος enim semper dicebatur, licet multos annos esset Iudaïsmum professus, atque adeò in illo consenuisset proselytismo neque unquam inter filios Israelis censebatur, aut eorum fruebatur privilegijs: ne posteri quidem ipsius unquam, quemadmodum docuit Abulensis. Non illis favebat annus jubilæi, aut lex recuperandæ libertatis, aut remissionis debitorum: aut qui progressus fecerat in fide Christi, cessabat Neophytus nominari. Non vult Paulus νεόφυτον Episcopũ creari: caruissent Christiani Episcopis suis & præsidibus si quod olim proselyti apud Iudæos, Neophyti fuissent inter Christianos: hoc est si nomen illud adhæsisset perpetuo proselytis illis, qui à Paganismo ad Christum transiebant; quemadmodum inter Iudæos olim proselyti vel Gerim perpetuò dicebantur. *Omnis Ecclesia gentium proselyta est*, ut in Psalmum 145. habet Augustinus. *Et tamen non Apostolo contradicit, verum jam nullus hospes est & advena*: Ephes. 2. 19. *Adventitia est ad patres Ecclesia Gentium, non de carne nata, sed imitando filia*: Concines tamen omnes sanctorum sunt, συμπολῖται τῶν ἁγίων καὶ οἰκεῖοι Θεοῦ. Neophytos appellavit Apostolus illos, qui nomina sua Christo non ita pridem dederant, & in album ascribebantur Catechumenorum: quo sensu in re rusticâ novellæ arbores, δένδρα solent νεόφυτα nominari. Undè & Suidas νεόφυτον reddidit, τὸν νεωστὶ φυτευθέντα. Potiùs illi sunt νεόφυτοι quos Paulus designavit, qui ἀμάτε μαθηταὶ καὶ διδάσκαλοι erant quemadmodum loquitur Nazianzenus, dum egregie depingit in Apologiâ primâ, τοὺς προσπτεῖς ἱερεῖς καὶ ἐκ τῶν παρχαίων. Quem locum non exscribo quia longior est. Inter Canones qui vocatur Apostolorum, unus est qui videtur intendisse locum Paulinum. Τὸν ἐξ ἐθνικοῦ βίου προσελθόντα καὶ βαπτισθέντα οὐ δίκαιόν ἐστι παραυτίκα προχειρίζεσθαι ἐπίσκοπον, εἰ μή πως κατὰ θείαν χάριν τοῦτο γίνοιτο. *Eum qui transierit à gentilismo, & sacrobaptismati initiatus fuerit, protenus Episcopum fieri, non est æquum, nisi forsan per divinæ gratiæ dispensationem fiat.* Quomodo aliquando contingebat, in beati Ambrosij promotione ad Episcopatum Mediolanensem: Diversi erant à Gerim seu proselytis atque advenis, Georæ nominati. Nam præter Samaritanos per illa tempora, tria præcipuè hominum genera Palæstinam incolebant. Israelitæ, Georæ, & Proselyti. Georæ dicebantur ij, quales erant qui genus ducebantur & originem suam ab ijs quorum olim fuerat terra Chanaan, priusquem addicta Abrahamo, illius posteris per Iosuam divideretur. Erant isti distincti à proselytis, nec non ab altero quodam peregrinorum genere qui vocabantur ἐπίμικτοι. Erant autem Επίμικτοι illorũ posteri, qui unà cum Mose atq; Israelitis ex Ægypto exierunt. Hoc apparet ex Africani testimonio quem citat Eusebius Lib. I. Hist. cap. VII. Ἀναγεγράπτων δὲ εἰς τότε ἐν τοῖς ἀρχείοις ὄντων, τῶν Ἑβραϊκῶν γενῶν, καὶ τῶν ἄχρι προσηλύτων ἀναφερομένων, ὡς Ἀχιὼρ τοῦ τε Ἀμμανίτου, καὶ Ῥοὺθ τῆς Μωαβίτιδος· τῶν τε ἀπ᾽ Αἰγύπτου συνεκπεσόντων ἐπιμίκτων· ὁ Ἡρώδης, οὐδέν τι συμβαλλομένου Ἰσραηλιτῶν γένους αὐτῷ, καὶ συνειδότι τῆς δυσγενείας, κεντούμενος ἐνέπρησεν αὐτῶν τὰς ἀναγραφὰς τῶν γενῶν, οἰόμενος δυγενὴς ἀναφανεῖσθαι, τῷ μηδ᾽ ἄλλον ἐκ δημοσίου συγγραφῆς

συγγραφῆς τὸ γένος ἀνάγειν ἐπὶ τοὺς πατριάρχας, καὶ προσηλύτους, τούς τε καλουμένους γιώρας ἢ τοὺς ἐπιμίκτους, *Cum ad illud usq; tempus in Archivis descriptæ Hebraicæ genealogiæ conservarentur: nec non eorum ortus & origines, qui ad Proselytos usq; olim pertingebant: Achor nempè Ammonitem, & Ruth Moabitida: atque ad illos epimictos qui unà ex Ægypto commigrarant. Herodes, quandoquidem Proselytorum genealogiæ nihil ipsi quicquam conferebant, simul conscientiâ suæ ignobilitatis perculsus, tabulas illas combussit genealogicas: Nobilissimum se visum iri arbitratus, cum nemo prorsus posset, è tabulis adhuc publicis genus suum producere ascendendo, ad Patriarchas, Proselytos, Georas qui vocantur aut Epimictos.* Quo tamen in loco tam illustri, Georæ & Epimicti non distinguuntur in nuperâ editione Allobrogicâ, cum tamen inter se nil commune habeant. Sed editione illâ nihil unquam prodijt vitiosius: neque quicquam mangones illi, aliud quæsiverunt in Eusebio, Iosepho, alijs authoribus, quàm lucellum, quos titulis splendidissimis & ementitis nequissimè prostituere solent. Eosdem Georas & Proselytos distinguit doctissimus Iustinus Martyr pag. 350. Parisinæ nuperæ editionis. Ταῦτα μὲν ὑμεῖς εἰς τὸν Γηόραν, ita enim scriptum in Iustino, καὶ τοὺς προσηλύτους εἰρῆσθαι νομίζετε, τῷ ὄντι δὲ εἰς ἡμᾶς εἴρηται, τοὺς δι' Ἰησοῦ πεφωτισμένους. *Hæc vos in Georam & proselytos vestros dicta arbitramini, re autem verâ sunt de Nobis promulgata, quotquot sumus per Iesum illuminati.* Quanquam non distinguuntur interdum istæ voces, cum nimirum extentâ significatione, proselyti dicantur illi omnes, qui quocunq; modo, cum fuerint circumcisi, sunt ad Israelem aggregati. Οὐ γὰρ χρήζουσιν οἱ προσήλυτοι διαθήκης, εἰ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πᾶσι τοῖς περιτεμνομένοις κειμένου νόμου, περὶ ἐκείνων οὕτως ἡ γραφὴ λέγει προστεθήσεται καὶ ὁ Γηόρας πρὸς αὐτοὺς, καὶ προστεθήσεται πρὸς τὸν οἶκον Ἰακώβ. *Nam proselyti vestri nihil indigent testamento, si unâ eademque omnibus circumcisis lege propositâ, de ijs ita Scriptura loquatur, Et apponetur etiam Georas ad ipsos, & apponetur ad domum Iacob.* Sed propriè loquendo distinguuntur, licet ista legantur apud Iustinum, loco superiorem illum mox consequente. Hujusce porrò vocis Scriptura est diuersa; in Iustino Γηόρας est: Γειώρας apud Iosephum. Eusebij codices Γειώρας repręsentant, quomodo etiã scribitur in Hesychio, cujus locũ confusum sic distingue, & lege. Γειώρας, γείτονας. ἐξ ἄλλου γένους τῷ Ἰσραὴλ. καλουμένους προσηλύτους. ἢ τοὺς περὶ τὴν γῆν διαπονουμένους. Fallitur autem Grammaticus eruditissimus, qui Γειώρας confundit cum Proselytis, propriè nimirum non laxè loquendo, quod observabamus. Inter istos proselytos censendum Herodem Iudæorũ regem fuisse nemo, opinor, τῶν νοῦν ἐχόντων inficias iverit. Non tamen illiusmodi proselytum agnoscimus, qualem illũ confingit Cardinalis. Ait fuisse Gentilem priùs, & tum factum proselytum. De ipso, credo, loquitur, ut erat τὸ δὲ τι, in se, non in parentibus, aut in majorum lumbis considerato: Gentilem sectâ & professione, non autem prosapiâ & origine vocat. Quomodo, si dicendus Gentilis fuerat, hoc ad vitæ ejus finem referendum esset, cum planè factus ἄθεος, &, ut loquuntur hodiè, nec injuriâ, *politicus*, neque Deum Iudæorum revereretur, neque ullam religionem sequeretur. Nam Gentilium mores, & Paganorum ritus, non aliter quàm tyranni Seleucidæ Macchabaïcis temporibus, in religionem, patriam, ita enim erat, & sacra Iudaïca inferebat. Pontificum munus, Sacerdotum vices, agebat, vendebat, raptabat prolibito. Imagines, statuas, clypeos, in locis publicis, sacris, profanis erigebat, id quod omni modo lege vetabatur. Ista ille omnia, & sexcenta hujus generis tum factitabat, quò placeret proceribus & Imperatori Romanis,

Romanis, quibus regnum acceptum debebat: in quorum, Augusti, & nepotum honorem, profusissimus pecuniarum gurges & vorago, civitates, theatra, gymnasia, ludos, aras, imagines, balnea, porticus, templa deniq; statuebat & sacerdotia. Fuit insuper moribus plusquam belluinis: monstrum hominis & portentũ, nullâ virtute à vitijs redemptum: portentosæ libidinis, prostitutæ & prorsus conculcatæ pudicitiæ, luxuriosæ incontinentiæ quasi quædam sentina: Crudelitatis, ultra quicquid est barbari ej, immanis & truculentæ. Explicatiùs ista omnia & per partes Iosephus persequitur: quorum pleraque deinceps Sect. CXVI. posita, non diffitetur Cardinalis. Atque ea quidem omnia, vergente ætate, firmato imperio, postquam multos annos Iudęæ præfuisset, perpetravit, ut inverso potiùs ordine dicendum fuerit, *Primò fuit proselytus, deinceps factus est Gentilis.* Et certè ita potiùs dicendum fuit: nam nequaquam ab initio gentilis fuit, saltem quoad externam religionis faciem. Patre primùm natus est Idumæo. Idumæi verò omnes ante natum Antipatrum, Gentiles licet ortu, non tamen erant religione. Iudæorum enim cultum καὶ τὴν θρησκείαν circumcisi dudum omnes amplectebantur. Nam Iohannes Hyrcanus, Simone genitus, Macchabæi fratre, Assamonęus, Iudæorum summus Sacerdos & Dux, cum bello Idumæos subjugasset, ἐπέτρεψεν ἐν τῇ αὐτῶν χώρᾳ μένειν, *permisit ut in Patriâ suâ habitarent*; non ejecti, non extorres: Si modò admitterent Circumcisionem, & Deum agnoscerent Iudæorũ. Hanc ut conditionem acceptavere, deinceps censebantur, quod ad sacra pertineret & religionem, cum Iudæis, non autem genere & origine, quod doctissimi quidam viri perperã censuere. Secundò, se Iudęos religione profitentur ipsi & præseferunt Idumæi. Excitati etenim aliquando, falso quodam in vulgus rumore sparso, de prodendis Hierosolymis, religionis arce & Metropoli, Romanorum ducibus, accurrunt universi arreptis armis, opem sacris & templo alacriter allaturi. Quemadmodum relatum à Iosepho, Ἀλωσ. v. XVI. Id enim magnopere formidabant, ne patriæ pietatis illa arx in manus Gentilium deveniret, profananda scilicet Idolorum cultu & sacris paganicis incestanda. Hinc autem ortum Herodis illius genitorem Antipatrum, καὶ τοῦ γένους προεστῶτα, ut Iosephus loquitur, cum primis, & ante primos, illius gentis nobiles numeratum, Iudaïcæ gentis sacris atque religioni tam addictæ, tam studiosæ, arctissimâ quinetiam familiaritate cum Pontifice Hyrcano, homine minimè quidem improbo, aut dissoluto, conjunctum, rebus gerendis adhibitum, reip. negotijs procurandis admotum, non est verosimile solum inter omnes & solitariũ, à communi fuisse professione, & religionis facie, juramento astrictæ, alienum & abhorrentem; ut Gentilis dici debeat & appellari. Accedat, quod Herodes adolescens adhuc, XXV. nimirum annorum juvenis, Galilęæ præpositus administrandæ, cùm Ezechiam occidisset archilatronem, & grassatorum nefandissimum antesignanum, Synedrio sistitur, dicturus caussam de fuso sanguine (non ut Gentilis, nam quid Gentilibus cum illo Consistorio seniorũ de religione tractaturo, & caussas cognituro, ut ita dicam, Ecclesiasticas?) capitis sententiam subiturus. Paret ille Concilio: cui sese sistit: non hoc facturus Gentilis unquam, aut abhorrens à cultu Iudæorum. Imò vero Gentilis non tenebatur, habuit enim, ut loquuntur, exceptionem fori, citanti se sistere Synedrio. Hæc & alia sunt in rebus Herodianis, quæ refellunt

sententiam

ſententiam eruditi viri, de gentili Herode, & tum poſteà proſelyto. Erat certè proſelytus, ſed ab ortu primo: ortus proſelyto genitore Antipatro. Non Gentilis, profeſſione: niſi forſan in extremâ ſenectute. Quid mirum ſi proſelytus Herodes, vitam vixit adeò contaminatam? Proſelyti, enim veſtri, ait Iuſtinus Martyr, non modò fideles non ſunt, ſed duplo magis quam vos ipſi, (hoc eſt, Iudęi, in quos nunquam proſelyti coaleſcebant) maledictis & blaſphemijs proſcindunt nomen ejus. Et quid ni ob hæc ſcelera à Deo derelicti, & antè & poſt τὴν οἰκονομίαν, εἰς πάθη ἀτιμίας ἐξοκέλλουσι, & cum Herode ij, atque illi cum Herode ſuo, ad omnia impia, atque ipſum declinant Gentiliſmum? quem ille ſanè Gentiliſmum, non ἀπ᾽ ἀρχῆς, ſed firmatus in imperio, procuravit, & promovit in Iudæa.

Sect. X.

Scaligeri & Caſauboni nova opinio de Herode non ἀλλοφύλῳ *ventilatur. 1ª. ratio de Danielis hebdomad. 2ª. Idumæus erat, ergo Iudæus. De Idumæis multa.* ἀλλόφυλος *nunquam ad religionem ſed ortum, refertur. Herodotus, Stephanus, notantur. Strabonis & Ammonij loci duo contra Animadverſorem. Vetuſtiſſimi proſelyti dicti alienigenæ &c. diſtincti nominibus, juribus pleriſque: in quibuſdam conjuncti Judæis. Multa alia obiter.*

Conſtare non poterat de ſceptro Iudæ illa expoſitio Baroniana, niſi eſſet Herodes ille primus à gente Iſraeliticâ alienus. Statuit ergo Herodem alienigenam Cardinalis: neceſſariò ſecundùm rationes ſuas, veriſſimè ex hiſtoricâ veritate. Viri docti, & in literis humanioribus uſque ad miraculum eruditi, cum non probarent, nec injuriâ, vaticinij interpretationem Cardinalitiam, conſectarium illius ſententiæ, de Genere Herodis alieno à Iacob, inconſideratiſſimè convellere ſunt aggreſſi. Euſebius in Chronico, & quoties de nomine Herodē notat ἀλλόφυλον appellat. Et, præter Nicolaum Damaſcenum, qui Herodi χαριζόμενος contrarium ſcripſit, haud, credo, reperitur inter antiquos, qui diverſum ſentiret de Herode. Cum ab illo receſſeris, primus omnium poſt Herodem natum, vir ſummæ & multiplicis eruditionis, in animadverſionibus Euſebianis negat, alienigenam extitiſſe: &, quod utinàm non ſolennitèr uſurparet, in antiquos ſcriptores nimiùm petulans & protervus, contumelijs inceſſit τὸν τοῦ Παμφίλου. Sed fruatur ille genio & ingenio ſuo: Rationum quas adducit vir doctiſſimus, hæc eſt prima: Euſebius in hanc ſententiam deſcendit, de Herode alienigenâ ſcilicet, ut ſcitum illud ſuum de Danielis hebdomadibus, oppidò quidem falſum, tueretur. Nam illas hebdomadas Danielis, in principio imperij Herodiani, Euſebius determinat. Certè quidèm id non uno in loco affirmat. In VIII. Demonſtrat. Evang. cap. II. ita ſcribit. Τοσοῦτος γε τὸν ἀποδείκνυται ἀπὸ τῆς ἀνανεώσεως Ἱερουσαλὴμ ὃ γέγονεν ἐπὶ Δαρείου τοῦ τῶν Περσῶν βασιλέως, μέχρι τῆς Αὐγούστου, Ῥωμαίων ἐπικρατήσεως, Ἡρώδου τε Ἰουδαίων βασιλέως, ἀλλοφύλου τὸ γένος, καθ᾽ ὃς τὸ τῆς γενέσεως ἱστορεῖται τοῦ σωτῆρος ἡμῶν. *Ille etenim annorum numerus contigiſſe demonſtratur, ab Hieroſolymis reſtauratis, quod factum ſub Dario Perſarum rege fuit, uſque dum apud Romanos rerum Auguſtus potiretur, & Herodes reipub.*

Iudæorum

Iudæorum præeſſet cum imperio, ortu ille quidèm alienigena: quorum ſub principatu Nativitas ſervatoris commemorabatur. Neque alibi alitèr aut diſſentanea ſcribebat eruditiſſimus ille & antiquus author. De hebdomadum iſtarum initio, vel epoche aut complemento, litem nullam intendimus cuiquam: eſt enim res cum primis controverſa, multiplicibus involuta perplexitatibus, & ut videtur non nemini erudito, Herculeus planè ἆθλος, ſi non inſuperabilis. Eſto autem, Euſebius in illarum caculo, in ſenſu & ſententiâ, erraverit. An ſtatim ſequetur illa omnia, quæ ad illam ſententiam, ut nonnullis videtur, perverſam & falſiſſimam attulit comprobandam, etiam in ſe & ſeparatim ſumpta, falſitatis contagione laborare? mirabilis eſt iſta Dialectica; & tamen vir doctiſſimus ſic παραλογίζει. Deſcendit eo Euſebius, & pronuntiat Herodem alieno genere ortum, quo ſuam ſtabiliret opinionem perverſam & ridiculam, de hebdomadibus Danielis in Herodis initio, quod falſum eſt terminatis. Quæ eſt mera ſuſpicio, & gratis dicitur, cùm nuſquã hoc prodiderit Euſebius ipſe: nuſquã poſſit ex eo deduci & concludi. Si nunquã Herodem alienigenam vocaſſet, niſi ubi illam ſuam opinionem inculcat: in nullũ aliũ finem, niſi ut inculcaret: ſi ſemper ubi inculcat opinionem illam ſuam, Herodem nominaſſet ἀλλόφυλον, tamen præter inanem ſuſpicionem, vir eruditiſſimus planè nihil attuliſſet: Nunc cum nihil horum fecerit ὁ τοῦ Παμφίλου, plus eſt quam inanis hæc ſuſpicio. Divina illa Dei Dominique noſtri αὐτάρκεια, & in Omnes, & ſuper omnia παντοκρατορεία arripitur non ſemel à multis ad res abſurdas conſtruendas, ad illorum deliramenta conſtabilienda, qui deſipiunt in Naturâ ληρωδῶς, in ratione communi παραδόξως, in Theologia ἀλογίστως, dũm chimæras neſcio quas & monſtra procudunt opinionum. An proindè neganda eſt omnipotentia, quia rebus ridiculis & abſurdis, & tantùm non blaſphemis applicatur? an miſericordia illa & longanimitas nulla erit, quia trahunt illam in perniciem ſuam, & abutuntur nonnulli licentioſius? Apagè ſequelas tam inſanas. Atenim ipſemet Euſebius, quod non fecit tamen, deſcenderit, eſto, in hanc ſententiam de Herode dicendo alienigenâ propter alteram illam ſuam opinionem de Danielis hebdomadibus terminandis; at illi tamen omnes, qui errorem eundem cùm Euſebio non erraverunt, qui in calculo & ratione hebdomadarum illarum, ab Euſebij mente receſſeruut, aut forſan de illo ſenſu ne cogitarunt, quorſum illi alienigenam nominarunt? Omnibus enim ille, ubicunque temporum & ætatum ſcriptoribus, alienigena & ἀλλόφυλος memoratur, ſi unum atque alterum neque plures, exceperis: At ſententia illa Euſebiana de hebdomadibus, non eſt adeò recepta, ut ſaltem communis opinio dici potuerit. Primus, ais, Euſebius illam confinxit. At Euſebio antiquiores patres Herodem ἀλλόφυλον profitentur. Neque enim eſt illa Euſebij opinio ſingularis quam tuetur & ſequuta eſt univerſa antiquitas. Nam vel unicum mihi deſignet Patrem Scaliger qui Herodem Idumæum, vel Aſcaloniten, non alienum à genere Iſraelis, ſed Iudæum proſapiâ & domo dixerit. Atque hæc eſt illa prima ratiocinatio, ſuâ futilitate λόγος ἀλόγιστος, & ſcopæ diſſolutæ. Secundò ſic inſiſtit Animadverſor: Erat Herodes Idumæus & parentibus proſelytis ex Idumæâ genitus. Ita Euſebius, & univerſa pœnè antiquorum cohors, de illius genere ſtatuerunt. Certè pœnè. Neque enim omnes; repugnat Africanus apud Euſebium: repugnat Iuſtinus, qui Aſcaloniten vocant. Sed liben-

ter acquiescimus in origine Idumaïçâ, & fabulas illas temerè interdum creditas, Morboniam relegamus. Quod si erat Idumæus: alienigena fuit: an non autem? Idumęi enim erant ἀλλόφυλοι: à fœmore & fœdere Iacobi alieni. Imò, inquis, pro Iudæis habebantur Idumæi, ante editum in lucem hunc Herodem. Scimus istud, & attulimus sect. præcedenti. Sed quomodo pro Iudæis habebantur? an ortu? an origine? aut religionis potiùs professione, & sacrorum communium societate? Certum est, & constat: & benè quidem habet quod constet è sacris literis, Esauum illum qui & Edom dicebatur, à quo deducti Idumæi, & Iacobum Iudæorum progenitorem, fratres extitisse uterinos. Dum adhuc in utero versarentur, dictum, *Duæ gentes sunt in utero tuo, & duo populi ex te dividentur, populusque populum superabit, & major minori serviet.* Duæ illæ gentes, scis quæ fuerant. Scis quam divisæ & discrepantes, etiam ἄνωθεν, quid in clade Ierusalem Idumæi dixerunt: Quā semper infensi, infesti Iudæis. Potestne fieri, ut divisa, ut quā maximè separata gens Idumæi, pro veris Iudæis censerentur. Coalescunt in unum distincti quandoque populi: uno eodemque imperio, ijsdem legibus & institutis sociati. Castellani, Arragonij, Legionenses, Lusitani, vulgò Hispani nominantur. Est tamen in quo discriminantur. Nos autem Angli genus ἐπίμικτον desijmus esse, qui eramus olim, ut & Romā translati, Albani, Sabini, Hetrusci, alij: vel Româ deducti, in Colonias. Non tamen erant olim dicti Romani, quicunque bellis victi, & in provinciales redacti, Deos, sacra, leges, consuetudines, vel omnino vel partem maximam receperant. Nos ipsi, qui sub uno jam tandem Rege, non rosis tantummodo sed regnis coünitis, in Gentem & imperium unicum, gloriosissimè σὺν Θεῷ coaluimus, quibus eadem sacra, religio, cultus, Deus, nationibus, distincti, ortu & stirpe discriminati sumus, Angli, Scoti, Walli, Hiberni, ne ad insulanos ultra descendamus. Profectò, quicquid olim de religione fuerat; de sacris & ritibus Legalibus: de Proselytis, ἐπιμίκτοις, Georis, Samaritis: sanguis tamen illibatus omnino, & generis origo custodiebatur. Tabulæ enim genealogicæ apud illos extabant, quibus tribus distinctæ conservabantur, tribuum familiæ & hæreditates discriminatæ: Georas, Gerim, ἐπιμίκτοις, ξένοις Samaritanos exactissimè, & Rechabitas interdignoscebant: propter opinionem illam de nobilitate. *Nos* inquiunt, *sumus filij Abraham:* tum etiam ob promissum olim redemptorem de Israele, & non aliundè progerminandum. Subegit Idumæos, quod testantur sacræ literæ, & fecit vectigales Rex David. Subjugati servierunt regibus Iudæ per annos plus minùs centum quinquaginta, usque ad Iorami principatū. Liberi permanserunt, excusso Iudæorum jugo, subjecti interim Assyrijs, Babylonijs, Seleucidarum principibus, καὶ semper γείτονες Iudæis, usque ad Iohannem Hyrcanum Simonis filium Assamonæum, per annos prēter propter octingentos, quando iterum subjugati, cum imperio ceremonias & sacra Iudæorum, inviti primò, deinceps, ut videtur, volentes & animo lubentissimo etiam susceperunt. Hæc subjectio, & susceptio religionis Iudaïcæ, est illa Helena, quæ doctissimos viros adeò dementavit, ut propterea Iudæos eosdem dicendos, & minimè Idumæos contenderint. Ut confirmet hanc μεταθέσιν eruditissimus animadversor, Iosephi Historici locū adducit in medium, illū quem nos paulò priùs recitabamus ipsum ex Antiquit. XIII, XVII. quam ipsius ex illo loco argumentationem, magis nos reddidimus efficacem, prolatis

in medium, ex eodem Iosepho, quæ pro sede atque arce religionis suæ, urbe nimirum Hierosolymitanâ, perfecerunt, sedibus exciti πατρῴας. Inde enim constat, Idumæos semel circumcisos, & legem Mosaïcam amplexatos, adusque Iudæorum desolationem, & cladem per Romanos illatam urbi, sacris, politiæ, ad antiquos mores ac Idolomaniam non reversos, sed per annos pœnè ducentos, circumcisionem admisisse. Sed ista ipsa sic confirmata, Fumi meri sunt & insomnia. Nisi velimus dicere, ἀλλοφυλίαν non ad sanguinem & originem generis, sed cultum religionesque pertinere. Et alienigenam esse illum qui fidem alienam & religionem diversam profitetur: non illum, qui ab aliâ natione advenit, aut de genere descendit minimè conjuncto nobiscum societate. Apud authorem historiæ Macchabaïcæ illi homines Belial qui in ritus & religionem gentiles (Iason puta, Alcimus, Menelaus) consenserant, cum forent Israelitæ, & γένους etiam plerumque ἱερατικοῦ, erantne per te ἀλλόφυλοι nominandi? erant certe. At Πολλοὶ ἀπὸ Ἰσραὴλ, ait ille, εὐδόκησαν τῇ λατρείᾳ αὐτοῦ καὶ ἔθυσαν τοῖς εἰδώλοις, καὶ ἐβεβήλωσαν τὸ σάββατον. *Multi origine Israelitæ in illo cultu sibi complacuerunt, & idolis sacrificarunt, & sabbathum profanarunt.* Vocat ecce illos Israelitas, qui tamen defecerant à cultu patrio, &, quantum pertinebat ad religionem, erant Gentiles puri puti: quemadmodum ille olim quem Phinees interemit adulterantem, & animo & corpore Israelita. Certè rectè non appellant ἀλλοφύλους. Nam alienigena ille est & non alius, qui de genere ortus alieno, ἐκ τῆς ἄλλης φυλῆς, nihil ad cognationem pertinebat, vel ad prosapiam Israeliticam. Atque ita παρωνύμως Theodoretus (qui quid esset ἀλλόφυλος æque intelligebat, ac quivis è Grammaticis literator,) ἐκ τῆς ἄλλης φυλῆς βασιλέα, *Ex aliâ tribu regem:* dum appellat alienigenam, rectè dixit imperâsse, cum Iacobi vaticinium inciperet adimpleri. Socrates ille Sophronisci, cum Deos alios, & alienos, καινὰ δαιμόνια, introduceret, & non solum introduceret, sed obitis etiam sacris ipse coleret, non ideò ἀλλόφυλος apud Athenienses, verborum quàm rerum studiosiores, censebatur: non ut alienigena ejiciebatur foras: sed ut Atheniensis causam suam dixit, Iudicio capitali postulatus. Gallus non dicitur è Bataviâ oriundus, qui Missarum solennibus Lutetiæ intererit vel Aurelijs: neque Batavus censebitur Galliâ profectus aut Italiâ, qui se Hagæ vel Leidæ in Hollandiâ, Ecclesijs Protestantium copulaverit. Angli sunt Duaci, vel Vallesoliti, aut etiam Romæ, professi Religionem Christi Catholico-Romano ritu, etiam societati initiati, etiam quatuor vota professi in societate, licet nomina baptismalia renuntiaverint: sunt enim sanguinis non professionis ista, Anglus, Gallus, Italus, Veronensis, Batavus. Professio non extinguit characterem generis, neque cum mutato vitæ aut religionis instituto, cognatio & origo immutatur. At secundùm rationes eruditi viri, Angli non essent qui sunt ingressi religionem: neque ortu Veronenses in Hollandiâ, professi religionem Catholico-Protestantium. Apud Herodotum legimus Musa III. Μόνοι πάντων ἀνθρώπων Κολχοὶ καὶ Αἰγύπτιοι καὶ Αἰθίοπες περιτέμνονται ἀπ' ἀρχῆς τὰ αἰδοῖα. Φοίνικες δὲ καὶ Σύροι ἐν Παλαιστίνῃ, καὶ αὐτοὶ ὁμολογέουσι παρ' Αἰγυπτίων μεμαθηκέναι. *Colchi, Ægyptij, ac Æthiopes, soli inter omnes circumcidebantur ab initio. Nam Phœnices & Syri qui Palæstinam incolunt, ab Ægyptijs se fatentur accepisse.* Falsum multipliciter quod Herodotus affirmat. Non enim illi soli circumcisi ab initio. Imò ne ab initio circumcisi. Falsum, hunc morem circumcidendi

 ab

ab Ægyptijs vel Æthiopibus, vel Colchis permanâſſe ad Iudæos. Multò magis falſum quod adiungit, *Ipſos hoc Iudæos confiteri.* Non fatentur. Non falſi fuerunt aliquando, quod ille fabulatur, neque unquam faſſuri ſunt, quin contendunt vehementiùs & veriſſimè, apud Ipſos olim, Ipſos primos, Ipſos ſolos in uſu fuiſſe τὴν περιτομὴν: atq; eam ob cauſſam diſtinctionis gratiâ, dictas olim Gentes, *incircumciſas.* Sed iſta non ſunt præſentis inſtituti: illud eſt autem, Colchos, Æthiopas, Ægyptios alienigenas ſemper habitos, & fuiſſe revera alienigenas, non obſtante illo τοῦ περιτέμνεσθαι, neque ὁμοφύλους fuiſſe appellandos propter uſurpatam hanc maximè Illuſtrem Iudæorum ceremoniam & ſacramentum, imò ne quidem propter omnes ritus ſacros adhibitos & profanos. Quocircà & ſacrarum literarum paginæ, paſſim commemorant *alienigenas, advenas, peregrinos*: non de Iacob, non de Iſrael; qui tamen vivebant ſecundùm Moſen, & venerabantur Deum Abrahami, Iſaci, & Iacobi. Qui per pactum æternum, ſponſionem illam fœderis Circumciſionem, inſerti erant populo promiſſionis. Et niſi id eſſet ita in Naturâ rei, haud ulli unquàm fuiſſent proſelyti, Georæ, ἐπίμικτοι, ξένοι. Vacillat iccirco doctiſſimi viri diſputatio, etiam tum ubi nimium, ut ſolet, confidenter νεανιεύεται καὶ ἀγλαΐζεται ita inquiens, *Quare fruſtra Herodem alienigenam Euſebius vocat, qui patre & avo Idumæis, & proinde Iudæis, prognatus erat. Proindè Iudæis?* φιμώθητι vir erudite. Componis ἀσύστατα. *Proindè non Iudæis,* verum eſt. Et certè non magis proindè Iudæis, quàm proindè Colchis, Ægyptijs, aut Æthiopibus. At enim verò Stephano Bizantino οἱ Ἰουδαῖοι vocantur Ἑβραίων ἔθνος. At Euſebio, Africano, & ſanctis Patribus, Idumæi diverſi ſunt ab Hebræis. Stephanus autem Byzantius ſanctis Patribus collatus πρὸς παρὰ λύδιον ἄρμα quod dici ſolet, nullo in numero haberi debet. Secundò, non eſt illud forſan à Stephano profectum, doctiſſimo Grammatico, ſed ab ejus ſemidocto mutilatore Hermolao: citat enim τῆς Ἰδούμης derivationem, quod non ſolebat Stephanus Paganus, cultu & profeſſione, è ſacrâ paginâ, quod conſtat in vocibus Ἑβραῖοι & Ἰουδαῖοι. Nunquam enim vir doctiſſimus, ſi ſacras unquam literas ſalutaſſet tam ſuaviter deliraſſet, ac delirat ille. Ἰουδαία. Ἀλέξανδρος ὁ Πολυΐστωρ ἀπὸ τῶν παίδων τῆς Σεμιράμιδος Ἰούδα καὶ Ἰδουμαία (forte Ἰδούμα) ὡς δὲ Κλαύδιος Ἰόλαος ἀπὸ Ἰουδαίου σπάρτων ὄντος ἀπὸ Θήβης μετὰ Διονύσου ἐκστρατεύοντος. *Alexander Polyhiſtor cenſet Iudæam appellatam à liberis Semiramidis Iudâ & Idumâ. Claudius autem Iolaus à Iudæo Spartorum uno, qui Thebis profectus, Bacchicæ expeditionis comes extitit.* Stultè & ridiculè, Alexander. Quid liberis Semiramidis cum Iudæâ? quæ per multa, poſt Semiramin ſæcula Iudæa non dicebatur? quid cum Idumâ, vel Idumæa? At quod Claudius ille tradidit de authore gentis Iudææ portentoſo, è dentibus orto ſerpentinis, quos, ut eſt in fabulis, occiſo Dracone diſſeminavit & mandavit ſulcis, non ſolum ſtultum ſed blaſphemum debuit erudito Animadverſori videri: ut non tam libenter in Idumæis ad Stephani confugeret authoritatem. Qui non minus fœliciter verſatus eſt in Hebræorum deducenda originatione ab Abrabone neſcio quo, ſecutus Lampſacenum Characem; ubi nec ratio nominis aut analogia, nedum veritas & hiſtoria obſervatur. Auguſtinus aliquando, & Artapanus antiquus author apud Euſebium Lib. προπαρ. IX. cap. ult. Hebræos quaſi Abraæos dictos volunt ab Abramo, qui certè omnium primus Gen. XIIII. XIII. *Hebræus* dicebatur: & huc procul dubio alluſit Charax, quem delirans delirantem Stephanus, ille claſſicus

Animadverſoris

Animadverſoris author, ſequutus eſt. Cujus quanti ſit authoritas facienda, hæc nominum ſacrorum portentoſa derivatio, & ridicula ἀνιστορησία declarat. Sed tertio reſpondemus cum exercitatore, cui hæc Scaligeriana figmenta placuerunt, & Straboni Idumæos cum Iudæis numeratos, quatenus Idumæa dicitur eſſe pars Iudææ, unde ἀνὴρ ἐπιχώριος Herodes ille Idumæus. Certè ſunt confines illæ regiones: utraque Synæ, utræque conjunctæ: nam ut Plinio notatum, *Supra Idumæam & Samariam, Iudæa longè latéque funditur*; ut ſit nihil mirum, ſi, qui vel non omnino, vel parum in ſacris literis erant verſati, Iudæos confuderint & Idumæos. Advocatur in ſubſidium Ammonij authoritas: qui non exceſſit ferulam Grammaticalem. Iudæi, inquit, differunt & Idumæi, quemadmodū affirmat Ptolomæus Aſcalonita in primo ſuo libro de Rege Herode. Ἰουδαῖοι γάρ εἰσιν οἱ ἐξ ἀρχῆς φυσικοί: Ἰδουμαῖοι δὲ τὸ μὲν ἀρχῆθεν οὐκ Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ φοίνικες καὶ Σύροι: κρατηθέντες δὲ ὑπ' αὐτῶν καὶ ἀναγκασθέντες περιτέμνεσθαι, καὶ συντελεῖν εἰς τὸ ἔθνος, καὶ τὰ αὐτὰ νόμιμα ἡγεῖσθαι, ἐκλήθησαν Ἰουδαῖοι. *Iudæi ſunt, ab initio Naturali ſic appellati: Idumæi ab initio Iudæi non erant, ſed Syri & Phœnices: victi autem à Iudæis, circumciſionem ſuſcipere coacti, & in rempub. cum iiſdem convenire, iiſdemque legibus & inſtitutis ali, vocati ſunt Iudæi.* Quæ ad iſtum modum ſcripta ſunt ab hoc Grammatico, commentum refellunt Scaligerianum. *Vocati ſunt*, ait. Non erant tamen. Multa dicuntur quæ non ſunt. Non erant φυσικῶς, & ἀπ' ἀρχῆς. De naturâ rei quæritur non vocis uſu: & tamen etiam ſunt dicti Idumæi, apud ipſum Ptolomæum, Ioſephum, Strabonem, Plinium, poſtquam vocati Iudæi. Alienigena ἀλλόφυλος, qualis erat Herodes, τὴν φύσιν reſpicit, non τὴν θρησκείαν. Φύσει non erant Iudæi Idumæi: id affirmat Ammonius διαῤῥήδην. Vocabantur Iudæi. Non ſemper tamen: non ab omnibus: non indiſtinctim & notione generali, ſed tantummodò reſpectu profeſſionis æquè atque gentis. Et, ubi nomen gentis, ſi Caſaubono fides, vel ſtrictiùs vel latè accipiebatur. Turcæ ſunt hodiè, gens una, certa, & determinata. Turcas tamen appellamus, quicunque de quâcunque natione, abnegato redemptore Ieſu Chriſto, impuri nebulonis & impoſtoris Maometis blaſphemias ampleℓtuntur; quos tamen ipſos, Italos, Croatas, Anglos, Epirotas, Gallos, Hiſpanos, ſcimus, nominamus & profitemur. Falſum ergo quod ſubjungit doctiſſimus aſſertor: *Vides ergo à quo tempore Hyrcanus ſubegit Idumæos, non ampliùs Idumæos ſed Iudæos vocatos, & pro veris Iudæis habitos fuiſſe.* Falſum inquam: veri enim Iudæi, ſunt φυσικοί. At nunquam ſunt habiti hoc modo Idumæi pro Iudæis. Falſum ſic vocatos ab eo tempore. Plurimi enim authores ab illo tempore, de Idumęis & Idumæâ fecerunt mentionem: nulli unquam nominarunt Iudæos omnino; aut producat nobis aliquem, librorum omnium helluo, qui ſepoſito reſpectu profeſſionis Idumæos Iudæos vocavit, nedum agnovit pro Iudæis veris, hoc eſt, ab Abrahamo, Iacobo, Iuda oriundos. Iam verò qui quenquam alienigenam dixit, niſi eum qui de gente & cognatione eſt alienâ, adhuc deſideramus ut oſtendat eruditiſſimus Animadverſor. Veteres certè & recentiores omnes cum ἀλλόφυλον tum etiam alienigenam, pro externo, extraneo, à cognatione non à ſacris alieno & pietate, uſurparunt. Citant è Plutarcho in ſympoſiacis; Καθάπερ ἐν πόλει μιγάδων καὶ συγκλύδων ἀνθρώπων πλῆθος οὐ ῥαδίως μίαν οὐδὲ ὁμοπαθοῦσαν ἴσχουσι κατάστασιν, ἀλλ' ἑκάστη πρὸς τὸ οἰκεῖον ἀντιτείνουσα, καὶ δυσέμβατος οὖσα πρὸς τὸ ἀλλόφυλον. οἰκεῖον, hoc eſt, patrium, opponit ἀλλοφύλῳ alienigenæ, & externo: quomodo vocat Gellius

Lib. v. cap. xiiij.

Gellius *vinum* illud, quod non domi natum sed advectum aliunde fuit. Quemadmodum & Cicero semel atque iterum *domesticum alienigenæ* opponit: & in secundo de Legibus ait, *Deos alienigenas coli* (hoc est, peregrinas & exoticas, & externas religiones induci) *confusionem habet religionum*. Quocirca Lucretius unâ eademque paginâ, nempè XXVIII. edit. Gifanianæ, quater aut quinquies, partes, & res *alienigenas*, distinctas, dissimiles ἀνομοιομερῆς & ἀνομοιογενεῖς appellavit. Et certè nemo unquam alienigenam dixit, nisi qui de genere externo, de origine diversâ descendat & propagetur. Nemo unquam Herodem Idumæum domo, quia erat circumcisus, quandocunque tandem circumcidebatur, Iudæum dixit aut debuit dicere, vel de femore Iacobi oriundum. Id enim dicendum est de Herode, si modò Iudæum, propriè loquendo, appellabimus. Nunquam enim ἀλλόφυλος vel alienigena, quod sæpiùs iteravimns, vel doceant eruditi ubique de professione & sectâ, enuntiatur. Ludit autem & illudit Lectorum patientiæ vir eruditus, si contendat Herodem non fuisse dicendum alienigenam, propterea quod fuerat circumcisus: quasi penitus cessaverit Idumæi vocabulum, aut usus nominis proselyti nullus fuisset in populo Dei, cum qui cultum divinum amplexarentur, Iudæi deberent, & non proselyti nominari. Sed post Hyrcani tempora illius gentis triumphatoris, Idumæi, populus: Idume regio, id quod nonnullorum testimonijs diximus, dicebatur. Hoc non debebat esse, cum ex vi edicti Scaligeriani, Iudæi gens, regio ipsa Iudæa dicenda foret. Neque aliter loquutus esset Iosephus, moris patrij, & consuetudinis tam receptæ callentissimus. Verùm ille Historicus contrarium facit. Antiq. XIX. VII. ait Herodem aliquando Iudęis iratum, voluïsse σεμνύνειν τὰς τῶν ἀλλοφύλων πόλεις: inter urbes autem alienigenarum nonnullas Idumaïcas enumeravit. Argumento certissimo, quo in loco, doctissimus Historicus, Idumæam haberet nationem. Qui si scripserit, quod verum est, Herodem fuisse Idumæum ortu, non aliter profectò de Herode sentiebat, quàm de alienigenâ & peregrino. Frustra igitur vir illustris gloriatur de Iosepho, quòd Herodem ἀλλόφυλον non appellaverit. Quid si voce illâ non est usus Iosephus, scripsit tamen quod æquivaleret ἀλλοφύλῳ per consequentiam necessariam. Et qui contra Nicolaum Damascenum contendit de genere & ortu Herodis Iudaïco, qui primus & princeps extitit, sine sectatoribus, istius hæresis αὐτοσύστατος Patriarcha, quid aliud sentiret quàm fuisse alienigenam? & si vel per somnium illi olim subijsset cogitatio, extituros quandoque viros eruditione præstantes, qui tam absurdam & explosam & derelictam ab omnibus opinionem essent propugnaturi, ῥητῶς ille vir, καὶ αὐτολεξεὶ, ἀλλόφυλον proculdubio nominâsset. Sed adhuc instat, & veluti gloriabundus quærit, Quis unquam vetustissimos proselytos, alienigenas audijt nominari? Et quis unquam Israelitas appellari audijt, Rachab, Ruth, Iethro, Ionadab, eos qui profecti sunt ex Ægypto? qui secutis temporibus accesserunt ad sacra, & religionem Iudæorum? Hesychius distinguit in Γειώρας ἐξ ἄλλου γένους τοῦ Ισραὴλ. *Genere diverso ab Israele* Africanus etiam distinguit apud Eusebium: quem licet contemnat Animadversor, est ille tamen *aliquis*, velit nolit. Scriptura distinguit, dum peregrinos, & advenas ab Israele distinctione interpositâ aliquoties separat; & Gherim, προσηλύτους passim appellat. *Advenas in portis. Peregrinos in terrâ.* Dum toties commemorant in lege sacræ literæ, te quæso vir

vir doctiſſime,quos voluit deſignare Spiritus Dei ſanctus,an non vetuſtiſſimos proſelytos? *Civis & peregrinus*, opponuntur, Levitici 24.verſ.16.22. Num.15.30. Deut.1.16. *Advenæ & peregrini* conjunguntur, Num.25.15. 37. *Indigenæ & peregrini opponuntur*, Num. 15.13. *Vxores peregrinæ* commemorantur ſæpiùs: & *Advenæ in Iſrael*, credo centies. Quos tu vetuſtiſſimos proſelytos dixeris, ſi quicquam dixeris, neceſſe eſt, & à ſanguine Iſraelis disjunctiſsimos, atque ſeparatos in æternum. Nomen proſelytus non occurrit; eſt enim origine illud nomen, Græcum. Neq; tu de nominibus ſed re, contendis nomini Gerim, proſelyti, advenæ, peregrini, ſubjectâ opinor. Quos cum his nominibus inſignitos legeris, mirari non poſſum certe ſatis ſcriptum inconſideratiùs illud, vetuſtiſsimos proſelytos non vocatos alienigenas. Sed & proſelytos dictos alienigenas illos reperies non ſemel vetuſtiſsimos, 1 Paral. 22. 2. *Et præcepit David ut congregarentur omnes proſelyti de terrâ Iſrael: & conſtituit ex ijs latomos, ad cædendos lapides*. Septuaginta verterunt προσηλύτους quod eſt Hebraïcè גרים. Sic II. Paralip. cap. XXX. XXV. καὶ οἱ προσήλυτοι οἱ ἐλθόντες ἐκ γῆς Ισραὴλ, καὶ οἱ κατοικοῦντες Ἰούδα. *Et proſelyti venientes è terrâ Iſrael, & qui Iuda incolebant*. Quibus verbis non alij ſignificantur, quam converſi ad Iudaïſmum de alijs gentibus: qui dicuntur alibi, *peregrinæ, advenæ, alienigenæ, alieni à ſanguine Iſraelis*: & interdum κατ' εὐφημισμὸν, *Timentes Deum*. Id quod apertius adhuc videre eſt apud Ezechielem XIIII. VII. ubi proſelyti dicuntur advenæ, & opponuntur Iſraelitis ſecundum carnem & cognationem Iacob. *Quia homo*, ait vates, *homo de domo Iſrael & de proſelytis; quicunque advena fuerit in terrâ Iſrael, ſi alienatus fuerit à me, & poſuerit idola in corde ſuo*, &c. Religionem Iudaicam & Deum profeſſi Iudæorum, proſelyti nominantur vati ſacro: advenæ dicuntur ab eodem, & oppoſiti componuntur cum Iſraelitis. Neque verum eſt quod ſomniant viri eruditi, proſelytos deſinere proſelytos eſſe & appellari. Diſtinguebantur nomine & appellatione: diſtinguebantur jure, & conditione. De Nominis differentiâ jam ſatis diximus: & conſtat paſſim per ſcripturas. Levit. XVII. hæc διχοτομία obtinet: *Homo de filijs Iſrael, & de advenis qui peregrinantur inter vos*. Non ait advenæ, hoc eſt, ipſi converſi, ſed de advenis: deſignans poſteritatem, & Natos natorum, & qui naſcebantur ab illis: quales erant ij quos latomos conſtituit Salomon ad domum Domini ædificandum, qui ſummam immanem conficiebant ineunte ratione Salomone: nimirum 153600 virorum robuſtorum, non annumeratis ſenib⁹, pueris, aut mulieribus. Neq; ſolum nominibus & proſapijs diſtinguebantur, ut nunquam dicerentur Iſraelitę vel Iudæi, ſed jure, ut diximus & conditione. Neq; obſtat quod dictum ſit, Exod.XII. *Eadem erit lex advenæ & colono*, hoc eſt, Iſraelitæ & proſelyto: nec quod ſcriptum Num. 35. *Tam filijs Iſrael quam advenis atque peregrinis*. Nam imprimis hæc ipſa teſtimonia confirmant diſtinctionem Iſraelitarũ & proſelytorũ, etiam per deductas à capitibus ſuis genealogias. Secundò cum per exceptionem hęc dicantur, ſatis indè conſtat id quod diximus, nequaquã æqualibus privilegijs utroſq; olim gaviſos, ut illi volunt; ſi enim per omnia æqualibus, quid opus omnino his exceptionibus? Tertiò igitur dicim⁹, in quibuſdã caſibus ex Dei ſpeciali indulgentiâ, converſis ad Iudaiſmum populis ęquales quaſdã conceſſas immunitates: comedebant paſchalẽ agnũ ex ęquo utriq; Ex.12. juſtitię & legũ beneficijs, quantũ ad judicialia, fruebantur ex ęquo.

Levit.

Levit. XXIIII. *Æquum erit judicium inter vos, ſivè civis, ſivè peregrinus peccaverit.* Civitates refugij in cauſsâ fuſi ſanguinis, æquè peregrinis ac Iudæis patebant, Num. XXXV. Non erant æquales in honoribus adeundis; à multis excludebantur διαρρήδην. Filij Iſrael ſi ſe venderent aut venderentur, ſervitus durabat uſque in annum ſeptimum remiſſionis, Exod. XXI. & Deut XV. vel ad annum quinquageſimum jubilæi Levit. XXV. Contra tamen legimus de proſelytis. *Servus & ancilla ſint vobis de nationibus quæ in circuitu veſtro ſunt: & de advenis qui peregrinantur apud vos, vel qui ex his nati fuerint in terrâ veſtrâ, hos habebitis in famulos & hæreditario jure tranſmittetis ad poſteros; fratres autem veſtros, filios Iſrael, ne opprimatis per potentiam, ſed dimittite eos in jubilæo.* Non gaudebant privilegio remiſſionis debitorum. Deut. XV. I. *Septimo anno facies remiſſionem. Cui debetur aliquid ab amico vel proximo, ac fratre ſuo, repetere non poterit, quia annus eſt remiſſionis Domini. A peregrino & advenâ exiges: civem & propinquum, poteſtatem repetendi non habebis.* Iudæi non poterant dare invicem ad uſuram: dare tamen poterant proſelytis. Poſtremo ab honoribus & Magiſtratu gerendo: à matrimonio contrahendo: & multis alijs privilegijs excludebantur, niſi forſan per gratiam ſpecialiorem: aut principum interdum indulgentiam: in eum nempè finem, ut perpetuis temporibus, per involvola figurarum & typorum, Gentium olim illam ὑιοθεσίαν & inſititionem. Deus optimus, maximus multifariam declararet. Poſſem hanc ego δρῶ ulterius βδηλύζειν: Sed abundè eſt ad illam vaniſſimam viri docti ſententiam refellendam, de proſelytorum ἰσοπολιτεία, & æquali per omnia cum Iudæis conditione, in eum finem, ut Herodem indigenam opinaremur, & vaticinij eventum eluſum olim, Chriſtianam pietatem vacillantem admitteremus: quam rectiſſimè Serarius reprehendit olim opinionem inanem & ineptam, licet forſitan aſperius quam decebat, virum doctiſſimum undecunque.

SECT. XI.

Contra exercitatorem de eadem quæſtione diſceptatio. Liquido loquantur veritatis ſtudioſi. Strabo labitur. Explicatur. Ludit in homonymijs exercitator, & in circulum revolvitur. Lapſus in origine Idumæorum. Locus Deuter. 23. 7. explicatus. Iuſtinus contra Scaligerum defenſus. Explicatus, emendatus.

MIrari ſatis nequeo quomodo ſententia tam inconcinna, & ab omni antiquitatis aſſenſu prorſus aliena, viris placuerit tam exactè eruditis, Scaligero & Caſaubono τῷ μακαρείτῃ. Novus enim ille antagoniſtes prodijt univerſæ antiquitati bellum indicturus, & quod nollem, neq; enim is videri unquam voluit aut præ ſe tulit, τῆς καινοτομίας hyperaſpiſtes. *Omnino*, inquit, *ſi verum quærimus & propriè loqui volumus, Herodes alienigena non erat ſed Iudæus, ut graviſſimus ſcriptor illorum temporum ipſum appellat Strabo.* Veritatem quærimus, vir erudite, & per omnes angiportus inveſtigamus, κτῆμα πάντων τιμαλφέστατον, & propriè, hoc eſt, evolutè loqui deſideramus, φαιδρὸν γὰρ τὸ πρόσωπον τῆς ἀληθείας, quam obſcurant plerunq; ἀμφιβολογοῦντες, dum decipulis innituntur homonymiarum. An verò, vir doctiſſimè, tibi

legem

legem dixeris, penes auditorium eſto & ψῆφος & ſententia, in ſequentibus. Id enim, ut admoneam in principio diſceptationis, Achilleum eſt in hac cauſsâ tuâ, ut per vocis Iudæi indiſtinctas notiones inattento lectori illudatur. *Iudæus erat*, inquis, *Herodes, & dicebatur*. Iudæum intelligimus ortu & proſapiâ: non autem cultu & profeſſione. Neque enim quæritur, de religionis, ſaltem ἐν τῷ φαινομένῳ, profeſſione. Verè etenim contendimus contra Cardinalem Annaliſtam, proſelytum fuiſſe ab origine, ortum parente, ſaltem altero, proſelyto. Utrum verò circumciſus fuit octavâ die, ſecundùm præſcriptum circumciſionis, an verò in ætate maturiore, quod velle videtur, apud Animadverſorem Epiphanius, non eſt tanti, ut ob id ille litem doctiſſimo patri intendere deberet. Iudæum fuiſſe docet Strabo. Magnum narras authorem, & illorum temporum. Sed an Iudæum ortu? an profeſſione? an cum Iudæum narrat, alienigenam docet? Id enim exigendum, ſi propriè loqui volueris & veritatem quærere deliteſcentem. Non id ait Strabo, non horum quicquam: tantummodo Herodem vocat ἄνδρα ἐπιχώριον, & Pontificem item ſummum, *ille magnus & graviſſimus illorum temporum ſcriptor*. In quo ſi craſſam prodiderit ignorantiam, quidni item in illo altero ejuſdem ſententiæ membro, de patriâ Herodis & origine? Verba autem Strabonis iſta ſunt, tuæ edit. pag. 526. Ὕστερον Ἡρώδης ἀνὴρ ἐπιχώριος, παρεισδὺς εἰς τὴν ἱερωσύνην, τοσοῦτον διήνεγκε τῶν πρὸ αὐτοῦ, καὶ μάλιστα τῇ μετὰ πρὸς Ῥωμαίους φιλίᾳ καὶ πολιτείᾳ, ὥστε καὶ βασιλεὺς ἐχρημάτισε. *Poſteà Herodes vir indigena, cum in ſacerdotium ſe ſubintruſiſſet, tantum ijs quidem præſtitit qui ipſum præceſſerant, Romanorum amicitiâ & familiaritate ſubnixus, ut Rex quoque fuerit appellatus*. Vocat autem ἐπιχώριον, fortaſſis quod Iudæum exiſtimaret: in quo non mirum eſt ſi fefellerit hominem Cappadocem & peregrinum ratio: neq; magnum eſt, cum turpiter hallucinatus Pontificem prodiderit. Aut potiùs vocat ἐπιχώριον quod in eâ regione natus erat Antipatro parente, proſelyto, & Hyrcani Pontificis familiari. Quomodo ἐπιχώριος, & Ἰουδαῖος non ſunt ſynonyma, quod retur Exercitator. Quod ſi verò natus eſſet in Idumæâ: vel ſic tamen dici poſſet ἐπιχώριος: cum utraque regio Iudæa & Idumæa Syriæ cenſeretur eſſe, & Idumæa Straboni in Paleſtina. Opponuntur Iudæi & Proſelyti. Nec aliud contendimus bone vir. Oppoſitorum ea eſt conditio, ut unum nequeat eſſe alterum, ſervatis legibus oppoſitorum. Iudæi autem duplices. Sunt verò, *& qui naſcebantur de ſemine Abrahæ*. Et hoc eſt propriè Iudæi, an non? *Et qui fiebant Iudæi*. Hoc eſt impropriè, & quadantenus. Neque enim propriè fieri poſſent, niſi naſcerentur. Dixiſti modò *ſi propriè loqui volumus, non eſt Herodes alienigena*. Eſt ergo de ſemine Abrahæ. Et certè eſt. Ita propriè & omni modo Iudæus. Ita non eſt opus Hyrcani circumciſione; aut proſelytiſmo, & illa circumductione: nam rectâ deſcendit ex Abrahamo, per Eſauum ſcilicet Iſaaci. Hoccine vir doctè eſt veritatem amare, & propriè loqui velle? Quantus quantus hic Caſaubonus eſt, certè totus eſt in iſtis ex homonymijs & æquivocis conflatus. Iudæi propriè non ſunt, qui ex Abrahamo deſcendunt omnes: ſed ſoli qui ab illo erant. Per Iſaacum, filium illum promiſſionis derivati. Neque omnes deducti ab Iſaaco, niſi per Iacobum illum benedictum. A quo ſi Herodem narraveris deſcendiſſe, mirabimur confidentiam; & cum Ioſepho Iudæorum hiſtorico, te cum Nicolao Damaſceno recenſebimus. Factus eſt

Iudæus. Non litigamus. Natus eſt Iudæus. οὐδὲν ὑγιές. *Proſelytus, Iudæus* opponuntur. Sed Iudæus natus, non factus. αὐτόπατος γὰρ iſte προσήλυτος. Si duplex Iudæus in oppoſitione, cur non duplicem commemoras proſelytum? id ratio volebat oppoſitionis. Id verò cùm ridiculum eſt, tum etiam ἀδυνάτων τι. Iudæus, Turca, Tartarus, ſacris noſtris ablutus & initiatus, Chriſtianus fit & dicitur. Ecquis repugnat? ſed an Gallus fit? an Italus? vel Germanus? Chriſtianus, nomen eſt non Naturæ ſed Gratiæ. Non naſcimur ſed renaſcimur Chriſtiani. Et συκοφαντοῦμεν ὃ φοροῦμεν, ἐργοῖς τῇ κλήσει μαχόμενοι. *Calumniamur id quod ferimus operibus, ſi cum vocatione pugnamus*, ait Pater, quod in Patronymicis non facimus. Iudæus, Turca, ſunt in ambiguo: ſi de ſanguine intelligis, μελαγχολᾷς. Si de profeſſione, πρὸς ἔπος οὐδέν. Ut nec illa quæ è Targum & Libris Rabbinorum indicantur. Benè habet quod juris aliquam differentiam, inter γνήσιον Iudæum & proſelytum ſtatueris: Immanem priùs ſtatue Nativitatis, hoc eſt, propriè Iudaiſmi, ab ἀλλοφυλισμῷ: nam niſi ſtatueris, illa nihil erit. Sed benè inquam habet quòd ſtatueris: nam diſtinguis ut diverſa, quæ non poſſunt eſſe eadem, & Herodem una operâ alienigenam facis, ſi non ſit inter γνησίως Ἰουδαίους reponendus. Sed fatali inconſtantiâ, in circulum revolveris, & γνησίως Iudæum contendis eſſe. Ita enim erant Sabini, Volſci, Latini, Æqui, in Romanam recepti civitatem. Neque enim Appius ille Clauſus, ullâ re inferior Valerijs fuerat, Fabijs, Iulijs, aut cæteris patricijs qui ab ipsâ origine Civitatis allecti fuerant in Senatum. Pari conditione proſelytos in repub. verſatos olim Iudæorum tu nunquam probaveris, vir eruditiſſime; nos jam contrarium è ſcripturis teſtatum dedimus. Nunquam aio, ne quidem proſelytos Idumæos. Idumæis etenim prærogativas quaſdam & præeminentias indulſit Dominus Deus, de quibus extat præceptum apud Moſen Deut. XXIII. VII. *Non abominaberis Idumæum qui frater tuus eſt.* Certe frater: non animo tamen utcunque utero. Eſau & Iacob fratres erant, ſed in utero diſcordantes diſparatique. Eſau Idumæos propagavit (Nam illa non digero, ſunt enim δύσπεπτα, *propago Iſmaelis filij Abraham:* quaſi non ab Eſauo Idumæi qui & Edomitæ, ſed ab Iſmaele deſcendiſſent) à Iacobo Iſraelitarum tribus propagatæ, quarum omnium reliquiæ & portiunculæ, poſt illam Babylonicam μετοικεσίαν, à regiâ tribu, dicebantur Iudæi. Fraternum illud odium in radicibus gentium ad poſteritatem omnem diffundebatur. κακῆς ῥίζης κακὸν βλάστημα. Neque hoſtes magis infeſtos aut infenſos alios, quàm Idumæos, vicinam ſibi gentem & affinem, Iacobi poſteritas experiebatur. *In die Ieruſalem dicebant, exinanite, exinanite, uſque ad fundamenta in ea.* Quod ſi propter mandatum illud, Idumæi majoribus gaudebant privilegijs, quàm alij ex alijs nationibus proſelyti, non tamen tantis, ut ad jura Quiritium, hoc eſt, Iudaïſmum tranſirent, & ἰσοπολιτείαν, nedum, nomen, genus, originem, Iudaïca, ut deinceps non ἀλλόφυλοι ſed Iſraelitæ, hoc eſt, γνήσιοι, Iudæi vocarentur. Sed profectò *non abominari* non eſt, quantum ego ſcio, honorare. Multo minus ita honorare ut per omnia adæquentur indigenis, & Iudæis. Plus indultum Idumæis quàm Moabitis: non tamen plus quàm Ægyptijs erat. Qui dixerat, *Edomæum non abominaberis quia frater tuus eſt,* ille idem ibidem quoque dixit, *Non abominaberis Ægyptium, quia peregrinus fuiſti in terrâ Ægypti.* Ita pari paſſu hic incedunt, peregrinus Ægyptius & Idumæus. τὴν ἀντιπελαργίαν docent iſta, & dilectionem mutuam

inter

inter fratres: commentum eſt merum quod vir eruditus ſomniavit de privilegijs neſcio quibus Idumæorum. Herodes Antipatrum parentem, avum Antipam proſelytos habuit, factos Iudæos ex Idumæis. Sed Iudęos profeſſione, non loco, tribu, habitatione. Et quæris quo jure cenſeri queat ἀλλόφυλος. Reſpondeo: jure naturali. Profeſſio non immutat ortum; reſpondeo, jure Civitatum. Neque enim propter eoſdem Deos ejuſdem dicuntur nationis. Per contemptum Georæ dicebantur: non tamen per calumniam. Nam verum erat. Et contemptus ille, in more, & in ore populorum frequens erga adventitios & aſcitos etiam εἰς τὴν ἰσοπολιτείαν, cujus minimè Georæ participabant, quid aliud clamare videtur, quàm diſtinctos ἀρχῆθεν, ita permanſiſſe, & jure legitimo permanſiſſe, cum in benè moratis Civitatibus, Romanâ, Spartanâ, rebuſp. in communi ſtatu & conditione convitijs, petulantiæ, & contemptui, nunquam ille aditus patuiſſet. Quocirca per jugulum, recurrat illud dictum προσηλύτοις: jus Iudæis προσηλύτοις, in omnibus ferè, certè τοῖς χρηματίσαι, adæquabat. Contrarium docuimus contra Animadverſorem. Æternum diſtinxit & diſcriminavit. Neceſſariò in quibuſdam copulavit, ne & alieni, & alienati, & penitùs excluſi viderentur. Niſi enim in ijs quæ ad Deum pertinerent, conjungerentur; Gentiles adhuc eſſent non proſelyti. Ad Deum autem ſpectant & τὴν θρησκείαν, etiam illa quæ citantur ab Exercitore, de eſu agni paſchalis: vel ad juſtitiam communem, de quâ & nos priùs diximus, quæ neque barbaro cuïvis intercludenda fuerat. Ridiculum eſt autem proſelytum dici, non meliore conditione habitum vel ſtatu, quàm quivis è gentibus, qui Goijm dicebantur, quos an Baronius confuderit cum Gerim, ipſe viderit, propterea quod negetur pari habitus cum Iudæis appellationis titulo, & dignitatis ſtatu. Gradibus hæc inter ſe diſtinguuntur. Iudæus in multis gloriabatur, ad quæ neutiquam proſelyti adſpirare poterant. Proſelytorum, licet Iudæis inferior, quàm Gentium illuſtrior conditio fuerat. Reſpectu quorundam communi jure uſurpatorum privilegiorum, Iudęis iſti accenſebantur: ambiguâ quâdam & impropriâ nominis ſignificatione Iudæi dici poterant, at ſi quæſtio oriretur de ἀλλοφυλισμῷ jam omnino ſeparari à Iudæis debebant, & quidvis potiùs dici quàm Iudæi. Tranſcriptus erat Herodes in Iudæos: neque nos negamus, & quatenus tranſcriptus, alienigena nominari potuit. Hoc tu concedis. Quis à te quid ulteriùs, bone vir, exacturus, dicam inſcribet, vel movebit moleſtiam aliquam? Patres enim cum Herodem alienigenam appellant, nihil aliud intelligunt, quàm ſtirpe, origine, ortu Idumæum, tranſcriptum verò inter Iudęos, propter circumciſionem & ſacra Iudaïca ſuſcepta dictum Iudæum non recordantur, dici poſſe Iudæum non inficiarentur, hoc eſt, religionis cultu & profeſſione. Completum nihilominus in eo vaticinium Iacob, quia de ſtirpe & ſanguine non Iudaïco oriundus, ad regnum pervenerit in Iudæa. Quæ cum ſint utrinque poſita in confeſſo, magno molimine magnas nugas agunt, qui, confuſis quæ diſtingui & diſparari debuerant, more Andabatarum, σκιαμαχοῦσι. Infinitus eſſem ſi perſequerer: alij id facient ex inſtituto, neque enim ξένος ſe debent pati ἀγνῶσαι, cum totius Antiquitatis contumeliâ, qui paſſim (infœlix ovium pecus) unum aliquem, puta Iulium Africanum, vel Nicolaum Damaſcenum inconſideratiùs præeuntem, conſequuntur ἐωνθέστατα. Euſebium, quoties flagellat

 Animadverſor,

Animadverſor, virum vel invidiâ clamante, de literis ſaltem & literatis, benè meritum, & tanquam ſcurram de trivio triobolarem maledictis ubique καταπλυνεῖ? Sed nec Iuſtinus Martyr impunè tulerit, vir valdè eruditus & ſanctiſſimus; Qui Herodem Idumæum, imò Aſcaloniten, atque ideò magis adhuc alienigenam, ſummum apud Iudæos Pontificatum obtinuiſſe affirmat, & ab ipſiſmet Iudæis, pro Pontifice habitum, profeſſus eſt. Atenim, vir doctiſſime, cum Iuſtino mitiùs agendum tibi fuerat, propter illum *præſtantiſſimum authorem Strabonem*, qui Herodem ἐπιχώειον indigenam & Iudæum nobis prodidit. Certè enim Iuſtinus, nequaquam recitat omnibus alijs indictam & inauditam hiſtoriam, prodigioſam, paradoxam, & ab omni antiquitate alienam: id enim ante illum ſcripſerat Herodi coætaneus author Strabo. Cui cur, vir πολυμαθέστατε, (nam te id non latuit) κλωώδη, quam appellas, & eſt, ſententiam, potiùs quam Iuſtino, attribuiſti? *Nunquam erant*, rectè inquis, *Iudæi, licet imperitiſſimi & planè plumbei, tam ſtulti & ridiculi, ut id affirmarent, quod falſum ſcirent & abominarentur.* Non recuſo quo minùs ſit opinio κλωώδης: imò autem ſententia eſt planè blaſphema, & ἐκ διαμέτρου Paulo Apoſtolo contraria, qui profitetur, neminem unquam non de Levi, ſacris altaribus aſtitiſſe. Impoſuitne ergo Iuſtino Martyri Iudæorum aliquis Sycophanta? an Strabonem ſecutus eſt authorem, laudatiſſimum in multis illum ſcriptorem, qui de Pontificatu illo Herodis rumores ἀδεσπότους ſectatus eſt? an Iudæos potiùs immerentes, doctiſſimus pater in invidiam adductos accuſavit? Eò certè videtur inclinare doctiſſimus Animadverſor, & quod maximè in Iuſtini vituperium tenderet, amplecti, ad Euſebium pag. 150. ubi culpam conjicit in Iuſtinum, authorem ſententiæ tam κλωώδους, & Iudæos abſolvit, licet plumbeos, ab hac fatuitate tam immani. Quis iſta ferat æquo animo, in erudito homine, & quod plus eſt, Chriſtiano: nimiùm petulanter inſultante & malitioſè? qui potiùs doctiſſimum atque antiquiſſimum Scriptorem Eccleſiaſticum, rei Chriſtianæ aſſertorem, vel ad ſanguinem effuſum fortiſſimum, præ Iudæis, Deo & hominibus inviſis, ad ſtuporem in omni literarum genere, & Scripturis exponendis, ridiculis & fungis, ſententiæ tam futilis & tam fatuæ authorem facit. At Iuſtinum è Dialogo cum Tryphone in hæc verba citat:

Pag. 271. *edit. Par.* Καὶ γὰρ Ἡρώδην ἐφ' οὗ ἔπαθεν Ἀσκαλωνίτην γεγονέναι λέγοντες ὅμως ἐν τῷ γένει ὑμῶν ὄντα λέγετε ἀρχιερέα, Hoc eſt, interprete Iohanne Lango, *Nam Herodem Aſcaloniten ſub quo paſſus eſt Chriſtus, allegantes, nihilominus dicitis in genere veſtro fuiſſe ſacrorum Antiſtitem.* Satis ambiguè cum Græca poſſint in utranque partem, ut dicemus, explicari. Animadverſor qui Græcè callebat, nemo meliùs, & cui licuit alterutrum ſenſum amplecti, inter duos ambiguos: qui Iuſtino imprimis infamiam crearet, eum ille ſecutus eſt in transferendo, *Nam Herodem illum*, inquiens, *ſub quo paſſus eſt, Aſcaloniten fuiſſe dicentes, tamen in veſtrâ gente exiſtentem ſummum fuiſſe dicitis Sacerdotem.* Ita locum ille legit, diſtinguit & interpretatur. Tria ſunt autem quæ poſita arbitratur à Iuſtino. Chriſtum paſſum ſub Herode Aſcalonite. Illum ipſum Herodem Aſcaloniten, ἐν τῷ γένει fuiſſe Ἰουδαίων, hoc eſt, ut Iudæum & cum Iudæis, recenſitum. Tertiò eundem inter Iudæos ſummum exercuiſſe Pontificatum. E tribus, quod medium eſt, mirificè amplectitur vir eruditus, ſuis quippè rationibus imprimis accommodatum, quibus minimè ἀλλόφυλος prædicatur. Extrema utrinque, vt affectum videas, & quo animo hæc tractet contra patres,

veluti

veluti prorſus inaudita, & omni deſtituta patrocinio, explodit: cum tamen, quod non potuit ignorare, Herodis ſacerdotium Strabonis authoritate nitatur: & Herodem gente Aſcaloniten non unus nominaverit. Sed meros agit ludos Animadverſor, & clariſſimum Iuſtinum injuriâ perſtringit non vulgari. Locum enim neque ſatis integrum deſcribit: & quem retulit in ſuas animadverſiones, cùm diſtinctione peſſimâ depravat, tùm falſiſſimâ interpolat interpretatione. Locus integer (deſcripſimus in prioribus illum, ſed fuſiùs hoc in loco & accuratiùs deſcribendus, & exponendus eſt) ſic ſe habet. Ὅτι οὖν οὐδέποτε ἐν τῷ γένει ὑμῶν ἐπαύσατο, οὔτε προφήτης, οὔτε ἄρχων, ἐξ ὅτου ἀρχὴν ἔλαβε, μέχρι οὗ οὗτος Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ γέγονε καὶ ἔπαθεν, οὐδ' ἀναισχύντως τολμήσετε εἰπεῖν, ἢ ἀποδεῖξαι ἔχετε. καὶ γὰρ Ἡρώδην ὑφ' οὗ (nam ſic legendum) ἔπαθεν, Ἀσκαλωνίτην γεγονέναι λέγοντες, ὅμως ἐν τῷ γένει ὑμῶν ὄντα λέγετε ἀρχιερέα. ὥστε καὶ τότε ὄντος ὑμῖν κατὰ τὸν νόμον τοῦ Μωσέως, καὶ προσφορὰς προσφέροντος, καὶ τὰ ἄλλα νόμιμα φυλάσσοντος. *Quocircà quod in gente veſtrâ defecerit aliquando, ſive Propheta, ſive Dux, poſtquam imperium ſemel incepit habere, uſque dum Ieſus iſte Chriſtus naſceretur, & pateretur, ne per ſummam, quâ præditi eſtis, impudentiam audetis affirmare, aut poteſtis ullo modo demonſtrare. Nam Herodem, quo rerum potiente paſſus eſt, cum fuiſſe Aſcaloniten vos affirmetis, tamen inter vos adhuc extitiſſe eos dicitis qui Pontificatu fungeretur.* Extitiſſe autem: non Herodem, quod vigilans ſibi perſuaſit ſomniator, ſed alium quemvis, tribu editum ſacerdotali, qui Pontificatu in illâ gente fungeretur. Hoc eſt, quemadmodum locus ipſe docebit intuentem, Regem, vel Principem, Sacerdotem & Prophetam in gente Iudaïca extitiſſe utcunq; ad Herodem Aſcaloniten, atque ideò extraneum & ἀλλόφυλον, rerum fuerant habenæ devolutæ. Ita non eſt diſtinctio poſt ὄντα ponenda, quemadmodum ſentit, qui depravat locum, ſed penitùs tollenda, ut oratio fluat & ſano ſenſu intelligatur. Hoc ita eſſe ſequentia docent. *Adeò ut, etiam tum apud vos extarent qui ſecundùm leges à Moſe latas offerrent oblationes, & alia legalia obſervarent.* Neque verò illa, ἐν γένει ὑμῶν ὄντα, quod ille retur, ad Herodem, ſed ad ἀρχιερέα referri debent. Nondum enim, quod erat in ſacris oraculis, exterminatum fuerat Sacerdotium & prophetia abolita, ſed utrumque poterat, quamvis rariùs & maculatiùs, in reliquijs ejus gentis reperiri. Atque ita gloriatur de B. Iuſtino fruſtra, cui error ſupinus ex incuriâ vel potiùs malevolentiâ exortus, falſiſſimam affinxit opinionem. Reſtat unica Iuſtino adhuc aſperſa labes, qui ſub illo Herode, qui dictus eſt Aſcalonita, Servatorem eſſe paſſum pronunciavit, cum ille Infanticida (nam is eſt Herodes quem vocat Aſcaloniten) ante multos retro annos, nimirum priuſquam Dominus ex Ægypto puer remearet, mala jam morte interierat: ille autem Herodes, ſub quo patiebatur, Antipas dictus, & Tetrarcha, ſuperioris illius filius, non eſſet, aut diceretur Aſcalonita. Certè ita ſi ſcripſit, uti hodie legimus, doctiſſimus Martyr, lapſus eſt memoriâ, vel per ἀνιστορησίαν turpiter hallucinatur. Sed nunquam illi viro tam exactè erudito, ne cum Iudæo adverſario διαλογιζομένῳ, excidiſſet illud dictum tam inconſideratum. Quid ergo? nimirum, illa, ὑφ' οὗ ἔπαθε incurioſè ſunt ex antè dictis repetita, dum Librarij mens aberrans eò revolveretur, vel ad illa, Ἡρώδην Ἀσκαλωνίτην, ab inſulſo lectore & malè feriato annotatum in ora libri fuerat ὑφ' οὗ ἔπαθεν; quod Librarij deinceps, (ineruditum pecus) ineptum gloſſema, in ſeriem orationis Iuſtinianæ è margine tranſtulerunt per imperitiam. Quo genere depravationum cum ſcriptores omnes, tam non

raro

raro hic Iuſtinus, in malam ſæpe mentem transferuntur. Hoc ipſum, ſcio, viſum eſſet viro acutiſſimo, & in hoc genere omnium oculatiſſimo, quemadmodum ſæpiùs videtur in authoribus alijs, ſi ipſius ſententiæ de Herode Iudæo, & non Idumæo, Iudæo non alienigenâ, falſæ & novitiæ patrocinaretur: cùm verò obfuturum animadverteret, maluit patri doctiſſimo antiquiſſimoque maculum inurere imperitiæ vel incuriæ, quàm cum ſententiæ ſuæ præjudicio eluere: adeò verum eſt,

τὰ μὴ καλὰ καλὰ φιλῶντι.

EXERCI-

EXERCITATIO III.

Sect. I.

Iudæi olim Idololatriæ dediti: deinceps superstitionibus. Variæ apud illos sectæ. Tres præcipuè. Pharisæi. Patriarchæ eorum. Hieronymus perperam à Baronio citatus. Locus ex historiâ Macchabaïcâ de Iudæ oblatione expositus. Baronius malâ fide authorem suum citat. Aquila interpres. De illo fabulæ. Sammai. Hilel. Scribæ, Pharisæi. Horum instituta, & opiniones variæ.

CUltus divini prophanatio extabat olim multiplex apud Iudęos, & in pietatem patriam prȩvaricatio. Ante illam Babylonicam μετοικεσίαν, ab ipsâ Exodo & egressu ab Ægypto, quemadmodum testantur historiæ sacræ, propensi ad Gentilismum, & mores vicinarum nationum imitandos, ferebantur. Idola, ad insaniam usque, sectabantur: Vitulos, Baalim, Astaroth, cætera numinum portenta colebant & purgamenta. Sacrificabant Dęmonibus ἀνθρωποθύτου, charissima sua pignora concremantes: thus adolebant in excelsis: vinum, libamina reginæ cœlorum offerebant: sabbata autem Domini non sanctificabant: templum & sacraria prophanabant: vix de nomine Legem Dei & fœderis æterni pactum noverant. Deum unum, verum, munificum: Deum suum & patrum suorum, susq; deque habebant, omnium mortalium ingratissimi. Testatur hoc ubique Scriptura sacra: pleni sunt querelarum, expostulationum, exprobrationum, minarum, Prophetarum libri: testatissimæ verò, & universo mundo cognitissimæ clades illæ multiplices, calamitates inauditæ, quibus per justissimum Deum vindicem fuerant attriti. Hæc non uno in loco Iudęis olim inter antiquissimos Christianismi professores, vetustissimus Iustinus Martyr objiciebat. Non enim aliter intelligendus est, vir summæ sanctitatis & doctrinæ, qui Tryphoni Iudæo, quocum disceptabat, non semel, Idololatriam & patrij cultus prophanationem, γυμνῇ τῇ κεφαλῇ exprobrat: nimirum ad vetustos Iudęos olim respexit, qui vixerant ante captivitatem Babylonis. Nam quod attinet ad eandem gentem posteà, reversi ę Babylone, propensi ferebantur ad superstitionē: atq; ex alterâ parte ἐν τῇ ὑπερβολῇ, vehementer deliquerunt. Ita verum est quod scripsit beatus Leo, *Non in*

solo

Serm. v. de Nativ. Christi.

ſolo opere virtutum, non in ſolâ obſervantiâ mandatorum, ſed etiam tramite fidei, anguſta & ardua illa via eſt quæ dicit ad vitam: & magni laboris eſt, magnique diſcriminis, inter dubias imperitorum opiniones, & veroſimiles falſitates, per unam ſanæ doctrinæ ſemitam, inoffenſis greſſibus ambulare. Et cum undique ſe laquei erroris opponant, omne periculum deceptionis evadere. Poſt illam denuò in patrias ſedes μετοικεσίαν, in varias diſtracti opiniones, & ſectas diſcrepantes diſſipati, circa cultus avitos & religionem patriam quæſtionum laqueis ſeſe induebant. De lege multa movebant dubia; inutiles plerunque, ſi non abſurdas, impias, blaſphemas inſtituebant diſputationes. Ad legem ipſam, velut imperfectam & claudicantem, neque ſuis adhuc numeris abſolutam, lacinias quaſdam, ῥακώδη φορήματα, δευτερώσεων, & traditionum ſuarum aſſüebant. Contra legem & pietatem, hæreticas, prophanas, atheas tuebantur opiniones. Sectæ autem, in quas diviſi ſcindebantur, & quaſi ſcholæ oppoſitæ, tres olim extiterant nominatiſſimæ. Nam ſi quæ erant aliæ ab iſtis tribus inde veluti propagines effloruere. Erant autem illæ tres. Phariſæorum prima, Sadducæorum ſecunda; tertia, qui Eſſeni aut etiam Ἀσκηταὶ, vel Θεραπευταὶ dicebantur, tutati ſunt. Hæc ſunt apud Ioſephum teſtatiſſima. Ἰουδαίοις φιλοσοφίαι τρεῖς ἦσαν ἐκ τοῦ πάνυ παλαιοῦ τῶν πατρίων. ἥ τε τῶν Ἐσσηνῶν, ἥ τε τῶν Σαδδουκαίων, τρίτην δ' ἐφιλοσόφουν οἱ Φαρισαῖοι. *Tres erant apud Iudæos ab antiquiſſimo olim tempore, religionis patriæ ſectæ. Eſſenorum una, Sadducæorum ſecunda, tertia verò quam Phariſæi philoſophati ſunt*: & libro ſecundo ἁλωσ. cap. VII. Τρεῖς εἰσὶ παρ' ἡμῖν αἱρέσεις. Φαρισαίων μὲν πρώτη, καὶ Σαδδουκαίων ἡ δευτέρα· τρίτη δ' ἡ Ἐσσηνῶν. Quæ non duobus tantùm locis reperta, aliquoties apud eundem repetita extant. Lib. 2. cap. 12. Lib. 13. cap. 9. & 18. Lib. 15. cap. 13. & in illo contra Appionem commentario, quemadmodum obſervavit doctiſſimus olim Hieronymus, à quo vix eſt qui diſſentiat. Nam, quæ plurimæ Iudæorum religionem jam ſeneſcentem diſtrahebant ſectæ, ab iſtis tribus, quod jam dictū eſt, veluti propagines effloruere. Atque ideò Theophylactus in Act. cap. XXII. Non ſolum tres αἱρέσεις Iudæorum recenſet, ſed γενικὰς αἱρέσεις τρεῖς. Genericas cæterarum, undè effundebantur illæ. Phariſæorum, in hiſtoriâ ſacrâ, multa mentio, cum Ieſu Chriſto non paucæ concertationes: multæ, magnæ adverſus Eccleſiam, in Apoſtolis creſcentem & diſcipulis, molitiones. De his in Apparatu ad Annales acturus doctiſſimus Annaliſta ſect. VIII. inquit: *De Phariſæis illa quæ ſcripta reliquit Hieronymus attingam paucis.* Rectè, quod paucis: rectiùs autem, ſi non omnino; nam certè extra oleas & veritatem evagaris vir erudite. *Teſtatur*, ais, *Hieronymus, quod non multò ante adventum Chriſti, exorti ſint in Iudæâ Sammai & Hillel, & ex his Scribæ ac Phariſæi.* Teſtatur Hieronymus, qui tamen Ioſephi citata teſtimonia comprobaverat, quibus iſtis antiquitas, & quidē ſumma, ἐκ παλαιοῦ, imò πάνυ ἀρχαίου, aſcribebatur? Fallit Cardinalis & fallitur: non enim fatendum hoc Hieronymum teſtari. Fatendum tamen doctiſſimum Patrem in ſuis ad VIII. Eſaiæ commentarijs, ad illa verba, *Et in petram ſcandali duabus domibus*, illa ſcripſiſſe quæ commemorantur. Sed non teſtatur hoc Hieronymus, quod illi volunt. Teſtatur enim is qui teſtimonium perhibet. Perhibet autem teſtimonium, qui ex animi ſui teſtatur ſententiâ. Id non facit Stridonenſis pater, verùm recitat tantùm aliorum, quemadmodum ſcriptam repererat, opinionem: falſamne an veram non laborat, tantùm recitat aliorum, ex illo Pſeud-evangelio ſecundùm Nazaræos, quod tranſtulerat ipſe in

Antiq. xviij. ij.

Latinum

Latinum ſermonem, ſententias. *Quas domos*, inquit, *Nazaræi, qui ita Chriſtum recipiunt, ut obſervationes legis veteris non amittant, duas familias interpretantur; Sammai & Hillel; ex quibus orti ſunt Scribæ & Phariſæi, quorum ſuſcepit ſcholam Achibas, quem magiſtrum Aquilæ proſelyti autumant; & poſt eum Meir: cui ſucceſſit Iohannan filius Zachai, & poſt eum Elieſer, & per ordinem Delphon, & rurſum Ioſeph Galilæus: & uſque ad captivitatem Hieruſalem, Ioſue. Sammai igitur & Hillel non multò priuſquam Dominus naſceretur, orti ſunt in Iudæâ, quorum prior diſſipator interpretatur, ſequens prophanus, eò quod per Traditiones ſuas & δευτερώσεις, Legis præcepta diſſipaverint & maculaverint.* Hæc ſunt illa quæ doctiſſimis pleriſque viris, Genebrardo, Druſio, Serario, alijs, crucem fixerunt dum ſe non extricant, aut Hieronymi ſententiam ab incuriâ & ἀνιστορησίᾳ eximunt. Sed miramur doctiſſimum Annalium ſcriptorem, qui pro Hieronymianis hæc obtruſit, non animadvertiſſe pro ſuâ prudentiâ atque eruditione, manifeſtam his ineſſe falſitatem, & ſententiam cùm abſurdam, tum impoſſibilem, quam tamen concoxerat tam faciliter. Sammai & Hillel Patriarchas appellat Scribarum & Phariſæorum, *Quorum*, inquit, *poſteri familias illas conſtituerunt, quæ Chriſtum in carne non receperunt.* Sunt hic tria inter ſe diſparata: Sammai: Poſteri: Familiæ. Treis, ad minimum γενεαὶ & hominum ſibi invicem ſuccedentium Ordines. Et vix eſt ut ante natorum natos, ad poſterorū deſcendas appellationem. Eſt autem ætas hominum non ſeptem annorum, ut non uno in loco apud Halicarnaſſeum: non centum, ut apud pleroſque olim veteres: ſed annorum, in Scripturis, ſeptuaginta. Ut qui Hillel & Sammai audacter affirmant, non multò ante Chriſtum floruiſſe, nos doceant, remotis verborum ambagibus, oporteat, quomodo hoc verum eſſe queat, ut qui paulò ante Chriſtum, puta, annos floruere quadraginta, Patriarchæ fuerint eorum hominum, quorum poſteri familias conſtituere, quæ Chriſtum prædicantem oppugnarunt. Nam præterquam quòd erant treis iſtę ſectæ ἐξ ἀρχαίων, quod diſertis verbis habet Ioſephus: quo tempore Ionathas ſummus Pontifex, Iudæ Macchabæi frater, Spartam legatos literaſque miſit, & à Spartanis viciſſim accepit, jam erant treis ſectę Iudæorū: κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον, verba ſunt ejuſdem alibi, viz. Antiquit. 13. cap. 9. τρεῖς αἱρέσεις τῶν Ἰουδαίων ἦσαν. *Hoc ipſo tempore, treis extabant Iudæorum ſectæ.* Deindè Hyrcanus Iudæorum dux & Pontifex, diſcipulus cum eſſet Phariſæorum, offenſus Eleazari cujuſdam Phariſæi hominis inſolentiſſimi dicacitate, in partes Sadducæorum abijt. Antiquit. XIII. XVIII. qui, per multos annos Chriſti Domini τὴν ἐνσάρκωσιν præceſſerat. Neque aliud volebat Cyrenæus ille Iaſon, ſeu quicunque librum ſecundum Macchabæorum ſcripſit, loco illo celeberrimo, & maximè controverſo, quo de Iudâ Macchabæo mentionem facit, qui προσήγαγε θυσίαν περὶ ἁμαρτίας: *Sacrificium attulit pro peccatis:* nimirum eorum, qui in prælio occubuerant contra Iamnæos, ὑπὲρ ἀναστάσεως διαλογιζόμενος 2 Macchab. 12. *Quòd de mortuorum Reſurrectione cogitaret.* Religione quippè Phariſæus, quemadmodum & cæteri, ante Hyrcanum, Aſſamonæi, quam qui negabant jam invaluerant Sadducæi, & ad quorum partes paulò poſt apoſtata abijt ille Hyrcanus. Vult ergo Iudam Macchabæum à Sadducaïcâ impietate abhorruiſſe, ad quam ipſius è fratre nepos tranſiverat, Iaſone vivo videnteque. Cujus quidem loci ſenſum alium qui quærunt,

aut in nefcio quas illationes diftorquent, nodum illi in fcirpo quærunt. Quam verò fidem mereatur, non Hieronymus, in quo fruftra defudant excufando, fed ementitus deridiculi fcripti illius author, teftantur illa, quod Achibas, qui primus τὴν χελὴν διεδέχετο, & paulò ante Chriftum vixerat, (quanquam funt qui longè antiquiorem faciunt : vel, nimirum περὶ τῆς μετοικεσίας : vel faltem cum magnæ Synagogæ magiftris computandum) Aquilæ illius præceptor extitiffe dicatur, qui Scripturas veteres in linguam Græcam tranftuliffe ab omnibus commemoratur. Non adducit hæc de Aquilâ, & Achibâ Baronius. Fateor profectò, non adducit. Sed reperiuntur tamen apud Hieronymum eo loco. Noverat autem, pro fuâ Baronius eruditione, nullo modo fubfiftere poffe Iudæorum commenta & aniles fabulas, fed manifeftiffimas continere hiftoriarum ἐναντιώσεις & ἀνιστορησίας, itaque illas prætermifit in Apparatu. In quo dum bonum fe declarat Oratorem, nequid afferat in causâ; quod cum objectum fit, refellere nequeat, malâ fide verfatur in hiftoriâ, & quod dicendum fuerat, illud tacet. At non quemadmodum Cæfar Baronius, ita ifta reticuit Sixtus Senenfis. Sed vir ille doctiffimus verfatur in errore, & unà fecum alios in errorem impellit, qui Ponticum illum Aquilam, Scripturarum interpretem, è fententiâ Hieronymianâ, refert floruiffe ante Chriftum natum, & facras literas interpretatum. Non fentiebat Hieronymus iftud: neque illa funt Hieronymi verba ex animi fui fententiâ prolata, fed fcriptoris impoftoris & nugivenduli, illius Evangelij fecundùm Nazaræos authoris; aut fi ita fentiebat, quod non eft probabile (licet hâc in parte fugillet eruditiffimum fcriptorem, etiam Exercitator) fruftra certè fuit doctiffimus Pater. Nam Aquilam Ponticum profelytum, veriffimè cenfent alij omnes, fub imperio Adriani floruiffe, operamque illi fuam locaviffe, in urbe Eliâ (Hierofolymis) extruendâ. Hanc fententiam de Aquilâ, Baronius amplectitur, *ut veriorem :* ad annum Chriftum C. XXX. VII. *veriorem,* quàm erat illa altera, Hieronymo ab ipfo attributa, quem non nihil ab illâ diffentire pronunciat fuâ opinione, quod vixiffe illum fcripferit ante Chriftum. En Sixtus Cardinalem quomodo ducit. Tranfiverat ifte Aquila à Gentilifmo ad facra Chriftianorum : à Chriftianis defecit ad Iudæos, & linguam ipforum poftquam addidicerat, in fermonem Græcum Scripturas tranftulit, ad annum Chrifti CXX. ait Epiphanius, poft illam Septuaginta interpretationem annos CCCCXXX. & menfes quatuor. Fuit alius ab ifto ejufdem nominis, Ponto itidem oriundus, de quo in Actuum hiftoriâ beatus Lucas, Iudæus genere, non profelytus, ut ille alter Titi Romani Imperatoris è forore (ut Rabbini fabulantur) nepos. Hujus Aquilæ profelyti interpretationem recentiffimam, defignari putant (nec improbabiliter,) à Iuftino Martyre, quoties in dialogo cum Tryphone conqueritur, fcripturas ipfas & Septuaginta feniorum interpretationem, à Iudæis de induftriâ depravatas, quotiefcunque de Chrifto agebatur. Quæ illorum fententia verofimilior eft, quòd in odium Iefu Chrifti & Chriftianorum, factus jam Apoftata fuam aggreffus legatur verfionem. Ἑρμήνευσεν οὐκ ὀρθῷ λογισμῷ χρησάμενος, ἀλλ' ὅπως διαστρέψῃ τινὰ τῶν ῥητῶν, ἐνσκήψας τῇ τῶν ἑβδομήκοντα ἑρμηνείᾳ, ἵνα τὰ περὶ Χριστοῦ ἐν ταῖς γραφαῖς μεμαρτυρημένα, ἄλλως ἐκδώσει, δι' ἣν εἶχεν αἰδῶ εἰς ἄλογον αὐτοῦ ἀπολογίαν. *Interpretatus eft animo parum fincero, id propofitum habens, ut dicta quædam pervertere poffet, Septuaginta involans*

Biblioth. fanctæ. Lib. iiij.

lans expoſitionem, & ut ſcripturarum de Chriſto teſtimonia in alium ſenſum transferre ad ſui ipſius, cum puderet ipſum ſui, defenſionem. Ita de illo Epiphanius. Sed ab illo revertamur ad Phariſæos. Horum primam originem certo temporis articulo non circumſcribunt. Nec illius ſectæ & αἱρέσεως primus uſpiam author & princeps invenitur. Nam de Sammai & Hillel exploſa eſt ſententia. Et illud nonnullorum commentum ſpecioſum magis quàm ſolidum videtur, quo ſecundi cujuſdam ortus principes & duces, non autem primi dicuntur eſſe, (cum & magis in vulgus innoteſcere cœperint, & in binas inter ſe diſſentientes familias dividerentur.) Sammai & Hillel: atq; illud Hieronymo placuiſſet commentum. Sed Scribas Hieronymus (vel ille quiſquis erat fictitius Scriptor) & Phariſęos, ab Hillele & Samai deductos affirmat, non autem diviſos in ſectas Phariſæos, quos nuſquam diviſos vel Scriptura vel Ioſephus commemorat in hiſtoriâ. Scribę autē & Phariſæi non dicuntur καθόλου πρῶτον; erant enim Phariſæi non Scribæ: & Scribæ quidam non Phariſęi. Neque nomen conſecuti magis illuſtre dici poſſunt, poſt Hyrcani interitum, quàm ab ipſis Macchabęorum initijs habuerant, ut à Pollione Ioſephi, vel Rabbinorum Hillele, vel Sameâ, qui Herode jam nato floruerunt, advocetur diviſis claritudo. Magnus nugator Bulingerus, quaſi dicta Caſaubono, de Phariſæis & Scribis iſta recitat pag. LXXX. *Locus ille, quem ex Actis* XXIII. *affers, non oſtendit, Scribas alios à Sadducæis, alios à Phariſæis ſtetiſſe.* Ille autem non ſcripſit, nec ſentiebat iſta, ſed quæ vir bonus reticuit in Diatribâ. Denotatur conſenſus opinionum inter Scribas nimirum & Phariſæos in aliquot capitibus doctrinæ. Baronius erat, qui rebatur, Scribas alteram eſſe partem Phariſæorum, non Caſaubonus. Erant autem Scribæ à temporibus antiquiſſimis ante notum nomen Phariſæorum. Quanquam vel invito hoc compilatore, verum fuit, Scribarum quoſdam Phariſaïcis imbutos opinionibus: quoſdam adhæſiſſe Sadducæis. Ridiculum eſt etenim quod affertur, quia μόνοι εὐπορουντες favebant Sadducæis, ideò Scribæ quotquot erant, à partibus ſtabant Phariſaïcis: quaſi forent omnes Scribæ, tenuïores, capite potiùs ſuo, quàm facultatibus cenſi. Iam verò mores. Mores horum hominum atq; inſtituta vitæ, vel ut Græci loquuntur, πολιτείαι, ad capita diverſa referuntur. Exhibebo elenchum è Ioſepho, Epiphanio, & quibuſdam alijs, nec non ſacrâ Scripturâ concinnatum. Atque primò quod ad victum attinet, lautitijs haud illi magnis utebantur, ἐξευτελίζουσι τὴν δίαιταν, οὐδὲν εἰς μαλακότερον ἐνδιδόντες. *Vili diætâ utebantur, nihil prorſus mollitiei indulgentes:* inquit Ioſephus. Cibum quando ſumebant, manus ante omnia abluebant, Matth. 15.2. Mar. 7.3. aliter enim panem ipſum, hoc eſt, omnia edulia, pollui rebantur & κοινοῦσθαι. Manus autem lavandi mos iſte fuerat, quemadmodum recitavit doctiſsimus Serarius, è centum Benedictionum libro: *Standum eſt cum lavas manus, & non parieti innitendum aut aliquo ſuſtentaculo. Eligenda eſt aqua pura, non ſalſa aut corrupta, quam canis dedignetur bibere. Fundenda eſt aqua tribus vicibus ſuper manus. In primâ effuſione ſunt digiti ſurſum elevandi, in poſterioribus demittendi. Sunt manus ſimul lavandæ, non una autem poſt alteram. Tertiò opus eſt in manuum lotura ut manus ſiniſtra tanquam famula ſubſerviat dextræ. Nec ſatis erit ſi manus abſque aquâ cum mappâ benè terſeris, aut ſi illotis manibus ad menſam acceſſeris, & cochleari uſus nudâ manu cibum non tetigeris. Qui verò è cloacâ ad menſam acceſſerit*

De Ponder. & menſur. p. D. xxxviij.

ceſſerit, bis tenetur lavare manus. A foro quoties remeabant domum lavabant manus. Teſtatur illud Marcus in Evangelio, ubi de lotionibus urceorum, æramentorum, lectorum loquitur, Mar. 7. 4. Cum peccatoribus cibum non capiebant, ut colligitur ex illâ increpatione Matth. 9. 2. imò ſe ne tangi volebant à peccatoribus: quos vel deſcripſit Eſaias vel prædixit, 65. 5. Iejunabant frequentiſſimè, & ſemet inediâ macerabant. δὶς τοῦ σαββάτου, ait ille gloriosulus in Evangelio Lucæ 18. quod beatus Epiphanius explicavit, ubi feriam ſecundam & quintam, jejunijs affirmabat eorum deſtinatas. Tertiò, ὅτι ἤσκουν, ὥριζον δεκαετίαν ἢ ὀκταετίαν, ἢ τετραετίαν, inquit idem Epiphanius. Qui de eorum in hâc parte σκληραγωγίᾳ plura refert hær. XVI. ſed hanc auſteram vitam Aſcetarum, non omnes tenebantur exercere, ſed ipſorum tantummodo perfectiſſimi. Orationibus frequenter vacabant: & addit textus ſacer, diuturnas habuïſſe orationes, quas ſtantes in publico muſſitabant. Privatis autem orationibus domi ita incubuiſſe narrat Epiphanius, ut ſomnum omnino ne vellent capere, nec ab hâc ipſorum ἀσκήσει divelli. Quemadmodum igitur ferunt Ariſtotelem, ὁπότε κοιμῷτο, σφαῖραν χαλκῆν βάλλεσθαι αὐτῷ εἰς τὴν χεῖρα λεκάνης ὑποκειμένης, ἵν' ἐκπεσούσης τῆς σφαίρας εἰς τὴν λεκάνην, ὑπὸ τοῦ ψόφου ἐξέγειροιτο. *Cum ſe ad quieſcendum componeret, æream ſphæram manu tenuiſſe pelvi ſubjectâ, ut cum manu ſphæra excidiſſet in pelvim, ſono excitatus à ſomno ſurgeret*; ita quoque & Phariſæi ſimiles ſibi rationes excogitabant, per quas, quoad fieri poſſet, vigiles in Orationibus perſeuerarent. Epiphanij de hac ipſa re locum aſcribere non pigebit, quod in editis codicibus vitioſè, ut pleraque omnia illius utiliſſimi ſcriptoris, circumfieratur. Τινὲς μὲν γὰρ αὐτῶν ὅταν ἤσκουν, ὥριζον δεκαετίαν, ἢ ὀκταετίαν, ἢ τετραετίαν, ὅμως παρθενίας ἢ ἐγκρατείας· συνεχῶς δὲ εὐχόμενοι πυκνότερον τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἐνίσταντο. καὶ διὰ τὸ δῆθεν μὴ σωματικόν τι παθεῖν ἢ κλαπῆναι δι' ὀνειράτων ἀηδῆ τινα ῥύψιν τοῦ σώματος ἀπεργαζομένους, οἱ μὲν σανίδας ἑαυτοῖς ἐφιλοκάλουν σπιθαμῆς μόνης τὸ πλάτος, καὶ ἐπὶ ταύτας ἑαυτοὺς ἐτίθεσαν κατὰ τὴν ἑσπέραν, ἵνα εἰ ὑπνώσειέ τις, καταπέσοι εἰς τοὔδαφος καὶ αὖθις ἐγείρηται εἰς εὐχὴν, διὰ τὸ ἄγρυπνον ἔχειν τὸν βίον, κατὰ τὸ δυνατόν. ἄλλοι δὲ κάχληκας συλλέγοντες, ἑαυτοῖς ὑπεστρώννυον, εἰς τὸ νυττομένους μὴ ὕπνῳ βάθει φέρεσθαι, ἀλλὰ βιάζεσθαι γρήγορσιν ἑαυτοῖς πορίζεσθαι. ἄλλοι δὲ καὶ ἀκάνθας εἶχον διὰ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν. *Quidam verò ex iſtis cum ſe exercerent, decennium, octennium, aut quadriennium ſibi virginitatis aut continentiæ præſcribebant. Cumque continuis vacarent orationibus crebrius, hoc certamen adurgebant, ut nequid ipſis accideret corporale, aut per ſomnum clandeſtinè triſtem corporis defluxum paterentur. Nonnulli eorum aſſeres ſibi ipſis diligenter parabant, ſpithamæ aut palmi latitudinem habentes, & in his ſe ad veſperam componebant, ut qui dormiſſet, excideret in pavimentum, atque ita excitatus reſurgeret ad orandum Deum: eo fine ut quoad fieri poſſet, vigilantem haberent vitam. Alij lapillos rurſus ſibi ſubſternebant, ut dum illis pungerentur, profundo ſomno ne ſopiti jacerent, ſed vigilantiam cogerentur ſibi comparare; alij autem ob eandem & cauſſam, ſpinas pro ſtrato adhibebant.* Erant autem, authore Ioſepho, ad miſericordiã quodammodo inclinatiores, & icciicò πρὸς κολάσεις ἐπιεικῶς εἶχον. Quod non ita ſe habuiſſe nos ſcimus ex illo odio pluſquam Vatiniano, quo Dominum Ieſum & ſanctiſſimos Apoſtolos ſunt perſequuti. Erga veteres Prophetas & Dei ſervos in Iſraele benè eſſe animati videri volebant. Itaque ſepulchra ſtudioſè ædificabant, monumenta juſtorum exornabant, & frequentiùs illo utebantur elogio, *Si fuiſſemus in diebus Patrum noſtrorum, non eſſemus ſocij eorum in ſanguine Prophetarum, effundendo*, ſcilicet. Iam verò quod dogmata & doctrinam ſpectat, ſedebant ſuper cathedrâ Moyſis:

hoc

hoc eſt, ordinariâ quadam ſucceſſione, partes docendi explicandiq; legem Moyſis, ad ſe devolutam, & quaſi publicâ ſancitam authoritate, uſurpabant. Moſes enim jam indè ab antiquis temporibus, in Synagogis Iudæorum legebatur, & exponebatur: quo munere publico Scribæ fungebantur & Phariſæi. Hanc tamen authoritatem elevarant ipſi, cùm vitæ hyprocriticâ ratione, tum multis gravibuſque corruptelis, quibus legem, & doctrinam commacularant. Quocirca diſcipulos ſic affatur Dominus, Matth. XVI. XI. *Cavete à fermento Phariſæorum.* Hoc eſt, à doctrinâ, ut exponitur eodem loco. In doctrinâ Phariſæorū ſunt iſta capita. Seniorum δευτερώσεις & traditiones valdè commendabant: &, quamvis eſſent abſurdæ, ridiculæ, & blaſphemæ pleræque, audaciſſimi nebulones ad Deum authorem eas in monte Sina, qui ἀγράφως illa Moyſi commendarat, referebant omnes. Ad divinæ Legis complementum traditas aſtruebant, & præ lege ipsâ obobſervandas commendabant. Traditiones porrò iſtas omnes quaſcunque demùm ſuggerebant, ad quatuor authores, authore Epiphanio, referebant. Μία μὲν εἰς ὄνομα τοῦ προφήτου Μωϋσέως· δευτέρα εἰς διδάσκαλον αὐτῶν Ἀκιβαν οὕτω καλούμενον ἢ Βαραχίβαν· ἄλλη δὲ εἰς τὸν Ἀνδὰν ἢ Ἀνναν τὸν καὶ Ἰούδαν· ἑτέρα δὲ εἰς τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἀσαμωναίου. *Prima nempè traditio, ſub nomine Moſis prophetæ ferebatur. Secundam ad ipſorum doctorem Acibam, ſeu Baracibas vocabatur, referebant. Tertia ab Andâ, ſeu Annâ qui & Iudas erat, deducebatur. Quartam filijs Aſſamonæi aſcribebant.* Adeò illi de legis ſufficientiâ & αὐταρκείᾳ ſentiebant abjectè: & tamen erant σύνταγμά τι Ἰουδαίων δοκοῦν εὐσεβέστερον εἶναι τῶν ἄλλων, καὶ τοὺς νόμους ἀκριβέστερον ἀφηγεῖσθαι. *Conventus quidam Iudaici qui videbantur præ alijs pijſſimi & Leges exactiore modo, quā ſolebant cæteris interpretari.* Quemadmodum Ioſephus affirmavit. Quod ſi lux in Iſrael, tantæ erant tenebræ, ipſæ tenebræ profectò craſſiſſimæ erant. Decimas rerum omnium minutiſſimarum, minthæ, anethi, rutæ, cymini perperſolvebant. Et in hâc δικαιώσει hypocriticè gloriabantur. Ut unum lucrari poſſent proſelytum, πᾶσαν μὲν περιαφέρειν, πάσην δὲ καὶ ὑγρὴν circumibant; in quo ſtudium præ ſe ferebant non vulgare, erga patriam religionem, revera tamen gloriam hinc aucupabantur, & rei faciendæ inhiabant. Erant enim, uti gloriæ animalia, ita quoque mancipia avaritiæ. Quod non uno in loco Servator docet. Honorem provectioribus deferendum cenſebant, ideò fortaſſè quod ipſi fuerant ἐν τῷ ἀξιώματι conſtituti, & in publicis congreſſibus πρωτοκλισίας adamarent. De Naturâ humanæ animæ abſurda quædam ſtatuebant. ἰσχὺν illi ἀθάνατον credebant ineſſe: atque ideò omnem animam, quodammodo Immortalem rebantur τῇ οὐσίᾳ: ſed malorum æternis cruciatibus addicebant: bonorum μεταβαίνειν εἰς ἕτερα σώματα docebant, quod relatum à Ioſepho Phariſæo, Lib. II. cap. XIII. τῆς ἁλώσεως. A qua perſuaſione profecti, Chriſtum Dominum fuiſſe Baptiſtam, Eliam, Ieremiam aut aliquem è prophetis, dicebant Matth. XVI. XIIII. Fingebant autem δικαιώσεις quaſdam ſub tellure exerceri, ad dijudicandum & diſcernendum quæ bonæ, quæ malæ eſſent animæ: quamadmodum poetarum fabulæ Æacum, Rhadamanthum, & Minoem, ſtatuebant; ut è Pythagoricis deliramentis, & Poetarum nugis eorum pietas & religio videatur conflata, aut iſtorum impietas & deliramenta promanâſſe è ſanctionibus Phariſaïcis. Credebant fato cuncta gubernari. Quo nomine ridentur ab Epiphanio, quod cum Reſurrectionem & judicium concederent, tamen fatum inducerent & neceſſitatem. Sed reſpondet Ioſephus Lib. II. cap. XIII. περὶ ἁλωσ. in illâ

ſententiâ

ſententiâ verſari Phariſæos, ut exiſtimēt, πράττειν καλῶς καὶ μὴ, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις κεῖσθαι. Benè vel malè agendi facultatem, maximam partem in hominum poteſtate ſitam eſſe. Ita fatum ab hominibus in quibus αὐτεξούσιον & libertas arbitrij fuerat, removebant, cæteris rebus omnibus præficiebant tamen. Sed parùm ſibi conſtat in hoc reſponſo Ioſephus : nam & alibi in vitâ ſuâ hæreſim affirmat Phariſaïcam ſimilem omnino Stoïcorum opinioni. Et Antiquit. XVIII. II. eoſdem ait, ſublatâ libertate, cuncta fato gubernari, opinatos. Et profectò qui matheſeos adeò erant ſtudioſi, non poterant ſe, actiones ſuas, vel humanas à fatali rerum concatenatione expedire; ſublatâ enim illâ, aſtrorum vires ἐν τῇ γενέσει, & futuris humanæ vitæ periodis diſponendis, mera ſunt figmenta & μορμολύκεια. Errat ergo qui errare Baronium ſcripſit, dum affirmat Phariſæos omnia fato tribuïſſe : expreſſiſſimè affirmat hoc Ioſephus : conſentit vir magnus Epiphanius. Non miramur derelictos à Deo Phariſęos, ut in impias, ſic etiam & in contrarias opiniones declinâſſe & ſibi ipſi repugnantes. Genus iſthoc hominū ab iſtis profectum inſtitutis, per nundinariam ſanctitatem, & hypocriſin illam ſuam, ſummâ fruebantur authoritate: plebeculæ ſibi animos devincierant : in aulas Regum ſe inſinuaverant : apud mulierculas imprimis prinpes gratioſi. In aula Herodis dominabantur : aulæ omnia ſecreta rimabantur, fœminarum animos ſubigendo. Ideò grandi pecuniâ cum Herodes hos mulctâſſet, uxor Pherorę, erat is Herodis frater, totam illam ſummam fiſco repræſentavit. Hinc benè meritæ gratiam ut Phariſæi reponerent, prædicunt mulieri (πρόγνωσιν γὰρ ἐπεπίστευντο ἐπιφοιτήσει Θεοῦ, *per Dei etenim accesſionem rerum prædictio futurarum illis concredebatur*, Ioſephus, ait, & ita in vulgus de ſe ſpargi rumores curaverant) ſtirpem Herodis & genus interituram, ipſius & Pherorę regnaturam. Sed falſi in illâ prædictione vates. Quemadmodum autem gratiâ in Herodis aulâ pręppollebant, ita priùs apud Alexandram Hyrcani ſecundi Pontificis matrem prævaluerant. Alexander rex illius maritus, illos oderat cane & angue pejus. Et ἑστιώμενος aliquando μετὰ παλλακίδων ἀνασταυρῶσαι προσέταξεν αὐτῶν ὡς ω̄. *Cum pellicibus ſuis epulatus, juſſit quaſi octingentos Phariſæos, in urbe Bethome captos, in crucem tolli*, cum priùs conjuges & liberos ipſorum occidi juſſiſſet in conſpectu ipſorum. Ille tamen jam morti proximus, uxori Alexandræ conſilium dabat, ut coleret adhiberetque in conſilijs Phariſæos. δύνασθαι γὰρ πολὺ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις, βλάψαι τε μισοῦντας, καὶ οἰκείως διακειμένους ὠφελῆσαι. *Plurimum poſſe eos apud populum, qui ſi ipſam odiſſent, nocere facilè; ſi diligerent, operam utilem accommodare poſſent.* Hoc factum, uti ſuaſerat, ab Alexandrâ, & illi rerum omnium adminiſtrationem ad ſe ſolos devocabant. Regno, regnique commodis illi ſoli fruebantur, ſumptus omnes Alexandra faciebat ſola, & difficultates præſtabat univerſas. Itaque ἐκράτει τῶν μὲν ἄλλων αὐτὴ, αὐτῆς δὲ οἱ Φαρισαῖοι. *Ipſa cæteris, Phariſæi autem ipſi imperabant.* Hæc omnia cum fuerint in Phariſæis, irrequieta φιλοπραγμοσύνη, impotens ambitio animi, ſanctitas nundinaria, & ſimulatæ virtutum multarum ſpecies, næ illi quidem non interciderunt hodiè. Sunt ubique plurimi Phariſæi.

SECT.

SECT. II.

De Sadducæis. Nominis origo. Epiphanij locus haud rectè citatus à Cardinalè, Sadducæos à Sedec non Sadoc deducentis. Epiphanius correctus & explicatus. Barradius fidelior in Epiph. recitando quàm Baronius. Maldonatus laudatus. Josephus explicatus. Chemnitius notatus. Tertullianus à Baronio contra se productus. Sadducæi à Sedec justitiâ, cur, quomodo dicti. Legem solam recipiebant. Traditiones aversabantur. Philastrius notatur.

PHarisæos eorumque simulatam sanctitatem missam faciens Cardinalis, de Sadducæis secunda sectâ Iudæorum, eorumque origine in hunc modum commemorat è Iosepho. *In reliquis cum Samaritis idem sensisse, nisi tantùm quòd agentes Hierosolymis, unà cum Iudæis sacrificarent, confirmat Epiphanius, qui eosdem à Saddoc Sacerdote nomen accepisse, sed à doctrinâ præceptoris narrat defecisse.* Hæc doctissimus Annalista, quæ ad duo capita rediguntur. Denominationem à præceptore. Doctrinâ, in qua defecerant ab institutis sui præceptoris. In nominis notione, quã ex Epiphanio mutuatã videri vult proposuisse, vel sciens fallit, & in errorẽ cùm seipsum tùm lectores inducit; vel decipitur saltem ab Interprete, quem solum videtur hìc, ut ubique sequi: videtur inquam, nam non possum statuere, cum ad manum non sit Latinus Epiphanius. Græca autem sic habent. Ἐπονομάζουσι δὲ οὗτοι ἑαυτοὺς Σαδδουκαίους δῆθεν, ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης ἐπικλήσεως ὁρμωμένης. Σεδὲκ γὰρ ἑρμηνεύεται δικαιοσύνη. *Vocant semet isti Sadducæos, nomine à Iustitiâ derivato. Sedec enim Iustitiam interpretantur.* Audis ergò, vir doctissime, apud Epiphanium, Sadducæos ab Hebræo Sedec, (nam de modo scribendi litigent sive divini seu humaniores Grammatici, nihil refert) non autem à Sadoc Sacerdote antiquo, dici denominatos. Neque aliter videtur in Trihæresio, Hebræarum antiquitatum callentissimus vir, utinam paulò modestior, Serarius, existimâsse. Lib. 2. cap. 18. quamvis potiùs à Sadoc quàm Sedec nomen sortitos opinetur, is tamen Epiphanio non illam ascripsit, ut Baronius hallucinatur, sed solam alteram à Sedec, quod verum est. At enimverò sequitur apud Epiphanium, quod ad suam caussam trahit Cardinalis. Est autem illud absque dubio, erroris illi fundus & origo. Ἦν δὲ καὶ Σαδοὺχ τις τοὔνομα κατὰ τὸ παλαιὸν, τῶν ἱερέων. ἀλλ᾽ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ τοῦ ἐπιστάτου αὐτῶν διδασκαλίᾳ, ἠθέτησαν μὲν γὰρ οὗτοι τὴν τῶν νεκρῶν ἀνάστασιν. *Erat & Sadoc Sacerdos quidam temporibus antiquis. Sed non permanserunt in doctrinâ magistri sui. Nam mortuorum Resurrectionem sustulerunt.* Hic videtur Baronio innuere Epiphanius, ab illo Sacerdote Sadoc, appellatam illam hæresin Sadducæorum. Sed ut illud ita fuerit, quorsum tandem Cardinalis, ubi duplicem repererat appellationis caussam in Epiphanio: illam claram per se, in confesso positam, nullis ambiguitatibus impeditam: alteram verò, ut lenissimè dicam, involutam: hujus meminerit, hanc amplexus fuerit, quòd à Sadoco dicerentur, præcipuè cum sciret Pharisæos, & Essenos, binas illas φυλάς, ut Theophylactus loquebatur, αἱρέσεις non ab aliquo fundatore, sed aliundè vocitatas? Ille autem Sadoc, quis, & quando vixit: contemporaneus opinor Sammai & Hillel,

qui paulò antè quàm Christus nasceretur, in Iudæâ Patriarchæ illorum hominum erant, qui familias illas produxerunt, undè orti Scribæ & Pharisæi, juratissimi Iesu Christi hostes & detractores. Nam quo teste Cardinalis probaturus est, Sadducæam illam hæresim antiquiorem, quàm erat Pharisaïca, extitisse? Locus denique ipse, (quod videbimus) apud Epiphanium, nec volam consequentiæ nec vestigium habebat. Sed leviora erant ista quàm quæ multiplicem Baronij eruditionem remorarentur, nos hebetiores Novatorum filij λύσιν non potuimus invenire. Cum Baronio per omnia opinatur eadem Iesuita Barradas, Tom. 3. Comment. in Evangel. & videtur, quod solenne est magistris nostris Bellarmino & Baronio segnioribus, Cardinalem authorem laudatum virum sequi, & ex eo sapere; quemadmodum & ipse Cardinalis, licet neuter agnoscat per quem profecit, Gilberto Genebrardo sua debeat accepta referre, qui vir, non secus quàm κυρίαις δόξαις, ita solet insomnijs Rabbinorum & μυθολογήμασιν adhærere. Multò tamen fideliùs versatum esse constat, hâc in parte Iesuitam, quàm Cardinalem. Is enim utramq; nominis originationem confitetur se, non autem pejorem, accepisse & unicam ab Epiphanio. Fallitur nihilominus & ille in Epiphanio Sebastianus. Non enim Cyprius ille pater duplex etymon in medium protulit, sed unico contentus, à Sedec justitiâ, & non à Sadoc Sacerdote, appellatos scripsit Sadducæos, quemadmodum etiam censuit Hieronymus. *Sadducæi,* verba sunt Hieronymi, *interpretantur justi. Ipsi enim sibi vindicabant illud quod non erant.* Ad caput Matth. XXII. Quocircà rectè scriptum à Maldonato, emunctæ naris Iesuïtâ, *Sadducæos à Sedec Iustitiâ, quasi homines justos, Epiphanius & Hieronymus dictos putant.* Non erant justi sed videri volebant, Iustitia civili & forensi nimirum. Ideò erant in judicijs & pœnarum mulctis erogandis exactores acerrimi: ut citatur à Barradio ex historiâ scholasticâ. Et rectè quidem ille Comestor Petrus. Huc enim referes Iosephi illud dictum; quo difficiles, morosos, intractabiles omnino pronuntiavit, ita ut ab eorum moribus abhorreret populus, & ad Pharisæos potiùs inclinaret, qui φύσει, quod diximus, ἐπιεικῶς πρὸς τὰς κολάσεις, *Naturaliter, ad pœnas irrogandas moderatè,* saltem maximâ ex parte, *se habebant.* Epiphanij verò verba non sunt prætermittenda, quæ Baronium impulerunt in errorem. Sunt autem ista. Ἦν δὲ καὶ Σαδδούχ τις τοὔνομα κατὰ τὸ παλαιὸν τῶν ἱερέων. Quæ non sunt ab illo patre profecta, sed cujusdam glossatoris adjectamento debentur marginali, unde textum Epiphanij invaserunt. Nom quid, malum, faciunt apud Epiphanium? Perfecta sunt omnia sublatis istis: hiant autem his intrusis, & suspenduntur. *Erat insuper sacerdos quidam Sadoc temporibus priscis.* Quid tum verò? aut cui rei hæc admonitio? Non enim sequitur, ipsum in Israel aperuisse scholam: instituisse sectam: ab illo videri Sadducæos, saltem secundùm aliquos, appellatos. Nec in præcedentibus quicquam est, nec apud consequentia reperitur, quò illa periodus referri debeat. Erat Sacerdos quidam Sadoc temporibus antiquis: addidisset Epiphanius, ut expleret sententiam, & rem planam faceret & enucleatam, *A quo Sadducæi denominantur.* Et certè doctissimus vir Chemnitius in Harmoniâ, hæc ipsa, tanquam ab Epiphanio recitata ascripsit. Sed locum credo non adivit, cum ita scriberet, vir eruditus; fallitur egregiè vel lapsus est memoriâ & hallucinatus, vel etiam ex industriâ, quod non credo. Secundò, vox illa

Comment. ad 3. cap. Matth.

illa ἐπιστάτης, apud Epiphanium, quâ deceptus videtur vel Baronius ipſe, vel illius certè interpres, non eſt, quod illi exiſtimarunt, referenda ad Sadoc Sacerdotem, ſed ad alium cujus nomen in præcedentibus erat poſitũ, nimirum Doſitheum Iudæum, transfugam ad Samaritanos. Is eſt ille ἐπιστάτης. Erat autem Doſitheus ἀπὸ Ἰουδαίων, & ἐν τῇ παιδεύσει κατὰ τὸν νόμον προήκων. Qui cùm inter ſuos τὰ πρωτεῖα exambiret, neque tamen aſſequeretur, ἐξέκλινε εἰς τὸ Σαμαρειτικὸν ἔθνος, καὶ ταύτην τὴν αἵρεσιν προεστήσατο, *defecit ad genus Samaritanum, & hæreſi illorum præfuit.* Hæc ubi ſcripſerat, adjungit Epiphanius, de Sadducæis; è radice Samaritanorum illos extitiſſe docens. Nam de Iudaïſmi hæreſibus, in hunc modum ſcribit. Πρῶτοι Σαδδουκαῖοι, ἀπόσπασμα ὄντες, ἀπὸ Δοσιθέου τοῦ προλελεγμένου. ἐπονομάζουσι δὲ οὗτοι ἑαυτοὺς Σαδδουκαίους δῆθεν, ἀπὸ δικαιοσύνης τῆς ἐπικλήσεως ὁρμωμένης. Σεδὲκ γὰρ ἑρμηνεύεται δικαιοσύνη. Ἦν δὲ καὶ Σαδοὺχ τις τοὔνομα κατὰ τὸ παλαιὸν τῶν ἱερέων. ἀλλ' οὐκ ἐνέμειναν οὗτοι ἐν τῇ τοῦ ἐπιστάτου διδασκαλίᾳ. *Primi omnium Sadducæi, avulſi velut propago ab antedicto illo Doſitheo. Denominant ſemet ipſos autem iſti Sadducæos, à juſtitiâ derivatâ voce. Nam Sedec interpretatur juſtitia. Erat & Sadoc quidam nomine Sacerdos antiquiſſimis temporibus. Sed iſti in præceptoris ſui doctrinâ non perſtiterunt.* Doſitheus iccirco Patriarcha ille Samaritanorum à Iudæis transfuga, erat ἐπιστάτης, à cujus doctrinâ prolapſi dicuntur Sadducæi: non autem Sadoc, ſive ille idem fuerit ad quem in diebus Salomonis devolutum ſcimus, ab Elianâ familiâ Pontificatum; ſeu quis alius recentior ejuſdem cum illo appellationis, Antigoni puta Sochæi diſcipulorum aliquis, de quo multa fabulantur Rabbini poſteriores. Nam Doſitheum docuiſſe mortuorum in carne Reſurrectionem, negatam à Sadducæis teſtatur Epiphanius. Sed & Tertullianus cum eodem: quem dum deſcribit ſect. XV. Cardinalis ignoráſſe videtur, certè non animadvertiſſe, authorem ſe & teſtem omni majorem exceptione produxiſſe, qui ſuæ aſſertionis jugulum peteret. Verba Tertulliani ita citat. *Taceo hæreticos Iudaiſmi, Doſitheum Samaritanum: qui primus auſus eſt Prophetas, tanquam non in Spiritu ſancto loquutos, repudiare. Taceo Sadducæos, qui ex hujus erroris radice ſurgentes, auſi ſunt ad hanc hæreſin, etiam Carnis Reſurrectionem negare.* Hæc doctiſſimus & vetuſtiſſimus Afer ille, de Præſcrip. cap. XLV. Tantum non conceptis verbis hoc idem ſect. eadem docet, ſui, ut ſæpè, immemor Cardinalis; *In reliquis,* inquiens, *Sadducæos Samaritanis conſenſum præbuiſſe, tantummodo agentes Hieroſolymis, in templo cum Iudæis, non in monte Garizim cum Samaritanis ſacrificáſſe.* Reſurrectionem carnis Iudæorum nemo inficiabatur. Secundùm Chryſoſtomum, non uno in loco, illam ignorabant etiam optimi & Deo dilectiſſimi: Lazarum ille vult nihil de Reſurrectione intellexiſſe. At negabant Samaritæ. Fuit Doſitheus Apoſtata Samaritanus, Sadducæorum ἐπιστάτης, qui non negabat Reſurrectionem; & non Sadoc Sacerdos ille antiquus. Nam ſecundus ille Sadoc an Sacerdos eſſet unquam, oportet priùs probent qui magnis conatibus nugas nobis repræſentant Rabbinorum. Neque obſtat, quod objicitur, fuiſſe Iudæorum Epicureos, & propterea non dictos à Iuſtitiâ. Nam pari modo ſequeretur, non appellatos à Sadoco. Non enim Atheus erat vel Epicureus ille: quemcunque tandem fingunt nobis ſuaviludij Rabbinizantes, Patribus incognitum Sadocum. Neque erant uſque

quaque Epicurei: Sed quoad impia quædam dogmata & deliramenta. Nam vitæ plerisque institutis morosæ & seueræ, non erant censendi Epicurei. At esto, sint vel maximè Epicurei. Quasi nomina sint semper notæ rerum κατ' ἀναλογίαν, vel ἐπωνυμίαν, & non etiam quandoq; κατ' ἀντίφρασιν: sicut *bellum* dicitur quod minimè bonum, aut *mons* à movendo, *lucus* à lucendo, quia nihil minùs moveat, aut luceat, vel luce illustretur minùs. Hypocrisis nunquam erat res mundo inaudita. Et Hæretici imprimis & nunc & olim, omnium maximè hypocritæ extiterunt: ut qui diritatem morum & conversationis, dictionis aliquâ lenitate mollire & amicire, sui putarent interesse. Verosimile à Iustitiâ sibi nomen istos imposuisse, propter mores austeros & severiores, & quòd rigidiorem in omnes censuram exercerent, ut scriptum memoravimus à Iosepho. Sed nec illud abludit à veritate, sic dictos vel se voluisse dici, quòd δευτερώσεις illas Pharisaïcas & Traditiones, in contumeliam Scripturarum excogitatas, non admitterent, sed odissent & publicè exagitarent. Nam cum multa quidem impiè Sadducæi & scelerate in vulgus spargerent, illud unicum egregiè ab ijs factum est, hominibus alioquin insigniter impijs, quòd hominum inventa delirantium, ad legem divinam assui vel præstrui & assumi non paterentur. Legem enim Mosaïcam certum est, idque docet Servator, Sadducæos acceptâsse, ubi impiam ipsorum de Resurrectione blasphemiam testimonio Mosaïco difflavit: Deus non est mortuorum sed vivorum Deus. Non enim aliundè testimonium Servator adducebat (frivolum enim fuisset imò εὐηθές) quàm ab ijs quos ipsi admittebant libris. Præter Legem Mosaïcam, Scripturarum nihil admittebant, neque audiendi duo vel tres in rebus omnibus pænè Novatores, contra veterum Patrum unanimem in hâc re consensum: Traditiones summopere aversabantur. De quo dogmate Pharisæorum locuples est admodum Iosephus testis, Antiquit. XVIII. II. Νόμιμα πολλὰ παρέδοσαν τῷ δήμῳ φαρισαῖοι ἐκ πατέρων διαδοχῆς, ἅπερ οὐκ ἀναγέγραπται ἐν τοῖς Μωϋσέως νόμοις. καὶ διὰ τοῦτο, ταῦτα τὸ Σαδδουκαίων γένος ἐκβάλλει, λέγων ἐκεῖνα δεῖν ἡγεῖσθαι νόμιμα τὰ γεγραμμένα, τὰ δ' ἐκ παραδόσεως τῶν πατέρων μὴ τηρεῖν. *Pharisæi multa legalia populo tradiderant à majoribus accepta, quæ in legibus Mosaicis non scribebantur: ea ideò Sadducæorum secta eliminat, illa tantummodo pro Legibus observari debere contendens, quæ in Scripturis continentur: quæ verò è Majorum traditione descenderant, non esse omnino custodienda.* Hæc cum censuerint Sadducæi, & pro lege scriptâ, divinitus revelatâ, contra mendicabula Traditionum humanarum steterint, næ verosimillimum se Sadducæos, hoc est, Iustos reputâsse, & speciosum istum titulum, id quod usu non rarò videmus obtinere, horrendis aliorum scelerum portentis prætexuisse. Erat hoc profectò unum in Sadducæis præclarum, quòd hominum placita cum æterni Dei verbo componi, & tantum non anteponi, non possent ferre. Quocircà sunt falsa, quæ scribuntur à Philastrio, cap. IIII. *Eum Resurrectionem, & Angelorum existentiam pernegâsse.* *Eum*, hoc est, Dositheum, ad Samaritanos transfugam, qui tantùm schismaticus factus est, non autem hæreticus tam flagitiosus. Samaritæ negabant, cum Sadducæis Dosithei discipulis, sed à præceptoris sui placitis descìscentibus, ideoque legem

Legem ſolam è Scripturis admittebant, in quâ nihil rebantur contineri, quod quovis modo faceret ad ἀνάστασιν & παλιγγενεσίαν illam ê pulvere ſtabiliendam. Sed, quod ſcitè notatur ab Epiphanio, etiam in lege Moſis paſſim ἔσπαρται μὲν ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν τὸ σημεῖον, οὐδαμῶς γε τηλαυγῶς κεκήρυκται. *Diſſeminantur reſurrectionis mortuorum indicium, nuſquam, autē liquidò & apertè prædicatur.* Quæ illius obſervatio veriſſima deprehenditur, ex obſervato Servatoris argumento illo, *Deus eſt vivorum, non mortuorum Deus.* Illud ergo impiè quòd Scripturas repudiarent: neque minùs impurè quòd poſt hanc vitam, nec præmium bonis nec ſuppliciũ malis repoſita putarent, τὰς καθ' ᾅδου τιμωρίας καὶ τιμὰς ἀναιροῦσι, *Pœnas & præmia apud inferos tollebant.* Hinc, nullam agnoſcebant, ut paulò priùs dictum eſt, Reſurrectionem: hinc animas hominum, unà cum corporibus interire, & in nihilum recidere blaſphemabant. Hinc Angelos negabant: ſunt enim hæc inter ſe cohærentia, & quaſi concatenatione quadam copulata, Acts 23.28. negabant ſpiritum, cujuſcunq; generis ſpiritalem exiſtentiam, Deum, Angelum, Dæmonem, hominem animâ conſtantem. Hæc omnia, ut ſecundùm voluntatem viverent, & carnis adimplerent deſideria, undè omnem providentiam ſuſtulerant, & è contrario Phariſæis ἀναιροῦντες, Fatum omne, & neceſſitatem: propter hæc opinionum monſtra, εἰς ὀλίγους ἄνδρας οὗτος ὁ λόγος ἀφίκετο, *Ad paucos pervenit hoc inſtitutum* (hoc eſt, non multi hanc ſectam amplexabantur) ſed eos præcipuos dignitate: nihil penè poterãt, vel gratiâ, vel authoritate, ἦν τε πρὸς ἀλλήλους τὸ ἦθος ἀγριώτερον, αἵ τε ἐπιμιξίαι πρὸς τοὺς ὁμοίους ἀπηνεῖς, ὡς πρὸς ἀλλοτρίους, uti docet Ioſephus Lib. 2. Ἁλώσ. 12. *Erant inter ſe moribus agreſtes & crudeles: neque aliter cum conjunctiſſimis, quam cum maximè alienis, peregrinis & hoſtibus, verſabantur.* Et tamen Iudæorum Pontificum nonnullos, ad hanc impietatem abiiſſe præcipites innuit Actorum Apoſtolorum ſeries: docet Ioſephus de Anano juniore; de Alexandro & Ariſtobulo, & eorum parente Iohanne Hyrcano, qui cum diù fœliciſſimè rebus præfuiſſet, declinavit ad extremum, & Atheam Sadducæorum ſententiam amplexabatur.

Sect. III.

Maldonati quædam aſſertiones & calumniæ refelluntur. Sadducæi hæreticine an Athei & Epicuræi. Calviniſtis & Lutheranis anne ſimiles. An potiùs Maldonato & ſodalibus Ieſuitis.

MAldonatus in commentarijs ad III. cap. verſ. VII. Evangelij ſecundùm Matthæum, quaſdam ſuas de Sadducæis aſſertiones propoſuit, non inſuper habendas Nouatoribus, ut vocant, nobis, nec ab inſtitutâ cum Baronio diſquiſitione alienas. Sadducæos, inquit primò, tanquam hæreticos Iudæi habebant: ut Act. 23.6. manifeſtum eſt. Imò, mi homo, non magis hæreticos Sadducæos, quam Phariſæos habebant aut Eſſenos. Sectarum enim nomina erant omnes, & ſcholis diviſæ profeſſiones. Sectas tu ſi omnes Hæreſeis dixeris, Hęretici cenſebuntur Chriſtiani. Nam frequenter illã ſectã uſurpat Tertullianus. Erant ſibi invicem fortaſſis hęretici: Phariſæi non minùs Sadducæis, quã Sadducęis illis & Eſſenis. Neq;

erant ab his alij, nisi forsan paucissimi, οὐδ' ἐν λόγῳ οὐδ' ἐν ἀριθμῷ, quibus omnes collati Hæretici & erant & dici poterant. Quòd si magis impij Sadducæi, cum ad omnem pietatis & religionis omnis abnegationem ferrentur, spiritus negarent & resurrectionem, non tamen ita Hæretici Sadducæi, ut soli Hæretici haberentur à Iudæis. Secundò, non hæretici si verũ velimus æstimare, sed Athei censendi nobis fuerint: cum nec illa agnoscerent, quæ sunt in religione & in pietate maximè omnium architectonica: Neque illi apud Iudæos, penes quos relliquiæ majorum pietatis & cultus divini residebant, in numero istos Hæreticorum haberent, sed ad Paganos & impios rejicerent. Neque enim Turcas hodiè nos Hæreticos, utcunq; Deum unum agnoscant & profiteantur, habemus. Tertiò non apparet apud beatum Lucam, habitos pro Hæreticis apud Iudęos, non magis quàm si quis è Societate, aut contrariâ familiâ Dominicanorum, se hanc vel illam sectam profiteretur amplecti, has vel illas tueri opiniones, atque hâc suâ professione, tanquam Hęreticos omnes proscriberet & denigraret, alterius familiæ asseclas & alumnos. Paulus ortu se & sectâ Pharisæum agnoscit: è re suâ ratus, cum periclitaretur, dissentionis ansam & occasionem adversarijs, partim Pharisæis, Sadducæis partim, exhibere. Non tamen cum se huic sectæ, puta Pharisaicæ, discipulum agnosceret, propterea Sadducæos, vel si qui aderant Esseni, aut Herodiani, Hæreticos unà agnoscebat: nam nec Pharisęos orthodoxos volebat, hac professione suâ subintelligi. Adisis Lector locum in Actis, & miraberis sequelam hinc derivatam. Secunda Maldonati propositio multas secum involvit absurditates: è convitijs conflatur & maledictis homine prorsus indignis erudito: *Lutheranis illi similes & Calvinianis*. Singulis nimirum & universis, quotquot in illis duabus familijs sua nomina profitentur, aut potiùs per contumeliam concluduntur, id est, quatenus hi & illi Hæretici catholicis vobis audiunt. Ergo tui Maldonate sodales sæculares (nullis enim regulis alligari sustinent) Pharisæorum vices & locum subibunt? Nam Monachorum greges & armenta, Essenos αὐτοπόδους deblateratis. At cur verò similes Calvinistis? Nempè quia superbi, seditiosi, Principum gratiam captantes, increduli sunt. Aufer hinc illud, *Calvinistis*, & narra nobis illis tuis elogijs insignem vel insignes; vix erit admissus in rem arbiter aliquis, quin epithetis hujusmodi designari & χαρακτηρίζεσθαι dixerit Iesuitam ut pleriq; hodiè sunt, potiùs quàm Calvinistam. Non quòd propriè & quarto modo Iesuitam nobis denotent hi characteres; sunt enim, sat scio, inter Patres Societatis complures ab his elogijs longissimè abhorrentes, sed quòd multos, & quidem multò plures, hæc ætas è Societate, quàm Calvinismo, hisce similes protulerit, superbos, seditiosos (nostrates præcipuè) & quæ sequuntur. Superbos & elatos fastuque turgidos nemo non facile confitebitur, nisi qui quodnam plerunque animal Iesuita existat, hospes in humanis rebus, ignoraverit. Ex albo mihi aliquem Ribadeneiriano nominatim designa (Andream Schottum, Frontonem Ducęum, Heribertum Rosweydum, & hisce similes semper excipio) Colonũ Capuæ, dixeris, in domicilio superbiæ natum, singulari arrogantiâ, fastu, supercilio se suaque admirantem, aliorum rectè facta lentè probantem & fastidiosè. Quisque ex illo catalogo literator, Rhetoris pullus & Theologaster, Varrones, Cicerones, Augustinos infra se positos fastidit. Etiam homo insigniter

signiter

ſigniter ineruditus, & propter ſtuporem atque aſinitatem, ut ita dicam, ridiculus Aquæpontanus, nondum transfuga Bridgwaterus dictus, qui ne tria verba Latina effari poterat, ſermones ſuperambulat Hæreticorum, eique Patri reverendo, ſi Muſis placet, Apolline nullo, εὖγε, εὖγε, grande ſophos, acclamatum. Hi mores, Maldonate, ſi nobis non ſuperbos χαρακτηρίζουσι, doce Nos quid ſuperbiam definiremus. Iam verò quòd appellat ſeditioſos, cavit aſtutè, ſcilicet homo minimè vecors, ne quod puella olim matri apud noſtrates dixit, in vicinarum, ut ſæpè fit, muliercularum jurgijs & convitijs, Mater, tu præveni, meretricem hanc appellare, ne illa ſic te vocet, & verum probet: ita nos de Loiolitis, quos ſcurriliter appellatis Calviniſtas, qui non minùs in Calvini quam Thomæ Aquinatis verba juramus, verè affirmemus, ſaltem κατὰ τὸ πολύ, Buſtiarios orbis, incendiarios communes, Regum hoſtes & rerumpub. juratos, omnium linguis atque literis uſurpari. Næ, cum primis & præcipuè nos Angli, à multis retro annis hiſce palmarijs ἀνδραγαθήμασιν aſſueti, illud Valerij Maximi, de Hannibale in Romanos animato ἀπόφθεγμα adhibeamus, *Hujus non ſolū vigiliæ, ſed ipſe etiam ſomnus, noſtræ reipub. capitalis fuit.* Hujus autem, puta Parſonij alicujus aut Creſwelli, Oldcorni, Garnetti, Baldwini, aliorum, quos memoriter tibi tuiſve, Maldonate, gregalibus, ſeditionum, cædium, incendiorum flabella, recitarem. Sed res eſt adeò in confeſſo poſita & luce clarior meridianâ, ut præter Andreas-Cacodæmonas-Iohannes, nemo de iſtorum hominum perfidiâ, & inauditâ Stygijs archivis immanitate dubitaverit.

Sæpe horum famuli turbato ad limina ſomno,
Expavere truces, per vaſta ſilentia, voces,
Et largo ſudore viros reperere futuras
Miſcentes pugnas, & inania bella gerentes.

Οὕτω γὰρ ἄγαν διεφθαρμένοι τὰς ψυχὰς ἦσαν, ὥστε μᾶλλον ἐπιθυμεῖν περιβόητοι εἶναι ἐπὶ τοῖς μεγίστοις ἀτυχήμασιν, ἢ μηδὲν κακὸν πράττοντας ἀγνοεῖσθαι. *Adeò animis iſti ſunt depravatis, ut celebrari ob inſignia quædam infortunia potiùs exoptent, quàm nullâ re improbè, & ſceleratè geſta, ignorari.* Ut inverſis pauliſper Dionis Chryſoſtomi verbis utar. At Principum hoſtes, gratiam fortè Principum non captabunt. Quaſi verò ſic Lyſandrum dedidicerant, ut non pellem vulpinam in ſubſidium advocent, ubi curta nimis non pertingit leonina. Captant Patres, quos cepiſſe volunt, blandimentis: adulantur paraſiticè, ubi opus, ſi modò Sirenas has admittent ὠμότεροι, & velint in omnibus ῥινηλατεῖσθαι. Sin autem cuiquam-*magè fultum eſt generoſo pectus honeſto*, & peſtem hanc & perniciem omnium τῶν ἐπὶ βάθμων nimiùm vicinam reformidet, ſentiet ultores: *& conjuratos Erebo procedere manes.* Heus Caſca: hem Ruſcio: expedi virgas: certa crux. Guignardi, Clementes, Ravailliaci, hoc genus omne, jugulis jurata cohors ad omnem aderunt occaſionem. Dolus enim an virtus, quis in hoſte requiret? Lyſandrum Loiolitanæ diſciplinæ Patriarcham jocari ſolitum Sardoniacè, legiſſe memini: Viros, fraudibus, perjurijs, promiſſis, decipiendos, ut pueri bullis, pupis, crepundijs inducuntur. ἢ λόχον ἱέμεναι, ἠδ' ἄνδρεσσιν ἰφι μάχεσθαι, ita ſtant in procinctu, ad utrumque paratiſſimi. Mentitur tertiò Alaſtor iſte, Calviniſtas quos conuomit & conſpurcat, propter incredulitatem Sadducæis aſſimilari: nam, *Neque Reſurrectionem*, inquit, *mortuorum, neque animorum immortalitatem, neque ſpiritum credebant, neque aliud quicquam quod non ſenſu & ratione poſſent comprehendere.* Credebant.

De Ilio non capto.

bant. Qui? Sadducæos viz? fatemur autem: Calviniſtas autem? Per jugulum tibi regero, mentiris furcifer. Propudium hominis Male-nate; tu ne ille Maldonatus, quem tantopere in hiſtoriâ ſuâ Iacobus Thuanus dilaudavit? quem ſuſpexit olim viventem videntemque Lutetiæ? Non es idem. Certè è duobus alterum neceſſe eſt dixerim: ut vel ille vir ampliſſimus, & Loiolitanæ familiæ cordolium quondam, quod ego non arbitror, mentitus fuerit in hiſtoriâ; vel inſignis hypocrita Maldonatus extiterit. Aut, ſi tertium libeat addere, Maldonati ſocijs & congerronibus qui prolem poſthumam, protulerunt non Maldonato modeſtiſſimo Theologo, illud quicquid eſt, per omnes commentariorum ſectiones, convitiorum, contumeliarum ſcurrilitatis, & mendaciorum, quæ ſanè nobis plauſtra quædam onerarent, debeamus. Cede autem Calviniſtam, maledicentiſſimum animal, hujus impietatis fautorem aut amentiæ. Nominabo tibi non unum è Pontificijs: imò & Dijs Pontificibus, Atheïſmi fuligine, neque leviter tinctum ſed imbutum penitùs: Alexandros, Iohannes, Leones, Clementes, Iulios, Paulos. Cedo Calviniſtam ἀρχαικῶς ſacrificium & libationes Iovi, Neptuno, alijs, dæmonibus qui obtulerit: Qui cum ad ſolenneis in Eccleſiâ precationes itaret, ſolebat dicere, *Eamus ad communem errorem*: aut, horreſco referens, *ad audiendam fabulam de Ieſu Chriſto.* Cedo Calviniſtam, qui publicè in ſcholis dum ventoſus homo captaret auram popularem, & ingenium ſuum plebi, & inhianti venditaret juventuti, contra religionis Chriſtianæ fundamenta, die alterâ, & quidem acerrimè diſputaverit, & ſequenti, in cauſâ rationes adductas frigidiuſculè diluerit, tanquam qui nollet vincere; quod fama eſt feciſſe Maldonatum: nec improbabilis omnino fama, cum teſtantibus Ieſuitis Muſſipontanis, conſtet illum poſtulatum hæreſeos fuiſſe aliquandò. Agnoſce iccircò, calumnioſiſſime rabula, in quibus Sadducæos κεχαρακτηρισμένους quæras & invenias: qui illorum expreſſiſſimam repræſentent imaginem: quos nunquam ego irritaſſem aliquando, nuſquam vel aliquo verbulo læſiſſem, cum non neminem ex illa Societate amplectar, & ad annem, niſi ſcurrarum ab hac familia emiſſorum linguæ calamique, omni contumeliarũ genere, & blaſphemiarum, petulanter adeò laſcivirent: αἰσχρὸν γὰρ σιωπᾶν, Ξενοκράτη δ᾽ ἐᾶν λέγειν. In quo tamen ipſo, præter animi propoſitum & voluntatem, decurſu, ita fibulam orationi, & calamo appingam, ut, quales ſunt in illâ Societate plurimi egregij, illuſtres, omni literarum & virtutum ornamentis inſigniſſimi, quos dixi, Schottos, Frontones, Roſweydos, Leſſios, ab illorum hominum ſocietate ſeparem, quorum cum exitus reformident, non dubito quin abhorreant impietates. Hactenus audivimus luxuriantem & laſcivientem rabulam; exhibebit ſe deinceps prodigioſè ſtultum. Scribit enim Ioſephum Iudæorum hiſtoricum, *Sadducæos facere ſimillimos* Lutheranis & Calviniſtis. Quaſi verò, bipedum ridiculiſſime, de Luthero ac Calvino quicquam Ioſepho Iudæo innotuerat, quos gregales tui, diſputatores futiliſſimi, magnis quibuſdam verborum ampullis, heri atque hodiè, infra centum annos, in Germaniâ atque Gallijs apparuiſſe ſolent vociferari. Potuit autem Ioſephus, ὦ σοφὲ σύ tales nobis Phariſæos & Sadducæos depingere, ut in illis Ieſuitas quoſdam veſtros velut in tabellâ expreſſos intueremur: at *facere Ieſuitas* non potuit Ioſephus Sadducæos vel Phariſæos. Sed neque tales deſcripſit Ioſephus Calviniſtarum ſuorum Patriarchas Sadducæos, per

omnia

omnia, quales illos mentitur Maldonatus. Ubi enim gratiosos? ubi gratiam captantes potentiorum? ubi seditionum faces aut flabella? Non adhibuit Iosephum vanissimus rapsodus, cum ista scriberet, in consilium. Sed cum, quos oderat, Calvinistas tales finxisset, ex abundanti adjecit, Sadducæorum similitudinem. Nam certè Iosephus de Iudæorum illis Epicureis contraria planè prodit. Pharisæis ea congruunt, non Sadducæis: Iesuitarum Patriarchis, non Calvinistarum: quippè cum illi nihil planè possent propter mores, ut dixi, tetricosiores & tristiores: Pharisæorum iccirco advocatione uti cogebantur, & per eosdem illud impetrare, quod volebant effectum. Sed traditiones ἀγράφως non admittebant, atque in eo similes erant Calvinianis. Etiam hæc est illa Helena quæ has turbas concitavit, & Maldonati maledicentiam exarmavit. Non admiserunt Traditiones. Et rectè, mi homo, non admiserunt. An tu hoc negare Iesuita audes? Non admisit easdem Servator Christus, quin perstrinxit illas olim cum acerbitate. Utinam sic in cæteris errassent Sadducæi. Nam hoc egregium in ipsis, & hoc unicum laude & commendatione dignum. Neq; præter effrontem hunc Iesuitam, vel scriptorum ipsius potiùs interpolatores, culpaverit hanc quïspiam Pharisaicarum Traditionum exagitationem. Sed tamen δευτερώσεις tu & traditiones Pharisaicas, utcunque tibi libeat insanire, non defendes: apertè non audes, & perfrictâ fronte, contra Iesum Christum debacchari. Agè igitur, homo insulsissime, quorsum perstringis Sadducæos, qui non scriptas spreverunt Traditiones? Non illos, inquis, aut illas traditiones, aut traditionum illarum vituperatores Sadducæos perstringo, sed hujus temporis Hæreticos, Calvinistas puta & Lutheranos, qui in hoc imitantur Sadducæos. Qui traditiones non scriptas æque atque Sadducæi aversantur. Traditiones, utrique, Sadducęi & Hæretici, reprehendunt. At Traditiones quas illi reprehendebant, tute ipse reprehendes, si Christum sequeris. Separa, si poteris, hæc membra comparata. Quorum par est caussa, eorum laus æqualis vel vituperium. Si propter rem eandem, Traditiones rejectas, reprehendas utrosque, res & caussa par omnino & æqualis erit, & videbitur ita esse non cæcutienti. Traditiones autem non eædem erunt. Fortassè non eædem materialitèr. Formalitèr eædem & finalitèr ad legem assutæ δευτερώσεις illę: ideò autem assutæ, ut τὸ ἐλλιπὲς, & id quod Legi deerat, ad finem suum, per Traditiones illas adimpleretur. Si vestræ, Iesuita, Traditiones, ἐν τῷ μὴ γεγράφθαι, pari passu ambulant cum Pharisaïcis, ad eundem quoque finem referuntur, ut Scripturæ αὐτάρκειαν, quæ nulla est aut esse poterit sine istis, adimpleant: abominantur Hæretici, quos vocas, Traditiones. Sed considerentur, ut oportet, Traditiones, & nec Apostolicas, nec Ecclesiasticas rejiciunt, aut condemnant Traditiones. Scriptura sine Traditionibus habet satis virium ad finem suum destinatum consequendum: Traditiones nisi vel innitantur, vel consentiunt cum Scripturis, hinc rectà in malã crucem. Sed de Traditionibus non est nunc locus. Et de Sadducæorum hæresi plus satis. Quæ dicta sunt asperius, in Calumniatores, non in Societatem dicta sunto, quam non vellico. His missis accedamus ad Herodianos (nam de Essenis alibi, commodiore loco.) qui, licet inter γνωστὰς αἱρέσεις non essent, non tamen nomen nullum obtinebant; & sunt in sacris Scripturis nominati.

SECT.

Sect. IIII.

Herodiani Iudæorum hæretici. Meßiam Herodem, Antipatri autem filium, non Antipam, dicebant. Epiphanij laudata & defensa contra Hieronymum sententia. Multæ opiniones de Herodianis. Baronius amplectitur rectam, malè confirmat. Hieronymus notatur. Maldonatus mentitur Theophylact. Beza notatur. Stapletoni multiplex delirium. Suetonij locus de Rege ab Oriente. Herodis dies apud Persiam. Scaliger defensus contra Serarium. Cujus calumniæ refelluntur, notatur ἀκρισία.

QUemadmodum Iesu Christo, orbi revelato, & Gentibus exhibito secundùm promissiones Patribus factas, exorti sunt statim Antichristi multi, qui se opponerent Dei excelso brachio, ac titulum & nomen sibi illud usurparent, quod Dei unigenito debebatur; ita etiam cum recens adhuc nasceretur, aut etiam paulò antequam de Virgine carnem sumpsisset (nam de temporis articulo & τοῦ νῦν non constat Herodianorum exortorum aut aliorum:) multi in Iudæâ oriebantur, qui & novas religionum sectas instituerent, & se etiam pro Messiâ venditarent. Inter cæteros Hæretici quidam, quod Baronius observat, regnante Herode Idumęo prodierunt, qui ipsum pro Messiâ in Scripturis prædicto, reputabant, cui regnum Israelis in æternitatem promissum olim fuerat, eo quod secundùm vaticinium Iacob, regnum in eo recesserat de Iudâ. Huic sententiæ Epiphanius astipulatur, ubi agens de hæresibus Iudæorum, inquit, Μετὰ ταύτην δὲ, καὶ μετὰ ταύτας πάλιν ἑβδόμη αἵρεσις ἦν, ἡ τῶν Ἡρωδιανῶν καλουμένη. οὐδὲν δὲ ἕτερον τι παρηλλαγμένον οὗτοι, ἀλλ' ὅλοι εἰσὶν Ἰουδαῖοι, ἀργοί τε καὶ ὑποκειταί. Ἡρώδην δὲ οὗτοι ἡγοῦνται Χριστὸν Κύριον, τὸν ἐν πάσαις γραφαῖς, νόμου τε καὶ προφητῶν, προσδοκώμενον. *Post hanc autem hæresim* (nempè Ossenorum) *etiam post illas omnes septima erat quæ Herodianorum dicebatur. Nihil isti innovatum introduxere, sed Iudæi quanti quanti certè toti erant, otio dediti & hypocritæ. Herodem arbitrabantur esse illum Christum in Prophetis omnibus & in Lege promissum, & ab omnibus expectatum.* Est hæc doctissimi istius Patris, meo quidem animo, verissima sententia: non tamen adeo communis omnium, ut nunquam passa sit contradicentes: quin à multis olim improbata: à doctissimis non paucis hujus sæculi scriptoribus, explosa est. Quocirca confirmasset hanc suam cum Epiphanio communem opinionem Cardinalis: ad objecta in contrarium respondisset: dubia quædam explicuisset: non tacuisset adversarios, cum in rebus plerunque non controversis, operam nimiam impendit non necessariam. Tertullianum laudat astipulatorem: qui rem breviter & unico quasi verbulo perstringit, *Cum his,* inquiens, *Herodianos, qui Christũ Herodem esse dixerunt.* At Hieronymus quem similia scripsisse affirmat, non modò aliquando contrariũ sensit, verũ etiam, quod illi perquam est familiare, ubi aliquid tractat ἐριστικῶς, nimiâ verborum asperitate & violentiâ contrarium. In dialogo certè contra Luciferianos, Herodem ab istis pro Domino Christo agnitum & susceptum scribit: at in cap. Matth. XXII. in alia omnia potiùs descendit. *Cæsar Augustus,* *Herodem*

Herodem filium Antipatri alienigenam & proſelytum, regem Iudæis conſtituerat, qui tributo præeſſet & Romano pareret imperio. Mittunt igitur Phariſæi diſcipulos ſuos cum Herodianis, id eſt, militibus Herodis, quos illudentes Phariſæi, quia Romanis tributa ſolvebant, Herodianos vocabant, & non divino cultui addictos. Iſta Hieronymus οἴκοθεν, & ex animi ſui ſententiâ: addit deinceps contra illam quam tuetur Cardinalis cum Epiphanio, perquàm acerbè in hæc verba. *Quidam Latinorum ridiculè putant Herodianos, qui Herodem eſſe Chriſtum dicebant, quod nuſquam legitur.* Itane, nuſquam? Certè legebatur apud Tertullianum. At qualem virum? Legitur etiamnum apud ipſum Hieronymum. An ἐκ δευτέρων φροντίδων καὶ σοφωτέρων? At nuſquam legitur in Scripturis. Quæſo te, doctiſſime vir, & ubinam in Scripturis reperiſti, fuiſſe milites Herodis hos Herodianos? æquè autem illud atque iſtud ſcriptum. Quod ſi alterutrum in Scripturis, vel quid diverſum, ſcriptum extitiſſet, non tanta extitiſſet de ſenſu loci ſententiarum diſcrepantia. Scripto illi unico adhærerent ſinguli, & contra ſentientes valere juberent, utcunque eruditos, & quantævis authoritatis. Sed neque Latinorum eſt ſolorum opinio. Epiphanius inter Græcos, neque notæ vel claſſis extremæ, reputatur. At diſertis verbis pronuntiat contra Hieronymum. Neq; finxit illam etiam Theophylactus, qui poſtquam illam commemoraverat quam tuetur Hyeronymus opinionem, non ab illo quidem hauſtã, quam nec legerat nec poterat intelligere, ſed hauſtã à Chryſoſtomo, quem ubique ſequuntur in Scripturis interpretandis Græci Interpretes μεταγενέστεροι, & cum primis Theophylactus, in noſtram potiùs, hoc eſt, Epiphanianam, quàm Chryſoſtomianam illam alteram delabitur: Τίνες ἦσαν οἱ Ἡρωδιανοί; reſpondet: ἤτοι στρατιῶται τοῦ Ἡρώδου. ἢ αἵρεσίς τις νεοφανής, τὸν Ἡρώδην αὐτὸν δογματίζουσα Χριστὸν εἶναι. διὰ τὸ ἐπ' αὐτοῦ πέρας δέξασθαι τὴν τῶν Ἰουδαϊκῶν βασιλέων διαδοχήν. *Herodiani autem,* inquit, *qui nam erant? vel milites Herodis, vel hæreſis quædam nuper exorta, quæ Herodem dicebat eſſe Chriſtum, propterea quod in illo, ad ſuam periodum pervenerat, ſucceſſio regum Iudaicorum.* Hæc ille, quo in loco poſteriorem iſtarum opinionum, ſe quidem dicit approbare, eique ſubſcribere, non priori. Tamen alios aliter ſenſiſſe per illam innuit disjunctionem, & diſertim docet comment. in cap. XII. Marci. Non erat hæc igitur Latinorum ſolummodo opinio, quod iratus ſcripſit doctiſſimus Hieronymus, ſed Græcorum & Latinorum communis: & multò magis probabilis, quàm illa de militibus, cujus ipſe aſtipulator inveniebatur. Nam quid militibus, armatis latronibus, & pacis hoſtibus, cum ſcholis & diſcipulis Phariſæorum? Imò verò, quî poterant Herodis milites illi aſſiſtere, eidem famulari, cum jam ante viginti, & quod excurrit annos, inter vivos Herodes ille eſſe deſierat? Nam quod aliqui Herodem non illum Antipatri Aſcalonitem intelligunt vel Idumæum, ſed illo genitum Antipam, hominem nullius rei, nullius authoritatis, non Regem Iudęæ ſed Tetrarcham, ridiculè errant. Aſcribit hunc errorem Maldonatus Theophylacto. Sed perperam aſcribit. Nam apertè Theophylactus & diſertis verbis affirmat, ſe illum Herodem intelligere, ἐφ' οὗ πέρας ἐδέξατο ἡ τῶν Ἰουδαϊκῶν βασιλέων διαδοχή. *In quo Iudaicorum regum ſucceſſio terminabatur.* Niſi fortè Maldonatus in Herode illo Antipâ, & non Herode Antipatri filio, conſummatam opinetur Iudaicum ſceptrũ. Non erravit iccircò Theophylactus, ut erravit pueriliter & ineptè

iracundus ille ſenex Stapletonus noſtras, cujus locum in ſequentibus proferemus. Tertiam addit ſententiam interpres Syrus, qui pro aulicis & domeſticis Herodis intelligit Herodianos. Et eſt ille paraphraſtes, quicunque tandem fuit, valdè antiquus. Ad quam ſe profitetur acceſſionem facere vir eruditus Beza. In quâ quidem ſententiâ, ut in ſuperiore, ineptum ſe propinat Maldonatus. Quartam habet Hugo opinionem in gloſſis ſuper Marci cap. XII. milites fuiſſe CC. numero affirmans, quos Herodi Cleopatra in præſidiũ miſerat. Abſurdiſſimè: quaſi non diu ante iſta tempora Cleopatra, admotis aſpidibus, in Ægypto interijſſet, priuſquã Chriſtus Dominus naſceretur; aut regnaret hic Herodes per annos pluſculos: nimirum ille Herodes, qui Chriſto prædicante, rebus in Galilæâ precariò præfuit: primus enim fuerat Herodes Aſcalonita, apud Antonium & Cleopatram gratioſus. Quintam refert Maldonatus opinionem, cæterarum omnium penè abſurdiſſimam: quam nuſquam adhuc legiſſe memini, præterquam apud illum commentatorem, nimirum Iudæ illius Galilæi, ſeditioſorum ducis olim & flabelli, tumultuſq; ingentis concitatoris, reliquias quaſdam extitiſſe, qui tributum Romanis ſolvendum negabant, & ideò vocabantur Herodiani, quòd Herodes ſe illis favere, & benè velle ſimularet, quo gratiam inire poſſet apud Iudæos. A qua ridiculâ opinione non multum videtur abhorruiſſe Beza. Sed pugnat ratio temporis contra hanc ſententiam. Rerum illarum ſeries pugnat. Pugnat Herodis illius primi perpetuus tenor, & in Romanum nomen obſervantia. Nam quòd Beza de ſecundo, & non priore Herode hæc intelligat, atque eam ob cauſſam ſimultates cum Pilato exercuiſſe putat; & propter has ſimultates, & animum à Romanis alienum, Viennam, aut Lugdunum deportatum è regno in exilium, partim, vaniſſimæ ſunt conjecturæ, Ioſephi partim teſtimonio refelluntur. Sexta his accedit à Iano Druſio Hebraïcarum antiquitatum ſollertiſſimo indagatore, qui è Lexico quodam juris Hebraïco profert Rabbinorum deliramenta: Herodem (hunc an illum, vel quemcunque non conſtat) ex deſerto Græcos ſecum attuliſſe, qui in terrâ fuerant habitatâ, & ex ejus nomine ſunt Herodiani appellati. Hanc ille Δαφνηφάγων φοίβαζεν ἐκ λαιμῶν ὄπα, quemadmodum Lycophronea vates; nulli vel paucis intelligendam. Septimam refert & præfert Maldonatus: Herodianos videri appellatos illos, qui tributum Cæſari ſolvendum contendebant: vel quia, quod ridiculum eſt, tributis colligendis à Romanis præfectus fuerat Herodes: vel quòd iſto modo Imperatorum gratiam & favorem aucuparetur. Sed rectè Beza illud nuſquam à ſe lectum profitetur. Neque enim is qui juſtus eſt ad tributa, hoc eſt, & libenter, & ad ultimum quadrantem ſolvit, aut alios hortatur, voce vel exemplo ad ſolvendum, tributis præficitur colligendis. Herodem, ſive metu, ſeu voluntate, Romanorum voluntatibus obſecundatum, conceſſerim non invitus. Et non eſt improbabile, iſtos ſive ſectæ, ſeu militiæ, aut familiæ homines, qui ad gratiam Herodis ſui agebant omnia, impenſè ſuaſiſſe, & procuraſſe tributi ſolutionem. Sed nequaquam tamen in hoc ſunt omnia. Neque enim propter ſimilem cum Rege voluntatem, hoc eſt, obſequij & obedientiæ propoſitum, denominationem hanc tam ſpecialem ſortirentur. Quin & ipſemet hiſtoriæ ſacræ Scriptor, verborum involvulis prætermiſſis, apertè

loqueretur,

loqueretur (quid enim ni?) & expresso nomine Herodianos illos diceret, qui tributa solvenda affirmabant? Et pari modo, (licet Syrum paraphrasten viri magni sequantur, de Herodis aulicis hæc capientem nihilominus) si id vellet beatissimorum Euangelistarum historia ut Herodis aulicos intelligeremus, cur non Aulicos Herodis rotundè dixit? Neque obstat quod reponunt, Herodem tunc mortuum, & ad patres suos collectum. Nam hinc sequeretur primò, dictos & dicendos Herodianos ab illo Antipâ, non illo Antipatri, quod nullus veterum somniavit. Solus enim, credo, Stapletonus, quemadmodum paulò priùs indicavimus, in hunc modum & hæc verba deliravit. *Veniunt Pharisæorum discipuli*, inquit, *immunitatis assertores veniunt Herodiani, vectigalium exactores, ut Christum in caussâ vectigalis caperent, & aliquo reatus vinculo irretirent. Herodes enim, à Tiberio huic tributo colligendo præfectus fuerat, ut qui ejus beneficio regnum acceperat.* In quibus hominis insanientis præ iracundiâ non rarò, multiplex occurrit ἀλογία. Confundit primùm, exactores vectigalium (publicanos alij dicerent) cum Herodianis. Quasi Herodiani non essent alij, quàm qui vocabantur publicani, à quorum consortio abhorrebant Pharisæi, qui nusquam nunquam quicquam duriùs, vel malitiosè in Christum Dominum leguntur admisisse, quin potiùs omnia humanitatis & officij munera exhibuisse. Herodem secundò Publicanorum principem & coryphæum imaginatur. Quasi fuisset de Equitibus Romanis Herodes: & ideò regnum illi delatum: acsi publicanis, vel procuratoribus regna solerent Romani largiri, ut tributis colligendis navarent operam: quæ sunt utraque stupiditatis cujusdam egregiæ. Tertiò non distinguit Herodes duos: nec de utro velit intelligi patefecit. Si priorem intelligat, jam obierat ille diem, priusquam rerum Tiberius potiretur. Et regnum ille suum acquisierat, Cæsaris Antonijque beneficio, cùm Tiberius nondum in domum transierat regnatricem. Si posteriorem velit, illo primogenitum, ita licebit insignem procacissimi senis infantiam, & in antiquitate ignorantiam, irridere. Nam Herodes ille Antipas, Galileæ soli præfuit, non Iudçæ; & Tetrarcha non Rex eidem præfuit: isque gentis illius Tetrarcha fiebat, non in eum finem ut vectigalia, portoria, reditus colligeret Romanorum. Nec erat à Tiberio Tetrarcha creatus, sed ab Augusto, secundùm testamentum & supremum parentis sui Herodis voluntatem. Sed nec Tiberio procurante aut gratiam Augusti conciliante, ad illam pervenit dignitatem. Consuluisset Iosephum Stapletonus, non è suis loqueretur rapsodijs; tot portenta, tam angustâ sententiâ non conclusisset. Neque sequitur necessariò, mortuus erat Herodes ille primus, quocirco φερώνυμοι Herodiani non poterant ab illius excessu tot annos persistere in Iudæâ. Messiam enim suum, quem Herodem rebantur Herodiani isti, Iudæi expectabant non alium futurum, quàm verum hominem, hominis filium, humano more genitum, quemadmodum fatetur Iudæus Tryphon apud Iustinum διαλογιζόμενος. Quocirca mori poterat, quemadmodum & nasci illorum Messias. Ideò licet obierat ille Herodes Messias, manere poterant & manebant illius asseclæ & sectatores in Iudçâ. Nec obstat quòd Iudæis infestus, invisus, & odio habitus erat: atque ideò non fuisse aut extare potuisse aliquos, qui illo vivo hanc foverent opinionem, vel etiam mortuo qui tuerentur; tunc

In Dominicum xxij. post Pentecost. text. ij.

cùm, ut habet vetus verbum, *mortuus ille non morderet.* Valdè enim sunt ista imbecilla, &, quod diceret adversarius in caussâ Hieronymus, perridicula. Primò non est κατὰ παντὸς quod de odio affirmant. Erat olim invisus, neque tunc quidem omnibus, cùm sublatis & ejectis Assamonæis, homo extraneus, alienâ stirpe genteque genitus, Romanorum beneficio, regnum in Israel adipisceretur. Sed odium illud omne, vel magnam certè partem, jam olim elüerat ille, & gratiam apud vulgus non vulgarem iniverat, beneficentiâ suâ, & liberalitate commendatus. Operibus ille suis eam gentem publicis privatis devincierat, & per aliquot annos astrictam jam tenuerat. Fatendum tamen est, sub vitæ exitum, odiosum denuò redditum & invisum. Redierat enim ad ingenium suum, & propter quasdam suspiciones & inanes metus, per contumelias nonnullorum ad suam utilitatem omnia referentium, crudelissimè in omnes omnium ætatum atque ordinum, etiam conjunctissimos, desæviebat. *Fuit Herodes,* ait ille quisquis tandem fuerat Gorionides, Lib. V. cap. IIII. *homo importunus ac improbus, qui vexationem jugumque suum aggravavit super nos vehementer: & crudelitatem quâ superbus populum & crudelis vexavit non autem regnavit, adeò ut in canâ etiam senectute suâ quosdam interficeret. Detraxit ipsi populo integumentum ac vestem: nulli divitiarum aliquid reliquit, propter exactiones, quibus nos oppressit gravissimas. Alienigenas ditavit, & Iudæos pauperavit. Ipse in templum simulachra introduxit, & sanctuarium polluit, ut beatus sit qui anteà mortuus est, & non sensit crudelitatem Herodis in paucis illis annis qui fluxerunt à tribulatione illâ quæ fuit in captivitate in terrâ inimicorum nostrorum, quando regnaverunt super nos Reges Babyloniæ. Quoniam Herodes iste afflixit nos in terrâ nostrâ graviùs quàm experti sumus in terrâ inimicorum nostrorum, in diebus Medorum & Persarum: Darius enim & Artaxerxes emiserunt nos de captivitate in terram nostram: at iste Rex Herodes plurimos transtulit de terrâ nostrâ, & fecit eos tributarios sibi & alijs multis populis. Nam fuit Herodes multo crudelior Dario: jactantior Artaxerxe: & avarior Medis. Expectavimus propterea diem mortis ejus, ut egrederemur in libertatem. Ipse enim redegit nos in servitutem, & substituit in locum suum regem Archelaum, in omne malum quod fecit pater ejus, & adjecit adhuc nova.* Hæc & plura Iudæi, nec sanè injuriâ, querebantur, & missis Romam, qui caussam agerent apud Imperatorem legatis, sunt conquesti. Sed quid hæc tandem, vel graviora si proferantur, offecerint? Non est opus excusemus vel diluamus odium, quo Iudæi, nec immeritò, Herodem prosequebantur. Vespasianum deinceps an non oderant Iudæi? certè magis ille majore quodam odio dignus, qui gentem universam, non hos aut illos, vel familias quasdam, tantis, tot, tam inauditis cladibus afflixit: & per filium tandem Titum, urbem incendit, demolitus est templum, subvertit altaria, prophanavit sacra, & direptis despoliatisque omnibus desolavit, & in διασπορὰν, ad hunc usque diem gentem universam dissipavit. Inventi tamen sunt inter Iudæos, qui eidem per fœdam adulandi libidinem, Messiæ illius in Prophetis prænunciati, nomen & dignitatem deferrent, quemadmodum alibi relatum à Cardinali. Neque enim solius Iosephi vox fuerat, *Hoc planè responso Vespasiano imperium designabatur,* qui creatus est in Iudæâ Imperator. *Percrebuerat enim Oriente toto rumor,* ait Suetonius, *vetus & constans opinio, esse in fatis, ut eo tempore Oriente profecti imperio potirentur.* Nec cuiquam res mira, nedum videri debet incredibilis, si Herodes inveniret palpones

In Vesp. c. 4.

istos:

iſtos: ſcimus enim inventos, qui Domitianos, Commodos, Maximinos, Maxentios, Pios, Fælices, Victores, patriæ Patres ſalutarent: qui Caligulis, Neronibus, Elagabalis, hominum monſtris & propudijs ſupparaſitarentur nullis virtutibus commendatis, in re nullâ de communi hominum ſocietate benè meritis, cùm in Herode virtutes magnæ, cum maximis vitijs decertarent. Nemo unquam τῶν ἐν τέλει aut megiſtanum, vivus caruit aſſentatoribus. Herodes etiam mortuus, ut & Nero, invenit illos, qui memoriam ſuam gratâ recolerent obſervatione. *Herodiani*, inquit vetus ſcholiaſtes Perſij à P. Pythæo olim editus, *natalem Herodis obſervabant, ut etiam Sabbata: quo die lucernas accenſas, & violis coronatas in feneſtris ponunt.* Hæc ille Grammaticus, non ſine authore ſuo proculdubio, ad illa Perſij è Satyrâ 1ª. ———————*Cùm*

Herodis venere dies, unctâque feneſtrâ
Diſpoſitæ pinguem nebulam vomuere lucernæ,
Portantes violas, rubrumque amplexa catinum:
Cauda natat thynni: tumet alta fidelia vino.

Doctiſſimus Euſebij animadverſor, hæreſin hanc fuiſſe, & corpus quoddam atque ſodalitatem ad exemplum eorum qui Confratriæ appellantur, exiſtimavit, qui multa ut in gratiam vivi, etiam in honorem mortui faciebant, illiuſque memoriam & natalem quotannis, ſacrificijs & honoribus proſequebantur. Hoc rectè notatum abs eruditiſſimo viro allatrant & arrodunt παντοσοφομάστιγες illi, qui niſi ſe & ſua nil admirari ſolent, approbare nihil. *Nam quo*, inquit ille Momus, *ex auctore tam multa, tam nova, & magna divinaque promit?* Et quo tu quæſo authore promis quæ magis nova, & inaudita ſtatim promis? Nova illa ſunt, Herodianæ ſodalitates & confratriæ: ſacrificia, impendia, dies feſti. Sed an ſodalitates illo ævo novæ: an omni ævo potiùs inauditæ? ſaltem noſtrâ & majorum memoriâ plurimæ prodierunt, etiam examina ſodalitatum; & quidni, mi homo, tam Herodis Idumæi magni olim Regis, ſodalitium ferimus, æquè atque Ignatij, è neſcio quo gurguſtio, Bombomachidæ Catalonij? Scimus olim ſodales Titios apud veteres Romanos: Auguſtales deinceps, & Flaviales, atque Hadrianales ſub imperio. Ubi tot exempla præcedentia, an tu novum & inauditum Herodianos ſodales appellaveris, ubi omnia ille Cæſareæ domus adulator, ad exemplum Romanorum componebat? Scholiaſtes ille, vetus author aliquis, erit alicujus puto authoritatis apud Philologos: à nullo profectus Novatore: niſi forſan minus gratus, quòd is cui debemus eum, Petrus Pythæus, non erat novo & furioſo, ſed antiquo more, Catholicus. Ab illo didicimus ſcholiaſte, Iudæos: non omnes, ſed nonnullos (& hoc quid eſt aliud quam, *fraternitas?*) Herodis Natalem, vel lucis iſtius, vel Imperij, in uſu ſolenni & celebritate poſitum, obſervâſſe: qui mos, quid mirum ſi non ſtatim evanuit, ſed aliquandiù, ad Neronis, vel ulterius, duraverit imperium? Nam Herodes ille, ut ſe ὁμόφυλον cum eſſet ἀλλόφυλος, in concione appellat apud Ioſephum, ita quoque dum adhuc in vivis eſſet, ſtudio affectatiſſimo deſiderabat videri ſe eſſe illum & non alium, promiſſum per Prophetas Meſſiam, cui regnum in Iſrael debebatur. Cui, viri ſatis clari & illuſtris, deſiderio ſi ſatisfactum, quid miramur, ab aſſentatoribus? neque enim deſunt inter Chriſtianos, principum peſtes & alaſtoras hujuſce generis. Sed nec impietas iſta unius ſæculi fuerat,

aut cum Herode ipso terminata. Quid mirum? *Exempla enim fiunt*, aliorum scilicet, *quæ jam esse facinora*, in authoribus, *desierunt*. Nec impietas hominum in quocunque genere cum authore extingui aut evanescere solet. Neq; post ritus illos sepulchrales cessavit adulatio in defunctum, cum viverent & imperio potirentur defuncti liberi & hæredes. Ismaelitæ Muhammedem, ut rectè Scaliger, nebulonem omni scelerum colluvione coopertũ; & vivum coluerunt per sodalitates, & sepultum in Inferno, etiam num divinis honoribus prosequuntur. At non loquuntur omnia glossa veteres, quæ sunt posita à Scaligeriano in Eusebianis. Esto non ῥητῶς, & totidem verbis: quædam tamen disertim & expressè: cætera ita, ut si non necessariò, probabiliter tamen admodum intelligantur. An verò quæ Scaligero ut contradicere possit, affert reprehensor, omnia leguntur apud aliquem Patrem inter eos quos aduersarios objecerat Scaligero? an quædam? an quicquam? an vel apex? nisi forsan inter Patres eat Iuvenalis, admodum sinistro omine advocatus. Vult enim per Herodis dies omnia Iudæorum festa, Sabbata & solennitates designari. Scenopegia nominat & dies Purim: quidni adjecit his etiam Pascha & Pentecosten? Hic verò id imprimis dicendum suppetit: si sine justis authoribus, & classicâ authoritate agendũ, me non videre quin antiquus scholiastes, vir doctus & eruditus, quique legerat authores, quos forsan ne de nomine adversarius salutavit, ex adverso si componatur, Iesuitæ Rambarvillano anteponatur. Secundò, nisi per figurarum nescio quot auxilium, *per omnes dies Herodis*, hoc est, singula Sabbatha & Iudæorum festa, violas, brevem florem (ut de rosâ Horatius) per fenestras, & lucernas sparsas & dispositas, non potest nobis suppeditare. Tertiò autem, more patrio & è præscripto legis cum Sabbatha tum festa celebrant Iudæi: non autem ut pagani & Gentiles, qui mos hic describitur à poeta. Esto autem, dicantur ut voles, *Herodis dies*: Et quidem Romæ: & ab Equite Romano eruditissimo. Cedo rationem appellationis si non præstiteris authoritatem. Dicuntur illa Sabbata observare reges apud Iuvenalem. Sed, mi homo: & naucleri apud Synesium: & ipsa plebecula, apud sacras literas. Observare diem non est dicere diem: à se & suo nomine denotare diem: ut quia Herodes regnavit in Iudæâ: & Sabbatizavit Iudaïco more: iccirco Sabbatha & Iudæorum festi Herodis dies nominentur. Quid ni enim naucleri item dies? certè summâ cum ratione, Iudæorum dies. Serarius observavit, suppono servâsse, sancti Kiliani, quem devotè colebat, solennitatem. Observaverant alij Sanctorum aliorum dies, & forsan etiam *meropede* observabant. Quod si quispiam de societate poeta, versibus vellet, ut Persius fecit, complecti Kiliani Natalem & festam lucem, Nicolai Serarij diem diceret? Insanus homuncio non credo effugeret, scio meritus esset, indices expurgatorios, & hæretici pravitatis Inquisitionem. Postremò, cujus tandem Herodis Dies? Antipæ credo: sub quo mentio est Herodianorum in Evangelio. At nec Romæ, nec in Iudæâ tantæ famæ fuit ille vel existimationis. Agrippæ forsan qui magnus dicebatur: quem insani & insulsi palpones illi apud Lucam in Actis, Deum & non hominem mentiuntur. Et id videtur velle Nicolaus. *Imò posset etiam Herodes ille ibi accipi, qui eo ipso supererat tempore, Agrippa nimirum, qui in magnâ apud Caium & Neronem erat gratiâ.* Quid audio Nicolae. Agrippam tum superstitem? cum Persius

Perſius ſub Nerone, & quidem monſtro, decurſo jam quinquennio, iſta ſcriberet? Benè habet. Hoc non indices expurgatorios, ſed equuleum flagitat & tortorem. Agrippa is eſt, qui Actorum XII. plagâ θεηλάτῳ percuſſus occubuit ante Principem, vel Principi hæredem Neronem deſtinatũ, quàm te hic ille Scaliger pugnis pungeret hallucinantẽ, ſupereſſet modò & ætherea veſceretur aurâ? Mitiùs forſan, te tamen & Baronius, ille tantus tanti tui buccinator, caſtigaret. Dixiſſes ab Herode illo primo & præcipuo dies iſtos dictos. Sed tum neceſſe eſt, mortui memoriæ conſecratos pronunties, & dies ab illo celebratos, qui nec diem ulteriùs nec ſolennitatem ullã collectus ad populares peragebat. Atque ita vel invitus ad ſodalitates: ad Natalem Herodis: ad Scaligerum, ad Perſium, ad gloſſas devolvaris. Sed nolo diutiùs cum viro erudito, nugas agere: redeo in viam & ad rem. Nihil prorſus ego video veritati cogruentius, quàm eſt illa Epiphanij, & Tertulliani ſententia de Herodianis. Non tamen abſurdum erit ſi dicantur ex illorum numero quidam, tributis colligendis vel præfuiſſe, vel operam ſaltem ſuam impendiſſe; hoc eſt, fuerint aliquatenus publicani. Fortaſſis & illud magis veroſimile: ex aulâ Herodis extitiſſe quoſdam: cùm illius primi, tùm ſecundi Herodis item. Cùm genus illud hominum ἐν ταῖς αὐλαῖς, ſint ad omnia fœdiſſima adulationum obſequia omnium hominum projectiſſimi. Sed τὸ κεφάλαιον illud ſemper exiſtit: eoſdem cenſendos, ut Tertullianus loquitur, *hæreticos Iudaiſmi*. Atque hæc cùm ſit ſententia eruditæ Antiquitatis, non erat cur beatus Hieronymus, adeò illam cum ſtomacho, quod facit, atque indignatione rejiceret & reſpüeret. Sed mutavit in melius opinionem, & poſtquam veritatem dies edocüerat, qui priùs ſugillaverat Tertullianum, linguâ ipſius loquitur tantùm non & verbis deinceps. Quam cùm Nos novatores cum antiquis patribus amplectamur, illi qui vel aliorſum abeunt, vel non audent ad partes accedere, quo loco, quo numero ſunt cenſendi?

SECT. V.

Doſitheani Iudæorum hæretici. Doſitheus poſt Chriſtum vixit. Origenes explicatus. Doſitheani diſtincti à Samaritanis ſuperſtitiosè Sabbathum colebant. Cardinalem non rectè taxavit Exercitator.

QUartum genus erat Samaritanorum, qui Doſithei ſunt nominati. Ita Cardinalis in apparatu ſect. XIII. Intelligit autem Doſitheos, vel Doſitheanos, ut nonnulli vocant, quarto loco recenſitos apud Epiphaniũ, inter Samaritas repoſitos fuiſſe. Quod verũ eſt. De quibus, quod caput eſt, prætermiſit recitare, nempè horum authorem Doſitheum poſt Chriſti ἐνσάρκωσιν floruiſſe: & ſe pro Meſſiâ venditaſſe. Μετὰ τοὺς τοῦ Ἰησοῦ χρόνους, ἠθέλησε καὶ ὁ Σαμαρεὺς Δοσίθεος πεῖσαι Σαμαρεῦσιν, ὅτι αὐτὸς εἴη προφητευόμενος ὑπὸ Μωϋσέως Χριστός. καὶ ἔδοξέ τινων τῇ ἑαυτοῦ διδασκαλίᾳ κεκρατηκέναι. *Poſt Ieſu tempora, voluit Samaritanus Doſitheus, perſuadere Samaritis ſuis, ſe eſſe Chriſtum illum, de quo Moſes olim erat vaticinatus. Et viſus eſt nonnullos ſuâ doctrinâ captivos cepiſſe.* Hæc Origenes alicubi Lib. primo contra Celſum. Signanter autem dicit, *per*

Moſen

Mosen prophetatam; quod solius ejus scripta, repudiatis prophetarum monumentis admittebant Samaritani. Rectissime autem Dosithei sectatores, à Sadducæis distinxit Cardinalis, non solis dogmatum opinionibus, sed temporis & ætatis discrimine: cùm illi antiquissimi in Iudæâ fuerint: Dositheus ut vidimus ex Origene, à tempore Iesu Christi in scenam prodierit. *Sabbathum*, ait, *isti superstitiosè colebant.* Rectè. Nam Dositheus ita statuebat: *Vnusquisque quo habitu, quo loco, quâ positione inventus fuerit ineunte die Sabbathi, ita usque ad vesperam debet permanere.* Summa profectò superstitio. Quæ sola admonere Cardinalem potuit, Iudæum nauclerum apud Synesium in Ecclesiâ quâdam, non fuisse Dositheanum. Neque enim eo habitu, illo loco, illâ positione permanebat in quâ deprehensus fuerat die Sabbati ineunte. Qui enim tenebat clavum, relicto clavo in terram se abjecit. Hoc est, stationem suam deseruit. Sed & admonuit. Neque enim vir doctissimus in illa sectione, quod imponit eidem falsò Exercitator, exemplum illud naucleri apud Synesium, ad Dositheanam hæresim affirmat pertinere: tantummodo per quandam occasionem natam de Dosithei superstitiosâ Sabbathi observatione, apud Origenem, historiam illam refert ab Synesio commemoratam. *Sanè haud ingratum fore existimamus*, ait, *ex quo in hæc de Sabbathi superstitiosâ observatione semel incidimus, si, quod scribit ad Euoptium de navigatione suâ, hic opportunè recensuerimus.* Quocirca inconsultò, & præpropero culpandi desiderio provectus, Cardinali illustrissimo id ascripsit vir doctissimus, de quo illi non venerat in cogitationem. Historia autem illa quam de Dositheo innuit eâdem sectione apud Epiphanium, de interitu hujus hypocritæ, est, & exitu fœdo, quo tandem σκωληκόβρωτος è vivis excessit, vel deteriùs illo quiddam passus. Neque possum probare nimiam illam diligentiam Exercitatoris, & omnia passim arripiendi, etiam ubi non erat opus, studium, & περιέργειαν. Nam, *Ex Sermonis Latini usu*: & satis convenienter Historicæ veritati scripsit illustrissimus Cardinalis, à Pompeio magno Iudæam ex parte redactam in provinciæ formam: quod tamen sic scriptum, sugillat Exercitator. *Vsus ille sermonis Latini, ex Historica pendet veritate Romanâ.* Nam si ex parte regiones aliquas Romani jubebant esse liberas, ex parte ὑποτελεῖς, & subjectas Romanis Magistratibus, loquendum erat eo modo, quo rem, ut gesta est, ita esse gestam Lectores intelligant. Hic se Bulingerus jactare poterat: qui nihil tamen affert, præter Marcellini testimonium: qui & parùm idoneus author existit formandæ Latinitati, & multum infra Pompeij ætatem subsedit. Sed ut ut se res habet de Scriptore, locus est à proposito alienus. Nam non docet Iudæam in parte redactam in provinciæ formam, in parte relictam fuisse liberam & αὐτόνομον: *Sed Palæstinæ regiones rectori latâ jurisdictione formatas.* Potest autem illa Annalistæ Cardinalis sententia sic exponi, ut non fuerit penitùs & omnino redacta Iudęa in provinciæ formam, eo quod non erat prorsus subiecta Romanorum potestati, sed imperatâ pecuniæ quadam summâ, Hyrcano Regi suo, & Antipatro ἐπιτρόπῳ, traditâ. Vel in parte potest dici redacta in prouinciæ formam, eo quod Hierosolymis tributo imperato, & quibusdam alijs Civitatibus, aliæ non paucæ exemptæ fuerint, & minimè tributis oneratæ. Nam, Gadara, in gratiam Liberti sui Demetrij Gadarensis, μικρὸν ἔμπροσθεν κατασκαφεῖσαν, ἀνέκτισε Pompeius. Alias, quas de nominibus

minibus deſignavit Hiſtoricus τοῖς οἰκέταισιν ἀπέδωκε: deindè alijs nominatis addit, πάσας Πομπήϊος ἀφῆκεν ἐλευθέρας. Hoc eſt, ex parte redegit in provinciam. Neque enim fuit adeò, in Romanâ repub. inauditum, ut ejuſdem regionis diverſæ gentes, gentis ejuſdem civitates aliæ, atque aliæ, non ijſdem uterentur privilegiorum immunitatibus. Benè monuit Bulingerus, liberâ repub. Præſides non dictos, qui mittebantur in provincias cum imperio. Atque in eo cum erraverit Exercitator, non debuit vir eruditus, qui ſibi non caverat de Latini Sermonis uſu, Cardinalem illuſtriſſimũ ob id ipſum corripuiſſe. Quanquam Auguſtus & alij Principes non minùs vocem, *Præſides*, quàm *Imperatores* de libera civitate in ſubditum imperio tranſtulere.

Sect. VI.

Hemerobaptiſtæ: videntur ſe aquis immerſiſſe. Phariſæi & Eſſeni quotidiè lavabant. Epiphanius explicatus. Baronius notatur. Nazaræi. Legem fictam dicebant quam habemus: & ad aliam ἀπόκρυφον *provocabant. De Oſſenis nimium curtus Cardinalis, cùm ſint qui confundunt cum Eſſenis.*

DIſtinguit Epiphanius Hemerobaptiſtas à cæteris Iudaïſmi hæreticis & ſectatoribus. Sed cùm μηδὲν παρηλλαγμένον inveniretur τῶν ἄλλων, hæc hæreſis ut inquit ille idem Pater, erat potiùs monſtrum quoddam, ex multis conflatum, ut rectè advertebat Cardinalis. Illud enim βαπτίζεσθαι quotidiè, æque erat Phariſæorum & Eſſenorum inſtitutum. Nam Phariſæi non edebant niſi lotis manibus, & quoties domum è foro redibant, lavabant. Illorum erat inſtitutum, ψυχρῷ ὕδατι τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα λούεσθαι, *Aquâ frigidâ per diem & per noctem lavare*, ut Ioſephus ait. Quam quoque rationem Eſſeni obſervabant, à Pythagoreïs ipſorum Patriarchis mutuatam: ſic enim illi τὴν ἁγνείαν εἶναι, διὰ καθαρμῶν καὶ λουτρῶν καὶ περιρραντηρίων, *Puritatem eſſe per purgationes & lavacra, & irrigationes affirmabant*. Baronius, ad annum Chriſti XXXIII. XIIII. non diſtinguit iſtos à Scribis & Phariſæis. Vocat enim, *quoddam genus Scribarum & Phariſæorum*. Sed cur non etiam addidit *Eſſenorum*, qui vitam vitalem ſine lotionibus nullam eſſe exiſtimabant, id enim eſt ζῆν apud Epiphanium; de ſententiâ communi omniũ rectè loquentiũ: nec eſt opus correctione Exercitatoris. Sed profectò in lotionibus hæc, opinor, differentia obſervabatur. Quod cùm cæteri manus tantũ lavarent, dum λουτροῖς aut περιρραντηρίοις uterentur; iſti progreſſi ulterius, ſe immergebant aquis, & ita totum corpus à vertice ad talos perluerent. Undè βαπτίζεσθαι de ijſdem loquentes Scriptores vocem adhibent, λούεσθαι autem de cæteris. Atque illud voluit doctiſſimus Epiphanius indicare, cùm tam diſtinctim & ſeparatim, ſingulas anni tempeſtates enumeraret. Τοῦτο δὲ περιττὸν αὕτη κεκτημένη ἡ αἵρεσις, ὡς ἐν ἔαρί τε καὶ μετοπώρῳ, χειμῶνί τε καὶ θέρει, πάντοτε καθημέραν βαπτίζεσθαι, ὅθεν καὶ ἡμεροβαπτιστῶν εἴληφε τὴν ἐπωνυμίαν. *Hoc ſuper cæteras ſuperfluum habet iſta hæreſis, quòd verno & autumnali tempore, quòd per æſtatem atque brumam, ſingulis diebus baptizarentur aquis, undè & Hemerobaptiſtarum acceperunt nominationem.* Suffeciſſet enim dixiſſe, καθ᾽ ἡμέραν, niſi quiddam ulterius, & quaſi novum atque peregrinum indicare vellet: nimirum etiam per hyemem & ſub Iove

R frigido,

frigido, in more iſtis poſitum extitiſſe, ut aquis omnino perluerentur, & immerſi mundarentur: quam conſuetudinem & σκληραγωγίαν, ne cæteræ hæreſes nec rigidiſſimæ, obſervabant. Sequuntur Nazaræi apud Epiphanium, quorum inſtituta & theoremata, cum à cæteris omnibus diſcreparent, non debuerat vir illuſtris vel ita tranſilire, vel obſcurè & involutè illorum defungi narratione. *Nec ſacrificia*, inquit, *nec libros Moyſis, cum cæteris habebant communia. Abſtinebantque ab animatis velut immundis.* At, *velut immundis*, non reperio apud Epiphanium. οὔτ' ἐμψύχων μετεῖχον, ἀλλὰ ἀθέμιτον ἦν παρ' αὐτοῖς τὸ χρεῶν μεταλαμβάνειν, ἢ θυσιάζειν. *Animalium non participabant. Sed prohibitum erat apud ipſos carnes vel comedere, vel ſacrificare.* Prohibitum vobis, Baroni, & nobis etiam per carnis privium, ferias quoque quintam & ſextam, vel etiam tertiam, μετέχειν χρεῶν: non tamen abſtinetis, velut ab immundis, eſu carnium, per illos dies. Sed injuriâ vos, & meritò quidem affici, conquerimini ab ijs, qui per æſtum abrepti contradictionis, Romanæ Eccleſiæ πρᾶξιν in jejuniorum ſtatis obſervationibus, cum Montaniſmi delirijs, aut Manichæorum blaſphemijs componunt. Longè enim (fatendum eſt) diverſa ratio, τὴν ἀποχὴν ἐμψύχων, in illâ Eccleſiâ, & illorum συναγωγαῖς, promulgavit. Poteſt ergo fieri, ut animata illi munda habuerint, & tamen ab eſu eorum abſtinuerint. Abſtinebant certè, ſed & à ſacrificijs & fundendo ſanguine animalium abſtinebant. Nulla admittebant ſacrificia. Tantum abeſt ut habuerint, licet non communia cum Iudæis alijs; velut loco, tempore, modove ab alijs diſcrepantes. Dixerunt enim libros illos legis qui extabant, confictos fuiſſe, in quibus ſacrificia commemorantur. Nihil enim illorum aliquando, ab antiquis patribus factitatum. Iccircò Pentateuchum repudiabant. Legem fatebantur accepiſſe Moſen: ſed non illam literis conſignatam, verùm aliam. Hoc modo non abludit quod dixit Cardinalis, *libros legis communes non habuiſſe.* Sabbatum colebant: erant circumciſi: Feſtorum frequentabant ſolennitates: & Patres eos omnes agnoſcebant ab Adamo καὶ ἀνωτέρω, uſque ad Ieſum filium Nave. Αὐτὴν δὲ οὐ παρεδέχετο τὴν πεντάτευχον, ἀλλὰ ὁμολόγει μὲν τὸν Μωϋσέα, καὶ ὅτι ἐδέξατο τὴν νομοθεσίαν ἐπίστευεν. οὐ ταύτην δέ φησιν, ἀλλ' ἑτέραν. ὅθεν τὰ μὲν πάντα φυλάττουσι τῶν Ἰουδαίων, Ἰουδαῖοι ὄντες, θυσίαν δὲ οὐκ ἔθυον, οὔτε ἐμψύχων μετεῖχον, ἀλλ' ἀθέμιτον ἦν παρ' αὐτοῖς τὸ χρεῶν μεταλαμβάνειν ἢ θυσιάζειν αὐτοῖς. ἔφασκον γὰρ πεπλάσθαι ταῦτα τὰ βιβλία, καὶ μηδὲν τούτων ὑπὸ τῶν πατέρων γεγενῆσθαι. Hactenus de illis Epiphanius, ſatis enucleatè, quæ fortaſſe non debuerat vir illuſtris prætere, ſed hiſtoricam profeſſus elucidationem pluribus perſequi & enucleare. De Oſſenis, qui ſequuntur, nimis etiam curtus eſſe deprehenditur: præſertim cum affinis adeo vox & appellatio Eſſenis inveniatur, celeberrimæ pœnè Iudaïſmi hæreſi, ut vix aut ne vix diſtinguatur. Præſertim cùm inventi ſint viri eruditi, qui eoſdem Eſſenos & Oſſenos contendunt eſſe, neque debuiſſe Epiphanium pronunciant, diverſas haſce ſectas & familias conſtituere Hæreticorum, quæ una & eadem eſſe invenitur, ſi memoriæ antiquorum paulò accuratiùs excutiantur. Epiphanij authoritas ſibi ipſi ſufficiet, non inficior: bonum tamen factum deſtinam & tibicinem diligentia appoſuiſſet Baronianіa, qui dubia quæque & involuta in Hiſtoriâ Eccleſiaſticâ ſuſcepit enucleanda, & ſartam tectam veritatem conſervandam.

EXERCI-

EXERCITATIO IV.

Sect. I.

De Prophetis in populo Dei. Defecerant ante Christum incarnatum. Caiphas, Balaam &c. quales Prophetæ. Apud Christianos primitivos multi. Inter gentes olim. Sibyllæ famosissimæ, quarum testimonijs veteres Patres usos frustra laboret ut probet Rosweydus. Baronius in quibusdam immeritò reprehensus.

PRophetas olim in populo Dei varijs temporibus diversos fuisse excitatos, nemo est quin intelligat ex Scripturis, cui saltem Scripturæ sunt in manibus. Quos ob hoc ipsum Nazianzenus æque ac νομοθέτας ἢ στρατηγοὺς, Legumlatores vel Duces, τοῦ λαοῦ affirmat προβεβλῆσθαι, populi Antistites extitisse. In Apol. 1. Istos rectè scripsit Iustinus Martyr, τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, ὡς ἤδη γινόμενα λέγειν: *Ita solitos de venturis proloqui, ac si de præteritis loquerentur.* Erant enim omnes θεόπνευστοι, θεοφόροι, θεοφορούμενοι, à Deo inspirati, portantes Deum, à Deo acti & delati. Non à seipsis loquebantur, sed illa tantummodò, & non alia proloquuti fuerant, quæ æterni consilij particeps ille Spiritus ipsis dictaverat promulganda. Dignum his elogium habes, apud Iustinum illum beatissimum Martyrem. Πάντων τῶν νομιζομένων φιλοσόφων Pag. 36. παλαιότεροι, μακάριοι, δίκαιοι, θεοφιλεῖς, θείῳ πνεύματι λαλήσαντες καὶ τὰ μέλλοντα θεσπίζοντες. οὗτοι μόνοι τὸ ἀληθὲς καὶ εἶδον καὶ ἐξεῖπον, μήτε εὐλαβηθέντες μήτε δυσωπηθέντες τίνα, μὴ ἡττημένοι τῆς δόξης. *Erant Prophetæ omnibus illis qui putati sunt philosophi, antiquiores: Beati, justi, Deo dilecti, in divino Spiritu loquentes, & futura prædicentes: Soli isti inter omnes veritatem, cum viderent & intelligerent, ad eum modum enunciarunt, ut neminem metuerent, nullius verecundiâ retardarentur, nec inani gloriæ & ambitioni succumberent.* Defecerant autem isti in populo Dei, per aliquot ætates ante Christum. Nam quod alicubi narrat Iosephus, de nonnullis è sectâ suâ Pharisaïca deque alijs ex Essenorum sectâ Prophetiæ dono inspiratis, statuendum non aliter est, quàm prædixisse illos nonnulla, in causis suis prævisa sibi & observata, licet vulgo imperito, & harum rerum rudi, incognita essent & obscura. Aut, prædixisse nonnulla eo modo quo solent interdum morituriẹntes, animâ seipsam recolligente, atque jam è carcere & vinculis veluti, de corpore suo abituriente. Aut, ut interdum conjectores, hariolì, & divini, vel μάντεις solent: quæ potiùs conjecturæ sunt quàm vaticinia,

nia, ſi non pacta quædam & conteſſerationes, tacito modo vel expreſſo, cum ſpiritibus engaſtrimythis & Pythonibus. Aut etiam eo modo quo pſeudo-propheta ille Balaam, aut Caiphas filius perditionis, leguntur vaticinati: Spiritu Dei impellente & urgente, non autem, ut Prophetis ijs inſidente, aut illorum linguas loquelaſque moderante. Erant & apud Chriſtianos veteres & primitivos, Prophetæ celebres, rerum futurarum prædictionibus clari, dum majori adhuc copiâ atque efficaciâ, ſua dona Dei Spiritus & Chariſmata in Eccleſiam profunderet & propagaret. Hinc contra Iudæos Iuſtinus ille ſupra memoratus Martyr concludit eruditè, Chriſtianos in hæreditatem Dei, & partem antiqui Iſraelis, Iudæis rejectis, ſucceſſiſſe. Παρ' ἡμῖν γὰρ καὶ μέχρι νῦν προφητικὰ πνεύματα καὶ χαρίσματά ἐστιν, ἐξ οὗ καὶ αὐτοὶ συνιέναι ὀφείλετε, ὅτι τὰ πάλαι ἐν τῷ γένει ὑμῶν ὄντα εἰς ἡμᾶς μετετέθη. *Apud nos in hodiernum uſque diem prophetici Spiritus & Chariſmata ſunt. Vndè & vos, Iudæi, intelligere poteſtis, quod quæ olim apud vos inveniebantur, ea jam tranſlata ſint ad Nos.* Nam quod Chriſtus videatur circumſcripſiſſe quodammodo hæc dona & chariſmata, uſque ad Iohannem, Matth. XI. XIII. non id volebat Veritas, & magiſter Veritatis, in novo teſtamento nullos olim futuros, quemadmodum in vetuſto fuerant, *videntes*. Nam & aliud prædixerat per Iohelem: & aliud complemento effectum dederat, cùm effunderetur, & quidem, ut nunquam ante, ὑπερζεόντως ille divinus Spiritus, & quaqua verſum emanaret. Id tantùm ergo voluit, eò uſque, nempè ad Iohannem Chriſti anteambulonem, Legem viguiſſe & Prophetas, hoc eſt, pacti antiqui terminos prorogatos: abindè novum fœdus ineundum. Neque tamen ſequitur, hinc Baptiſtam inter fœderis antiqui Vates & Sanctos recenſendum non eſſe, quem Servator illo in albo collocavit. Erat enim utriuſque temporis & termini intermedius: Illius, quia Vates rei adimplendæ: hujus quia ἀποδεικτὴς, dum adimpleretur. Nam & oculis præſentem uſurpavit, & digito monſtravit tranſeuntem. Intermedij verò cujuſcunque ea eſt natura, ut utriuſque participet extremitatis. Itaque præter Apoſtolos, qui de rebus futuris in Eccleſiâ vaticinati ſunt, quarum adhuc τὸ συμπέρασμα & complementum expectamus, viri Apoſtolici, Agabus, Silanus, Iudas, alij: & Philippi Diaconi filiæ Diaconiſſæ: poſt illos etiam multi in Eccleſiâ illa veteri, prophetico ſpiritu leguntur imbuti; quemadmodum docebat Iuſtinus Martyr. Sed & Gentes ſuas habuere vates licet rariores: qui res venturas, non in ſuis cauſis deprehenſas, nec à Iudæorum vatibus acceptas, ſed ſimpliciter prævisas, & à Deo revelatas enuntiabant. Erant illa quidem extra ordinem collata prophetiæ dona: (quemadmodum & vocatio nonnullorum, & illuminatio ſpecialis) quaſi quædam præviæ tùm prędictiones atque pignora, fore ut Gentes futuris temporibus aliquandò biberent de illo fonte cœleſti & æterno, & de jugi illo puteo irrigarentur undè affatim potabant & hauriebant aquas, in hæreditate conſtituti domus Iacob. Ita Balaamum illum impium, Madianiten Idololatram, hoſtem Iſraelis pernicioſiſſimum, Prophetam appellant Scripturæ ſacræ: qui quidem inter cætera prædicebat de ſtellâ è Iacob oriundâ, & ſceptro ex Iſrael ſuſcitando. Ita quoque Cretenſem Epimenidem, non Poetam appellavit beatus Paulus: non Philoſophum, cum poſſet, ſed Prophetam. Extant enim illius cum apud Platonem tùm etiam alibi Epimenidis diuinationes: quem & ipſum περὶ χρησμῶν ſcripſiſſe ferunt:

runt: & γνωστικώτατον fuiſſe Laertius commemorat,& valdè multa prædixiſſe. Sed inter vates omnes & divinos Paganorum, Mopſos, Idmonas,Tireſias, Telemos, Amphiaraos, Helenos, Marcios: inter vates Pythias, Dodonæas, Ammonis, Branchidarum, ſacerdotes Bacidas: inter Zoroaſtras & Hydaſpas, præcipua ſemper erat, cùm apud Gentiles, tùm Chriſtianos, Sibyllarum exiſtimatio. De quibus cum multi multa prodiderint, partim directè & ex inſtituto, partim oblatâ occaſione, tum etiam Baronius illuſtriſſimus in apparatu multa prçclarè coacervavit & congeſſit poſt vaticinia Iudaicorum Prophetarum, ad illuſtrandam divinam illam diſpenſationem in Ieſu Chriſto exhibito & incarnato. Quæ omnia in rem accommodata,dicam tuis verbis,doctiſsime Roſweyde,contra cavillationes Caſaubonianas. *Quidni præferret in aliquam noſtræ fidei commendationem?* At tu cur locos benè longos ex Auguſtino Clemente, Origene deſcriberes, non erat opus, per quos nobis palam faceres, veteres Eccleſiæ priſcæ Patres, Sibyllarum uſos teſtimonijs? Quis hoc ignorat, qui vel Lactantium ſalutavit unquam? & cui quæſo non dictus iſte Hylas? Utcunque autem clariſsimus Baronius, multa verè & eruditè de Sibyllis, & illarum prophetijs annotaverit (quæ immeritò ſugillant eruditi quidam) quædam tamen habere illum non ignoras, cenſurâ vel tuâ, & ſimilium eruditorum atque animadverſione non indigna; in quibus tecum ſi lubet, nos exerceamus,veritatem per omnia, ἰχνηλατοῦντες, minimè,quod non par eſt, φεισωπολῆτ.

Sect. II.

Sibyllæ. Siobulæ. Sios. νὴ τὼ σιὼ. Suidas notatur. Sibylla,an proprium alicujus fœminæ nomen. Lactantij, Euſtathij ſententia de nomine. De numero variant authores. Iejunus Baronius. Onufrius notatur. Baronij ſententiam de Sibyllis non rejecit penitus Exercitator. Multa: non omnia, conficta ſub Sibyllarum nomine. Suidæ & Oraculorum portentoſa quædam, de Chaldaicâ Sibyllâ. Caſauboni cenſura notatur. Primitivi Patres veritatis amantiſſimi. ψευδεπίγραφα *ſcripta. De mendacio, Eccleſiæ & Auguſtini judicium. Caſaubonus taxatur.*

PRimùm igitur doctiſſimus Cardinalis in nomine Sibyllarum, illius notione ac notatione ludit: *Sibyllæ*, inquiens, *dictæ quaſi* θεοβόλαι, *nimirum quòd Deo putarentur eſſe quaſi à conſilijs, qui ſolebat his arcana ſua &* ἀπόρρητα *revelare*, quæ abſtruſa & in ſe abſcondita illæ vates iterum enunciarent, & hominibus patefacerent. Rectè quidem quoad rem ſubjectam, non verè tamen quoad etymon, & illam quam volebat docere Cardinalis, nominis denotationem. Prophetç quidem omnes, quodammodo, Deo dici poſſunt à Conſilijs. Et ipſa Sybilla, apud principem poetam, *Divûm interpres* nominatur. Non tamen illæ Latinè dicebantur Theobulæ, ſed Sibulæ. *Si*, autem & *Theo*,non levi diſcrimine diſtinguuntur. Scribendum Cardinali fuit *Siobulæ*: quod diſcere potuerat harum rerum Epoptes Cardinalis, à myſtagogis ſuis doctiſsimis viris, Onufrio Panvinio & Gyraldo.

Hæc

Hæc autem vox *Siobulæ*, eſt ipſummet nomen Sibyllæ. Erant autem illæ, ut Arnobius loquitur, *Mulieres Deo plenæ, interpreteſque Dei.* Σιὸς enim κατὰ γλῶσσαν, Deus eſt: Æolicâ nimirum dialecto, ut princeps gloſſographorum Heſychius memorat. Σιόρ inquit ille, Θεός. Λάκωνες. Rectè. Nam Spartani ρ utebantur loco σ, quemadmodum docet Servius Honoratus ad tertium *perfecti Operis*: & pluribus Caſaubonus Animadverſor in Athenæum. Hinc illud Laconicum juramentum, νὴ τὼ σιώ, Per Deos. Hoc eſt per Caſtorem & Pollucem. Quomodo Latini loquuti ſunt, (qui plurima mutuati ſunt ab Æolicâ dialecto, quaſi uſi olim Græci in Italiâ) *Ædepol, Pol, Ecaſtor.* Suidas vult Sibyllam eſſe vocem merè Latinam. Ῥωμαϊκὴ, inquit, λέξις, ἑρμηνευομένη προφῆτις, *Romana dictio, interpretata Prophetis.* Sed fallitur Suidas: &, in Græcis cum ſit author non contemnendus, prodit ſe valdè imperitum & rudem literarum Latinarum. Lactantius author eſt apud Gyraldum, fuiſſe Sibyllam nomen proprium non appellativum. Illius nimirum fœminæ proprium nomen, quæ princeps & prima, Sibylla vocabatur. In quâ ſententiâ cum eodem verſatur ad Homeri Iliad. ῥαψῳδ. β.

Pag. 351. Edit. Rom. doctiſſimus poetæ interpres Chriſtianus & Epiſcopus Euſtathius: quem vaniſſimè quidam, *verboſiſſimum interpretem* nominarunt. Sed non fuerunt tamen iſti, Lactantius & Euſtathius in illâ opinione, omnes illas indifferenter Sibyllas dictas fuiſſe quæ numine correptæ vaticinabantur, ſed omnes eo modo θεοφορουμένας & afflatas numine, non incommodè Sybillas potuiſſe dici: &, quæ Sibyllæ dicebantur, eo modo fuiſſe afflatas. Φαεννὶς γὰρ θυγάτηρ βασιλεύσαντος ἀνδρὸς ἐν Χάοσι. καὶ αἱ πέλειαι παρὰ Δωδωναίοις. ἐμαντεύσαντο μὲν ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ αὗται· Σίβυλλαι δὲ ὑπὸ ἀνθρώπων οὐκ ἐκλήθησαν. *Phaennis filia cujuſdam reguli apud Chaonas, & columbæ prætereà Dodoneæ vaticinatæ quidem ſunt & ipſæ, Deo nimirum repletæ, non tamen ab hominibus Sibyllæ dicebantur*, inquit Pauſanias. Sed fortaſſè Baronius ſequebatur depravatam in Lactantio lectionem, apud quem reperitur θεοσβούλην pro σιοβούλαν, uti animadvertit in collectaneis ſuis Ioannes Scoppa Philologus non indiligens aut indoctus. Nec in numero ſatis certus Cardinalis. *Decem numero uti aiunt.* Sed qui hoc aiunt, doctiſſime vir? Omnes aiunt? Ita velle videris. Sed non certè omnes hoc affirmant: *nec conſentiunt de numero*, inquit Onufrius eruditiſſimus. Quæ certè fuerint, vel quot Sibyllæ: quibus locis floruerint aut temporibus, magna eſt inter veteres ſcriptores diſſenſio. Alij unam nec plures affirmant, alij duas: quidam tres: nonnulli quatuor: decem multi: & adhuc plures aliqui conſtituerunt. Martianus Capella ultra numerũ binariũ non aſcendit. Plinius, & Solinus è Plinio, tres ſuggerit. Ælianus in varijs, recenſet quatuor. οἱ δέ φασιν, inquit, καὶ ἑτέρας ἕξ. ὡς τὰς πάσας εἶναι δέκα. Sunt qui addunt his ſex alias. Vt fuerint univerſæ, decem; quæ verba ab Onufrio malè referuntur. Prætermiſſa ſunt penitus à Gyraldo, ſcriptore in omnibus diligentiſſimo. Aiunt ergo. Sed quidam, non omnes aiunt. Clemens Alexandrinus inter priſcos patres, vir, ſi quis alius, reconditæ eruditionis, & lectionis infinitæ, τὸ πλῆθος Sibyllarum commemorat indefinitè: Sed tamen πλῆθος. Et quod modo dicebamus, arreptitiæ omnes, quodam modo, & per quandam analogiam Sibyllæ dici poterant & dicebantur. *Sibyllæ*

Orig. viij. viij. *generaliter dicuntur*, ait Iſidorus, omnes fæminæ vates, *lingua Græca. Nam* σιὸν *Æolico ſermone Deum*: βουλὴν *Græci mentem nuncupant, quaſi Dei mentem. Proindè igitur quia divinam voluntatem hominibus ſolebant interpretari,*

Sibyllæ

Sibyllæ nominatæ ſunt. Sicut enim omnis vir prophetans, vel vates dicitur vel propheta, ita omnis fæmina prophetans, Sibylla dicitur. Quod nomen ex officio, non proprietate vocabuli eſt. Sed de Sibyllis conſulendi, Lactantius paſſim, maximè autem in primo, cap. VII. Viues in Auguſtin. de Civitate Dei Lib. XVIII. cap. XXVII. Sixtus Senenſ. n. Lib. Bibliothecæ. Ioannes Scoppà Syllogea prima cap. XI. collectaneorum: Onufrius Panvinius, Lilius Gyraldus, qui de iſtis ſcripſerunt ſpeciatim; & in nuperâ editione Oraculorum Sibyllinorum Iohannes Obſopæus; ſparſim de ijſdem plerique Patres, pręcipuè quibus res olim fuerat cum gentium Philoſophis & Paganis, nomini & pietati Chriſtianæ infeſtis. Nam veriſſimè ſcriptum Cardinali, *Conſilium Dei fuiſſe, ut longè ante Chriſti adventum tantæ rei Sacramentum Iudæis atque Gentibus innoteſceret: illis quidem per prophetas, hiſce verò per ſuos vates Hydaſpen præcipuè & Sibyllas.* Quam veriſſimâ doctiſſimi viri ſententiam, non omnino videtur rejeciſſe & ex omni parte Exercitator. Non negat enim extitiſſe Sibyllas iſtas fæminas olim fatidicas apud gentes & θεοφορουμένας. Non inficiatur fæminas olim fatidicas fæminas omnino quicquam de Chriſto tradidiſſe, aut de rebus ad fidem & Chriſtum ſpectantibus nihil protuliſſe. Non redargüit Patres illos primitivos, quòd utantur teſtimonijs Sibyllarum: non magis quam Apoſtolum Paulum redargüit, quod Menandri, Arati, Epimenidis verſiculos allegabat. Alia erant, quæ minus in Baronio, & in alijs probabat, rectenè an ſecus non diſquiro, Exercitator. Oraculis Sibyllinis & Vaticinijs, neque olim tribuebant Chriſtiani tantum, neque certè tribuere debebant, quantum prædictionibus prophetarum. Ἡμεῖς ἀποδείκνυμεν, ait Origines, συνάγοντες ἀπὸ τῶν ἱερῶν γραμμάτων, ὅτι οἱ ἐν Ἰουδαίοις προφῆται, ἐλλαμπόμενοι ὑπὸ τοῦ θείου πνεύματος τοσοῦτον, ὅσον ἦν καὶ αὐτοῖς τοῖς προφητεύουσι χρήσιμον, προσαπέλαυον τῆς τοῦ κρείττονος εἰς αὐτοὺς ἐπιδημίας, καὶ διὰ τὴν πρὸς τὴν ψυχὴν αὐτῶν, ἵν' οὕτως ὀνομάσω, ἁφὴν τοῦ καλουμένου ἁγίου πνεύματος, διορατικώτεροί τε τὸν νοῦν ἐγίνοντο, καὶ τὴν ψυχὴν λαμπρότεροι. *Nos*, Libro VII. contra Celſum, *colligimus è Scripturis ſacris, quòd Prophetæ Iudæorum, illuſtrati divino ſpiritu, quatenus erat opus illo illuſtrari, divinorũ conſiliorũ interpretes primi, fruebantur adventu ad ſe numinis, contactique animâ, ut ita loquar, Sancto Spiritu, et hanc adipiſcebantur ſplendidiorem, & mentem perſpicaciorem, atque adeo corpus ipſum, non amplius Spiritu contumax, aut rectam vitæ rationem faſtidiens.* Ideo paullò poſt addit idem pater. *Quæ quidem cauſſa eſt, quod nihili pendamus, Pythia, Podonæa, Claria, Branchidarum, Ammoniſque oracula, & ſi qua celebrantur alia, ſolaque Iudaica miremur.* Non aſpergit Cardinalē iſto crimine Caſaubonus: cùm longè poſtponat ſcio, cum Origine Sibyllas omnes vel minimo vatũ Iudaicorũ: eũ tamē de Sibyllis ita ſenſiſſe nō honorificè probat, ut tantũ ejs detulerit quantũ quidē videtur detuliſſe: & omnia illa pro Sibyllinis agnoverit, vel quę olim circumferebantur pro Sibyllinis, vel ſunt etiam à Patribus tanquam Sibyllina uſurpata. Et certè eſt illud omnino veriſſimum: Non omnia, quæ aut hodiè circumferuntur, aut olim etiam ſub ſpecioſo Sibyllarum titulo inſcripta, per manus & linguas hominum ambulabant, genuina fuiſſe Sibyllarum oracula, dixerit aliquis, aut etiam eſſe à fatidicis illis mulieribus profecta, rectè pronuntiaverit. Ante natum Chriſtum, & Herodis Idumæi Principatum, priùs quàm per homines Chriſtianos quicquam in apertum producebatur, aut etiam produci poterat de Chriſto, de regno Chriſti, de rebus Chriſtianis, teſtimonij, ſub Sibyllarum

larum nominibus multa paſſim proſtituebantur, confiçta, ſpuria, inepta, ridicula. Nam ſi nihil commentitij ſub auguſto illo nomine volitaret, cur Legati miſſi ſunt à Romanis in Aſiam poſt exuſtum ſociali bello Capitolium, ut Sibyllæ vaticinia Erythris Romam adferrent? Cur datum eſt negotium ſacerdotibus, quod didicimus referente Tacito, *quantum humanâ ope poſſent*, vera à falſis diſcernendi? Ob hanc cauſam Auguſtus, quod referebat è Suetonio Baronius, non niſi delectu habito, Sibyllina carmina recondidit. Ad eundem modum, (nullus dubito) & poſt Dominum Chriſtum incarnatum, impoſtores quidam pari audaciâ graſſabantur, & multa à ſe ac etiam alijs confiçta, veluti profecta à Sibyllis, mundo obtruſerunt. Apud Suidam illum rapſodum, leguntur quædam prodigijs ſimillima, fidem omnem tranſcendentia, de Sibyllæ Chaldaicę, ultra Cecropis ætatem, antiquitate. Quæ non aliundè deſumpſit ille Græcus, quàm ex illis Oraculis, quæ non heri atque hodiè, ſub Sibyllæ nomine circumferuntur. Leguntur enim ipſiſſima illa tam prodigioſa verba libro primo pag. 183. edit. Pariſ.

Ὦ γενεῆς ἕκτης πρῶτον γένος, ὦ μέγα χάρμα
Ἧς ἔτυχον μετέπειτ' ὅτι ἔκφυγον αἰπὺν ὄλεθρον
Πολλὰ κλυδωνισθεῖσ' ἅμ' ἐμῷ πόσει ἠδὲ δαέρεσσιν.

Iactatam ſe affirmat vates in illo diluvio univerſali, quo Noachus ſolus cum ſuis ſalvus remanſit. Ut vel ipſius Patriarchæ, aut filiorum alicujus conjunx fuerit. Ita enim hos verſus tranſtulit interpres Sebaſtian. Caſtalio.

O ævi ſexti ſtirps prima, ô gaudia magna
Quæ ſortita fui, poſtquàm diſcrimina mortis
Effugi, iactata meo cum coniuge multum,
Nec non cum leviris glores ſoceroque ſocruque.

Sed tam iſta quàm huius generis alia ſunt hominum malè feriatorum impoſturæ & figmenta, quæ per illa oracula paſſim diſperſa occurrunt: quæ & olim confiçta legebantur, cum datum eſſet negotium ſacerdotibus Romanis per Auguſtum vera diſcernendi à falſis, meris rejectamentis & oraculorum ἀποκαθάρμασιν. Non tamen propter iſta vel his ſimilia, fidem prorſus omnem & exiſtimationem Sibyllinis oraculis detrahere debebant eruditi viri, tanquam meros logos haberemus, & præter hominum otioſorum impoſturas, planè nihil. Ecquis enim eſt ex antiquis ſcriptoribus quorum nomina glorioſa, & magnæ authoritatis, non ſunt olim futiliſſimis prætexta nænijs? Athanaſio, Hieronymo, beatis Apoſtolis, non ſolùm falſa, & futilia, ſed etiam blaſphema quædam aſcribuntur. Quodſi prorſus pſeudepigrapha eſſent hæc oracula, quorſum quæſo tum ipſi ſuam operam, & illud πολυτελέστατον ἀνάλωμα χρόνου, tam malè agendo, tam ſaltem aliud agendo, impendebant, in colligendis, recenſendis, typis elegantionibus excudendis, additis etiam figuris æneis, notis induſtriæ & laboris indicibus, illuſtrandis illis nugis & quiſquilijs circumforanei cujuſdam tenebrionis? Ridiculum planè mihi videtur magnis conatibus & impenſis molem aliquam magnam exædificare, quam ſtatim ubi tectum vel faſtigium induxeris, demoliaris. Et hominis profectò eſt cùm ingenio, tum otio & induſtriâ ſua abutentis, apparatum & ſupellectilem non vulgarem ad Sibyllæ illud antrum, hoc eſt, vaticinia, exornandum comportare, & i-

dem

dem mox iniecto fimo & retrimentis, nescio quibus, obturare. Sed nec ferendam doctissimi Exercitatoris censuram reor esse illam, quam meritò Rosweydus flagellat, qua nimium petulanter, in præjudicium Patrum vetustissimorum, grassatus est; quorum vel judicio, & intelligentiæ: vel fidei & candori: vel etiam doctrinæ & eruditioni detractum ivit Exercitator, quasi vel fucum facere scientes vellent, & per præstigias agyrtarum, in caussâ fidei φενακίζειν, etiam apud Ethnicos non prorsus stipites aut asinos, qui fraudem fuissent subodorati: aut quasi possent aut deberent, homines minimè mali (hoc ponitur in confesso) etiam prudentes & nasuti (velit nolit) se pati tam εὐήθως & ridiculè ῥινὸς ἄγεσθαι per imposturarum nequissimos architectos. Quàm vellem Casaubonus spongiam induxisset importunis illis; *Postremo me id vehementer movet, quòd videam primis Ecclesiæ temporibus, quamplurimos extitisse, qui facinus palmarium judicassent, figmentis suis cœlestem veritatem adjutum ire. Quo faciliùs scilicet nova doctrina à Gentium sapientibus admitteretur.* Novam tu doctrinam, pio, opinor, sensu, & religioso affectu vocas, quo Novum in terris: & omnia nova dicuntur sub Evangelio. Quocircò, non sugillo quòd appelles illam novam quam tunc omnino primùm Deus Mundo dignabatur revelare. Sed tamen illa Nova & nuper nata doctrina, cœlitus demissa ab Antiquo dierum, figmentorum subniti non debebat, quo minimè indigebat, sufflamine. Non è rei Naturâ ipsius & formali ratione doctrinæ. Hoc concedes. Sed neque propter mediorum defectum vel ἀδυναμίαν. Erat etenim, *Potentia Dei omni credenti*, in Brachio suo excelso revelata. Quicquid Deus voluit, hoc facillimè perfecit in Cœlo, & in Terrâ. Voluit autem omnia optimè & sanctissimè, hoc est, cum veritate conjuncta, & secundùm suam ipsius Naturam facere. Facilitatem supponis Admissionis, quasi manus mendacijs libenter exporrigere vellent. Imò futilitatem objectionis obtrudis. Nam quod falsum & fucatum ostenditur, nequaquam facilè admittitur à sapientibus. Admittunt illi facilè, id quod est εὐσεβὲς, εὐπρεπὲς, εὔλογον, cum pietate atque ordine conjunctum, nec abhorret à communi ratione. Doctrina cœlestis illa nova, si aliquo aliundè & non suo solo auxilio indigeret & commendatione, à *Diversis* utique, hoc est, humanæ rationis adjumentis: & non â *Contrarijs*, fallacijs, figmentis, imposturis, emendicasset opem commendationis. Figmenta complures plurima, & quidem portentosa, in nascentis Ecclesiæ incunabulis comminiscebantur. Factitabant hoc strenuè Hæreticorum illa tota natio, Simonis Samaritæ τερθρώδης; & Gnosticorum schola συρφετώδης, qui non alio fine, non intuitu alio, Hæreses ex inferno pestilentissimas suscitabant, quàm ut pro Doctrinis novis, à Gentium sapientibus admitterentur. Iudicabant isti fœtidi impuritatum gurgites, palmarium se facinus perpetratutos, si cœlestem Domini doctrinam suis fictionibus possent conspurcare. Non erat ijs in animo promovere veritatem: non suis neophytis Christianis (nam volebant haberi pro Christianis) eam puram putam, immaculatam instillare. De hisce si intelligas, admittimus figmenta. Sed tum, de fine & proposito reclamamus. Si de ijs qui Christum Iesum, æterni Patris Filium coæternum & coæqualem, factum hominem, factum sub Lege, mortuum, vivuum, regnantem in Cœlis, in fine dierum reversurum, ut vivos & mortuos resuscitare possit, apud Gentiles

S propagabant:

propagabant: negamus conſtantiſſimè extitiſſe, apud primos Eccleſiæ proceres, primis temporibus, *Quamplurimos*, qui figmentis ſuis & mendacijs volebant ſtabilire veritatem. Nam cita de nomine vel unum nobis, qui notas *Quamplurimos*, falſò & indefinitè. Apoſtolum mihi deſigna, vel Apoſtolicum virum aliquem, in ſcholâ verſatum Apoſtolorum, vel literis & doctrinâ imbutum Apoſtolicis. Ex infirmitate errare ſi hac in parte poſſent, (& tamen non probaveris erraſſe vel ex infirmitate) at certo conſilio & deſtinato voluntatis imperio tam fœde deliquiſſe contra veritatem, & propoſito quodam voluntatis mendacia ſua mundo obtruſiſſe, non probaveris. Fidem non decuit, non profeſsionem Chriſtianam: non erat conjunctum cum illorum moribus & τῇ εὐσεβείᾳ. Presbyterum quendam ex Aſiâ refert Tertullianus convictum aliquando fuiſſe apud Iohannem Apoſtolum, de confictâ Pauli & Teclæ peregrinatione, in qua verbi miniſterium obitum, baptiſmi datum Sacramentum, & alia quædam falſa comminiſcebatur, per illam fœminam, ſumma præditam ſanctitate, undè meritò per beatum Apoſtolum, gradu ſuo, & Presbyteratu deceſsit exturbatus. Satis evidenti teſtimonio, quod mihi videtur, quo animo eſſent, quâ affecti æquitate, & aſſenſu illi vetuſtiſsimi Patres, in commentum hoc Caſaubonianum, veritatem ſcilicet, humanis figmentis illuſtrandam eſſe vel confirmandam. Officioſa vocabant hæc mendacia, inquit, bono fine excogitata. Agnoſco hanc in Scholis, & apud Caſuiſtas Mendacij ſolennem, à fine intento, diſtinctionem. Legimus apud illos, eſſe quædam Mendacia pernicioſa: quædam jocoſa. Nonnulla officioſa: ſed an vetuſtiſſimi illi Patres, hanc agnoverint, hâc uſi fuerint diſtributione, dubito, ἐπέχω, nuſquam legiſſe memini me apud antiquiſsimos Eccleſiæ proceres officioſum mendacium aliquod excogitatum vel adhibitum in finem bonum. Diſtinctio illa eſt, à poſteriori ſæculo, Auguſtini fortè, non autem ævo Apoſtolico. Hoc ſcio, Patres omnes licentiam illam abominatos, veritatem per mendacia, conſtabiliendi. *Mendaciorum multa genera ſunt*, inquit Auguſtinus, *quæ quidem univerſaliter odiſſe debemus. Nullum etenim mendacium eſt, quod non ſit contrarium veritati.* Et paullò poſt, *Sicut lux & tenebræ: pietas & impietas: juſtitia & iniquitas, ita inter ſe ſunt veritas & Mendacium. Vndè, quantùm amamus iſtam, tantùm illud odiſſe debemus.* Et cap. XX. pronuntiat diſertis verbis, Ne quidem ad vitam & ſalutem conſervandam, ullo pacto eſſe mentiendum: *Quiſquis dicit*, inquiens, *pro periclitantis hominis ſalute, corporali vel ſpirituali, eſſe mentiendum, monſtratur à veritate exorbitare. Quid ſi furto noſtro, vel adulterio poſſet aliquis de morte liberari, ideò jurandum eſt vel mœchandum? Cur animam ſuam quiſquam corrumpat, ut alter vivat in Corpore?* Rationem porrò reddit valdè juſtam. *Dilectio proximi, ex ſuâ cujuſque dilectione terminum accipit. Diliges proximum tuum ſicut teipſum: Quomodo eum diliget ſicut ſeipſum, cui ut præſtet vitam temporalem, ipſe amittet æternam? Non eſt hoc, diligere ſicut ſeipſum, ſed plus quàm ſeipſum, quod ſanæ doctrinæ regulam occidit.* Neque aliter ab initio, de veritate, dictis, ſcriptis, vitâ denique & ſanguine propugnandâ, ſentiebant Patres. Antiquiſſimus & doctiſſimus Iuſtinus Martyr, Imperatores ipſos, ad quos ſcribebat, in Apologiâ, communi nomine Chriſtianorum omnium ſic affatur. Ἐκ παντὸς τρόπου, καὶ περὶ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς φιλαληθεῖν, κἂν θάνατος ἀπειλῆται, καὶ δίκαια λέγοντε καὶ πράττειν δεῖ αἱρεῖσθαι,

De Mend. cap. 3.

Veritatis

Veritatis quemlibet amatorem oportet, ea quæ justa ſunt dicere, facere: atque illa etiam omnino tum cum mors ipſi intentetur, per vitæ ſuæ diſpendium eligere & tueri. Neque erat hæc unius opinio ſingularis: in communi Chriſtianorum vita propagata verſabatur. Ἐξεταζόμενοι, οὐκ ἀρνούμεθα, διὰ τὸ συνεπίστασθαι ἑαυτοῖς μηδὲν κακόν. ἀσεβὲς δὲ ἡγούμενοι κατὰ πάντα μὴ ἀληθεύειν, ὃ καὶ φίλον γινώσκομεν τῷ Θεῷ. *Interrogati, vel torti, non abnegamus (profeſſionem ſcilicet) nos eſſe Chriſtianos. Eo quod nullius mali conſcij Nobis ſcimus. Impium verò arbitramur eſſe, non per omnia & in omnibus veritatem proferre, quam ſcimus Deo ipſi adeò complacere.* Hæc Iuſtinus alibi de Chriſtianis: quorum obſtinatum animorum propoſitum, de veritate illæſâ & illibatâ conſervandâ dementiam Pagani cenſebant eſſe, quod teſtabatur Tertullianus. Hæc erat illa παρακαταθήκη, per manus Apoſtolorum Depoſitum apud ſanctam Eccleſiam Dei: hæc παραδεδομένον Traditio vetuſtiorum, tranſmiſſa ad diſcipulos ab Apoſtolicis viris, qui Ieſum Chriſtum vel in Carne viderunt, vel verſati fuerant cum Apoſtolis. Quod & ſuis etiam ſcriptis divinus ille Doctor conſignavit; qui monuit, non eſſe malum faciendum, ut eveniant indè bona. Quod cum ipſi per calumniam inureretur, παρῃτεῖτο beatiſſimus Apoſtolus Paulus. Apagè ergò ab Eccleſiâ illa primitivâ mendacia quæcunque officioſa, pias fraudes, & impoſturas quaſcunque ſacras, quæ utcunque irrepſerunt in uſum atque τῶν μεταγενεστέρων; apud heroïca illa tempora & proceres Eccleſiæ primitivæ, vel ignotæ prorſus erant, vel cenſuris graviſſimis notatæ: quippè qui in ſolâ & nudâ veritate, non fucis & fallacijs, gloriabantur. Sed inſtat vir doctus, & τὸ πειραζόμενον urget. Sexcenti quippè libri, quos illa ætas, & proxima vidit, conficti ab hominibus minimè malis, ab illo fonte omnes profluxerunt. Fonte autem? Quo? Piarum fraudum & impoſturarum. Imò non: ſed impiarum præſtigiarum: Ab inſidijs, & fallacijs diabolicis. Illi enim Libri, quos commemoras ſub nomine Ieſu Chriſti & Apoſtolorum conſcripti, non à Catholicis, ſed Hæreticis proficiſcebantur: quod mirum eſt doctiſſimum virum, vel ignorare, vel voluiſſe diſſimulare. Nam profligatiſſimi Hæreticorum omnium: fœx & ſentina impuritatis, Gnoſticorum natio & Manichæorum, hæc in vulgus protruſit deliramenta: quæ, maximam certè partem, proſcripſit decretum Gelaſianum. Sed enim, recipiunt, admittunt, & laudant hoſce libros, vetuſtiſſimi omnium Patres, Iuſtinus, Clemens, Tertullianus. Hoſce autem, vir doctiſſime? quos? proſcriptos à Gelaſio & στιγματιζομένους? Omnes autem illos? & per omnia? an ſcriptos ab officioſè mentientibus tantùm, in illum finem ut rem Chriſtianam promoverent? Quinam iſti fuerint recepti & laudati libri: & quatenus admiſſi, intelligemus, ſi nobis ignorantibus indicaveris. Quoſdam commemorant, recitant, laudant in parte recenſitos à Gelaſio. Non proſcriptos, licet relatos extra Canonem: & conjectos inter Apocryphos. Sed proſcriptos, fortè in parte. Gallus etenim gallinaceus, dum vertit ſtercorarium invenit gemmam. Et quidni? Poetas illi patres citant ſæpè, & ſcriptorum varietatem Paganicorum. Laudant in parte. Et quidni laudent? approbantne per omnia, quos in parte laudant? Laudant autem, an pleno ore? Non credo, quod in parte recitent. Quaſi illi Scriptores, laudatores iſti, ex compacto ad fucum faciendum, ad veritatem promovendam per impoſturas, conſpiraſſent.

Apol. 27.

Ita enim est: inter Patres vetustos & hæc rejectamenta honestatis, vetus verbum videtur obtinere, Ἐγὼ οἶδα Σίμωνα, καὶ Σίμων οἶδεν ἐμέ. Quam fuerat tibi redimendum quantovis pretio, vir doctissime, mitius, modestius, honorificentius de illâ venerandâ antiquitate meditatus fuisses, nec aperto capite è meris conjecturis, sine omni vel umbra probabilitatis, de gravissimo crimine mendacio ad veritatem procurandam & propugnandam viros sanctissimos, innocentissimos, veracissimos postulasses. Esto autem absolvantur à conspiratione illâ, nec scientes & volentes veritati subsidium aliquod à mendacio, Deo gloriam quæsiverint â Diabolo: tamen ab εὐηθείᾳ & nimiâ simplicitate non poterant excusari; quippè qui, in suis cum Paganorum Philosophis & proceribus disputationibus, ad Sibyllas, & Hydaspas provocarunt. At enimvero, mi homo, prorsus excusantur: & quidem summæ prudentiæ laudem atque ἀγχινοίας meruisse sunt censendi, qui proprijs ad certamen illud armis, & quidem accommodatissime usi fuerunt, paganis profligatis per Paganos: Hæreticis subactis per Hæreticos contribules suos. Neque enim cum Pagano disputaturus quispiam, ex *armario Davidis*, Scripturâ sacrâ desumet sibi tela, quæ contemnent in caussâ adversarij. Paganorum scriptorum testimonijs erat cum illis agendum: rationes à Naturâ depromendæ, è rerum usu desumendæ, in quibus acquiescere poterant & debebant authoritatibus. Mihi certè rem attentiùs consideranti, credo etiam cuïvis νοῦν ἔχοντι, hoc ipsum apportabit μεγάλην ῥοπὴν ad persuadendum, non esse Sibyllina oracula conficta à Christianis, quòd veteres illi athletæ Christiani nominis, contra Paganos in aciem vel arenam descensuri, non aliundè adduxerint libentiùs testimonia, & se instruxerint ad certamen quàm ex oraculis illis Sibyllinis. Quid autem? Arbitraris illos stipites, fungos, fatuos, bucos, blennos, cum quibus confligebant Patres? Erant autem cum primis nasuti, rerum usu, & literarum quâdam accessione, intelligentes; Philosophi, Rhetores, artium humanarum professores, in repub. versati, & summis plerunque honoribus functi. An verò dixeris, suæ & publicæ caussæ prævaricatores, qui rem proderent per perfidiam, quam volebant videri propugnare? Non pecuniâ corruptos, non gratiâ mutatos, non minis deterritos, non spe inductos calumniari poteris; sed ab ijs diffidentes debes fateri capitali odio, quorum novitates, in religione patriâ subvertendâ, abominabantur. Quod si ita sit, cur nusquam, nunquam est objectum à quoquam, & regestum advocatis Christianorum & patronis? Cur nusquam legitur in literis & libris adversariorum, Hæc falsò Sibyllis & per imposturas adscribuntur? quæ conficta χθὲς καὶ πρώην, à Christianis, producuntur? Responsio certè facilis & proclivis adeò fuit, quam sit imber cum pluit: quâ acceptâ & auditâ, obmutescerent, fraudis suæ conscij, Christiani. At non est responsum ad hunc modum, ne quidem ab ingeniosissimis, & infestissimis omnium adversarijs. Nam noverant Oracula illa testatissima. Romanos sciebant tanquam præsens quoddam numen veneratos, in rebus arduis consulere solitos fuisse. Οὐδὲν οὕτω Ῥωμαῖοι φυλάττουσιν, οὔτε ὅσιον κτῆμα οὔτε ἱερὸν, ὡς τὰ Σιβύλλεια
Lib.4. Ἀρχαιολ. θέσφατα, inquit Halicarnasseus. Erant multa, Sibyllinis oraculis exposita, ista certè quæ contra Paganos tractabantur, orbi universo cognitissima. Percrebuerat per terrarum orbem, Libris haberi Sibyllinis, Oriente profectum, regnaturum. Hæc ego miror Eribertum adversarium acrem,

prætermisisse

prætermisisse in talione, quæ incurrant in tam justam reprehensionem, neque possunt ullatenus excusari. Sed ita est, vir eruditus, multis à tergo derelictis, magnisque in Casaubono minimè decursis, sed ne quidem à longè salutatis spatijs, in quibus se effusè jactaret oratio ipsius; nusquam pedem ponit, consistit nusquam, priusquam ipsi post ingentes saltus, nescio quid tritum, commune, & pervagatum de Traditionibus occursaret. Hic paulisper consistit, sed hìc & paulisper: cum tamen de columnarum unâ, religioni Catholicæ-Romanæ sustentandæ, Traditionibus non scriptis, ageretur, & ipsi esset occasio perbenigna ministrata, citandi ad lassitudinem ἱστορίαν. Sed Roscius noluit agere, aut crudior fuit. Ne tamen hiantes spectatores, quasi impransos dimittat & famelicos, locum è Clemente Alexandrino, in quo fundata legitur hæc Traditio, descriptum repræsentat nobis in suâ latitudine cum non esset opus.

Sect. III.

Clementis Alexandrini locus, de beato Paulo, qui nusquam legitur in Scripturis. Græci remissi ad Sibyllas de Christo. Clementis ætas. Traditiones ἄγραφοι citissimè corrumpuntur. Salmeronis sententia, nullum scriptum olim Canonicum intercidisse. Traditiones, certæ & indubitatæ non rejectæ. Clemens non rectè dicitur Traditiones advocasse. Exercitationes, & Talio notantur. Casaubonus falsò Clementi imponit. Traditiones Romanæ. Baronius malè ratiocinatur. Clemens explicatur. Cognitio duplex. Humana media. Græcæ, & Seculares Literæ adhibendæ in sacris. Origenis locus.

Clemens Alexandrinus, quod observat Exercitator, Paulum Apostolum commemorat Græcos rejicientem ad libros Sibyllinos & oracula Hydaspea, ut de filio Dei veritatem indè deducant. Quid autem si commemorat eos ad easdem rejicientem? *Traditio est* autem ista, à Clemente prodita, *nullâ fide digna*: scilicet, quia sic visum doctissimo viro, sine ullâ ratione. Miror te, doctissime Rosweyde, tacitam & intactam hanc censuram, ut sunt multæ quidem aliæ, importunam prætermisisse. Quid ita calamus frigescebat? Quid tua manus languescebat? Certè quidem videbitur, non tibi mens animi defuisse, sed nihil in promptu vel procinctu, ad manum fuisse, quod huic Appio, semper molesto, cum censurâ imperiosâ, opponas. Quæris undè constet, illi Traditioni fidem vacillare? Lentum est & lene, tantummodo quærere, undè constet. Ipse dixit: & ideò constat. Addis Pauli ætatem per duo tantùm sæcula Clementis ætatem præcessisse: ut recens illius Traditionis memoria potuerit esse apud Christianos. Hic instare debebas: hoc urgere: pungit enim. Quin descendisse adhuc, ad unum tantum sæculum, & quod excurrit paulum. Tertiò, quia tria sunt omnia, ut ter respondeas adversario, non esse mirum, quædam de Sibyllis à Paulo commemorata, cum & Poetarum Græcorum, & publicarum inscriptionum non refugiat authoritatem. Quod quidem non negat Exercitator: sed hoc ipsum à Clemente recitatum

tum

tum, negat, esse inter illa referendum, quæ sic Paulus de Sibyllis commemoraret. De genere non negat, & τοῦ καθόλου: hoc ipsum, in hâc classe reponendum negat. Sed deinceps de Poetis à Paulo citatis: ne præoccupemus authoritates. Illud interim in loco, commodè admonendus es, falsò à te dici, nec ad rem propositam, Paulum, quædam de Sibyllis allegasse. Lege enim tua ipsius de Sybillis excerpta è Clemente: Λάβετε, ait, καὶ τὰς Ἑλληνικὰς βίβλους. ἐπιγνῶτε Σίβυλλαν, ὡς δηλοῖ ἕνα Θεὸν, καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι. *Sumite vobis Græcorum scripta. Sibyllam legite, & intelligetis quemadmodum illa Deum unum docet, & prædicit quæ ventura erant.* Nihil hic allegat de Sibyllis beatus Apostolus. Remittit tantùm Gentes ad Sibyllas suorum vates: quomodo Iudeos Servator remittit ad Scripturas: Ἐρευνᾶτε τὰς γραφὰς, Iohan. v. Monet ut Iudæi per se Scripturas consulant: non ipse in præsenti recitabat, aliquod desumptum è Scripturis testimonium. Hoc obiter, quasi non tam proprium aut propinquum huic loco: illud autem proprium est ipsius loci, de ætatis Clementinæ termino, non valdè remoto abs ævo Apostolorum. Sed non ignoras, duo sæcula, non scriptæ, sed per manus derivatæ Traditioni, offundere posse tenebras & errorem. Cùm illud quod Famæ tantummodo innitatur, & rumoribus incertis debeatur, per unius anni decursi spatium & intervallum, nedum ducentorum, augmenti multùm, plurimum etiam accipiat detrimenti. *Vires acquirit eundo*, dixit ille: sed & vires imminutas scimus, & alteratas eundo rerum facies. Nominare tibi possum, sed tute recolere memoriâ sat benè scio potes, non infimæ notæ, non protritæ authoritatis viros, ætate priores, nedum suppares Clementi Alexandrino, qui referebant illa quædam ad Apostolicas Traditiones, quæ Tu, vir doctus, & Theologus, neutiquam probare potes aut vis. Hæreticorum antiquissimi, ante Clementis ætatem & scripta, ludibria, commenta, & insomnia sua: fraudes, muscipulas, & imposturas: horrenda flagitia & impietates, Traditionum elogijs exornabant. Et inter Orthdoxos & pios Patres priscæ illius Ecclesiæ & Apostolicæ, non nemo inventus est, qui per Traditiones παραδοθέντας, nescio quas, viam ad absurda quædam dogmata, & tricas ineptissimas muniebant. Nosti quid acciderit illi Papiæ. At cui viro? cujus sæculi & ætatis? Quid ille olim per suas Traditiones, per manus acceptas, ab ipsismet Apostolis, si Deo placet, immediatè, concludebat? & tamen haud assensum tuum accommodabis ijs, quę discipulus eorum Papias, ab ipsis se dicebat Apostolis accepisse. Non est dubium, aut esse potest hominibus non insanis, quum omnia literis fuerint consignata, quæ per illum Apostolum laboriosissimum facta olim, dicta, & in Gentibus fuerunt prædicata. Et fortasse, quæ fuerant mandata literis, non omnia pervenerunt ad manus, ætatem, vel memoriam nostram: etiam θεόπνευστα, & per Spiritus Sancti Amanuenses, scriptis posteritati tradita vel consignata. Non est enim necesse ut Alfonso Salmeroni subscribamus, qui Tomo primo, prolegom. IX. can. IIII, accùratè tenet & exactè defendit, nullum unquam librum, qui fuit aliquando in Ecclesiæ vel Synagogæ Canonem receptus, intercidisse; sed relatum in Canonem, adhuc integrum ad posteros pervenisse. Hoc relatum à Pinedâ, ejusdem Societatis Theologo erudito, in Salomone prævio cap. I. Quam eandem opinionem tuebatur è Protestantibus, Whitakerus: cui nonnulli alij eruditi viri, ex illa Confessione subscripserunt. Quicquid illi, ut mihi videtur,

tur, falſæ ſententiæ acciderit & incommodæ, innumera erant alia, negari non poteſt, ab illo Apoſtolo diligentiſſimo, & φιλοπονωτάτῳ, elegantèr, prudentèr, piè, divinè, dicta, quæ nec ab ipſo fuerant, nec ab alio quovis divinitùs inſpirato viro, literis mandata aliquando. Quorum bona pars cur non potuerit, in Eccleſiâ illâ primitivâ omnium antiquiſſimâ per manus tradita, & de manu in manum derivara, ſubſtitiſſe, non video: etiam illibata, & defœcata, præſertim in hujuſcemodi rebus, non obſtante Papiæ, & quorundam ἁπλουστέρων ἀσθενείᾳ. Tibi fuerat probandum, vir doctiſſime, hanc ipſam à Clemente commemoratam, fuiſſe ex ijs unam. Nam de Traditis quidem multis, non eſt ambigendum. At hoc non probas. Malè. Non eras, ut videtur, probaturus. Agè verò, demonſtra nobis vel hanc fuiſſe Paulinam Traditionem (quanquam hæc ipſa non eſt tanti ut litigemus) vel alias quaſlibet, de quibus litigatur inter partes, fuiſſe profectas, ab Apoſtolis Paulo, Petro, Iohanne cæteris, & ad Nos, ad Noſtra uſque tempora derivatas, noſtris uſibus, noſtræ inſtitutioni, & informationi perpetuæ (nam quaſdam fuiſſe temporibus quibuſdam & occaſionibus accommodatas & attemperatas nemo neſcit) deſtinatas, non contendemus, non repugnabimus de authoritate ſacrâ; amplectemur eo ſenſu, intentione illâ, quâ fuere ab authore nobis commendatæ, illiſque perlibenter aſſurgemus. Clementem authorem laudat Eribertus, qui pronuntiat acceptum à Traditione, beatum Paulum relegaſſe & remiſiſſe Gentiles, ad Sibyllas & Hydaſpas inſtituendos: hoc ipſum uterque, Exercitator & tu Retaliator probatis per Traditionem. Reſpondeo primùm, atque ita tibi fuerat Caſaubono reſpondendum, Non conſtare an hæc ejuſmodi Traditio fuerat. Neq; enim ὁ Στρωματεὺς, id affirmat. Δηλώσει, hæc illius verba ſunt, πρὸς τῷ Πέτρου κηρύγματι, καὶ ὁ ἀπόστολος λέγων Παῦλος. Λάβετε τὰς Ἑλληνικὰς βίβλους, ἐπίγνωτε Σίβυλλαν, ὡς δηλοῖ ἕνα Θεὸν, καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι, καὶ τὸν Ὑστάσπην λαβόντες ἀνάγνωτε, καὶ εὑρήσετε πολλῷ τηλαυγέστερον καὶ σαφέστερον γεγραμμένον τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ. καὶ καθὼς παράταξιν ποιήσουσι τῷ Χριστῷ πολλοὶ βασιλεῖς μισοῦντες αὐτὸν, καὶ τοὺς φοροῦντας τὸ ὄνομα αὐτοῦ. *Vltra Petri prædicationem, docebit hoc ipſum Apoſtolus Paulus inquiens, Sumite vobis in manus Græcorum libros, legite Sibyllam, & intelligetis quemadmodum illa manifeſtat unum Deum. Sumpto quoque in manus veſtras Hyſtaſpe* (potiùs Hydaſpe) *legite illum, & invenietis filium Dei deſcriptum multo luculentiſſimè & explicatiſſimè. Invenietis etiam relatum qualitèr & quomodo, Reges multi contra Chriſtum ad arma congregabuntur, odio illum habentes, & illos etiam omnes qui cum eo ſunt, de ipſius nomine appellati,* Nullam hic animadverto mentionem fieri Traditionum. Divinatio eſt fieri: potiùs hallucinatio eſt: affirmatio nec eſt nec eſſe poteſt certa. Multo probabiliùs videbitur Clemens Stromateus, loci circumſtantias attendenti, ſcriptam alicubi traditionem, & literis conſignatam, vel ab Apoſtolo, vel de Apoſtolo, quàm per manus traditam, atque ἄγραφον deſignare. Utcunque, gratis illud dictum eſt ab Exercitatore, & ſine ullâ prorſus authoritate, *Traditionem* iſtam *vanam eſſe*, & *fide indignam*, quod legitur apud Clementem, de beato Paulo, Gentiles ad Sibyllam rejiciente. Non enim ſe αὐτόπτην haberi vir doctus vel volebat, vel etiam debuit, ut in re tam vetuſtâ, ante mille & quadringentos annos actâ, quàm literis hęc mandaret in exercitationibus, ſibi potiùs fidem adhibendam putet, quàm doctiſſimo Stromatei Alexandrino. Poterat inſuper Retaliator, non minùs probabilitèr & illud Caſaubono oppoſuiſſe, falſum eſſe quod affirmat

inconſultiùs,

inconsultiùs, remissos Gentiles ad Sibyllas, ablegatos ad Hydaspen, ut de Filio Dei veritatem indè hauriant. Nusquam hoc reperitur apud Clementem. Licebit mihi lectores quoscunque sic affari, quemadmodum Paganos est affatus Clemens, λάβετε Clementem : ἐπίγνωτε contextum Clementinum : nusquam Theologiam de filio Dei, mysterium illud magnum mundo revelatum, dicit Clemens, à Sibyllis vel quibuslibet vatibus Paganorum desumendam, ad salutem legenti sufficientem. Duo sunt omnino quæ discenda docet, vel potiùs observanda apud Sibyllas Clemens : Dei unius solius principatum, & in res omnes Monarchiam, ut Iustinus volebat, qui probavit hanc ipsam aliundè : secundo loco res & eventus multarum rerum ab ijsdem vatibus, Deo revelante, longè ante prævisas & prædictas. Non enim solummodo Iacula prævisa minùs feriunt : *& Nos tolerabilius mundi mala suscipimus, si contra hæc ipsa per Præscientiæ clypeum muniamur*, quod Gregorius docet; sed ut fidem in eventu faciliorem mereantur, quæ per tot priùs sæcula eventura dicebantur. In hanc rem non ille solus

Hom. 35. in Evangel.

Inter anhelantes Garamantas, corniger Hammon
Fatidico pandit venientia sæcula luco :

Sed multo magis, & ante Iovem genitum, anus quædam fatidicæ δαφνηφάγων φοίβαζεν ἐκ λαιμῶν ὄπα. In Oraculis Hydaspinis, ait idem Stromateus, illos inventuros filium Dei, clarissimè descriptum & prædicatum. Quàm clarè non liquet, non potest sciri : cum nusquam jam extent Hydaspis scripta : & quis vel undè fuerit, uon satis constet. Nihil tamen impedit quo minus clarè, venturum Dei filium prænuntiaverit, Spiritu divino impellente, & linguam, ut olim Balaami, moderante. Frivolum est quod statim Exercitator apponit, perspicuitatem istam, majorem quàm in quovis Prophetarum, apud Dei populum θεοφορουμένων, certissimum esse signum ψευδεπιγραφίας. Nisi velit vaticinij Balaam elevare fidem, quandoquidem ne Esaias quidem ἐμφανέστερον dixerit, quæ prædixit, quàm qui, venturum dixit stellam è Iacobo. Loquuntur exertè, clarè pronuntiant pro modo & mensurâ ἐπιφοιτήσεως Θεοῦ : secundùm finem & intentionem moderantis Dei. Itaque licet observare, vates Ethnicos in responsis suis abruptè proloqui non raró. Ita ille apud summum poetam,

——— *Prohibent nam cætera Parcæ*
Scire Helenum. ———

Sic illa apud Silium Italicum in 1.

——— *Venientia fata*
Scire ultra prohibet Iuno, fibræque repentè
Conticuere. Latent casus longique labores.

Undè *muta* sunt *exta* apud Festum. Etiam ipsæ Sibyllæ ita φοιβόληπτοι vaticinantur perindè ut olim jumentum Balaami loquebatur. Αὐτὴ γάρ, ait ille, οὐχ ὥσπερ οἱ ποιηταὶ καὶ μετὰ τὸ γράφειν ἐξουσίαν εἶχεν διορθοῦσθαι καὶ ἐπιξέειν κάλλιστα διὰ τὴν τῶν μέτρων ἀκρίβειαν. ἀλλ' ἐν μὲν τῷ τῆς ἐπιπνοίας καιρῷ τὰ τῆς προφητείας ἐπλήρου, παυσαμένης δὲ τῆς ἐπιπνοίας, ἐπαύσατο καὶ ἡ τῶν εἰρημένων μνήμη. *Non suppetebat facultas Sibyllæ versus suos corrigere, & sub incudem revocare postquam illos scripserat, quemadmodum sua carmina corrigendi habebant Poetæ potestatem; & numerorum hiatus explendi : verùm quo tempore afflabatur numine, numeros omnes propheticos adimplebat : cessante afflatu cessabat unà & dictorum penitus reminiscentia.* Itaque hunc admodum

modum potuit Hydaſpes ille, perquam clarè deſcripſiſſe filium Dei. Sed non id affirmat; at volebat Clemens, è ſcriptis aliquibus Hydaſpeis, veritatem completam ſufficientem, perfectam viro Dei informando hauriri poſſe de Filio Dei, aut illâ in Carne συγκαταβάσει, non magis quàm è ſcriptis Menandri, Arati, Epimenidis ſive Callimachi, fundatam volebat doctrinam illam & conſtabilitam, quam deſumptis indè teſtimonijs illuſtrabat Paulus: aut, quàm Dei Monarchiam ex aræ Athenienſis inſcriptione comprobabat. Sit vero Traditio quam recitat Clemens: illam Traditionem ſic recitatam urgeret Clemens; non eſt tamen Traditio illa à ſe ſufficiens; non in illum finem à Clemente recitata, ut in cenſu illarum Traditionum reponatur, quæ fidei ultimam ſuſtineant reſolutionem. Sunt in Eccleſiâ Romanâ multæ hujus generis Traditiones non ſcriptæ, incertæ, luxatæ, & tamen ἐπὶ ταύτας, ὡς ἐπὶ τεῖχος ὀχυρὸν καταφεύγειν εἰώθετε. Ad illas, in fidei quæſtionibus controverſis, & dubijs, tanquam ad murum munitiſſimum confugere conſuëviſtis, Eriberte, ut Iuſtini Martyris uſurpem verba de Iudæis: Populo haſce veſtras παραδόσεις, & ineruditæ plebeculæ ſoletis obtrudere, ut de fide certas, & credendas, & aſſenſu firmo ſuſcipiendas, etiam ſub tremendâ illa formulâ, *Hoc crede, & vives.* Ita verũ eſt de vobis, quod ſcriptum reperitur apud Dionem Chryſoſtomum Oratione ultima, Τὸν Διὸς θεσμὸν πάλαι παρέβητε, τὸν δὲ τοῦ δεῖνος, ἢ τοῦ δεῖνος, ὅπως μή τις παραβήσεται σκοπεῖτε. *Jovis certè Leges & dictata olim eſt cum tranſgreſſi fueritis: hujus autem ſcita vel illius, nequis violet aut infringat, accuratam & ſedulam datis operam:* planè ad eundem modum, quo, qui inter Iudæos Legem Dei ſcriptam, per ſuas ipſorum παραδόσεις majorum, irritam penè reddiderant, & inanem. Quas ſcitiſſimè Clemens ille alter Romanus, τὰ διὰ τῆς δευτερώσεως ἐπίσακτα nominavit. Nam, *plenitudo prædicationis:* vel *alia quædam doctrina inſtructior*, ut appellat Tertullianus, niſi per Hæreticos infames, in ſupplementum quaſi Evangelij, à nullis unquam Eccleſiæ obtrudebantur. *Conſtitut. 6. 22.* *Dominus palam edixit*, ait idem Scriptor Afer, *ſine ullâ ſignificatione alicujus taciti Sacramenti ipſe præceperat: Si quid in tenebris & in abſcondito audiſſent, in luce & in tectis prædicarent. Ipſe per ſimilitudinem præfiguraverat, ne unam mnam, id eſt, unum verbum ejus, ſine fructu, in abdito reſervarent. Ipſe docebat lucernam non ſub modio abſtrui debere, ſed in candelabrum conſtitui, ut luceat omnibus, qui in domo ſunt. Hæc Apoſtoli, aut neglexerunt, aut minimè intellexerunt, ſi non adimpleverunt, abſcondentes aliquid de Lumine, id eſt, de Dei verbo, & Chriſti Sacramento, Neminem quod ſcio, verebantur: non Iudæorum vim, non Ethnicorum: quo magis, utique in Eccleſia liberè prædicabant, qui in Synagogis, & locis publicis non tacebant: imò neque Iudæos convertere, neque Ethnicos inducere potuiſſent, niſi quod Credi ab ijs volebant, ordine exponerent. Multò magis jam credentibus Eccleſijs nihil ſubtraxiſſent, quæ alijs paucis ſeorſum demandarent.* *De Præſ. cap. 26.* Hæc doctiſſimus ille Pater: Scripturarum propugnans τὴν αὐτοπιστίαν, & ad finem ſuum, qui eſt, Hominem Dei perfectum reddere, αὐτάρκειαν, contra quarumcunque Traditionum aſſumenta, majorem in modum demonſtrans. Non tamen ille id volebat, nihil penitus ἀγράφως, & per manus traditum ad poſteros, ab Apoſtolis deſcendiſſe. *Multa ſunt quæ univerſa tenet Eccleſia, & ob hoc ab Apoſtolis præcepta benè creduntur, quanquam ſcripta non reperiantur:* ut Auguſtinus docet: ſed quemadmodum ſe

explicuït Tertullianus, *Etſi quædam inter domeſticos diſſerebant, non tamen ea fuiſſe credendum eſt, quæ aliam regulam fidei ſuperinducerent, illi contrariam, quam Catholicè in medium proferebant.* Itaque conjungit in rebus Fidei, Scripturas & Traditiones. Ἕνα τοίνυν Θεὸν σέβειν ἡμᾶς, εἴτε θεῖαι γραφαὶ διδάσκουσιν, εἴτε τῶν πατέρων διδασκαλίαι παιδεύουσι. Sed dupliciter creditur quod credendum eſt: *Ad fidei normam* ſalutaris: Ad hanc ſufficient ſacræ paginæ: *Ad morum exercitia*, & diſciplinam: atque hic advocandæ Traditiones. Quanquam fides illa ſalutaris, ἐν πλάτει ſuo dupliciter intelligenda: Quoad *ſolidationem*, ἐκ τῶν λογίων θεοπνεύστων: Et quoad *dilucidationem*, ἐκ παραδεδομένων παραδόσεων, quæ eſt *Eccleſiaſticæ authoritas intelligentia*: & *Catholici ſenſus norma, ad quam linea interpretationis Scripturæ dirigenda*: ſecundùm *Vniverſitatem loci*: *Antiquitatem ſententiæ*: *Conſenſum judicij*, quod præclarè diſputat Vincentius Lirinenſis. Ad quam ſanam intelligentiam, *Vnaquæque provincia*, quod Hieronymus habet, *abundet in ſuo ſenſu: & præcepta majorum Leges Apoſtolicas arbitretur.* Sed hæc de quâ diſſeritur apud Clementem, Traditionum iſtarum cenſum non ingreditur. Ἀλλ' ὡς κατὰ καιρὸν ἧκε τὸ κήρυγμα νῦν, οὕτω κατὰ καιρὸν ἐδόθη νόμος μὲν καὶ προφῆται τοῖς βαρβάροις, φιλοσοφία δὲ τοῖς Ἕλλησι τὰς ἀκοὰς ἐθίζουσα πρὸς τὸ κήρυγμα: Ut in ſequentibus docet idem Clemens. Erant ergò quædam præviæ diſpoſitiones, quibus aures Gentilium aſſuefactæ, faciliùs admitterent promulgandi Evangelij diſpenſationem. Non erat itaque opus, Exercitator hoc in loco caveret, ne ſi Traditio Eccleſiæ admitteretur illa, Veritas pateretur detrimentum. Non admiſit Clemens: & ſi admiſiſſet, importuna erat hæc cenſura. At fidem facit Baronius huic Traditioni: Quoniam in ſcriptis Paulinis etiamnum, laudati inveniantur Poetæ Græci. Profectò Cardinalis Illuſtriſſimus inquit, ſect. 19. *Quidni Paulus ex Græcorum libris aliquando petendum putaret Teſtimonium, cum & Græcos poetas citare conſueverit, ex Græcorum libris?* Cum poetas Græcos citet? quàm inconcinne? Identica autem eſt hæc probatio? an enim Græci poetæ non ſunt Græci? an Libri autem Græcorum ſunt non alij quam quos vocant ξυγγραφεῖς? ut ex animi ſui ſententiâ potuerit Cardinalis dixiſſe Paulum Thucydidem æque ac Menandrum recitâſſe. An verò Græci ſunt, ut Patres loquuntur, Chriſtianis oppoſiti Pagani? incongruè certè quocunque modo, cùm ad phraſin & loquendi formam, tum ad rem etiam ſubjectam. An diceret potiùs, è *Sybillarum libris?* loqueretur tum certè ad intellectum & ſenſum, ſed parùm loqueretur ad veritatem. Non enim Paulus petit ab ijs teſtimonium: neque recitat hoc Clemens in eum finem, ut probaret Paulum petijſſe teſtimonium à Sibyllis. Sed veriſſimum eſt quod intendit Baronius, utcunque more Andabatarum, huc illuc incertus, quaſi cæcus, ruat. Paulum, qui in ſcriptis ſuis legitur Græcorum poetas aliquandò, datâ occaſione, citaviſſe, veroſimiliter potuiſſe, datâ etiam occaſione, Græcos ipſos ad ſuos vates, & eorum vaticinia ablegaſſe, undè doceri poterant & convinci in nonnullis quæ ab ipſo doceri nollent. Ut ità apparet luce clariùs, neque ipſum fuiſſe φλύαρον aut σπερμολόγον: nec doctrinam quam afferebat, novitatem ſapere. Sed non oportuit Baronium illi narratiunculæ aſſerere fidem, eo quo diximus, argumento. Nam ubi de fide & doctrinâ divinitùs revelatâ agitur, nunquam humanis ullis teſtimonijs Apoſtolus utitur. Hæc ſunt è calamo Caſauboniano pag. LXXIIII.

Ratio eſt, ut mentem Caſauboni, & ſententiam explicatiorem reddamus, Quià cum fides ſit virtus Theologica, ratio ejus formalis, veritas divina ſit neceſſe eſt, & non humana: divinis effatis, edictis, promulgatis innitatur, & non humanis teſtimonijs aut concluſionibus. Nam ut rectè animadvertit magnus ille naturæ myſtes, *Concluſionis aſſertio non eſt certior, quàm erat aſſenſus principiorum.* Ut credendis de Deo & divinis aſſentiri poſſimus, opus nobis eſt multis: ſuo ordine ſingulis, loco, tempore, gradu, & conditione diſpoſitis. Opus eſt auditu, informatore, exemplis, præmijs, pœnis, miraculis, lumine naturali, alijs medijs humanis & adjumentis ad credendum. Quod ſi non acceſſerit interior informatio, lux interna Spiritus ſancti peculiaris, illâ haudquaquam acquieſcet humanus animus, nec ad ſe componet πληροφορίαν, quæ credentes ſequitur ad ſalutem. Dupliciter autem agit, quiſquis fidem vult procurare. Ut, animum movendo, inducat aſſenſum, & in aſſenſu mentem reſolvat & confirmet. Fides præparatur, excitatur, promovetur gradatim illis medijs: ſed ad fidem ultimatè reſolvendam, opus eſt adhuc infuſo habitu non acquiſito. Caſaubonus, Eriberte, reſponderet & *ſeriò & ſobriè,* ne nimiùm triumphes, loquutum ſe eſſe, & intelligi debere, de fidei ratione formali inducendâ, de ultimâ ejus reſolutione: de medijs activis & ſufficientibus, non de prævijs quibuſdam humanis auxilijs, quæ Paulus vel è re natâ intelligebat, vel neceſſariò prærequiſitâ, aut etiam ſimul adhibendâ. Cenſes ne Paulum fuiſſe Arati teſtimonio contentum, ut nihil præterea præter illud urgeret? aut præter aræ illam ἐπιγραφὴν? apud Philoſophos Athenienſes, nihil omnino in cauſsâ attuliſſe, quo Dei probaret, & evinceret Monarchiam? nimiùm coarctas Apoſtolum Roſweyde. Non ita tu, opinor, cæcutire potuiſti. E contra, nec Caſaubonus ita ceſpitare, ut in omni re aut quæſtione de Fide, omnem putaret excludendam probationem, argumentationem, illuſtrationem, ab auxilijs & incitamentis humanis, à Literis, ut vocantur, ſæcularibus: quæ licet νόθοι ſint, ſunt tamen γνήσιοις βοηθοὶ, ut ſcitiſſimè ſcriptum Nazianzeno. At tum, inquies, quid Caſauboni ratio ad Clementem? Cur non doctiſſimo illi Patri licuit ad Sibyllas remittendos putare Gentiles informandos, convincendos de veritate aliquâ divinâ etiam ad ſalutem neceſſariâ? Certè licebat. Nec Caſaubonum excuſo, hìc, ut mihi videtur, minus cautè & penſiculatè quemadmodum aliàs, incedentem: Nec te, vir erudite, qui videris id egiſſe ut tua nobis hoc in loco adverſaria exonerares, quam rectè quam ſecùs ad verum rei controverſæ ſtatum, ſecurus. Ita quæ deinceps, è ſanctis Patribus accerſis teſtimonia, magnâ quidem ambitione, majore autem chartarum diſpendio, vel nihil probant, nihil improbant, aut quæſitum non probant, ſed diverſum: nempè uſum legitimum & utiliſſimum, contra quoſdam δοκησισόφους è Catharorum familiâ, in doctrinâ ſacrâ, & concionibus, literaturæ ut vocant ſæcularis. *Rectè,* inquis, *Clemens Alexandrinus.* In quo tandem rectè? nam multa ille egregiè. In eo quod docet Paulum Apoſtolum, ut notitiam imprimeret Athenienſibus, unum Deum eſſe non multos, & illam πολυθείαν profligaret, ab Aræ Atticæ inſcriptione dicendi ſumpſit occaſionem. Rectè quidem ille. Quid tu autem poſt Clementem? Certè etiã quoad verba, rectè. *Sumit occaſionẽ,* verba ſunt. Sed an ad mentẽ etiam Caſauboni, rectè? nequaquam rectè. Hoc

 tibi

tibi nego. Non utitur, inquit, in hac re, teſtimonijs ad rem ſufficientibus, & actionem totam conficientibus. Humana teſtimonia in occaſionem vertere divina teſtimonia adhibendi, aliud eſt, non idem quod humanis uti teſtimonijs. Clementis autem locus ſic ſe habet. Vult probare τοὺς Ἕλληνας ἀληθῆ δογματίζειν. Non eſſe omnia in Scriptoribus Græcis à veritate divinâ aliena. Hoc ut conficiat, beati Pauli advocat teſtimonium duplex. Prius eſt ab Aræ inſcriptione. Secundum ab illo Arati hemiſtichio, τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. Hoc utroque teſtimonio rectè uſum fuiſſe beatum Apoſtolum, an quiſquam Chriſtianus negaturus eſt? ſed quatenus tamen uſum? nam non κατὰ πλάτος debet accipi. Tu autem audi & animadverte ſi rectè attenderis, ad illa quæ ſunt à te ipſo producta in ſequentibus. Eſt, ut explanem Clementem, cognitio quædam κατὰ περίφρασιν, apud Græcos illa haberi poterat, & inveniebatur: eſt cognitio κατ' ἐπίγνωσιν, quæ per ſolum Ieſum Chriſtum Θεάνθρωπον haberi poterat. Quæ eſt τῆς περιφράσεως Ἑλληνικῆς κατάληψις, verbis eam Prophetæ Eſaiæ explicat, *Vt aperias eorum oculos: ut converteres à tenebris ad lucem miſi te ad Gentes: à poteſtate Sathanæ ad Deum.* Ad quam faciendam ἐπιστροφὴν, illa, uti vocat, Ἑλληνικὴ περίφρασις, non ſufficiebat. Atq; ita Clementi, Roſweyde, non multum eſt quod debes. Hieronimo & cæteris nihil magis quam illi, niſi forſan adhuc minus multò quam illi. Prudentis eſt profectò, quod tu rectè affirmas, ut ſe conferat ad Ethnicos, ubi non recipiuntur teſtimonia Prophetarũ. Et verum eſt quod narras ex Hieronymo, Cyprianum morderi apud Lactantium, quod adverſus Demetrianum Gentilem ſcribens, teſtimonijs utebatur Prophetarum & Apoſtolorum, quæ non admittebantur à Paganis. Quod locis à te citatis docet Chryſoſtomus, beatus Dei Spiritus, qui fit omnia omnibus, ut lucretur nonnullos: qui docet extorquere de manibus hoſtium, gladium, & Goliæ ſuperbiſſimi caput proprio gladio obtruncare. Qui in Deuteronomio præcipit, mulieris captivæ radendum caput, & ſupercilia: Pilos & ungues reſecandos, atque ita viro Iſraelitico tradendam in matrimonio. Sed hæc omnia præter ſcopum & rem propoſitam: cum literas humaniores in ſacris neutiquam condemnet Exercitator: uſum agnoſcat: adhibeat ipſe plurimum: & in fide etiam informandâ ſuum locum habere & intelligat & profiteatur. Sed ſemper ut ſint βοηθοὶ, propter hominum infirmitatem, non ut γνήσιοι fidei & credulitatis noſtræ Dominæ. Rem totam abſolvam unico Origenis teſtimonio pag. v. contra Celſum, quem Latine tantùm dabo propterea quod prolixior ſit. *Hoc igitur in defenſionem Chriſtianiſmi ex ipſius adverſarij ſcriptis rapimus, quando verum eſt hominem exercitatum in Græcanicis diſciplinis, ſi ad eum accedat, non ſolum approbare veritatem, ſed ad meditationem ejus applicare animum: & ſi quid deeſſe videatur, ſuppleturũ Græcanicis argumentis, ad aſtruendum Chriſtianæ religionis veritatem. His adjiciendum, diſciplinam noſtram habere quandam demonſtrationem propriam, diviniorem quàm ſunt Græcorum demonſtrationes, quam Apoſtolus nominat demonſtrationem ſpiritus & virtutis: utpote Spiritu per Prophetas fidem aſtruente ijs quæ de Chriſto feruntur. Virtute verò per prodigia quæ facta credimus cùm argumentis alijs, tum quia ſuperſunt etiam nunc eorum veſtigia, duntaxat apud eos qui vivunt juxta ipſius voluntatem.* Iſta Origenes: in eo nos acquieſcimus. Nec diverſum ab iſtis ſenſerat doctiſſimus Exercitator.

SECT. IV.

Rejicitur ſententia Caſauboni de Sibyllis commentitijs; de pijs fraudibus veterum Patrum. Talionis author in illum injurius in Auguſtino, cujus locus explicatur contra Roſweydum. Objectio de Chriſtianorum falſificatione oraculorum Sibyllinorum. Origenis ad illa reſponſio. Euſebium malè intellectum à Caſaubono non advertit Taliator.

QUæ ſequuntur apud tabulam XI. tuam Eriberte Roſweyde, vir erudite, de Sibyllis ab Euſebio & Auguſtino in dubium vocatis, & fidei dubiæ atque authoritatis conſtitutis, non ſunt omnia συρφετώδη vel rejicienda. Nam quædam de Chriſto Ieſu protuliſſe Sibyllam ſive Erythræam, ſeu Cumanam, (ſive utranque, aut ab illis aliam & diverſam) rectiſſimè aſſeritur ab Auguſtino. Neque ullo modo probari debet, nedum defendi, doctiſſimi Exercitatoris opinio, quâ quæcunque manifeſta reperiuntur de Chriſto Ieſu, & Chriſti in carne οἰκονομία ſub nomine Sibyllarum recitata, vel etiam Hydaſpis & Triſmegiſti, στιγματίζει, & conficta arbitratur, ut pias fraudes, à majoribus. Nimis ille intemperanter & προπετῶς linguam calamumque exacerbavit. Multa ſub eorũ vatum nomine olim ficta non negamus: ſed ante notum nomen Chriſtianum: multa orbi obtruſa quoque confitemur à nugivendulis circumforaneis, etiam poſtquam cepit eſſe inter homines Chriſtianiſmus. Multa ſpuria & ὑποβολιμαῖα adjecta & intermixta veris, cujuſmodi erant quæ è Suidâ proferebamus. Sed an inter iſta ea omnia reponi debent, quæ Chriſtum deſcribunt manifeſtè? ita vult nimirum Exercitator. An eadem conficta ab antiquis Eccleſiæ Chriſtianæ proceribus? Eouſque prorupit vir eruditus, incogitantiæ, ut leviſſimo verbo dicam. *Nam de Hæreticorum libris non loquimur:* inquit. Ἄλλα λέγειν, ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων. Melius certè de literis & religione: de repub. Chriſtianâ merentur illi heroes; melius vetuſti Patres, quorum venerandam authoritatem nimis equidem protervè contemptum ivit, qui in illam prolapſus eſt inſignitam hæreſim, de Sibyllarum vaticinijs ſpurijs & adulterinis. Hic tu retaliator, ſi laxare voluiſſes orationis tuæ habenas, & ſtilum calamumque exacuere, confitentem me haberes neque repugnantem adverſarium, modo fines non excederes æquanimitatis. Sed tu qui ſanctorum patrum contemptum clamas, & canitiem petulanter, ubi non erat opus, deformatam, hic ubi non nimium repugnaremus, contraxiſti velum orationis. Ampliſſimam certè dicendi materiem, & uberrimam declamandi ſegetem, illa capita ſuppeditaſſent Caſauboniana, quæ penitùs intacta prætervolaſti. Quod vero craſſam clamitas ignorantiam, vel fraudem admiſſam ſuſpicare in locis per teipſum indicatis, non multum hæc recedunt à calumniâ. *Locus ille,* inquis, *Auguſtini, non capitur de Chriſtianis viris eruditis, & judicij limatioris, nec de ipſo Auguſtino; quaſi ipſe cum viris eruditioribus, de fide carminum Sibyllinorum dubitaret, ſed capitur partim de Paganis & Iudæis, partim de Chriſtianis infirmioribus, & judicij minus limati.* Auguſtini verba, è loco nominato recitaverat Exercitator iſta, *Quæcunque*

De C. D. lib. xviij. cap. xlvij.

aliorum

aliorum Prophetiæ de Dei per Iesum Christum gratiâ proferuntur, possunt putari à Christianis conficta esse. Ideò nihil est firmius ad convincendos quoslibet alienos, si de hac re contenderint, nostrosque fulciendos, si rectè sapuerint, quàm ut divina prædicta de Christo ea proferantur, quæ in Iudæorũ scripta sunt codicibus. Hunc locũ Augustini cur tandem produxit? quo elogio adornat ipsum Augustinum? *Verissimè,* inquit, *beatus Augustinus.* Nec plura Casaubonus. Hoc tu non probas in talione? ergo minimè vere Augustinus? quicquid sit quod scripsit, minimè verè scripsit, tuo judicio, qui rectissimè videtur, & verissimè scripsisse Exercitatori? Quæ Casaubonus de Paganis, nec illis solis, sed etiam Christianis & judicij limatioris viris intellexit, quibus de fraude subolebat aliquid in Sibyllarum scriptis, Eusebianum alterum testimonium respiciunt, non autem hoc beatissimi Augustini. Dicebat Eusebius, τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ἀπιστεῖν, plurimos de illis ambigere, & suspectæ fidei habere Sibyllina oracula. Quod dictum de Paganis, nec non Christianis exactioris judicij Eusebius intellexit, aut saltem videtur Casaubono, sic intellexisse. Involasses in Casaubonum, & propter Eusebium exagitasses, si, præter mentem ipsius authoris, hoc dictum intellexerit. Sin verò Eusebium ille rectè ceperit, ipsum, ὁ τοῦ Παμφίλου cur tolerasti? Certè nihil potuit unquam accommodatiùs menti & sententiæ Casaubonianæ reperiri, quàm est illud Eusebij testimonium. De Augustino ne verbum addidisses. Non enim secundùm eum pronuntiabit Exercitator. Duo sunt quæ notantur apud Augustinum. Primum est, Posse illa putari conficta à nostris olim hominibus, quæ solebant è libris & vaticinijs Sibyllarum pro fide Christianâ, & de Christo ipso, recitari. Alterum est, firmissima esse illa ipsa testimonia ad convincendos quoslibet alienos, quæ è vaticinijs Iudæorum desumebantur, qui in Spiritu sancto loquuti sunt, & erant sine omni controversiâ vixerantque, priusquam nomen Christianum orbi innotuisset, aut Iesus Christus de Virgine nasceretur. Et quidem quod ad illam objectionem attinet, putabantur à nonnullis esse conficta, quod objectum est à Celso apud Origenem, Christianos παρεγγράφειν μὲν εἰς τὰ ἐκείνης πολλὰ καὶ βλάσφημα εἰκῆ δυνάσθαι. Sed respondet Origenes huic calumniæ: *Deindè ei nescio quid venit in mentem, ut censeret Sibyllam à nobis potiùs, quam Iesum appellandum fuisse Dei filium, asseverans Nos, multa ejus versibus inseruisse maledica, non tamen indicans quæ sunt illa quæ inseruimus. Indicasset autèm si antiqua habuisset incorruptiora exemplaria, in quibus non reperiantur, quæ putat à nobis interpolata.* Hoc est autem quod respondet ad calumniam illam Origenes, Antiquissima Oraculorum illorum exemplaria, & quidem ante Christi incarnationem scripta, satis abundè hanc calumniam diluere, & confutare; in quibus, ea omnia perscripta olim reperiuntur, inquit, quæ vos heri & nudiustertius conficta clamatis esse. Quo quidem responso, vir doctissimus, calumniam illam penitùs confecit, & simul accusationem Casaubonianam. Sed, ut ad Augustinum redeamus: Gentiles & Pagani, Iudæorum vaticinijs num sunt involvendi? Qui nec Prophetas ipsos olim nossent, nec quid dona Prophetiæ & charismata possent? meministi opinor relatum à te nuper de Cypriano, viro disertissimo & acerrimo disputatore, ad morsum illum à Firmiliano apud Lactantium, quod contra Paganum Demetrianum scribens, Prophetarum uteretur θεοφορουμένων, & Apostolorum testimonijs, cum ille ea ficta, fucata, futilia diceret & commentitia? meministi

Lib. vij.

minifti Chryfoftomo, eandem omnino fuiffe mentem? Hieronymo eandem? & cæteris omnibus. Imò verò rationem id fuadere non ignoras, ut in principijs ijfdem fubfiftentes, per communia & confeffa principia refellamus? Quid ergo Auguftinus in contrarium adductus? quafi, vir, fi quis alius, architectonicotatos, & dialecticarum peritiffimus rationum, tam pueriliter hallucinari poterat, ut Paganos convincendos, informandos, docendos è Scripturis, quas non acceptabant, opinaretur. Certè aliter non erat Auguftinus hac in re animatus, quam ille qui Cyprianum fugillabat. Cogita ergo tecum denuò, vir erudite, de quibus ille locus intelligi debeat Auguftini. *De Paganis*, inquiebas, *partim & de Iudæis, partim: etiam de Chriftianis infirmioribus, & judicij minùs limati, quos ideò ait fulciendos.* Vide autem ne fallaris, vir erudite. De Iudæis folis egerat & feparatis, in præcedentibus. De Paganis rem prius expeditam dederat, cap. nimirum XLVI. Iudæi, veteris teftamenti Scriptores, divinitùs infpiratos libentiffimè fuerant admiffuri. Ex ijs facillimè poterant & clariffimè de Iefu Chrifto refutari. Et abundè funt à Patribus, hoc enim præftitit Iuftinus Martyr & alij, refutati. At ijdem Prophetæ non erant pari modo fuffecturi ad Paganos refutandos, quibus non erat æque perfuafum ac Iudæis, de illorum authoritate. Iudæi, quibus optimè perfuafum fuerat de Prophetis & illorum vaticinijs, verofimiliter refelli poterant per Oracula Sibyllina. Tamen cum & illi refpondere poffent, illarum vaticinia conficta fuiffe per Chriftianos, quod peræque Gentiles & cum pari ratione non poterant refpondere, ftandum docet teftimonijs Prophetarum. Ita, quoflibet alienos, apud Auguftinum non ad genera fingulorum, fed ad fingulos unius generis referemus, cum de ijs loquatur Auguftinus. Hæc mens eft & fententia eruditiffimi illius patris. Quod fi per *Quoflibet alienos*, cum ita is loquatur generaliter, omnino volueris Paganos unà cum Iudæis includi, non admodum reluctabor. At ut Chriftianos unà infirmiores includas, non poffumus concedere, neque tute arrogaveris nifi admodum imprudenter, erudite vir. *Alieni* enim non funt à fide Chrifti, ne quidem infirmiores Chriftiani. *Alienus* enim omnem excludit, vel ullâ quidem ex parte, participationem. Quæ eft hæc ignorantia, jam & cujus, ô bone? craffane, fupina, invincibilis? tua an Cafauboni? Certè non eft μονήρης & folitaria: fequitur enim vix fex interjectis lineis, quod fi non exfcriptorem fomnolentum, diffolutum olet difputatorem. *Vult igitur*, inquis, *Auguftinus, tum cùm agendum eft cum Ethnicis & Iudæis, nullum certius teftimonium adduci poffe, quàm ex ipfis Iudæorum fcriptis.* Itane autem voluit Auguftinus? Certè Patres reliqui, non alij quàm quos ipfe nominabas: certè ratio communis de communi principio differentium aliud fuadent & diverfum. Voluiffe hoc tam puerile Auguftinum, non credam fexcenties affirmanti. Neceffe profectò tibi fuerat, qui tuam affinxeras Auguftino, ab illius mente fententiam tam alienam, & expofitionem tam inconcinnam, Ethnicos Iudæis in hoc loco fuppingere. Neque enim tua aliter cohærebunt; fed debueras fimul animadvertiffe quàm malè cohæreant Ethnici & Iudæi inter fe, in eodem hoc tertio, Prophetis cælitus miffis, à Deo excitatis, divinitùs infpiratis. Tunc Ethnicos opinaris, ità certò fibi perfuafiffe de facrarum literarum αὐτοπιστίᾳ, ut certius nullum extare poffe putent teftimonium? Cognofcebant ergo Gentiles Moyfen, qualis & quantus ille vir olim fuerat,

rat, quàm Deo uſus familiariter? Quâ ille virtute, cujus manu potenti, res illas geſſit, memoriâ omni celeberrimas? Eſaiæ, Hieremiæ, cæterorum literis aſſentiebantur in Spiritu Sancto prolatis? divinæ apud Iudæos œconomiæ, & perpetuæ favebant diſpenſationi? Quidni etiam cum Iudæis in eandem veniebant ſocietatem, & inventuræ promiſſæque ſalutis communionem ante tempus acceptabile aſſumebantur? Per lumen autem Fidei abundè, & olim acquiſitum: per gratiam infuſam, abſque omni miniſterio Apoſtolorum, cur Gentiles non credebant? Cùm præcipuè Iudęorum cordibus, in ſuâ malitiâ obduratorum, non autem Gentilium, velum illud præpanſum dicatur fuiſſe. Δεῖ πρὸς τοὺς τῆς ἐκκλησίας θρέμμας μὴ λογισμοῖς ἀνθρωπίνοις διαλαμβάνειν τὰ θεῖα, ἀλλὰ πρὸς τὸ βούλημα τῆς διδασκαλίας τοῦ πνεύματος τῶν λόγων ποιεῖσθαι τὴν ἔκθεσιν. *Conſtituenda ſunt & ordinanda, apud Eccleſiæ alumnos, illa quæ de Deo ſunt, & ad Deum ſpectant, non ex ratione aliquâ humanâ, ſed ſecundùm ſenſum & intelligentiã doctrinæ ſpiritualis, ſermo & diſſertatio omnis inſtituenda.* Quam rationem ineundam, ex hac praxi & ſententiâ Iuſtini illius Martyris, cum præinſtructis & præeruditis, ſi olim cum Gentibus convertendis inſtituere voluiſſent Patres antiquiſſimi, aut ſi hodiè cum Turcis, Paganis, & cæteris à Deo alienis illi, qui illorum ſaluti procurandæ incumbunt & inſiſtunt, fruſtra oleum & operam impenderent, & magno conatu, impenſis non paucis, nihil illos ſapere facerent vel intelligere. Non fuiſſet olim opus, ut antiqui illi Patres, Gentiles veteres provocarent ad Gentilium ſcripta, ſi, quod Roſweydus Auguſtinum ſenſiſſe docet, quoties agendum erat vel diſputandum cum Paganis & à pietate alienis, nullum certius advocari teſtimonium poſſet, quàm ex libris & literis Iudæorum. Σεμνὴ παρὰ τῶν ἐχθρῶν ἡ μαρτυρία, graviſſimum eſt, & ponderis quidem maximi, ab adverſarijs teſtimonium. In cauſsâ autem Pietatis Pagani erant, & non Iudæi, adverſarij. Ubi de Chriſto, aut in Chriſtum pietate inſtituitur Quæſtio, adverſarij ſunt, & Iudæi & Pagani. Fruſtra autem ſemper, & in omni re, id (quod habet verbum vetus) fit per plura, quod fieri poteſt per pauciora. Quocircà Eccleſiæ primitivæ Proceres illi induſtrij & prudentes, operam fruſtrà, & inutilem prorſus collocabant in re minimè neceſſariâ, qui ex Oraculis Ethnicis, nempè Sibyllinis, vel Hydaſpeis & Lumine naturali rationibus deductis & derivatis, venturis ad fidem Paganis viam præſtruebant, & Gentiles ſuis caſſibus irretitos tenebant & conſtrictos. Compendio res poterat expediri, *Habent Moſen & Prophetas. Scrutamini Scripturas: Ad legem & ad Teſtimonium: Labia Sacerdotis ſcientiam cuſtodirent.* Itaque etiam Deus ipſe fruſtra apud Paganos ſuos olim, ipſorum Dialecto, Prophetas excitavit miſitque, (Cum tamen Deus qui nec φαῦλον nec φλυαρὸν quicquam facit, id voluerit: & rectè factum Clemens Alexandrinus pronunciaverit) cum ſcripta ſolummodo Iudæorum illis eſſent ad ſalutem abundè ſuffectura. Sed neque debuit illud prætermitti, laxè nimis locutum, & diſſolutiùs fuiſſe argumentatum doctiſſimum authorem talionis, cum pronunciat B. Auguſtinum, *non dubitaſſe de fide oraculorum Sibyllinorum*, quòd unam Sibyllam, Erythræam, quædam de Chriſto manifeſta agnoſcat prædixiſſe. Poterat enim Auguſtinus ex eorum conceſſis ità concludere, qui Oracula illa recipiebant, quæ revera Pagani admittebant, non tamen ita, ut ipſe quoque neceſſariò in eâdem verſaretur opinione. Sed & paralogiſmo innititur hæc ratiocinatio. Fides Oraculorum

rum Sibyllinorum ad opus ipſorum pertingit, & totum illud corpus vaticiniotum. Auguſtini verò pronunciatum terminis anguſtis circumſcribitur, neque aſſurgit, ultra *quædam de Chriſto manifeſta.* Atque hactenus de Auguſtino, & oraculis Sibyllarum ex Auguſtino. Euſebium verò miror prætermiſſum: in quo tamen, ſi ſubſiſtere libuiſſet, calumniæ crimen, & craſſæ quoque ignorantiæ culpam cum calumniâ, poſſes amoliri. Certo enim certius ὁ τοῦ Παμφίλου, in illâ concione Conſtantini ad Sanctorum cætum cap. XIX. de Paganis tantummodo eſt intelligendus, non item de Chriſtianis aliquibus judicij limatioris, quemadmodũ rebatur Exercitator. Nam non ait, οἱ χριστιανοὶ, aut οἱ πολλοὶ τῶν χριστιανῶν, ſed οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀπιστοῦσιν, *Pleriq; mortales hoc non credunt*, inquit. In latitudine totius univerſitatis. Sed adhuc & hos ipſos, πολλοὺς & ἀνθρώπους, opponit ſtatim τῇ ἡμετέρᾳ, ut loquitur ipſe, θρησκείᾳ. Ad noſtrum vero cultum & religionem non acceſſerant, qui Gentiliſmo adhærebant. Sed apertiùs adhuc idem paulò poſt: ubi docet Chriſtianos (politos proculdubiò, & limatioris judicij) demonſtraſſe, quod nullo unquam modo fieri poterat, ut hoc poema vaticiniorum, poſt Chriſtum incarnatum ab hominibus Chriſtianis compoſitum fuerit; idq; ipſum manifeſtè comparere, è temporũ rationibus conſideratis, quas nonnulli è Chriſtianis eruditioribus inierant, & inter ſe contulerant. Cum Virgilius, & M. item Tullius, qui priuſquam Chriſtus de Virgine ſanctiſſima naſceretur, eſſe deſierant inter vivos, multa indè citarent, & referrent in ſua ſcripta. Et tamen hæc ipſa adeo conteſtata, à noſtris conficta ſolebant Pagani calumniari. Impudentiſſimo enim ore ità blaſphemabant, ὑποπτεύουσι γὰρ τινὰ τῆς ἡμετέρας θρησκείας ποιητικῆς μούσης οὐκ ἀμοιρον τὰ ἔπη ταῦτα πεποιηκέναι, νοθεύεσθαί τε αὐτά. Commentum planè inſulſum. Quod tamen viris undecunq; doctiſſimis arriſiſſe conſtat: & certè mirum eſt. Non perſuaderi ſibi voluit Caſaubonus Acroſtichidem illam, qua Ieſu Chriſti ſervatoris nomen Literis initialibus exaratur, Ciceroni olim viſam, *quamvis Euſebius hoc affirmet.* At verò non affirmat hoc Euſebius, nec perſuadere contendit de Acroſtichide viſâ Ciceroni: illâ ſaltem acroſtichide. Nec ipſe Cicero ſe vidiſſe hanc acroſtichidem uſpiam inſinuat in libris Divinationum. Acroſtichis illi viſa quædam: hoc certum eſt. Poema quoddam Sibyllæ in Latinũ ſermonem ipſum convertiſſe, Euſebius conteſtatur. Non tamen hoc poema pronuntiat Euſebius fuiſſe converſum: non ſe hanc vidiſſe Acroſtichidem Cicero commemoravit. Quanquam certè crediderim hanc ipſam vidiſſe Ciceronem: & hoc poema tranſtuliſſe in ſuos libros, alicubi: licet nunc non extet apud illũ. Dixiſſet apertè hæc Euſebius: quæ ratio ſuadet, ut non illi potiùs, ante tot ſæcula Scriptori, vel adverſarijs judicibus, erudi- tiſſimo adhibeatur fides, quàm uni atque alteri, nuper natis, & non rarò in Euſebij contumeliam debacchantibus. Veriſſimè, non diffiteor, B. Auguſtinus. *Quæcunq; aliorum Prophetiæ de Dei per Ieſum Chriſtum gratiâ, poſſunt putari, à Chriſtianis eſſe confictæ. Ideò nihil eſt firmius, ad convincendum quoſlibet alienos, ſi de hâc re contenderint, noſtroſque fulciendos, ſi rectè ſapuerint, quàm ut divina prædicta de Chriſto ea proferantur, quæ in Iudæorum ſcripta ſunt codicibus.* Poſſunt putari & certè putata ſunt, ab illis conficta. Sed quàm præter omnem rationem, Auguſtinus diſputat in eodem capite. Poſſunt putari: ſed à Iudæis, qui nequaquam ferre poterant, aut admittere volebant, Divinam alicubi revelationem fieri, niſi per terminos Palæſtinæ: oriundis de fœmore & proſapiâ Iacob. Docet hoc

De Civ. D. 18. 47.

vanissimè ab ijs commentum commemoratum. Luculenter ostendit Deum se palam manifestasse olim, alienis ab Israele. *Quandoquidem verò*, inquit, *non est opus ut ad fidem Iesu Christi construendam, provocemus ad Oracula, revelationesve Paganorum: Quisquis alienigena, id est non ex Israel progenitus, nec ab illo populo in Canonem sacrarum literarum receptus, legitur aliquid prophetasse de Christo, si in nostram notitiam venit, aut venerit, ad cumulum à nobis commemorari potest.* Non quo necessarius sit, etiamsi *desit, sed quia non incongruè creditur fuisse & in alijs gentibus homines, quibus hoc mysterium revelatum est; & qui hoc etiam prædicere impulsi sunt: sive participes ejusdem gratiæ fuerint, sive expertes; sed per malos Angelos docti sunt, quos etiam præsentem Christum, quem Iudæi non agnoscebant, scimus fuisse confessos.* Ita vir eruditus mala mente ad propositum suum, cum citaret Augustini testimonium, non ad integram sententiam Augustini, nec ad loci scopum attendebat. Cum quod prudenter & magna cum utilitate contra quosdam adversarios in caussâ proponitur, id ipsum aliàs contra alios, nisi ridiculè & pueriliter non adhibeatur. Sibyllina Oracula vetusti Patres eo fine in caussam allegabant, ut intelligerent homines alieni à fide, non esse novum, aut ab ipsis confictum, quod de Iesu Christo Θεανθρώπῳ illi prædicabant.

SECT. V.

Conflagratio Capitolij: & carminum Sibyllinorum. Baronij commentum novum de conservatis exemplaribus. De exscriptis per Attilium. Cumana, & Cumæa Sibylla. Halicarnassei, Lactantij, Marcellini loci. Non erant unius Sibyllæ carmina deinceps reposita in custodia Quindecimvirorum. Nec tam privata. Halicarnasseus adversus Baronium. Nugatur qui potestatem Pontificiam: & Scripturas non vulgandas, in Sibyllinorum oraculorum usu fundat vel fingit.

PErgit autem Annalista Cardinalis porrò, de Sibyllis disputans in apparatu, ad illarum carmina & vaticinia, quæ consulere solebant in rebus arduis & difficillimis reipub. temporibus Romani, *Donec exusto Capitolio, sub belli Marsici vel socialis tempore, sive fraude id factum, sive consulto consilio fuerat, Sibyllina etiam carmina conflagrarunt.* Inciderat autem hoc incendium in annum urbis conditæ DC.LXXI. C. Norbano Flacco, & P. Scipione Consulibus. Quod testatur Tacitus Lib. III. Histor. *Fraude privatâ*, ut idem author est ibidem. *Custodum negligentiâ*, ait Cassiodorus, alij culpam in L. Syllam conferebant. Sed rectiùs, opinor, Appianus, τὴν αἰτίαν οὐδεὶς ἐπιγνῶν, fortuito enim incendio conflagravit. Contigit hoc à fundamentis jactis, CCCC. XXV. annis completis. Carmina Sibyllina, eodem incendio conflagrarunt. Nam ibidem Sibyllæ sacellum fuit, inquit Solinus cap. 8. Sed *illius, quæ rebus Romanis quinquagesimâ Olympiade interfuit. Cujus librum, ad Cornelium usque Sullam, Pontifices nostri consulebant. Tunc enim unà cum Capitolio igne consumptus est. Nam priores duos, Tarquinio superbo*

parcius precium offerente quam postulabatur, ipsa exusserat. Neque diversum veteres prodidere. Nec de Libro vel Libris Sibyllinis ex isto incendio conservatis aliquis veterum meminit. Novitium est, inauditum est, de suo cerebro confictum, quod Baronius suggerit, sect. 23. in apparatu, *Non sic accipias, ut ea penitùs interierint, nec illorum remanserit aliquod expressum vestigium.* Imò verò, sic accipias: nullum penitus remanserat illorum exemplar: cum unicum illud haberetur, quod illâ conflagratione est consumptum. Docent hoc Solinus, cap. VIII. Plinius, quem compilat ille, Lib. 13. cap. 13. Halicarnasseus Lib. IIII. Nam quod instat in Attilio duumviro, quasi quæ olim fuerant clam & furtim ab illo exscripta exemplaria, (vel potiùs exemplar) per manus hominum passim vagarentur, est hoc à nullo unquam memoriæ proditum, sed omni modo ridiculum & absurdum. Non enim Romani, qui culpam & crimen hoc Attilianum tam severè coërcuerant, passi fuissent, æquo animo sui imperij arcanum, vel potiùs arcana, quæ silentio obtegi intererat reipub. & saluti communi, per hominum manus atq; oculos, passim volitare: omnium linguis & sermonibus teri atq; usurpari. Certè enim, novo quodam exemplo, & in posteros salutari, Attilium illum exscriptorem, qui ad usum & oblectationem suam privatam: aut etiam ex curiositate, ut fit, humanâ, exscripserat in proprios usus exemplum, non secus quàm parricidam, extra hominum commercium amoverunt, sed & insutum in culeum in mare projecerunt. *Constat,* inquit Cardinalis, & certè constat, *etsi non ab alio, ab Attilio duumviro ea fuisse exscripta privatim, eundemq; eam ob causam insutum in culeum mari fuisse injectum.* Sed tacuisset opinor rectiùs de Attilio Cardinalis. Hæc enim arguunt ita exscriptum exemplar ab Attilio, fuisse abolitum potiùs quàm custoditum. Neque quicquam ab illo proditum memoriæ omnino extat, undè tam absurdam, & incredibilem in Romanis moribus confirmet opinionem. Ἀδικεῖν τι δόξαντα περὶ τὴν πίστιν, ait ille Historicus de Attilio duumviro, καὶ μηνυθέντα ὑφ' ἑνὸς τῶν δημοσίων, ὡς πατροκτόνον εἰς ἀσκὸν ἐῤῥάψας βόειον, ἔῤῥιψεν εἰς τὸ πέλαγος. *Fidem suam visum Attilium violasse, & à quodam servo publico delatum, veluti fuisset parricida, insutum in culeum projecit in mare.* Loquitur de Tarquinio. Erat autem, nec injuriâ, parricida nominandus, qui secreta consilia suæ patriæ, tam nefariè eliminabat, & hostibus, quantum in ipso quidem erat, propalabat. *Noti enim semper beneficijs publicis,* ut in Aureliano Vopiscus, *Sibyllini libri fuerant.* Conflagarunt itaque penitùs in illo incendio Capitolino Sibyllina carmina, bello sociali: nullisque relictis exemplaribus penitùs erant abolita. Neque refragatur Halicarnasseus: nec sunt restituta demùm eadem, aut poterant restitui ullo pacto. Non magis profectò quàm duo illi libri, sive sex fuerant, quos ipsa Sibylla Tarquinio præsente & inspectante, dum vili pretio licitatur, concremavit. At Lactantius testatur expressè, Cumanæ Sibyllæ carmina suis etiam temporibus extitisse, eademque recondita, non ab alio, quàm Decemviris inspici consuevisse. Lib. 1. de falsa relig. cap. sexto. Imò verò non loquitur de carminibus Cumanæ, sed Cumeæ Sibyllæ. Sunt istæ non eadem, sed diversæ: quod dicimus. Verba sunt Lactantij, *Harum omnium Sibyllarum carmina, & feruntur & habentur præterquam Cumææ: cujus libri à Romanis occuluntur, nec eos ab ullo nisi à Quindecim viris inspici fas habent.*

Non tamen litigabo de nomine, cum ſit error facilis & proclivis, ut Cumæa, quæ erat, illa Cumana diceretur. Ammianus certè Marcellinus confundit, qui parum abfuiſſe docet, quin rurſus oracula Sibyllina cremarentur. *Verùm, ut compertum eſt poſteà*, ait ille, *eadem nocte Palatini Apollinis templum, præfecturam regente Aproniano, in urbe conflagravit æternâ: ubi, ni multiplex juviſſet auxilium, Cumana carmina conſumpſerat magnitudo flammarum.* Quæ tamen olim irreparabiliter conflagaverant. Sed quia aliundè ad hoc damnum reſarciendum auxilia advenerant, Erythris, Cumis, à privatis, à populis, factum, ut etiam illa, ſic reſtaurata carmina, Sibyllæ Cumanæ eſſe dicerentur. Certè ſi alibi Romæ, pręterquam in cellâ Capitolinâ, quæ ſub Norbano & Flacco Conſulibus Flammis abſumpta fuerat, deſcripta vaticinia extitiſſent, idque etiam Senatus, populuſque Romanus paſſi fuiſſent, quid opus erat Erythras Legatos mittere vel alias quaſcunque Aſiaticas civitates, qui oraculis Sibyllinis deſcribendis, undè undè conquiſitis comportatiſque, locarent ſuam operam? Quid opus ut P. Gabinius, M. Octacilius, L. Valerius Legati mitterentur Erythras, qui carmina Sibyllina conquiſita Romam portarent? Quid opus delectis viris negotium à Senatu dari de deſcribendis verſibus dijudicandiſque, quantum ope humanâ præſtari poterat, poſtquam delata eſſent Romam à Legatis: ſi modò domi in urbe deſcripta apographa cuſtodirentur? *Nam non ſic accipias*, ait Apparatus, *ut ea penitus interirent*, licet ſecretò, & paucis cognita haberentur. Nam, illo rerum ſtatu, vel diligentiùs & ſcrupuloſiùs inquiſita, non delituiſſent: & cognita, & revelata impunè tuliſſent exſcriptores fortè cum rempub. expenſis & ſollicitudine, ſe verò periculo liberaſſent. Proculdubiò, prudentiſſimi illi viri, per Aſiam, & remotas orbis partes, illa nequaquam èſſent odorati, dubia & incerta, quæ domi certiſſima habere poterant, utpote deſcripta ex autographo Sibyllino: neque diſcernenda erant illa neceſſariò, quæ conſtabat fuiſſe omnia Sibyllina; & Cumana, reipub. Romanæ ſaluti & utilitati, non aliis rebus, ut aliorum illa, deſtinata. Non reſipiunt hæc Romanam illam prudentiam. Sed & poſt illam primam recenſionem, quorſum Cæſar Auguſtus eadem vaticinia reviſenda, repurgandaque commiſit? *Simul enim commonefecit Senatum Tiberius*, ait Tacitus, ubi ſupra, *quia multa vana ſub nomine celebri vulgabantur, Auguſtum ſanxiſſe, quem intra diem ad Prætorem urbanum deferrentur, neque habere privatim liceret.* Quorſum Gallus Aſinius apud eundem Tacitum, de altero ad priores libros recipiendo, referret ad Senatum? Quocircà eruditè Panvinius obſervat, poſteriores illos codices Romæ repoſitos, ab exuſto Capitolio ſociali bello, non eſſe unius alicujus Sibyllæ, uti fuerant illa priora oracula Cumanæ, ſed plurium. Nam, ut diximus, plures erant, licet ab unius Cumanæ vel Cumeæ Sibyllæ nomine cenſerentur apud Romanos omnes. Undè vatum Romanorum, in alio genere, maximus, quamvis ex hiſce libris poſterioribus, non illis concrematis loqueretur, tamen ita ſcripſit: *Vltima Cumææ venit jam temporis ætas.*

Sed & ipſe Dionyſius Halicarnaſſeus, laudatus in hac ipſâ re Cardinali noſtro author, clientis ſui cauſſam prævaricando prodit, verbiſque planiſſimis hanc falſam convincit opinionem. Οἱ δὲ νῦν ὄντες, ait ille de verſibus Sibyllinis, ἐκ πολλῶν εἰσὶ συμφορητοὶ τόπων. οἱ μὲν ἐκ τῶν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, οἱ δὲ ἐξ Ἐρυθρῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ. οἱ δὲ ἐξ ἄλλων πόλεων. *Quæ autem hodiè extant carmina, ſunt è pluribus locis illa collectitia.*

collectitia. Nonnulla ab Italiæ urbibus: quædam Erythris ex Asia deportata: nonnulla autem aliundè. Etiam è chartis transcripta quædam privatorum. Nam ut de publicis civitatum archivis illa sumebantur in eum finem, ut nulla subesset de imposturâ Christianorum suspicio: idque ipsum, divina diù ante providentia prçcaverat. Ita cadit causâ Cardinalis, prævaricatore advocato. Illa autem Erythris ad hunc modum,& aliunde vaticinia comportata, reposita erant & ipsa in Capitolio resuscitato: & ita sub custodiâ Quindecimvirorum per multa sæcula permanserunt, non tamen, ut aliquando, solitarijs descripta exemplaribus, usque ad Honorij principatum. Illo enim principe, Flavius Stilicho, vir bello & pace cum antiquis Romanorum ducibus conferendus, si non ipsum ambitio transversum tulisset ab egregio virtutũ curriculo, in horrenda præcipitia, dum imperium in suam familiam transferre satagit, & omnibus ad id facinus technis & machinamentis grassaretur, etiam Sibyllina oracula curavit ignibus & flammâ abolenda. Indè in illum ita invehitur Rutilius in Itinerario:

Nec tantùm Geticis grassatus proditor armis,
Ante Sibyllinæ fata cremavit opis.

Sed hæc post Lactantij tempora contigerunt: cujus sæculo, quod observat Cardinalis, jam tum custodita in Capitolio servabantur. Risi autem: (quis enim non, *petulanti splene cachinno,* in risum resolvetur?) ubi legeram apud nuperum suaviludium, Casauboniarum hylactora adorearum, in dispunctionibus, *Potestatem Ecclesiasticam,* (Pontificiam proculdubiò omnipotentiam) à librorum custodiâ Sibyllinorum *attingi.* Solis nempè Pontificibus permissum fuerat, si quando præ vetustate exolescerent, suâ manu Sibyllinos libros exscribere. Quod quidem curaverat, ne quis alius eos legeret, Augustus Cæsar. Hæc attingunt potestatem Ecclesiasticam, scilicet? Sed indirectè, mi homo, & mediatè: tot autem medijs interjectis, ut vis & ἐνέργεια à Quindecimviris emanans, tota elanguerit, in fumum abierit, priusquam potestatem illam Chimæricam attigerit, in Ecclesiâ Pontificia? Illorum authoritas erat scriniaria; an tu tuos Pontifices Notarios designas, & libellorum vetustate exoletorum in cryptis & pluteis vaticanis resarcinatores? Scilicet istam Iesus Christus delegavit Petro potestatem. Et credo, equidem, istam, potiùs quàm laxam illam & extravagantem, de Regum ditionibus & diadematibus ludendi: legimus enim Petrum scripsisse literas: immanem illam potestatem attigisse, non legimus. Credo iterum, qui Paulum Petri assessorem, memineram libellorum, & membranarum rationem habuisse: Potestatem illam vestram Ecclesiasticam, ne limis, ne per transennam, aliquando salutasse, ne verbulo arrogasse sibi, memineram. Sed res eo loco sita est, Potestas illa, Ecclesiastica scilicet, adeò erat olim Deo, & divinæ providentiæ, curæ & sollicitudini, ut, quemadmodum de Crucis figurâ, ait Iustinus Martyr: *Mare non scinditur: Terra non aratur: Fossores suum opus non faciunt: neque manuarij* Pag. 90. *artifices suum*; nisi potestatem hanc attingentibus instrumentis. Ideò quidni, mi homo, (ne ab exscriptione longiùs abeamus)& pœna Attilius illius duumviri parricidalis potestatem hanc attingat Ecclesiasticã? nimirum ut insula in culeum illa Potestas, (hoc est Pontifices prædictâ præditi potestate) cum simiâ, gallo, & serpente, in mare projiciatur. Certè admodum inergetica, & immediatissima esset hæc attactio, quæ etiam ad teipsum

inter

inter cæteros pertingeret, teque unà involutum abſorberet. Sed quid ego de Eccleſiaſticâ illa poteſtate, Dei ipſius παιδικοῖς, ut cum Zachariâ Mitylenenſi illam vocem uſurpem, dubitem attactâ ab Oraculis Sibyllinis? Doctrina Eccleſiaſtica, quanta quanta eſt, ab ijſdem eodem modo attingitur proculdubiò. Non vacabat Ieſuitæ illi capita ire per omnia; unum arripuit, & in illo ludit. Ex his facilè apparebit, Romanæ Eccleſiæ ſanctionem, de non concedendâ promiſcuè Bibliorum in vulgato idiomate lectione, æquiſſimam eſſe atque ſanctiſſimam. Ita pari paſſu ambulant in ſanctitate, divina biblia & oracula Sibyllina: & vates illæ Gentilium Spiritu ſancto inſidente, non autem impellente, loquebantur. Niſi enim omnia ſint æqualia, inæqualis compoſitio non quadrabit. Agè autem, Cardinalis Controverſor, ſub incudem adhuc ultimam diſſertationes voca: palmarium eſt hoc gregalis tui, & planè Achilleum in cauſſa argumentum, omnibus adhuc ſcholis inauditum, pro vulgatis verſionibus prohibendis, *Romani non permittebant Oraculorum Sibyllinorum promiſcuam lectionem, ergo nec Romana Eccleſia Bibliorum.* Miror hominem, hoc invento tam tranſcendenti, non, ut olim Archimedem è balneo narrant, nudum, exilüiſſe, & εὕρηκα εὕρηκα per omnes angiportus ingeminaſſe, & literis ad Claudium Aquavivam datis, (nondum enim dominabatur Romæ Mutius Vitelleſcius, cum poreptaret in *dias luminis auras*, patris ſui Pallas partus aureus) ſignificaſſe, rem confectam de vulgatis verſionibus, Achille pro Catholicis depugnante. Sed quid ille poterit docebit dies: nos iterum ſalutemus Cardinalem.

SECT. VI.

Cumæa Sibylla: Non eadem quæ Cumana. Virgilij locus. Baronij error in Solino. Sixti Senenſis, duplex error. Gyraldi lapſus in Strabone. Athenais mulier fatidica. Sibyllarum ultima. Inſignis error in Iuſtino correctus. Torniellus notatur. Chaldæa Sibylla. πόψμὰ. *Pauſaniæ locus, Sabba, Sambetho. Onufrij errores aliquot notati.*

SEctione XXVI. in apparatu ſcripſit Cardinalis. *Cumæa; quæ noviſſima omnium Sibyllarum fuiſſe memoratur, vixit Olympiade quinquageſimâ, Solino authore.* Sed fallitur vir doctiſſimus in re ipsâ, & in authore Solino quem allegat. Non enim Sibyllam *Cumæam*, ſed *Cumanam* Solinus habet. *Cumanam*, inquiens, *tertio fuiſſe poſt iſtos loco, ipſa ævi ſeries narrat.* Hoc eſt, per illam Olympiada vixiſſe docetur. Diverſiſſima porrò eſt Sibylla Cumæa à Cumanâ, quod doctiſſimus Onufrius obſervabat. Cumæa erat, quæ, ſub Trojani belli tempore, Cumis in Aſiâ vaticinabatur (quanquam apud Onufrium per incuriam, *Italici belli*, legitur: cum deberet legi, *Iliaci*) at Cumana fuit quæ priſco Tarquinio regnante (alij ſuperbum volunt hunc fuiſſe) Romam venit, eidemque ſuos libros, pretio è flammis redimendos, offerebat. Sixtus Senenſis illam Cumis Ioniæ in Aſiâ civitate ortam narrat. Perperam duas enim, quod diximus, confundit Sibyllas. Et errat idem vir eruditus aliter, dum Cumis ortam referens, Cumanam vocat.

vocat. Nam illius urbis Ethnicon eſt apud Stephanum Κυμαῖος, & non Κυμανός. Ideò longè eruditiſſimus poetarum in VI. perfecti Operis, ſemper illam Cumæam & non Cumanam vocat. Quippe quam, Cumis ex Aſiâ, volunt in Italiam commigraſſe: quam deinceps & altera, Cumana ſequuta eſt. Quod vero in Bucolicis, ubi de verſibus fatidicis illis loquitur qui Romæ in armarijs Capitolinis cuſtodiebantur, (undè & ipſe, & Cicero, de Rege venturo, velit nolit Caſaubonus, hauriebant) ait:

Vltima Cumæi venit jam carminis ætas;

Eruditè, & ſibi ſimilis iſta ſcripſit. Exuſto enim Capitolio, non ulterius Cumanæ Sibyllæ, hoc eſt Italicæ, Carmina, ſed Aſiaticarum Sibyllarum, Erythris & aliundè petita Romæ ſervabuntur: in quibus hæc de Chriſto, & non in Cumanæ illius, habebantur. Hanc diſtinctionem nec viri eruditiſſimi, ſed nec doctiſſimus Servius, obſervarunt. Non fuit ergò Cumæa, ſed Cumana Sibyllarum ultima. Imò verò nec illa ultima, modo laxius hoc nomen, pro omni fœminâ fatidicâ, uſurpemus: Sed & Erythrea poſterior Cumanâ fuit, ſi Gyraldo credimus Strabonis authoritate innixo. Verum enimvero erravit Lilius: nec errori Geographus patrocinabitur. Neque enim ea ſcripſit quæ Lilius opinatur. Ἐκ δὲ Ἐρυθρῶν Σίβυλλα ἐστὶν, ait ille, ἔνδοξος καὶ μαντικὴ γυνὴ τῶν ἀρχαίων τις. κατ' Ἀλέξανδρον δὲ ἄλλη τις ἦν ἡ αὐτὸν τρόπον μαντική, καλουμένη Ἀθηναῒς, ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως. *Erythris erat oriunda Sibylla, apud antiquos divina olim & fatidica mulier. Sub ætate autem Alexandri, extitit & alia, non minus quàm illa erat, fatidica, ex eâdem illâ urbe, cui nomen erat Athenais.* Ita Strabo, Lib. 14. pag. 443. & iterum Lib. XVIII. pag. D. LX. Περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου εὐγενείας, καὶ τὴν Ἀθηναΐδα φασὶν ἀνειπεῖν. καὶ γὰρ καὶ ταύτην ὁμοίαν εἶναι τῇ παλαιᾷ Σιβύλλῃ. *De nobilitate Alexandri ferunt etiam Athenaida effatam eſſe. Illam enim volunt ſimillimam extitiſſe, illi vetuſtiori Sibyllæ.* Longè ergo diverſum quid Strabo hic prodiderat, quam Lilius Gyraldus arbitrabatur. Duas enim Erythræas fœminas fuiſſe docet: fatidicam utramque, Erythris utramque oriundam: illam Sibyllam antiquiſſimam: alteram longè inferiorem, proprio nomine dictam Athenaida, (nam illa prior Herophyle de nomine ſuo proprio dicebatur) ſub ætate magni Alexandri. Sed Cumanam illam vatem vel μεταγενεστέραν, vel illam etiam σύγχρονον Iuſtinus Martyr eſſe docet, in ſuâ ad Gentes parænesi. Pag. XXX. edit. Rob. Stephan. Ἔστι δὲ καὶ ὑμῖν τὴν ὀρθὴν θεοσέβειαν ἐκμανθάνειν ῥᾳδίως, ἐκ τῆς παλαιᾶς Σιβύλλης. *Facile autem rectam divini numinis cultum ediſcere poteſtis ab antiquâ Sibylla.* Ad quæ ſtatim annectit in ſequentibus illa, quæ de antiquitate ipſam commendarent. Ταύτην δὲ ἐκ μὲν τῆς Βαβυλῶνος ἀφικέσθαι, φασὶ, Βηρώσσου τοῦ τὴν Χαλδαϊκὴν ἱστορίαν γεγραφότος, θυγατέρα οὖσαν. εἰς δὲ τὰ μέρη τῆς Καμπανίας, οὐκ οἶδ' ὅπως, διαβαίνουσαν, ἐκεῖ τοὺς χρησμοὺς ἐξαγορεύειν, ἐν τινὶ Κυμᾷ, οὕτω καλουμένῃ πόλει. *Hanc Babylone profectam aiunt, Beroſo genitam, illo qui Chaldaicam hiſtoriam ſcripſit, & in partes Campaniæ, neſcio quo pacto advenientem, ibi in urbe quâdam Cumâ, qui locus ſexto lapide à Baijs diſtat, ubi aquæ ſunt Campaniæ calidæ, oracula dediſſe & reſponſa.* Ad hunc modum legitur in Scriptore vetuſtiſſimo & pererudito: ſed ſcriptum fuiſſe ad hunc modum à Iuſtino, non credam. Et mirari ſatis nequeo, hæc ab omini hiſtoricâ veritate tam aliena, abs Onufrio, pro veriſſimis recitata fuiſſe, & calculo etiam ſuo approbata, à nemine autem, quod ſciam adhuc obſervata. Iuſtinus enim illam ſuam, de quâ agebat, Sibyllam, antiquiſſimam fuiſſe commemorat. Hæc quæ recitavimus è Iuſtino, omnem illi adimunt antiquitatem. Beroſus

enim

enim, vatis iſtius (ut verba volunt) pater, Chaldaïcam hiſtoriam ſcripſiſſe memoratur. Et erat certè rerum Chaldaïcarum author Beroſus celeberrimus, Ioſepho & noſtrarum rerum Scriptoribus memoratus. At ille qui Chaldaïcam hiſtoriam ſcripſit Beroſus, poſt ætatem Alexandri Macedonis ſcripſit: & hiſtoriam illam ſuam nuncupavit Antiocho ſoteri, Nicatoris Seleuci filio, quem certum eſt, aliquot ab exceſſu Alexandri annis rebus Aſiaticis præfuiſſe. Atque hoc Tatianus ipſius Iuſtini φοιτητὴς in illâ contra Græcos oratione docet. Non erat igitur, neque eſſe potuit, iſtius Chaldæi Beroſi filia, vates illa Sibylla, quam Iuſtinus uti erat, παλαιὰν, Antiquiſſimam nominavit. Affirmat ſecundo loco Iuſtinus Martyr, Sibyllam illam ſuam de quâ intellexit, Cumæ in Italiâ vaticinatam. Hæc vaticinatio in Italiâ, oportet ut contigerit poſt exceſſum Alexandri, paulò ante primum illud bellum Punicum. Sed ita ſentire, eſt mendacium ἀδίαστον ſine ullo legitimo authore procudere, &, hiſtorias ſcienti cuicunq; incredibile. Circumferebant enim per iſta tempora Romani arma ſua per omnes Italiæ regiones: ſæpenumerò, datis occaſionibus, libros fatidicos conſulebant. Ad Oraculum Dephicum quandoque mittebant. Quòd ſi vates illa Cumana per iſta tempora, in propinquis locis dediſſet reſponſa, quid opus, quæſo, erat, ut Romani aliundè illa peterent, quæ domi in foribus reſponſa dabantur? Meminiſſet illius Sibyllæ T. Livius: Polybius ὁ πάνυ: aut rerum Italicarum Scriptor aliquis. Accedat inſuper, quòd ſi per illa tempora, oracula & reſponſa dediſſet, Beroſi illius Chaldæi filia, quæ multa de Chriſto & rebus ad fidem noſtram Chriſtianam ſpectantibus prædicebat, videri poterat, & erat profectò veroſimillimum, illam, ſua oracula, nequaquam θεόπνευστον aut θεοφορουμένην, promulgaſſe, ſed è vaticinijs Prophetarum compilata corraſiſſe. Vivebant enim nonnulli vates: ipſius Pater Beroſus vivebat poſt tempora Babylonicæ μετοικεσίας. Et quidni, modò eſſent ætate provectiores, cum Eſdrâ, Nehemiâ, Zachariâ, Aggæo, Malachiâ familiaritatem, aut etiam amicitiam contrahere poſſent? à Iudæorum Sacerdotibus & Scribis, in quotidianis ſermonibus, & conſuetudine frequenti, illa à Prophetis enuntiata mutuari poterant, quæ deinceps non aliter quàm ſua vaticinia Gentibus, rerum rudibus, & omnium ignaris, perſcripſere? His ita verò datis, Sibylla illa neque vates cenſenda fuerat, neque ἐγγὺς τῆς τῶν προφητῶν διδασκαλίας, id quod de ſuâ vetuſtâ fatidicâ muliere Iuſtinus Martyr pronunciabat. Quartò, locum iſtum tam illuſtrem, depravatum circumferri, ſi nihil aliud evinceret, illud tamen unum clamat, quod ſtatim ſequitur: Ταύτης τῆς Σιβύλλης, ὡς χρησμῳδοῦ, πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι τῶν συγγραφέων μέμνηνται, καὶ Πλάτων ἐν Φαίδρῳ. Plato, inquit ille, in Phædro, iſtius Sibyllæ meminit. Certè meminit Sibyllæ, cùm in Phædro, tum etiam alibi Plato: cujus autem meminerit, non edicit ipſe Plato. Iuſtinus autem vult illum hujus Sibyllæ ſuæ meminiſſe; quæ vixit poſt ætatem Alexandri, At quàm dicuntur iſta ἀνιστορήτως; Γίνεται Πλάτων, ὥς φησιν Ἀπολλόδωρος ἐν Χρονικοῖς, ὀγδόῃ καὶ ὀγδοηκοστῇ Ὀλυμπιάδι Θαργηλιῶνος ἑβδόμῃ, καθ' ἣν Δήλιοι τὸν Ἀπόλλωνα γενέσθαι φασί. τελευτᾷ δὲ, ὥς φησιν Ἕρμιππος, ἐν γάμοις δειπνῶν, τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς ὀγδόης καὶ ἑκατοστῆς Ὀλυμπιάδος, βιοὺς ἔτος ἓν πρὸς ὀγδοήκοντα. *Naſcitur Plato, ut teſtatur Apollodorus in Chronicis, Olymp.* LXXXVIII. *Thargelionis menſis die ſeptimo: quo die natum Apollinem arbitrantur Delij. Moritur autem in nuptijs epulatus, ut Hermippus tradit, primo anno* CVIII. *Olympiad. annum ætatis ſuæ agens* LXXXI.

Hæc

Hæc Laertius. Hoc eſt, integro decennio obîerat Plato, priuſquam Alexander regnaret in Macedonia. Quæ cum ſint hiſtorijs teſtatiſſima, neque minùs verum ſit de exceſſu Alexandri ſub Conſulatu L. Furij & D. Iunij, ad annum ſecundum Olympiadis CXIIII, ut refert Diodorus: Sibyllæ Babylonicæ Beroſo hiſtoriarum ſcriptore genitæ, non potuit meminiſſe in Phædro ſuo Plato; cum Beroſus illius pater hiſtoriam ſuam inſcripſerit tertio Syriæ regi Antiocho, ἐξ Ἀλεξάνδρου διαδοχῆς. Mirum eſt hoc tam enorme & portentoſum mendacium hactenus Iuſtini codicibus adhæſiſſe, à nemine quod ſciam, ne quidem diligentiſſimo Sylburgio, cum authorem illum ederet animadverſum: Non à Billio cenſore non indiligenti: Non ab oculatiſſimis Scaligero & Caſaubono, nec iſtius allatratore Ieſuitâ in Diſpunctione. Sed magis majorem in modum mirum eſt, nuperum ſacrorum Annalium authorem, æmulum induſtriæ Baronianæ, ad annum mundi M. M. M. DCC. LXXV. ſine ſcrupulo retuliſſe in farraginem illam ſuam, è rapſodo blaterone Genebrardo, hoc paradoxorum omnium maximum. Sed ſolent ita literas tractare illotis manibus, Ἀγαμέμνονας ὑποκρίνοντες ὄντες Μίδακοι. Fuit autem illa periodus, ne deinceps ignoret illud Torniellus, τοῦ τὴν χαλδαϊκὴν ἱστορίαν συγγράψαντος, gloſſema aſcriptum ab aliquo ſciolo, rerum iſtarum & temporum imperitiſſimo: qui præter rerum Chaldaïcarum authorem, nullum alium crediderat Beroſum in rerum naturâ extitiſſe: cum, revera extaret alter, Cecrope antiquior, non κατὰ παροιμίαν, quod uſurpatur proverbium, ſed κατ᾽ ἀλήθειαν, ante Cecropem, antiquior antiquiſſimo, cujus, ex Erymanthe, filiâ fuiſſe Saba memoratur, illa quæ Sibylla omnium aliarum prima dicebatur. Docet hoc Pauſanias in Achaïcis pag. CCC. XXVIII. Fuit hæc prima omnium Sibyllarum: undè παλαιὰ dicitur à Iuſtino. A quibus non diſſentit Suïdas. Πρώτη ἡ Χαλδαία ἡ καὶ Περσίς, ἡ κυρίῳ ὀνόματι καλουμένη Σαμβήθω. Ait non Sabben vocatam, quemadmodum Pauſanias dixerat, ſed Sambethonem. Verùm nulla prorſus differentia eſt, niſi in apicibus, per ſcriptos codices, literarum. Sunt qui hanc Noachi volunt eſſe filiam, aut unius ſaltem filiorum ipſius uxorem: quemadmodum apparet ex eodem Suidâ. Quæ cum ita ſint, errat multipliciter, eruditus vir Onufrius. Primo quod hanc Perſicam ſeu Chaldaïcam Sibyllam, omnium longè antiquiſſimam aliarum (& tamen Delphica dicitur à Boccho apud Solinum, ante bellum Trojanum floruiſſe) non niſi octavam recitet. Secundò quod Beroſi hiſtorici filiam faciat. Tertiò quod ſcripſerit illam apud Iuſtinũ vocari Erymanthen, quadam fœminâ nobili genitâ proſapiâ, ortam, cum apud illũ Patrem nil ejuſmodi extet. Quartò quod pronuntiet nomen illi proprium Sambethen fuiſſe, quæ nupſerat Noacho Patriarchæ. Certè hoc argumentum de Sibyllis, multò dexterius & diligentius quam Onufrius, vir doctiſſimus Gyraldus perſequutus eſt; quamvis ille alter, peculiari quodam tractatu rem ſuſceperit perficiendam.

Sect. VII.

Christiani veteres lectione Oraculorum multâ utebantur. Dicti Sibyllistæ. Baronius importunè reprehenditur ab Exercitatore. Iustini locus. Casauboni rationes futiles. Suspiciones illius refelluntur. Certa ejus scientia refellitur. Vopisci locus aliter expositus quàm per Casaub. Dionem is parum fideliter citat.

VEriſſimè omnino vir illuſtris Baronius prodidit in apparatu, Chriſtianos olim veteres multum fuiſſe in Oraculis Sibyllinis evolvendis occupatos. Nam & id pluſquam ſatis manifeſtum eſt è ſcriptis Iuſtini, Theophili, Clementis, Euſebij, Lactantij, aliorum: & conſtat quoq; Celſi Epicurei teſtimonio apud Origenem, qui Sibylliſtas majores noſtros, eam ipſam ob cauſſam, nominavit. Harum autem lectione, quia multum inde in rem ſuam transferebant, prohibiti majores noſtri, metu mortis. Id quod cum docuiſſet Annaliſta è Iuſtino & aliundè, importunè reprehenſus eſt, & intempeſtivè ab Exercitatore. *Duobus*, inquit ille, & verè inquit, *teſtimonijs hoc Baronius probat*. Probationes autem quales, vir erudite? quantum in ſe ponderis & momenti habent? *Nos de priore, falli ipſum ſuſpicamur: de poſteriore ſcimus*. Scientiâ ergo & ſuſpicione conficietur reprehenſio Card. & tamen hæc ſuſpicio ſcientia tandem fiet: *non enim*, inquit concludens, *Arbitramur falſum*. Sed tam falſum eſt, Baronij nempè πορίσμα, quàm quod eſt falſiſſimum. Teſtimonium illud prius, à Iuſtino ſumitur toties in hoc ipſo argumento laudato rerum noſtrarũ authore. Iuſtini verba leguntur in apologiâ ad Imperat. iſta. Κατ᾽ ἐνέργειαν δὲ τῶν φαύλων δαιμόνων &c. *Operâ & inſtinctu malorum dæmonum, mortis ſupplicium adverſus librorum Hydaſpis, aut Sibyllæ, aut Prophetarum lectores conſtitutum eſt. Vt per timorem homines ab illis, quo minus ſcripta illa legentes rerum bonarum notitiam percipiant, ſed in ſervitute eorum retineantur, abſterreantur. Quod certè quidem efficere, & ad finem ſuum perducere, nequiverunt. Non enim abſque timore tantum hujuſmodi ſcripta legimus, verum etiam vobis ad inſpiciendum, quæ in ijs traduntur, ut videtis afferimus.* Hactenus Iuſtinus, interprete Lango, nos docuit vaticinationum Sibyllinarum lectionem Chriſtianis olim fuiſſe, legibus Paganorum Principum, interdictam. Solem per meridiem lucere neget oportet, qui hoc non confiteatur. Et tamen, *falli eum*, ait, *ſuſpicamur:* Cardinalem ſcilicet, qui in illum ipſum finem produxit. At, vir erudite, ſuſpicionis qui fundus tuæ? quæ veroſimilitudo dubitationis? *Quia conſtat*, inquis, *ex hiſtoriâ Romanâ, legibus Romanorum prohibitam lectionem vaticiniorum.* At, vir erudite, non omnium credo vaticiniorum. Illorum non, quæ Cicero, Virgilius, alij promulgarunt. Non illis, qui in Aſiâ, Erythris, & alibi, deſcripta domi habebant vaticinia. Nam & à privatis acceperunt verſus, Gabinius, Octacilius, Valerius, Legati. Non ſequitur autem ab illâ lege poſitâ (ſi modò erat ulla ab exuſto Capitolio Lex poſita, quæ lectionem, ut anteà, prohibebat) non & aliam deinceps promulgari potuiſſe, quin latam eſſe, quâ Chriſtiani omnes ſpeciatim Sibylliſtæ dicti, prohiberentur illarum lectione. Tu ſequi affirmas, prodigioſà ſequelâ: quin ulterius, ſtatuis Iuſtinum fuiſſe deceptum in hâc lege, qui ad Chriſtianos illam,

illam, quæ in omnes erat lata, convertit. Tam infans ſcilicet Iuſtinus erat, ut qui ipſos Imperatores meditatò, in re omnium graviſſimâ alloqueretur, apertiſſimâ ſuâ hallucinatione fraudem faceret defenſioni. Querebatur injuriam erga Chriſtianos, de interdictis Libris Sibyllinis. Reſponderant promptè. Inſanis homo: Chriſtianos tuos lex non magis ſtringit, quam quemlibet Deorum Dearumque cultorem. Dic autem, tu ferendos eſſe illos cenſueris, qui legem de repetundis, de ambitu, de quacunque injuſtitiâ prohibendâ latam, ſibi poſtularent condonari, ſe, immunes eximi, nec pœnis ſupplicijſque conſtrictos teneri? apagè fatuïtatem nimis inſulſam: noli verò graviſſimos rei Chriſtianæ proceres, hâc ἀβλεπτείᾳ onerare. Indignor planè, vir eruditiſſime, hâc tuâ factum incogitantiâ, ut jure videantur accuſare poſſe, ad omnem calumniam projectiſſimi, de ſpretâ canitie & authoritate ſanctorum Patrum novatores. *Iuſtinus*, nam pergis, *quia homo Syrus, non potuit adhibere diſtinctionem inter quædam vaticinia, ut tu arbitraris,* τὰ δεπτύγραφα, *& Romæ cuſtodita illa oracula; quin, propterea, quod in illis quædam legerat de Chriſto & rebus Chriſtianis, putaret illud totum volumen, quod Romæ ſervaretur, ejuſdem eſſe argumenti.* Sine volâ & veſtigio eſt hæc calumnia. Patere enim id quod res eſt dicam; calumnia eſt illa inquam, te, tuâque eruditione, Iuſtini ſanctitate & prudentiâ, indigna. Cocetum eſt, & neſcio quæ miſcellanea potio, è tuo cerebro, tuis ſuſpicionibus conflata & coagulata. Primum, undè tibi conſtat, ex illis oraculis Romæ cuſtoditis, nihil potuiſſe afferri, quod Chriſtum concerneret & pietatem? an quia nihil ejus generis per Quindecim viros apud Liviũ allatũ: tantùm illa quæ Gentiũ ſuperſtitiones & dæmonũ cultum ſtabilirent? ſed reſpondeo. Non conſtare omnia per illos inde allata. Pauca enim extant apud Livium in Hiſtorijs, δεισιδαιμονέστατον Hiſtoricorum. Multa alia attulerunt, quæ nos neſcimus. Secundò, nihil protulerunt: ergo, nihil erat de Chriſto, aut Chriſtianis. Nego tibi ſequi argumentum. Dum tu ad Athenæum illuſtrandum, multa ex Heſychio, & Polluce, & Euſtathio derivabas, non tamen omnia credo quæ ſunt in duobus illis Grammaticis & hoc Commentatore, in trijs leguntur animadverſionibus. Vide hinc & agnoſce τὴν ἀσυλλογισίαν. Tertiò tibi reſpondemus, diverſiſſima fuiſſe illa Carmina ante exuſtum Capitolium cuſtodita, quæ ſola citavit in Hiſtoriâ Livius, ab illis quæ deinceps ex Aſiâ ſunt allata. Arcana Romani Imperij, eſto, (ut largiamur) illa continebant tantum: in iſtis alia erant, & alîus generis admiſta plurima. Quod vel è Cicerone, Virgilio, & Varrone conſtat. Erythræam etenim, vel Perſicam Sibyllas, volunt Patres, non illam Cumanam de rebus Chriſtianorum commentatas. Mitto quærere, quomodo? an è Prophetarum vaticinijs inſtructas? an vero per Dæmonas afflatas? an, quod ego potiùs arbitror, θεοφορουμένας. Mitto inquam quærere in præſenti, hoc certum eſt, & miror te non advertiſſe, non poſſe Iuſtinum, virum prudentiſſimum, ex animi tui ſententiâ explicari, qui Hydaſpis lectionem interdictam ſimul, & aliorum Prophetarum fuiſſe docet. At doce tu, vir πολυμαθέστατε, qui per omnes Græciæ Latijque campos ſedulæ apis inſtar volitaſti, δρέπων κορυφὰς ἀρετῶν ἀπὸ πασῶν, an memineris in legibus Romanorum, interdictum Hydaſpen, aut Prophetas rejectos, quomodo Sibyllarum lectio dicitur intercluſa? reſpondiſſe velis, hoc eſſe Iuſtini παρέργμα qui conjunxit: At nos te valere & ſapere jubemus, qui certò ſcimus Iuſtino

 cognitum

cognitum & prᴇmeditatum fuiſſe illud,quod in hâc cauſsâ continente Imperatorum accuſationem, apud Imperatores dicturus erat. Hactenus ſuſpicio: ex certâ deinceps ſcientiâ loqueris. In quo,magis quàm aliàs,videris mihi, vir eruditiſſime,ne ſuſpiciones quidem,ſaltem tolerandas,protuliſſe. Aurelianus Auguſtus apud Vopiſcum, ita Patres affatur per epiſtolam; *Miror vos Patres ſancti jamdiù de aperiendis Sibyllinis libris dubitaſſe, perindè quaſi in Chriſtianorum Eccleſiâ,non in templo Deorum omnium tractaretis.* Locus impeditus, ſicuti ego arbitror, & quem tu, quantumvis certus, & ex ſcientiâ merâ, nullo ſenſu certiſſimo explicaveris. Affers, è tripode, & credi jubes, Nos ampliamus: & oraculo, oraculum cupimus expediri. *Duo hic componit*, inquis, *Imperator*. Scio autem. Senatores & Chriſtianos: Eccleſiam Criſtianorum, & Deorum omnium templum. In Eccleſijs inquis (& probas ex Origine quod nemo vocaverit in Quæſtionem) Preces & vota omnia ad unum Deum referebant. Sciebat hoc quoque Aurelianus. Credo equidem: neque enim clam erat. Quid autem illi ἐξ ἐναντίας? illi recurrebant ad Sibyllas. Primùm, hoc falſum; non enim ſemper. Imò admodum raro ad Sibyllas. Quid ſi autem ſemper? Quid ſi ſenſum hunc admittamus? hoc ne poſito, tollitur quod Baronius voluit? Non licuiſſe Chriſtianis Sibyllas adire. Non video ſequelam quin contrarium potiùs: prohibitum Chriſtianis erat, id quod ſibi, veluti peculiare quiddam, Pagani reſervarant, ne, quorum ſacra averſarentur, ab eorum antiſtitibus adjumenti quid aut ſolatij derivarent. Sed frigeſcit nimis hæc expoſitio: elumbis eſt & languida, nec ad vim & τὸ σιβαρὸν Aureliani. Metus eſt & timor in hâc increpatione. Dubitabant enim. Dubitabant autem, hoc tute fateris, ne fieret Imperatori injuria. Quo poſito in cauſsâ & per te conceſſo,ſi noveris Aurelianum benè, parùm aut nihil à tyranno diſtantem, ne tu metum vel invitus, quod ſponte tamen facis, hiſce Patribus obſtitiſſe confitebere, quo minus ſine ipſius Imperatoris mandato, libros adirent Sibyllinos. Caſtigat hunc metum, mortis ſcilicet vel infortunij; & *Quid*, inquit, *dubitatis adire libros?* Non enim vobis interdicta, ut luatis capite, inſpectio Librorum fatidicorum, quemadmodum Chriſtianis interdictum: in quorum Eccleſijs ne legantur(nam id è more fuit & Inſtituto veteri) ſeveriſſimè, inquit, eſt interdictum. Te jam appello, doctiſſime vir, ſepone ad tempus affectum & προσπάθειαν illam, quo in proprias animatus es (ut omnes ſumus) opiniones, & narra ex animi ſententiâ minimè abrepti prᴇjudicijs, utrum harum opinionum,& hiſtoriæ,& communi ſenſui convenientiorem opineris: neque enim abnuerim, ad te ipſum judicem, (ſed ut illa olim mulier, à Philippo dormitante, ad vigilantem) provocare. Eſto autem Lectoris, cujuſcunque tandem, eruditi, & non præjudicatis affectibus aliorſum inclinati, judicium, de loco Ciceronis è ſecundo de Divinatione ad Meſſiæ regis adventum ſignificandum per Cardinalem adductum. Non enim Cæſar aut Cæſariani de Rege famam illam vel venturo, vel de neceſſitate advocando, in vulgus nunquam ſparſiſſent, niſi apud oracula Sibyllina de eo extaret mentio & prædictio. Prætendi non poteſt, quod non eſt, aut ſaltem veroſimiliter eſſe creditur. Regem venturum illa vates prædixerat; & indefinitè,venturum, ſed circa,tamen illa tempora, præmonüerat. Et propter hanc obſcuram, ut ſunt λοξὰ oracula & ambigua, prædictionem, Lentulus aliquantò priùs, ut rectè obſervatum

vatum Cardinali, ſibi finxerat illum principatum, quem Antonius & Cæſariani aſſeruerant D. Iulio: Veſpaſiano deinceps alij vindicabant. Cicero forſan hæc ficta omnino dixerit, homo reipub. ſtudioſus. At politicum ſtratagema, qui quicquam intelligunt, non poſſe à Chimæris ſumi vel Tragelaphis, ſatis ſciunt. Atque ideo Dio, non ait, ut falſò aſſerit Exercitator, ſparſos, & fictos fuiſſe hos rumores, qui nihil in ſe haberent veritatis, ſed verba Dionis integra, quæ vir doctiſſimus parùm fideliter mutilavit, iſta ſunt. Λόγου γὰρ τινὸς, εἴτ᾽ οὖν ἀληθοῦς, εἴτε καὶ ψευδοῦς, οἷα που φιλεῖ λογοποιεῖσθαι, διῆλθόντος, ὡς τῶν ἱερέων, τῶν ιε. καλουμένων, &c. quæ ſequuntur in Exercitat. *Sparſo quodam rumore ſive vero, ſeu etiam falſo (nam ejuſmodi ſolent interdum fictè diſſeminari) quaſi Sacerdotes illi qui Quindecim viri dicuntur, proloquuti fuiſſent,* &c. Non igitur, *hoc ſolum Dio*, quod ille voluit, ſed in ambiguo relinquit: Dubius an quid ejuſmodi in vulgus ſpargeretur. Certè non fuiſſet auſus ille Cotta, rem totam de Rege comminiſci. Nec Antonius & cæteri Cæſaris amici hâc viâ inſtitiſſent, ad Cæſarem Regem declarandum, niſi aliquid de Rege quodam, & per illa tempora, renunciando, innotuiſſet, carminibus Sibyllinis prædictum fuiſſe: Quod, cum illa in Ieſum Chriſtum, Regem, ſed non de hoc mundo intendiſſet, illi, palpones Cæſareani, in ſenſum alienum detorquebant. Verſus autem ipſos Lactantius recitavit, ad quos reſpiciebant illi.

> Καὶ τοτ᾽ ἀπ᾽ ἠελίου πέμψει Θεὸς βασιλῆα,
> Ὃς πᾶσαν γαῖαν παύσει πολέμοιο κακοῖο.

Quæ carmina poſſunt nullo negotio in rem Cæſareanam ab ignaris ſecretioris conſilij divini Gentilibus detorqueri. Cicero fictitia contendebat illa carmina. De Rege, fateor, ſuſpicabatur conficta, homo reipub. amantiſſimus: Cæſareanis partibus adverſarius: capitalis M. Antonij hoſtis. Et ut ſibi videbatur, non levibus argumentis ſuſpecta reddebat. *Callidè*, inquit, *qui illud compoſuit, perfecit ut quodcunque accidiſſet, prædictum videretur. Hominum & temporum definitione ſublatâ.* At falſum & fictum reſpondet Caſtalio: & quidem verè. Deſignat enim tempus huic monarchiæ conſtituendæ, tum cum Ægyptus Romano imperio aduniretur. Ita enim illa

> Αὐτὰρ ἐπεὶ Ῥώμη καὶ Αἰγύπτου βασιλεύσει
> Εἰς ἓν δ᾽ ἀλθυνοῦσα, τότε δὴ βασιλεία μεγίστη
> Ἀθανάτου βασιλῆος ἐπ᾽ ἀνθρώποισι φανεῖται.

Quod & factum eſt, victo ad Actium Antonio, 28. annos priuſquam Chriſtus naſceretur. Neque eſſe hoc commentum poſterioris cujuſdam Chriſtiani liquet, de rumore, ſuſpicione, & metu in animis hominum excitatis, tum cum Auletes Ptolomæus Ægypti rex regno ſuo pulſus conaretur reduci à Senatu Romano populoque. Quod ſi verò penitùs reticuiſſet hanc definitionem Sibylla, eo magis Sibyllam authorem θεοφορουμένην reſipuiſſet. Erant enim Oracula olim hujus generis, λοξὰ, ambigua & in utramq; partem admittebant interpretationem. Et tamen falſum eſt omnino quod objiciebat ille. *Apertiſſimè loquebatur de venturo rege.* Regem vero ipſum non erat opus ut ſignatè & præciſè adeò denotaret. Quicquid ſenſerit Cicero, in rem ſuam intentus, certum eſt Virgilio perſuaſiſſimum fuiſſe ex oraculis Sibyllinis, de Rege venturo: de aureâ ætate inſtauranda: pace terrâ mariq; ſtabilienda loquutam vatem: ut nullâ ratione eludi queant,

queant, aut in aliũ & diverſum ſenſum detorqueri. Neq; tanta eſt authoritas eruditi viri in Exercitationibus ſuis, ut contra Euſebij ſententiã & aliorum, ei potiùs quàm Patribus adhærendũ putemus. Quicquid autem hâc in parte motum eſt, quicquid ſuſpicionibus & argumentis actum, id totum à Paganis olim, & pietatis Chriſtianæ hoſtibus afferebatur in cauſsâ & objectabatur. *Multi ſunt*, ait ille Imperator ἰσαπόστολος Conſtantinus apud Euſebium, *qui nullam fidem, ei de Chriſto vaticinio adhibent, idque cum fateantur Sibyllam vatem Erythræam fuiſſe. Imò verò ſuſpicantur Chriſtianam religionem profeſſum aliquem, & Poetices non ignarum, iſta ipſa carmina contexuiſſe, quæ falſo nomine & titulo, Sibyllæ aſcribuntur*. Reſpondet autem Imperator: *De hujus rei veritate ſatis conſtat. Quippè noſtri homines tempora adeò accuratè collegerunt, ut nemo poſſit ſuſpicari hoc poema poſt Chriſti Incarnationem editum: ut ſit neceſſe mentiri illos omnes, qui pſeudepigrapha hæc carmina comminiſcuntur*. Scripſerat eodem loco vir doctiſſimus: Potuiſſe fieri ut Maro (præter illa oracula Sibyllina) ab Hebræis aliqua de his acceperit, cum Aſinij Pollionis familiaritate ſummâ uteretur:

(Pollio amat noſtram quamvis ſit ruſtica, muſam)

Herodes autem Iudæorum Rex cum Romam veniret, hoſpitem Pollionem adiret, quod ſcriptum à Ioſepho Antiquit. 15.13. Et certè veroſimile eſt, audiſſe eum neſcio quæ vel apud Pollionem vel alibi, cum paſſim per Romanam urbem Iudęi incolerent. Frequentiùs autem illi, & datâ omni occaſione de Rege ſuo Meſſia gloriabundi, loquebantur. At hariolatur; inquit doctiſſimus Cenſor in Exercitat. diverſam quoque tuetur Ioſephus ſententiam ab illâ quam fingebat, & illi aſcribebat Cardinalis. Inquit enim Ioſephus, τούτοις ἀνελθοῦσι καταγωγὴ ἦν ὁ Πολλίωνος οἶκος. *His ubi Romam advenerant*, loquitur autem de Herodis liberis, *pro diverſorio erant ædes Pollionis*. At verò non eſt hæc contraria ſententia, quod affirmabat Exercitator, ſed planè conſentit cum illâ, in quâ, quod ille vult, Baronius hariolabatur. Herodes aliquoties Romam adijt. Neceſſe eſt alicubi ut hoſpitaretur. Apud Pollionem eſt veroſimile. Eo quod, tanquàm apud Paternum hoſpitem & amicum libenter Herodis filij apud illum hoſpitabantur. Erat autem Pollio hic Aſinius, cum Domitio Calvino Conſul tùm, cùm regnum Iudæorum, per Senatus Romani authoritatem, in Herodem alienigenam eſſet collatum. Et in illa petitione Herodem ſua gratiâ plurimum juverat. Sed nolo ego iſta pluribus de Sibyllis, & illarum olim in vetuſtâ Eccleſiâ uſu & authoritate. Satis autem ſuperque præſidij ſitum eſſe videtur, contra doctiſſimorum virorum exceptiones, in iſto, quod vetuſti Patres, & antiqui Chriſtianiſmi Proceres, quorum venerandæ canitiei aſſurgere debet Exercitator, multum contuliſſe illarum oracula exiſtimaverint, ad ſectam Chriſtianam inter Paganos propagandam. Qui ſi vel commenti fuiſſent ipſi hæc oracula, vel conficta ab alijs, per pias fraudes ſed dolo malo, exiſtimaſſent, veritatis Antiſtites ſanctiſſimi, à ſuis libris & literis omnem horum mentionem exturbaſſent.

SECT.

Sect. VIII.

De Christo nihil: omnia Idololatrica locuta Sibylla. Casauboni error: obloquitur Augustino, alijs. Fortè verum de Cumanâ: non alijs. Iudæi, alij, ad Vespasianos retulere. Ἔκθεσις *ex Augustino, vaticiniorum de Christo. Paulum Orosium indignè tractat Exercitator. Baron. laudatus. Prodigia varia: alia, in Christum convenientia. Quædam figmenta afficta. In ijs de Iesu ostenso per Sibyllam Augusto, hæret ad metas Baronij judicium.*

NOn tamen adhuc deserendæ sunt Sibyllæ, & illarum prædictiones, quasi effætæ aut confectæ, de manibus deponendæ. Scitum est quod de Erythræa scribebat Augustinus: *Nihil habuit in toto carmine suo, quod ad deorum falsorum sive fictorum cultum pertineat.* Quo testimonio, miror ego doctissimum virum non ivisse confirmatũ positionem illam suam, *Oracula de Christo Sibyllina, ab homine Christiano, vel semi-Christiano, orbi obtrudebantur.* Ille autem hoc relicto propugnaculo, in adversum potiùs ire maluit, & palàm beato Augustino obloqui, & in os veluti, contraria pronunciare. *Nihil unquam ex illis libris prolatum,* inquit, *quo Gentium error, & insanus ille dæmonum cultus non confirmaretur, aut etiam novâ occasione impietatis augeretur.* Quod illius effatum fortassis de Cumanâ Sibyllâ verum est. Ex illius libris, ad quos solis Quindecimviris patebat aditus, præter sacra, sacrificia, ritus, ceremonias & profanos cultus, nihil unquam Romani observabant, aut in lucem protrahebant. De Cumæa Erythræa præcipuè, falsum est, & nullo modo debet asseverari. *Quinimo,* verba sunt beati Augustini, *ita etiam contra eos, & contra cultores eorum loquitur, ut in eorum numero deputanda videatur, qui pertinent ad Dei Civitatem.* Cumanam illam non excusamus. Neque tamen illa minimè ita excusata commentum constabiliverit Exercitatoris. Quippè de illius carminibus loqui non poterit, aut sententiam proferre, cum quicquid erat uspiam illius Vatis Oraculorum, per incendium illud Capitolinum conflagraret. De cæteris, Augustino & veritati, adhibenda credulitas potiùs quàm Novatoribus quibuscunque. Περὶ γὰρ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μελλούσης ἔσεσθαι παρουσίας, inquit Iustinus Martyr in Parænesi, καὶ περὶ πάντων τῶν ὑπ' αὐτοῦ γίνεσθαι μελλόντων, σαφῶς καὶ φανερῶς προαναφώνησε. Atque ideò affatur sic Gentiles, Ἔσται ὑμῖν ἀναγκαῖον προγύμνασμα ἡ τούτων γνῶσις, τῆς τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν προφητείας. Non intellectæ harum vatum prædictiones. Quis negat? & quia nequaquam intellectæ, detortæ, ut fit, in sensum alieniorem. *Viæ meæ, non ut vestræ,* dicebat Dominus. Nec carnalis homo, quæ Dei sunt, percipit omnino. Ipsi Iudæi, quibus aderant Doctores, *Videntes in Israel,* ad intelligentiam harum rerum prælucentes facem, Regnum illud Messiæ, quod omnibus ponitur in confesso, non nisi temporale intelligebant. Atque illi hinc ὁρμώμενοι, in humilitatem Servatoris & ὑπηδυνότητα efferati ferebantur. Nemo miretur, qui hæc ita esse intelligat, Paganos, illo lumine Israelis destitutos, in alia omnia abijsse diversos. Facile fuerat Lentulo, Antonio, Virgilio, Iosepho, alijs ad suum quosque sensum, ambigua vaticiniorum detorquere. *Pluribus persuasio inerat,* ut ex Historiâ *Histor.* 5.

Historiâ Cornelianâ nobis recitat Cardinalis, *antiquis Sacerdotum literis contineri, eo ipso tempore fore ut invalesceret Oriens, profectique Iudæâ rerum potirentur. Quæ ambages Vespasianum & Titum prædixerant. Sed vulgus more humanæ cupidinis, sibi tantam fatorum magnitudinem interpretati, ne adversis quidem ad vera mutabantur.* Neque solum Romani, sed & ipsemet Iosephus in Lege eruditus & Sacerdos, ad Vespasianum hoc oraculum referebat. Iudæi de suâ gente interpretati, ad arma concurrebant: ut Suetonius, Orosius & Egesippus prodidere. *Sed prudentiores,* ait hic, *ad Iesum referendum esse constanter crediderunt, qui in Iudæorum terris secundùm carnem genitus ex Mariâ, regnum suum* (minimè temporale) *per universa terrarum spatia diffudit.* Nativitatem hujus Regis, admirandam & *generationem*, quæ, ut loquitur beatus Leo, *origo populi est Christiani*, multa, magna, admiranda proculdubio, prodigia, & prævia præcesserunt. Illud, cujus meminerat Iulius Marathus apud Suetonium in Octavio cap. 94. nemo Christianus non retulerit ad Iesum Christum, *Naturam, regem parturire.* Ita enim divinitùs comparatum semper fuit, ut mutationes rerumpub. cœlitùs demonstratæ, prævijs quibusdam signis ostenderentur. Nulla retro antiquorum temporum series, parem huic mutationem aliquando vidit vel protulit. Πάντα καινά, disertis verbis, Scriptura notat provenisse; vetera autem præterijsse. *Rerum vices sunt mutatæ, ut & anima nova, & corpus novum: novum adorationis genus, & promissionis novæ: & testamentum, & vita, & mensa, & vestis, & ut uno verbo dicam, omnia nova sint.* Quod mellito Scriptori Chrysostomo observatum est. *Novus enim homo venit in mundum, nova præcepta dedit mundo, & vitæ, nostræ veteri contrarietatem opposuit novitatis suæ*, ait B. Gregor. hom. 32. in Evangel. Multa carminibus suis Sibylla intersperserat, quæ locis disseminata, in unum veluti corpus καὶ ὑφ' ἕν, Lactantius sic congesta, complexus est, vel potiùs Augustinus è Lactantio. *Inserit*, Augustinus ait, *operi suo Lactantius, quædam de Christo vaticinia Sibyllæ, quamvis non exprimat cujus Sibyllæ. Sed quæ singillatim ipse posuit, ego arbitratus sum conjunctim esse ponenda; tanquam unum sit prolixum, quæ ille plura commemoravit & brevia. In manus iniquas*, inquit, *Infidelium postquam veniet. Et dabunt Deo alapas manibus incestis. Et impurato ore expuent venenatos sputus. Dabit verò ad verbera simpliciter sanctum corpus, & colaphos accipiens tacebit. Ne quis agnoscat quod verbum, vel inde venit ut Inferis loquatur, & coronâ spinea coronetur. Ad cibum autem fel, & ad potum acetum dederint. Inhospitalitatis hanc monstrabunt mensam. Ipsa enim insipiens gens Deum tuum non intellexisti ludentem mortalium mentibus: Templi vero velum scindetur, & medio die nox erit tenebrosa nimis in tribus horis. Et morte morietur tribus diebus somno suscepto, & tunc ab inferis regressus ad lucem lævam veniet, primo resurrectionis principio revocatus ostenso.* Multa per dispensationem extraordinariam mortalibus Deus revelavit, quæ vel nec lecta, vel non intellecta, Paulus Orosius *rerum nostrarum*, ut verissimo elogio honestavit illum Baronius, *nobilissimus author* magnam partem collegit, & in unum veluti fasciculum disposuit. Quem virum meliùs, non solùm de Ecclesiâ Dei, sed & de literis humanioribus meritum fateri oportet, quàm ut *mirificam ignorantiam rerum Romanarum* præ se tulerit, quomodo Novatores δοκισόφοι calumniantur. Habuisse volunt illum virum, odiosi alienæ industriæ æstimatores, zelum quidem domus Deï, sed nimiæ fuisse facilitatis, in nugis hujuscemodi credendis colligendisq;. Honorificentius de

de hoc homine, cum Auguſtinus, tum etiam Hieronymus olim prædicabant. Fieri poteſt, (quippeni) ut præſagia quæ intendimus & prognoſtica, quæ plurima tunc temporis contingebant, aliquid aliud directè, & κατὰ σκόπον πρῶτον collimaverint, eique eventu liquidò ſatis reſponderint. Quid tum verò? Non ſunt ita diſpenſationes divinæ in anguſtum cogendæ, coarctandæve, quaſi ἓν πρὸς ἕν, & non πρὸς πλείω divina deſtinaſſet οἰκονομία. In Scripturis interpretandis, poſito qui primus eſt, & ſecundùm literam, ſenſu, aliæ deinceps interpretationes indè, ſervatâ, quæ eſt fidei, analogiâ, deduci, conſtrui, & poni poſſunt. In operibus divinis quoque conſtituendis, quidni eadem proportio debeat obſervari, ut quiſque in ſuo ſano ſenſu abundet? Quocirca laudandum eſt, & amplexandum Cardinalis apophthegma illud ſect. 27. in Apparatu. *Haud adeò novum mirumve erit, ſi, quæ in Auguſto contigerunt, eadem Chriſti adventus præmonſtrandi cauſa obveniſſe dixerimus. Quippè qui ſciamus, eundem Chriſtum in Cyro Rege Perſarum, fuiſſe expreſſum. Vt de illo dixerit Dominus, Aſſimulavi te mihi, & non cognoviſti me. Quocirca, & Paſtorem illum, & unctum Domini compellavit,* Eſay 45. 28. *Nec quicquam impedit quo minus paria de Auguſto Cæſare, & dici queant & excogitari, & ſecundùm illum, cum acciderint, exponi.* Anno urbis conditæ 714. Aſinio Pollione, & Domitio Calvino Conſ. quo anno regnum Iudæorum concedente Senatu, Herodes Idumæus capeſſivit, Romæ è Tabernâ meritoriâ Tranſtiberim, oleum è terrâ erupit, fluxitque per diem integrum. Sine intermiſſione? Paulus Oroſius de iſto ſigno ait: *Quo ſigno, quid evidentius, quàm quod in diebus Cæſaris, toto orbe regnantis, futura Chriſti nativitas declarata eſt? Chriſtus enim unctus interpretatur. Itaque cum eo tempore quo Cæſari perpetua Tribunitia poteſtas decreta eſt, Romæ fons olei per totum diem, defluxit. Sub Principatu Cæſaris Romanoque imperio, per totum diem, hoc eſt, per omne Romani tempus Imperij, Chriſtum, & ex eo Chriſtianos, id eſt, unctum & unctos, de meritoriâ tabernâ, hoc eſt, de hoſpitali, largâque Eccleſiâ, affluenter, atque inceſſabiliter proceſſuros.* Poſtillatores in anno lapſi ſunt: etiam & in ordine, & miraculo enarrando. Fontem aquæ aiunt converſum in oleum. Quaſi fons ille aquam prius ſcaturiiſſet: ubi nullus erat prius omnino fons. In anno lapſi: quaſi anno natali hoc contigiſſet, cum ante XXXVIII. annos prius eveniſſet. Sed veritas prognoſtici non impeditur, propter eventum ita olim completum. Neque enim vaticinia & prædictiones ita ſunt ad calculos ſtrictè devocanda. Eſto igitur, erraverit Abulenſis, qui factum hoc prodidit, memoriâ lapſus, ipſo die, ad veſperam, Natalitio. Non erravit Oroſius, qui quod factum, tum cum factum, Chriſtum Domini pronunciat deſignaſſe. Eſto, multa de numero prodigiorum quæ vel ſub id temporis contigiſſe commemorantur, falſa, ficta, præſtigia fuerint, φαινόμενα μὲν, οὐκ ὄντα δέ: ideóne per omnia Spiritus ille nequam, miſeris mortalibus illudebat? Credat ille, qui & Moſen præſtigiatorem credet, eo quod per magicas ſuas præſtigias, Iannes & Iambres reſtiterunt Moſi. Vera miracula unius Dei eſt præſtare; opus ſcilicet omnipotentiæ θαυματουργεῖν. Vel ejus qui accepit ab eo poteſtatem. Sed Poteſtas illa, mi vir erudite, etiam non vocatis, etiam non Chriſtianis, etiam Antichriſto, etiam Diabolo per Deũ, ſæpiùs occultè, ſemper juſtè, communicatur. Specificantur, agnoſco, â fine

miracula. Verè narras, Diabolum, & Diaboli ministros nunquam ad bonum finem sua miracula direxisse. Quid si autem, nec tu negaveris, quin eadem ipsa Deus, invito Diabolo & reluctante, quasi obtorto collo, in bonum finem relata & transacta tulerit? Nec tu unquam effeceris, quæ portenta olim & prodigia inter Paganos contingebant, ope & operâ, administri Diaboli fuisse omnia consummata. Non eget Iesus Christus Diabolo præcone. Nec sponte fungitur hoc munere Diabolus, nisi ut in fraudem deductos φενακίζοι. Ille tamen coactus,& reluctans, testimonium non raro veritati perhibet. Sed hæc à Te dicuntur, erudite vir, quasi esset in confesso positum, id quod non est: omnia illa miracula Orosio commemorata, præstigias esse: cum falsus tamen fueris in præcedentibus, *Pleraque falsa*; non omnia: Quædam autem, *fortasse vera*. Scio nonnulla commemorata, quæ ego quoque tecum præstigiarum albo sum & ascripturus. Sed inter præstigias, rei narratæ, non rei gestæ. Hoc est, fuisse commenta dixerim posterorum, nullo modo, vel per Diabolum, olim repræsentata. Abulensis, Bonaventura, Petrus de Natalibus referunt vineas Engaddi illâ nocte, quâ natus est Iesus Christus floruisse, & fructum balsami protulisse. Fabula ἀδέσποτος: otiosi cujusdam cerebri figmentnm, veteribus planè inauditum. Alij commemorant ignem de Cœlo per illam noctem decidisse; & Sodomitas per terrarum orbem universum propagatos, delevisse. λῆρον λήρει: alij fabulam confinxerunt de Sibyllâ quadam apud Augustum, & Mariâ sublimi in aëre cum puerulo Iesu, quomodo nunc picta repræsentari solet beatissima Virgo. Hanc merito ridet, & exibilat Exercitator: Baronius veluti levigat, & interpretatione quadam emollit. Nimium, non dicam credulus, sed certè clemens, qui diris omnibus non devovit stultissimi commenti vanitatem. *Hujus antiqui Patres non meminere*, inquit Iesuita Barradas, Qui fabulam ita refert, ex Innocentio tertio & Antonino. *Natus est Christus eo tempore quo erat Pax in toto orbe. Quod nunquam contigerat à tempore Numæ Regis Romanorum secundi* (& tamen hoc falsum est de Iano clauso) *usque ad tunc* (Bis antea clauserat Augustus.) *Sed semper fuerunt Romani in prælijs, nisi per unum annum. Quod Romani industriæ Octaviani tribuentes, voluerunt eum ut Deum venerari: sed Imperator non assensit. Cumque populus super hoc ei importunus esset, Sibyllam prophetissam advocavit, scire volens per oracula ejus, an alius eo major nasciturus esset. Cum ergo in die Natalis Christi, concilium super hanc rem convocasset, & Sibylla in camerâ Imperatoris oraculis insisteret, in die mediâ circulus aureus apparuit circa solem, & in medio virgo pulcherrima, puerum gestans in gremio. Quod Sibylla Cæsari ostendit, eique dixit, Hic puer major est Te, & ideò ipsum adora.* Hæc & alia Petrus de Natalibus: Quæ cum sint stupidissimi cerebri rejectamenta, magnus ille nugator Bulengerus, piè credit. Et Baronium quoque piè credidisse vult persuadere. Sed nimis est ille credulus: nimis obesæ naris, si hæc credat tam sine sale, & sensu consarcinata. Turbatur vehementer de Sibyllâ, quæ in rem præsentem affuisse dicitur: uti quoque & Baronius turbat. Et in apparatu hic respondet, *sic accipiendum, ut ea ipsa Augustus, à Sibyllâ, hoc est Sibyllinis carminibus, quæ Sibyllæ nomine à majoribus citari consueverant, acceperit, non autem à Sibyllâ, quasi adhuc vivente vate.*

Certè

Certè non. Nam ante multa retro sæcula vox facta fuit,& prætereanihil. Sed responsio non satisfecit, ne quidem nugacissimo Bulingero: Sibyllam advocavit, faciunt λογολεσχαί; Sibylla advocata in cameram imperatoris, Oraculis insistebat. Itaque deserit Baronium, &, *Fuit*, inquit, *antiquis moribus mulier, quæ instinctu Dei, Augustum monuerit.* Et cur non clare hoc pronuntiarunt illi, qui præmansam tibi fabulam Infanti in os inseruere? Certè nimis Græcus non est hic nugator, Casaubonus,sed tute potiùs qui, *quicquid Græcia mendax, Audet in Historiâ pie credes, quod ad gloriam* Dei (qui tamen à mendacijs non quærit suam gloriam)tibi, tibique similibus, sit licet ἀνηδέστατον, videtur conducere. Cautior Barradius, cui suspecta fictio. *Si verum fuit signum, quod me latet, dicta est Sibylla fœmina aliqua Sybillis similis quæ Augusti ætate vivebat.* Hæc tamen σκωπτίσματα otiosorum hominum, non debent præjudicari signis alijs, quæ & cum sensu communi constant, & secundùm Historiæ fidem contingebant, & à Christi servatoris ἀνδραγαθήμασιν proportione quâdam non abhorrebant. Quid vetat credere οἰκονομικῶς factum apud Deum, quod fecisse Augustum ἱστορικῶς certum est? *Indecoras adulationes repressit, & insequenti die, gravissimo corripuit edicto, Dominumque se posthac appellari, ne à liberis quidem aut nepotibus suis, vel seriò vel joco passus est:* ut Suetonius narrat, cap. 53. Unum enim habemus Dominum: & cum ab illo recesserimus, non est alius. Cujus nomen, *Rex Regum, & Dominus Dominantium.* Cur non credi liceat, οἰκονομικῶς factum, quod à Suetonio effectum commemoratur, quòd Augustus tabulas veterum ærario debitorum, præcipuam calumniandi materiam, exussit? Σεισαχθείαν enim ille D. Iesus introduxit, cùm vice nostrâ rigidissimæ divinæ justitiæ satisfacturus, Chirographum quod contra nos habebatur, cruci suæ suffixum vacuavit. Ianum clausum ab Augusto commemorant ter. Ab ortu urbis ad Augustum bis tantummodo clausum, legimus. Clausum verò refert Paulus Orosius (proculdubio scriptis innixus quæ nunc non extant,) per duodecim annos præter propter, quo tempore Chistus mundo innotuit revelatus. Baronius dissentit cum Dione. *At ego non tantam fidem,* inquit Barradius, *ijs qui circumferuntur fastis, aut Græco Dioni tribuo, ut propterea discedam à sententia, gravis & antiqui Scriptoris Orosij:* In quâ sententiâ fuit etiam Exercitator. *Veteres autem revolvamus historias, & inveniemus, usque ad 28. annum Cæsaris Augusti, cujus* XLI. *anno Christus natus est, in toto terrarum orbe fuisse discordiam, & singulas nationes contra vicinas gentes arsisse studio præliandi, ita ut caderent, & cæderentur. Orto autem Domino salvatore, quando sub Præside Quirinio prima est in orbe terrarum facta descriptio, & Evangelicæ doctrinæ Pax Romani Imperij præparata, tunc omnia bella cessaverint. Et nequaquam per oppida atque vicos exercebantur ad prælia, sed ad agrorum cultus militibus tantùm, Legionibusque Romanis contra barbaras nationes bellandi studio delegato.* Hæc Hieronymus ad cap. 2. Esaiæ. Neque est qui difficulter credere velit hoc summo Dei beneficio, providentiâ, & prudentiâ factum, eo quod Rex Pacis, regnum Pacis, ad opus Pacis peragendum, inter Homines Pacificos, & bonæ voluntatis,in æternum erecturus, cum nos Patri suo esset reconciliaturus, utraque unum debebat facere: & par erat, ut in pacis plenitudine generatio ipsius mundo innotesceret; quando impletus est Angelorum ille concentus, *Gloria in excelsis Deo, & in terra Pax hominibus bonæ voluntatis.* Ideò *in diebus ejus orta est Iustitia, & multitudo Pacis:*

quod notat idem Hieronymus è Scripturis. Neque fovet ille ſuam ſolitariam opinionem: cæteri cum eo conſpirant Patres. Sed non fortaſſe, contendent hic eruditi viri: illud ferre nullo modo poſſunt, quod Baronius Illuſtriſſimus affirmat, *Proximè antedicta tempora, illuſtriſſimum totoque orbe celeberrimum Apollinis Delphici Oraculum occluſum fuiſſe:* nec ultra uſitata reſponſa dediſſe horreſcente Dæmone, ut qui optime noſſe poterat mala ſua annuntiari. Et quamvis hoc videatur & affirmare, & confirmare M. Cicero, tamen refellitur Cicero ab Hiſtoriâ; atque ita laborat inopiâ teſtimonium, hoc effatum Cardinalitium. Aut ſaltem benignâ expoſitione, in ſenſum deducendum eſt, commodiorem: ut non de defectu Oraculorũ, ſed mutatione quâdam circumſtantiali veniat intelligendus. Nimirum, ἐμμέτρως reddi deſijſſe, non tum reddi penitùs oracula deſijſſe. Ait enim, *Iſto modo reddi,* & tamen hoc falſum eſt. Nam & Oribaſio, & Iuliano & alijs datum ἐμμέτρως legitur oraculum. Et Iupiter Belus atque alij, etiam poſt Auguſti tempora, nedum Ciceronis, erant vocales. Illud Macrino datum ἔμμετρον.

Ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί.
Σὴ δὲ βίη λέλυται, χαλεπὸν δέ σε γῆρας ἱκάνει.

Ita futilis eſt evaſio, *non penitus dari deſierunt oracula, ſed tantum* ἐμμέτρως *dari.* Verum eſt quod obſervat Bulengerus, *Si M. Tullius audiendus ſit, etiam Pyrrhi temporibus Apollo verſus facere deſierat.* Ordinario modo ſcilicet, & quâ priùs frequentiâ: non tamen penitus & in totum. Nam quod raro fit, cum ſæpiùs & de more olim aſſueverat fieri, id verò deſijſſe fieri, nec ineptè, dici poteſt. Quanquam ego per ætatem Ciceronis, Auguſtique, penitùs Oracula obmutuiſſe crediderim, temporibus illis interciſa, quibus magnum illud Dei myſterium, Mundo erat revelandum, adque illa tempora accommodatiſſimum referri potuiſſe oraculum; quod vi coactus, & quaſi invitus Apollo effudit, ſive Auguſto χρηζομένῳ ſeu alicui alteri, neque enim refert.

Ἑβραῖος κέλεταί με Θεὸς, μακάρεσσιν ἀνάσσων,
Τὸν δὲ δόμον προλιπεῖν, καὶ ὅδον πάλιν αὖθις ἱκέσθαι.

Αὖθι λοιπὸν ἀπὸ δόμων ἡμετέρων. Hoc oraculum non inventum à Suidâ vel Nicephoro, vel Cedreno, fatentur qui fidem illius elevare contendunt. Fatentur accepiſſe eos à Georgio Monacho qui debebat Euſebio illud ipſum. Euſebium hoc commentum fuiſſe non audent dicere: qui tamen, quod nemo ſanæ mentis auderet, doctiſſimo viro derogant, & antiquiſſimo, propter hoc ipſum Oraculum fidem. Quis non indignetur, qui à Ioſepho Scaligero, & Iſaaco Caſaubono non placet Pythiam ab Auguſti ſeculo, vel anterius verſibus loquutam, ideò confictа fuiſſe, neceſſe ſit, omnia ab antiquis Eccleſiæ proceribus, nam id volunt, oracula & reſponſa quæ ab illo ævo, in libris literiſque inveniuntur? Diverſimodè effertur hoc oraculum: eſt ergo adulterinum? Apagè nugas. Sunt enim conficta & adulterata, & pſeudepigrapha veterum authorum ſcripta, ubi diverſitas Lectionum reperitur? Nam certè non variat apud Suidam ſenſus, ſed nec magnopere verba diſſentiunt, apud Suidam & alios, ab ijs quæ legebantur, vel ſaltem noſtris Criticis legi videbantur debere, apud Georgium vel Euſebium. Certè poſt Auguſti ſæculum, Pythiam non deſijſſe Oracula reddere multa ſunt quæ probant apud Hiſtoricos. Ægrè tamen, & veluti

veluti reluctantem dedisse declarant quæ sunt apud Theodoretum Lib.3. cap.9. de Iuliano: Αὐτὸς δὲ τὸν Πύθιον, τὸν Δαφναῖον ἱκετεύει δηλῶσαι οἱ, τὰ ἐσόμενα: ὁ δὲ τοὺς γειτονεύοντας νεκροὺς ἔφη ἐμποδὼν γίνεσθαι (sancti Babylæ Martyris corporis relliquias intellexit) τῇ μαντείᾳ, καὶ χρῆναι τούτους πρότερον εἰς ἕτερον μετατεθῆναι χωρίον, εἶτ᾽ οὕτως ἀπαγγεῖλαι τὴν πρόῤῥησιν. Οὐ γὰρ ἂν εἴποιμί τι, μὴ τοῦ τεμένους ἐκκαθαρθέντος. Hæc fassus est Apollo Daphnæus apud Antiochiam: nihilo vocalior aut potentior Delphis, ut opinor. Deus autem qui in Sanctis suis adeò admirabiliter operabatur, an credendus est in filio suo jam vicino, jam appropinquante, minorem exeruisse virtutem & potentiam? Abjectè nimiùm de Deo sentiunt, qui non fidem adhibent magnalibus istis & potentiæ brachij excelsi. Erravit in Cœnâ δωδεκαθέῳ Baronius; qui quę semel fuit celebrata, quasi repetitam ab Augusto refert, *Pro Apolline solebat discumbere.* Non excuso erratum. Sed qui lapsus memoriâ est in Suetonio recitando, omnino verum tenuit de defectu Oraculorum. Concludo cum Origene contra Celsum, *Lib. vij.* Ἡμεῖς δὲ οὐδὲν μὲν τεθείμεθα λόγῳ τὰ ὑπὸ τῆς πυθίας ἢ δωδωνίδων, ἢ κλαρίου, ἢ ἐν Βραγχίδαις, ἢ ἐν Ἄμμωνος, ἢ ὑπὸ μυρίων ἄλλων λεγομένων θεοπρόπων εἰρημένα. τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ἐν Ἰουδαίᾳ προφητευσάντων τεθήπαμεν, ὁρῶντες ὅτι ἄξιος ἦν, αὐτῶν ὁ ἐῤῥωμένος καὶ εὔτονος, καὶ σεμνὸς βίος; πνεύματος Θεοῦ προφητεύοντος καινῷ τρόπῳ, καὶ οὐδὲν ἔχοντα παραπλήσιον ταῖς ἀπὸ τῶν δαιμόνων μαντείαις. Illorum tamen testimonia libenter arrepta, in rem nostram, contra ipsos authores, utpote invitis expressa, adhibemus. Cum vel unius adversarij testimonium, apud æquos rerum æstimatores magis premat; quam multorum, qui vel à partibus stant, vel non componuntur ex adverso responsiones.

EXERCITATIO V.

Sect. I.

Nobilitas triplex. Christus in omni genere εὐγενέστατος. Iudæ tribus variæ ὑπεροχαί. Omnes propter Christum. Virgo Maria porta clausa: radix Iesse. Quæstio de genealogia Christi per Iosephum, omissa per Casaub. qui ob id reprehenderat Baronium. Patrum de illâ sententiæ. Baronij sententia de connubio tribuum, non satisfacit. Virgo hæres, ut videtur. Non pauperrima. Cur in stabulo peperit.

MAgnum magna decent. Itaque fieri non poterat, quin unus è multis non esset, sed præcipuus inter omnes, in cujus adventum hæc magnalia Dei apparabantur. Nasci à Principibus fortuitum est. Et totum hoc, quod vocant homines, εὐγένειαν, generis splendorem, majorum titulos, inanes sunt plerunque strepitus, & ventosorum hominum crepitacula inania & mormolycæa. *Stemmata quid faciunt?* ait ille: Rectè. *Si coram Lepidis male vivitur.* Homines notos magis quàm nobiles, licet & nobilitatem *longè repetant longéque revolvant,* ridiculos potiùs, quam suspiciendos digito monstramus, & execramur. Verum est quod sciscit beatus Ambrosius, fateor: *Non solum mores in ijs qui prædicabiles sunt, sed etiam Parentes oportere laudari.* Illud tamen ita intelligendum est, *Vt veluti transmissa, immaculatæ puritatis, hæreditas,* quod ait idem, *in ijs quos volumus laudare præcellat.* Libenter agnoscimus quod ille dixit, verum. *Nobilitas sola est atque unica virtus,* Et tamen in confesso ponitur Rem ab accidentibus minimè constitutam, utpote quæ accedant constitutæ, cum illorum Esse, ut loquuntur, sit Inesse, tamen jam constantem, multum ab illis, coloris, gratiæ, dignitatis, & splendoris acquirere. Virtutem suspicimus & admiramur, etiàm penes Thersitem repositam παγκατάδηλον: & tamen, *Gratior est pulchro veniens de corpore virtus.* Nobilitatem, à Gregorio Nazianzeno triplicem memini constitutam. Unam quæ supernè originem traxit. Quâ quidem, si consideremus, omnes peræque Nobiles sumus: quippè creati ad Dei imaginem. Alteram quæ à sanguine proficiscitur: cujus ratione, haud quidem scio, an quisquam Nobilis dici possit, cum corruptione

In Luc. 1.

Orat. 28.

corruptione conſtet. Tertia à virtute agnoſcitur, cujus vel uberius vel exilius participes efficimur, prout divinam imaginem, vel integram ſervaverimus, vel corruperimus. Ita ille, pluribus quoque rem eandem proſecutus. Certè totum illud quod homines εὐήθεις ſolent εὐγενὲς, æſtimare, eſt potiùs παράκκομμα & παραχάραγμα, quam Θεοῦ νόμισμα, ut cum Ignatio loquar. Is cujus cauſsâ hæc inſtituta eſt de Generis & Nobilitatis laude περιπαραστικὴν, & nobilis erat ultra omnes olim, Nobilitate quæ in Nobis eſt: Imago & character Dei gloriæ. *Deus enim Dei Filius, de ſempiterno & Ingenito Patre unigenitus, & ſempiternus, manens in formâ Dei, & incommutabiliter atque intemporaliter habens non aliud Eſſe quam Pater, formam ſervi, ſine ſuæ majeſtatis detrimento accepit*, ait B. Leo, *ut in ſuâ Nos proveheret, non ipſe in noſtra deficeret.* Item Nobilitate, quæ *ad Nos* pertingit, præcipuum & εὐγενέστατον, de *femore Iacob* deducebat. Semen mulieris, ab initio dierum compromiſſum. Semen Abrahæ in Iſaaco ſeparatum. Stella Iacob: Leo de Iuda: ſtirps de Ieſſe. Filius David, Sanctum illud, de Spiritu Sancto conceptum, natum de Mariâ Virgine. Tertio, & Nobilitate quæ *à Nobis*, ad omnem poſteritatem propagari ſolita eſt & diffundi, τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμὲν, Electi, Uncti, Sacerdotes, Reges ad omnia ſumma præordinati. Quod ad illam attinet ſecundo loco poſitam, à Iacobo per Iudam, & Davidem Nobilitatem; amplectimur illa, non ſolum verè ſed & rotundè, & eleganter dicta à Baronio, *Venturus in mundum Dei Filius verbum Patris, cujus generatio inenarrabilis Eſaiæ 53. ex genere Abrahæ, tribu Iudâ, & ſtirpe David, ut ex diſpoſitione divini conſilij fuit ordinatum, delegit humanam carnem aſſumere, & ſimilis nobis per omnia, abſque peccato, homo fieri.* De quo imprimis tenendum eſt quod habet Paulus VII. ad Hebræos 14. Πρόδηλον ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ Κύριος ἡμῶν. In cujus rei gratiam, Prærogativam illa tribus in filijs Iſrael, primogenituræ adepta fuit, ut regnum in Iſrael ei deberetur. *Iuda te laudabunt fratres tui*, & quæ ſequuntur, jam morti proximus vaticinatur divinus Iacob. *Meritò ſe circa gratiam Iudæ effudit ſanctus Iacob: & ad Iudam dirigi videtur alloquium; ſed Iudas ille poſterior, id eſt Chriſtus, exprimitur, qui ex illa tribu naſcebatur*; ut obſervat Ambroſius, de Benedictionibus Patriarcharum. Obſervant Patres, Præſtitiſſe hanc tribum multitudine hominum. Et certè verum eſt, ut conſtat tum ex initis rationibus apud Davidem per Ioabum: & etiam per Moſen in deſerto: In typum multitudinis Catholicæ Eccleſiæ, quæ cum olim ſterilis haberetur, peperit filios, ultra fætantem Synagogam. Erat ipſe Iudas vir fortis: tribus ipſa fortitudine præcellebat. *Catulus Leonis Iuda: ad prædam fili mi aſcendiſti.* In bellis Canaan, Ioſuâ defuncto: & adverſus Benjamitas, tribui Iudæ dictum à Domino, *Aſcendat princeps.* Fabulam huc ſpectantem Hieronymus recitat, & quidem ut fabulam Iudæorum. *Tradunt*, inquit, *Hebræi hujuſcemodi fabulam, in exitu Iſrael ex Ægypto, quando ex alia parte mons, ex aliâ mare rubrum, & ex alia Pharaonis cingebat exercitus, & incluſus ille populus tenebatur, cæteris tribubus deſperantibus ſalutem, & reverti in Ægyptum cupientibus, ſolus Iudas ingreſſus eſt mare.* Hæc in Comment. ad Hoſeæ XI. Hieronymus, ſomnium referens Rabbinicum. Stultum eſt enim quod ſic narratur, illud quod ſequitur, tantum non Impium, *Vnde & regnum meruit accipere.* Regnum enim meruit propter Davidem, à quo Chriſtus. Propter quem, & hanc

Hom. 4. in Nat.

hanc & alias adepta eſt illa tribus prærogativas. Sed ingreſſa eſt illa tribus mare princeps, ſi tamen princeps eſt ingreſſa, quia, 'quod certum eſt, ducebat primam aciem. Illam ducebat, propter Chriſtum. Conſiderandum & illud eſt imprimis, in hanc tribum cæteras omnes tandem coaluiſſe. Et qui de Ruben, Ioſeph, Levi, cæteris originem generis derivabant, nihilominus de Iudâ Iudæi dicebantur. A captivitate, Ioſephus docet, hoc inſtitutum ad Chriſtum, ad hæc ipſa tempora durat, cum jam confuſæ ſint origines, nec diſtinctæ habeantur Genealogiæ in Iſrael. Τεκμήριον δὲ, fore ut confluerent ad Ieſum Chriſtum undecunque, tota illa mortalium univerſitas, & in novum illud nomen cooptarentur, quod impletum videmus per noviſſimos hoſce dies, cum ubique de Chriſto dicantur Chriſtiani. Poſtremò, & Hebræum nomen Iehudah quatuor omnes literas in ſe continet, quibus nomen illud Dei ἀνεκφώνητον, à numero literarum quaternario tetragrammaton dictum, ſcribebatur. Additâ inſuper literâ Daleth, quæ janua vel porta eſt. *Quæ autem eſt hæc porta, niſi Maria? per quam Deus ille noſter omnipotens, factus Emmanuel, nobiſcum Deus intravit in hunc mundum.* De qua beatiſſimâ θεοτόκῳ, illud Ezechielis cap. XLIIII. interpretantur, *Porta hæc clauſa, non aperietur: & vir non tranſiet per eam, quoniam Dominus Deus Iſrael ingreſſus eſt per eam, eritque clauſa. Ideo clauſa,* ait Ambroſius, *quia virgo.* Hæc ad Orientem (in Ezechiele) reſpiciebat, quoniam verum lumen effudit, quæ generavit Orientem, peperitque nobis juſtitiæ ſolem. Orta eſt illa de tribu Iudæ, quam *florem de Ieſſe,* Spiritus Sanctus per Eſaiam, quod teſtantur vetuſti Patres, nominavit. *E radice Ieſſe ortus eſt Chriſtus,* inquit Iuſtinus Martyr. *Editus etenim eſt ex virgine, oriundâ è ſemine Iacob, atque ita Ieſſe inter priſcos proavos, juxta hoc oraculum habuit,* In 2. Apol. & poſt illum, Latinorum Patrum tamen antiquiſſimus, Tertullianus: *Et quoniam ex ſemine David, genus trahere debebat virgo, ex quâ naſci oportuit Chriſtum, evidenter Eſaias propheta in ſequentibus edixit, Et naſcetur virga de radice Ieſſe, quod eſt Maria: Et flos de radice ejus aſcendet.* Contra Iudæos cap. 9. Ambroſius deinceps. *Radix Ieſſe Patriarchæ, Familia Iudæorum. Virga Maria. Flos Mariæ Chriſtus, qui bonum odorem Fidei toto ſparſurus orbe, virginali ex utero germinavit, ſicut ipſe dixit, Ego flos campi, & lilium convallium. In hoc igitur Spiritus Sanctus virgæ regalis flore requievit.* Lib. 2. de Spiritu Sancto cap. 5. Nec diſſimilia Hieronymus in Eſaiæ XI. Leo in Serm. IIII. de Natali Domini. Beda, & qui ſuperſunt plures. Quod pertinet ad Davidicam ſtirpem, ex eâ progenitam eſſe ſanctiſſimam Dei genetricem apud omnes Catholicos in confeſſo eſt. Veriſſimè vir illuſtris in apparatu. Quo modo tamen illud fieri potuit, cum diverſimodè rem deducant Evangeliſtæ, quæſitum eſt. Et res eſt certè non tàm proclivis quàm eſt imber cum pluit, cum genealogiſtes ille ſacer concludat, Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωσὴφ τὸν ἄνδρα Μαρίας ἐξ ἧς ἐγεννήθη ὁ Ἰησοῦς, ὁ λεγόμενος Χριστός. Expectaret fortè quiſpiam ut diceretur, *De quo nata eſt Maria mater Ieſu.* Nam quid Ioſephus ad illius ſtirpem, cum de matre carnem Dei filius, & non de Patre, induerit homo factùs? *Nobiliſſima hæc quæſtio eſt & vetuſtiſſima,* inquit Exercitator. Rectè. Nam Metonis annus eſt, cum de ea inter doctos diſceptatur. Reprehendit Annaliſtam Exercitationum author, quòd nimius cum ſoleat eſſe in rebus nihili, graviſſimam quæſtionem vix attingit. Ipſe non minùs reprehendendus

dendus quod tantummodo, *Quædam de hac perstrinxerit:* quasi de totâ illâ quæstione alias accuratè acturus, si credere fas est. Cum Philologis hodiè nostris sit in more positum, comperendinare scriptiones, ubi hæret ipsis aqua: & velle videri libenter ea tractasse quæ non intelligunt, nisi quod vel tempore excludantur, vel in tempus aliud magis opportunum differrent. Prudenter tamen Cardinalis, & fortassis ex sententiâ Apostolicâ genealogicis quæstionibus occupari noluit, cum *meritum fidei eo magis augeatur, quo illa credit, quæ Scripturæ docent, licet modum non doceant quo esse illa ita vera, quo commemorantur, probetur.* Quid nobis cum Iosepho negotij fuit apud Evangelistas, qui Iesu Christi stirpem per Mariam matrem à Davide deduci desideramus? Respondet Hilarius, Can. 1. in Matth. *Quod Iosephi potius quam Mariæ nativitas recensetur, nihil refert.* Cur vero? *Eadem est enim utriusque tribus atque una cognatio.* Hoc quidem constat apertissimè. Sed quomodo per seriem illam genealogicam constabit tamen? de ὅτι, nulla est quæstio. De modo, lis vertitur, & controversia. Neque quicquam tamen addit hic Ambrosius. Ait enim, *Noli mirari quod Iosephi origo descripta sit, cum in Iosephi origine etiam Mariæ origo contineatur.* Plus lucis habemus, ab Emisseno qui dicitur Eusebio, Hom. in Nativit. Mariæ. *Manifestissimè comprobatur, & Ioseph, & beatam virginem Mariam de eâdem tribu fuisse.* Tum vero addit. *Sed ideò per Ioseph Evangelista generationem texere voluit, quoniam usus est ubique sanctarum Scripturarum, per viros semper, & nusquam per fœminas, generationis seriem ordinare.* Quam desumpsit ille, quisquis author erat, ab Hieronymo, cujus ista sunt in Matth. 1. *Cum Ioseph non sit pater salvatoris, quid pertinet ad Dominum generis ordo deductus, usque ad Ioseph? Cui respondemus primum, non esse consuetudinis Scripturarum, ut mulierum in generationibus ordo texatur.* Quod illius responsum verissimum est. Addidisset, *Neque consuetudinis Iudæorum.* Citant enim è Rabbinis, *De hac vel illâ tribu propter matrem nemo dicitur, sed propter Patrem.* Et quod pluris est, è Iosepho, *Hierosolymam mittunt conscribentes à Patre nomen nuptæ & antiquorum progenitorum:* 1. contra Appionem. Nondum tamen λύσις. Restat enim: Quomodo constabit Mariam de Iuda genus derivasse, eò quod vir ejus Ioseph de Iuda fuit? Solvit Cardinalis, quam verè autem, quam minùs rectè dispiciemus, solvit tamen: Nimirum illud ideo factum, *Quod certum & exploratum habeatur, nec fœminæ alterius tribus virum, nec viro alterius tribus fœminam, sibi matrimonio jungere, licuisse, id jubente divinâ Scripturâ & dicente: Num. ult. ver. 6. Nubant quibus volunt, &c.* Sed non demonstratur, ait Exercitator. Verè. Quod ut ita esse pateat; de Connubijs hic aliquid Israeliticis interserendum esset, si non illo labore jam defuncti, ubi de genere Macchabaïco agebatur, actum hic agere non deberemus, nec recoctam cramben reponere. Duos tamen parietes Cardinalis, unâ & eâdem fideliâ dealbat. Nam, & Iosephum ideo docet, & non Mariam, genealogica descriptum narratione ab Evangelistis, quòd cum necessariò deberent esse uxor & maritus contribules, posito Iosephum de Iudâ extitisse, & Mariam quoque eâdem tribu prognatam, sequatur. Et secundo loco, Elisabetham de tribu Levi, cognatam Mariæ, de Iuda diceretur, non

ob aliam causam, quam quod, de gratiâ speciali, sacerdotali tribui Dominus Deus indulserat, ut contrahere posset matrimonia cum Regali: Planissimè ἀδέσποτος indulgentia: vanissimæ sententiæ subnixa. Illud de Iosepho verum est: de Mariâ verum: fuisse hunc & istam contribules. Testatur hoc abundè Scriptura sacra: sed non persuadet ratio Baroniana. Fatendum est Iosephum virum justum nullo modo Legi contrarium perpetraturum. *Nequaquam justus iste pateretur*, Chrysostomus ait rectè, *uxorem sibi aliundè quàm quod Lex patiebatur eligere.* Cui & Ambrosius item subscribit, *Nec potuit justus facere contra id, quod Lege præceptum erat.* Verùm enim verò, *Hæc Lex*, ita mitigat Eusebius Emissenus, *etsi fortassis non ad plenum ab alijs observabatur, ab alijs tamen mulieribus custodiri necesse erat, quæ, quando fratres non habebant, Parentibus suis succedebant in hæreditatem.* Necesse est igitur, quò constet sibi Legis ratio & observatio in connubio Iosephi & Mariç, ut dicamus beatissimam Virginem in defectu masculorum, paternam crevisse hæreditatem: vel solam, vel cum sorore unâ, aut etiam pluribus. Ut non abhorreat saltem a probabilitate, quod non nemo, è mediæ ętatis scriptoribus, memoriæ prodidit, beatā Virginem habuisse suæ possessionis ædes Galileanas, apud Nazareth, cum Iosepho desponsaretur. Certè audiendi minimè videntur, qui tantum non mendicos Mariam & Iosephum commenti sunt, atq; illo utuntur, inter cætera, argumento, quod cum esset Bethleemi cum marito describenda, partui vicina, peperit filium suum primogenitum, & fascijs involutum in prçsepi reclinasset. Mirum non scripsisse, & fascias illas ῥακώδη φορήματα, hinc indè mendicatas corrasisse, & victum ostiatim collegisse. Inepti homines, qui Christi Deï exinanitionem, usq; eo deprimunt, quo eum descendisse, nec Scriptura affirmat, nec Traditio. Certè quod sequitur in beato Historico aliud docet, Non illis defuisse quo conducerent locū in Diversorio: Sed defuisse locū, quem, cum tardius advenerant, conducere non poterant, utpotè jam præoccupatis omnibus. Atq; hoc, certò constitum esset Mariam adijsse paternam hæreditatem, quod ego quidem verum esse, arbitror, omnino sequeretur ἀποδεικτικῶς, non nisi viro de judâ copulandam. Iussit hoc Lex, vir justus Ioseph, sanctissima fœminarum Maria, non habuissent insuper divinā Legem, sed per omnia eandem observassent. Cum sit hoc incertum, utcunque probabile, non debuerat Baronius hoc unico contentus esse effugio, de Iosephi, & non Mariç contextâ per Evangelistas genealogiâ. Nam & mulieres alienigenæ in hâc ipsa genealogiâ recensentur, Rahab, Ruth, Bethshaba: & poterat dici, satisfactum Legi, si Maria etiam hæres elocata fuisset viro de tribu Iudâ, utcunque de Davide non descendenti. Cum inter millia Iudæ, unica esset, & fortasse non populosissima familia David per illas rerum vicissitudines. Vidisset Baronius an non ipsi potius descendendum fuisset in sententiam illam, quam ut omnium aliarum simplicissimam, viri eruditi olim amplexi sunt, quæ statuit, Mathęum paternam Christi genealogiam & putatitiam, hoc est, Iosephi contexuisse. Lucam verò maternam, quæ ascendit altius, & in ipso Deo terminatur per Adamum. Certè non excuso doctissimum Cardinalem, qui vel penitus non omisit hanc quæstionem, vel satis habuit in incertis et trivialibus hærere.

Sect. II.

De Parentibus beatæ Virginis, multa variè, ineptè, falsò traduntur. E Traditione. Ab Hæreticis. Ioachin & Anna. Hæc an è matre Sacerdotis filia, ut esset consobrina Elisabethæ. Manichæorum: Seleuci, commentum. Baronius refellit. Non solidè. Epiphanius princeps Annam & Ioachimum nominavit. Correctus ejus lapsus.

CUjus generatio, licet de æternâ dictum fuerit, inenarrabilis in illius origine temporali, non est mirum si multa involuta & inextricabilia; multa incognita permanserint nec revelata. Nam si verum sit, esse quædam ἄγραφα τῆς θείας γραφῆς, cum tamen omnis Scriptura data sit, ad instituendum, reprehendendũ, docendum & πρὸς τὸ καταρτίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ: Quid mirum, esse quædam ejus generis, quæ sunt extra terminos Scripturarum? Sine salutis dispendio hic erratur. Negari possunt sine periculo animæ, quæ tamen sine temeritate in quæstionem vocari non possunt. Parentes sacratissimæ virginis, certum est & de fide, de Iudâ, de David fuisse oriundos. Negari non debet, licet sine salutis dispendio negetur, Ioachim & Annam nominatos. De quibus ipsis, plaustra quędam figmentorum, ineptiarum, impietatum, blasphemiarum impij homines & hæretici, homines εὐήθεις & simplices, licet Catholici & Orthodoxi, vani etiam & ματαιολόγοι, mundo obtruserunt. Dicebat olim impius ille sed oppidò eruditus apostata Iulianus, Mariam θεοτόκον, de tribu Iudâ & domo David non oriundam. Secutus in hoc blasphemo commento, Manichæorum imposturas, & impietates. Leucius quidam sive Seleucus Manicheus, libri cujusdam author extitit pseudepigraphi, qui apud Patres vetustiores, legebatur. Probare volebat sceleratissimus Hæreticus, illam fuisse Leviticâ tribu oriundam. Adhibebat inter alia illud telum imprimis, quod cognata dicatur Elisabethæ: quam, certum est, Scripturâ affirmante, fuisse de filiabus Aaron, & tribu prognatam Sacerdotali. Impiè quidem illi Ardeliones, Sathanæ emissarij, & Redemptionis per sanguinem Filij hominis fusum, adversarij. His se opponit in Apparatu Cardinalis, ex animi affectu, pietate in Deum, zelo etiam domus Dei, & Iesu Mariæ seruatoris, Lege insuper Historiæ hoc exigente; innititur autem quod nollem factum, nescio quibus, admodum incertis & apocryphis, genealogiarum lineis, & stemmatum descriptionibus, inauditis apud probatos authores. Videat igitur ne & ipse improviso, & inconsideratè in eundem illum lapidem impingat, quem positum ab Hæreticis profligatissimis execratur. Recitat nobis ex Hippolyto & Germano, Annam beatæ Virginis genetricem, filiam fuisse Matthan cujusdam Sacerdotis. Tres fuere sorores Bethleemiticæ, (inquit fabulosissimus scriptor, larvatus Hippolytus, apud

 Nicephorum,

Nicephorum, omnium fabularum promum condum) filiæ Matthan Sacerdotis, & Mariæ conjugis ſuæ, ſub Cleopatræ & Caſoparis Perſæ regno, ante Herodis Antipatri filij regnum. Primæ, Maria: ſecundæ Soba: tertiæ Anna nomen fuit. Nupſit prima in Bethlem Maria, & peperit Salomen obſtetricem. Nupſit ſecunda itidem in Bethlem Soba, & peperit Elizabeth. Nupſit poſtremò & tertia Anna, in terrâ Galilæâ, & peperit Mariam Dei genetricem, ex quâ Nobis natus eſt Chriſtus. Quod ſi Anna Sacerdote ſit orta genitore, Deipara virgo per matrem ſuam tribum Iuda non attingebat: & ſi partus dicantur rectè ſequi ventrem, videant, quibus iſta curæ debent eſſe, ne quid Fides & Eccleſia detrimenti capiant. Miror Cardinalem hanc narrationem non abominatum: Non tantùm quod impia ſit propter ſequelam, Dominum non fuiſſe de tribu Iuda, ſed quod repugnaret ἐκ διαμέτρου cum pſephiſmate Romano per Pontificem Sixtum V, promulgato: *Ego ſequor id*, Barradius inquit, ubi rejicit hoc commentũ, *quod ex præcepto Sixti quinti Pontificis Maximi, Eccleſia recitat in feſto D. Annæ: Anna virginis Dei genetricis mater, Gaziri filia ex tribu Iudæ, in Bethlem oppido Iudeæ nata, Ioachimi fuit uxor: qui & ipſe ex eâdem tribu fuit Galilæus, ex Nazareth.* Neque opus eſt ut propter Eliſabethæ cognationem, ad hujuſcemodi portenta, Hæreticorum fabulas, & commenta confugiamus. Potuit enim Eliſabetha dici multis modis Mariæ cognata, utcunque neque pater, neque mater Mariæ genus ſuum tam immediatè ducerent de tribu Levi: quod rectè docuit ex Auguſtino, ad cap. I. Matthæi, doctiſſimus Maldonatus. Quod ſi neceſſe erat comminiſci nuptias: Dixiſſent utique non Hæretici, matrem quæcunque fuit, Eliſabethæ, ſororem Annæ matris virginis, cum ipſa eſſet de tribu Iuda, elocatam Sacerdoti, quæ cum peperiſſet Eliſabetham, & ipſa Sacerdoti Zachariæ nubebat. Qui princeps parentum beatæ Virginis meminit, (quod & ipſum deſumpſit à Traditione, incertâ, & ἀδεσπότῳ) Epiphanius eſt. Nemo repugnat de nominibus, de cæteris apud illum, nemo magis repugnat quàm Baronius. Cætera deinceps forſan attingemus, prout occaſio ſe obtulerit: in præſenti corrigendum eſt ἁμάρτημα μνημονικὸν Epiphanij, niſi forſan aliundè irrepſit error, ab hac noſtrâ tractatione de parentibus B. Virginis non alienum. Is hæreſi 79. pag. 441. ubi de conjunctione tribuum iſtarum, Sacerdotalis ſcilicet, & Regiæ loquitur, hæc habet, Ἐν τῇ Ἐξόδῳ, Ναασσὼν ὁ ἀπὸ Ἰούδα φύλαρχος, λαμβάνει Ἠλισάβετ τὴν ἀρχαίαν, θυγατέρα Ἀαρών. *In Exodi libro*, vel fortè in Exodo Iſraelis, *Nahaſſon princeps tribus Iudæ, antiquam illam Eliſabetham in uxorem accepit, filiam Aaronis.* At nuſquam hoc in Exodo ſcribitur: nec in Exodo Iſraelis factum fuerat. Imò πάντα ἔναλλα. Nam Exod. VI. IIII. contrario modo ſcriptum reperitur, Aaronem in uxorem ſibi ſumpſiſſe Eliſabetham ſororem illius Nahaſſon, principis de tribu Iuda, filiam verò Aminidabi. Poteſt fieri, ut hoc ab ipſo profectum ſit πάρεργμα, cum illud ipſum quod ab eo eodem loco ſcriptum ſit, manifeſtiſſimè falſum fuerit. Αἱ δύο φυλαὶ συνήπτοντο μόναι πρὸς ἀλλήλας, ἥτε βασιλικὴ τῇ ἱερατικῇ: καὶ ἡ ἱερατικὴ τῇ βασιλικῇ. Solæ tribus iſtæ duæ inter ſe conjungebantur matrimonio: ſacerdotalis illa cum tribu regiâ, & regia tribus ſacerdotali: Quod omnino falſum eſt. Servatâ enim Lege de non miſcendis hæreditatibus,

ditatibus, non iſtæ duæ tribus ſolæ, ſed cæteræ omnes & inter ſe, & cum iſtis contrahebant matrimonia.

Sect. III.

Natales Mariæ virginis fortè miraculis Illuſtres. Non tamen ut quæ in ſingulos Sanctos ſingula, in eam univerſa ſint collata. Aquinatis de Virginis prærogativis egregiè dictum. Auguſtini item, & aliorum quorundam hyperbolicæ locutiones. Vndè Collyridiani profecti. Anna ſterilis. Protevangelion Iacobi: alia figmenta notantur.

ANnam fuiſſe diù ſterilem non eſt improbabile: nec illibenter credo. Non quod illi authores, nullius rei fidei, aut authoritatis illud prodant, ſed quod libenter amplecterer ſententiam illam Baronianam, miraculis quibuſdam, nedum miſericordiâ quadam ſpeciali divinâ, & gratijs quibuſdam non vulgaribus (licet nuſquam extet literis ita proditum) Virginis nativitatem fuiſſe illuſtratam: At modum exceſſiſſe videtur vir eruditus, dum non contentus, miracula & prævia quædam admiranda ſtatuiſſe, eo deſcendit τῆς ὑπερβολῆς ut ſcribat, *Abjectè nimis atque humiliter illum de Deo ſentire, qui Eum putet plura atque majora elargitum eſſe Servis quam matri, & amico ſponſi quam ſponſæ.* Nam quis unquam, illam *Dei ſponſam* appellavit eo ſenſu? Quis in illam congeſtas illas omnes gratias gratis datas ſomniavit, quæ huic illi Sancto collatæ ſunt? Nulli ſervorum elargitus eſt plura: Nulli majora. Imò Nullis olim, ne omnibus quibuſdam Sanctis, illud illuſtre, ut Mater Dei diceretur, privilegium concedebatur. Quid opus eſt ut de ſingulis ſolliciti ſimus, cum omnes omnium dignitates illa unica ſit complexa? Humanitas Chriſti, ex eo quòd ſit unita Deo: & beatitudo creata, ex hoc quòd eſt fruitio Dei: & beata virgo ex hoc quòd eſt mater Dei, habent quandam dignitatem infinitam, ex bono infinito quod eſt Deus. Et ex hac parte non poteſt aliquid fieri melius ejs, ſicut non poterit eſſe aliquid melius Deo. Hæc Thomas 1. parte, q. 25. art. 6. ad. 4. Ex hiſce colligere licet tria, ut rectè Barradas. Humanitatem Chriſti, Beatitudinem cœleſtem, & ſanctiſſimam Virginem, infinitam quandam habere dignitatem ex Deo: Humanitatem Chriſti, quia à Deo in unitatem ſuppoſiti aſſumpta eſt: Beatitudinem cœleſtem, quia conſiſtit in viſione Dei: virginem Deiparam, quia Dei genetrix eſt. Qui & iſta quoque recitat è Bonaventura. Majorem mundum Deus facere poſſet: majus cœlum Deus facere poſſet: majorem matrem quàm matrem Dei, Deus facere non poteſt. Et tamen laudantur illa Auguſtini, *Beatior fuit Maria percipiendo fidem Chriſti, quàm concipiendo carnem Chriſti.* Fruſtrà iccircò Cardinalis laborat in aſſerendâ dignitate Beatæ Virginis, cum præjudicio quodam Beatæ Virginis. Illa enim illuſtrant ipſius dignitatem, quæ competere poſſunt ipſius ſtatui vel Gratiæ vel Naturæ. Quæ non conveniunt, vel collata non

ſunt,

ſunt, ad honorem Deiparæ non ſpectant. *Viderunt illam filiæ, & beatma prædicarunt.* Cant. *6.* juxta quod de ſeipsâ vaticinabatur, *Ex hoc beatam me dicent Generationes omnes.* Sed quis ferat, non aliter quàm fidei articulos proponi? In ipſo inſtanti Conceptionis, actualem rationis uſum ipſi conceſſum. Quod tamen Aquinas melius cenſuit, ſpeciale Chriſti privilegium extitiſſe. In ipsâ Conceptione, gratiâ donatam Angelorum: hoc eſt, ut interpretantur ex Auguſtino, cum bonâ voluntate, & amore caſto quo adhærebat Deo. Simul in ea, & condens Naturam, & largiens gratiam: ita ut illa labes Originalis: ille fomes quo incentivo Peccati conflagratio exardeſcit, evanuerit, & nuſquam fuerit. Bonum factum addidiſſent, non indiguiſſe Deo Servatore ſuo. Per omnia paribus cum filio ſuo, gaviſam privilegijs. Miror non etiam addidiſſe, aſſumptam in unionem Deïtatis. Nimium certè prodigus Nicolaus à Cuſa, *Virgo ſola poſt Adam lapſum, non indiga, ſed plena juſtitia Originali ut Eva & multo magis creata fuit, ſic ut Chriſtus ſecundum humanitatis Naturam in omni plenitudine juſtitiæ multo magis quam Adam creatus eſt.* Iſta modum excedunt capacitatis humanæ. Satis eſt, profiteri, Benedictam ſupra mulieres: τὸ δ' ἐφεξῆς, ἀπολυπραγμόνητον τῷ λόγῳ τοῦ μυστηρίου καταλείψωμεν. Hæretici certè Collyridiani, ſi, quod Baronius arbitratur, Beatam Virginem prędicabant prorſus humanæ Naturæ expertem, & participem divinæ, non aliundè quam ab hoc fonte profluxerunt ad impietatem ſuam, quod ὑπερβολῇ θαυμάσαντες τὴν ἁγίαν, εἰς τοῦτο ὑπέπεσον τῆς αἱρέσεως τὸ ληρολόγημα; ut contra ipſos obſervat Epiphanius. De ſterili matronâ prognatam crediderim: ſed εἰς κόρακας ληρώδεις illæ fabulæ, quas falſarius Hæreticus ſub Hieronymi titulo, mundo obtruſit ῥινὸς ἀγομένῳ. Precibus impetratam Ioachimi, quis negaverit? ſed faceſſant quæ narrantur in Evangelio Iacobi. Angelo internuntio quin credere poſſimus conceptam, nihil prorſus eſt quod impediat. Dictum eſſe poterat Ioachimo per Angelum vel Gabrielem, *Ecce Anna uxor tua concepit:* Nihil hic à pietate, fidei normâ, ſenſu communi, praxi diuinâ alienum. Nam & multæ olim ſteriles precibus à Deo prolem impetrarunt. *Eliſabetha, quod conſtat, per illa tempora ſterilis corpore ſed fœcunda virtutibus, tarda Soboli, ſed non tarda Deo, non genimini clauſa ſed tempori, non negata pignori ſed ſervata myſterio,* ut Chryſologus declamat. Homil. *91.* David Templum Domini extruere voluit, ut arcam honorificentiſſimè collocaret: ideo, cum hoc ipſe perficere vetaretur, impenſis tamen maximis materiam præparavit. *Opus,* inquiens, *grande eſt, Neque enim homini præparatur habitatio, ſed Deo,* Nihil video, cur non de virgineo corpore liceat iſta παρῳδεῖν, cum in illius corpore ſanctum illud Domini conſecrandum & locandum foret. Magno apparatu opus eſt, nec ut una de multis in vitam propaganda. Hæc & his ſimilia, non video, quid in cauſsâ eſſe poſſit, cur non prę via dicuntur fuiſſe, vel interveniſſe Nativitati beatiſſimæ Matris Dei. Ferendæ non ſunt vel nugæ vel blaſphemiæ, quas non paucas ante aliquot retro ſæcula Hęretici aſtuti, Catholici minimè naſuti, vel invexerunt Hiſtoriæ Deiparæ virginis, vel invecta, εὐήθως propagarunt. Extat, edente G. Poſtello, dignum certè patellâ operculum, Iacobi Protevangelium: *Quod nunquam fuit ab Eccleſiâ receptum,* inquit longè doctiſſimus Cardinalis Bellarminus. Hinc

Lib. vij. Exercit.

multa

multa ridicula, inepta, fabulosa, Damascenus vir alioquin eruditus, Germanus, Nicephorus, Cedrenus, Sergius Episcopus Hierapolitanus: Hippolytus falsarius, non Portuensis, Andreas, Pantaleon, Epiphanius alter, non ille Cyprius, in sua scripta Historias, homilias, panegyreis transtulerunt. Extat & aliud Hæreticum prorsus opus stultum & blasphemum (epistolæ titulo prostat Hieronymi nomine, ad Chromatium & Heliodorum) de Nativitate beatissimæ Mariæ. Melchior Canus magni Nominis & meriti Theologus, fabulam insulsam ac barbaram inscripsit: Sixtus Senensis immensi laboris scriptor, diligentiæ stupendæ, lectionis variæ, & eruditionis admirandæ, à Gnosticis confictam, & Valentini sectatoribus censuit. Quam Gelasius Romanus antiquus Episcopus censurâ notavit ut Hæreticam. Cardinalis Baronius, adeò fuisse stupidum authorem docet, ut non noverit aperta vitare mendacia. Et tamen ἐν Ἀρκαδίῃ βλεμεαρὸς ἀνὴρ Christophorus à Castro Iesuita, suo dignũ hunc stipitem patrocinio judicavit, etiam contra illos Heroas Catholico-Romanos: contra Erasmum, & quoscunque ἐξ ἐναντίας. Quod illi fœlix faustumque sit. Quem cum meritò Casaubonus ob id ipsum verberasset, successit Heribertus in Talione, & Castrium qua potuit ope operaque à Casaubono vindicare aggressus est. Cum illo nos paulisper exerceamus.

Sect. IV.

Artificia Diaboli ut eluderet Incarnationem. Imposturæ sub nominibus Apostolorum. De Erasmo: & ejus censuris. De Christophoro à Castro, & ejus scripto de Deipara.. De falsario Hieronymo. Dissertatio cum Eriberto Rosweydo in Talione.

VEritatem divinitùs revelatam, de Promisso Patribus, & mundo jam præstito, per novissimos hosce dies, Dei atque hominum Mediatore, πολυμερῶς conatus est & πολυτρόπως, vel delere penitus, vel obliterare, Architectus mendaciorum ille Spiritus. Inter artes ipsius non est censenda cum postremis, quin palmam potiùs obtinet, & funem ducit inter omnes, perniciosissimus ille conatus, quo Christi humanam generationem, quia per impudentiam negare non poterat, per δοκήσιν eludere & apparentiam, per aereum, æthereum, σωληνώδη nescio quod figmentum, per obliquas & clancularias molitiones subruere voluit, ut vel planè commentum esse videretur, vel non secundùm veritatem & Evangelium, consummata. Lusit ergo per suos emissarios variè. In Christi Domini genealogijs: in Mariæ θεοτόκου τῆς κατὰ σάρκα prosapiâ & origine: & quod periculosius multò fuerat, lusit in nominibus, & sub titulis augustissimis Patrum vetustiorum, in Ecclesiâ διαλαμπόντων, & Sanctorum etiam Iesu Christi Apostolorum. In Apparatu ad Annales suos, sect. 39. doctissimus Baronius, insulsissimum commentum alicujus furciferi nebulonis, qui per plagium nomen magni viri Hieronymi, id quod jam dictũ

est

eſt, invaſit, ita perſtringit: *Ejuſdem quoque argumenti de Mariæ ortu à Seleuco Manichæo inſana, ac delira quædam eſſe commenta, incertus author, licet Hieronymus hactenus exiſtimatus fuerit, ejuſque nomine opus illud editum reperiatur, affirmat,* ac *jure quidem.* Hic jam Exercitator, *Rectè autem Baronius,* inquit, *cum Hieronymi neget eſſe librum, oppidò inſulſum, de Nativitate ſanctæ Mariæ, quem ſuperiorum ſæculorum imperitia maximo illi viro* (Hieronymo) *attribuit. Sed diſſimulatum ab eo nollem ſummum virum Eraſmum, multò ante ipſum, de illo partu ſuppoſititio veram ſententiam protuliſſe.* Hic vero Eraſmi (ex occaſione nominati, viri tamen ſine controverſiâ eruditiſſimi) laudes meritas & commendationem quaſcunque vel minutiſſimam, patienter non ferunt plerique τῶν ἐξ ἐναντίας: Præcipuè Societatis Patres. Libenter hominem arrodunt, occaſionem nacti: vix nacti interdum vel leviſſimam occaſionem ſtudiosè nihilominus calumniantur. Eribertus, vir certè doctus, & alioqui non malus opinor, æſtu quodam abreptus gentilitio, non ſemel hac prurigine, ſive ſcabies eſt, ſe tentatum oſtendit. Nam cum Caſaubonus obiter, ut fit, illum *virum magnum* appellaſſet, eruditione, induſtriâ, ingenio, præſtantem, *Quod Eraſmum magnum aſſeras,* ait Taliator, *næ ille major fuiſſet, ſi minor eſſe voluiſſet.* At quid attinebat hic Exercitatori obſtrepere, de Eraſmi illius, magni an parvi, nihil intererat, præconio? Quid eodem in loco, de Ludovici Vivis Hiſpanorum omnium olim eruditiſſimi laudibus nimiâ quadam malignitate detrahere? Magnum vocat Eraſmum Exercitator, more ſuo, & uſitato inter doctos, non veſtro; Tanquam vellet eſſe certum & de fide, magnum revera virum Eraſmum extitiſſe. Non eſt ergo locutus de illo Batavo, conterraneo tuo Eriberte, tanquam de tripode. Honeſto encomio pro ſuo candore, virum ſui ſæculi ſanè clariſsimum eruditiſsimumque exornabat. Si autem tanti fuiſſet Eraſmi laus, authoritas tanta, ut in eo verſaretur reipub. ſalus, aut periculum immane aliquod literarum, facillimè tibi probare poſſem, virum certè magnum, & meritò, Eraſmum tuum extitiſſe. Imò vero maximum virum, ut ille tuus author Cæſar Scaliger, eodem ipſo in loco, ubi *verè,* ſi Dijs tuis placet, edixit, id quod à te tuiſque approbatione dignum judicatur, in omni genere ſcientiarum penè, quicquid oblatrent illi moroſiores qui in illum ſunt iniquius animati. Quod ſi autem minor eſſe voluiſſet (Hoc eſt, ſi ingenium ſuum capaciſsimum, arctioribus terminis concluſiſſet) nunquam certè tam Magnus Eraſmus extitiſſet. Sed & ipſe hujus tui apophthegmatis author tibi & fundus Iulius Scaliger, magnus ſubtilitatum magiſter, argutè potiùs, quam, quod Tibi videtur, *verè,* cenſuit, ex æmulatione ſtudiorum, Eraſmo factus paullò iniquior. Eſt enim quædam, ut Cato ſentiebat in re diverſa, Ambitio è repub. Neque olim Eratoſthenis illius gloriæ, & in literis magnæ exiſtimationi detractum erat, quod in nullo genere: ſtudiorum Princeps familiam duceret: in omni autem ſecundas obtineret. (Alpha illi dicebant, in nulla eſſet, in omnibus autem Beta.) Seneca, ſcio, laudat diverſam ſtudiorum rationem. *Certis,* inquit, *ingeniis immorari oportet, & innutriri.* Et, *Lectio multorum authorum, & omnis generis voluminum, habet aliquid vagum & inſtabile.* Sed palatum illud Senecæ non habent omnes. Et fortaſſe non loquutus eſt, ex animi

ſui

ſui ſententiâ. Variam plerique affectant eruditionem: & librorum multiplicem lectionem. Capaciſſimum fuerat, magni illius Eraſmi, rumpantur utilia Codro, ingenium. Et ut ille Scaliger Eriberte tuus, neſcio quàm diu futurus tuus, in Epilogo poſt libros de Poeticâ abſolutos ad Sylvium filium, non autem libro VII. ut margini Talionis, ſed perperam, appingitur; *Fretus ingenij ſui magnitudine, multa tractare aggreſſus eſt.* Certè quidem, multa aggreſſus eſt tractare cum in ſacris tum in profanis, ſucceſſu tanto, tam propitio Numine, ut niſi vir ille, viam ſequuturis muniviſſet, hærerent etiamnum in luto laſſi, luctantes Mariani muli; qui, quâ ſunt in omnes ingratitudine & procacitate, λὰξ ἐπιβεβήκασι prȩlucenti facem. Nam de Eraſmi Scholijs, ſeu ut tu vis *Scorijs*, quæ in ſacras literas, & auctores Eccleſiaſticos concinnabat, exornant illi ſuam artem forenſem & popularem, qui vel domo nihil prorſus efferre, vel non niſi detrita ſolent depexa, & quæ jam ad tramam abiere. Eraſmi tamen meritas laudes dum aſſerimus, non debemus Illum pati alienis & non meritis accumulari. Eſt ergo tibi calamus, vir erudite, ſuffibulandus, qui modum excedit & menſuram omnem juſtam, in laudibus Eraſmi accumulandis. In quo debebas Romanas librorum Cenſuras expaveſcere, vel ſodali tuo quondam Poſſevino tantum deferre, ut tuis iſtis chartis non allineres Eraſmi nomen omnino, quod in Zazij operibus, ni male memini, ubique volebat deleri librorum ille carnifex, & omnium ſcriniorum, tacitis tamen nominibus, compilator. At tu, contra quam ſuadebat ille contribulis, non tantum ex permiſſu, ſed & juſſu inſuper Superiorum, ad Eraſmi etiam laudes profunderes, & illas non meritas nec debitas ullo pacto. Non eſt enim verum quod affirmas de Eraſmo, *Excitaſſe ſepultas illum Græcas literas*, quas multi Eraſmo anteriores, in Italiâ præſertim excitaverant: In qua gente, per Coſmum & Laurentium Mediceos: per Nicolaum quintum, Sixtum quartum, Leonem decimum Romanos Pontifices, Græcorum exules, eruditi viri, captâ Conſtantinopoli per Mahometem, deſolato Imperio Chriſtianorum Orientali, humaniter ſuſcepti & refocillati, Græcas literas jacentes & conclamatas excitaverant. Nec ignoras quis fuerat & qualis in Græcis literis Galliarum lumen Gulielmus Budæus. Quales noſtrates, Grocinus, Clemundus, Linacer, Richardus Crocus magni illius Camerarij præceptor. Quid illis debeant literæ Græcæ, quàm nihil Eraſmo debebant illi, redivivæ Græciæ reſtauratori. Sed nec primus omnium Eraſmus humanitatis, ut vocant, ſtudium, licet illam majorem in modum excoluerit, fugitivam retraxit in Europam. In quo quidem genere multi priores Eraſmo, apud Italos præſertim, ſummâ cum laude & etiamnum commendatione, deſudarant. Ita nimis ubique eſt vir eruditus, neque in laudando modum, nec menſuram agnovit in vituperando. Sed magnus ille Eraſmus, ſi reviviſceret: vel, εἴ τις αἴσθησις, utcum Nazianzeno loquar Ισοκρατικῶς, in illâ terrâ viventium, ſi perſentiſcat quid de laboribus ſuis ſtudioque poſito in ſacris authoribus emaculandis, ſentiant hodierni μῶμοι, παντοσοφομάστιγες,

eo æquiùs ferret arroſam ſuam operam ab æmulis, invidis, literarum multis mangonibus, & pædantibus, cum Thomam Cajetanum Cardinalem, haud mitius intelligat tractatum ab Ambroſio Compſano. Eſt tamen ultra alios quod Eraſmo infeſtos & infenſos reddat Catholico-Romanos omnes, Patres præſertim Societatis: quod illum Bellarminus relatum voluerit inter Semi-Chriſtianos: quod nomen expunctum Poſſevinus ex omnibus Scriptis Catholicorum: Non enim Lutherus ille Hæreticorum Princeps, Pontificis malleus, tam facilè, *Capitolij immobile ſaxum* ſubruiſſet, niſi prius (ut Annibal aceto, ſaxa, rupes, cautes, ſcopulos) comminuiſſet, *illo penitus prohibito libro Colloquiorum*; ut indigitat Scriptum illud Poſſevinus. Verùm hactenùs ex occaſione de Magno illo Eraſmo. Accedat ad partes perſonatus nebulo, qui invaſit in nomen Hieronymianum. Quaſi ſcriberet ille eruditus pater ad Chromatium & Heliodorum informes & infames quiſquilias illas, quibus Roſweydus ſeptimam ſuam talionis Tabulam fœdavit. De Lucifugæ iſtius, quiſquis ille fuerat, tenebrionis fœtu, hæc, ut paucis conſtringam, diffuſiùs explicata doctiſſimo Exercitatori ſunt. Imprimis Scriptum eſſe contendit pſeudepigraphum, conficto nomine & titulo propagatum. Non eſſe Hieronymi genuinum fœtum, viri literatiſſimi, cujus nomen mentitur & inſcriptionem in frontiſpicio. Nec ſolum eſſe pſeudepigraphon opus, authoris obſcuri, & falſarij, ſed Hæretici inſuper & inſulſi & peſtilentis. Atque ideò, pro captu Parentis, nugis eſſe & impietatibus refertiſſimum. Ideò meritiſſimè notis compunctum & factam ſtigmatiam, à viris eruditiſſimis, Cano, Sixto Senenſi, & Baronio. Ante illos tamen omnes, quod non debuerat Baronius diſsimulare, ab Eraſmo, accuratiſsimo Patrum vetuſtiorum cenſore. Nuper tamen, à notis, cenſuris, & ſtigmatibus aſſertum iſtorum omnium, & quà potuit vindicatum, per Ieſuitam Hiſpanum Chriſtophorum à Caſtro, in Hiſtoriâ Virginis Deiparæ. Hæ ſunt partes Exercitationis Caſaubonianæ quas ſuſcepit exagitandas Heribertus. Qui tamen in ipſo limine talionis, quaſi ſtatutum ei eſſet in cauſâ prævaricari, laudat Caſaubonum, & judicaſſe rectè ait, *cum Baronij viri judicioſi auctoritati accedat.* Notat hunc Ardelionem commentitium Hieronymum Annaliſta. Iudicium laudat Exercitator, vindicat hunc authorem à Cenſurâ Baronianâ, Caſtrius. Miratur hoc & damnat Exercitator. Caſtrij cauſam agit, Ieſuitæ, Ieſuita Taliator, & tamen, *Rectè tu quoque judicaſti,* inquit, *cum Baronij, viri utique judicioſi auctoritati accedis.* Et tamen deinceps, *O tempora,* inquit, *ô mores. Audere aliquem in hâc luce literarum, & ſcripto illi injuriam, & Chriſtophoro de Caſtro, calumniam irrogare?*

Non noſtri faciunt, tuâ quod tibi tempora ſordent:
Sed faciunt mores Cæciliane tui.

Calumniatores ſicubi creſcunt & propagantur, in Societate effloreſcunt. Licet tibi, ut ille faciebat in Comædiâ, domum digitum dirigere, & *Me me, adſum qui feci,* Conſcientiâ pungente, profiteri, quoties

quoties de injuriarum isto genere, & calumniarum quocunque genere, agatur. De Casaubono sic accipe rotundè dictum. Nec Scriptori illi injuriam irrogat: nec, Christophoro à Castro calumniam aspergit. De Christophoro imprimis videamus: illud scriptum deinde quale si visuri. Statuit Casaubonus, illum ausum fuisse defendere & tueri authoritatem illius Scripti, quod justissimis censuris suis Erasmus, Canus, Senensis, Baronius, & Romanus Pontifex Gelasius notavere. Hoc tu negas scilicet, aut prorsus ineptis. Nam hæc est accusatio Casauboniana. Et huic sic occurrit tuus ille Castrius; *Librum illum vindicare operæ pretium est, à quocunque tandem confectus sit, à morsibus illorum, qui illius authoritatem elevare contendunt.* Vindicare Librum, quid est aliud quàm tueri, & defendere? Imò plus est illud aliquanto, quàm quod scriptum à Casaubono est, *defendere*. Vindicare librum à morsibus quoruncunque qui ejus authoritatem elevare contendunt, cum sit ab iracundo advocato profectum, si mihi sapit Lusitanica Latinitas Castrij tui, est librum *defendere*, vel plus etiam quàm *defendere*. Propositum hoc erat illius Castrij. Reum habemus confitentem. Et quod erat propositum strenuè præstitit quantum quidem in ipso fuit, & effectum dedit. Arbitratur certè quidem se perfecisse. *Ecce enim*, inquit, *libellum, à multis hactenus despectum: ab omni injuriâ vindicatum, & suæ fidei restitutum, ut noveris illum esse, qui possit meritò afferri, ad ea quæ dicemus confirmanda.* Quæ cum ita sint posita à Christophoro Castrio, pag. 706, non debuit Heribertus de calumniâ irrogatâ molestus esse Casaubono, qui nihil de Castrio pronunciavit, quod non ipse prius se facturum receperat, & quantum potuit, ex ipsius opinione, strenuè præstitit, certè præstitisse se gloriatur. At fortasse censuras illorum, quos intelligi voluit & nominatim designat Casaubonus intellectos, non legit, non vidit, nec volebat Christophorus intelligi. Certè indefinitè primùm Castrius loquitur: nullum nominat. In Defensione, & reprehensione illâ suâ, nullum prorsus excipit. *Quicunque ille fuerit. A morsibus etenim illarum*, ait, *qui ejus authoritatem elevare contendunt.* Et certè illius nebulonis authoritatem rationibus suis elevarunt viri illi doctissimi omnes ab Exercitatore nominati. Et illos omnes ad oppositum existentes, in se suscepit Castrius refellendos. *Insurgit*, enim inquit, *Canus: Senensis commenta dicit esse Gnosticorum.* Baronium, fateor, de nomine non compellat: Illustrissimi viri famæ, & nominis celebritati, nec non amplissimæ credo dignitati tribuit, ne ut aliquem è multis, aggrederetur. A Baronio tamen adductas rationes speciatim refutavit. De Erasmo tantummodo altum est silentium apud adversarium: quem tamen & ipsum fortè circumscripsit cum tam laxè loqueretur, *Ab eorum morsibus.* Itaque nulla hic Casauboni calumnia, bone vir, in Christophorū Castrium irrogata. Imò inquies, est. Nam scriptū illud esse pseudepigraphon, authoris dubij vel certè incerti interpretis, nec ipse quidem Castrius diffitebitur. Illud ita ut sit, tamen non est ideò, quod tu sic ingeminas, calumniator Casaubonus. Imò verò si de fœce rabula, & non vir doctissimus Rosweydus hoc scriberet,

 planissimè

planiſsimè Sycophantam diceremus. Non ponit, nec affirmat Exercitator, Caſtrium agnoviſſe libellum illum pro γνήσιῳ & genuïno Hieronymi ſcripto; negaſſe Inſcriptionem falsò illi impoſitam; hoc, inquam, ille non affirmat: ſed cujuſcunque tandem fuerat, eſſe librum apertè impium, à peſtilentiſsimo quodam Hæretico profectum: nugarum, impoſturarum, blaſphemiarum refertiſsimum; negaſſe, contra juſtiſsimas aliorum & quidem doctiſsimorum virorum cenſuras. In quâ tamen affirmatione ſuâ, ſi *Cenſuram illorum*, in ſuâ latitudine improbaverit, &, ut loquitur, *à morſibus eorum omnium vindicaverit*, tum certè, nec falſati putabat eſſe tituli, nec alterius alicujus authoris fœtum, quàm ipſiſſimi Hieronymi. Quod liquet illum exiſtimaſſe primò, quòd quoties illius utitur authoritate; ſemper titulum apponit Hieronymi: ſine ullo ſcrupulo, dubio, ambiguitatem, non *Authorem* illum *incertum, Anonymum*, ſed Hieronymum nominavit. Erat deindè id vel τὸ κεφάλαιον in cenſuris doctorum illorum virorum, Falsò & impiè ſcriptum illud Hieronymo authori attributum. Ait etiam ſe *Ab omni injuriâ vindicaſſe librum.* Si ab omni injuriâ vindicaſſet, tum imprimis ab inuſtâ falſi tituli inſcriptione. Eſt enim injuria vel præcipua, ut opus illud dicatur impoſtoris alicujus, plani, nebulonis, & Hæretici, qui nomen invaſerat Hieronimianum. Addit, *ſuæ Fidei reſtitutum librum.* Quod quid eſt aliud, quàm ut idem ejuſdem denuò habeatur & exiſtimetur liber, cujus olim fuiſſe dicebatur, ante Batavi editoris cenſuram, cum titulum & nomen in frontiſpicio mentiretur. Concludit, Anſelmum, Tritemium, alios eſſe hujus ſuæ Cenſuræ aſtipulatores & ſententiæ laudatores, qui tanquam Hieronymi ipſius illud opus citant. Hæc tu paſſim potueras Eriberte, obſervare, per ſcriptum illud Caſtrij de Virgine Deiparâ: quod majore magis Lectionis varietate, & laboris diligentiæque ſedulitate, quàm vel doctrinâ compoſuit vel judicio. Sed contrarium evincent proculdubio recitata à Roſweydo, ramenta quædam illa, & dubiæ Chriſtophori locutiones. *Scripſit enim Caſtrius hæſitabundus; A quocunque tandem confectus ſit.* Scripſit autem non ex animi ſui ſententiâ, quaſi de Hieronymo dubitaret authore, quod ſanctiſſimè affirmaret, ſed ſcripſit potiùs ludibundus & εἰρωνευόμενος, vel etiam è conceſſione: & quòd alij omnes vel plerique deſcenderant in opinionem illam, ipſi fatuam & falſam. Sed prӕterea ſcripſit illud, quòd prætermiſsâ de authore illius libri quӕſtione, ad alia majora feſtinabat, de fabulis Hæreticis & anilibus. Eo modo quo, qui ſe Catholicos appellant ab Adverſarijs aliquando Catholici, non ex animi ſententiâ, ſed tantùm κατ' σαρκασμὸν & εἰρωνείαν nominantur: & quo contrariæ confeſſionis qui ſunt, Hæreticos ſe & Novatores ſolent nuncupare. Non aliter autem voluiſſe & intelligendum eſſe Caſtrium declarant, quæ ſunt ab illo poſita in ſequentibus. *Vt demus his*, ait, *librum iſtum à beato Hieronymo non fuiſſe profectum:* Ut demus: per Conceſsionem: quaſi non daret: aut daturus eſſet. Ita enim loqui amant, qui non concedunt. Atque hæc ita poſita ab illo apologiſtâ, evincunt illud potius quod nos tuemur, mentem fuiſſe Caſtrio illam & non aliam, Hieronymum, non alium τὸν τοῦ λόγου πατέρα recenſendum. Et tamen, ut hîc aliquid τοῖς ἐξ ἐναντίας

concedamus

concedamus, non tam apertè, non tam ſtrenuè, non conatu tanto, falſam Epigraphen tuetur Caſtrius & propugnat, quanto libri illius τὸ ἀποκείμενον, fabulas, inſulſas, aniles, impias, barbaras, blaſphemas; ut ita ſecundùm B. Chryſoſtomum poſſet δακτυλοδεικνεῖσθαι ἐπὶ τοῖς αἰσχροῖς. Sed eſto, ais, præſeferat Liber falſam Inſcriptionem, *Non tamen ideò liber aliquis rejiciendus eſt continuò, & impietatum arguendus nugarumque, quia falſam præſeferat præfationem.* Obſervatio acuta, & erudita: cujus aciem, & violentiam non ferant Novatores. Vos quotquot eſtis *Sophi Chryſippei*, tabulas explicate, expedite ſtylos. Neſciebant enim non moniti Novatores, non eſſe continuò librum aliquem abjiciendum, vel ut fabularum officinam & ineptiarum, aut etiam hæreſibus γέμοντα, amandandum, qui titulo mentito & emendicato vænum exponitur. Nemo enim ignorat multos, magnos, eruditos viros, aut nomen nullum titulis ſuis, aut titulum & nomen alienum præfixiſſe. Quos tamen non, ut literarum peſtes, aut honeſtatis ἀποκαθάρματα infœlici literâ conficiendos arbitramur, & impoſtores improbos reputamus. Vel enim periculum declinare volebant, & invidiam illam ſcriptis, ſi innoteſcerent, procurandam: vel auram popularem aſpernati, & vulgi commendationem, Conſcientiæ contenti erant teſtimonio: vel propter alias aliquas non leves, nec contemnendas occaſiones, illam inierunt ſcribendi rationem. Sed quid opus hîc acumine & eruditâ obſervatione? Non enim vel Cenſoribus illis graviſſimis, vel doctiſſimo Caſaubono veniebat in mentem, ut propterea quòd nullum minùs referret illa ſcriptio, quàm cujus nomen præſeferebat Hieronymum, ideo illam impiam, inſulſam, anilem fabulam & barbaram appellarent. Sed diſtincta flagitia authoris infamis duobus hiſce quaſi gradibus complectebantur, ut & nomen Hieronymi mentitum dicerent: & inſuper eſſe nugis & impietatibus refertiſſimum. Quæ utraque accuſatio eſt veriſſima, neque quicquam habet conjunctum cùm calumniâ. At Caſtrius ſaltem, omnimodo videtur excuſandus; & cum viri boni officio, tum ſcriptoris accurati & eruditi munere functus. *Illi enim contexenti Deiparæ virginis hiſtoriam, ſumma fuit cura veritatis, ut nimirum nihil falſi vellet dicere, nihil veri reticere.* Hoc tu ut probes rem planè improbabilem & impoſsibilem, benè longam infercis, è Caſtrij ad Lectorem præfatione, narrationem: In quâ, teſtis proculdubio, in ſuâ ipſius cauſâ, omni major exceptione profitetur, ſummam ſe diligentiam, & curam adhibuiſſe, ut ex optimis quibuſque & probatiſsimis authoribus, ea tantùm ſeligeret et non alia, quæ virginis Deiparæ veriſsimam hiſtoriam complecterentur, ab Illuſtri ipſius Ortu, uſque ad Obitum fœliciſsimum. *Nam ſi meritò cavendum eſt in eâ narratione quæ de cujusvis ſancti vitâ inſtituitur, in contexendo Deiparæ hiſtoriam, quantam nos curam adhibere æquum eſt, ne commentitijs narrationibus eius fidem & authoritatem imminuamus, ubi ſi vel leviterà veritate receſſerimus, graviter erraſſe convincamur.* Hæc & hujus generis alia qui profitetur Caſtrius, an non tu illum eſſe putares Lector, qui vel vultu ledere pietatem, aut tantâ tantam cogitatione, ſanctiſsimus ejus Interpres, formidaret? Næ ille improbiſsimus homo calumniatur, qui ſcriptum aliquod

quod palam impium & hæreticum, fabulis anilibus & insulsis refertum ab hoc Antistite veritatis, (parum est enim advocato vel assecla) pronunciat patrocinio & defensione assertum? Censore Rosweydo calumniatur. Atenim verò Frons, oculi, vultus, mentiuntur sæpè: Oratio verò sæpissimè. Ipse mendaciorum princeps & architectus, impostorum Patriarcha primus, docente Apostolo, in Angelum lucis se transformat, & solent mendacijs mancipati, eandem inire cum magistro viam. Vetus habet verbum:

A bove maiori discit arare minor.

A mendacissimo ab initio, hypocritę edocti, veritatem in ore, imposturas opere præseferunt & scriptione. Nam quicquid Christophorus ille gloriosius, & jactabundè satis ampullatur, de veritate sibi per omnes aditus & angiportus investigatâ, in farraginem tamen ille suam nihil aliud coacervavit, nisi, ut loquitur Chrysostomus alicubi, ὁρμαθὸν quendam τῶν ὀνείρων; è Scriptorum mendicabulis, nugis stultissimis, non rarò literarum & literatorum mangonibus & propudio, in quibus ille, si quis alius, ἐξακοντίζεται τὴν ἀλήθειαν. Classici huic rapsodo recitantur authores, Iacobi liturgia, & Clementis quædam Scripta, Abdias, Evodius, Egesippus, Rabbi Hakadosh, & Maccanas ben Nehumiæ, stramentitij plerique Scriptores: Cedrenus, Simeon Metaphrastes, Nicephorus, Germanus, Suidas, Andreas, alij, quisquiliæ quædam antiquitatis, maximam farraginis partem occupant: & certè totam, cum ijs quæ Athanasio, Nazianzeno, Epiphanio, Chrysostomo, Hieronymo, Augustino, falsissimè inscribuntur, & per nefas ac flagitium imputantur commentationes. Hujus furfuris & farinæ sunt Castriana omnia; qui qualia sunt revera animalia, manifestò se produnt ab auriculis suis. Nec contentus hisce planis & agyrtis, veritatis ille propola, si Dijs placet, Castrius, inter ipsa narrationis suæ fundamenta, cœcam, obscuram, vix acceptam aut auditam, incertam, insulsam Traditionem refert. Atque hæ sunt partes illius veritatis, illius Fidei Castrianę. His authoribus innixæ, ut columnis quibusdam, certissimæ & verissimæ narrationes apud Castrium, de Ortu, Actis, obitu Deiparæ Virginis concinnantur. Sed varices alicujus è societate Patris sodali Patri videntur, ut ille olim nęvus in facie τῆς φιλουμένης, veluti *cotes* quædam pulchritudinis. Fides illa & integritas Castriana, non recedit ab illorum improbitate, qui Patrum antiquorum Scripta cum videri velint adorare, ultra verba tamen & apparentiam, venerationem illam non extendunt. Nam per summum scelus & sacrilegium, cum in vulgus edant, transponunt, mutant, delumbant, inferciunt, quæ quoties, quando ipsis visum. Abi ergo cum Castrij tui innocentiâ & sinceritate. Nihilo magis veritati Patrocinatur Castrius, quam sanctissimè coluisse vult videri, quàm qui grassator pecuniam à viatore mutuo acceptam, non abstulisse per vim, sed motu proprio commodatam pręsefert; atque ipsum coram judicis tribunali sanctè jurat ac tuetur. Illud autem quod sequitur in Castrij laudibus, exemplo nobis aliquo utinam confirmasses: Facilè enim affirmantur, si inveniant fidem, quę vel non omnino

nino vel difficultèr probari poſſunt. Neque par eſt Cethego adhibeatur fides, vel juranti, de Catilinâ. Ecquid enim præſtare illud poteris elogium? *Si quod authoris ſcriptum intercurrat dubium, non inſiſtit illi Caſtrius, niſi authoris minimè dubij ſuffragio roboretur.* Nam qui ſunt authores apud Caſtrium dubij? qui poſſunt eſſe? cui Evodius, Abdias, Hieronymus ad Chromatium, & Heliodorum, & ſimiles hiſce, γνήσιοι ſunt & αὐτόπται. Illa quæ derivat à Traditione illâ incertâ & inſulsâ, ut omittam alia, pag. 54. de genealogiâ Annæ Virginis Mariæ matre, cujus tandem authoris, minimè dubij ſuffragio roborantur? Nullum opinor nobis nominabis. Et tamen te πολυμαθῆ libentèr agnoſcimus, Eriberte. Multi ſunt in Catalogo Caſtriano authores κάπηλοι παλιγκάπηλοι, λῆρον ἀνελίττοντες καὶ φλυαρίαν, & tamen ex illis, ne unus affirmatur, ſolitariam hanc traditionem & μανίαν propugnaſſe; ut planiſſimè ſit illa φθινόβρωτος, quam pro authore obtrudit Caſtrius. Locum hunc de Caſtrij meritis ſemel abſolvam. Habe tibi tuam ipſius commendationem: Saltem λειπόμενα commendationis. Ad hiſtoriam Virginis Deiparæ texendam, ſtudium certè attulit & induſtriam. Sed quàm malè adhibuit collocavitque in fabulis congerendis conquirendiſque, cum poſſet illas horas non ſic perdere, homo malè feriatus. Ad oſtentationem aliquando, καὶ ὡς ἐν παρόδῳ χάσει, recitat ſententias Sanctorum quorundam Patrum: ſed paucas, ſed nonnullorum Scriptorum mangonum & ἀποκρύφων lacinias ſi detrahas levidenſes & craſſo filo contextas, exigua certè portio de voluminoſo authore relinquetur. Et tamen horum omnium catalogum, quales quales fuerant, in fine ſcripti ſui non attexuit. Ubi enim in Catalogo Traditionis illius meminit? ubi iniecta mentio eſt Meccanæ ben Nehumiæ? ubi Sergij Hierapolitæ, qui pag. 22. nominatur: Alios liceret animadvertere authores in catalogo prætermiſſos proculdubio, ſi quis πλημμελέστατον illud ἀνάλωμα χρόνου, malè vellet collocare. Ita parum tu dicebas è veritate vir docte, qui Caſtrium in catalogo meminiſſe dicebas illorum authorum, quos recitaverat in Hiſtoriâ. Atque iſta de calumniâ jactatâ in Chriſtophorū à Caſtro per Caſaubonum. *Videamus nunc*, inquis, *duo reliqua, & ordine Caſaubonum differentem audiamus.* Ac primo de Authore Hæretico, viderimus vero: Et ecce Caſaubonianæ accuſationis θέσιν. *Ab Hæretico, eam ſcriptionem eſſe profectam cur dubitemus? Ipſe doli fabricator palàm hoc profitetur. Non enim libri author poſtulat haberi, ſed interpres duntaxat; Verus auctor Seleucus Manichæorum Apoſtolus, notiſſimus Hæreticus.* Habes his comprehenſam Cenſuram Exercitatoris. Hæreticum hominem fuiſſe libri authorem: Et quidem Hæreticum non infimæ notæ ſed peſtilentiſſimum Hæreticum, Seleucum Apoſtolum Manichæorum. Ait Pſeudo-Hieronymum non illud ſibi vindicare, ut πατὴρ τοῦ λόγου diceretur, ſed interpretem tantummodò videri voluiſſe. Hic verò Talionis author neſcio quam confidentiam Caſaubonianam, iniquitatem, impoſturas ſollennes deblaterat, quaſi fungis ſcriberet atque fatuis ea quæ vocata ad calculos examen non ferrent aut ſtateram. Nam quid te hic habet malè? Hæreticum hominem authorem adſcribi ſcripto vaniſſimo & improbiſſimo, ac libello perſonati nebulonis? Num Hæreticum peſtilen-

peſtilentiſſimum illum, Seleucum Apoſtolum Manichæorum? Utrumque ſcilicet. Nam magno tibi in pretio ſcriptum illud, æque atque Caſtrio tuo erat. Doces enim cum illo, Quòd nihil in illo ſcripto impium, nihil hæreticū inveniatur. Ergo liber ille per omnia orthodoxus? ergo Pater libri orthodoxus? ergo omnia orthodoxa, & ſecundùm pietatem ab illo narrata? Ergo non alius quàm ipſemet Hieronymus author? Quid hîc hæres cum Caſtrio, à morſibus Cani, Senenſis, Baronij, Gelaſij, quorumcunque, pium, Orthodoxum, Veritatis de beatâ Mariâ illuſtriſſimum præconem, & nullâ hæreſeos notâ, *abſit, ô abſit*, vel ſuſpicione aſperſum, ipſiſſimum Hieronymum vindicare? audeto: Canus vocat fabulam inſulſam & barbaram. Ejuſmodi ſcriptioni quis potior parens inveniri poterat, quàm ex Hæreticorum fæce quiſpiam? Sixtus ait fuiſſe commentum Valentinianorum & Gnoſticorum, eaſdemque in illo ſcripto fabulas aniles reperiri, quæ reperiuntur, non omnes tamen, apud Epiphanium & Irenæum. Ita non eſt princeps & primus Exercitator, qui diſertis verbis pronunciavit, profectum ab Hæretico homine ſcriptum illud. Baronius apocryphum authorem appellat cum Gelaſio. Et certè non ab alijs vulgò quàm Hæreticis hominibus, titulis ementitis, perſonatæ ſcriptiones & obſcuræ authoritatis & apocryphæ olim emanarunt. Adeò imperitum fuiſſe hujus authorem dicit Illuſtriſſimus Cardinalis, ut aperta non noverit vitare mendacia. Quàm indignum Hieronymo hoc elogium, dignum rapſodo Hæretico. Iam verò, qui viri? Gelaſius, Baronius, Senenſis, Canus? Canus inter Patres Tridentinos cenſendus cum primis. Sixtus vir doctiſſimus, prodigioſæ lectionis & induſtriæ. Baronius Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ pater, totius antiquitatis μυροθήκιον. Gelaſius Pontifex, ὑπεράνω πάσης ὑπεροχῆς, & tantùm non è Cathedra, ubi non erratur, ἀποδεικτὴς. Hoſce tamen Semideos, & Semones, neſcio quis obſcurus terræ filius à Caſtro, provocare auſus eſt: & illud tenebricoſi, neſcio cujus nebulonis, in fornice nati, maſtigioſi verberonis ſcriptum inuſtulatum, ab illorum morſibus, quaſi rabiè caninâ fuiſſent debacchati, ita illè latrat, vindicaſſe ſe profitetur. Hîc non rectè exclamatur, ô tempora, ô mores? Hos ego non opinor, audebis, quadrigam & τετρακτὺν fortiſsimorum in cauſsâ Pontificiâ athletarum, de impoſturâ & dolo malo poſtulare. Caſaubonū non potes caſtigare, quin ſimul horum aliquem, ne dicam omnes, idem prorſus, cum & ante Caſaubonum ſentientes, impetiveris. At Caſaubonus exiſtimat, ipſum pſeudo-hieronymum, interpretem, prodere, libelli ſui quem vertebat, Seleucum authorem. Et hoc eſt calumniari? Eſt certè. Si de te narratur. Tuum enim hoc figmentum eſt, non effatum Caſaubonianum. Affirmat Caſaubonus interpretem illum, (quem volebat ſe videri, ſive potiùs doli fabricatorem) profiteri, non eſſe ſe authorem illius ſcripti. Hoc ille quidem palam pofitetur. Nec tute vocas illud in Quæſtionem. Hinc infert deindè Exercitator. Agnoſcere illum, quiſquis erat, interpretem, profectum ab alio, non ſuam eſſe fæturam: id eſt, eſſe profectum ab Hæretico homine. Non hoc palam ille, vel αὐτολεξεὶ, tantummodo autem per conſequentiam, quandoquidem cenſentibus ità Sixto & Cano, aniles, inſulſæ, barbaræ fabulæ &

Hæreticorum

Hæreticorum commenta illi ſcripto ſint interſperſa. Quæ ſi quis profecta putet ab Orthodoxo aliquo, ille profectò eſt pluſquam ſtipes. Hoc igitur poſitum eſto, Hæreticorum fraudes hìc & impoſturas apparere, ex illorum ſententiâ, quos in cauſsâ citavit Exercitator. An verò, hic vel ille, certus aliquis Hæreticus an incognitus, mundo dici poſſit impoſuiſſe, videndum eſt. Seleucum authorem affirmari, ab hoc Interprete, ut videri voluit, non pronuntiat Exercitator. Hoc enim fingit author Talionis. Sed ex animi ſui ſententiâ hoc adjecit: verè ne an falsò deindè videamus. Seleucus quidam ſive Seleucius erat, Manichæus, vel etiam Leucius aut Lucius, aut Leontius, aut Lenticius, (tot enim nominibus verſutus & veterator Hæreticus, ut illum appellat Pontifex Gelaſius, deſignabatur) multa & varia ſcripſiſſe memoratur, blaſphemis referta narrationibus: multa ridicula & portentoſa de Actis, & paſſionibus Apoſtolorum, ſub nominibus, Matthæi, Iacobi, Petri, Iohannis & etiam Thomæ. Poſtquam illa ſuperius poſita doctiſſimus Caſaubonus commemoraverat, addit de eodem ex Auguſtino, eum eſſe qui ab illo, bis nominatur Leucius. Quod, etiam Baronius verè obſervaverat. Docet illum ab eodem Leontium appellatum (quanquam error eſt Scripturæ non Scriptoris) eundem ſcripſiſſe illum librum, cujus fecerat mentionem pſeudohieronymus, hiſce verbis, *Quidam Seleucus, qui paſſiones Apoſtolorum conſcripſit, hunc libellum compoſuit.* Hìc verò jam longos logos in Talione legimus, locos nimirum beati Auguſtini, quos indicaverat Exercitator, totos tranſlatos, nec præterea quicquam, ad implendas paginas, per eruditum virum. Alia adjecit è pſeudo-Hieronymo: alia quædam è confictо Melitone: & alia inſuper è Gelaſio: ut qui vir eſſet Seleucus, maledictus Hæreticus, &, niſi cum execratione, non nominandus, intelligeremus. Quæ tamen omnia, de penu mutuatus eſt, debitor malæ fidei, Baroniano. Quanquam illud aſcriptum Thomæ Evangelium, non à Seleuco profectum fuiſſe, ſed ex officinâ Thomæ cujuſdam prodijſſe, qui Manetis diſcipulus erat, referat in Hiſtoriâ ſuâ Petrus Siculus. Θῶμας ὁ τὸ κατ' αὐτὸν Μανιχαϊκὸν ἐυαγγέλιον συντάξας, *Thomas qui compoſuit Evangelium Manichaicum quod de nomine ejus inſcribitur*; Et paullò poſt. Μηδεὶς ἀναγινωσκέτω τὸ κατὰ Θῶμαν ἐυαγγέλιον· ὀ γάρ ἐστιν ἑνὸς τῶν δώδεκα ἀποστόλων, ἀλλ' ἑνὸς τῶν δώδεκα κακῶν τοῦ Αντιχρίστου Μάνεντος μαθητῶν. *Nemo legat illud, quod ſecundum Thomam circumfertur Evangelium. Non enim ab ullo uno Duodecim Apoſtolorum profectum eſt, ſed ab uno è Duodecim illis Antichriſti Manetis diſcipulis.* Seleucum porrò illum Hæreticum hominem, & quia erat è Machæorum ſcholâ coryphæus, peſtilentiſſimum Hæreticum, quædam edidiſſe ſub Matthæi nomine, certum eſt. *Proponam,* inquit Taliator, *quæ mihi apud veteres authores occurrerunt.* Et tamen ſolius meminit Innocentij primi, in epiſt. ſcripta ad Exuperium, Baronij in illo ipſo plagiarius. Illa autem ita ſcripta, ab Orthodoxis omnibus repudianda, & ut improbiſſima commenta damnanda. Ille autem liber, (quem tuetur Caſtrius, non tantùm ut Orthodoxum, ſed germanum Hieronymi fœtum: quem videri voluit in Latinam linguam in gratiam Chromatij & Heliodori tranſtuliſſe) Matthęi nomen prefixũ habebat, ſub titulo &

nomine Matthæi circumferebatur; & eo nomine dicitur converſus in Latinam linguam. Perſonati enim nebulones ita ſcribunt, ad larvatum ſimiliter Hieronymum ſuum. *Dicunt ſanctitatem tuam beatiſſimi Matthæi Evangeliſtæ manuſcriptum volumen Hebraicum inveniſſe: in quo & virginis matris, & ſalvatoris infantia eſſet ſcripta.* Hoc volumen Latinum fieri ſibi poſtulant: & uti Epiſcopi, Hieronymo presbytero, quaſi ex vi Canonicæ obedientiæ, præſcribunt. Reſpondet impoſtor Hieronymus larvatus, *Arduum iſtud opus eſſe.* Secundò noluiſſe hoc beatum Evangeliſtam fieri: præcepiſſe autem ut per manus clam & occultè derivaretur. Nam ſi voluiſſet, ut in communem notitiam omnium hominum promanarent, illa quæ ibidem tradebantur ſecretiora, proculdubio fuiſſet adjecturus ea ipſa ad hiſtoriam quam ſcripſit Evangelicam. Porrò beatiſſimum Apoſtolum & Evangeliſtam; unicum, non plura, ſcripſiſſe αὐτόγραφον narratur, manu ſuâ propriâ exaratum, quod quidem exemplar literis Hebraïcis deſcriptum, ad diſcipulos ſuos, voluit, ut quaſi depoſitũ quoddam & κειμήλιον, derivaretur. Diſcipulos autem illos comminiſcitur Impoſtor, nunquam fuiſſe paſſos exemplar αὐτόγραφον deſcribi, vel aliquam indè ſententiam aut periodum Scripturæ mandari, ſed textum nunc uno modo, nunc alio rurſus, & demum tertio atque quarto ſolitos recitare & apud Auditores ſuos proferre; ne ſcilicet memoriæ beneficio per partes totum vel maxima pars propalaretur. Miror hominem naſutum & intelligentem, mores hic Hæreticos non ſubodorari: non impreſſa veſtigia deprehendere, & planiſſimas impoſturas Hæreticorum. Quis hic indignè ferat Caſaubonum exclamaſſe ô tempora, ô mores! Audere aliquem in hâc luce literarum ejuſmodi ſcriptum propugnare. Niſi cauſſa nonnullorum deſperatis indigeret cùm patrocinijs tum Patronis, actum eſſet de ſcripto malè nato, & de tot indicijs deprehenſo impoſtore. Sed pergit agyrta circumforaneus. *Factum eſt autem*, inquit, *ut à Manichæi diſcipulo Seleuco hic liber editus, non ædificationi materiem, ſed deſtructioni exhibuerit.* Atque hanc fuiſſe cauſſam impoſtores volunt, cur impetraverint ab Hieronymo ut exemplar illud Hebraïcum, apud ipſos ſcilicet depoſitum, contra ipſius Evangeliſtæ voluntatem & expreſſiſſimum mandatum converteret, & omnibus communicaret. Et tamen in hac tanta luce impoſtor Caſaubonus, & quidem confidentiſſimus, Talioni. Quæritur an hoc ſit Seleuci commentum ſub Matthæi nomine obtruſum. Negat Caſtrius, negat taliator. Interpres, quem appellant, fatetur hoc ſcriptum Matthæi nomen prætuliſſe inſcriptum. Affirmat ſanctè fuiſſe opus Matthæi, αὐτόγραφον ipſum, ſtylo ipſius conſignatum: ad ſua tempora, per manus in manus ἀπόκρυφον, τοῖς ἐκ διαδοχῆς Evangeliſtæ ſolis, communicatum: undè ſolebant Doctores ἄλλως καὶ ἄλλως ſuis auditoribus recitare. Affirmat hoc ipſum eſſe & non aliud quod volebant illi Latinè reddi per Hieronymum: & quod tranſtulit Latinè Hieronymus. Ut nulla poſſit eſſe dubitatio, quin quod Caſaubonus arbitratur, hoc illud ſit Seleuci Manichæi peſtilentiſſimi Hæretici αὐτοπόνημα. At diſtinguit, ais, hic Interpres ſuum ſcriptum, ab altero Seleuci hæretico ſcripto. En cor Zenodoti: en jecor Cratetis. Impoſtor diſtinguit: & quid ni vero?

aliter

aliter impostor non audiret ille. Latro negat homicidium, τοιχωρύχος furtum, agyrta dissimulat, & præsefert innocentem simplicitatem. Ergo, te censente, non est verum, quod apertis indicijs deprehenditur, quod luce magis patet meridianâ, eo quod se negant perpetrasse scelus ἐπ' αὐτοφόρῳ deprehensi, compositi & consuti ex imposturis, ad fallendum producti in scenam à Diabolo: Esset autem, Interpres at dubitaret; illi tamen, qui melius nossent, οἱ ἐκ διαδοχῆς, è Matthæi schola, qui αὐτόγραφον hoc extitisse affirmant, non dubitabant. Hæret interpres: illi non. Dubitat iste, sciunt illi: Vacillet autem versutus furcifer, eo magis venire debet in suspitionem. Quod ait, refigit. Quod statuerat iterum, hæsitabundus revellit. *Ipse, ut hæc dubia esse pronuntio*, inquit, *ita liquidò falsa non affirmo*. Ita nusquam consistunt, à Veritate aberrones. Nesciunt quid velint, quid refugiant: Cui adhæreant, à quo declinent: loquuntur è lintre: inconsideratè statuunt & inconsequenter: ordine toto discordant: nec cohærent apud illos prima cum secundis; passim verò, veluti sorices, suo semet indicio produnt. Id facit planus hic Hæreticus, cui tu, vir docte, insanientis personam, insulsi hominis, & Hæretici imponere debueras cum tuo Castrio, qui illa fabulatur de sanctissimi Evangelistæ scripto apocrypho, quæ modo recitabamus ab ipso sumpta: qui ea propaget & tueatur, quæ mox dicturi sumus, de subjecto libelli, & materia. Tu videris cum Christophoro Castrio tuo, an sapiant illa scriptorem orthodoxum, an pietatem & doctrinam Hieronymianam. Rhetoricaris autem in illis, *Quanto certius Baronij vestigijs institisses?* Nam Baronij vestigia premit Exercitator, dum Scriptorem mendacem in apertum producit, atque extractum è tenebris revelat. Nam, *non novit aperta vitare mendacia*, Baronius inquit, quæ elogia non diffitetur illo digna Exercitator. Mendacem verò notat Cardinalis, propterea quod illis temporibus quo hæc gesta sunt, Isachar quendam Pontificem statuit, quo nomine nullus unquam Pontifex in Israel erat, ab ipso principe, Aarone, ad cladem illam Flavianam urbi, templo, populo illatam & politiæ. Respondet scio Castrius: injustè cum authore hic actum esse, cum non dicat Isachar *Pontificem summum* extitisse, sed *Pontificem*: unum fortassis è primoribus, honore, loco, dignitate præstantibus. Fortasse tum Præfectum templi: Inane prorsus subterfugium. Nam licet non dicatur summus vel maximus, ita tamen concepta est sententia, ut notum sit omnibus de summo loquutum esse Pontifice. *Ea verò tempestate*, inquit, *Isachar erat ibi Pontifex*. Quæ quidem locutio, nulli, præterquam Sacerdoti summo, competere potest. Per quem tempora designabantur apud Iudæos, quemadmodum per Consules apud Romanos. Neque enim rectè dici poterat, verbi gratiâ, cum factum esset verbum Dei ad Mariam, per Angelum internuntium: aut cum Elisabeth conciperet, Erat eâ tempestate Zacharias Pontifex: quanquam verum sit, Sacerdotem, Zachariam dictum, eâ vixisse tempestate: sed, quemadmodum habetur in historiâ sacrâ, *Erat quidam Sacerdos*. Sed de summis Pontificibus loquuntur eo modo, quo paullò post, *Pontificibus Annâ & Caiphâ*. Non enim temporis ἐπώνυμοι erant, nisi summo

ſummo prædíti Pontificatu. Itaque rectè Caſtrius Iſacharo ſuo, ut illius ſcripti authoritatem tueretur, Pontificatum ſummum aſſeruiſſet, contra Ioſephi vel cujuſvis alterius tabulas. Quid enim? an non Matthæus Evangeliſta illius ſcripti indubitatus author, Sexcentis Ioſephis præponderabit? Rectius ſaltem ſi Iſacharum binominem nobis confinxiſſet: & alijs dictum, Simonem, Ieſum, Ananum, Eleaſarum, ab iſto authore appellatum, Iſacharum prodidiſſet. Sed non vident omnia mentientes. Itaque veſtigijs hic inſiſtit Baronianis Exercitator. Sed alia ſunt veſtigia Baroniana. Illa ſi ſectatus Exercitator fuerat, non illum ad Leucium vel Seleucum, velut hujus libelli auctorem, ſed ad incertum aliquem, Hieronymi tamen perſonâ larvatum, duxiſſet. Agnoſco veſtigia. Ita enim vir doctus de hoc mangone loquitur, ut de ignoto, & incerto. Mitius Cardinalis quam oportuit impoſtorem tractabat. Neque enim illi moris eſt, id genus quiſquilias proculcare niſi aperta poſtulante Veritate. Quid aliud facere potuit is, qui non nihil in illâ farragine, quod in alijs, notæ melioris Scriptoribus non poterat reperire, inventum, ſuis Annalibus, purpureo panno lacinias duxit aſſuendas. Hic Caſaubonus ſequutus veſtigia Cardinalis aliquandiù, poſtquam ilia ducentem vidit, aut hærentem ad metas deſeruit, ad Sixtum Senenſem procurrens & Melchiorem Canum, qui non tantùm mendacem ſed Hæreticum hominem huic ſcripto aſcribunt authorem. Opponitur Caſtrius Sixto, Cano πεζὸς παρὰ Λύδιον ἅρμα, quaſi illorum rationibus ſatisfactum ab illo eſſet. Poſitis autem illis quæ probant Sixtus & Canus de ſubjectâ materiâ huic ῥαψῳδουμένῃ: additis inſuper quę narrantur apud Innocentium & alios de Seleuco, & quæ præſtigiator ipſe de Matthæi Evangelio ἀποκρύφῳ refert, ſi veſtigia hæc ulterius inſtitiſſet premens, ad Hæreticum authorem, peſtilentem Hæreticum, Seleucum ipſum fortaſsè Manichæum Baronius æquè atque Exercitator perveniret. Non enim, quandoquidem hæc ipſa ſcripta, inter acta per Seleucum conficta non referuntur apud Auguſtinum, ideò non ſunt illius cenſenda. Plura enim ſcripſit quam Andreæ acta: *Sub nomine Apoſtolorum*, ait Auguſtinus. Fortè, omnium: certè plurium. In confeſſo ſiquidem poſita habemus, Petri, Iacobi, Iohannis, Thomæ, Matthęi. Quod ſi non ſit Seleucus libri author, vel cede nobis alium impoſtorem, vel ipſiſſimum Matthęi partum profitere. Quaſi autem veſtigia non ſufficerent Baroniana, proponitur huic ſecundo in loco imitanda modeſtia Hieronymiana. Et nemo eſt opinor, qui non interdum deſideret. Non enim neſcitur quanta vehementiâ vir ille, quâ verborum atrocitate, ſpiritus ardore, etiam quibus convitijs & maledictis, non ſolos Hæreticos: ſed & Orthodoxos perſtringat Stridonenſis pater. Nemo alius è Patribus excandeſcentiam ſuam ita exercuit in Hęreticos. Cujus vim & violentiam, ſi hoc in loco fuiſſet imitatus Exercitator, feciſſet, quod fortaſſe in hoc genere omitti non debuerat. Videamus tamen, quænam illa ſit, ad quam Caſaubonum refingis, modeſtia Hieronymiana. Nolebat acerbius ille, errorem taxare ſimpliciorum fratrum, licet fraude deceptos & impoſturis non ignoraret. Itane verò? Quid ullius modeſtiæ negotij eſſet, cum nugis, impoſturis, impijs figmentis iſtius nebulonis,

bulonis; ſive authoris, ſeu quod videri volebat Interpretis, ſive cùm authoris tum interpretis, quæ ſuſcepit Caſtrius propugnanda? Quæ ſimilitudo cum illorum cauſsâ, in quâ modeſtia tam emicuit Hieronymiana? Erant illi fratres: Iſti Hoſtes capitales, & omnium hoſtium Sceleſtiſſimi. Hæretici de furfure Manichaïco. Et ideò Hæreticorum peſtilentiſſimi. Erant illi fratres ſimpliciores. Et prò ſuâ ſimplicitate creduli nimis, in fraudem inducti per credulitatem. Hoſtes iſti ut perditiſſimi, ita dolis & verſutijs inſtructiſſimi fuerant. Illi decepti erant in re Hiſtoricâ, in quâ erratur ſine periculo: iſti deceptores in re fidei, & quidem fundamentalis fidei. Illi ab agyrtis & impoſtoribus arrepti: iſti deceptores ipſi improbiſſimi. Officioſum mendacium non excuſant, non ferunt, viri ſancti, eruditi antiqui Patres. Et tamen, quod mireris, Caſtrius & Roſweydus ſtomachabundè indignantur, Hæreticum peſtilentiſſimum graſſantem ad perniciem animarum, ſaltem mendaciſſimum rapſodum, non modeſtè fuiſſe compellatum, & mellito ſermone delibutum. Caſtrium iſtum verberibus à te caſtigatum, & ſtylo compunctum, ſuperioribus oportebat tradi, Heriberte, qui linguæ & calamo luxuriantibus fibulam deinceps imponere diſcat: aut ſanctis Patribus Inquiſitionis Hæreticæ pravitatis exoſſandum. Niſi fortè, in Ordine ad Deum tolerari mens ſit, quę non ſunt aliter excuſanda. Addam adhuc unum de hoc Scripto. Videri inquinatiſſimum, ab illo peſtilentiſsimo Seleuco profectum eſſe, quod eadem per omnia habeat cum alterius ejuſdem farinæ Scripto, ejuſdem authoris Seleuci, cenſente Innocentio, quod ſub titulo *proteuangelij Iacobi* peruenit in manus hominum. Niſi fortè hoc illius ſit Epitome, quod interpreti Hieronymo, homines nequam & nefarij aſcripſerunt Chromatius, Heliodorus. At cujus demum cunque ſit authoris, quid eſt quod in illo jure reprehendere poſsis? inquiunt, aſſertor & patronus. *Nihil eſt in hoc Scripto,* ait Caſtrius, *vel à ratione alienum, vel quod ſanctiſſimorum & graviſſimorum Patrum authoritate non poſſit confirmari. Neque enim,* verba ſunt Heriberti, *Impietatis plenũ opus eſt, quod te probare conantem* (Caſaubonum alloquitur) *mox perſequar.* Sed ad Græcas calendas. Nam Caſaubonum ſectatus aliquantiſper allatrando, & carptim, hic illic arrodendo, ſtatim declinat ad mapalia mera, Critica teretiſmata, de Libris Adriani Catacrianis, de quibus ferant ſententiam, qui Critico ſupercilio tument. Nos te ad penſum hic vocamus quaſi quidam importuni ἐργοδιῶκται, & illud urgemus, quod te recepiſti facturum ambitioſius, de nugis ut excuſes & impietate, nam in utroque dicam huic falſario inſcripſit Exercitator. Impietatis poſtulat, quod cum fateatur Seleucum de Doctrinâ Apoſtolorum multa eſſe mentitum, ea tamen defendat & propugnet, quæ ſunt ab eodem illo Hæretico Scripta, *de virtutibus illorum & miraculis,* quaſi eſſent ibi πάντα καλῶς καὶ εὖ, & cum veritate conjunctiſsima. Non hoc volebat ille eſſe impoſsibile, ut nequiſsimis aliquis mendaciorum artifex, & Hæreticus improbiſsimus veritatem dicat. Novit enim bene, impoſturarum omnium ἀρχιμάγειρον, mendaciorum Patriarcham, cujus Hæretici homines ſunt emiſſarij, ſub Angeli ſpecie comparere. Veritati interdum, illuſtre prębere teſtimonium, ſed in illum finem ut decipiat incautos, & quas machi-

machinatur perniciosas insidias, veritatis opinione præsumptâ securis præstruat. Voluit autem,,Seleucum illum in Actis, quę composuit, Apostolorum, multa mentitum ad suam hæresim stabiliendam, plurifariam etiam, de vitis illorum & miraculis; quæ sunt manifestæ impietatis clarissima indicia: Hic jam qui è duobus falsis, impijs, unum amplectitur, refellit alterum, de impietate, etsi à tanto, in toto non potest excusari. Mentitur autem iste Impostor dum pronunciat Seleucum in vitis & miraculis Apostolorum enarrandis veritatem observasse. Portentosis enim fabulis, horrendis impietatibus & blasphemijs etiam illas fœdavit narrationes. Nolo aliundè probationem sumas quam ex ijs ipsis quæ in talione, ab Augustino desumuntur. Impium ergo hominem, non solum vanum esse oportet, tuo indignũ patrocinio. Sed fuerint vera, saltem plurima, de vitis narrata Apostolorum: in quem tamen finem narrabantur, attendendum. Hostis humani generis hoc interdum facit: ille tamen mendax est, & esse dicitur: tum cum dicit veritatem. Nam dicit ideo ut decipiat. Veritatem historiæ secutus est in multis saltem Hæreticus: ut securi suscipiant doctrinam blasphemam, δεινὸν γὰρ κλέπτειν ἔννοια τὴν ἀλήθειαν. Nec ob aliam causam hic impostor veritatem in Seleuco historicam laudat, quam ut Circæum quoddam poculum,' præsentissimum venenum Scripta illius Hæretici, commendaret. Furiosum ergo censuit Exercitator. Fatetur librum ab Hæretico scriptum. Multa authorem confinxisse: & tamen amplectitur & obtrudit. Obloquitur Patronus actioni, *Orestem Hippolyto supposuisti.* Et utinam non vanus vates extares, Hippolyto tuo virbio non frueremur. Sed ad rem. Duos libros fingebat hic de Ortu Mariæ à Mathæo scriptum; unum, ἐν ἀποκρύφοις: alterum a Seleuco, circumforaneum: sed vel transcriptum ex illo, & ità erat Hæreticus ἐκ διαδοχῆς: vel congestum è narrationibus ἀγράφων. Præter istos non memoratur alius. Cum dicitur ergo, *Ita & hic multa non vera de suo corde confinxit, fatetur*, inquit *Casaubonus*, *ab Hæretico scriptum; & tamen vertit hunc ipsum.* An non furiosus? At non fatetur illum quem vertebat, ita scriptum, hoc est αὐτόγραφον sed alterum. Fateor ita videri, & tamen alibi sic loquitur mendax oblitus sui, *Factum est ut a Manichæi discipulo Seleuco, hic liber editus &c.* Hic? Non alius quam qui descenderat à Mathæo. Nugacissimus impostor, hic Apostolorum gesta, falso sermone narrasse, quod prius negaverat, Seleucum docet. Ita nihil ei fixum, nihil certum. Sed esto, ut tu vis patrone, fuerit Orestes Hippolyto suppositus, tamen cum hunc ipsum libellum suum, qualem qualem, Manichæus Hæreticus ex illo altero derivaverit, quid est in quo excuses Impostorem? Confinxit de corde suo quædam Seleucus. *Proindè ut in Hebræo habetur, verbum ex verbo transferre curabo*, ait Pseudo-Hieronymus. Quæ in suâ tralatione depravarat alter, iste secundus pollicetur se correcturum. Ita vnus liber, at diversi interpretes, Hæreticus, ut tu vis, & Orthodoxus. Ergo se negotium ita habebat. Ejusdem libelli à Mathęo editi duæ tum habebantur editiones: Vna per Seleucum Manichæum adornata: (est ergo jam interpres, non author libri; ita nusquam sibi constant mendaciorum promi) altera per Hieronymum exaccurata. Quæritur, hic Liber an idem sit ejusdem authoris, qui editus à duobus ferebatur, licet interdum

terdum

terdum vel non rectè versus, vel interpolatus ab horum aliquo: negat esse eundem advocatus Hæretici Iesuita, esse affirmat Exercitator. Iosephi historia à Ruffino olim versa, num eadem est cum illa quam Gelenius transtulit? Antonij vitam Athanasianam, nescio quis olim licenter vertit, & non raro interpolavit. Illam tu dixeris non esse Athanasianam vel Græcam historiam nuper editam, sed ab illâ diversam: non esse genuinam, sed prorsus pseudepigrapham? Sacras olim literas cùm Græcè tum Latinè, plures diversimodè transtulerunt: eadem tamen Scriptura sacra. Non ex animo loquebatur, saltem non secundum rei veritatem, qui olim ita pronunciabat,

Quem recitas meus est ô Fidentine libellus:
Sed malè dum recitas, incipit esse tuus.

Tertia impietatis nota vel Interpretis illius vel authoris, illa est apud Casaubonum, quod scribere non sit verecundatus, *Neminem fidelium negaturum sine animæ periculo illa credi posse quæcunque Deus potest facere. Impium*, inquit, *hominem & stulte delirum, Nam si valet hæc ratio, ut credi omnia possint, sine animæ periculo aut salutis, quæcunque portentosa ac blasphema fanaticus hæreticus aliquis confinxerit, quia Deus illa facere queat, quid est cur deliria Rabbinorum, aut etiam Mahometis, respuamus?* Hæc, & verissimè, Exercitator. Quodsi ita reverà sentiat ille, quisquis est Hieronymus ψευδώνυμος, non est opus ut adhuc de impietate disputemus. Abundè enim satis illam ista comprobant, licet nihil aliud ab isto scriptum *impietate plenum* designare posset eruditus vir. Ejus enim generis est hoc effatum, ut veluti quandam Epitomen illud omnium impietatum meritò possimus usurpare. Concedatur alicui hæresiarchæ, *credi debere vel etiam posse, sine animæ dispendio*, salutis detrimento, aut veritatis incommodo, quæcunq; Omnipotens potest facere; &.quid erit tandem in Scripturis divinitùs revelatis, fidei regulâ, & pietate, sartum tectum aut immotum? Omnia fecisse, voluisse credetur Deus, quæcunque absolutæ illius potentiæ & immensitati illimitatæ subjacere putabuntur. Valentini Æonas, & horrendas Gnosticorum impietates, hoc prætextu defendere facillimum est. Simonis, Mænandri, Saturnini, Basilidis & reliquorum deliria Omnipotentiæ isti innixa subsistent: de Nestorij, Eutychetis, Ebionis delirijs, non est quod ultrà dubitemus. Sine animæ dispendio credi possunt, quandoquidem à Deo fieri possent. Meministi apud Tertullianum legisse, Praxean illum, *Quem mendax à primordio ex Asiâ Romanæ humo intulit*, Deum, qui Pater est, eundem & filium affirmare, *adversus traditam formam rebus humanis*, uti loquitur Africanus ille Scriptor eruditus: cumque urgeretur per impossibile, ab Orthodoxis, contulisse se ad divinam Omnipotentiam illam, hæreticorum omnium κρησφύγετον? Huic an tu insano patrocinabere? quidni enim? sine animæ dispendio ista credere, (ut ne dicam teneri nos) posse tutò sine ullo periculo affirmabis credo, propter Omnipotentiam Dei prætensam. Audi enim tuum minimè hæreticũ sed Orthodoxissimũ Scriptorem prædicantem, *Iccircò ab his qui Deum ista facere posse credunt, sine animæ suæ periculo & legi*

&

& credi posse. Satin' secundùm Theologiam? *Si tam abruptè in præsumptionibus nostris*, ut cum Tertulliano loquar, *hâc sententiâ utamur, quidvis de Deo confingere poterimus, quasi fecerit quod facere potuerit.* Apage autem, ut piè Casaubonus, à religione Christianâ adeò absurdam, adeò impiam sententiam. *Dei autem posse velle est, non posse nolle est:* id quod te docebit Tertullianus. Aut si Scholam audire mavelis assuetus Scholæ, ut videri vis, tuam audi Scholam rectè docentem. Ità Deus potens est, ut ea tantùm verè & per se possit, quæ perfectæ sunt potentiæ, non autem defectus aut infirmitatis. Quæ verò sint ejusmodi, in quatuor illa distincta genera, ita proponit illa tua Schola: ut *Materialia*, *Privativa*, *Inordinata*, & *Passiva*, Potentiæ divinæ quidem subijciantur, illius rationes non ingrediantur tamen, aut de illâ prædicentur. Hæc ille tuus Scriptor Orthodoxus nequaquam attenderat, Iesuita, dum quęcunque portentosa aut blasphema, illa credo inordinatissima, pestilens aliquis Hæreticus Orbi deliria obtruserit, salvâ fide, sine animæ periculo, credi posse asseveret, tantummodo quòd Deo nihi sit impossibile, ut ille quidem arbitratur. Scholam ille tuam non salutarat, ne à limine quidem primo, ut videtur. Sacratiori tuæ, & à Scholasticis excultæ Theologię, non magis quàm Casaubonus operam dederat, certè minùs quod videtur. Non tamen debebat Scripturas ignorare: aut illius oblitus esse quod scriptum legerat vel legisse poterat apud Lucam, Angelum nempè, illum internuntium ad Mariam, cujus vitã videri vult scribere ab ortu illustri ad gloriosum obitum, dixisse, *Non esse impossibile apud Deum* πᾶν ῥῆμα, *Omne verbum* scilicet. Non ait, Nil impossibile: Non omnia affirmat possibilia. Sunt enim quæ resipiunt impotentiam, cum tamen ad Potentiam spectare putentur. Sed ut pie Tertullianus, *Dei posse velle est, Non posse nolle est:* ait, πᾶν ῥῆμα *apud Deum esse possibile*. Prius enim oportet ut sit ῥῆμα, vel in Proposito vel in Propalatione, quàm sit in Possibilibus fieri. Nam impossibile est, quod non est ῥῆμα. Quod dici non debet, fieri nequit. Sed Dei Omnipotenti Potentiæ, ex antiquo Hæreticorum more delirijs suis ab isto veteratore Hæretico, et fanaticis Opinionibus prætensæ, non possumus expectare, ut se profiteatur adversarium Iesuita, qui medullitùs imbiberit & animitùs portentosam illam, & ab sæculis nonnullis invalescentem opinionem, de modo prę sentiæ in Eucharistiâ per Transubstantiationem, ut loquuntur, *adversus traditam formam rebus humanis*, quemadmodum loquebatur Tertullianus. Homo ergo cautus & pellacis ingenij Iesuita, illud totum declinavit in Casauboni caussâ contra hæreticum, falsarium Scriptorem, in quo rei Cardo vertebatur, & primùm ad Scriptoris materiam subjectam: deindè ad alia è Gersone declinat, quæ nihil prorsus vel ipsius confirmant caussam, vel Casauboni labefactant. Cum enim ille omnia illa concesserit quæ de Credibilium rerum differentijs, & veritatum ordine quadripartito, *doctor resolutissimus & Christianissimus*, (etiamne in caussâ Venetâ Iesuita?) *& clarum Galliæ suæ decus proposuit*, tamen statu eodem quo prius, non deteriori, consistent Exercitator, & ipsius assertio; *Impium esse hominem & stultè delirum, qui salvâ fide, sine animæ periculo*

riculo credi posse docet, quodcunque portentosum, blasphemum, horrendum di-ctu, ab ullo hæretico excogitatum fuerit, tantùm quia Deus illud potest fa-cere; quæ est ipsa assertio impostoris: nec ab assertore Iesuitâ dene-gatur: μικρὸ φύσις, dicebat ille, sed non impietatis exiguus cumulus: cùm hâc ratione Rabbinorum commenta, Alcorani deliria, ab ho-mine Christiano credi debeant, saltem in aliquo gradu credibilita-tis, quandoquidem Deum posse facere doceant, quod tamen ipsum est falsissimum. Quid ad hæc persananda è Gersone tuo profers? Veritatum credendarum quadruplicem ordinem reperiri. Primum, earum quæ explicitè credi debent, esse à Deo revelatas. Secundum, earum quæ ex illis primis derivantur, ex consequentiâ necessariâ, vel lumine fidei intermedio, vel etiam lumine Naturali. Tertium genus earum quæ ex præmissis consequentiâ probabili deducuntur. Quartum genus earum quæ respiciunt Legendas, vel Sanctorum vitas, visiones personarum devotarum, quæ & leguntur, & proponuntur le-genda ab Ecclesiâ ad affectus commovendos, devotionem inflam-mandam, & similitudinem exprimendam. Quid hic jam facies? ad quod genus è quatuor illa referes, quæ impostor ille ad divinam po-tentiam spectare dicebat, imò quæ ab Hæretico impiè inventa, blas-phemè proposita, in perniciem animarum defensitata, credi posse & debere asseverantur, eò quòd Deus ista, quod falsum tamen est, po-test facere? Ad quartum genus scio aggregabis, sub quo Legendas, & visiones, & opiniones doctorum comprehendisti: quæ non indu-bitatè, sed piè tamen credi possunt. At si rationem probes Casaubo-nianam, quâ contra hæreticorum κρησφύγετον utitur, divinam nimirum omnipotentiam, non sub quarto hoc genere concludi tantùm illa om-nia debent quæ credenda proponuntur ab hæreticis, sed potiùs ad pri-mum referri. Ejusmodi enim sunt Alcorani deliria: Praxeæ blasphe-miæ: & portenta Gnosticorum: quæ tamen omnia confirmare queunt per illam impostoris rationem, & debent explicitè revelata credi. Se-cundò & illud animadvertere debebas, illa tua credenda, ut possibilia, non ita proponi credenda pijs, tanquam certitudinaliter essent vera, sed sufficere hìc illam credibilitatem, & illum gradum cognitionis, quo, in talibus, nihil de certitudine scitur esse falsum. Quid autem hæc distin-ctio adjuverit illa de quibus postulavit impostorem Exercitator? illa enim in hoc gradu non consistunt, sed ulterius impudentèr promoven-tur ad ea, quę in lumine fidei, vel naturali, consequentiâ non probabili, sed necessariâ, sunt verissima: imò adhuc vel ad ea quæ à Deo immedi-atè revelantur. Ejusmodi enim ab hæreticis, etiam ab isto impostore Se-leuco, plurima sunt conficta in historiâ de Sanctis, & beatâ Virgine: quæ cùm sint adversa divino verbo, Lumini fidei, & naturali; ut certa narrantur ab hæretico pestilenti, ut credenda proponuntur, ad Dei po-tentiam referuntur. Parum ergo lucis ab illustri isto Galliæ sidere Ger-sone recepisti, minus in tuas tabulas intulisti, qui narrationem benè lon-gam, de distinctis Veritatum gradibus instituisti, ἀπροσδιόνυσον & à re pro-posita alienam, cùm de nullo genere veritatum, sed præstigijs, insul-sis, fatuis, deliris, hæreticis, portentosis fabulis & fallacijs ageretur,

Cc quales

quales solent à Diaboli emissarijs ad veritatem abolendam, & destruendam excogitari. Demonstrasses prius, illa de quibus quærebatur, illa quæ solent hæreticorum filij à divinâ suspendere Omnipotentiâ, esse ejus generis ut referri possent ad unum è quatuor Veritatum generibus, & sub eodem commodè concludi: id tu non fecisti scilicet, id nequaquam præstare poteras. In re igitur non controversâ operam lusisti non necessariam; tanquam vel protervus Sophista vel Logicus fatuus, quod non oportuit te facere qualem te deprehendi par non fuerat virum & eruditum, & qui Casaubonum in Logicis corripueras; à re propositâ & controversâ, in alia omnia declinantem aliorsum. At illud præstiteras, quod exigimus, in præcedentibus: nam libri authorem ab omni hæresi & impietate asserueras. Hoc ut ita esset, tamen in præsenti, ubi quærebatur ab Exercitatore de divinæ potentiæ efficaciâ ab hęreticis ad omnia portenta advocatâ, aliena erat de subjectâ materiâ scripti pseudepigraphi tractatio. Sed ubiq; desultor es & emansor, extra oleas semper evagaris: & tamen ne ita quidem excusaris: cum non præstiteris de quo gloriaris, hìc multo minus, magis infœliciter, ubi totum amoliris à te ipso in Casaubonum negotium. *Inspice*, inquis, *lege*, & si quid deprehenderis, *quod sine animæ periculo, & credi & legi non possit*, tunc demum exclama, *Impium hominum & delirum*! Inspexit, legit, deprehendit quædam & notavit. Tu ad illam Actionem refellendam præter voces inanes, & confidentiam, omnino nihil attulisti. Hìc verò signanter impietatem involat & delirium: nimirum de divinâ Omnipotentiâ, ad omnes impietates, portenta, hæreses defendendas, advocatâ, nimis importunè assertam positionem. Hanc non absolvis, non explicas, & tamen confidentiâ singulari deprædicas, *Inspice, lege*. Nihil hìc respondes & tamen triumphas. Habes quod requiris, & vociferaris tamen. En aliam tibi offam oblatrator. Et ut verbis Casaubonianis loquar; *Accipe cumulum impudentiæ, furoris, sceleris*. Nam exemplo Matthæi Evangelistæ impostor iste factum tueri audet. *Imò accipe*, ais, *cumulum impudentiæ Casauboniana, furoris Casauboniani, sceleris Casauboniani*. Magne Sacerdos, cur ita sævis? Novator iste non infimæ notæ obscurus tenebrio, quid meruit quem sic sceleris, furoris, impudentiæ diluvio immergis involutum? Detraxit impostori personam: hæreticum fecit manifestarium. Hoc te malè habet? Imò illum impostorem & hæreticum nefarium detexit, quem Tuæ Societatis Pater Christophorus à Castro, tantùm non ipsissimum juraret Hieronymum, túque etiam libenter, si auderes. Tetigit pupillam oculi tui. Qui lixas calonesve è Societate lacessit, sentiet ultorem Iesuitam, aliquem Patrem: nedum qui Patres reverendos, patronos affirmat hæreticorum. *Absit, ô absit ut Castrius noster hæreticum hominem defendat*. Quid est ambitiosa cohors? an ἴσα πρεσβεῖα Romano vestro Pontifici affectatis? Credo autem. Errare non possunt illi summi Patres: hæresis ad illos non habet aditum. Errores tueri, hæreticum hominem propugnare, non possunt è Societate Patres. Si quis hæreticus patronum Loiolitam adipiscatur, hæreticus ulterius non erit. *O absit, absit*, ut Castrius defendat hæreticum. Castrius

ſtrius è Societate Pater venerabilis, agyrtam Scriptorem, vaniſſimum, & nugis anilibus refertum neſcio quomodo laudavit: oportet tueri quod Patri cuivis, inconſultò licet, vel etiam execrandum, exciderit. *Vtinam ne in nemore Peliæ*; Sed cum jacta ſit alea ab illo Patre, lapis omnis, funiculus movendus omnis, ut Patri ſua conſtet authoritas: & perſona maſtigiæ ne detrahatur.

> *Quis cœlum terræ non miſceat, & mare cœlo,*
> *Si fur diſpliceat Verri, Catilina Cethegò?*

Impoſtor hæreticus Ieſuitæ? Hinc eſt quod novus Pericles ἀστράπτεις βροντᾷς, καὶ κυκᾷς τὴν Ἑλλάδα: *furorem, ſcelus, impudentiam* vociferans Caſaubonianam. At ſedatâ tandem hâc tempeſtate, *Phote*, quid eſt quod tantopere te commovit? Affirmat Matthæum Evangeliſtam, authorem conſtitui inſulſæ illius, & anilis fabulæ, de Mariæ Virginis nativitate. Affirmat certè, & quidni? Tunè aliter affirmas ô pudentiſſime & hæreticorum Cenſor modeſtiſſime? Certè aliter. At collatis impoſtorum verbis, Chromatij & Heliodori, ad Hieronymum, hujus iterum ad eoſdem, diſce quid voluerint affirmari, de Matthæo & hoc ſcripto. *Dicunt ſanctitatem tuam* (ita Hieronymum illi compellant, ſatis incongruè Epiſcopi presbyterum) *beatiſſimi Evangeliſtæ Matthæi manuſcriptum volumen Hebraicum inveniſſe, in quo & Virginis matris, & Salvatoris infantia eſſet ſcripta.* Reſpondet Hieronymus impoſtor: *Arduum opus injungitur, cum hoc fuerit mihi à veſtrâ beatitudine imperatum, quod nec ipſe ſanctus Matthæus Apoſtolus & Evangeliſta voluit in aperto conſcribi. Si enim hoc ſecretum non eſſet, Evangelio utique ſuo, quod edidit, addidiſſet. Sed fecit hunc libellum Hebraicis literis obſignatum, quem uſque adeò edidit, ut & manu ipſius liber ſcriptus habeatur à viris religioſiſſimis.* Intelligis Latinè recitata, Roſweyde? Certè intelligis. Quid igitur hæc auribus tuis tinniunt? an non Matthæum Evangeliſtam authorem eſſe illius libelli, quem habere Hieronymum illi audiverant? an non agnoſcit ſe habere? Matthæum Evangeliſtam feciſſe? Hebraïcis literis obſignaſſe, ut ſecretum remaneret? Scripſit ergo illud aliud Evangelium, non Hebraïcè ſed Græcè tantùm, nimirum ut vulgatum intelligeretur. Edidit hoc Hebraïcum volumen, ut manuſcriptum habeatur: quanquam nec loqui ſcivit congruè hæreticus iſte *portans ut aſinus myſteria.* An non hic eſt ille liber quem illi rogaverant, ut transferret Hieronymus? quem ille rogatus, Latinè vertit? an non hæc ſunt apud impoſtorem totidem verbis relata? Hiſce jam hìc, ſi audes, ὦ σοφὲ σύ: qui profeſſus te ſincerè hìc acturum, & collatis horum verbis oſtenſurum, Hieronymum falſarium non affirmare Matthæi eſſe illud Evangelium. Hæc omnia ſubdolè & fraudulenter reticuiſti, quod αὐτολεξεὶ te mendacem eſſe proderent, & alia nobis ſuggeſſiſti, in quibus poſſe te ſperabas nonnihil ſubterfugij reperire; cum vox illa *Siquidem*, non ineptè poſſit ſubdubitationem præſeferre nonnullam, uti tu fortaſſis arbitrabare: in quo tamen falleris apertiſſimè. Nam ſi ſenſum communem impoſtor ille habuit, eſt illa vox poſitiva, affirmantis. *Vt in Hebræo habetur,* (ita falſarius) *verbum ex verbo transferre conabor, ſiquidem*

dem ſanctum Evangeliſtam Matthæum eundem libellum compoſuiſſe liquet : & in capite Evangelij ſui Hebraicis literis obſignatum appoſuiſſe. Iterum tibi dico, Latinè intelligis. At poſteà ſubdubitat. Hoc ego non nego. Quin ſibi contradicit, non raro, mendax. Etiam in his ipſis poſtremò recitatis, eſt quod repugnat alibi relato. Ait hic, Evangeliſtam, hoc cocetum & mendaciorum tyrotarichon *Hebraicis literis obſignatum, in capite Evangelij appoſuiſſe:* alibi tamen *non edidiſſe* affirmat: nolle verò edi, ſed in Apocryphis de manibus in manus derivari. Sed hæc ego contradicentia hujus rabulæ, ad nugas, impoſturas, mendacia refero, & vanitates. Interim, uti dixi, tuam fidem, Roſweyde, & candorem? Rhetoris fortaſſis non mali fuerit diſſimulare in cauſsâ & prætererire quod obfuerit relatum: at viri probi, nedum Theologi, non eſt. Sed & audi paucis tibi ipſi dicta, & pro impoſtore hic prolata. Cum apud agyrtas iſtos tres, de duobus tantùm libris habeatur mentio, unius Hebraicè à Matthęo obſignati, alterius à Seleuco interpolati, cujus è duobus ille codex erit, qui penes Hieronymum, tranſlatus dicitur, & à Caſtrio tuo propugnatur? Seleuci fœtum ſpurium, hæreticum, malè natum à Caſtrio Ieſuita elongaſti: *ò abſit, abſit, ut Caſtrius,* &c. Reſtat ergo ut fuerit Matthæo adſcriptus, quem Hieronymus planus, planis hominibus transferebat. Hic te expedi vinctum. Eſt autem inter præcipuas impietates apud Chriſtianos recenſendum, in nomen & in titulum Apoſtoli Matthęi & Evangeliſtę ſacroſancti & θεοφορουμένου, per flagitium & ſcelus ineluïbile involare, & Spiritui Sancto Veritatis doctori, ſi non blaſphemas impietates, ſaltem nugas & fabulas inſulſas affigere. Hactenus rectum inſequutus loripes, ut potuit, deſerit ante metas, & ut ſua nobis evolvat adverſaria Critica, ad Adriani libros *Catachrianos*, obſcura diverticula, dilabitur. Mirus tamen tranſitus & ſtupendè rhetoricus. *Conſultius omnino feciſſes,* inquit, *ſi Eccleſiaſticorum librorum cenſuram Romanæ Eccleſiæ reliquiſſes. Habes Catacrianos libros apud Auguſtæ hiſtoriæ ſcriptores,* &c, Habemus certè. Nunquid & illos Romanæ Eccleſiæ Cenſuræ vindicas? En ſubmittimus. Convocet Concilium Tridenti denuò, aut ſaltem, *Fratres noſtros, Principes mundi* in Conclave vocet. Iudicent illi qui errare nequeunt, & negotium noſtrum Criticum magiſterialiter expediant, utrum apud Spartianum in Adriano, legendum ſit, κατ' Τραϊανοῦ: vel κατ' Ἀδριανοῦ: an verò *Catachlyanos:* an *Catacriticos,* κατ' Ἀκυλιανοῦ: an *Catachrianos,* ſive *Catacaymos:* aut, quod tibi videtur, *Catacrianos.* At certè judicium de libris ſacris vel Eccleſiaſticis, nemo ſanus, cui curæ eſt pietas & religio, Romanæ Eccleſiæ ſubjecturus eſt. Infallibilitatem judicij Pontificiam, ut meram Chimæram ridebit: Univerſalitatem juredictionis, ad pupas non ad homines, nedum ſacros Scriptores, pertingere cognoſcet: imprimis illos indices *Infernales* credo non *ex-Purgatorios,* hoc eſt, licentiam effrenem, impiam, intolerandam, in Scripta & Scriptores ſacros graſſandi, exhorreſcet. Deleri jubebunt illi Indices, & Cenſura Romana vertitur in iſtis, quicquid minus Catholicè reſipuerit. Non curabunt tolli nec deleri, abſurda, ridicula, impia, blaſphema, quæ ſunt in Ordine ad primatum, aut Symbolum Tridentinum confirmandum; utcunque ædificent ad Gehennam: Teſtis illa congeries Caſtri-

ana

ana & plurima Societatis Patrum ſcripta, religioſis auribus abominanda. Tace ergo de Cenſurâ Romanæ Eccleſiæ, niſi velis illam exerceri in libris Adriani Catacrianis: quos illi, uti dixi, non invidemus, cum ſalus reipub. aut animarum, in iſtis non vertatur nugis criticalibus. Hic verò finis huic tabellæ fuerat imponendus, niſi quædam quaſi cumuli aut auctarij loco ad illa Caſauboniana, in tuam Roſweyde gratiam, adjicere placeret, quæ non minus quàm illa ſuperiora, fabulas olere naſuti affirmabunt, viri autem pietate conſpicui, etiam blaſphemias & impietatem. Angelus ergo ille ad Annam & Ioachimum Virginis Deiparæ parentes miſſus, ſteriles jam viginti totos annos, & de prole ſollicitos ſuſcipiendâ, de ſterilitate conſolatur *Saræ*, *Rachelis*, *Samſonis* & *Samuelis* matrum exemplis allegatis, quæ omnes cum fuiſſent diù ſteriles, tandem tamen proles peperere. Iſtas mulieres cum primis illuſtres, maledictas à Deo noluit non potuit Angelus pronunciare, imò contra præcipuè benedictas à Deo, uti erant reverà, contendit eſſe. At impoſtor ille idem (apud quem pronuntiat ille Angelus *Benedictas illas*, & iſtos item ſteriles) ſcriptum affirmat in lege Dei, *Maledictum eſſe omnem qui ſemen in Iſrael non excitaverit*. Ita ſunt ad oppoſitum, Lex Dei, & Angelus Dei: Deus ſibi ipſi contradicit, dum aliud per Os Prophetæ docet, aliud inſinuat per Angelum ſuum. Negat & affirmat idem de eodem ſtupidiſſimus agyrta, inſanus ardelio. Legem Dei vel blaſphemat qui ſcriptam affirmat tam atrocem ſententiam. Vel Angelum mentitur internuntium, qui contra legem ſcriptam ῥητῶς pronuntiat. Imò Legem certè mentitur ille maledictus furcifer, qui Scriptum affirmat quod nuſquam in Lege Scriptum extat. Iterum idem Angelus diſertis verbis docet, *ſterilitatem tibi non rectè obiectam*, nempe à Pontifice Iſacharo, *cum Peccati, non Naturæ, ſit ultor Deus*. Rectè quòd Deus Naturam in homine non ulciſcatur, ſed Peccatum tantùm. At quid ad rem præſentem, cum propter peccatum ſterilitatem immittat, & Naturam inhibeat in delinquentibus? adeo ut ſterilitas in Naturâ, pœna ſit, aut eſſe queat præcedentis peccati. Ita delirus blatero quid loquatur ignorat, tum cum recta loquatur ignorans ſe loqui tamen rectè. Ait apud Impoſtorem Utopianus Iſachar, qui nunquam in Hieruſalem Pontificatum geſſit, cùm templo Ioachimum prohiberet, Munera ipſius non videri Deo digna eſſe, aut futura accepta Deo, cum Deus, illa munera offerentem, prole indignum judicaverit. Injuſtiſſimus iſte Pontifex ipum Abrahamum ita compellaſſet; certè ſi fuiſſet in diebus Elkanæ, & loco Eli, Hannam de templo Dei deturbaſſet. *Peccatores*, ait ille, *ſcimus quod non exaudit Deus*: nec munera Peccatoris Deo placent: cum nihil prius Deo ſit εὐάρεστον, quàm perſona ſit accepta offerentis. At tu non ignoras Heriberte, utcunque Pontificem latebat illum, qui ſint dicendi *Peccatores*. Fictitium illum Iſacharum quis Angelus de Cœlo, quæve docuit revelatio, Annam & maritum ejus Ioachimum, deteriores extitiſſe, atrocioribus flagitijs inquinatos, quàm erant cęteri omnes & ſinguli ad feſtum illud aſcendentes, & munera coram Deo offerentes? Vel Deus injuſtus in ultione: vel illi graviſſimi erant Peccatores. Erant certè: vel, quod reliquum eſt, ſtupidiſſimus

impoſtor

impoſtor delirabat, nec cor habebat hominis,nec jecur eruditi, qui Magiſtrum illum in Iſrael introducit loquentem,aut ipſe potiùs loquitur ex animi ſui ſententiâ,de divinâ diſpenſatione tam inſulſè,quaſi ab iſtius vitæ bonis, malis, ſciri poſsit & certò conſtitui, hominem dignum favore vel pœnis verſari. Et iterum in ſe impingit nefarius ardelio, dum alia omnia Ioachimum ipſum internuntius cœleſtis continuò docet: Preces nimirum illius auditas, Eleemoſynas Deo acceptas. Non ergo deſpectus Deo Ioachimus. Non ergo Peccator quod deſpectus. Quid facies huic verberoni,maſtigiæ? Quid Patribus quibuſdam Societatis,quibus inſipida hæc & inſulſa ad guſtum faciunt? Sed pergit adhuc impudens impoſtor Pontifex Iſachar: Ab illis argumentis jam dictis profectus, Ioachimum in templo ſtantem inter æquales loco movet, ſtatione dejicit, ignominiâ notat vel graviſsimâ, ob ſolam illam ſuam infœcunditatem. Quorſum vero? Num tum primò ſterilem? Imo annus vigeſimus infœcundo huic homini vertebatur. An tum primò viſum ſic exagitat, tum primùm cognitum & obſervatum? An tum primùm Hieroſolymas, ad Templum aſcendentem? Cur non ante deſpexit? cur non prius offerentem & obtrudentem ſe loco movit? Cur illum tam duritèr ſolum accepit? An fortè ſolus erat in Iſrael ſterilis? ſolus carebat prole in populo Dei, Ioachimus? Quid ſi tum primùm Pontificatum ſuum Iſachar auſpicabatur; Cur ab illo nemo alius Pontifex ſterilem jam pridem ignominiâ notaverat? viginti etenim prius annos, κακκύζει ipſe cuculus, caruerat prole,& quotannis ad feſtum aſcendebat. Illi an pecuniâ corrupti tacuerant? an ſoli Iſacharo revelaverat iſtud Deus? Fortaſſe Caſtrius ἐν ἀποκρύφοις latentem aliquam habuit Cabalam, fide dignam habuit traditionem, apud Rabba Iudam Hakadoſh, aut Maccanam ben Nehumiæ, qua docebatur, Non ante annum vigeſimum completum, maledictioni Legali ſubjacere ſteriles, aut notandos eſſe à Pontifice. Certè non poterant ignorari Ioachimus & Anna,qui tertiam bonorum ſuorum partem, (Author eſt mihi ipſemet Pſeudo-hieronymus) Templo, ſacris, ſacerdotibus addixerant? adeò ut ingratiſſimus bipedum ille Iſachar extiterit,qui tantopere deſævit in benè meritos. Sed nequaquam adhuc tamen inſanire deſinit. Fabulam blaſphemam,quæ vel Manichæos olet vel Valentinum,apponit,quo loco tractat de marito, vel cuſtode potiùs virginitatis appoſito & deſtinato Ioſepho beatæ Virgini, Deo ſervienti in Templo, in ſancto ſanctorum educato. Narrat enim celibes de domo David, & minimè conjugatos, virgas ſuas,jubente Deo ſingulos ſingulas in Templum allatas,ſuper altare depoſuiſſe;illum verò fuiſſe virgini maritum deſtinatum, cujus virga, ut olim Aaronis, florem germinaſſet: & cujus virgæ ſummitati,Spiritus ſanctus (hoc ultra exemplum Aaronis)in viſibili columbæ forma inſediſſet. Quod figmentum tam vecors & inſulſum,non contentus è penu ſuo protuliſſe ſceleſtiſſimus nebulo, Deum ipſum, proh pudor et pietas,authorem figmento & principium aſcribit, Et quod πᾶσαν ὑπερβολὴν ἀσεβείας tranſcendit, ideò hoc voluiſſe, iuſſiſſe Deum mentitur, ut impleretur quod ſcriptum eſt apud Eſaiam, *Egredietur virga de Ieſſe*. Pietatis propudia, ſceleſtiſſima capita, quo ore, quâ fronte teter-

teterrimi hujus hæretici Alaſtoris, maculatiſſimi nebulonis partus portentoſos, oculis & auribus Chriſtianorum intolerandos, antiquiſſimis Eccleſiæ Catholicæ Proceribus; aut Catholicis authoribus audetis prę ſcribere? Peſſum eat profligata cauſsa & conclamata, hujuſcemodi tibicinibus ſufflaminanda. Poſſem hanc Camerinam ulterius adhuc commovere: ſed in cœno hæretico & βορβόρῳ nimium diù volutati, tandem aliquando eluctemur, & ad mitiora deſcendamus.

EXER-

EXECITATIO VI.

Sect. I.

De Pontificibus Iudaicis, ab Aarone ad captivitatem. Eorum munus ex Historiâ sacrâ. Argumentatio Serarij ἀλόγιστος pro Pontificiâ authoritate. Chronicon Græcum notatur. Variatio tabularum Sacerdotalium post Zadocum. Iosephus semel atque iterum correctus.

DE Iudæorum vetustis Sacerdotibus sæpenumero occurrit apud Cardinalem, cùm in Apparatu, tùm in Annalibus, varias propter occasiones, facta mentio. Iehojadam ille, quod jam ante vidimus, cum de tribuum connubijs ageretur, summum ordinavit Pontificem, ordinarium, rectâ lineâ ab Aarone, descendentem. Nos ut incertum & ἀδιάκριτον hoc tetigimus: quin contrariam potiùs huic sententiam esse conjunctam docuimus cum veritate. Quam ut adhuc reddamus confirmatiorem, in medium censuimus adducendum esse catalogum, de summis olim Sacerdotibus in Populo Israele, diversis temporibus existentibus; & tabulas successionum quàm fieri potest accuratè, a Pontifice primo Aarone instaurandas. Nec injuriâ. Multiplex enim indè Lux & claritudo affulget diversis per Annales istos locis & Apparatum, quos nõ ita promptè poterimus & expeditè aliàs enucleare. Nam præterquam quòd ipsemet Cardinalis, vir doctissimus, Iehojadam ascripsit illi albo Pontificum, sect. xliiij, in Apparatu, fit mentio in eodem Apparatu alterius summi pontificis, quem tamen extra album nec injuriâ Pontificum, ipsemet seposuit vir eruditus. Issachar ille est, de quo modò dicebamus: quem nequissimus impostor, qui in nomen invasit Hieronymianum, inter summos Sacerdotes annumeravit, & in tempora conjecit Herodiana, cum nusquam ille adhuc in rerum Naturâ impostor extiterit. Primus itaque Pontifex summus in populo Dei, erat, quod norunt Pueri, Aarõn filius Amram, Mosis frater natu major, de tribu Levi, extra sortem a Deo, vivâ voce nominatus ad munus illud magnum & eximium. Quem in locum primigenitorum olim omnium per familias singulas Sacerdotio fungentium, Deus,

Deus electum, nominatum, declaratum, contra Levitas schismaticos assertum constituerat, & in posteris ipsius omnibus per successuras ætates omnes, quousque staret Mosaïca politia, commendaverat. Hujus summi Sacerdotis officium, sanè perillustre, in hæc verba διαφράζει magnus Moses apud Iosephum, Antiquit. III. cap. IX. Οὗτος ἐνδύσεται στολὴν τῷ Θεῷ καθωσιωμένην, καὶ βωμῶν ἐπιμέλειαν ἕξει, καὶ πρόνοιαν ἱερείων: καὶ τὰς ὑπὲρ ὑμῶν εὐχὰς ποιήσεται πρὸς τὸν Θεὸν ἡδέως ἀκουσόμενον, ὅτι κήδεται γένους τοῦ ἡμετέρου, καὶ παρ' ἀνδρὸς ὃν αὐτὸς (sic enim legendum est non αὐτὸν) ἐπελέξατο, γινομένας προσδέξεται ταύτας. *Hic stolam Deo sacram induet: altarium curam suscipiet: de sacrificijs providebit: preces pro vobis & supplicationes fundet, apud Dominum nostrum Deum, promptè & libenter exauditurum, propterea quòd generis nostri curam gerit: atque ideò oblatas sibi preces per virum quem selegit ipse, suscipiet non invitus.* Nec Iosephus tantùm, sed & Spiritus ipse sanctus apud Iosuam ait, *Et ante faciem Eleasari Sacerdotis stabit Iosue, & interrogabit illum in judicio Urim. Ad verbum ejus ingredietur & egredietur, ipse, & omnes Filij Israel cum eo & tota Congregatio.* Miror homines ridiculos, & omnium syllabarum captatores, pro summâ Romani Pontificis Monarchiâ, hoc in loco sibi confinxisse meras φαντασίας, etiam contra illam vulgati veteris Interpretis authenticam, quam videre volunt, authoritatem. Volunt etenim Politicum, ut loquuntur, Principem, ingressurum Principatum ad quem Deus illum quoquo modo inunctum vocaverit, ante faciem summi Sacerdotis Christiani consistere: hoc est, debere à summo Christianæ pietatis Antistite, Romano Pontifice, comprobari. Ità, censente Serario in Sacerdotibus Iosuanis, Iosua Ducatum & principatum populi nec suscepisset, nec debebat suscipere, nisi prius in electionem ejus Pontifex Eleasar assentiretur; utcunque fuerat per Dominum Deum ipsum designatus, separatus, Mosis ministerio in rem præsentem introductus. Noluit ille dissentire. Fateor, noluisse Deo repugnare: sed si vellet, abdicandus erat Iosua. Nam noluit Paulus quartus, omnium maximus hypocrita, in D. Elisabetham prædicandæ virtutis fœminam, noluit Pius quintus, Pontifices maximi, consentire, atque ideò erat illa amovenda. Salomonem certè Regem in Israel, hâc lege obtinente, non habuissent. Nam Pontifex Abiathar dissentiebat, & cum Ioabo stabat pro Adoniah. Consulendus erat Pontifex in rebus arduis, & difficillimis reipub. temporibus, quasi Dei Interpres. Et secundùm responsum à Deo per Pontificem receptum, ingredi aut egredi debebat Iosua, cessare, vel pergere porrò in negotijs: quod legimus à Davide factitatum. Cœlum terram miscebunt isti emissarij, intolerandæ potestatis procuratores: nihil erit illis sartum tectum, sanctum, securum, modò summum Antistitem pari passu ambulantem cum ipso Lucifero introducant. Sed ista aliàs. Aaroni, cùm Pontifex inungeretur, quatuor, ex Elisabethâ Aminadabi filiâ, suscepti erant masculi, Nadab, Abihu, Eleasar, Ithamar: omnes quoque oleo sacræ consecrationis delibuti, & divino ministerio destinati. Quis primogenitorum duorum Nadab & Abihu fuerat exitus, nemo non novit,

qui Levit. x. legerit. Succeſſit Parenti, quod è Scripturâ conſtat, primus, ſuperſtes defunctis illis duobus, Eleaſar, populo adhuc per deſertum peregrinante: atque ille idem ſub Ducatu Ioſue eidem præfuit Sacerdotio in terrâ Chanaan. Hunc filius Phinehas ſuſcepit, cujus Pontificatus fuiſſe putatur diuturnior. Quartus eſt Abiſhua apud Ioſephum Antiq. IIII. cap. ultimo, quintus Bukki, ſextus Oze. Poſt iſtum Pontificem, fuerat interciſa, ad tempus aliquod, linea Eleaſari majoris natu Aaronidæ, & tranſlatum Sacerdotium ad familiam Ithamaris. Cauſa tranſlationis, modus transferendi, tempus, occaſio, omnia ſunt incerta, in obſcuro poſita, nuſquam relata inveniuntur; quod ſciam, apud ſacros authores vel profanos: ut nec quot illi priores annos præfuerint. Præter illos autem duos adhuc Catalogo Pontificum inſeruit Abulenſis, Zeraiam nimirum & Merajohum. Et erat profectò Zeraias filius Oze Pontificis: Merajoh etiam Zeraiâ genitus. Sed nuſquam reperitur apud idoneos authores, illos fuiſſe aliquando cum Pontificatu: neque certè ullum Abulenſis authorem, aut ſententiæ ſuæ citat aſtipulatorem. Quorcircà Ioſephum & illos non deſerimus, qui tabulas viderant genealogicas, quarum meminit Baronius, Sect. XXXIIII. in Apparatu. Oze autem poſt annos ſex defuncto, ait Chronicon illud quod Scaliger appellat Caſaubonianum, Οἱ ἐκ τοῦ οἴκου Ἰθαμὰρ διεδέξαντο τὴν ἀρχιερωσύνην, πρῶτος παραλαβόντος αὐτὴν Ἡλεὶ κρίτου. *Poſtquam Oze diem ſuum clauſerat extremum, qui de domo deſcenderant Ithamarianâ ſucceſſivè ſuſceperunt Pontificatum. Quorum princeps & primus erat Eli judex.* Et fortaſſe Sacerdotium propter poteſtatem judiciariam Civilem adeptus erat. Cujus ætate cum ſuperſtitem ſomniant Phinehazum Rabbini Iudæorum, docent abundè, quàm ſolent illi omnes ſuaviter delirare, qui ſunt à Deo deſtituti & derelicti. Eli defuncto, non ſuâ morte, ſed, ut habent ſacræ literæ per collifragium, ſucceſſit octavus ab Aarone Ahitob, filius illius Phinehaſi τοῦ Ἡλεὶ, qui cum fratre ſuo germano Hophni in prælio contra Philiſtæos occubuerat. Chronicon illud, cujus modò memineram, prætermiſſo iſto Ahitobo, τῷ Ἡλεὶ ſtatim ſubjicit Abimilechum, quem per ſummam tyrannidem & crudelitatem interfici juſſerat Saul, eò quòd, Doëgo accuſante, Davidi diceretur affuiſſe ſubſidio & conſilio contra Saulem. Cui cum Samuëlem det ſucceſſorem, inſcitiam ſuam prodit & ridendam fatuïtatem, Chronici illius author, quiſquis erat. Stragem illam & calamitatem Sacerdotum, à Doëgo patratam Abiathar Abimelechi filius, fugâ elapſus, declinavit: & decimus demùm fuit Iſraelis Pontifex, ultimus è familiâ Ithamari. Hunc Nicephorus Conſtantinopolitanus, contrà quàm fecerat Chronicon Siculum, prætermiſſo Abimilecho, ſtatim & immediatè Ahitobo ſubjecit. Uterque malè. Succeſſio hæc eſt: Eli, Ahitob, Abimelech, Abiathar: qui Davide regnum obtinente Pontificatum tenuit XL. annos: & eidem priùs fidus adhæſerat peregrinationum omnium & exilij comes. Quo, propter partes Adoniæ fotas, per Salomonem abdicato, promovetur Sadoc, qui poſtliminio Pontificatum reduxit in familiam Eleaſari. Hunc Baruſham appellat Chronicon illud apud Scaligerum.

Erat

Erat Zadoc filius Ahitobi, nepos Amariæ, pronepos Merajohi, abnepos Zeraiæ, adnepos Oze, qui poſtremus ante iſtum de domo Eleaſari ſummo functus erat Sacerdotio. Fuit autem undecimus ab Aarone; primus in templo Salomonis. Ab illo variant tabulæ ſucceſſionum: neque numero conveniunt, nec nominibus, neque perſonis, ad captivitatem Babylonicam. Nicephori catalogus ita ſe habet. Ahimaas, Azarias, Urias, Sobna, Eliacim, Helcias, Sareias. Ineptè, & imperfectè. Quaſi duorum hominum ætates Ahimaſi, & Azariæ, ſuffecerint ad Ahaſi tempora, cum fungeretur Urias Sacerdotio. Chronicon Siculum ſic proponit. Ahimelech, Iohanam, Azariam, Ahitob, Zadoc, Iehoiadam, Uriam, Sobnam, Eliacim, Sellum, Azariam, Saraiam. Quos iſti duo Græculi ſequuntur ignoro: perperam uterque: à ſe diſſentiunt: à Veritate. Sobnam recenſent inter Pontifices, qui fuerat, quod teſtantur ſacræ literæ, Scriba Regius. Apud Ioſephum hoc ordine recenſentur; Antiquit. x. ult. Ἀχιμὰζ, Ἀζαρίας, Ἰώραμος, Φειδέας, Σουδαίας, Ἰοῦλος, Ἰωθάμος, Οὐρίας, Νηρίας, Ὠδαίας, Σαλλοῦμος, Ἰλκίας, Σαρέας, Ἰωσαδόχος. Qui patre Sareiâ occiſo per Chaldæos, captivus abducitur Babylonem. Sed illud non eſt reticendum, apud hunc Hiſtoricum, poſt Ioramum recenſeri duos alios, Ἰοῦν nimirum & Ἀξιώραμον. Quos Pontifices in Utopia genitos, retinuit nihilominus vir diligens & eruditus Carolus Sigonius in Catalogo Pontificum à ſe contexto, libro v. de repub. Hebræorum. Sed vir doctiſſimus hallucinabatur. Locus enim ille Ioſephi depravatus circumfertur. Erat autem, opinor, in manu-exarato quodam codice ſcriptum Ἀξιώραμος, pro Ἰώραμος. Emendaverat Scripturam hanc vitioſam ad oram ſui codicis ſtudioſus quiſpiam vir eruditus, ut fit, hoc modo, ἴσως Ἰώραμος: id eſt, fortè legendum Ioramus. Cum Librarius, qui codicem illum deſcribendum ſuſceperat; non intelligeret, (nam id genus hominum, cum epitomatoribus, ut hodiè Typographi & Bibliopolæ, ad peſtem reipub. literariæ nati, qui literas pingebant per imitationem: non autem ſcribebant, è peritiâ vel ſcientiâ) quaſi nomina deeſſent Catalogo Pontificum duo, in ſeriem contextus Ioſephiani omnia illa retuliſſe exiſtimatur. Atque ita per incuriam & imperitiam, tres hic habemus in Ioſepho Pontifices Iudæorum, quorum duo nunquam geſſerant Pontificatum, Entia tantùm rationis & conceptus humani, Iſus nimirum, & Axioramus: alter autem verus, ut videtur, Pontifex Ioramus. Miror hoc Sigonium, virum eruditum, & in iſtis verſatum, non animadvertiſſe. Nam Sebaſtianus Barradas facit more ſuo, ſuorumque ſolenni & uſitato; exſcribit undecunque corraſa & congeſta, ſine delectu aut judicio ullo, è Lyrano, Abulenſi, Carthuſiano, Ioſepho, Hebræorum Chronologiâ, & Scripturâ ſacrâ. Et è Ioſepho, recenſet Iſum & Axioramum. Iudæi, quos ſequitur ubique Rabbiniſta maledicentiſſimus omnium Genebrardus, diſſentiunt ab alijs, & à Ioſepho, in ſerie iſtâ Pontificum ab Aarone deducendâ. Numerantur autem illi apud Rabbiniſtam hunc, hoc modo: Ahimaas, Azarias, Ioas, Iojarib, Ioſaphat, Iojada, Sedechias, Ioel, Ioathan, Urias, Nerias, Ozias, Sellum, Hilcias, Azarias, Seraias, Ioſedec. Sed & hoſce ſingulos ſub Regibus deſcribunt vixiſſe, Roboamo, Abia, Ioſaphato, Ioramo, Ochoſia, Ioas. Et

ſic deinceps, ad Sedechiam. Sed apud Barradum poſt Iojadam, Pedaias interſeritur, qui & ipſe ſub eodem Ioas vixit. Non itaque nominibus, cum ſuperiùs poſitis & numeratis conveniunt: neque numero aut ordine eodem collocantur. Hebræorum magiſtri cùm Genebrardo recenſent xvij. Ioſephus, ablegatis & remotis duobus illis Pontificibus inſititijs & ſpurijs, Iſo, & Axioramo, non progreditur ultra xiv. Nicephori calculus vix pertingit ad numerum dimidiatum. Chronici Caſauboniani numeratio, duodecim Pontificibus terminatur; qui eſt numerus ſacer, in divinis literis fixus & firmatus. Nam in 1. Paralipom. cap. vj. linea Zadoci genealogica, ad hunc modum deducitur ab Aarone. Eleaſar, Phinehas, Abiſhia, Bukki, Uzzi, Zerahiah, Merajah, Amariah, Abitob, tum Zadoc, Ahimas, Azarias, Iohanan, Azarias, Ananias, Ahitob, Zadoc, Sellum, Helcias, Azarias, Serajas, Ioſedec. Excluſivè igitur, à Zadoco, ad Ioſedecum incluſivè, qui deportatus eſt, interfecto patre, in die μετοικεσίας, duodecim ſummi Pontifices recenſentur & non plures. Quis autem, cui non eſt inſanum ſinciput, Ioſepho Hiſtorico, ſi quis alius φιλαληθεστάτῳ non adhibebit fidem poſt Scripturas, potiùs quàm deliramentis Rabbinorum? quos tamen tanti facit ſemper, furioſus Theologus Genebrardus; quem non opus eſt ut multum moremur furioſè, ut fit, inſanientem. Et tamen non debemus diffiteri, non conſtare nobis, ſed nec poſſe liquidiſſimè, utrum illo in loco, apud divinum Hiſtoricum propoſitum Spiritui ſancto fuerat, per exactiſſimam quandam ſeriem ſucceſſionum, Pontifices omnes & ſingulos ſeparatim commemorare, nullo penitùs omiſſo, vel inſuper habito, qui olim eo munere ab Aarone in Iſrael fungebatur: An potiùs voluit genealogiam quandam in lineâ & proſapiâ Aaronicâ contexere, licet non ad omnes numeros amuſſitatam. Nam imprimis in ſuo Chronico, quod & Barradius animadvertit, doctiſſimus Euſebius meminit cujuſdam Pontificis Achimelechi, qui cùm rerum rex Aſa poteretur, altaribus aſtitiſſe, & ſacris præfuiſſe ceremonijs dicitur. Quem eundem, ut veriſimile eſt, certè eidem cognominem, utcunque diverſo ordine poſitum, Nicephorus in ſuo catalogo recenſet. Deindè, certiſſimum eſt, prætermiſſum eſſe, in illo loco Paralipomenon, per divinum Hiſtoricum, Pontificem maximum unum Uriam ſcilicet, quem ſcimus expreſſiſsimè è divinis literis, ſummum geſsiſſe Pontificatum, ſub impijſsimo rege Ahas. Sed poteſt probabiliter, de illo Pontifice reſpounderi: primùm, non ita ſtrictè vocandos eſſe ad calculos Scriptores ſacros de prætermiſsis quibuſdam in lineis genealogicis per ſe contextis, cùm certum ſit beatiſsimum Matthæum Evangeliſtam, in regum catalogo, unum aut alterum prætermiſiſſe. Secundò, indignum illum Pontificem viſum divino Spiritui, cujus nomen impurum ſacram illam & ſacratam genealogiam conſpurcaret, proptereà quòd cum pro ratione muneris ſui Regi in os reſtitiſſe deberet, etiam cum periculo vitæ ſuæ, ad Idololatriam propendenti, libens tamen, & tantùm non motu proprio conſenſit, dum altare holocauſti, in templo Domini Dei Iſrael, ad exemplar altaris Idololatrici Damaſceni conſtituendum curaret, ad mandatum ſceleſtiſſimi Regis Achaſi, contra expreſſam divinam voluntatem. Certè de ejuſmodi dictum eſt, non ſolùm, *Deleatur eorum no-*

men

men de libro vitæ: ſed etiam, *In ſcripturâ domus Iſrael ne ſcribantur:* quia, Deleturus eſt Dominus eorum memoriam ſuper terram. Hanc ob cauſſam Matthæus, uti retur Hieronymus, tres Reges omiſit in lineâ Chriſti, Ochoſiam, Ioaſum & Amaſiam, non ſolùm quòd impij erant, ſed quòd de domo Achabi extracti per Athaliam filiam Ieſabelis, ut oſtenderet odium ſuum ſanctum in profanam & ſceleratiſſimam illam domum: ut ad tertiam generationem, perditiſſimæ fœminæ memoria tolleretur. Sed Scriptura non tantùm impios omittit aliquando, verùm etiam pios, atque probos; & ſceleratiſſimos interponit. Quemadmodum in illâ Genealogiâ numeratur Ahas, omnium Iudaïcorum regum ſceleſtiſſimus. Itaque certi quid non poteſt liquidò ſtatui ex illâ lineâ genealogicâ apud Paralipom. authorem, utrum prætermiſſus ſit alius ab Uriâ. E numerorum diverſitate apud Hebræos, & præcipuè è Ioſepho, videtur valdè probabiliter colligi, plures eſſe in illâ lineâ prætermiſſos. Nam duo videntur, ſi non tres, fuiſſe Pontifices dicti Azariæ: priorē Ahimaſi faciunt vel filiū, vel fratrem. Secundū qui reſtitit Oziæ regi volenti incenſum adolere. Et tertium qui ſub Ezechiâ fuit. Poteſt autem fieri ut in illâ ſucceſſione à Zadoco ad captivitatem, nonnulli intervenerint, qui tanquam ἐπίτροποι & Curatores Pontificatum adminiſtrarent, pro fratrum filijs, Pontificibus ἐκ διαδοχῆς, parvulis relictis: hoſce autem Ioſephus in Catalogum retulerit, tanquam actu Pontifices, Scriptura omiſerit, tanquam non de jure numerandos. Hoc factum ſcimus poſt captivitatem, cum Eleaſar primùm, tum Manaſſes, ſucceſſivè Pontificatum adminiſtrarent, Oniâ relicto infante, & ſacro muneri, obeundo inhabili. Numerant omnes penè in hoc albo, Iojadam illum qui res agente & ferente Athaliâ vixit, & ejuſdem filium Zachariam, quem Rex Ioas, ingratiſſimus Princeps, inter templum occidit & altare. Sed non perſuadent. Neque enim Pontifex maximus, ſed magnus dicitur: & erat præditus precipuâ quâdam dignitate, non tamen Princeps ἐκ διαδοχῆς in linea illa Aaronis. In hiſtoriâ autem Pontificum Iudaïcorum deſcribendâ codices Ioſephi vitiatos eſſe attendi debet. Nam qui apud illum Ιυλος eſt, eſſet Ιωηλος. Utcunque enim voces Hebraïcas ſtridulas illas & duriores ad Græcam analogiam emollivit, non tamen receſſit à Scripturâ uſitatâ. Ιωὴλ, Ιωηλος rectè dicitur. Ιυλος nihil habet commune. Neque Iulius aliquis, ne Romanis temporibus aliquis, in Pontificum ſerie inveniebatur. Ωσίας etiam reſcribendum pro Ωδηίας. Et qui Σαλλουμος eſt, eſſet Σελλεμος, Sellem, modicâ quadam inflectione. Hi ſunt ergo Pontifices apud populum Dei, ab Aarone Principe divinitùs inſtituto & conſecrato, in terra Canaan, ante & poſt Templum conditum ad μετοικεσίαν uſque Babylonicam. Tum ceſſavit aliquandiù juge ſacrificium, & deletis templo ac altari, Pontifices à munere feriabantur. Neque enim Ioſedec qui deportatus eſt, munere functus eſt Sacerdotali: nec Ieſus ejus filius per captivitatem. De illo teſtatur Scriptura ſacra, *Porrò Ioſedec egreſſus eſt, quando tranſtulit Dominus Iudam & Ieruſalem per manus Nabuchodonoſori in Babylonem.* Patre illius Saraia in urbis clade & direptione interfecto, ſucceſſit tum primum de jure Ioſedecus, major natu in paternum Sacerdotium, more vetuſto, & divino inſtituto. Hunc

Nicephorus

Nicephorus Chronorapſodus in ſuâ Chronologiâ affirmat, Zadocum ab Ezechiele Prophetâ nominatum. Malè fortè deceptus quòd Ioſadeck ſcriberetur Græcè Ιωσαδαχὸς, quaſi vox eſſet compoſita: aut υἱὸς & Σαδὸχ, quaſi filius Sadoci. Sed locos inſpicienti, Ezech.40.46.& 43.19. & 44.15. & 48.11. facilè apparebit illum Zadocum deſignari, qui temporibus Salomonis princeps in familiâ Aaronicâ florebat, & ſacris præſidebat. Hieronymus appellativè interpretatur, *filios juſtorum,* qui à vijs Domini non receſſerunt: ſed ſecundo ſenſu. Nam ad literam Sadoc non eſt alius quàm Princeps Sacerdotum,& Patriarcha in domo Dauidi extructo templo Hieroſolymitano, typus & figura majoris cujuſdam & auguſtioris Pontificis deinceps ſuſcitandi in Iſraele Dei ſecundùm Spiritum, qui κρείττονα θυσίαν Deo Patri, ſcilicet ſemetipſum, eſſet in arâ Crucis olim oblaturus.

Sect. II.

Catalogus Pontificum Iudaicorum, a Captivitate, ad tempora Macchabaica. Siculum Chronicon explicatur, & in quibuſdam locis notatur. Eſdras non fuit ſummus Pontifex. Prima ſeditio de Pontificatu. Manaſſes primus in ſchiſmate Pontifex in monte Gerizim. Notati Maldonatus & Torniellus. Euſebius item. Chronicon Siculum, & Genebrardus. Ioſephus correctus. Oniæ plures cum Pontificatu. Macchabaica hiſtoria explicatur. Euſebius defenſus contra Animadverſorem. Siculi chronici αὐτοσχεδιασμοί. Genebrardus diſſentit ab Hiſtoriâ ſuâ ſacrâ Macchabaica, quæ bis notatur. Oniæ fuga in Aegyptum: Templi ædificatio in νόμῳ Heliopolitana.

POſt captivitatem Babylonicam finitam, & reditum Iſraelis in terram ſuam atque avitas poſſeſſiones, ad ſecundi uſque Templi deſolationem & cladem illam Flavianam, nuſquam legitur apud Ioſephum in Hiſtorijs, ſimul poſitus, & ὑφ' ἓν, catalogus Pontificum Iudaicorum. At σποράδην κειμένοι, hic, ibi diſperſi reperiuntur apud illum, qui ſunt a nobis colligendi, & in unum quaſi corpus & μίαν σύνοψιν conjiciendi. In quo tamen ipſo Scriptura ſacra nos in parte levabit opere & labore, cum divinus Nehemias id præſtiterit cap.XII.ver.V. & XI. *Ioſue enim,* inquit, *qui & Ieſus, filius Ioſedeci, genuit Ioacin. Ioacin genuit Eliaſib. Eliazib genuit Ioada. Ioada genuit Ionathan. Ionathan genuit Iedua.* Eſt autem Iedua Græcis dictus Iaddus, qui Pontificatu fungebatur ſub extremis Imperij Perſici temporibus: qui Macedoni occurebat Alexandro tum, cùm infeſto exercitu & infenſo animo Ieruſalem contenderet demoliturus urbem, & gentem exciſurus Iudæorum. Et Ieſum quidem fuiſſe Ioſedeci filium, ponitur apud omnes in confeſſo. Nec de numero Pontificum illi

ſucce-

ſuccedentium, uſque ad Ieduam vel Iaddum, lis ulla movetur aut controverſia. Tantummodo qui Nehemiæ eſt Eliazib, Ioſepho memoratur Eliaſim : & Nicephoro Eliaſun. Sed error eſt manifeſtus librariorum, ob ſimilitudinem literarum, β & μ in antiquis exemplaribus. Ioada qui legitur apud Nehemiam, is Iudas dicitur in Ioſepho. Sed & illud etiam vitium eſt à ταχυγράφοις. Nam Ioddas, pro Iudas, eſt reſcribendum. Sed hæc ſunt leviſſima : illud majoris aliquantum momenti, quod in Siculo Chronico reperitur, Ἔσδρας ἀρχιερεὺς παρὰ Ἰουδαίοις ἐγνωρίζετο. *Eſdras apud Iudæos ſummus Pontifex agnoſcitur*. Quod quidem per ſe falſum eſt. Non erat quippe Eſdras is ſummus Pontifex. Et etiam ex ſententiâ & aſſenſu illius Chronici. Nam ſecundùm illum ipſum Chronorapſodum, eo ipſo tempore Pontificatu ſummo fungebatur, non Eſdras, ſed Ioacimus filius Ieſu τοῦ Ioſedeci ; vel potiùs Eliaſib genitus Ioacimo : quod idem Chronorapſodus deinceps prodit, & conſtat etiam ex hiſtoriâ ſacrâ. Non eſt opus excuſemus hoc erratum, quod incuriâ forſitan vel ſupinâ negligentiâ, aut etiam ex ignorantiâ contingebat. Quis enim quantuſve illius Chronici compilator ? Poteſt tamen aliquatenus excuſari : Et Eſdras ἀρχιερεὺς ab illo nominari : Primò, quòd Seraiâ ſummo Pontifice genitus, maximâ præditus erat authoritate : atque poteſtate quâdam frueretur ſupremâ, licet extraordinariâ & delegatâ. Secundò, quòd in eâdem domo Pontificiâ, ætate ſuper omnes maximè venerandus & miraculoſâ uteretur. Erat enim, ut dictum eſt, Seraiæ filius, qui cum ſummus eſſet Pontifex, in clade per Babylonios Hieroſolymitanâ interierat, tum tum Zedekias μετῳκίσθη in Babylonem : frater ætate minor Ioſedeci, qui pater erat Ieſu, avus Ioacim, proavus Eliaſibi tum Pontificis, cui propatruus erat Eſdras. Ita ſolus ex omni captivitate vixerat apud Sæculum prius, & in templo adhuc ſtante Salomonis. Vndè factum fortaſſis, ut cum non eſſet ſummus Pontifex, nihilominus ἀρχιερεὺς diceretur : quod priùs in Iehojadâ, illuſtriſſimo dignitatis regiæ vindice, obſervabamus. Neque enim opus eſt ut confugiamus ad Vicariatum quendam perpetuum : quaſi, quod finxerunt imperitiores, illius operâ vicariâ perpetuâ, Pontifex Eliaſib, uteretur. Ionathan vel Ioathan Eliaſibo genitus fratrem habuit Ieſum nominatum, cui Bagoas Eunuchus, præfectus illarum regionum τοῦ Λαοῦ Ἀρταρξέρξου, vel potiùs, ut correxit Ioſephus Scaliger Ἀρταρξέρξου τοῦ Ἄχου, promiſerat ſe procuraturum ut Pontifex renunciaretur. Qua ſpe fretus ille Ieſus, & de Bagoâ ſecurus, illiuſque operæ & præſidijs confiſus, in certamen deſcendit cum fratre ſuo Iohanane de Pontificatu ſummo : in quo tumultu occiſus interijt. Fuit hoc primum Schiſma, cujus quidem extat memoria, & contentio apud Iudæos de ſummo Pontificatu, ſi unam exceperimus contradictionem Chore, contra nuper ordinatum Aaronem. De Iaddo, mediato iſtius Ionathanis ſucceſſore, memorabile eſt quod magnus ille Perſici Imperij triumphator, illum ſtolâ indutum Pontificiâ, vel potiùs in illo ſacrorum Antiſtite & miniſtro, Deum Iſraelis adorabat. Ita enim rectè obſervat Euſebius. Κατὰ τοῦτον τὸν Ἰαδδοῦν ὁ Μακεδὼν Ἀλέξανδρος Ἀλεξάνδρειαν κτίζει, ὡς Ἰώσηπος ἱστορεῖ. ἀφικόμενος δ' εἰς Ἱεροσόλυμα τῷ Θεῷ προσκυνεῖ. Habuit autem Iaddus iſte ſummus Pontifex fratrem Manaſſem appellatum. Duxerat ille in uxorem, contra Legis Moſaicæ præſcriptum,

Lib. viij. ἀποδ. pa. 244

ſcriptum, alienam à ſanguine Iſraelis Nicaſonem, filiam Sanballatis Horonitæ. Quam cùm admonitus à Nehemiâ dimittere penitus recuſaret, pulſus, quo fungebatur, ſacerdotio ſuo, ad Socerum Sanballaten ſe contulit, & ab illo ſuſceptus eſt perhumaniter. Ne verò tandem, exilij tædio, & dignitatis illius, quâ quondam in patriâ fruebatur, amiſſione fractus, uxori ſuæ repudium daret, Sanballates ſocer qui id verebatur, cùm non poſſet à Dario obtinere, facilè evicit apud Alexandrum, cujus fortunas ſequutus fuerat, ut in monte Garizim templum ſuo genero ædificaret, æmulum illius Hieroſolymitani, in quo Manaſſes, Pontifex in Schiſmate, ſacerdotio cum poſteris fungebatur. Huic homini Apoſtatæ à religione patriâ adiunxerunt ſe imprimis Samaritani: utpote extranei & ἀλλοφυεῖς, a Iudęïs excluſi & faſtiditi. Samaritanis acceſſerunt Schiſmatici Iudæï: ut Doſitheus inter cæteros, Sadducæorum Patriarcha: ut qui vel metu ob patrata facinora, vel ſpe illecti de Iudæâ profugerant.
Cap. 13:28. Hujus rei mentio, ſed obſcurior, habetur apud Nehemiam. Quanquam *filius* eo loco habeatur pro nepote, more ſacris in Scripturis uſitato. Hujus etiam mentio habetur, tacito tamen Montis nomine apud
Cap. 4:v. 20 ſanctum Iohannem in Euangelio. Quem ad locum dum obſervat Ieſuita Maldonatus, montem Garizim vicinum Samaritanorum urbi extitiſſe, idque eſſe in confeſſo apud omnes, non videtur legiſſe Epiphanium, ſaltem non meminiſſe verborum ejus, pag. XVII. edit. Græcæ, ubi ait, Montem illum vicinum Samariæ, in quo nationum illarum Idola recondebantur, è quibus in Palæſtinam olim tranſlatis, gens Samaritana fuit conflata, σεσυκοφαντημένως καλεῖσθαι, falſo nomine & mentito ſic appellatum. Rationem reddit. Τῷ γὰρ βουλομένῳ ἀκριβῶς περὶ τοῦ ὄρους Γαριζεὶμ ἐξερευνᾶσθαι, ἰστέον ὅτι πρὸς τῇ Ἱεριχῷ κεῖνται δύο ὄρη· τό τε τοῦ Γαριζεὶμ, καὶ τὸ τοῦ Γέβαλ, πέραν τοῦ Ἰορδάνου πρὸς τῇ ἀνατολῇ τῆς Ἱεριχῶ, ὡς ἔχει τὸ Δευτερονόμιον καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ἡ βίβλος. *Nam quiſquis de monte illo Garizim diligentem inſtituere velit diſquiſitionem, ſciat is oportet quòd vicini quidem urbi Ierichuntinæ duo montes adjaceant trans Iordanem ob Oriente: quorum unus Garizim appellatur, alteri verò nomen Gebal eſt: quemadmodum habetur Scriptum in Deuteronomio, & Libro Ioſuæ filij Nave.* Nec diſſentit Hieronymus apud Scaligerum, *Gebal,* inquiens, *mons in terrâ promiſſionis, ubi ad imperium Moiſis altare extructum eſt. Sunt autem iuxta Hierichuntem montes vicini duo, contra ſe invicem reſpicientes: quorum unus Garizim, alter Gebal appellatur. Porrò Samaritani arbitrantur hos duos montes iuxta Neapolin eſſe: Sed vehementer errant. Plurimum enim inter ſe diſtant: nec poſſunt invicem benedicentium ſive maledicentium audiri voces.* Non ergo conſentiunt in hanc rem omnes, montem illum Garizim vicinum eſſe urbi Samaritanæ; quod perperàm proditur eo loco per Ieſuitam Maldonatum. Neque veriùs aſſeritur a Torniello, alterum, & non iſtum Manaſſis ſocerum Sanballaten extitiſſe, qui tot moleſtias Iudæïs & Nehemiæ creabat: quod ab illo ponitur in Annalibus ad annum Mundi 3721. Erat enim idem ipſe Alexandro σύγχρονος, qui defecit à Dario ad Alexandrum poſt cladem acceptam ad Arbelam: cui cum in expugnatione Tyri, operam impenderat non contemnendam, paulò poſt, in decrepitâ ætate, obijt, Alexandro urbem Gazam oppugnante. In hac porrò hiſtoriâ de nuptijs Manaſſis cum filia Sanballatis Horonitæ, corrigendus

dus eſt Ioſephus in hiſtoriâ. Non enim legendum eſt, ut in libris editis habetur, τοῦ δὲ ἀρχιερέως ἀγανακτοῦντος τῷ λαῷ, quaſi Iaddus Pontifex iraſceretur populo, ob illum fratrem ſuum pulſum patriâ & Sacerdotio; ac ſi partes fratris ſui ſequeretur, vel illius ſuſciperet patrocinium: Sed perindè atque populus iraſcebatur Pontifex, & malè illum habebat, quòd Sacerdos oleo ſacro delibutus, in legem Dei tam enormiter peccaret. συνηγανάκτησεν autem Iaddus: æquè ferebat hoc moleſtè atque populus. Legi igitur oportet apud Ioſephum συναγανακτοῦντος τῷ λαῷ τοῦ ἀρχιερέως. Pontifice non minùs, quàm populo, indignante. Docet hoc Ioſephus quàm manifeſtiſſimè: apud quem ſequitur in hæc verba, Καὶ εἴργοντος τὸν ἀδελφὸν τοῦ βωμοῦ, *fratrem ab altari, ſuum abigente.* Nam qui fratrem ſuum ideò ab altari ſemovit, certè non minus ægrè, quàm populus factum tulit. Ita facilè conſultum eſt Ioſephi famæ & exiſtimationi, quam pro more ſolenni ſuo Cardinalis fuiſſet depeculatus, ſi in locum incidiſſet Græcè ſcriptum: nam Interpres mendum diſſimulavit. Iaddo defuncto, ſuccedit Onias, filius patri. Quod teſtatur Ioſephus; Antiquit. Libro XI. extremo. Quo tempore Seleucus Nicator è ducibus Alexandri, captâ Babylone, τὸ τῆς Ἀσίας περιτίθεται διάδημα, ut Euſebius habet. Ab hac epoche Græcorum illud regnum auſpicantur, cujus frequens adeò mentio eſt in hiſtorijs Macchabaïcis. In Chronico illo Siculo apud Scaligerum, extat prochroniſmus annorum aliquot. Nam ante regnum Darij Codomanni, Perſarum regis ultimi, Onias, contra fidem hiſtoricorum omnium, Iaddo parenti ſucceſſor datur. Ita erratur in illo Chronico. Genebrardus autem, pecus illud maledicentiſſimum, neſcio quem ſequutus mendacem Rabbinum, Iaddo ſtatim ſubjicit Simonem priſcum. Sed authoritas Ioſephi, diligentiſſimi rerum patriæ ſuæ Scriptoris, ſexcentis Rabbinis, omnium bipedum ignorantiſsimis, apud æquos rerum æſtimatores antiſtabit. Oniam Iaddo genitum ſucceſſor excipit Simon dictus juſtus vel θεοφιλής, (ita Nicephorus in Chronico) Oniæ filius, nepos Iaddi. Hujuſce Simonis præclarum elogium extat apud Syracidem. Fallitur Euſebius, qui prætenito Simone, tanti nominis & famæ Pontifice, Eleaſarum ſtatim ſubjicit Oniæ: quem errorem quoque erravit ex Euſebio, Siculi Chronici, quiſquis erat, author. Μετὰ δὲ τὸν Ονίαν ἡγεῖται τῶν Ιουδαίων ἀρχιερεὺς Ἐλεάζαρος, καθ' ὃν οἱ ἑβδομήκοντα τὰς θείας ἑρμηνεύσαντες γραφὰς, ταῖς κατ' Ἀλεξάνδρειαν βιβλιοθήκαις ἀνατεθείκασι. Non ſucceſsit enim Eleaſar patri ſuo Oniæ in Pontificatu ſummo, ſed fratri germano Simoni juſto. Neque ut hæres fratri ſuo, ſed veluti ἐπίτροπος & tutor conſtitutus fratris filio: qui parvulus adhuc fuerat à parente, patruo Eleaſaro commendatus: ſed Chronici illius, quiſquis erat, ὁ συῤῥάπτης, cum dediſſet Eleaſarum Oniæ ſucceſſorem; & ad annum tertium Olympiadis CXXIII, decimum numero Pontificem à reditu è captivitate Oniam Simonis filium Eleaſaro ſubſtituiſſet; eodemque anno Ptolemæum ſecundum regnare cæpiſſe in Ægypto docuiſſet: tamen mirandâ quâdam ἀνιστορησίᾳ & incogitantiâ pronunciat, Ptolemæum Philadelphum (is ſecundus in ſerie Ptolemæorum fuerat) ἀναθέματα βασιλικὰ ἐν Ἱεροσολύμοις, Ονίᾳ, Σίμωνι τῷ ἀρχιερεῖ ἀδελφῷ Ἐλεαζάρου miſiſſe: regia quædam dona Hieroſolymas, ad Oniam Simonem Pontificem

In viij.ἐκδ. pag. 244.

 maximum

maximum, fratrem Eleaſari: atque ab eo διαβόητον Scripturarum interpretationem Septuaginta ſeniorum impetraſſe. Adeò futilis homo Græculus ſecurè loquitur inter ſe pugnantia, & ab omni hiſtoriâ aliena. Eleaſaro ἀποιχομένῳ collecto ad patres, ſuccedit Manaſſes, item tutor eidem ejuſdem Simonis juſti filio Oniæ, non autem Pontifex ordinarius ἐκ διαδοχῆς. Qui poſtquam adoleverat Onias, Pontificatu per ſe, ipſe defungebatur, mortuo Manaſſe patruo. Hic verò, tam diù ſub tutoribus Onias, non eſt ille, quod nonnulli exiſtimarunt falſò, cujus meminit hiſtoria Macchabaïca, tanquam optimi Pontificis, præſtantiſsimi civis, patriæ ſuæ amantiſsimi, & divini quoque cultus obſerſervantiſsimi. Nam Ioſephus hunc Oniam, juſti Simonis filium μικρόλογον μικώνιον, parciſsimè tenacem, & ſordidiſsimè parcum extitiſſe docet: nullius rei hominem, nullius pretij. Oniam hunc μικρόλογον διαδέχεται ipſius filius Simon. Sub cujus Pontificatu floruiſſe Syracidem, & librum ſuum, quem πανάρετον vocabant veteres, edidiſſe, Euſebius in VIII. ἀποδείξεως & in Chronico ſuo memoriæ mandavit. Ad quem locum doctiſsimi & diligentiſsimi Chronologi, quoties legerim, viri profectò eruditiſsimi, ſed nimis interdum ἀγωνιῶντος, annotationem, non poſſum ſatis admirari perpetuum illud ſtudium, & penitùs inſitum τὸ χαλεπὸν, quo deſcendit ad Euſebio obtrectandum. Non enim, quod fingebat Animadverſor, hunc Simonem ſecundum, illum rebatur Euſebius eſſe, qui dicebatur juſtus: aut Syracidem vixiſſe ſub illo juſto: ſed ſub Pontificatu Simonis, Oniæ τοῦ μικρολόγου filij, & illo Pontifice, librum ſuum πανάρετον compoſuiſſe. Affirmat hunc Simonem, id quod verum eſt, Oniæ filium extitiſſe: ſed non Oniæ illius prioris Iaddo Pontifice geniti, verùm ſecundi Oniæ τοῦ μικρολόγου. Illud autem quod accuſat & flagellat in Euſebio vir eruditus, de Græco fragmento deſumptum eſt, Πανάρετον σοφίαν συντάξας. *Syracides Ieſus*, inquit, *illud fragmentũ, ſapientiam Panareton ubi compoſuerat*, αὐτοῦ τοῦ Σίμωνος ἐμνημόνευσεν: ipſius Simonis facit mentionem. Certè iſta, ſi hoc ſenſu Euſebius ſcripſit, non immeritò vapulat Animadverſori. Neque enim meminit iſtius Syracides, ſed alterius Simonis, ſub quo, ſuum librum non compoſuit, cum nondum Ptolemæus Euergetes, illo Simone vivo regnaret in Ægypto. Legendum eſt autem non αὐτοῦ, ſed πρώτου. Niſi forſan dixit αὐτοῦ, pro αὐτόθι, ἐκεῖ. Quo ſenſu docet interdum ſumi, Heſychius doctiſsimus Grammaticorum. Fragmentum porrò illud, cujus tandem vel quantæ eſt authoritatis? undè illud eruerit Animadverſor, dicat. probet profectum ab Euſebio. Neq; enim in VIII. ἀποδ. legitur, quo in loco repetita ſunt, de Panareto. Et utcunq; ſcripſiſſet iſta ὁ τοῦ Παμφίλου, nihilominus cum eo mitiùs agendum fuerat. Leve ſiquidem crimen eſt præ illo, quod ſicco pede tranſijt in Chronico Siculo Caſauboniano. Nam de hoc ipſo Simone ad hunc modum loquitur, ille rapſodus. Σίμων τις προστάτης τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ἱεροῦ ἀντιπολιτευσάμενος τῷ Ονίᾳ ἀρχιερεῖ, καὶ πάντα τρόπον διαβαλὼν τὸ τῶν Ιουδαίων ἔθνος Σηλεύκῳ τῷ Νικάτορι. καὶ ἐκ ἰσχύσας αὐτὸν κακῶσαι, φυγὰς γενόμενος τὴν πατρίδα αὐτοῦ προδοῦναι ἐβουλεύσατο. Καὶ ἐλθὼν πρὸς Απολλώνιον τὸν τῆς Συρίας καὶ Φοινίκης, καὶ Κιλικίας στρατηγὸν ὑπισχεῖται χρήματα. *Simon quidam, templi præfectus Hieroſolymitani, factionis adverſa Onia Pontifici, omni modo gentem Iudaeorum apud*

Seleucum

Seleucum Nicatora accuſabat. Cum verò Simonem lædere non poſſet, fugam capeſſit, & patriæ ſuæ proditor factus, Apollonium adit, qui tum præfectus Syriam, Phœniciam, & Ciliciam adminiſtrabat; cui pecunias ſe repræſentaturum promiſit. Hactenus Chronicon illud Siculum, hiſtoriam alludens, quæ Lib. II. Macchabæorum, & cap. III. commemoratur. At Simon ille ὁ προστάτης, ſub iſtius Simonis filio Oniâ vixit, & muneris neſcio quid in templo gerebat. προστάτης non erat τοῦ ἱεροῦ. Gentem ſuam apud Regem proditor nefarius accuſabat. Rex ille Seleucus dicebatur. At non Nicator tamen; ut vigilans ſomniavit nugator ille, qui ante ſæculum in vivis deſierat eſſe: ſed Seleucus Philopator vocabatur, quemadmodum nos Euſebius docuit, qui eandem hiſtoriam, ordine ſuo, & circumſtantijs debitis deſcripſit. Licet idem intelligere ex hiſtoriâ Macchabaïcâ: in quâ ſucceſſor iſtius Seleuci Epiphanes Antiochus nominatur. Simonem igitur excepit Onias tertius: ille, cui Simon, templi ὁ προστάτης, moleſtias creabat, & turbas concitabat apud regem Seleucum Philopatora: at majores deinceps alij apud Antiochum Epiphanem. Vivebat enim adhuc Onias tertius, quum frater ipſius Ieſus, quem hiſtoria Macchabaica Iaſonem vocat, ab Antiocho Epimane (ſic Polybio dicitur vaniſſimus homo, ob furores) ingenti pretio redimit, amoto germano, Pontificatum. Quem ex lege poſtulatum talionis, Menelaus (erat ille fratrum natu minimus) datâ majore pecuniâ, dignitate amotum exturbavit. Qui & ipſe tandem pulſus & ſacerdotio & patriâ, Lacedæmone moritur in exilio. Hoc modo εἰς τοὺς τρεῖς ἀδελφοὺς ἡ ἱερωσύνη, *Ad treis hoſce fratres, in orbem veluti circumactum pervenit Sacerdotium:* ut Ioſephus ait. Nam ἀλλήλοις ἀντιταττόμενοι, δι᾽ ἀλλήλων ἀπολώλασι, *Cum invicem ſibi opponerentur, invicem ſemetipſos perdiderunt*; ait Nicephorus. Quorum tamen, quòd erant intruſi, nec legitimè ſuffecti Pontifices, non meminit Euſebius in ἀποδείξει. Ad hunc modum facto venali Sacerdotio, Onias iſte tertius, ſurrogatis alijs, omnium primus ab Aarone, ante obitum ſuum, caruit Pontificatu. Author libri ſecundi hiſtoriæ Macchabaïcæ, Menelaum, de quo dictum eſt, non Oniæ fratrem & Iaſonis fuiſſe vult, ſed Simonis prædicti τοῦ προστάτου germanum extitiſſe. Μετὰ δὲ τὸν τριετῆ χρόνον, ἀπέστειλεν Ἰάσων Μενέλαον τὸν τοῦ προσημαινομένου τοῦ Σίμωνος ἀδελφὸν, παρακομίζοντα τὰ χρήματα τῷ βασιλεῖ. *Triennio demum elapſo, Iaſon miſit Menelaum, prædicti illius Simonis germanum, qui pactam Regi pecuniam tranſportaret.* Qui per aulicos miniſtros Regi commendatus, cum majorem pecuniæ ſummam pollicitus eſſet, εἰς ἑαυτὸν κατήντησε τὴν ἀρχιερωσύνην: *ad ſeſum tranſtulit*, à Iaſone nimirum, *Pontificatum*. Miror hic furioſum Scriptorem Genebrardum, auſum diſſentire ab hâc hiſtoriâ Macchabaïcâ, ſacrâ ſuâ & canonicâ Scripturâ: vel potius mentiri illam auſum, quaſi apud authorem illum Menelaus Iaſoni germanus fuiſſe frater diceretur. Præſertim cum dicatur in eodem illo Scriptore, minimè certè Λευΐτης, ortum duxiſſe & originem generis ἐκ τῆς φυλῆς Βενιαμὶν, de tribu Benjamin, & non de Levi. Vide autem quam fidem mereatur Scriptor ille, quod magiſtris noſtris placet, facer. Quaſi ullus unquam Pontifex altaribus aſtitiſſet, qui non deſcenderat ab Aarone. Neque hoc ſolum peccat Iaſonis Cyrenæi abbreviator, ſed ulterius Lyſimachum, Menelai

 illius

illius fratrem, τῆς ἀρχιερωσύνης διάδοχον comminiſcitur. Quem nuſquam, præterquam in hiſce libris, & ex illius libri authoritate, apud Torniellũ, & ſimiles partibus addictos, fuiſſe cum ſummo Sacerdotio reperimus. Puduit fortaſſis Genebrardum iſtius ultimi abbreviatoris commenti; ideoque auſus eſt ſecundâ vice, per ſilentium tamen, ſcriptorem ſuum ſacrum deſerere. Prudentèr quidem, ſed non è lege veritatis hiſtoricæ. Menelao ad hunc modum quem diximus Semoto, à patrono ſuo Rege Antiocho, Alcimus à Regis Satrapâ Lyſiâ per vim, contra fas & jus, fit Pontifex maximus. Neque enim erat γένους ἀρχιερατικοῦ, licet tribu ortus & familiâ Sacerdotali: vel Leviticâ ſaltem, ſi Euſebio ſtemus. Quem virum doctiſſimum, dum hoc narrat, pro more ſuo morboque ſolenni ſugillat ſine omni ratione, vir eruditiſſimus Animadverſor. Iſta dum rapiunt feruntque in hunc modum Seleucidæ, δυνασεύοντες τῆς Ἀσίας, & eorum per Syriam, & Phœnicem δημοβόροι, χρηματολαίλαπες Satrapæ, verus Pontifex maximus, ἐκ διαδοχῆς, Onias, ſuperioris Oniæ per Iaſonem ejecti filius (quem deinceps pulſum & loco motũ Andronicus per fraudẽ interemit) exulatum ſuâ ſponte in Ægyptum abijt, conclamatis, ut rebatur, ſuæ patriæ rebus. Antiochus enim, ad hæc ſuperiora τοὺς Ἰουδαίους πολιορκήσας ἑλληνίζειν κατηνάγκαζε, ut Euſebius loquitur. Regnabat in Ægypto tunc Philometor Ptolomæus, quo permittente & perſuaſo, ſibi ſuiſque ſecum convenis & exulibus, templum ſacris peragendis exædificat, in νόμῳ, ut vocabant, Heliopolitano, prorſus ad ſimilitudinem templi illius Hieroſolymitani. Nolebat aliquandiù Rex Philometor conſenſum ſuum & aſſenſum adhibere, propter neſcio quam δεισιδαιμονίαν, donec allato ab Oniâ ex Eſaiâ vaticinio quodam de Altari erigendo in Ægypto, Eſaiæ XIX. XIX. perſuaſus ceſsit petitioni. Conſulendus eſt Ioſephus de cæteris ad hiſtoriam iſtam pertinentibus, Antiquit. XII. XVI. & de bello. VII. XXXVII.

SECT. III.

Catalogus Pontificum à Macchabæis, ad cladem Flavianam. Iudas Macchabæus fit Pontifex & Dux populi. De Aſſamonæis Genebrardi & fortaſsis Baronij falſa ſententiâ. Nicephorus notatur. Euſebij inſignis hallucinatio, ab Animadverſore non animadverſa. Sigonij: Ioſephi lapſus. Locus ex Actibus Apoſtolicis explicatus. De ſtolâ Pontificiâ. Baronij error. Locus Hieronymi de eâdem illâ ſtolâ. Ioſephi lapſus de Vitellio Syriæ Præſide: niſi forte alicujus Scholiaſtæ.

ALcimo interfecto, qui per Lyſiam Satrapam intruſus, Pontificatum obtinebat: & Oniâ Pontifice ἐκ διαδοχῆς, ſponte ſuâ exulante in Ægypto, nec de reditu in patriam, vel avitâ dignitate repetendâ

petendâ cogitante : Iudæi Pontificatum unanimi conſenſu in Iudam tranferunt, Macchabæum cognominatum, Sacerdote genitum Mattathiâ. Non erat autem Mattathias in domo genitus Pontificiâ, erat autem Aaronicâ, & Sacerdotali, de vice Ioiaribi oriundus ſcilicet. Quæ quidem inter claſſes illas XXIIII, in quas ſorte olim David Sacerdotes omnes diſtribuerat, primum locum & principem obtinebat. Diximus antè in præcedentibus quàm audactèr & temerè Genebrardus, ex aliquo fortaſſis mendaciſſimo Rabbino mutuatus, ſcripſit, non de Levi ortos, ſed de Iudâ fuiſſe Macchabæos. A quâ quidem falsâ, & quia beatiſſimo Apoſtolo contradicit, impiâ & blaſphemâ ſententiâ, ipſe Cardinalis Annaliſta non longè admodum receſſiſſe videtur Auguſtino Torniello in Annalibus. Iudâ per Bacchidem interfecto, Ionathas primò, tum Simon, fratres occiſi, Pontificatum cum Ducatu ſuſceperunt. Simoni ſuccedit Iohannes filius cognomento Hyrcanus. Qui Pontificatu & Ducatu ſimul per annos XXXI. fruebatur. Vir cum paucis Iudæorum cenſendus. Bellator acerrimus, qui & Syriæ reges non ſemel fractos, & eorum Satrapas profligatos pacem cum populo ſuo colere coëgit : & ſub jugum miſſos Idumæos, optione datâ aggreditur, ut ad ſacra rituſq; religionis Iudaïcæ tranſeant, circumciſione ſuſceptâ, aut ſedibus avitis pellantur in perpetuum, niſi velint internecione deleri. Hyrcanum glorioſiſſimè functum fato ſuo, excipit filius Ariſtobulus, qui primus omnium poſt captivitatem Babylonicam, regnum in Iudæâ, diademate impoſito, capeſſivit. Quod ab illo principe factitatum, nonnulli falſiſſimè in Alexandrum tranſtulerunt, Ariſtobuli iſtius fratrem & ſucceſſorem ; qui fratrem poſt anni unius ſpatium defunctum excepit, & regnum per annos XXVII, crudeliſſimè graſſatus in ſuos cives, adminiſtravit. Prætermiſit Nicephorus in Chronico Ariſtobulum : & in rebus Alexandri enarrandis admodum confuſus eſt, & incertus. Reliquit Alexander filios duos : Hyrcanum natu majorem, quietioris & tardioris ingenij : & minorem Ariſtobulum. Sed mater eorum Alexandra, virilis animi fœmina, nondum adultis liberis, regnum ſtrenuè per novennium ferè adminiſtravit, Phariſæorum factioni & ſectæ addictiſſima. Quorum obſecuta conſilijs, plures olim miniſtros Alexandri regis mariti ſui defuncti, interficit. Memores enim illi injuriarum, quibus erant ab Alexandro affecti, in ultionem hanc fœminam inſtigarunt. Alexandræ defunctæ ſuccedit Hyrcanus natu major, quem mater prius Pontificem declaraverat. Hyrcanum hunc, ſecundum Iohannem vel Iannæum Nicephorus appellat, & per imperitiam aut incuriam, neglectis Ariſtobulo & Alexandro, ſuperiori Hyrcano ſucceſſorem ſuggerit immediatum. Poſt matris obitum, (cujus novennium Euſebius in ἀποδείξει ἀναρχίαν non immeritò cenſuit appellandum) Hyrcanus vix tres menſes cum Imperio fuerat, cum pellitur à minori fratre Ariſtobulo. Qui illo pulſo, ſuccedit. Sed ejicitur ipſe per Romanos. Στασιαζόντων γὰρ πρὸς ἀλλήλους τῶν ἀδελφῶν, ἐπιστὰς τοῖς Ἱεροσολύμοις Πομπήϊος Ῥωμαίων στρατηγὸς ὤν, αἱρεῖ μὲν πολιορκίᾳ τὴν πόλιν, μιαίνει τε τὰ ἅγια, μέχρι τῶν ἀδύτων τοῦ ἱεροῦ προελθών. *Decertantibus ad hunc modum inter ſe fratribus, advenit Hieroſolymas, Dux Romani exercitus Pompeius, qui tunc, victo Mithridate, Romana arma per Orientem circumferebat. Is ubi urbem*

Hieroſolymitanam

Hierosolymitanam cinctam obsidione cepisset, sacra Iudaica profanavit, usque ad Sancta sanctorum progressus. Qui τὸν προειρημένον Ἀριστόβουλον ἐκπέμψας δέσμιον ἐπὶ Ῥώμης, τῷ τούτου ἀδελφῷ Ὑρκανῷ τὴν ἀρχιερωσύνην παρεδίδωσι, τό, τε πᾶν ἔθνος ἐξ ἐκείνου ὑποτελὲς Ῥωμαίοις κατεστήσατο. Ad hunc modum Hyrcanus in regnum restituitur per Romanos. Sed pellitur secundò ab Antigono Aristobuli filio, Parthorum regis auxilio & copijs subnixo. Atenim Romanis Hyrcani partes tuentibus, Antigonus victus & profligatus ab Herode & C. Sosio M. Antonij, per Iudæam & Syriam legato, & captus, ad Antonium mittitur, per quem, crudelem in modum occiditur. Hyrcanum autem Parthi, dùm tuentur & propugnant res Antigoni, captum, & membris quibusdam, ex adversarij consilio mutilatum, ineptum Pontificatui administrando, propter Legem prohibentem mutilum delumbatumve altaribus admoveri, sic dimittunt. Atque ita mutilo & inepto Hyrcano reddito: Antigono per mortem immaturam & crudelem sublato: Ananelum quendam, non adeò nobilem, (quem ineptè cum Annâ de quo meminit Scriptura, Beccefeleni quidam confundunt,) Babylone accitum, Herodes subvexit ad Pontificatum. Erat ille, non à sacris alienus: non è tribu alienâ, ut existimant, nedum è proselytis, ut impostor magnus Philo ex Annij Viterbiensis officinâ docet, sed stirpis Aaronicæ & Sacerdotalis, licet nequaquam Pontificiæ, nec Assamoneæ. Verùm enimvero, Hyrcani Pontificis filia, virilis animi fœmina, Alexandra, cum non pateretur hanc indignitatem, in gentis suæ, & patris contumeliam irrogatam, ita per Cleopatram apud M. Antonium egit, ut Herodes, semoto demum veteri suo amico Ananelo, Pontificem designare coactus fuerit Aristobulum, ipsius Alexandre filium, fratrem germanum Mariamnes, quam duxerat jampridem in uxorem Herodes. Quem sic juvenem, utpote XVIII. annos, nec plures, natum, Pontificem designatum, non multo post curavit, nequissimus homicida, suffocandum in piscinis Hierichuntinis, cum per annum integrum, non ulterius, Pontificatu summo fungeretur. Eo sic crudelissimè extincto, Ananelus denuò restituitur, Hyrcano etiamnum, misero illo sene, in vivis agente: quem & ipsum, non ita multo post, superato ad Actium promontorium Antonio, cujus partes, tanquam Cliens patroni sui, juverat enixissimè, dum eventu dubio, & fluctuante spe, ad Cæsarem victorem properaret, ἀναγκαίως potiùs, quod observat Iosephus, quàm ex animi sui voluntatisque sententiâ, curavit interimendum. In Chronico autem Siculo, illum Aristobulum, Hierichunte interfectum ab Herode, υἱὸν Ὑρκανοῦ *Hyrcani filium*, appellatum legimus. Falsò. Nisi librariorum incuriâ & negligentiâ factum: cum υἱωνὸν scribere deberent. Erat enim Aristobulus, non Hyrcani filius, sed è filiâ suâ nepos. Et tamen error idem in Nicephoro resedit. Sed uterque Chronorapsodus excusandi præ Eusebio, apud quem hæc leguntur inconsideratè posita, & inconsulto consilio. *Herodes Hyrcanum, qui olim Sacerdos Iudæorum fuerat, de captivitate Parthicâ regressum, & filium ejus, qui successerat in Sacerdotio Patris, interficit. Sororem quoque ejus, uxorem suam, cum duobus proprijs filijs, jam adolescentibus necat crudelissimè.* λῆρος ἐπὶ λήρῳ. Non enim Mariamne, illa uxor Herodis, quam intelligit Chronicon, Hyrcani filia sed neptis fuerat.

Neque

Neque Ariſtobulus Hyrcano genitus erat, ſed Hyrcani filiâ, Alexandrâ. Neque ſtatim interemit è captivitate Babylonicâ regreſſum. Miror equidem hunc errorem, tam ſupinum & palmarem, acutiſſimum & oculatiſſimum Animadverſorem non attendiſſe; quin ipſum, cum Euſebio erraſſe. Non enim poterat aliquid in hiſtoriâ, magis alienum à Veritate excogitari. Ananelo tandem, ut opinor, defuncto, ſufficitur Ieſus Fabeli filius. Illi autem Simon Boethi, Herodis ſocer. Simonem excipit Matthias Theophili. Hoc Pontificatum adminiſtrante, contigit ut per unum diem alius Pontificis munus obiret: Ioſephus Ellemi filius. Matthias etenim propter nocturnas pollutiones ſacra tractare, ſed nec ijs intereſſe, poterat. Errat hic Sigonius, qui Ioſephum hunc Ellemidem, perpetuum Matthiæ depoſito ſucceſſorem ſurrogatum ſcribit. Non enim Ioſephus, ſed Ioazarus, Simone Boëthi genitus, Matthiæ ſucceſſit. Sub cujus Ioazari Pontificatu, myſterium illud magnum Patribus promiſſum Mundo innotuit revelatum: æterni nempè Patris verbum æternum, factus homo. Succeſsit Ioazaro, Eleaſar. Sed nullo modo debet præteriri, quo in Pontificum iſtorum hiſtorijs recenſendis, accuratiorem Ioſephi diligentiam cogor deſiderare. Ait enim Ioazarum ab Archelao depoſitum, & ſurrogatum depoſito Eleaſarum. Et nihilominus poſt hæc tempora, in Sulpitij Quirinij ſecundâ ἀπογραφῇ, tumultuantem multitudinem ſeditioſiùs, compeſcit ille Pontifex; & tandem coactus ab ingrato homine Quirinio in ordinem, ſucceſſorem accipit Ananum filium ſuum, eum ipſum qui hiſtoriæ ſacræ Scriptoribus Annas nuncupatur. Hæc ſunt ἀσύστατα, niſi forſan, quod fiebat interdum per illa tempora, ubi confuſiſſimâ rerum & magiſtratuum ratione omnia ſuſque déque agebantur, poſt alios atque alios in ordinem redactos, iterum ſit adeptus Pontificatum. In quo tamen ipſo Ioſephus non excuſatur. Quippè pati non debuerat nos hoc ignorare. Eſt certè veroſimile ita factum: præcipuè cùm hoc ordine à Nicephoro recenſeantur: Eleaſar, Oze, Ieſus, Ioazar, Annas; quem Gratus Romanorum in Iudæâ præſes coëgit abdicare, Iſmaële ſubſtituto Fabi filio: cui datus ſucceſſor Eleaſar Annæ ſuperioris filius, uti Eleaſaro Simon Carmithi: & tum Ioſephus Caiphas Annæ gener, qui diutiùs tenuit Pontificatum. A Caiphâ numerantur iſti, Ionathan, Theophilus, Simon Canthuri, Matthias. Quem ſequitur Ionathan, apud Nicephorum, denuò reſtitutus. A quo deinceps enumerantur iſti: Ælioneus Canthuri filius: Ioſephus Cami, vel ut alibi legitur, Carmidæ, nempè apud Ioſephum in hiſtorijs. Eſt autem prætermiſſus à Nicephoro. Sequitur iſtum Ananias: idem ille qui Sanctum Paulum cum juberet percuti, *paries* ab eo dicitur *dealbatus*. Mirum verò non eſt, beatum Apoſtolum, id quod ipſe affirmat, neſcijſſe quòd eſſet Pontifex, cum per ſingulos penè annos mutarent illi per ea tempora, Pontificatum. Herodes etenim Chalcidis toparcha, illud juris & privilegij obtinuerat ab Imperatore Claudio, ut promoveret, amoveret, extruderet, ſubrogaret quoſcunque tandem & quotieſcunque ipſi placeret. Ananiæ ſucceſsit Iſmael, cui Ioſephus Cabus: illi Ananus. Quorum nullus

nullus legitur in Nicephori Chronico. Proximus venit Iesus Damnei: & tùm Iesus Gamalielis: quem excepit Mathias Theophili, ἐφ' οὗ ὁ πρὸς Ῥωμαίων πόλεμος ἤρχθη, quo Pontificatum administrante, bellum cum Romanis conflatum est. Matthiæ Phinees successit ultimus ab Aarone Pontifex, cùm urbs & templum desolaretur. Divinâ prorsus admirandâ providentiâ factum creditur, ut in fine & periodo politiæ Iudaïcæ, Pontifex ὁμώνυμος agmen clauderet illi, qui in Israel omnium primus, principatum in sacris obtineret, cum secundùm patribus pactum fœdus, in terram promissionis introducti, inter gentes censerentur. Quod & ipsum licuit in imperio Romano, de Augusto & Augustulo: in Constantinopolitano, de Constantino & Constantino, notare. Certè post Phinees hunc de quo diximus, nec juge Scrificium in perpetuum: nec Sacerdotium fuit deinceps in Israel. In Iudâ igitur Macchabæo si Alcimum exceperis & Menelaum, qui vix salutato Pontificatu disparuerunt, Sacerdotium illud summum a gente translatum ἀρχιερατικῆς in aliam, consedit, cùm, quod non incongruè potest statui, non extarent in Iudæâ hæredes alij post Oniam profugum in Ægyptum. Violata est iterum successio in Ananelo. Et tùm deinceps susque deque habita per Romanos. At illi tamen omnes per hæc ipsa tempora συρφετώδη, & rerum scenam confusissimam, nullum sacris altaribus admoverunt nisi γένους ὄντα ἱερατικοῦ. Legem Sacerdotij de termino vitæ primus omnium Antiochus Epimanes irritam fecit, ἀφελόμενος Ἰησοῦν, is Iason erat, καταστῆσαι δὲ βουλόμενος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. Secundus violavit Aristobulus, qui germanum suum pepulit Hyrcanum. Tertius ille omnium scelerum colluvies Herodes. Promiscuè deinceps Reges, & Romanorum præsides stolam donabant & auferebant Pontificiam. Erat autem illa stola, velut insigne quoddam Sacerdotij summi, non regni hæreditaria, quod perperam scripsit Cardinalis. Quam redactam in suam potestatem sacrorum illi turbines, cui volebant induentes, divina & humana jura omnia in sacris permiscebant, regni interim separatâ possessione. Erat autem hæc stola, ipsis *mehil* dicta, (quod docet Iosephus, quam vocem Pagninus vertit, pallium) vestimentum talare, hyacinthino colore, quod Hieronymus ad Fabiolam sic describit. *Mehil, est tunica talaris, tota hyacinthina, ex lateribus ejusdem coloris assutas habens manicas, & in superiore parte, quâ collo induitur, aperta, oris firmissimis ex se contextis, ne facilè rumpatur. In extremâ parte, id est, ad pedes,* LXXII *sunt tintinnabula, & totidem mala punica eisdem contexta coloribus, ut cingulum. Inter duo tintinnabula unum malum est: Inter duo mala unum tintinnabulum, ut alterutra sibi media sint.* Sed Iosephus, cui potius, ut Iudæo, & Sacerdoti, & αὐτόπτῃ assentimur, manicis hanc stolam caruisse docet. Erat olim ὑπὸ σφραγῖδι τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τῶν γαζοφυλάκων: deinceps in Bari, illâ turri reponebatur, oppressâ Iudæorum repub. per Herodem. Quam turrim, templo vicinam, Hassamonæi construxerant, Iosepho teste: Herodes verò amplificatam, *Antonij turrim*, de nomine amici sui nuncuparat. Hìc erat reposita illa stola sub custodiâ τοῦ φρουράρχου. Ea autem semper, πρὸ μίας ἡμέρας τῆς ἑορτῆς ἐπὶ τὸν Ῥωμαίων φρούραρχον ἀναβαίνοντες οἱ γαζοφύλακες, καὶ καταμανθάνοντες τὴν ἑαυτῶν σφραγῖδα, τὴν στολὴν ἐλάμβανον; Ita Iosephus in Antiquit. Qui tamen scripsit alibi, septem dies ante festum, tradi solitam hanc

hanc ſtolam Pontificibus. Quod cum è Ioſepho referret in Annales, vir illuſtriſsimus, miror non animadvertiſſe Ioſephi lapſum & hallucinationem, cum plerunque fruſtra & ubi non eſt opus, nodum in ſcirpo apud illum quærat. Conſummato Feſto, eandem ſtolam, in eundem locum obſignatum, referebant, & præſidi Romano ſigilla ſua oſtendebant. Fiebat hoc quotannis ter, τοῦτο ἐποίουν τρισὶν ἑορταῖς τοῦ ἐνιαυτοῦ: ait idem in XVIII. Antiquit. An igitur ter in anno, neque pluries hanc ſtolam Pontifex induebatur? An ter tantummodo rem divinam faciebat? Videtur; nam ἐν τρισὶν ἑορταῖς, majoribus illis & legalibus, Ioſephus ait. Et ὅταν δέῃ θύειν. Ex officio, ſcilicet, & de more. Stolam hanc à cuſtodibus, γαζοφυλάκαις erant, conſuetis, omnium primus Herodes ad ſe tranſtulit. Illo autem defuncto, & in ordinem coacto Archelao, erat penes Romanorum præſides & præfectos, uſque ad Vitellium. Is quòd erat à Iudæis perquam honorificè ſuſceptus in provinciam, θέλων αὐτοὺς τῆς εὐποιΐας ἀμείψασθαι, γράψας περὶ τούτων Τιβερίῳ, conceſſit ut hanc ſtolam ſub ſuâ ipſorum cuſtodiâ haberent. Manſit ad hunc modum in cuſtodiâ τῶν γαζοφυλάκων Iudaicorum, uſque ad exceſſum prioris Agrippæ, cùm Longinus Caſſius Syriæ præſes, & Iudeæ procurator Cuſpius Fadus, in turrim Antoniam curarint denuò deportandam. Ῥωμαίους γὰρ αὐτῆς ἔδει κυρίους, καθὼς καὶ πρότερον. Mittunt Legatos Romam de hâc injuriâ queſturos Iudæi. Agrippa junior, qui per illa tempora, Romæ verſabatur, hoc ab Imperatore impetravit, ἐντειλαμένου τῷ Οὐιτελλίῳ τῷ τῆς Συρίας ὄντι στρατηγῷ. *Qui Vitellio Syriæ præſidi illud dedit in mandatis procurandum.* Ergone Vitellius Syriæ bis præpoſitus? Ergo, quod ipſe ſuâ ſponte impetraverat à Tiberio, opus erat ut juberetur Iudæis concedere? Omnino falſum. L. Vitellius Syriæ ſub Tiberio præfuit: Non ſub Claudio, quando Iudæam procurabat Cuſpius Fadus. *Ingreſſus eſt hanc præfecturam*, Suetonius ait, *ſtatim à Conſulatu ſuo.* Conſentit Tacit. An. VI. ponit enim Conſulem cum Paulo Fabio, ad annum V. C. 787. & in rebus geſtis ſequentis anni, ait, *Cunctis quæ apud Orientem parabantur, L. Vitellium præfecit.* Biennio ante Tiberij exceſſum ſub Caio agebat in Oriente, & Parthorum regem ad veneranda ſigna Romanorum miris artibus induxit. De illo Suetonius. *Artabanus Parthorum rex odium ſemper contemptumque Tiberij præ ſe ferens, amicitiam Caij ultro petijt: venitque ad Legati Conſularis colloquium, & tranſgreſſus Euphraten, aquilas & ſigna Romanorum, Cæſarumq; imagines adoravit.* Sub exceſſum Caij, de ſalute ſuâ anxius, propter indulgentiam in Iudeos, de non recipiendis nedum adorandis ipſius imaginibus, per interitum tyranni periculo exemptus eſt. Quanquam alij Petronio hoc & veriùs adſcribunt. Reverſus è provinciâ, mox cum Claudio, authore Suetonio, duos ordinarios Conſulatus & Cenſuram geſſit. Neque legimus illum deinceps, ſecundâ vice, ad Syriam ordinandam profectum fuiſſe. Error ideò non levis in Ioſepho reſedit: niſi fortè, quod opinor, locus ſit depravatus, & alterius alicujus nomen pro Vitellio ſit reponendum. Atque hæc à nobis eſto, de Pontificibus Iudaicis declarata. In quorum catalogo nullus Iſachar reperitur: neque pater Baptiſtæ Zacharias. Quem non pauci tamen inter veteres Patres inter ſummos Pontifices recenſuere, & cum primis Chryſoſtomus ὁ πάνυ.

In Caio cap. 14.

Demonstr. lib. vij. pag. 247. Concludit Eusebius, accommodatè. Οὐ μόνος δ' ἄρα Ὑρκανός, χριστὸς ὤν, καὶ τῶν πάλαι ἀρχιερέων ὕστατος, ἐξεκόπη· ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκ προγόνων ἄνωθεν, ἐκ τῶν προτέρων ἀρχιερέων κατιοῦσα διαδοχὴ, αὐτό τε τὸ κατὰ νόμους χρίσμα οὐκ ἔτι κατὰ κρίσιν γινόμενον, ἀτάκτως, δὲ καὶ συγκεχυμένως, οὐ κατὰ τὰ παρὰ Μωσεῖ νενομοθετημένα, συνέτρεχε δ' ὁμοῦ πάντα ἀκολούθως τῇ προφητείᾳ φησάσῃ, ἐξολοθρευθήσεται χρίσμα, καὶ κρίμα οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ. Nihil igitur restabat aliud, quàm ut fidelis ille Pontifex inungeretur: Qui meliora sacrificia instauraret, secundùm ordinem Melchisedeci, mansurus Pontifex in æternum, Iesus Christus æterni Patris, filius coæternus & coæqualis.

SECT. IV.

De Annâ & Caiphâ Pontificibus Iudæorum apud Evangelistam, dissertatio Baronij vaga, & incerta. Difficultates facit, non invenit in illâ historiâ. Multa incommode per illum statuta. De vicario Pontificis, hallucinatio. De Vicario Episcopi. Sententia multipliciter discutitur. Eusebius contra Cardinalem defensus.

Vicina huic præcedenti disquisitioni de Iudæorum Pontificibus ab Aarone, ad Templi desolationem, & jugis sacrificij cessationem, Sacerdotijque abolitionem in æternum, est illa altera quæ in particulari extat apud doctissimum Cardinalem, de Annâ & Caiphâ Sacerdotibus summis. Horum extat aliquoties cùm separatim tum conjunctim mentio apud Scriptores nostros sacros. In Actibus Apostolicis, & Evangelio. Act. IV. VI. Annas ἀρχιερεὺς commemoratur, & Caiphas recensentur inter Sacerdotes. In historiâ passionis Mar. XIV. LIII. ducitur Iesus ad Pontificem. Is Pontifex Matth. XXVI. LVII. dicitur fuisse Caiphas. Et quidem restrictiùs Ioh. XI. XLIX. *Pontifex illius anni:* ubi dat consilium, *Expedire ut unus pro populo moreretur.* In baptismi historiâ signatur tempus hoc charactere: *Annâ & Caiphâ Pontificibus.* Cur verò Princeps Sacerdotum dicatur Annas: Annas & Caiphas summi Sacerdotes cur appellentur: Caiphas Pontifex illius anni: multa sunt à multis, & quidem dissentaneè, disputata. Illustrissimus Baronius ad annum Christi XXXIV, sectione CCLXV, nos remittit ad ea quæ superiùs fuerant ab ipso, de his quæstionibus disputata. Intelligit autem, opinor, ad annum Christi XXXI, sect. VIII. & sequentibus. Ad quem locum remissi, ut hoc admoneamus, multa incommodè disputantem virũ doctissimũ animadvertant. Quò primũ appulsi, terriculamento nescio quo de summâ difficultate, objecto, pallere & horrescere incipiant necesse est, eò quòd tam nobilis ipse athleta, & multorũ in historiâ sacrâ monstrorũ domitor, *Rem esse miris involutã difficultatibus* pronuntiet. Sed cum sæpiùs per Annales hujusmodi difficultates prætendantur, ijs tanquam μορμολυκείοις territandis pueris, vel inanibus quibusdam crepitaculis assueti, pedem porrò promouemus, futurũ potiùs autumantes, ut tanquã umbrarum olim φαντασίαι, majores vero compareant imagines; & tenebræ

ab ipſo potiùs Annaliſtâ offuſæ, & clariſsimæ veritatis luci obductæ videantur, quàm quoquo modo reſultantes ab hiſtoriâ, aut è rei ſubjectæ materiâ & naturâ exortæ judicentur. Imprimis quidem illud in fronte militat, & tanquam primam aciem inter omnia ducit, quod tanquam quoddam effatum ex oraculo, Baroniana nobis commendat authoritas, ſi non αὐτὸς ἔφα: Nimirum, unum tantummodò & non duos ſimul ſummos Sacerdotes, & ante & poſt hæc tempora in Iſrael, ab Aarone primo & principe, ad cladem uſque Veſpaſianam, rebus ſacris apud Iudæos, præfuiſſe. Quod cùm neceſſariò, omni tempore obtinuerit, pari quoque poteſtate præditi poſſunt eſſe Annas & Ioſephus Caiphas, & unà ſimul ſummo fungi Sacerdotio. Accedit ulteriùs, adeò in anguſtias, & duras quaſdam Neceſsitatis conditiones, concluſam & contruſam eſſe iſtius Pontificalis dignitatis λειτουργίαν, ut ſummus ille Pontifex, ex omnibus ſolus, ab omni retro antiquitate ſolus, nequeat, vicarium aliquem, vel agentem in rebus & miniſtrum conſtituere, niſi admodum rariſsimè, idque extremâ quidem urgente, & ineluctabili neceſsitate; qui muneris ſui partes & rationes obeat. Ideò nullo modo dici vel tolerari poſſe aut debere, Annam tanquam ſuppoſitum Caiphæ & ſubordinatum fuiſſe, quoties in rem præſentem adeſſe ipſi vel non liberet aut non liceret. Certum autem eſſe ex hiſtoriæ ſacræ teſtimonio, conſpirante etiamnum Ioſepho, Caipham revera geſsiſſe maximum Pontificatum, & Annam hujus generum extitiſſe. Hoc effatum Cardinalitij oraculi ſi paſsim & ubique ſine ullâ prorſus diſpenſatione obtineret, vel indulto cuicunque privilegio, certè vetus illud verbum jure meritoque quid ni obtineat, *Væ Soli?* Væ noſtro huic Pontifici, quia Soli. Quia ſolus eſſe, ſine ullo conſorte, ſolus de neceſsitate indiſpenſabili tenebatur. Maximis profectò difficultatibus, præ cunctis mortalibus obſeſſus tenebatur Iudæorum Pontifex, & ſacrorum præfectus, qui ſui Sacerdotij partes omnes & ſingulas, ſuæ λειτουργίας munera, in perſonâ propriâ, ſine ullo legitimè deputato vel locum tenente, omni tempore obire tenebatur. Fugerent hoc officium adeò moleſtum, non autem ambirent, opinor, qui vitâ vitali carere nollent, neque carceri perpetuo mandari. Benè autem habet omnino, quòd poſtremis Iudaicæ politiæ temporibus, cum ſtolam illam Pontificiam, ſub cuſtodiâ tam arctâ conſignarent, ter in anno quolibet, neque pluries, ſummus ille Sacerdos ſacris adeſſe debebat neceſſariò: aliàs forſan genio, indulgere & ingenio: voluptatibus, officijs negotijs, otio ſuo, ſuorumque vacare: quâ licentiâ μεταγενεστέρων, & libertate, illi non nimis remoti ab Aarone, vel Zadoco principe in templo Salamoniaco Pontifices carebant. Non enim aliter, opinor, fieri, quàm modo quo diximus, poterat, cum nec duo ſimul eſſe poſſent, cenſente Baronio; nec uni illi ſacrorum præfecto, μονήρει, ſolivago & ſolitario, adjungi ſocius, ſubſtitui vicarius deberet, ullo modo: *Niſi fortè*, (benè autem habet, quòd tandem, *niſi fortè) vehementi urgente neceſsitate.* Huic autem gratiæ quam ampliſſimæ neceſſitati, quâ urgente, vicarius ſubſtitui poterat. Præ quâ ſi non eſſet, ἀβίωτος ille βίος Pontificum Iudæorum cenſeretur. Certè, δεινὴ alioquin θεὸς ἀνάγκη, hoc

in loco, hac urgente rerum ſcenâ, περίσκως affulgebat. Nam per fortuitam pollutionem nocturnam contaminato Pontifici, tum cùm ſacra facere deberet, vicaria conceditur adminiſtratio; quoniam rem ita olim geſtam, in confeſſo erat poſitum apud Ioſephum. Sed an caſus ille ſolitarius, vir doctiſſime? mallem hìc mentitum Ioſephum diceres, & turpiſſimè lapſum in narratione, id quod ſæpiùs ingeritur in Annalibus, ab illuſtri Hiſtorico admiſſum. Quid ſi autem graviſſimo conflictaretur morbo? Quid ſi leprâ laboraret vel diuturna vel incurabili? Quid ſi captivus ab hoſtibus abduceretur? Si in cunis ab exceſſu parentis ſui, cum Pontificatus apud eos eſſet ἐκ διαδοχῆς, vagiret infans? Quid ſi caſus hiſce ſimiles indiſpenſabiles, ineluctabiles, qui multi certè poſſunt commemorari, occurriſſent? debatne ſacris juſtitium indici? claudi Templum? ceſſare ſacrificium? Sanctuarium minimè intereà reſerari? munus Pontificale illud penitùs intereà interquieſcere? haùd credo pronuntias, *Ita eſt*, vir illuſtris, οὐδ' οὕτω πεπύφασαι, ut affirmes. Aufer ergo interdictum de poteſtate vicariâ. In crucem vel morbonium, importunè effatum, *Ad modicum temporis ſpatium.* Non enim adeò ſunt coacta, ut penitus dicatur non licere, quod interdum licet. Et quod licet in aliquibus ad modicum temporis ſpatium, cur non etiam diutiùs; durante eâdem neceſsitate, non liceat? Recitat inſignem caſus neceſſitatis ineluctabilis, Cardinalis è Ioſephi Antiquitatibus, & nos eandem in præcedentibus ſemel attigimus, atque iterum; de Matthiâ Pontifice humanitùs quiddam paſſo. Addere poterat & alium ex eodem Ioſepho, in diverſâ quâdam, non minori neceſsitate. Eleaſar enim ille, quem Pontificatu fungentem Hieroſolymis, Ptolemæus Philadelphus Rex Ægypti ὁ φιλάδελφος, per literas convenit, & legatos, de Scripturis in linguam Græcam transferendis, ἐπίτροπος erat; Curator ſcilicet, ideoque Vicarius credo, ſui fratris filio Oniæ pupillo & parvulo derelicto conſtitutus: ut & patruus item alter Manaſſes, Eleaſaro majore natu jam defuncto; donec ipſe pupillus adultior factus, munus ipſum obiret Pontificale. His poſitis, quæ ſunt in hiſtorijs teſtatiſsima, ſupponamus, vir erudite, id quod nequaquam eſt τῶν ἀδυνάτων τι, Annam Pontificem, vel morbo graviſsimo implicitum & diuturniore, vel ineluctabili quâvis aliâ neceſſitate impeditum, generum ſuum Caïpham ſibi ſubſtituiſſe. Hic jam, quidni dicere poterat beatus Evangeliſta, *Annâ & Caiphâ Pontificibus?* Aufer illud ergò tuum, nam falſiſsimum eſt, ἀπόφθεγμα, *Scimus vicariam ejuſdem Sacerdotij præfecturam, nemini ſolere concedi.* Contrarium etenim ſcimus, & ſciunt omnes, qui de Iudæis Pontificibus ſcribunt aliquid. Scimus Vicarium ſubſtitui & poſſe, & ſolere. Sed an ordinariò & de jure? in quocunque demum caſu? cum liberet ipſis non adeſſe? vel cum eſſent aliter impediti? hoc, neſcimus utique. Ἀρχιερεὺς δεύτερος aliquando dicitur: ut, verbi gratiâ, Zephanias, II. Reg. XXV. XVIII. Sed probandum liquidiſſimò reſtat, Dictum eo loco *Secundum Pontificem*, quòd Vicarius Pontifici, & quaſi adjutor quidam eſſet ordinarius. Viri maximi nominis in his literis ita ſentiunt. Mallem potiùs, egiſſent quod res poſtulat, & hoc docuiſſent argumentis, quàm nudâ, quod ſolent, aſſeveratione. Secundus enim dicitur aliquis multis modis. Tempore,

ætate,

ætate, dignitate, ortu, & officio. Non ſtatim vicarius eſt alicujus prioris, qui ſecundus ab illo numeratur. Nam quòd Abihuum vicarium extare debuiſſe Nadabo contendunt: & Ithamarum Eleaſaro ſuo fratri, novum eſt commentum, gratis dictum, excogitatum gratis, Scripturæ ſacræ deſtitutum authoritate, & in Eccleſiæ interpretatione atque praxi inauditum. Coadjutores Pontifici dari potuiſſe non abnuerim, exigente quâdam neceſsitate, neque probat contrarium Cardinalis: ſed datum Pontifici perpetuum vicarium, è contra, non probabunt viri eruditi. *Conjunxit Evangeliſta*, inquit Euthymius, *Caipham tanquam adjutorem. Erat enim gener Annæ, & communem inter ſe gubernationem habebant. Siquidem poſtmodum etiam Annas opitulabatur Caiphæ in Pontificatu illius.* Epiſcopatum apud Chriſtianos, Pacianus appellat *Ius & fas Sacerdotij ſingularis.* Erat enim prohibitum in Concilio Nicæno, ut plures uno Epiſcopi, uni Eccleſiæ præſiderent. μὴ ἐν τῇ πόλει δύο ἐπίσκοποι ὦσιν. Quæ ſanctio licet per factionem interdum, & ambitionem in aliquibus locis antiquaretur, ut cum Paulinus & Meletius ſedem obtinerent Antiochenam, tamen religioſiſsimè à Catholicis & Orthodoxis obſervabatur. Violari deinceps viſa eſt in Eccleſiâ Græcâ, cùm ſequentibus ſæculis Syncellos ſibi Epiſcopi deſignarent. Et in Latinâ, cum Suffraganei, & Coadjutores uſurparentur. Quod indoluit in ſe tentatum beatus Auguſtinus, cum datus Valerio Hipponenſi Epiſcopo *coadjutor*, contra Canones Nicenos hoc fuiſſe tentatum, ſe profitetur ignoraſſe. Sed diverſa ratio Synagogæ, & Eccleſiæ. Non eadem veteris teſtamenti & novi politia. Sunt autem qui contendunt receptum apud Iſraelitas vetuſtâ conſuetudine fuiſſe, ut duo ſummi Sacerdotes in Dei populo ſemper perpetuis temporibus proderentur, qui vicibus alternis deberent ſummo fungi Pontificatu. Atque ita intelligendum volunt Annam ſimul cum genero ſuo Caiphâ, Pontificatum adminiſtraſſe. Mirum tamen cùm toties in Scripturis mentio illorum habeatur, qui diverſis temporibus in Iſraele Pontifices recenſentur, nuſquam duorum, ut hoc in loco, ſed unius tantùm meminiſſe Spiritum Sanctum. Addunt per nullam à Deo latam Legem hoc prohibitum. Huc etiam referunt, & hinc exponunt, certè multò rectiùs quàm viri aliàs eruditi, de vicarijs ſuis, id quod ſcriptum eſt primo Paralip. cap. XXIIII. 11. *Sacerdotio functus eſt Eleaſar & Ithamar.* Huc, & hinc, quod temporibus Davidis certo certius conſtat fuiſſe uſurpatum, cum duo eſſent è diverſis lineis ab Aarone Sacerdotum principes, Zadoc & Abiathar, qui coram Domino, cincti Ephod, miniſtrabant. Et profectò hoc adeò clarum eſt de duobus ſimul ſummis Sacerdotibus in Iſrael ſub imperio Davidico, ut nullis gloſſematum vel ſtropharum technis eludi queat, vel detorqueri. Sed cum factum eſſe conſtet, conſtat etiam nequaquam contra Dei legem fuiſſe factum. Non enim David παρανόμημα tam enormia toleraſſet. Nedum author illius facti, vir religionis patriæ tenaciſsimus, populo ſuo extitiſſet. Factum ne fuerit ex ſpeciali quâdam diſpenſatione, an de Lege communi non prohibente, controvertitur inter quoſdam eruditos. Videtur potiùs diſpenſatio & οἰκονομία. Cum Zadocus modo quodam particulari, typum geſſerit illius Pontificis τοῦ πάνυ, in quem Abiatharis, hoc eſt,

Can. viij.

Epiſt. 110.

Moſaïcum

Moſaïcum Sacerdotium omne, transferebatur, qui perpetuo fungi debuit, futuris temporibus, Pontificatu. Subiungit Cardinalis, non poſſe conſtare, ut per vices fungerentur Sacerdotio,& quaſi alternatim ſacris præeſſent. Quæ ſententia, in duobus ſimul Pontificibus omnino videtur explodenda. Et prætereà doctiſſimi illius Auguſtini judicio ſubnixa, non tam facilè debuerat faſtidiri. *Iſti ambo Pontifices*, ait vir ille longè doctiſſimus, Tractatu in Iohannem CXIII, *viciſſim ſuos annos agebant: & erat tùnc annus Caiphæ, quando paſſus eſt Chriſtus. Ideò ſecundùm Matthæum cùm eſſet comprehenſus, ad eum ductus eſt.* Et alibi, Tractatu nimirum XLIX, *Per ambitiones & contentiones inter Iudæos poſteà factum eſt, ut plures eſſent Summi Sacerdotes; & per annos ſingulos vicibus ſuis miniſtrarent.* Hanc doctiſſimi Pàtris opinionem ſequuntur qui familiam ducunt inter commentatores, Ianſenius & Maldonatus. Sed neque Barradius ab illâ abhorret. Nimirum duos, dignitate præcipuos, πρῶτον καὶ δεύτερον ἀρχιερέα, è primoribus Sacerdotum, per vices alternatim Sacerdotio ſummo functos. Non ut unus vicariam navaret operam alteri, ſed ut pari poteſtate præditi utrique. Quæ non eſt diverſa, quoad eventum, opinio, ab illâ quam viri eruditi ſtatuere, duos ſimul eſſe potuiſſe, ſed & revera extitiſſe, Sacerdotes ſummos, Eleaſarum & Ithamarum: Abiatharum & Zadocum: Annam atque Caïpham. Non eſt, inquam, alia, in actu ipſo, utcunque multum differat in præmiſſis. Auguſtinus etenim qui tuetur iſtam, opinatur, Deum unum & unicum ſtatuiſſe Sacerdotem ſummum: cui vnico vitâ functo, per unum deinceps ſuccederetur. Illam autem, ut ipſe rebatur, in ſacris ἀταξίαν, aſcriberet ambitioſis hominum contentionibus. Differt etiam, quòd per vices, ſuos ſinguli ſingulos obirent annos. Hìc vero in tantâ verſabantur rerum confuſione & tumultu, ut plures ſuas vices obirent Pontifices, bini per annum unum, qui proximè ſequenti anno locum ſuum erant alijs tradituri, ſucceſſuris itidem per ſuas vices. *Fortè*, inquit, *unum annum plures ſummi Sacerdotes adminiſtrabant: quibus alij alio anno ſuccedebant.* Non eſt opus, igitur, ut alternis annis Annas & Caïphas Sacerdotes eſſent ſummi: ſed ut alternatim eſſent eodem anno. Atque ita cum Baptiſta ſuum munus ordiretur eo anno quo per vices ad hunc modum Annas & Caïphas fungerentur Pontificatu; beatus Evangeliſta merito dixerit *Annâ & Caipha Pontificibus*. Sed hoc commentum, valdè ſpecioſum licet ἀνιστόρητον, ſi nihil aliud, illud abundè refelleret quod habetur Scriptum Ioh. XI. XLIX, *Erat Caiphas Pontifex illius anni.* Cum tamen, quod certum eſt, ex eodem Evangeliſtâ, etiamnum inter vivos eſſet Annas, qui debebat per vices illo anno Pontificatu fungi cum Caiphâ genero ſuo. Certè non ad eum modum dictaſſet beato Evangeliſtæ Spiritus ſanctus, ſi vel menſurnas, aut hebdomadarias vices obirent, & non annuas. Hoc tamen cum omiſerit vir diligentiſſimus alioquin, minùs exactam adhibuiſſe curam videbitur, cum non diſtingueret, quæ tantopere erant diſparata. Sed inſtemus allatæ per Cardinalem illuſtrem, de vicibus annarijs alternatis, opinioni. Non refellit hanc incommodam ſententiam, & minimè conjunctam cum veritate, illo argumento quo uſus eſt Sect. VIII, *Non niſi alterius horum*

tempore

tempore potuit Iohannnes prædicationem ſuam exordiri, cùm quo tempore alter erat ſummus Pontifex, alterum ceſſaſſe dicere neceſſe ſit. Nam non eſt prorſus impoſſibile, ut eâdem die, eâdem horâ miniſterium ſuum publicum capeſſeret Baptiſta, quo in orbem circumacto & decurſo termino Pontificatus ſui, Annas locum concederet ſucceſſori. Non affirmo factum: quia factum non fuiſſe ſcio. Potuiſſe tamen fieri certum eſt. Quòd ſi temporis rationem vellet exactiſſimam explicare & obſervare Hiſtoricus, utriuſque Pontificis omnino debebat facere mentionem. Secundò, in orbem verſo & circumacto Pontificatu illius Annæ, occaſiones quædam & caſus extraordinarij inevitabiles poterant intervenire, quo minus illi ſtatim à Caiphâ ſuccederetur, deſignato in ſequentem annum ſummo ſacerdote: atque ita cum neuter eſſet actu Pontifex, temporis autem ratio conſignanda eſſet beato Lucæ, utrumque voluit, & merito includere, ut exactiſſimæ Chronologiæ ſatisfaceret, nec omiſſi temporis, vel non benè conſignati coargueretur, à ſoricibus ſyllabarum, & in procinctu poſitis ad calumniandum. Hæc ſunt, inquies, vir illuſtris, nec ego negaverim, λεπτολογήματα. Nec à me in eum finem afferuntur, tanquam ita eſſe certiſſimè perſuaſum haberem: ſed ut inde conſtare poſſet, quàm nihil ſolidum attulerit vir doctiſſimus: quantas nugas meras egerit, qui ſuas haſce nobis κενὰς δόξας & effata, hiſce titivillitijs expoſuit illudendas. Quod ſubiungit deinceps in refutationem Euſebij, eſt ejus certè generis, ut pati debeat diſquiſitionem. Euſebium ita recitat in Annalibus, acſi illud & non aliud tueretur, eo tempore, quo poſt deportatum Archelaum in exilium, Iudæam regebant a Romanis dati præſides, vel procuratores, omnes per ordinem ſuccedentes ſibi invicem Pontifices, annuum habuiſſent, & non diuturniorem, Pontificatum, nempè à Romanis procuratoribus circumſcriptum: cùm conſtet è Ioſepho & hiſtoriâ Sacrâ, Ioſephum Caipham per annos XVII, & quod excurrit, fuiſſe cum Pontificatu. Sed ſciens vel imprudens Euſebium malè recitat vir eruditus. Is enim hoc imprimis ſtatuit, φησὶ δὲ αὐτὸν ἡ θεῖα γραφή. *Sacra Scriptura aſſerit illum omne tempus ſuæ prædicationis,* ſub Annâ & Caiphâ, Sacerdotum principibus, confeciſſe. Quo argumento oſtendere vult, quòd, ἐν τοῖς μεταξὺ τούτων ἔτεσι λειτουργίας, ὁ πᾶς τῆς διδασκαλίας αὐτῷ συνεπεράνθη χρόνος, *Per annos inter horum Sacerdotium interiectos omne tempus illius prædicationis complebatur.* Hoc eſt, Ieſum Chriſtum prædicationem ſuam exorſum fuiſſe, à baptiſmo in Iordane, ſub Pontificatu Annæ. Prædicationi verò terminum impoſuiſſe vix dùm finito quadriennio, cùm pateretur ſub Pontificatu Caiphæ. Atque ita Bedas commentarijs ſuis in Lucam; *Incipiente,* inquiens, *prædicatione, Annas & Caiphas principes fuere Sacerdotum. Sed Annas illum ipſum annum, Caiphas verò eum quo Dominus crucem aſcendit, adminiſtrabat. Et quidem tribus alijs in medio perfunctis Sacerdotio: ijs maximè per Evangeliſtam commemoratis, qui ad Domini paſſionem pertinebant.* Planiſſimè è ſententiâ & mente Euſebij, Bedas. Ἀρξαμένου μὲν κατὰ τὴν τοῦ Ἄννα ἀρχιερωσύνην, μέχρι δὲ τῆς ἀρχῆς τοῦ Καϊάφα διαμείναντος, οὐδὲ ὅλος ὁ μεταξὺ τετραέτης παρείσαται χρόνος. *Cùm hoc ipſum prædicandi munus exordiretur, Annâ fungente Sacerdotio ſummo, & uſque ad Caiphæ Pontificatum*

permaneret

permaneret, vix integri quadriennij explebatur terminus. Ita ultra quadriennium non progreditur Eusebius. Quòd si ista non persuadeant, è Iosepho Iudæo illos ipsos commemorat Sacerdotes summos quos volebat intelligi, & non alios in processu, de exortâ & auspicatâ prædicatione Servatoris. *Narrat porrò Iosephus*, inquit, *quatuor summos Sacerdotes, ordine alterum alteri succedentes, inter Annam & Caipham interfuisse. Sic enim refert. Valerius Gratus, Annæ summi Sacerdotij munere adempto, Ismaelem filium Baphi (scribe Boethi) summum Sacerdotem designat. Ac non longo tempore post, illo ipso de hoc dignitatis gradu dejecto, Eleasarum filium Annæ, qui princeps Sacerdotum anteà fuerat, summum Sacerdotem declarat. Anno item interjecto cum istum eo abdicasset officio, Simonem filium Camithi illo summi Sacerdotij honore donavit. Atque non amplius unius anni spatio huic illud amplitudinis munus exequenti, Iosephus, qui etiam Caiphas nominatus est, successor extitit.* οὐκοῦν ὁσύμπας οὐδ' ὅλος τετραέτης ἀποδείκνυται τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν διδασκαλίας χρόνος, τεσσάρων ἐπὶ τέσσαρσιν ἔτεσιν ἀρχιερέων ἀπὸ τοῦ Ἄννα, καὶ ἐπὶ τὸν τοῦ Καΐφα ἀποκατάστασιν ἐνιαύσιον λειτουργίαν διατετελεκότων. Hi sunt termini Eusebiani. Hæc ratio terminorum Eusebianorum. Ita longè diversa est mens doctissimi illius Scriptoris: nec, quemadmodum illi affingit Baronius, de annuis Pontificibus in Iudæâ, ultra illos terminos quicquam statuebat ὁ τοῦ Παμφίλου: Hos terminos Eusebianos, agnoscit libentissimè & figit ipsemet Cardinalis. Quocirca deleantur, opus est, & in spongiam incumbant, quæ sect. VIII. in Eusebij præjudicium ab illustrissimo Annalium conditore, asseruntur. Non affirmat promiscuè & indistinctim à præsidibus Romanis delectos omnes summos & intrusos Sacerdotes. Non eorum singulos & unumquemque unico tantùm anno perfunctum illo summo Sacerdotio. Constringit hanc laxitatem loquendi, & in Valerio Grato præside: in Annâ, Ismaele, Eleasaro, Simone, Caiphâ, Pontificibus subsistit. Atque in hoc subscriptorem habet ipsum Illustrem Cardinalem. Affirmat, Legis instituta, quod verum est, quodammodo deleta: & deletam fuisse unà Sacerdotum successionem, qui propter majorum genus atque stirpem, in illud summi Sacerdotij munus succedere, & totum vitæ suæ cursum in eo terere consueverant: sed hæc ab illo sic pronunciata & statuta, caussam non juverint Cardinalitiam. Non deinceps vult Caiphan, sicut cæteros, post annuum Pontificatum in ordinem redactum: hoc memoriâ lapsus dùm multis occupatur, vel certè mentitus ei affingit vir doctissimus. Hoc statuit, nec præterea quicquam. Τὸν γε τοι Καΐφαν εἰκότως τοῦ ἐνιαυτοῦ, καθ' ὃν, τὰ τοῦ σωτῆρος πάθους ἐπετελεῖτο, ἡ τοῦ Εὐαγγελίου παρεσημειώσατο γραφή. *Caiphan, porrò anni illius, quo Servator noster, pro salute universi generis humani mortem in Cruce perpessus sit, summum reverà Sacerdotem fuisse, sacra & divina Evangelij eloquia docent.* Errat equidem Eusebius, haud inficior, in explicatione textus Evangelici: sed hoc errore omisso, vir Illustris Baronius, involat in sententiam prorsus innocentem, vel potiùs nullam Eusebianam: cùm nusquam extet vel proposita, nunquam arriserit ut vera, fortè ne quidem per insomnium irrepserit, in mentem τοῦ Παμφίλου. Errat errorem gravem doctissimus Eusebius, qui in primum annum τῆς λειτουργίας Iesu Christi, conjecerit

Lib. 1. c. 10.

Annæ Pontificatus annum ultimum; cum Annas ille, ante multos retro annos, totos nimirum XIV. per Valerium Gratum procuratorem, ad ſecundum annum Imperij Tiberiani fuerit extruſus & ſemotus Sacerdotio, eique ſuffectus Iſmael Fabi filius. Quo modo ſecundùm exactam temporis rationem, & hiſtoricam veritatem, nihil quicquam habebat Pontificatus Annæ commune cum Servatoris baptiſmo, Baptiſtæ miniſterio, aut Caiphæ Sacerdotij illâ parte, quæ ad XV. annum Tiberianum pertingebat. Valerius ipſe Gratus provinciâ abierat: & Pontium Pilatum ſucceſſorem acceperat, qui de Pontificatu nihil novi ſtatuit ad modum ſui deceſſoris Grati. Sunt & alia apud Euſebium, caduca fortaſsis, & malè ſarta, ſed ad noſtrum non attinet inſtitutum illa pertractare, qui in Evangeliſtam Lucam non congerimus commentarios. Satis eſt iniquitatem doctiſsimi Annaliſtæ indicaſſe, quem deinceps ſequimur, ad ipſius propriam opinionem.

SECT. V.

Cardinalis Baronij ſententia de Annâ & Caiphâ Pontificibus. In quâ οὐδὲν ὑγιὲς. Vera ſententia ad extremum explicatur. De XXIV. *vicibus Sacerdotum. Principes Sacerdotum: Synedrij. Baronius vacillat. Petit principium aliquoties. Princeps Concilij num fuerit ſicut Moſes & Aaron. Synedrij authoritas & cognitio. Non judicabant de Rege. An de Prophetâ. An de lege. Error Baronij de Herode, capitis poſtulato per Synedriū. Ioſephus notatur. Annas, non eſt Ananelus ab Herode ſuffectus Hyrcano Pontifici.*

REfutatis aliorum, ſed quorundam non omnium, de Annæ & Caiphæ Pontificatu ſententijs, ſuam demum ipſius, quà poteſt, Annalium author κατασκευάζει, tribus ferè capitibus comprehenſam. *Primum*, inquit, *illud dicimus, quòd etſi unus idemque ſummus Pontifex apud Iudæos eſſet,* ſcilicet ex inſtitutione divinâ, ſine ullo vicario ordinario, vel extra ordinem, niſi ſummâ urgente neceſsitate, *tamen complures alios Sacerdotalis ordinis, dictos eſſe Principes Sacerdotum, quorum frequens habetur mentio in divinis Scripturis, certum eſt.* Secundo in loco, æquè certum eſt, & ex his quæ leguntur in libris Paralipomenon intelligitur, *Principes iſtos Sacerdotum numero fuiſſe* XXIIII, quot nimirum erant vices Sacerdotales, & claſſes in quas David olim diſtribuerat omnes familias ab Aarone, cum pro Regiâ qua præditus erat in Iſrael authoritate, res ſacras ſuſciperet ordinandas ornandaſque. Tertium caput ὑποθέσεως Baronianæ eſt, ideò Principem Sacerdotum dictum fuiſſe Annam

 ſive

ſive Ananum, quòd magni illius Concilij Sanhedrim princeps & primus eſſet : quod quidem Concilium è LXXII. ſenioribus conſtabat. De quo Concilio, multis agit in ſequentibus Annaliſta. Ita unus erat & unicus in Dei populo ſummus Pontifex Caiphas. Permultos enim annos, Grato, & Pilato procuratoribus, homo perditus & profligatæ honeſtatis, quales erant ferè omnes per illa tempora Ponfices, fuit cum ſummo illo Sacerdotio. Certiſſimum etiam eſt, quia teſtatiſſimum ex hiſtoriâ ſacrâ, Sacerdotes omnes, cujuſcunque ordinis, meriti, aut ætatis, ab Aarone oriundos, in viginti quatuor claſſes per Davidem regem, olim fuiſſe diſtributos. Oriundos ſcilicet ab Eleaſaro in claſſes XVI. ortos ab Ithamaro in claſſes VIII. Ita enim legimus 1 Paral. 24. *Diviſit autem David filijs Eleaſar principes per familias* XVI. *& filijs Ithamar, per familias & domos ſuas, octo.* Addit autem de claſſium principibus ſorte diſtributis, iſta. *Exivit autem ſors prima Iojarib: ſecunda Iedaiah: tertia Harim: quarta Seorim*; & deinceps reliquæ familiarum ſortes uſque ad poſtremam Maaſiæ. Cum enim maximus eſſet Sacerdotum numerus, neque poſſent ſimul omnes omnibus diebus intereſſe ſacris ſine ſummâ confuſione : per vices, ſorte ductas & diſtributas, miniſtrabant. Et ideò vices dicebantur ſortes. Ita ut per unam ſeptimanam una Sors vel cognatio, puta Iojaribi vel Abiæ, miniſtraret: & ſequenti ſeptimanâ altera ſors, donec ita in orbem per ſeptimanas XXIV. univerſæ ſortes ſuam obirent functionem. Sacerdotes autem ſortis miniſtrantis ſacras omnes functiones per illam ſeptimanam ſortiebantur inter ſe, ita ut, vni alicui Sacerdoti Lucernarum compoſitio per unum diem : alteri oblatio Thymiamatis: tertio aliud quoddam genus λειτουργίας ſortitò ductum, obveniret. Id quod patet apud beatum Lucam de miniſterio Zachariæ. *Factum eſt cùm Sacerdotio fungeretur Zacharias in ordine vicis ſuæ, ſecundùm conſuetudinem Sacerdotij, ſorte exijt ut incenſum poneret.* Harum XXIV. claſſium principes, non abnuimus, dicti olim erant, *Sacerdotum principes*; cum, utcunque non erant, ſed nec eſſe poterant omnium Sacerdotum principes, ſuæ tamen familiæ eſſent, atque claſſis primi, & præcederent plurimis ejuſdem familiæ Sacerdotibus. Ita enim legitur in hiſtoriâ illius diſtributionis ordinatæ per Davidem. *Erant enim*, ait textus ſacer, *Principes Sanctuarij, & Principes Dei, tam de filijs Eleaſar, quàm de Ithamar.* Sed num Annas erat Princeps alicujus harum claſſium Sacerdotalium ? Credendum eſt eruditiſſimi viri τῷ, Αὐτὸς ἔφα: quod non facient qui momentis rationum, & nullius authoritate ducuntur : nedum qui contrariam ſequuntur opinionem. Concedendum eſt omnino harum claſſium primos, principes Sacerdotum dictos. Hoc non verſatur in quæſtione. Annam fuiſſe alicujus claſſis & ordinis primum atq; principem : id autem, licet non improbabile, non eſt concedendum gratis, niſi probanti Cardinali. Nam quæ fuit Annæ illa claſſis ? Num Pontificia ? At illa olim erat extra viginti quatuor cæteras, quaſi tranſcendens & ſupernumeraria. Sed evanuerat claſſis, ſi modò claſsis, Pontificia, poſt fugam Oniæ in Ægyptum.

Pontificatus

Pontificatus transierat, per electionem ad Assamonæos de vice & classe Iojaribi, in Iudâ Macchabæo, à quo tempore facta erat Pontificia familia illa classis: & remanserant XXIII. vel saltem si plures essent familiæ, & illa Assamonæa princeps, transierat secunda in locum primum, hâc priore promotâ ad Pontificatum. Sed & illa defecerat in Aristobulo & Hyrcano, interemptis per nequissimum hominem Herodem. Deponebant deinceps, transferebant, sursum & deorsum agebant Pontifices, Sacerdotes, sacra omnia & humana Herodes, Archelaus, Præsides, Agrippa, & Herodes alter Chalcidis rex. Legem refixerant, de successione, de tempore vitæ. Neminem tamen intereà ad dignitatem illam sacram & sublimen evehebant, nisi ortam è stemmate Sacerdotali. Sed & illud quæri non immeritò potest, annon isti omnes domo exierint Pontificiâ: id est, classe orti fuerint, per alias familias, quàm Macchabaïcam, de vice Iojaribi, uno excepto Ananelo, quem ob eam fortè caussam Iosephus dixit obscuro loco editum: hoc est non è domo tunc Pontificiâ. Erat enim è familiâ Sacerdotali. Hæc cum sint adeò in obscuro posita, majus certè negotium quàm opinaretur facessere possumus Annalistæ. Quod si verò alicujus alterius classis & non Iojaribinæ princeps extabat ille Annas, rationem mihi reddat cur magis dicatur ille princeps Annas, quàm cæteri illi *σύγχρονοι* Sacerdotes suarum classium principes? quàm tres inter illum & Caipham intermedij, cujus cujus demùm classis & familiæ fuerant? Quod si verò princeps erat vicis Iojaribi, quod nec apparet nec est verosimile: tum certè satis constat cur dicatur Princeps Sacerdotum: Nimirùm quod ad illum Principem de jure familiæ Sacerdotalis principantis, spectaret principatus. Et certè cujuscunque tandem classis fuerat Princeps, erat ille Sacerdotum omnium & singulorum princeps de jure, licet non de facto, utpote per vim ejectus & exturbatus. Huc verò ne se inclinaret Cardinalis, non secus quam qui incumberet in parietem ruinosum, resilit: *Non dicimus,* inquiens, *Annam hâc tantùm ratione esse dictum principem Sacerdotum, quia scilicet erat alicujus classis princeps, sed aliâ etiam prorsus diversâ ratione*. Non solum, verum etiam; ita *σοὶ πείθω ἐρχομένῳ*, omni modo *ἔσται ἀμείνω* negotium hoc Pontificium. Circumspectis tamen omnibus rationibus alijs, nec inventâ ubi pedem suum ponat *ἀσφαλῶς*, in magno illo tandem Concilio, seu Consistorio in Gazith, acquiescit. Hujus etenim collegij Sacerdotum, quandoquidem erat noster Annas, ut quidem erat, Princeps, meritò vocatur Sacerdotum princeps, non minus quam Caiphas erat, licet functio utriusque distincta esset. Impingit autem hic primùm Cardinalis, quòd tempora consignata ad hunc modum, per principatum principis Concilij magni, quasi more apud Iudæos usitato, statuat, cum nusquam extet hujus moris, ne quidem ulla fugitiva, quam retrahere posset, memoria. Secundò quod cum probare deberet illius summi concilij Annam principem & primum Sacerdotem extitisse, hoc ipsum, præcipuè exagitandum quæstione, tanquam concessum sumit, aut turpitèr emendicatum relinquit in medio. Quemadmodum & aliud quod ipsi tertio in loco probandũ fuerat, illius nempè

Concilij primum præſidem, etiam Principem Sacerdotum nominari. Affirmat hoc, ſcio, poſterius, confidenter, ut eſt ſemper ferè, in dubijs & ambiguæ diſceptationis quæſtionibus, incredibilis cujuſdam pro authoritate ſummâ hiſtoricâ, confidentiæ. Poſtquam ita eſſe nudè affirmaverat, velut ſatis abundè teſtatum deſerit, & in rebus planè παρέργοις, operam ponit, minimè quidem aliàs contemnendam, non tamen hìc adeò neceſſariam, aut πρὸς ἔπος, de Concilio illo Sanedrin, *vel ut diverſa habet lectio*, inquit, *Synedrin*, de quo omnia ſibi lecta, notata, animadverſa docet: Numerum, originem, juriſdictionem. Alia jejunè tenuiterque: falſa, multa per inſcitiam cùm in rebus Iudaicis vel ex auditu pleraque & oculis alienis uſurpata, vel per interpretes cognita proponat. Sed qualia demum cunque, opus eſt ut in eorum cognitione nos exerceamus. Erat illud Concilium conflatum è Iudæorum magiſtris & ſenioribus. Erat certè. Idque ab antiquiſſimis temporibus, & primâ inſtitutione ſuâ. Erat autem Concilium ſeu Conſiſtorium duplex: magnum & parvum. Magnum conſtabat è LXXII viris. Ita verò. Non tamen ſecundùm omnes, authore nobis Nicolao Serario. Eſt enim res in controverſo poſita, utrum conſtaret hoc Concilium è ſeptuaginta, an verò duobus & ſeptuaginta viris. An, ut quidam exiſtimant, è LXXI. Genebrardus, ſi quis alius, Rabbinico afflatus enthuſiaſmate, commemorat LXXII ab Herode occiſos. Et tamen poſteà, per ſummam vecordiam ſui oblitus, maledicentiſſimum animal, non ultra LXX extendit numerum. Enimvero ad LXXIIII aſcendere debuit: niſi Moſen hinc excludat & Aaronem. Doctiſſimus Baronius ſynedrij originem quærendam nobis indicat ad cap. XI. Num. At eo loco præter LXX ſeniores populi, quibus Moſes & Aaron non accenſentur, Eldad & Medad ejuſdem ſpiritus & afflatus participes, in eâdem claſſe cum cæteris numerantur. De Concilio illo parvo XXIII virûm, ſilentium eſt in Annalibus: neque nos movemus aliquid, ſed de magno. Quod tribus in locis conſtitutum & ſtabilitum legitur, ab ingreſſu Iſraelis in terram Canaam; uſque ad cladem Flavianam. Bethleemi imprimis, tum Hieroſolymis: annis prius XL quàm deſolaretur urbs, emigraſſe volunt mendaces Rabbini, & neſcio ubi locorum conſediſſe. Hieroſolymis quamdiu agebant, in loco Gazith dicto conſidebant, ubi cauſæ majores agebantur. *Hujus Concilij*, ais, *princeps, Sacerdotum princeps vocabatur*. Non erat ideò Sacerdotum princeps, vel ſummus Pontifex, iſtius Concilij ſemper princeps. Sed cur princeps ille dictus Sacerdotum? Anne quòd omnes ἐν συνεδρίῳ numerati & cenſiti Sacerdotes erant, & deſcendebant è familiâ Aaronicâ? At hoc falſiſſimum eſſe ſciunt illi omnes, qui *ſeniores populi*, in hiſtoriâ Moſaicâ appellatos ex omni Iſrael, non illâ familiâ vel tribu Sacerdotali meminere ſeparatos. Fortaſſè ſequutis temporibus demum, prælati cæteris Levitæ & Lacerdotes: quò reſpexiſſe videbitur Maimonides, ubi docet, *Si non invenirentur Levitæ & Sacerdotes digni, tum ex omni Iſraele admittebantur*. Sed hic magnus magiſter ben Maimon quicquid nugatus fuerit, ab initio non fuit ſic: ſed ex omni Iſraele ſelegebantur

gebantur, juxta quod ſuaſerat Moyſi Iethro, ad hoc officium idonei maximè & habiles. Quòd ſi tribui alicui ante cæteras, domus hæc judicij peculiari modo, quaſi per appoſitionem attribuebatur, tribum ego dicerem multo magis regnatricem quàm Sacerdotalem; Iudam, & Davidicam imprimis familiam juridico huic conſeſſui miniſtraſſe aſſeſſores. Hoc te tuus author, hybrida prorſus, & aliâs νοθαδόμενος, licet hic non prorſus contemnendus, Philo Annianus potuerat admonere, qui Herodem deleviſſe Synedrium illud docet è domo David, & non è domo Levi, vel Aaronis. An princeps aliquis aliquorum è domo David, princeps unquam dictus eſt è domo Sacerdotali, aut Sacerdotum princeps? Si beatum Apoſtolum ſequaris authorem, nullus unquam de Iudâ miniſtravit altari, nec per Te, ſacris eſt admovendus. An verò ob eam cauſam Princeps Sacerdotum audijt, quòd ipſe eſſet præditus Pontificatu? atque ita ſuo jure peculiari quodam, Pontifex maximus apud Iudæos, ſemper erat princeps Concilij in *Gazith*, *Naſi*, aut *Ab beth din*, vel *Roſh ſanedrim?* Hoc præterquam quod neceſſe eſt ut affirmes, vir illuſtris, eſt etiam è re tuâ vehementer, ut ſacrorum & ſacratorum hominum jus & prærogativam in omnes omnium ordinum homines hinc confirmes & ſtabilias. Sed tum induas te oportet in difficultates ineluctabiles. Nam ita non diceret Evangeliſta, *Annâ & Caiphâ:* Sed *Caiphâ & Annâ, Sacerdotibus.* Non enim erat Annas, & hoc fateris ultro, ſed Caiphas Pontifex illo anno. Ita quoque non omnino erit Annas Sacerdos ſummus. Aut adhuc neſcimus, neque docuiſti, cur ſummus Sacerdos diceretur. Loqueris deinceps, ut mihi videtur, inconſideratiùs, cum ſummum Sacerdotem, & Principem Synedrij, quiſquis ille fuit, exprimere affirmas ſimilitudinem Moſaïcæ prefecturæ, & Aaronicæ prælationis. Nam, quod priùs obſervabam, hoc modo conſtabit concilium illud magnum Hieroſolymitanum, non capitibus tantummodo LXXII, ſed LXXIV. Nam præter Moſen & Aaronem Concilium illud ſeniorum à Deo vel inſtitutum vel approbatum, viris implebatur LXXII, quos ſuaſerat Iethro ob eam cauſam inſtituendos, ut adeſſent Moſi in rebus agendis & tractandis adjutores; non ut Aaroni aſſeſſores in rebus ſacris. Nam nihil hoc Concilium ad Aaronem. Sed in hâc ſimilitudine & illud eſt incommodi, quòd vel Moſes, magiſtratus, ut vocant, temporalis, Aaroni præponetur Sacerdoti ſummo: vel, quod adhuc pejus eſt, Aaroni nuſquam locus datur in conſiſtorio, nec ſummo Sacerdoti in Synedrio. Quæ novitas in rem Eccleſiaſticam introducta, vereor ne quid apportet mali, & præjudicet juriſdictioni vaſtiſſimæ Temporalium, quam ſibi vindicarunt infulati Patres, in paludatos Imperatores. Sequitur autem de authoritate Conſiſtorali: *Erat horum ſumma authoritas*, inquis, *nam de Lege cognoſcebant: de Prophetis inſuper & de Regibus judicabant.* Narras profectò ſummam & ſacratiſſimam poteſtatem: vicarios ſine dubio, & à latere legatos cum plenitudine omnimodæ poteſtatis, illius τοῦ παντοκράτορος, qui in Filios dominatur Dei: vel planè, ut amant loqui nuperi μεγάτολμοι, inſinuas *Vicedeos.* Sed vir eſt tandem Cardinalis: & quod pronuntiat confidentèr, tabulis agit ut

confirmet

confirmet obſignatis; licet ὕστερον πρότερον, ut dici ſolet, ὁμηρικῶς. Probat de Rege judicaſſe, hoc eſt de Moſe ipſo, ſiquidem ille radix erat, & origo, princeps & primicerius in συνεδρίῳ. *Horum, judicio Herodes Rex poſtulatus eſt.* Profectò laborabat hìc penuriâ, opulentum illud & dives penu Baronianum; aut certè non mutiſſet de Herode. Sed ut tibi in genere reſpondeam imprimis, vir erudite, narro tibi, hoc ἀξίωμα ceſſurum malè, qui in ſcholâ coalueris Hildebrandinâ. Ecquem noveris dic, legendo, ò multiſcie tu, inter omnes Reges Iſrael aut Iuda, à Saule & Davide, Ieroboamo vel Rehoboamo ad uſque Zedechiam, in judicium illud Synedrij vocatum, poſtulatum, accuſatum, damnatum? Non pauci tamen erant inter Reges è Iudâ: inter Iſraeliticos prorſus omnes qui Legem ſine fronte, pudore violabant: à Deo, ſacris, religione Patrum nequiſſimi apoſtatæ deſciſcebant: Ieruſalem ſanguine, templum Idolis, judicia rapinis, omnia ſceleribus contaminabant. Magos, ariolos, incantores, engaſtrimythos, ipſi Dæmonum mancipia, adibant, conſulebant, venerabantur. Aman, Manaſſes, Ahas, alij, ad omnia flagitia, & impietatem projectiſſimi, tamen nunquam leguntur judicio illo magno poſtulati. Quod ſi Regum imperia erant formidabiliora. Si poteſtas in omnes omnium ordinum magis tremenda; age judices percurre, ante regnum in Iſrael: Duces populi poſt captivitatem, & ſi unum nominaveris poſtulatum, damnatum per Seniores hoſce Synedraticos, tecum erimus à partibus Hildebrandinis, etſi non Regicidæ, at Regi maſtiges. Rex Herodes poſtulatus eſt. Quid audio? an Herodes Rex? quando? ubi? à quo? è quo gurguſtio prodijt homo cunctis ſæculis inauditus, qui te iſta docuit? Ioſephum laudas authorem, & appellas teſtem. Itanè Ioſephum, Antiquit. XIIII. XVII? de Herode, non negatur, hoc affirmat. Sed an de Rege? Duo ſiquidem dividuntur: Herodes, & Herodes Rex. Poſtulatum Herodem damus. Sed non Regem Herodem. Eum, qui deinceps erat Herodes Rex. Sed non tum tamen Rex Herodes. In privatâ adhuc fortunâ conſtitutus, patre Antipatro, qui nunquam tamen ſalutatus erat Rex, vivo & valente Hyrcano, Pontifice, atque Rege, Romanorum armis reſtituto, annuente, & pro ſui officij ratione, cùm regiâ tum Sacerdotali, præſente, & conſeſſus illius ſententiam moderante, poſtulatus eſt. Redi cum Ioſepho in gratiam, Baroni, ut vel ab illo ſaltem diſcas, non Regem Herodem ſynedrio ſubjectum & poſtulatum, ſed privatum. Regem autem Hyrcanum, qui & Pontificatum adminiſtrabat, tanquam caput illius Concilij magni, de Herode privato ſtatuiſſe, & tuliſſe ſententiam. *Regem*, inquit Ioſephus, hoc eſt Hyrcanum, *matres interfectorum in templo quotidiè, dum ſacra ſcilicet perageret, inclamabant*, ἵνα δίκην Ἡρώδης ἐν τῷ συνεδρίῳ τῶν πεπραγμένων ὑπόσχῃ addit autem Hiſtoricus: κινηθεὶς ὑπὸ τούτων, Ἡρώδην Ὑρκανὸς ἐκάλει δικασόμενον ὑπὲρ ὧν διεβάλλετο. *His commotus Hyrcanus, Herodem in jus ambulare juſſit, redditurum rationem de rebus propter quas accuſabatur.* Quid hìc non planè ad oppoſitum ſententiæ tuæ, vir illuſtris? Volebas opinor, dicere, Regem deinceps in Iudeâ conſtitutum Herodem, de ſynedrio capitalem ſententiam tuliſſe, & in actum produxiſſe, cùm præter unum Sameam, omnes ſynedraticos

ſeniores

ſeniores de medio ſuſtulit. Id ſcilicet, Ioſephus διαῤῥήδην tibi narrat. Ὁ γὰρ Ἡρώδης, ait, τὴν βασιλείαν παραλαβὼν, πάντας ἀπέκτεινε τοὺς ἐν τῷ συνεδρίῳ, καὶ Ὑρκανὸν αὐτὸν, χωρὶς τοῦ Σαμέου, Ille enim cum vir eſſet juſtus, atque ideò mortem non formidaret, cæteris omnibus metu perculſis, quòd Herodes ſe judicio ſtitiſſet armatus & cum ſatellitio, & τὴν πορφύραν περικείμενος, non tanquam reus eſſet aut dicturus cauſam, ſolus morte mulctandum cenſuit. Propter quam, in ſe ſententiam rigidiorem, ſed cum juſtitiâ conjunctam, cum ſynedrij ſenatores occideret, huic ſoli pepercit Herodes, & dimiſit incolumem. Non eſt hìc fortaſſe prætermittendum, videri Cardinalem de Rege Herode poſtulato errorem erraſſe, propterea quòd dicitur πορφύραν περικείμενον comparuiſſe: quaſi præter Reges, nulli eſſent olim περιπόρφυροι. Secundò videri Ioſephum memoriâ lapſum, à ſeipſo aliquantulum diſcrepare. Nam cum in XIIII. Antiq. de Sameâ narraſſet, adverſante Herodi ἐν συνεδρίῳ: ad XV. cap. ejuſdem Libri Antiquitatum cap. I. ea omnia transfert ad iſtius Sameæ præceptorem Phariſæum Pollionem. Ὁ δὲ Πολλίων οὗτος, καὶ κρινομένου ποτὲ Ἡρώδου, τὴν ἐπὶ θανάτῳ, προεῖπεν ὀνειδίζων Ὑρκανῷ καὶ τοῖς δικάζουσιν, ὡς περισωθεὶς Ἡρώδης ἅπαντας αὐτοὺς ἐπελεύσεται. *Cum de capite ſuo cauſſam Herodes aliquando diceret, iſte Pollio exprobando in os Hyrcano, cæteriſque qui ſimul aderant in conſeſſu prædixit, futurum ut abſolutus ille omnes olim interficeret.* Sed leviuſculum eſt iſtud πάρεργμα præ Baronianâ hallucinatione, qui ſcripſit, Herodem Regem judicio poſtulatum capitali, non in alium finem quàm ut terrarum Dominos, Chriſtos Dei, etiam olim apud populum Iſraelis inſinuaret Cenſuris non tantùm Eccleſiaſticis, ſed perſonis itidem ſubjacere; de fortunis, famâ, vitâ, principatu, agendos ferendoſque ad illius libitum, cui ſomniant homines ſuaviludij datam omnem poteſtatem in cœlis ac in terrâ. Ita falſum eſt, quod primo loco ponitur de Regibus judicio Sanhedrino ſubjacentibus. An verò de Prophetâ, judicaverint, Baronius viderit. Ab origine videtur non fuiſſe ſic. Inſtituti ſunt enim ſeniores illi, ut litibus præeſſent iudicandis *in cauſâ ſanguinis, & hæreditatis hirciſcundæ:* in cauſis juris controverſi inter fratrem & fratrem, hominem & vicinum ſuum. At certum eſt non ita obtinuiſſe in præſenti hiſtoriâ de Servatore. Cum enim Chriſti cauſſa ageretur, non erat quæſtio de Prophetâ vero, neque illud judicio ventilatum; ſed de Rege vero. Interrogat, an Rex eſſet Iudæorum? De regno ambito contra Cæſarem accuſant. Et titulus in cruce affixus, non prophetam ſed Regem Iudæorum denotabat. Multò quidem melius, id quod prius tentatum eſt infœlicitèr in Herode, hinc aſtruere potuiſſes Regem cenſurâ notatum Eccleſiaſticâ, & ſubiectum judicibus Sanhedrinis. Iohan. I. Iudæi agentes Hieroſolymis, mittunt ad Iohannem in deſerto, quæſitum, quis nam eſſet. Cur tu Iudæos non interpretaris Sanhedrin? cur non quæſtionem ad propoſitum convertis? quòd ad eos pertineret de Prophetâ judicare. Certè mihi videtur omnino mirum, cùm tot Prophetarum ſcripta extent, nomina verò plurium, & memoriæ illorum, quorum iam ſcripta penitus interciderunt: quibuſcum cum Iudæis Hieroſolymitanis negotium interceſſit, nuſquam de quoquam mentionem fieri meminiſſe queo, qui coram

hoc conceſſu Sanhedrino comparuerit, ne tum cum plebs, magnates, Reges in eorum perniciem conſpirarent. Inanis eſt, non neſcis, illa omnis poteſtas, quæ nunquam in actum deducitur. Sed probas de Prophetis judicaſſe Sanhedrin, argumento imprimis ἀποδεικτικωτάτῳ. Chriſtus ductus eſt primùm ad Annam, & tunc ad Caipham Sacerdotem ſummum. Supponitur ergo Annas hujus Concilij caput & Naſi extitiſſe. Et hoc ſuppoſito, mirabile ſupponitur conſectarium, Iudicabant ergo Sanhedrini ſeniores de Prophetâ. Scopæ diſſolutæ ſunt non colligatæ. Incertum probatur per incertius, obſcurum per obſcurius, vel planè potiùs falſum, & quod ipſum erat ante alia confirmandum. Niſi enim nulla alia ratio excogitari poterat præter vnam iſtam, cur ad Annam prius quàm ad Caipham, Chriſtus, quem Prophetam habebant omnes, deduceretur, quæ te incogitantia, vir eximie, impellebat, ut aſſumeres tibi velut in confeſſo poſitum, aut ſatis confirmatum πόρισμα, *Concilium illud magnum de Prophetâ judicabat & cognoſcebat*, eo quod Chriſtus Propheta(ſed an è ſententiâ Sacerdotum?) ad Annam prius, (qui princeps ſumitur fuiſſe, non probatur, τοῦ συνεδρίου,) quàm ad Caipham ſummum Sacerdotem, deducebatur. Mirabilis profectò διαλεκτική. Vbi τὸ κρινόμενον fit medius argumenti terminus. Nec feliciùs ſuccedit de Lege negotium, ex Actibus Apoſtolicis ca. IIII. Annam ideo dictum Principem Sacerdotum hic docemur, quòd res in Concilio tractaretur. Quaſi ſolis Sacerdotibus conſtaret Sanhedrin. Quaſi princeps ſynedrij Sacerdos eſſet. Quaſi ſine dubio ille princeps fuiſſet Annas. Quaſi dictus aliquoties Sacerdotum princeps, eò quòd Synedrij eſſet princeps. Quaſi & Rex & ſummus Pontifex per illa tempora habuiſſet ſuperiorem, velut ἐπισκοποῦντα, in Iudaïcâ politia Quæ cum omnia ſint juris controverſi, poſtulata ſunt in hac quæſtione ſingula, & tanquam teſtatiſſimè poſita, advocantur in ſubſidium ſibi mutuum. Sed præter hæc dicta inconcinniùs, enarra quæſumus, vir illuſtris, quid & illa ſibi volunt, *Sine cujus aſſenſu*, de Caiphâ tractatur, *Sententia ferenda non fuerat.* Princeps erat Caiphas, quod videtur, & non adhuc Annas conſiſtorij. Ita enim plerunque fieri ſolet, ut in conſeſſu judicum, vel omnino Nullus, vocem, ut vocant, habeat negativam, vel confirmantem, ſed per ſuffragia res conficiatur: vel ſi quis tantâ & tali poteſtate gaudeat, ſit is Princeps, caput, primas conſeſſus & conſiſtorij. Quanto tu conjunctiùs cum ratione, non alium principem ſynedrio ſtatuiſſes, quàm qui princeps erat inter Sacerdotes? Certè id eo modo obtinuiſſe colligitur, è Ioſepho. Cui viro, licet non admodum gratioſo apud Annaliſtas noſtras, Rabbinos mendaciorum omnium gerulos figulos nemo prudens contenderit ex adverſo. Hyrcanus enim Pontifex, & adhuc Rex, Herodem, nondum cum imperio, ἐκδίκει δικαζόμενοι. Is cum videret τοὺς ἐν συνεδρίῳ in Herodis necem velut factâ quadam conſpiratione pedibus ituros, τὴν δίκην εἰς ἄλλην ἡμέραν ἀνεβάλλετο. *Iudicium illud capitale comperendinavit.* Rem illi ægerrimè tulere quidem: non poterant tamen, Rege invito, deſcendere ad ferendam ſententiam Senatores, nedum Rege dicam dicere, aut mulctâ inflictâ minuere dignitatem: ne tum cum ipſos non lateret, hominem, in ipſorum interitum,

interitum, natum & deſtinatum, morti ſubtractum ab Hyrcano. Ἠγανάκτουν οἱ ἐν τῷ συνεδρίῳ, Ioſephus ait: ſed ulterius non ſunt progreſſi tamen, quàm quòd Hyrcanum ἐδιδάσκον ἐπαρῶντο, ὅτι ταῦτα πάντα εἴη κατ' αὐτοῦ. *Hæc omnia in ipſius caput & vitam eſſe perpetrata.* Hactenus ergò hæremus dubij, cur ſummus Sacerdotum diceretur Annas, cum certiſſimè conſtet eodem tempore Caiphan & non Annam eo functum Sacerdotio: Scripturæ ſacræ αὐτοπίστῳ teſtimonium ſuum, & aſſenſum Ioſepho Iudæo perhibente. Verùm res ſe ita habuit: amoto qui de jure fuit Pontifex Anano ſive Annâ Pontificis Ioazari filio, cui ſecundùm præſcriptum legis Moſaïcæ ad terminum vitæ gerendus erat Pontificatus, Ioſephus Caiphas per procuratorem Gratum ſuffectus legitur, quod factum contra jus & fas: neque Pontifex erat Caiphas ordinarius & legitimus, ſed Annas: de facto autem fuit, Annâ amoto per Valerium Gratum. Beatus igitur Evangeliſta, φιλαληθέστατος, cum vellet exactiſſimam inire Chronologicam rationem, utrunque Pontificem nominavit: cùm illum qui de facto fruebatur Pontificatu, tum illum qui de jure erat Pontifex. Annæ rationem habuit, quòd ſecundùm veritatem texebat Hiſtoriam. Caiphan nominat, quòd ſe vulgi quoque auribus accommodaret, & rei geſtæ tenebatur inſervire. Utrunque ita nominat cum Pontificatu, ut occurreret ex omni parte calumniaturis. Si qui enim contenderent, Annâ nominato, Caiphan non Annam Pontificem fuiſſe, quia de facto erat Pontifex: Caiphan Hiſtoricus nominavit. Si qui potiùs ad Annam provocarent, propterea quòd de jure fuit Pontifex: diligens & prudens Scriptor illum non omiſit. *Annâ & Caiphâ* factum eſt *Pontificibus*. Non hoc vel illo ſeparatim, ſed utroque conjunctim. Verùm enim verò, poterit occurri non injuriâ, Cur Annam potiùs memorat beatus Lucas, quàm Iſmaelem, Eleaſarum, aut Simonem Carmithi, interjectos inter Annam & Caiphan, ſed depoſitos, & redactos in ordinem? Certè Annam compellat beatus Lucas, non item illos intervenientes, quòd exiguo admodum tempore fuiſſent Pontifices: Quòd per vim intruſi in Pontificatum Annæ: Qui vetuſtiſſimus tum in vivis agebat, & fortè ſolus eorum qui geſſerant illud Sacerdotium. Et à Patre ſuſceperat ad ſe derivatum. Non erat autem idem Annas cum Ananelo, quem ſuffecerat Herodes ante annos plures, LX præter propter, Ariſtobulo Aſſamonęo in piſcinis Hierichuntinis ſubmerſo. Quod impoſtor Philo fortaſſis perſuadebat non nemini. Nam Ananelus erat ἱερεὺς τῶν ἀσημοτέρων, Babylone accitus ab Herode, in ipſo initio principatus ſui, ſtatim poſt captas per C. Soſium Hieroſolymas. Annas erat genitus patre & avo ſuo Pontificibus: ſed depoſitis & amotis per Cyrenium ἡγεμονεύοντα τῆς Συρίας, illum Iudeæ nobilem ἀπογραφῇ. Ananelus ille in ordinem ſtatim cogitur per Herodem, jubente Antonio, agente Alexandrâ per Cleopatram: coacto ſubſtituitur, non Iſmael, non alius, ſed Ariſtobulus Aſſamonæus. Neque geſtum hoc, quod delirat agyrta Philo, ad annum XXX. imperij Herodiani; ſed ſub ipſo initio Principatus: ante Auguſti Actiacam victoriam, vivâ & valente Cleopatrâ. Sed & illud falſiſſimè quoque proditur, quod videtur tamen amplexatus Cardinalis: Interemptos fuiſſe Seniores illos Synedraticos ab Herode, ad annum XXX. ipſius

regni; τὴν γὰρ βασιλείαν παραλαβών, immane parricidium iſthoc perpetravit, ut Ioſephus docet, cùm ſoli parceret Sameæ ſive Pollioni. An verò poſt hanc ſtragem perpetratam, è proſelytis in Lege eruditis τὸ συνέδριον demùm ſuppleverit, viderint illi, qui de Rabbinorum commentarijs παραληρεμῶντες, malint βδελυγμοφαγεῖν, quàm frugibus veſci melioribus. Atque hactenus de Sacerdotibus Iudæorum. In quorum hiſtoriâ peccant Annales & multiplicitèr, & enormitèr. De Annâ & Caiphâ per prolepſin hæc dicuntur, ſed ratione ordinis, & non temporis, in hiſtoriâ.

EXERCI-

EXERCITATIO. VII.

Sect. I.

Multa vana, ridicula, impia, de beatißimâ virgine θεοτόκῳ confiꝭta & credita. Suidæ, fabula ejus furfuris imposuit. Baronius notatur. Epiphanium temere sequitur, & temere improbat.

DE beatiſsima Dei Genetrice Mariâ, multi multa, & quidem diverſiſſima, cùm olim apud majores noſtros, tum ſequentibus ſæculis apud μεταγενεστέροις prodidere: vana quædam, ridicula, incerta, fabuloſa. Quædam impia manifeſtè, & ab omni pietate aliena. Quæ imprimis divulgata ἀδιακρίτως, apud homines quidem pios, ſed nimis credulos, nimis ſimplices & εὐήθεις, parum catos & prudentes fuerant admiſſa ἀβασανίστως, & fidem invenerant. Funem ducit inter cætera in hoc genere παραληρήματα, Theodoſij cujuſdam Iudæi fabula, qui ſub Iuſtiniani florebat principatu. Quam à Suidâ commemoratam, &, quod videtur, creditam nimis temere, atque περιττῶς, cenſuit Cardinalis Illuſtriſsimus, & quidem rectè, ſect. 36. in Apparatu. Erat autem Suidas non admodum vetuſtiſsimus Grammaticus, nullius judicij, doctrinæ autem mediocris. Illum ſcimus, undecunque collatis & corraſis laciniјs, purpuræ interdum, non raro tamen panni levidenſis, craſſo filo, & depexi, farraginem illam ſuam coagmentaſſe. Qui tamen contumelijs non eſt accipiendus, non indignis tamen modis tractandus, cum prorſus non inutilem poſuerit operam, melioribus olim uſus libris, quos Nos nunc fruſtrà, deperditos deſideramus. Suidam verò Cardinalis non tractavit optimè. Cum enim refellere vellet illam fabulam à Theodoſio inventam & protruſam, illo imprimis argumento refellit, quòd non ſolũ XXII. Sacerdotes, ut ille narrabat in Templo miniſtrarent, ſed aliquot Centuriæ vel potiùs Chiliades in XXIV. Claſſes conjectæ. Fabula autem ita ſe habet; Cum Theodoſius Iudæus, ad Chriſtianiſmi profeſſionem per Philippum quendam amicum vehementiùs urgeretur, ingenuè faſſus eſt Theodoſius, ſe quidem πεπληροφορημένον Ieſum Chriſtum agnoſcere & recipere Meſſiam, in Prophetis prędictum & in Lege. Non tamen palam profiteri auſum, ne honore, authoritate, muneribus careret

 converſus,

conversus, quibus affatim Iudæus abundabat. Neque se tantùm, sed & alios eruditione præstantes Iudæos hoc fateri, cùm de Traditione testatissimum acceperint id literis fide dignis consignatum. Moris etenim fuisse olim, stante etiamnum templo Hierosolymitano, ut XXII Sacerdotes in illo ministrarent: Quòd si unus horum aliquis moreretur, in illius locum cæteri, communibus suffragijs alium cooptarent. Moriebatur unus: nominati sunt multi: displicuere singuli: tandem è consessu quidam Iesum filium Iosephi nominavit. Interposita est exceptio, de genere non Sacerdotali: Dicebatur quippè ortus de tribu Iuda. Respondit alter, verum esse quidem quod ad patrem attinet, sed μικτὸν ἐστι τὸ γένος αὐτοῦ. Nam olim quidem apud sæculū prius, ἐπιμιξία τις γέγονε τῶν δύο φυλῶν unde genus suum Ioseph derivabat. Hoc audito, de genere satisfactum est objectioni. Electus in Sacerdotium Iesus Christus. Sed priusquam veniret in præsentem rei possessionem, secundùm receptam consuetudinem, de Parentibus erat anquirendum, ut illorum quoque nomina referrentur, in πρωτοκόλλον. Responsum est obijsse diem suum Iosephum. Placuit ergo matrem vocatam interrogari. Illa autem dixit se quidem peperisse Iesum, non esse illi Patrem tamen terrenum, sed Deum cœli. Quam beatæ virginis confessionem in codicem protocolli retulere. Hanc ineptissimam blasphemantium Hæreticorum imposturam argumento non alio refellit Cardinalis, quàm quòd non tantùm XXII Sacerdotes ministrarent in templo, sed millia quidem multa de classibus illis XXIIII in quas David olim congesserat omnes ab Aarone. Sed profectò non hoc vult Suidas, XXII tantùm in templo ministrasse Sacerdotes: ait enim συνήθεια ἦν παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἰσαρίθμους τῶν παρ' ἡμῖν γραμμάτων (loquitur Iudęus Theodosius) εἴκοσι δύο τυγχανόντων ἱερέας ἐν τῷ ναῷ καθίστασθαι. Hoc est, veluti quosdam æedituos aut præfectos, officio suo & muneri quotidiano, non interpolatis vicibus alternato, incumbentes, potiùs quàm sacrificia offerentes. Sed nec ista dicuntur exclusivè, quasi nulli prætereà Sacerdotes ministeria ullatenus in templo obirent, hisce exceptis XXII. Non probat, non constringit hæc argumentatio. Illud magis ad imposturam detegendam facit, quòd illum, quem fatetur ipse ματαιολόγος, de tribu Iudâ oriundum, Sacerdotem allectum comminiscitur, & in communionem Levitici ministerij, contra jus divinum & mores patrios, devenisse. Impia & propudiosa impostura non aliunde in populi sermonem & Suidæ farraginem profluxit, quàm ex officinis Manicheorum: qui totum hoc negotium, de Leviticâ prosapiâ Servatoris in scenam produxerunt, & infinita quædam alia commenta confinxerunt, ut humanam Iesu Christi generationem, si non penitùs elidere, saltem aliquâ ex parte eludere possent, & conquassare. Quæ speciosiùs exculta, non intellecta nec animadversa, mirificè quibusdam simplicioribus arridebant. Quasi Christus, Pontificio suo munere non posset fungi, nisi genus attingeret Aaronis. Cum testatissimum habeatur in oraculis divinis, illum non secundùm ordinem Aaronis, sed Melchisedeci constitutum Sacerdotem. Ogganniebant canes illi Diabolici, Celsus, Porphyrius, Iulianus, Mariam Dei matrem non de Iudâ, sed de Levi oriundam, quòd cognata diceretur Elisabethæ. Miror quomodo tantùm non in horum castra

confugerint

confugerint nonnulli,qui Leviticam prosapiam comminiscuntur. Commiscebantur fateor illæ duæ tribus. Non minus & aliæ, cùm inter se, tum etiam cum istis ubi Legi ratio non intercedebat,commiscebantur. Si de Levi ob hanc μίξιν dicatur sanctissima θεοτόκος, quidni de Benjamin vel Simeon dici debeat? Nam quod contra Casaubonum blatit Bulingerus de falsi crimine Hilario, Augustino, Nazianzeno, qui tamen Nazianzenus non est, inscripto, remittimus hominem malè feriatum, ad Christophorum à Castro, castigandum, qui rectè sapiebat in hac re. *Quî fieri potuit*, ait ille, *ut tam certò prædicti Patres* (Bedam intelligit, Iulianum Toletanum, Eucherium, Augustinum, Ambrosium, Nazianzenum, Hilarium) *affirmaverint Christum aut ejus matrem, ex tribu Sacerdotali prodijsse. Enimverò, quam rationem sequuti fuerint hi Patres in asserendo Lucam Sacerdotalem Christi prosapiam subputasse, nullam intueor.* Nec, opinor, alius, τῶν νουνεχόντων.

Sect. II.

Maria de sterili nata. Piè creditur, non impiè negatur. à Traditione opinio, vel ab Apocryphis. Quasdam retinet, alias rejicit, sine ratione Baronius. De viduitate Iosephi, Epiphanij sententia. De parentibus beatæ virginis narratio, desumpta videtur è Protevangelio Jacobi: Apocrypho scripto.

FAbularum sunt pleraque ἀποσπασμάτια, quæ de parentibus,& ortu Beatissimæ virginis matris apud sequiores Panegyristas commemorantur: a figmentis desumpta, si non Hæreticorum, certè & otio & literis, & populo Christiano abutentium. Quod narratur quomodo illam Anna mater, cum sterilis diu perstitisset à Deo precibus impetraverit, ut pie quidem credi potest à fidelibus: cùm in alterâ illa Annâ Samuelis matre, eadem ipsâ οἰκονομίας ratione Deum usum fuisse, Scripturâ testante intelligamus: ita potest sine ullo salutis dispendio, fidei naufragio, pietatis scandalo, licet non fortassis sine temeritate, pernegari, cùm nusquam legatur traditum ab authoritate αὐτόπτου. Debet autem ortum suum & originem primam hæc opinio Traditionibus quibusdam dubijs & incertæ fidei, & ἀδεσπότοις. Si non scriptis ἀποκρύφοις, sublestæ fidei, & ambiguæ authoritatis. Nullus vetustiorum Patrum & sæculis Apostolicis proximorum, aliquam vel levissimamquidem harum narrationum mentionem fecerunt. Assuta est Gregorio Nysseno lacinia. Hieronymus ille stigmatias habetur. Germanus, & Andreas nuper nati, qui non paucis, interdum vanissimis figmentis, scripta sua, & panegyres aspersserunt. Quocirca siquis contra Baronium, Christophorum à Castro,& alios censuerit de istis ampliandum, longè aberit ab Hæreticâ pravitate, licet aliter videatur Thelogis quibusdam furiosis. De beatâ virgine doctissimus Epiphanius recitat quasdam παραδόσεις, quæ de conceptione

ceptione ejusdem virginis θεοτόκου ferebantur. Has, quia faciebant ad salivam, obvijs ulnis amplectitur Cardinalis. Is tamen alteram Epiphanij ejusdem Traditionem improbat & aspernatur de conjugio Iosephi mariti beatæ virginis: quam tamen ille Cyprius Pater videri certè volebat & certissimam, & testatissimam, eamque propugnat vehementèr. Iosephum nimirum virginis sponsum, & viduum fuisse, cùm Maria in uxorem ipsi traderetur, & nonnullorum ex superiori illo matrimonio liberorum patrem. Eorum scilicet, qui apud sacros Evangelistas, fratres Domini, & sorores nominantur. Hæc utraque olim Traditio per manus descenderat disseminata, recepta, credita. Neutra tamen certa, neutra scriptis consignata. Utraque habetur apud Epiphanium. Utranque propugnat ille & tuetur. Utraque debet ortum suum vel Catholicis εὐνοίᾳ: vel Hæreticorum filijs πανουργίαις. Quodsi aliquid intersit inter utranque, potiùs illa de parentibus B. Virginis, quàm altera de Iosephi matrimonijs, videtur profecta ab Hæreticis. Cùm ab istâ periculum fidei sacratissimę non creetur: illa altera humanam Christi nativitatem de Iudâ, tantum non oppugnet ex adverso. Nam Protevangelion, quod appellant Iacobi, (Insigne cujusdam impij impostoris opus, & Hæretici hominis μυθολόγημα: dignum Postello & inventore, & interprete) huic fabulæ de Parentibus Mariæ θεοτόκου præluxit facem, si non ipsam totam cum singulis suis circumstantijs adinvenit. In eo legitur Evangelio, Ioachimum patrem beatę virginis Deum in Eremo veneratum fuisse, postquam XL. dies & totidem noctes, en miraculum, jejunasset: Annam verò in hortis suis, sub lauru constitutam, exorasse. Quæ verò, vel alius vel pseudepigraphus Epiphanius (non enim in Cyprium illum patrem, tanta cadere potuisset stultitia) scripsit in homilia de Laudibus beatæ virginis, ea ille omnia transferebat de Iacobi Protevangelio. Pari modo quę sequuntur apud verum Epiphan. ea etiam vel hoc idem scriptum sapiunt, vel non dissimiles Traditiones. Ait enim ambiguè, Ἡ τῆς Μαρίας ἱστορία καὶ παραδόσεις ἔχουσι, ὅτι τῷ πατρὶ αὐτῆς ἐρρήθη ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὅτι ἡ γυνή σου συνειληφυῖα. Ipsissima Protevangelij verba. *Et ecce Angeli duo venerunt dicentes ipsi, Ioachim vir tuus venit cum gregibus suis. Angelus enim Domini descendit ad ipsum dicens; Ioachim, Ioachim, exaudivit Deus orationem tuam. Descende hinc, Ecce Anna uxor tua concepit in utero.* Ita enim scripserat impostor ille, quemadmodum apparet ex Epiphanio, non autem *Concipiet*, ut in Postelli versione. Hæretici enim illi homines existimabant, Mariam divino, & non humano more conceptam. Non ex Annæ concubitu & Ioachimi, sed corpus suum cœleste de Cœlo detulisse adorandum: non de matre formatum & Ioachimo: Ecce igitur, *Concepit*, absente marito Ioachimo.

SECT.

SECT. III.

Cardinalis impudentèr subnixus testimonio falsarij Evodij, quem suspectum reddiderat ipse. De beatâ virgine fabulæ multiplices circumferebantur. Educata ab Angelis. In Sancto Sanctorum. Privilegia ipsius, quæ, & qualia. Nysseni impostoris fraus. Baronius aliquoties notatus.

A Conceptionis modo Cardinalis, postquam in rem minimè necessariam operam impenderat inutilem, pergit ad natalem annum θεοτόκυ, & recitat ex Evodio Antiocheno Episcopo, Petri Apostoli, ut volunt, successore immediato, testimonium quod Nicephori authoritate commendatur. In quo testimonio recitando, hominem doctissimum extra se positum & ἐμβεβροντημένον opinari licebit, qui testem illum suum, cui inniti debuit, & quidem, ut videtur soli & solitario, Evodium, non tantùm suspectæ priùs fidei Scriptorem facit, sed agnoscit planissimè commentitium. Ait enim se hoc Evodij testimonium nusquam reperisse apud antiquiores : neque vetustioribus innotuisse olim aliquod scriptum ab Evodio hoc profectum Antiocheno. Quæ ne remur excidisse per incogitantiã homini variè distracto, uti fieri solet, in tam longo opere, iterùm illa repetit in sequentibus ad annum nempè Christi LXXI. sect. XIV. Quòd si verò nulli antiquiorum innotuit, è quo gurgustio post tot sæcula, in Nicephori migravit rapsodias? Quòd si planè sit falsarius Evodius iste Nicephorianus, & φῶς (ita scriptum suum voluit Tenebrio appellari) tam diù in obscuro delituit, nulli notum aut suspectum vetustiori; quorsum quæso Cardinalis illius sententiam (nam de Castrij fronte, & fide jamdudum conclamatum est) & quidem solius illius sententiæ authoritatem, sequitur? Nam quòd alios habere se & *advocatos* gloriatur, & *assertores*, verba sunt & ampullæ meræ. Nullos appellat: ne unum quidem citat: non hoc facturus unquam, opinor, & juxtà mecum sentient cordati omnes, si testium numero abundaret. Evodij verba in Nicephori collectaneis ista sunt. *Trimula cum esset, in Templo præsentata est. Ibi in Sanctis Sanctorum traduxit* XI *annos. Deinde verò manibus Sacerdotum Iosepho traditur ad custodiam: apud quem cum menses peregisset quatuor, ab Angelo lætum illud accepit nuntium. Peperit autem hujus Mundi lucem, annum agens ætatis* XV, *vicesimâ quintâ die mensis Decembris.* Quæ desumpta sunt, quod ad annum Virginis præsentatæ spectat, ab illo pseudevangelio superiùs commemorato. Nam pag. XXXII ejusdem fabellæ, narrat author plagiarius impostor ille, quemadmodum Maria cum triennis esset, solenniter in Templum deduceretur, &c. undè Germanus, & ejusdem furfuris authores cæteri, quos magnâ pompâ Cardinalis cum Castrio repræsentant, lutulentas suas narrationes deduxerunt: De quibus altum est silentium apud vetustiores, præcipuè heroicis Apostolorum temporibus proximos. Nam quòd proferre Nyssenum solent: Tempus ille & ætatis annum non determinat, ut esset Nyssenus genuinus,

Sect. 47. in Apparatu.

nus; tantùm ait, *Cum puella illa grandiuſcula eſſet, ut mammæ admoveri non opus eſſet amplius, non cunctata eſt Anna ad Templum illam deducere.* Fortaſſis infra biennium ablactata, in Templo Domini, Deo illam voluit dedicatam. Fortaſſis promiſſum exolvit mater, cum quadriennium ageret ætatis ſuæ. Pſeudevangelium deſignat annum tertium, ſecuti ſunt hanc fabulam ſequiores. Nam antè hoc tempus, ait ille λογολέσχης, tardabat Anna votum ſuum adimplere, muliebri affectu detenta, cum Ioachimus adurgeret adimpletionē. Sed de conſecratione & dedicatione beatæ Virginis, eſto ut volunt Caſtrius & Cardinalis: illud oportet ſit crudum commentum & inſipidum eruditis palatis quibuſcunque, quo nugantur ridiculè nugivenduli, in Sanctuario illam interim adoleviſſe, & totos ibidem XI annos exegiſſe. Miror autē potuiſſe ſine nauſeâ Baroniū concoquere, vel etiam prælibare. Germanus Patriarcha Conſtantinopol. ut veriſsimum propugnavit: ita quoque Metaphraſtes, Nicephorus, & Nicephori Euodius, cum Georgio Nicomedienſi, & Cretenſium antiſtite Andreâ. Sed hominum umbræ ſunt, ſi cum vetuſtis patribus componantur: & interim parum ſunt ſolliciti, de locis virginibus in Templo monialibus, deſtinatis: de virgine præſentatâ Zachariæ: obſervata Eliſabethæ: Phanuelis Annæ procuratâ: quibus nihil cum adytis commune fuerat; de quibus tamen Caſtrius, ex hujuſmodi vel his ipſis Scriptorum mendicabulis, nugatur. Germani verba ſunt: *Vbi non ſæpè, ſemel tantùm in anno Sacerdos ingrediens peragebat cultus ſacros, illuc virgo, ut ibidem perpetuò maneret, à ſuis adducitur parentibus: ut eſſet in ſacris Gratiæ adytis. Quis vidit fœminam, vel audivit, quæ adduceretur in intima Sancta Sanctorum, ad quæ vix patet aditus hominibus, ut in ijs habitet & virgo?* Sed Germano non erat opus iſto *vix*. Nam abſque illo *vix* (niſi forſan recurrebat animo nugaturientis illa de Iacobo juſto fabella) excepto *uno, & unico, & unâ vice* in anno, Nemo prorſus, nedum vix, illa adyta & loca inacceſſa penetrabat. Sed pluribus hoc ipſum ubi de Iacobo inciderit mentio. Interim quid facies huic homini μελαγχολῶντι? quid cæteris illius farinæ Scriptoribus? Torniello? Camſio? Caſtrio? Baronio? Nimirum, *piè credi poteſt*, huic uni Deiparæ ſcilicet Virgini, privilegium hoc indultum ſpeciale. Non ergo Iacobo, ſi huic uni. Sed nec, *huic uni, piè credi poteſt*. Imò niſi impiè credi non poteſt. Si modò Paulus verum ad Hebæos ſcripſit, *In ſecundum Tabernaculum, ſemel in anno ſummus Sacerdos ingreditur.* At quorſum aliquid alicui concedetur honorificum, ita enim ſolent argutari, quod beatæ virgini non concederetur? Matri enim ſuæ Deus proculdubio majorem habiturus eſt honorem, quàm ſervo demùm cuicunque. Ita enim ſunt qui ratiocinantur: in quorum albo reponendus eſt & Cardinalis. Nam ſect. XL in hæc verba ſcribit: *Nequis abjectè nimis & adeò humiliter de Deo ſentiens, eum plura & majora elargitum eſſe ſervis quàm Matri, & amico ſponſi quàm ſponſæ, mente captus diceret.* Ita deſipit ille & mente captus eſt, apud Cardinalem, qui majora elargitum Deum dixerit, Apoſtolis, Prophetis, quàm beatæ Virgini. Majora ſcilicet, eo ſenſu: ut quicquid ulli Sanctorū conceſſum fuerit illuſtre, illud ipſum in Mariâ adimpleretur. Nam niſi hoc dixerit, nihil dixerit, quo fuliginoſum παρεγχείρημα dealbare poſsit. Majus illi quiddam quàm creaturæ cuicunque

cunque collatũ fatemur libentiſſime. Unde benedicta quidem ſupra mulieres audit. *Virgo eſt mater*, ait Bonaventura in ſpeculo, *quâ majorẽ Deus facere non poſſet. Majorem mundũ Deus facere poſſet: majus cœlũ Deus poſſet facere: majorem matrem, quam matrem Dei non poſſet facere Deus.* Et rectè Thomas, beatam virginẽ ait; ex hoc quòd ſit mater Dei, habere quandam dignitatem infinitã, ex bono infinito, quod eſt Deus, pronuntiavit. Non tamen, ut quicquid ſit in ullo donorũ genere divinorum præſtantiſſimũ, illa ſtatim eodẽ decorata fuerit. Eidem erunt cum Petro concreditæ Cœlorũ claves. Miſſa fuerit cum Apoſtolis ad prædicandum: & cum ijs, ante eos proculdubio, cum Epiſcopatu Eccleſiæ præfuerit. Ita nullus erit Petrus, ſed Maria Apoſtolorum princeps. Quæ ſi ſint, ut ſunt revera perridicula, quid attuleris Baroni, quo excuſes illud ἀπόφθεγμα, *Abjecte nimis de Deo illum* exiſtimare, *qui majora illum ſervis, quàm matri crediderit indulſiſſe.* Moſes olim per dies XL, in monte cum Deo jejunus verſabatur: Iſrael mare rubrum ſicco pede, & diviſum Iordanem (quemadmodum Elias & Eliſæus ſequutis temporibus) tranſivit. Ioſua Soli imperavit, & tardavit curſum: dixit Lunæ verbum, & cum machinâ illâ cœleſti immota ſtetit: Elias curru flammeo in Cœlum aſcendit. Longum eſſet percenſere, quæ Dauid & cæteri perfecerunt, quæ omnia & ſingula perfeciſſit θεοτόκος, ſi Baronium præeuntem audiamus, *majora ſponſæ quàm amicis ſponſi*, Deum proculdubio elargitum. Ita ratio nulla erit quin ſi potuerint Aaron, Eleaſar, Zadoc, Ieſus filius Ioſedeci; Sanctum illud Sanctorum ingredi; imò Caiphas, Annas, Ananus, cæteri, Dei hoſtes omnibus ſceleribus cooperti, multo magis potuerit beata virgo, etiam inter illa ſepta, ἄβατα, ἄδυτα enutriri. Stupenda prorſus argumentandi ratio. Sed attende τι πρὸς. Sanctum illud Sanctorum, non erat ſatis ſacer aut ſanctus locus, aut pro dignitate infantulæ illius educandę. Audi Lector Georgium Nicomedienſem adhuc quid audacius blaterantem. *Oportebat virginem non in Sanctis Sanctorum, ſed in Cælo Cælorum in primâ ætate enutriri.* Ita vir es Georgi, præ conſortibus tuis. Illi χαμαιπετεῖς, nil magnum tinniunt. In γυναικωνίτιν Dei thronum glorioſi, omnipotentis ἐνδιαιτήμα, qui habitat lucem inacceſſam, mirandâ audaciâ tranſformaſti. Parum eſt quod de Chriſto ſp. ſanctus, *Poſuit in ſole tabernaculũ ſuum*, beata virgo adolevit ubi faſces depoſuerat, in cœlo ſũmo & glorioſo. Homines ridiculè ſtulti! quã imperitè, ineptè, ne dicam blaſphemè garriunt? quorũ fatuitatẽ vel recitaſſe, abundè ſatis refutaſſe eſt. Conceſſa privilegia & concedenda, ſunt, quod ſciunt omnes, ἐν τοῖς πρὸς τι. Non abſolutè quævis cuivis competunt, ſed pro diverſis rationibus diverſimodè conferuntur. Quidni ſupremæ cœnæ interfuerat Maria? Quidni filio ſuo affuit transfigurato? aut in horto ἀδημονῶντι? Quid reſtat, quàm ut Pontifex ille tuus renuntiet Petro coryphæo Apoſtolorum, & deinceps Mariæ adhæreſcat? Illa enim erat proculdubio vicaria in terris Filij, prima in ſede Romana Pontifex, ne deinceps de Iohanna litigemus: *Ne quis abjectè nimis*, recognoſce tua dicta, *& humiliter de Deo ſentiens, eũ plura & majora elargitũ eſſe ſervis quàm matri, & amico ſponſi quam ſponſæ mente captus diceret.* Sed nec videtur hoc ipſũ perſonale privilegiũ, ut hic etiã hæreat aqua Cardinali, quod de ingreſſu τῶν ἀδύτων garriunt iſti ardeliones. Perſonale privilegiũ cũ perſonâ

extinguitur, & indultum actioni cum actione transit. Ante Virginem Deiparam, alijs legitur concessum. Post eam, vel cum eâ potiùs eodem tempore, alijs indultum. Iacobus enim justus in ijsdem vixit: & fortassis viri & fœminæ honestiores omnes. Nam de duabus Annis, Samuelis illâ, matre: hâc, Mariæ, ita refert, magnus author, Baronio & Castrio πολὺς in hâc historiâ, Nyssenus. *Imitatur igitur hæc quoque,* ait ille, *ea quæ narrantur de matre Samuelis, & Sancta Sanctorum ingressa supplicat Deo ne Legum privetur beneficio, quæ in Legem nihil peccasset.* Hæc ille quisquis erat Nysseni simia, novitius Theologus, mango literarum secretiorum. Nunquam enim Nyssenus ὁ τῶν πατέρων πατὴρ, quo titulo in secundâ Nicenâ Synodo insignitur, tantus in Theologiâ magister, ista effutiret tam inconsideratè & imprudentèr. Humiliare se certè & suam abnegare perfectionem, meritis suis renuntiare solebant Sancti in orationibus, non coram, de Lege adimpletâ, de suâ innocentiâ, gloriari, quemadmodum ista Anna apud hunc Nyssenum: cum apud suum filium, in historiâ sacrâ, altera illa Anna nihil tale glorietur. Neque locum illum ἄβατον Oratura, vel ingressa est, vel ingredi audebat illa Anna Samuelis; quam tamen nugator iste, quisquis est, exemplo suo ait præivisse Annæ matri Deiparæ ad ingressum. Orabat illa Anna Samuelis, *cum sederet Eli ante pedes domus Domini,* uti scriptum 1 Sam. 1. qui ingressuram illam τὰ ἄβατα pro functionis suæ munere prohibuisset, ut postea Pontifex alter Azarias Uziæ regi restitit sacrificaturienti. Neque debuit hic sciolus ignorare, nullo modo fœminas potuisse olim apud Iudæos, Sanctuario Domini appropinquare: non magis quàm apud Christianos olim, dum vigeret disciplina domus Dei, οἱ ἐν μετανοίᾳ ὄντες, aut Audientes vel Catechumeni, *aris Dei adgeniculari,* aut intra septa sacra se intrudere. Idque ipsum verè & secundum Scripturas sanctas agnoscit Nyssenus γνήσιος, contra quàm plagiarius iste ψευδεπίγραφος. Orat. VII. de Beatitudinis ait: *Sacri testimonij tabernaculi, quod Legislator juxta demonstratā sibi in monte à Deo formam Israelitis fabricatus est, omnia quidem & sancta & sacra sigillatim erant, quæcunque septis intrinsecus continebantur. Ad intimam autem in his, partem accedere & penetrare, fas non est: eaque Sancta Sanctorum dicebantur.* Videt autem alterius dicti absurditatem Fronto, & pro suâ ingenuitate, fatetur, se non perspicere quomodo illud consistat cum loco Scripturæ apud beatum Paulum Heb. IX. VII. vidit alter Iesuita Sebastianus Barradas, & candidè confessus est falsitatem. Tantummodo, quod relictum illi erat unicum, Hominem conatur excusare: Lato nimirum fortassis sensu, illum *Sancta Sanctorum* pro templo usurpasse. At tum, nimis imperitè, obscurè nimis, impropriè & insulsè loqueretur. *Sanctum* pro templo usurpasse satis fuerat. Locum enim sanctum scimus appellatum: nec non *Sanctum* indefinitè: nusquam, nunquam, à nullo, templum, *Sanctum Sanctorum* dicebatur; dicive debet aut potest. Sed nec hanc admittunt benigniorem interpretationem illi qui profanam illam sententiā invexerunt. De Sanctis enim adytis illi loquebantur exertim; illo nimirum loco, qui post secundum velum occultabatur. Ideóque eò provecti sunt, ut dixerint, non fuisse Cœlum cœlorum satis illi è dignitate habitationem. Si quid sit omnino quod atrocitatem narrationis vel aliquatenus

aliquatenus mitigaverit, illud eſt unicum non aliud autem, quo vecors ille author confitetur, ſe narratiunculam hanc prodigioſam, ex apocryphis quibuſdam Scripturis deſumptam, in ſuas tranſtuliſſe orationes. ἤκουσα ἀποκρύφου τινὸς ἱστορίας τοιαῦτα παρατιθεμένης. Hoc malè reddidit interpres ille, quem ſequitur, qui ſemper interpretes ſequitur, Cardinalis, *occultam & arcanam hiſtoriam accepi, quæ hujuſmodi contineret narrationes.* At multa ſunt arcana, multa occultabantur, quæ tamen non reponebantur inter apocrypha: de quibus præclara admonito beati Hieronymi à Frontone Ducæo allegatur. *Caveant apocrypha omnia: & ſi quando ea non ad dogmatum veritatem, ſed ad ſignorum reverentiam legere voluerint, ſciant non eorum eſſe quorum titulis prænotantur.* Certè non ſunt eorum: ſed proſtibula pudoris, & literarum plerunque mendicabula. Glorioſis titulis & nominibus Patrum διαβοήτων, inepti olim, cuculi, monachi ſemidocti cucullati, retrimenta quædam eruditionis, & Theologiæ ſpumas, ſolebant, ut faciliùs in vulgus emanarent, palliare. In re præſenti Gregorium Nyſſenum ſciunt omnes antiquitati μεμυημένοι, inter Græciæ eruditæ cenſitum cum primis, anteſignanos: dignum Baſilio τῷ πάνυ, fratrem; dignum ſodalem Nazianzeno. Ei tam ridicula & inſipida veniſſe unquam in mentem, *credat Iudæus apella, Non ego autem.* Et ſunt illa omnia, quibus veluti lemniſcis è Nyſſeno ſectiones ſuas in apparatu Baronius exornandas cenſuit, ejus generis, ut planè inſititia videantur; quod miror doctiſſimum Exercitatorem nequaquam animadvertiſſe. Nam poſtquam pag. DC. LXXXVII, editionis Par: dixiſſet Gregorius, *His auditis in Bethleem proficiſcamur, novum ſpectaculum contemplemur:* pag. DC. LXXXIX, ſequitur, *Quidnam eſt hoc? puer pannis involutus,* &c. Quæ rectè omnino illa conſequuntur, & cùm ordine, tum ſenſu & ſententiâ ſunt, ſi quæ alia, convenientiſſima. At ſuas rapſodias impoſtor ardelio neſcio quis, inter iſta adjecit, & narrationem de Virgine beatâ ſatis longam, ſatis alienam interponit & importunam. Ita tamen, quæ fatalis eſt falſariorum infœlicitas, ut non difficultèr aut magno negotio agnoſci queant, quæ ſunt ab illo nebulone adjectitia. Poſt contemplemur addit ille, *Quomodo partu ſuo Virgo lætetur? quomodo lactet infantulum? Sed priùs auſcultemus quid de ipſa memoriæ proditum ſit. Virginis pater, ut ex hiſtoriâ,* &c. Quorſum nugator iſta tua non priùs auſcultavimus? niſi forſan, quia comes jucundus vehiculum in viâ, interim dum pergebatur in Bethleem, fabellis fictis & conſutis, auditorem tuum cenſebas recreandum. Sed τὸ μὴ ἄκαιρον πανταχοῦ λυπηρόν, Quod eſt intempeſtivum, ubiq; eſt moleſtum. Importuna eſt hæc narratio hoc in loco: ſuſpendit curſum orationis optimè fluentis: res adducit ſatis frigidè minùs neceſſaris: quibus demptis perfecta ſunt, & cohærent omnia, per haſce adjectitias lacinias, divulſa. *Novum ſpectaculum contemplemur.* Quidnam hoc eſt? reſpondet alter. *Puer pannis involutus.* Si novum ſpectaculum & peregrinum. Aufer moras. Expedi actutum ut novitate iſtâ perfruamur. Illa de Virgine matre importuna narratio, *quomodo partu lætetur: quomodo lactet infantem. Quid de ipsâ memoriæ prodita ſunt,* prurientem auditoris animum, & novitatum cupidiſſimum compungunt, affligunt, nimis diù detinent, & à ſpectaculi diſtinent novitate.

 Sed

Sed & ubi nam apparent illæ in ſequentibus? Mendacem certè oportet eſſe memorem: ita olim, nec injuriâ, uſurpatum. Sed & tranſitio illa tua, mi homo, poſt conſummatam fabulæ narrationem, grammaticam non ſapit, nedum Theologiam. *Quæ in antro ſunt myſteria contemplemur. Quidnam eſt hoc?* diceres autem, *Quænam ſunt hæc*. Sed fungus iſte reliquit intacta Gregorij verba, *Quidnam eſt hoc*, quæ non ad illa myſteria, aut narrationes ſpectabant, ſed ad illa quæ præceſſerant, *novum ſpectaculum contemplemur*; & ita tanquam ſorex ſuo ſe indicio prodit, interpolaſſe locum & narrationem Gregorianam. Poſtremò, res eſt notatu digna, quàm bellè conſentiant inter ſeſe, nugatores iſti apocrypharij. Pugnat enim iſte Gregorianus tenebrio, cum alio apud Margarinum ardelione. Epiphanius is dicitur fuiſſe. Sed ne erres lector, non ille pater Cyprius erat Epiphanius. Ut non ſit mirum Novatores noſtros homines, licet ſimplices, tamen ſuſpicaces & veritatis apertæ, ſi qui ſunt alij, ἐχέφρονες, non eſſe auſos temerè adhibere illis fidem, qui non optimè inter ſe conſentiebant, & apertiſſimè pugnarent cum ſacris literis, authoritate ſummâ & veneratione dignis, dum vel nugas malè conſuunt, vel blaſphemias.

Sect. IV.

Nutrita per Angelos in Sanctuario Maria: Cibo Angelorum. Prodigioſa mendacia Graculorum, & ab omni veri ſimilitudine abhorrentia. Argum: Baronij diluuntur quibus probare vult B: Virginem in templo vixiſſe. De Ioaſho occultato. Rabbi Salomo, niſi falſificatus per Abulenſem, delirat. Pontificis ingreſſus. Auguſtinus notatus. Cryptæ in templo ſubterraneæ. Hanna quomodo non receſſit à Templo. Virgines recluſæ apud Macchabæos.

QUòd ſi beata virgo in templo vixerat (nam eſt illud non adeò veriſimile) in ædiculis illiſce ſiue Cameris degebat, quæ Templo à lateribus utrinque conſurgebant: in Sanctũ Sanctorum non admittebatur, nedum ita admittebatur, ut ab Angelorũ miniſterio cibum acciperet, & eorum contubernio uteretur. Germanus & Andreas, quod non omiſit Barradas in Collectaneis, audaciſſimi omnium mendaciorum promi condi, verſantem in adytis nutritã volunt non communi noſtro & humano cibo, ſed divino, immortali, (ambroſiâ, puta poetarum) Angelorum advecto miniſterio. Diſſentit alter rapſodus Epiphanius; alebatur ex templo, donec propter ætatem non deceret illam verſari virginem inter Sacerdotes. Cui ſubſcribit potiùs Caſtrius, projectiſſimus alioquin fabularum omnium advocatus. Iſta enim tam inſolita, & ultra omnem ſtuporem penè admiranda, ignota eſſe non poterant Sacerdotibus, & in templi miniſterijs verſantibus, etiam cunctis habitantibus Hieroſolymis, cùm per annos illa XI integros ad minimum ibidem recluſa vixerit; qui erecti deinceps

inceps in expectationem, dixissent ut postea de Baptistâ, *Qualisnam hæc futura est puella?* Neque ullo modo poterat Diabolum latere illius conversatio, quin ad partum, si quandoque nuptui elocata pareret, attenderet: quem tamen, ut partus celaretur virginis, boni isti authores, sed & illis longè meliores volunt, Deum studiosè præcavisse. Angelorum quandóque societate usam, non est à veritate alienum. Scimus enim id sæpius in multis factitatum: & vel unius Ambrosij asseverationi largiremur: sed in illis portentosis otiosorum hominum figmentis, nec vola est, nec vestigium comparet veritatis. Verùm ista mittamus plusquam prodigiosa: quomodo probaturus est Cardinalis, non dicam in Sanctuario, sed vel in templo habitasse beatam virginem XI totos annos? Rem ipsam non vocamus in quæstionem, sed rationes quasdam Cardinalitias. Adducit in exemplum, sect. LIII, factum Iosabæ τῆς γυναικὸς uxoris Iohojadę Sacerdotis. Quę, cum impotens illa fœmina Athalia in domum Davidis & sanguinem regium grassaretur, Ioashum puerum subductum illius crudelitati, annos sex integros in templo Domini dicitur occultasse. At quid habet subductio illa Ioashi, & occultatio subducti commune cum habitatione in templo fœminarum? Occultatus est Ioash sex annos in templo, habitabat ergo Maria XI annos ibidem. Ille in occulto & clam habitabat, ergò illa palam & in conspectu omnium: Fœminæ, quia viri: Vir, extra ordinem: Ordinariè itaque fœminæ. Aut quia Sacerdotes, suas cameras habebant & diversoria, contiguas templo & contignatas, in quibus ministrantes per Ephemerias suas diversabantur: Itaque fœminæ suas domunculas in quibus perpetuò versarentur. *Non vidi magis*, aiebat ille. David semel comedit de panibus propositionis, in summâ necessitate constitutus: ergo milites omnes, aut regij ministri ex ijsdem quotidiè vescebantur. Ride Lector aut ringere: miserrima est etenim hæc consequentia, Ioashi nutrix delituit cum puello in templo, erant ergo in templo gynæcia quędam. Cur non æque infantibus occultandis repositoria? Ioas enim cum nutrice occultabatur, & quidni in repositorijs puellarũ? Imò verò prudenter parum fecisset Sacerdos Iehojada, aut uxor ejus, si infantem cędi ereptum, ad cædem verò requisitum, inter mulieres reposuisset, illâ animi levitate, illâ linguę, creaturas. Plenæ sunt rimarum & undique effluunt: maximè si secreto opus sit. Nisi forsan in templo Hierosolymitano, quod de ranis quibusdam memoriæ proditum est, in nescio quâ palude, non coaxantibus, immutatæ, reddebantur ἐχέμυθοι. Athalia autem illa quæ ad tyrannidem ferebatur, fuissetne tam rudis & rerum omnium ignara, ut cellas mulierum non excuteret, & omnes vel arculas perscrutaretur? non ita illa credenda est desipuisse. Alibi in templo occultabatur Ioas, non inter mulierum stationes. Nam quod quidam de Iosabæ ipsius ædibus, & Sacerdotum uxoribus destinatis quibusdam cameris hariolantur, frigidum est, & cum à veritate tum à mente doctissimi Cardinalis alienum. Iehojada maritus illius Iosabæ Sacerdotio fungebatur in templo. Illius meatus, latebras, angiportus, mæandros, cryptas, foramina noverat & diverticula, ad quæ templi meatuum & regionum ignarus non poterat accedere. Certè de latebris Ioasi & nutricis ipsius Rabbi Salomo apud Abulensem ita censet: delituisse illos in Sanctis

ctis Sanctorum, ne soli hîc insaniant Christiani; atque ideò Ioasum post excessum Iehojadę passum se ab adeuntibus adorari, quòd coram Domino absconditus infans fuerat. Ratio ridicula, res ipsa vana, & digna Rabbino insensato & à Deo derelicto. Nam cur magis Ioasum adorant adituriente, quàm Pontificem, qui quotannis ingrediebatur? præsertim cum, ut rectè Iosephus atq; Philo docent, locus ille esset ἄβατος uniuersis? Nec audiendus est in istis Augustinus, qui in Exod. quæst. 331, ita distinguit de ingressu Pontificio in Sanctuarium: semel eum in anno cum sanguine ingredi solitum: sed sæpius in anno sine sangune. Sed verba Apostoli Heb. IX. VII, hoc commento non eluduntur: ἅπαξ ἐνιαυτοῦ, οὐ χωρὶς αἵματος. *Semel in anno, neque tum sine sanguine.* Nihil enim erat cur Pontifex ille toties ingrederetur Sanctuarium. Et ratio Apostoli illud commentum planè jugulat. Nam ut ille in Sancta Sanctorum, ita Christus in cœlos ingrediebatur: Christus semel non sæpe, idque non ἀναιμακτί, atque ideo ita Pontifex in Sanctuarium. Quocirca sunt magis audiendi rerũ Iudaicarum callentissimi, Philo & Iosephus, qui disertim affirmant; Nemini prorsus Iudæo, nisi Pontifici maximo, eíque in anno semel, licuisse introire in Sanctuarium, decimo nempe die mensis septimi, & illo quoque die, non bis aut ter, sed semel duntaxat sub pœna capitis. Quocircà commentũ est valdè absurdũ, quod ab illo Rabbino mutuatur Tostatus, Ioashũ occultatũ fuisse in Sanctuario: nisi forsan de Rabbino commentus hoc sit Tostatus: nã apud Lyranũ aliter pronuntiat Rabbi Salomo, nimirũ quòd fuerint custoditi in Solario templi Dominici, quò nullus audebat accedere præter Levitas & Sacerdotes, quorum custodiæ atque curę concredita erant templi vasa ibi deposita: à quâ sententiâ non abhorret quidem ipse Tostatus. Puto tamen potiùs occultatos fuisse in aliquo loco templi subterraneo, quales erant in Dei templo ad usus diuersos & multiplices, varij comparati & dispositi: in quibus quidem latebris qui occultabantur, omnem fugiebant inquirentium diligentiam: neque erant illorum aditus, non recessus aut diuerticula, nisi admodum paucissimis, noti. Ideò cum sub Tito conflagraret templum, multi in illis cryptis & meatibus subterraneis, Romanorum furorem & flammarũ incendijque vim effugiebant. Sed ubicunque tandem occultabantur puellus & nutrix ipsius, prorsus nihil illud facit, ad certas & constitutas fœminarum in templis habitationes. Neque multo fœlicior argumentatio ab Annâ illa Phanuelis derivata, quæ nunquam à templo recedebat, Luc. II. XXXVII. οὐκ ἀφίστατο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ: νηστείαις καὶ δεήσεσι λατρεύουσα νύκτα καὶ ἡμέραν. Ergo, inquiet, in templo habitabat. Ubi autem, nisi ἐν μοναῖς consecratarum? Quidni autem in atrijs? aut ad columnam, quasi quædam στυλίτης erat enim ἀσκήτεια, ut non sit necesse in illis μοναῖς? Sed comparativè dicitur, non recessisse: non autem simpliciter & ἁπλῶς. Respectu reliquarum non recedebat, quæ rebus implicitæ secularibus, non intererant sacris, aut interesse poterant, ut illa intererat quotidiè. Atque ita jubemur, *jugiter orare*: Ita apud Davidem pari modo dicitur, *Vt habitem in domo Dei mei, & visitem illam cunctis diebus vitæ meæ.* Neque aliud quicquam denotabat, qui excubias ad ostium memorat Tabernaculi. Virgines autem illas in 2 Macchab. 2. quis docuit Cardinalem reclusas extitisse? quis Ambrosium ad illas

illas reſpexiſſe? Is in primo de Virginibus ita ſcribit, *Etiam in templo Hieroſolymitano fuiſſe legimus virgines deputatas.* Certum eſt hinc non poſſe colligi, conſecratas, & virginitatem profeſſas, in templo illo olim habitaſſe. Aliud eſt enim deputari, & quibuſdam miniſterijs adhiberi: aliud profeſſas dare nomina, & cenſeri inter moniales. Nec à quoquam hoc collectum eſt ex Ambroſio, qui poſt Ambroſium illum locum tractavere. Ait quidem Lyranus in illum locum Macchabęorum, aliquos expoſuiſſe dicentes, *Quòd aliquæ virginis nobiles propè templum cuſtodiebantur, incluſæ uſque quo nuptui traderentur.* Hoc non ut certiſſimum, nec ut communiter receptum docet, ſed traditum à quibuſdam, quos non nominat. Simul duo proponit, quorum utrumque pugnat contra Baronij ſententiam. Ait virgines nobiles ibidem cuſtodiri ſolitas, & non plebeias. At beata Maria virgo, plebeia erat. Secundò affirmat cuſtoditas, & nuptui tandem traditas. Non erant ideò cuſtoditæ, ut recluſæ voverent virginitatem. Hanc tamen ne ſic mitigatam & modificatam ſententiam admittit poſtillator: ſed aliam producit probabiliorem. Concluſas diu, quæ parentum ędibus non exibant propter virginalem verecundiam, & pudicitiæ cuſtodiam. Cui opinioni accedit Hugo Cardinalis: & profert ad eandem confirmandam locũ è Siracidæ XV.VI. *Super filiam luxurioſam confirma cuſtodiam.* Erant enim olim parentes in hac re quàm ſolliciti, & virgines ipſæ ad miraculum uſque modeſtiæ & pudoris ſtudioſæ. Itaque apud authorem hiſtoriæ Maccabaicæ αἱ παρθένοι κατάκλειστοι, ſunt παρθένοι κατακεκλεισμέναι, *domi concluſæ,* in parentum ædibus: aut, ut cum Hieronymo loquar, *Incluſæ virgines*; non voto obnoxiæ vel obſtrictæ, ut illi falſo imaginantur. Sed de voto θεοτόκου virginitatis in ſequenti ſectione; quam ſententiam vel ipſe textus contra omnium machinas propugnabit: Ita enim legitur in hiſtoriâ Macchabaicâ. Αἱ δὲ κατακλειστοὶ τῶν παρθένων, αἱ μὲν συνέτρεχον ἐπὶ τοὺς πυλῶνας, αἱ δὲ ἐπὶ τὰ τείχη, τινὲς δὲ διὰ τῶν θυρίδων διέκυπτον, cum Heliodorus ab Antiocho legatus, ad diripiendas templi Theſauros per urbem veheretur. Ecquis hęc ad virginum cellas in templo diſpoſitas referret? Frequens erat hic mos, & olim uſurpabatur ubique gentiũ; unde præceptũ Phocyllidis non abludens ab illo Syracidæ. Παρθενικὴν δὲ φύλασσε πολυκλείστοις θαλάμοισι. Μηδέ μιν ἄχρι γάμων πρὸ δόμων ὀφθῆναι ἐάσῃς. Tales autem εἰρκταῖς incluſæ, μονανδροι vocabantur.

Sect. V.

Votum virginitatis B. Mariæ: quando conceptũ non conſtat. Baronij pronunciatum flagitioſum de Hæreticis, quos vocat. Illi virginitatem credunt. Baronius ſe refellit ipſum. A D. Thomâ non recedunt Novatores. Non voverat ante ſponſalia. In Deum & Ioſephum peccaſſet. Melius non pacta cuſtodiſſet.

DE ſanctiſſimâ beatiſſimaque Dei genetrice, virgine illibatâ Mariâ, duo iſta poſſunt, niſi vehementèr fallor, ſine fidei diſpendio aut veritatis ullo, nedum, quod rentur, naufragio, in quæſtionem vocari. Prius

Prius eſt, an voverit virginitatẽ conceptis verbis, ante contracta ſponſalia cum Ioſepho. Secundum eſt, an hoc votum ſic conceptũ & nuncupatum beatus Lucas intellexerit eo loco ubi virgo ſanctiſſima Gabrielem Archangelum ſic affatur. *Quomodo erit mihi iſtud,* ἐπειδὴ τὸν ἄνδρα οὐ γινώσκω, *quandoquidem virum non cognoſco.* De utroque ita ſunt ſolliciti οἱ ἐκ τῆς ἐναντίας, tantâ contendunt atrocitate, acſi de ſummâ rei Chriſtianæ ageretur, aut Annibal, ut habet vetus verbum, ad portas eſſet. Ita enim volunt ſi Deo placet: Per voti iſtius à virgine facti ante ſua cum Ioſepho ſponſalia, abnegationem, Hęreticorum acies, in ipſam religionis arcem cuniculos agunt. Cardinalis Baronius cui intima vetuſtatis penetralia tam ſunt cognita, quàm eſt mihi domus mea, ſect. LVII, in apparatu, *Neminem novit diſſentientem,* vel ab illâ ſententiâ de voto virginitatis abhorrentem *præter ſtolidiſſimorum Hæreticorum factionem, & ſatellitium.* Imò neminem diſſentientem quidem. *Illi enim præclaram ſathanæ navant operam, ad impugnanda vota virginitatis.* Attu, *ne ſævi magne Sacerdos.* Hæretici, quos tu appellas ſcilicet (nam de verè Hæreticis tecum juxta ſentimus) veritati & Deo navant operam. Sathanæ, tu ſimileſque tui: qui Crucem figitis, & βρόχον apparatis, hominibus εὐήθεσι in fraudem præcipitatis. Sanctiſſimam Dei genetricem Mariam, non minùs veriſſimè quàm aptiſſimè à Græcis appellatam ἀειπαρθένον ita ſanctè credimus & profitemur, illibatum virginitatis ſuæ florem religioſiſſimè omnium, quæ unquam fuerunt, cuſtodiſſe. Ideoque Helvidij, ſeu cujuſcunque alius mancipij Belzebubi, animitùs execramur & abominamur impietatem, qui aliter aliquando docuerunt: & ſanctiſſimæ virginis dignitati, Chriſtique incarnati honori & gloriæ detraxerunt. Quam igitur Baſilius ille Seleucienſis eleganter appellavit ἀεὶ παῖδα, profitemur ex animo, Hęretici tui, Baroni, virginem fuiſſe ante partum, virginem manſiſſe poſt partum, addimus etiam ex ſententiâ vetuſtatis, In partu virginem: ut *ſemper virgo,* verè pronuncietur.

Orat. 42. ἔδει γὰρ τὴν γένεσιν τιμηθῆναι, καὶ τὴν παρθενίαν προτιμηθῆναι, *Generationem honore affici, &*
Orat. 34. *virginitatem honore præferri oportebat,* ait Nazianzenus: ut ita verè interrogari poſſit, quod habet idem alio loco τὶς γὰρ ἐν τοῖς σοῖς ἔγνως θεοτόκον παρθένον. *An è tuis,* hoc eſt mortalium genere, *aliam mihi nominaveris Deiparam virginem?* Ecquis autem è vobis Catholiciſſimis, Baroni, ἀειπαρθένῳ Mariæ plus unquam attribuit, plus requiret? Sed votum non admittimus virginitatis? Quid refert, dum tueamur, & quidem mordicus, virginitatem? Tuemur autem illam conſtantiſſimè. Votum verò narras. Cujus? quorum? anne parentum? Non illi votum nuncupaverant virginitatis: certè non affirmantur nuncupaſſe: quemadmodum de Annâ Samuelis legitur. Quæ filium Deo vovit, ſed non aſtrinxit voto virginitatis. Et ut fidei acquieſcamus τῶν ἀποκρύφων, eſto, voverint illam Deo parentes ſui, virginem: voverunt ne ſtatim virginitatem? Temporale votum illud, hoc perpetuum: illud non impediebat matrimonium: hoc ad virginitatem obligabat illibatam ſemper cuſtodiendam. Tute id affirmas, vir erudite, ne de lacubus hauriamus Hereticorum. *Qui enim,* ais ſect. LIV, *Deo erant homines devoti, nubebant illi ſtatuto tempore: ut Samueli, & ipſi in templo oblato novimus contigiſſe,* Ita te ex ore tuo judicabimus: & ſacrarum literarum teſtimonio, non ſufficere ad votum virginitatis, votum dedicationis miniſterio

nisterio divino, vel ipsam ex voto dedicationem. Nec opinor, afferri illa poterit responsio, duriorem fuisse fœminarum olim conditionem, quàm virorum fuit, & districtiorem. Sed propiùs accedamus ad calumnias. Votum virginis personale, (nam de parentum proposita non laboratur) & quidem ante Angeli salutationem, vos num admittitis universi? videtur verò ita, *Cum enim illa,* inquis, *de futurâ prole concipiendâ accepto nuntio, excipiat, de sui corporis integritate dicens, Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? ne præter sententiam illam fuisse responsionem, & elusionem potiùs quàm justam exceptionem, quod omnino absit, dicere cogamur, eam de virginitate servandâ votum emisisse fateri necesse est.* Imò certum est ita. Neminem enim nosti dissentientem, *præter stolidissimorum Hæreticorum factionem.* Cum ista tibi calamo in chartas exciderent, vir erudite, non eras, opinor, jejuno stomacho: torpebat illa vivida vegetaque Baronij πολυμαθεστάτη memoria. Aut fortassis revera Neminem noveras. Posteà tamen subitò ἀπὸ μηχανῆς in rem præsentem occurrit dissentiens D. Thomas. Atqui vir, Baroni, D. Thomas? Scholarum Dictator: Papismi ἀπάνθισμα: secretioris Theologiæ flos delibatus. Propter hunc virum tantum, ne factum undè fortassis nesciatis, Cardinalis, qui nuper in Hæreticos Tragico cothurno intumuerat, velut alter derepente factus, sedatè & tranquillè sic concludit, sect. LX. *Fuit tamen de Mariæ voto aliorum sententia:* Virginem nimirum beatissimam, postquam fuerat desponsata, votum Virginitatis, quod animo diù conceperat, sponso consentiente expressisse. Ita nimirum D. Thomas III. p. qu. XXVIII. artic. IV. in conclusione: à qua quidem opinione neminem credo Hæreticæ factionis dissentire. Ita omnia pacata inter partes, ut videtur: & dextræ conjunctæ fœderatorum. Verba D. Thomæ ista sunt: *Ante desponsationem, mater Dei non simpliciter vovit Virginitatem.* Et adhuc explicatiùs in Responsione: *Quia tempore legis oportebat generationi dare operam tam mulieres quàm viros, mater Dei non creditur, antequam desponsaretur Iosepho, absolutè vovisse virginitatem, sed licet eam habuerit in desiderio, super hoc tamen voluntatem suam divino commisit arbitrio.* Quocircà Baroni, bona, quæso te, verba, & cum istâ factione hæreticorum hominum mitiùs age vel propter D. tuum Thomam quem in hâc parte rectè præcedentem non sunt illi deserturi. Absurdum foret autem voti ream & cum firmo proposito, etiam σεσημασμένως, matrimonij nunquam contrahendi constitutam, sponsalia peragere velle cum viro. Sunt enim sponsalia, nec ignorat Cardinalis ita esse, μνήμη καὶ ἐπαγγελία τῶν μελλόντων γάμων, quemadmodum respondent jureconsulti: futurarum nuptiarum promissio, ut affirmat Thomas. Virginem autem sanctissimam id egisse, in illud voluisse consentire, ut in fraudem induceret virum justum ac innocentem, qui spe liberorum procreandorum, præcipuè ἄπαις, si, ut volunt, fuerat, cum juvenculâ conjugium erat initurus, cum illa votum priùs nuncupasset, quo obstricta non posset dare liberis operam: ut illa, inquam, hoc se flagitio contaminaret, cum de ejus voluntate non foret certe, neq; esse poterat, nisi velint, ad divinam confugere revelationem: hæc ut ego inquam credam, adduci nequeo. Magis ego, & mecum Novatores, honorificè sentimus de beatâ Virgine, eoq; magis quod Baronius ipse statuerit, Iosephum cum ad illum usq; diem cælebs

Sect. 56.

Kk vixisset

vixiſſet & ſine prole, juvenculæ Mariæ conjugium ambire, ut ex illa fieret liberorum pater, videretur. Quia, ait D. tuus Thomas, *Tempore Legis oportebat generationi inſiſtere, tam mulieres quam viros.* Qui, videtur, Non nemini è Scholæ primecerijs, etiam concedere, vetitam ſub Lege fuiſſe virginitatem. Id quod etiam ſenſiſſe videtur Auguſtinus Libro de bono conjugali, cap. IX. ubi poſtquam dixit, ait Gabriel Vaſques, jam melius eſſe non Nubere, & matrem familias eſſe, eo quod non deſit prolis numeroſitas, ſubjungit. *Ex quo colligitur primis temporibus generis humani, maximè propter Dei populum propagandum, per quem & prophetaretur & naſceretur Princeps & Servator omnium populorum, uti debuiſſe Sanctos iſtos, non propter ſe expetendo, ſed propter aliud neceſſario bono nuptiarum.* Hactenus apud Vaſquem Auguſtinus. Adde; quod ſi propoſitum habuiſſet firmum, aut votum Maria Virginitatis, ſoluta multo melius, & non pacta, vel condicta viro, liberiuſque propoſiti ſui & voti compos fieri poterat: neque licet apud Sacerdotes cuſtodita foret, toties tot occurreret peccandi illecebris aut occaſionibus, quam deſponſata, & ex pacto in manus tradita. Taceo quòd illa fabula de Mariâ Ioſepho, non ut viro traditâ; ſed ut tutori concreditâ; ex illâ mendaciorum officinâ profluxerit, quam Hæretici olim homines, appoſito titulo Protevangelio aſſeruere. Quâ fabulâ non eſt alia in totâ antiquitate, ſenſui, rationi, Scripturæ, pietati, magis diſſona: quam ſaniores ſcholaſticis, nedum Hæretici, exploſerunt. Quocircà, cum de Fide non cenſeatur, ne quidem apud illos ſcholæ magiſtros, Virginitatis, votis, Virgini Mariæ addictiores, votum illud aſſerere Virginitatis; ab illo ad ſecundum priùs propoſitum tranſeamus, loci apud ſanctum Lucam expoſitionem, *Quoniam virum non cognoſco.*

SECT. VI.

De ſenſu illorum Lucæ verborum, Quomodo fiet iſtud, receſſum à Nyſſeno & Auguſtino. Modeſtia, Conſtantia, Fides, in Baronio deſiderantur. Voti tempus poſt Annuntiationem multi à Scholaſticis ponunt. Origenes, Athanaſius, Titus Boſtrenſis, Chryſoſtomus, Procopius, Theophylactus, Heſychius, Chryſippus, Andreas, Beda, Lyra. Thomas, à Cardinali diſſentiunt. Bedæ locum falſificant. Ioſephus quomodo cuſtos Mariæ.

LOci illius ſenſus nòn poteſt ille eſſe quem obtrudunt, de neceſſitate voti nuncupati. Capiunt illum eo ſenſu, non equidem ab uno, è Patribus antiquis nonnulli. Sed cur ſolis prohibitum eſt Novatoribus, ut vocant, quod cæteris ſemper cum libuerit licet, à patrum nonnnullorum opinionibus, non torrente Doctorum, recedere? Reſpondeat D. veſter Thomas, vir illuſtris, *Non creditur voviſſe virginitatem.* Audaciùs fortaſſis: legerat enim ille proculdubio Auguſtinum: forſitan & Nyſſenum legerat, & tamen non credit, id quod

quod illi affirmant, voviſſe Mariam virginitatem. Da veniam, Baroni, cum D. Thomâ itidem rotundè reſpondere, Non credimus voviſſe virginitatem, qui fuiſſe ipſam virginem, conſtantiſſimè credimus & profitemur. Secundò reſpondemus, loqui poſſe illos Patres, de cordis deſiderio ante ſponſalia. *Non cognoſco:* id eſt, vellem & optarem non cognoſcere. Nam deſiderium illud ineſſe illi poterat, præcipuè inclinante illius animum divinâ diſpenſatione, quâ illud ab æterno decretum erat in illâ peragendum, quod ipſa eò uſque ignorabat. Deſiderium hoc ipſum (ſed illud nihil ad Lucæ locum) conſentiente viro, adimpleſſe eam opere conteſtamur, & firmo propoſito, adde, voto, ſi velint, conſummaſſe, poſtquam illud ab Angelo acceperat Evangelium. Inter Scholaſticos de tempore controverſia eſt voti per Virginem nuncupati, qui de voto emiſſo non digladiantur. Eadem nobis lis agitur cum adverſarijs. Liceat nobis, Baroni, Hæreticorum factioni, quod Thomæ, Capreolo, *Apud Vaſq.* Cajetano, Durando, Alberto, Soto, Lyrano licuit, voti nuncupationem, vel propoſiti obfirmati enunciationem, ad tempus poſt Salutationem referre, & ulterius de virginitate non contendimus: Neque ullam ulterius Hæreticæ pravitatis calumniam ſuſtinebimus, propter diſſentientes, non vetetes Patres, aut Eccleſiæ praxin illius antiquiſſimæ, ſed Recentiores tantùm pleroſque Sholaſticos, ut ingenuè Vaſqueſius agnoſcebat. Sed tum, quid hoc ad rhombum? Lucæ illius loci expoſitionem? in quo non eſt audiendus B. Auguſtinus, liceat mihi bonâ cum veniâ dicere, qui nullam aliam cauſam excogitari potuiſſe putavit, cur ab illâ ad Angelum diceretur, *Quoniam virum non cognoſco,* præter hanc, quod Virginem ſe Deo deſtinaverat. Aliam potuit Origenes, aut non ſcriberet, *Qui licentiâ maritali licet eam non contingeret, futuræ tamen, ut putabatur, uxoris omnia noverat.* Putabatur futura Ioſepho uxoris loco, non quaſi cuſtos illam acciperet à Sacerdotibus ſibi traditam. Non illam contingebat ut maritus. Certè quidem non contingebat. At habuit licentiam tamen maritalem illam contingendi, non obſtante ut videtur, illo voto quod nullum erat, nec conceptum: Ioſephus enim qui futuræ ſuæ conjugis omnia norat aut noviſſe poterat vel etiam debuerat, votum illud Virginitatis ignorabat. Habuit licentiam maritalem, opinante Origene: ergo nullum erat votum Origenis judicio. Nam aut voto nuncupato Ioſephus conſenſum ſuum non adhibuit, aut adhibuit ſaltem. Ioſepho conſenſum ſuum tribuente, non erat adhuc licentia maritalis. Aut ipſo ignorante nuncupato voto, votum illud planè nullum erat. Ejuſmodi autem votum ut voveret nunquam in animum induxiſſet beata Virgo. Aliam potuit invenire cauſam Athanaſius, aut quiſquis illam ſcripſit Orationem in Deiparam Virginem. Dixit illa, *Pag. 815.* Quomodo fiet iſtud: ὡς περὶ τὴν φύσιν ἀποβλέπουσα, dixit. Cur autem ſic, *Tom. 1. edit.* declarat ſtatim. Dixiſti tu mihi Angele, inquit, quòd concipiam. *Commelini.* ὡς κατὰ χρόνον ἐνεστῶτα: de tempore loquutus es præſenti. *Ecce concipies in utero.* Quaſi juxta præſens tempus intelligi deberent. Dum tecum colloquor concipiam. At iſtud, quomodo fieri poſſit, non video, quandoquidem virum meum non cognoſco. Hęc ille, veluti de factione Hæreticorum anteſignanus: nec de voto vel emiſſo, vel concepto verbum mitit.

Aliam caussam agnovit Titus Bostrensis. *Quomodo fiet istud?* nempè ut Virgo generaret filium. Intellexit ergo beata Virgo, illam mentem fuisse illius Angeli, ut illo modo generaret filium (*Ecce Tu concipies.* Tu, statu quo nunc posita, virginali) quo, neque antè aliqua generaverat ab ortu rerum primo, nec in posterum alia erat filium generatura. Atque hanc ob caussam putat beatum Gabrielem quæstionem illam *Quomodo erit istud*, in partem meliorem accepisse, cum tam severè in Zachariâ similem omnino vindicaverit. Modum autem in sequentibus appositissimè demonstrat. Quomodo illud, παράδοξον tam inusitatum fieri & admitti & adimpleri posset: *Virtus Altissimi adumbrabit &c.* In hanc sententiam inclinant Epiphanius, Hesychius, & Chrysippus presbyteri Hierosolymitani, quos è regiâ Gallorum bibliotheca Ioannes Picus in Latinum transtulit Sermonem, quosque ipse Græcos aliquando legi, è præstantissimi Savilij, τοῦ μακαρίτου, bibliothecâ. *Quo tu pacto ausus es* (προσωποποιεῖται Virgo beatissima apud Hesychium) *temerè ad Virginem accedere non desponsatam* (sed legendum opinor erat *Iam desponsatam*, ita enim prodidit divina Scriptura desponsatam jam tum Iosepho fuisse) *ac incredibilia verba prædicare? Ais enim me parituram filium. Sine semine virili concepturum dixisti, sine nuptijs intervenientibus.* Hæc non est illa ratio quam solam agnovere & solitariam Nyssenus & Augustinus apud Cardinalem. Quanquam illa, ut probabamus, Nyssenum neutiquam resipiunt. Andreas præterea Hierosolymitanus non facit in hac causâ cum Baronio. *Virum non cognosco. Quasi dicere vellet*, inquit ille, *Num ego sola inter mulieres novum modum naturæ introducam? Mène solam possibile est fœtam in utero gestare posse cum nullo congressam viro?* & iterum in sequentibus. *Nuptias ego nullas experta sum* (non loquitur in futuro expertura sum, ut nec modo congressuram) *desponsata enim at non nupta sum. Nondum fui cum viro, sponsum ego solum, ac unicum Iosephum nondum cognosco*, ait, *Nondum cognosco*. De præsenti loquitur: quasi posset in posterum cognoscere, nullius sibi voti conscia, nullius propositi de servandâ æternùm virginitate sunt isti è Græcis recentioribus, sed Baronio τὰ παιδικὰ & in delitijs: quos solos sequebatur non ita pridem, in multis ad beatam Virginem spectantibus. Hi Nyssenum non sequuntur, & quod nequibat Augustinus, alias illius dicti adinvenerunt caussas, *Quoniam virum non cognosco*; nec est apud istos apex ullus quo virginitatis propositum illud ex Antecedenti stabilitur. Nam de consequenti proposito & complemento neutiquam Christiani dubitamus. Sed nec apud Chrysost. Hom. v. in Matth. vel Procopium in Esaiæ I. pag. c. XVII. Non apud Theophylactum. Οὐχ ὡς ἀπιστοῦσα εἶπεν ἡ παρθένος τὸ, πῶς, ἀλλ' ὡς σοφὴ καὶ συνετὸς ἐπιζητοῦσα μαθεῖν τὸν τρόπον τοῦ πράγματος. Οὐδὲ γὰρ γέγονέ τι τοιοῦτον πρότερον, οὐδὲ μετὰ ταῦτα γενήσεται. *Non dixit Quomodo, tanquam incredula foret Virgo. Verùm ut prudens & intellectu prædita, rei modum & conditionem ediscere volebat, neque enim quid ejusmodi prius unquam contigerat, nec deinceps futurum erat huic simile.* Nicolaus etiam Lyra, utcunque fateatur hoc in loco Doctores Catholicos, puta qui in scholis dominabantur, votũ introducere Virginitatis, tamen in suis Additionibus non veretur dicere: *Verè licet Doctores hoc asserant, verba tamen beatæ Virginis non videntur hoc asserere: neq; ex ijsdem verbis hoc videtur sequi.* Non videtur se qui: hoc longè distat

diſtat ab illo, Nihil huic aliud conſequi poteſt. Non videbatur ſequi noſtrati Bedæ, cujus iſta ſunt inter alia, quæ reticuere honeſti viri, virginitatis votæ advocati. *Legerat Maria parituram virginem:* (apud Eſaiam ſcilicet) *non dubitabat* (de eventu ſcilicet) *Sciebat enim quia impleri oportebat, quod ab Angelo nunciabatur. Sed quia, Quomodo illud fieret non legerat, nec ab Angelo audierat quomodo & quo ordine impleri deberet, requirit: quia hoc myſteriũ, a ſæculis abſconditũ, à Prophetis non prædictũ, ab Angelo eſt reſeratum.* Præter enumeratas iſtorum tot ſententias, authoritate Auguſtini non deterritorum, poteramus & alias inſuper rationes è Scriptoribus adjicere vetuſtioribus, quare dictum ſit a beatâ virgine, *quoniam virum non cognoſco,* quomodo fiet iſtud: ut jam non, Soli Novatores: aut, *ſtultiſſimorum factio hæreticorum,* à ſententiâ receſſerint Auguſtini, & Nyſſeni, ſi Nyſſeni, ſed & ex antiquis Scriptoribus, ante ortos Novatorum tritavos nonnemo. Illa vero actio qua beata virgo in manus Ioſepho tradita & tranſmiſſa dicitur, οὐχ ἕνεκα τοῦ ζευχθῆναι αὐτῷ, nimirum in propoſito & voluntate Dei, ita divinitus mirabiliter præter ipſorum expectationem & propoſitum ordinabatur, Ὅπως διαφυλαχθείη, ita loquitur ipſemet Epiphanius, εἰς μαρτύριον τῶν ἐσομένων, ὅτι οὐ νοθεία ἡ τῆς ἐνσάρκου παρουσίας οἰκονομία, ἢ ἐπιδήμησιν, ἀλλὰ μεμαρτυρημένη ἐν ἀληθείᾳ, ἐκτὸς μὲν σπέρματος ἀνδρὸς ὅτι ἐν πνεύματι ἁγίῳ οἰκονομηθεῖσα ἐν ἀληθείᾳ. *Vt cuſtodiretur in teſtimonium futurorum, quòd non acceſſerit ſpuria diſpenſatio adventus in carne, ſed teſtificata in veritate, quòd ſine ſemine virili in Spiritu ſancto diſpenſata fuerit.* Atque hoc ideò, ne, ut loquitur Chryſoſtomus, Iudæi illi infideles, qui per contumeliam dixerant, *Nonne eſt hic fabri filius, dicerent,* Nonne eſt hic meretricis filius. Quam cauſam, utroque prior, Ephiphanio, viz. & Chryſoſtomo, Baſilius attulerat homilia εἰς Χριστοῦ γέννησιν pag. CC. XXXII. Ἵνα καὶ μάρτυς οἰκεῖος ᾖ τῆς καθαρότητος Μαρίας ὁ Ἰωσήφ, καὶ μὴ ἔκδοτος ᾖ τοῖς συκοφάνταις, ὡς τὴν παρθενίαν βεβηλώσασα μνηστῆρα εἶχε τοῦ βίου φύλακα. *Vt domeſticus eſſet teſtis puritatis virgineæ Ioſephus, atque ut ne Sycophantis exponeretur, quaſi quæ violaverat virginitatem traducenda, ideò vitæ cuſtodem ſuæ ſponſum ſuum habuit.* Atque hæc de voto virginitatis Mariæ. In quâ quæſtione examinandâ, cum fidem doctiſſimi Cardinalis tum etiam conſtantiam, & modeſtiam cogor deſiderare. Modeſtiæ enim limites tranſgreſſus videtur ſect. LVII. ubi in Hæreticos, quos vocat, plauſtra quædam evomit convitiorum. *Factioſos, Hæreticos, Stolidiſſimos,* emblemata quædam ſtyli Baroniani legimus. *Diabolo operam navare,* vir iratus, convitiatur, quum continentiæ & Sanctitati necnon virginitati illi veterum, οἱ κατασπαλώμενοι multo magis deferant & non ψιλωνύμῳ, quam quibus Patrum rubro galeritarum, qui vitis ſuis omni fœditate conſpurcatis, Trimalcionem illum ſuperant Petronianum. Conſtantia videtur heſiſſe ad metas, cum qui nullum planè noverat diſſentientem, Præter &c. ſect. tamen LX, aliorum ſententiam diverſam agnoſcit, & illorum authorem D. Thomam. Fidei minus habuiſſe rationem eſt putandus, cum in Sancto Auguſtino ſic triumphet apud Latinos, & Nyſſeno apud Græcos, tanquam hoſce ſequerentur cæteri omnes, cum tamen tot à nobis recitentur diverſarum authores fautoreſque opinionum. Sed ita eſt, in hac quæſtione ſine ullo præjudicio vel fidei diſpendio, cur nobis non æque liceat ab Auguſtino recedere, atque licuit Baronio ab origine, Nyſſeno, Chryſoſtomo, Beda atque alijs

ſect.

fect.LXIX, diſſentire, de Summo Sacerdotio Zachariæ. Nam ut rectè ibi ſcriptum à Cardinali, *Pro veritate elucidandâ obniti contra quoſvis, cum oporteat, neceſſitate quâdam invenimur aſtricti.* Scimus autem, & in hac re, te ſequimur, *ô Graiæ gentis decus. Amicus Plato, Socrates amicus, magis autem amica veritas.*

Sect. VII.

Ioſephus, an viduus duxerit B. virginem. Hieronymus ſolus cæteris contrarius. Eum ſequitur Cardinalis. Traditiones oppoſitæ. Non duxit eam ſenex decrepitus. Ridicula argumentatio è parietum picturis. Maria cur tradita Ioſepho. Civitas ſita in montanis, quæ. Diſſertatio pro Caſaubono de voto virginitatis, & virginibus votivis apud Judæos.

IOſephum, Deiparæ virginis ſponſum, vetuſtiſſimi Scriptores eruditiſſimique, viduum acceſſiſſe docent ad illius conjugium, mortuâ, quam priorem duxerat, & undè liberos genuerat, uxore. Habemus, non ut de votâ virginitate, ſolum & ſolitarium teſtem Auguſtinum, aut tenebrionem illum Gregorij Nyſſeni nomen falſantem, ſed nubem teſtium apud Cardinalem, ſect.LXI, in Apparatu, & Chriſtophorum à Caſtro in Hiſtoriâ. Citat iſte graviſſimum & antiquiſſimum authorem, ita ſcilicet videtur Bulingero, Hippolytum Epiſcopum Portuenſem, apud Nicephorum libro 2. cap. 3. Origenem in XIII. Mathæi. Hilarium Can. I. in Mathæum. Ambroſium in I. ad Galatas. G. Nyſſenum, orat. 2. de Reſurrectione. Chryſoſtomum orat. de Annunciatione. Epiphanium, ſæpius, multis locis. Hæres 2. 29. 51. 78, & in Ancorato. Citat Auguſtinum, Theophylactum, Nicephorum, Euthymium, Oecumenium, & ante omnes Euſebium. Quos tamen omnes tot, tales, facilè tranſmittit, ne dicam, contemnit Cardinalis præ Hieronymo, & quibuſdam inferioris notæ Scriptoribus, qui virginem potiùs contendunt extitiſſe Ioſephum, ante ſua ſponſalia cum Mariâ. Eſt tamen Hieronymus, ut ubique vehemens, ita in Eriſtico illo genere parùm nonnunquam attendendus. *Tu dicis* (impurum Helvidium alloquitur) *Mariam virginem non permanſiſſe: Ego mihi plus vendico, etiam ipſum Ioſeph virginem fuiſſe per Mariam: ut ex virginali conjugio virgo filius naſceretur. Si enim in virum ſanctum fornicatio non cadit, & aliam eum uxorem habuiſſe non ſcribitur, Mariæ autem quam putatus eſt habuiſſe, cuſtos potiùs fuit, quàm maritus, relinquitur virginem eum manſiſſe cum Mariâ qui pater Domini meruit appellari.* Contra tamen Epiphanius, Ἔσχε μὲν οὗτος Ἰωσὴφ τὴν μὲν πρώτην γυναῖκα ἐκ φυλῆς Ἰούδα. καὶ κυΐσκει αὐτῷ παῖδας αὕτη, ἀριθμῷ μὲν ἕξ, τέσσαρας ἄρρενας, θηλείας δὲ δύο: *Habuit quidem Ioſephus iſte, & ſuam uxorem priorem de tribu Iudâ, nimirum iuxtà Legem contribulem: peperit autem illi, ea liberos ſex numero, maſculos quatuor, femellas autem binas.* Eundem porro natum vult XL annos, cum Iacobus ipſius liberorum natu maximus in lucem

cem ederetur: & cum virginem Deiparam uxorem duceret, περί που ὀγδοήκοντα ἐτῶν, ἢ πρόσω, octoginta, vel etiam plurium annorum putat extitisse. Sed quicquid sit de viduitate Iosephi, quæ an rejicienda sit sententia nondum disputamus, illa de decrepitâ Iosephi senectute, est, ut ne quid gravius pronuntiem, improbabilis. Nam data est Maria in matrimonium Iosepho, per divinam dispensationem sapientissimam, ne malevoli, & malitiosi Iudęi, qui Christum erant adeò exosuri, dicerent, Meretricis fuisse Filium. Quòd si senem tam decrepitum & effætum duxisset, qui liberorum generationi non poterat videri suffecturus, nequaquam hæc suspicio præcisa fuisset, aut convitiandi ansa ijs ablata, sed è contra contumelijs & blasphemijs, causa vel cum primis fuisse præbita. Secundò, non parum hinc decederet de laudibus continentiæ Iosephianæ, atque efficaciâ divinæ gratiæ, quæ si flammas reprimeret concupiscentiæ, in robusto viro, & ætatis jam confirmatæ, ut cum conjuge juvenculâ, & proculdubio venustâ, virgo nihilominus permaneret, multum omnino effecisset, cum ab ipsâ naturâ ille ardor ætatis, in sene penè jam Acheruntio & mero silicernio soleat defervere, & evanescire. Tertiò, ille recessus in Ægyptum & peregrinatio tam longinqua, tot obsessa viarum difficultatibus, à viro tam grandęvo, neque suscipi poterat satis commodè, neque debebat imperari. Ipse enim quem volebant datum virgini tutorem & curatorem, tutelâ potiùs indigeret & curatione. Addendum fortasse, non videri cum historiâ Evangelij satis conjunctum, ut tam grandævus duceret beatam virginem. Nam supervixit ad annum Iesu Christi duodecimum, nec senex penè tum centenarius, quotannis ter, Hierosolymas videtur potuisse comeare. Quòd si supervixit, ut nonnulli volunt, ad annum Servatoris XXX, & quod adhuc excurrit, ad prodigiosam ętatem, per illa tempora, descendemus. Et certe non abludit à veritate in vivis tum Iosephum substitisse. Aiunt enim, tanquam viventem designare vellent, *Nonne hic est filius Iosephi?* & adhuc clarius, Ioh. 6. 42. *Nonne hic est filius Iosephi, cujus novimus patrem & matrem?* quæ non possunt in defunctum, nisi perversè competere, & jam cassum lumine, ut opinor. Quocirca Torniellus, ille æmulus industriæ Baronianæ, in concinnandâ historiâ suâ sacrâ, secutus Toletum Cardinalem, virum exactè eruditum, prudenter descendit in alia omnia de ætate Iosephi. Dant verò nonnulli satis amplam & opportunam ridendi occasionem, dum decrepitam hujus viri ætatem probaturi, parietum picturas & fenestrarum in Ecclesijs producunt & in Monasterijs. Quod genus argumenti si quid roboris haberet, probari quoque posset ad eundem modum, Diabolum illum tentatorem, Monachi cucullati indutum vestitum, & assumpto habitu eremitæ, Christum accessisse, cum ad illum modum soleat, in parietibus deformari. Imò verò sequetur ab hoc argumento, juvenem extitisse cum duceret Mariam, quia passim in Germaniâ, quod testatur Gerson, formâ & figurâ juvenilibus depingeretur. Data est autem, & in manus tradita Iosepho, ut fieret conjux, non ut custos & ἐπίτροπος huic assideret: loquor de humanâ

manâ intentione, non Dei speciali dispensatione, & in rebus humanis οἰκονομίᾳ. Data autem, vel per parentes tum adhuc in vivis existentes: aut per tutores & ἐπιτρόπους, quos penes jus in illam & imperium fuit. Longè enim erat probabilius, quàm ut per Sacerdotes desponsaretur: Quæ & ipsa ex eodem fonte fluxit opinio, undè cęteræ portentosæ, ineptæ, ridiculæ, impię, propagabantur, Leucij vel Seleucij pseudevangelio. Tradita autem, non seni vieto & emarcido, sed vegeto homini & robusto. Et data secundùm Hebræorum consuetudinem, ut sponsalibus factis in domum conjugis desponsati deduceretur: qui non Bethleemi quod somniant nonnulli, sed Nazaretæ in Galilæâ habitabat. In illis ædibus, illud Evangelion, cœleste ab Angelo nuncicium accepit. Indè exurgens post conceptionem, ad visitandam cognatam suam Elisabetham, In Iudææ montana properabat. De cujus itineris termino, ad quem, imperitè nimis loquitur Cardinalis, *Quòd nulla poßit oriri ambiguitas, quamnam civitatem in montanis sitam, ἐν τῇ ὀρεινῇ, beatus Lucas intelligebat.* Orta est enim ambiguitas, & discessum in contrarias, de illâ civitate, opiniones. Apud Barradium in commentarijs, Clicthoveus, Eckius, Hugo Cardinalis, Beda volunt civitatem illam non aliam esse, sed eam ipsam quam novimus sitam inter montes; Ierusalem nempè, de quâ Psalmistes: Montes in circuitu. Et alio loco: Fundamenta ejus in montibus sanctis. Quam diversitatem, nedum ambiguitatem, mox ipsemet agnoscit Cardinalis. Falsi quidem illud isti Interpretes. Non enim Ierusalem erat urbs Sacerdotum. Non urbs in montanis Iudæ sita, sed in sorte tribus Benjamin constituta, in montibus sita, non in montanis, hoc est in deserto Iudæ. Quocircà non optimè Cardinalis dicebat, Nullam potuisse oriri difficultatem, cum multiplices indè extrudantur. Sed de votivis in Iudæâ virginibus, ἀνδραζόντες τὸν λόγον adjicere ulterius nonnulla debemus propter obtrectatores Casaubonianos. Virgines olim apud Iudæos in veteri Synagogâ, voto fuisse constrictas & obligatas, ad serviendum Deo in Templo Hierosolymitano, nusquam in Scripturis sanctis extare, sed ne quidem significari, dixerat Exercitator. Respondent: multa fuisse in moribus Iudæorum usurpata, quæ non sunt mandata sacris literis. Quis verò nescit? Neque enim hoc versatur in quæstione. Sed an in moribus illud positum fuerit Iudęorum: tum an ita positum, sicuti contendit Cardinalis, uspiam in sacris literis significetur. Non ergo respondent, τὸ ζητούμενον. Respondebunt autem. Nam docent & demonstrant è sacris literis, contrariam Casaubonianæ assertionem. De virginibus votivis istis, aliquid videtur significari Levit. XII his verbis, *Cum expletæ fuerint dies purificationis suæ, pro filio sive pro filiâ, deferet agnum anniculum in holocaustum, & pullum columbæ, sive turturem pro peccato.* Laudo Bulingeri defensionem. Votivæ enim virgines in Monasterijs olim, non erant aliæ quàm sunt de quibus loquitur Lex Mosaïca, hoc est, puerperæ & τικτόμεναι. Verùm insuper mirificus est in hoc ipso artifex. Agitur enim de Holocausto. Holocaustũ non erat redemptionis pretium. Hinc tamen pulcherrimè hoc deducit, fœminas æquè redimi, atque viros potuisse.

potuiſſe. Quòd ſi nollent parentes has redimere (& tamen vili redimebantur, pro duobus pullis columbinis, aut pro turture, ait Lex) miniſterio divino addicebantur. Si nollent, ait: Nam non incumbebat cuiquam neceſſitas redimendi prolem. Sed inſignitèr erratum eſt in Scripturæ ſacræ teſtimonio. Neque enim eo loco agebatur, de redemptione, vel maſculi vel fœminæ; ſed agitur de oblatione puerperæ purificandæ poſt partum vel maſculi vel femellæ. Adiſis tuos interpretes, mi homo; aurem ſomniculoſo vellicabunt, & in viam reducent deviantem. Quod de fœminis redimendis magno ſtrepitu docetur, ecquis adeò imprudens aliquando extitit, qui tibi prælucebat imperitiæ facem? Redimebantur, lutro ſoluto, maſculi: & ſic parentum ædibus reddebantur. Femellæ redemptio nulla fuit. Quippè nulla cur redimeretur cauſſa. Vide Oleaſtrum, Abulenſem, alios in locum. Imò vide textum ſacrum, ubi redemptio priùs inſtituebatur: Exod. 13. 13. *Quicquid habueris maſculini ſexus, Domino conſecrabis.* Ubi tuæ jam femellæ conſecratæ? Sed premis, & inſtas ex arte tuâ Grammaticali: Exod. 13. legitur, inquis, *Omne primogenitum hominis de filijs tuis pretio redimes.* Hominis autem voce, cùm mares, tum femellæ comprehenduntur. Parate verò ſtylum: explicate tabulas Novatores. Diſcetis tandem quod ignorabatis, ſcilicet, Hominem pro mari & femellâ poni. Tradite vos, ſi ſapitis, huic σοφῷ, in diſciplinam. Quanquam quid nobis proderit, de Hominis ſignificatione doceri? Non de Homine primogenitâ, ſed primogenito Hominis hìc ſtatuitur. Homo ſignificat, marem, fœminamve. Eugè. Atque ideò peperere olim mares atque fœminæ. Non enim hìc de partu, Homine: ſed Hominis partu Lex ſciſcit. Partum verò adeò reſtringit, ut niſi *filiabus* cum *filijs* legeretur, apud Moſen, conſtringi neceſſe ſit, illam laxitatem. Quòd ſi verò oculos pauliſper ulterius adhuc promoviſſes, Hominem, ambiguæ ſignificationis vocem, maribus addictam & aſtrictam potuiſſes animadvertiſſe. Ait enim textus, *Maſculini ſexus.* Ubi gloſſa interlinearis verè, *Non fœminini.* Reliqua de votis vel redemptis, è falsâ hypotheſi, vera in ſe, differuntur. Sed ſunt ut multa paſſim in Diatribis eſſe amant, ἀπροσδιόνυσα. De femellis redimendis habes domi quibuſcum contendas. Litiga igitur cum tuis Bulingere. Habes qui palàm refragantur, & in os reſiſtent. Nos intereà ſecuri erimus de Scripturis, redemptas vel redimendas femellas ſignificantibus, propter redemptos vel primogenitos, vel etiam homines. In quo tamen ipſo ſuavitèr deſipuiſti. Nec in votis ſe conſtringunt adeò Theologi aut in ijs verſantur tam coactè, ut præter votam Deo perſonam, nihil aliud intelligant eidem poſſe addici & conſecrari. Levit. 27. de votâ Deo filiâ Legiſlator cavit: non illâ primogenitâ, ne erres, propterea quòd ſtatim annectit, de voto redimendo, numeratis quibuſdam argenti ſiclis. Unde tamen non infertur, Virgines Deo votas perpetuam juraſſe

castitatem, aut virginitatem perpetuam intactam debuisse custodire, si non redimerentur obligatæ. Non magis illæ tenebantur, quàm Samuel, Deo consecratus à pueritiâ; virgo vixit & mortuus est, quem scimus operam liberis gignendis impendisse; redemisse verò votum suum, non legimus. Votum legitimè conceptum, multa quoque alia Deo consecrabat præter virginitatem. Devotio tamen non eodem modo obligabat. Nec illa erat *Consecratio*, vel *Devotio* ulla primogeniti, quæ Leuit. 27. 28. habetur. Nec erat redemptio istorum alicujus. Sed erat Captivorum Deo devotorum capitum mactatio. Et miror adeò oblivionem obrepere in his versanti: Vt qui de redimendis pretio & asserendis Deo devotis personis egerat, proximâ statim lineâ contrarium statueret: *Non vendetur, neque redimi poterit.* Disputatio instituitur de redemptis & redimendis votis. Multo molimine, conatu magno agebatur, ut probata redemptio statueretur. Vertit autem omnia hoc epiphonema, *Non vendetur, nec redimi poterit.* Modò aliquid dixeris, & chartis alleveris, parum refert, quo fine, quàm verè, quàm congruenter Scripturis, quàm tuis ψηφίσμασι consentaneè dixeris. Quid enim illa sonant? Quid sibi volunt? Exodi 13. *Quicquid habueris masculini sexus, Domino consecrabis. Fœminas excipit.* Hoc fateris. *Quas tamen voveri & redimi posse, ostendi* ais: scilicet tu, contra expressum Scripturæ testimonium; & affirmationem in contrarium. Ita vir jam es, qui contrarium ostendisti fieri potuisse illi, quod expressè prohibetur in sacris literis. An non hic furor est, hominis loquentis obloquia in Excelsum? An stupor potius, hominis à se, & à sua mente peregrinantis. Ostendisti autem. Sed quàm euidenter? quo teste probatum? Testimonio scilicet Nysseni confirmatum. Benè habet: nescio quis obscurus ardelio, personatus Nysseni nomine fidem derogavit, censente Bulingero, diserto Scripturarum testimonio. Dixi à mente peregrinantis: Ideò à rectâ ratione, & rationis organo, Dialecticâ. Nam quia non est par credere Virginem sanctissimam in Templo educatam, contra omnem Iudæorum consuetudinem, & Legem Patriam, necessarium est, ut virginibus devotis vulgò fuerint cellæ & dormitoria quedam constructa & destinata, in quibus habitarent. In quâ mirabili dissertatione, id tanquam extra omnem controuersiam positum assumitur, quod imprimis judicatur controuersi status; Nimirum, an beatissima virgo, tanquam vota Deo & consecrata, in Templo adoleverit. Quod nemo concessurus est, Baronio nequidem affirmanti. De cellis autem nonaginta non minus infeliciter succedit ratio. Probantur fuisse annexæ & adjunctæ Templo. Quis hoc autem negat? Sed num virginibus votis recipiendis destinatæ, hoc non asseritur à Iosepho. Ὅτι, perspicuum est apud illum. τὸ διότι ineptè astruitur, quum non asseritur. Illud à Casaubono non negatur. Hoc non probat Bulingerus. Casaubonus qui agnovit

Lib. 5. de bello cap. 14

agnovit cellas, in alios uſus deſtinavit. Non diffiteris. Ulterius doces ab ipſarum appellatione uſitata. Vocabantur enim exedræ, gazophylacia, ταμιεῖα, veſtiaria. Sed an ſatis iſta ſanus? Deprecaris igitur in poſtremis, & pauculas è multis, quaſi precariò, emendicas. Quòd ſi nuſquam in templo κατακλείστοις hiſce locus, erit tamen in proximo, ne diſcedant longiùs, domo nimirum Pontificiâ: ubi cum Samuele diſponentur, & Ioaſo: quòd alicubi neceſſe eſt ut diſponantur: ubi autem, neſcitur, nec definis: ut fruſta quærat & operam ludat, qui votivas iſtas virgines in templo quærit, non minùs quàm luſit olim Atalia, Ioaſum cum nutrice, indagando. Vellem autem ex Ambroſio nobis indicaſſes. Ubi *lectum* recognoſcere poſsimus, in templo Hieroſolymitano fuiſſe virgines κατακλείστους. Locum Apoſtoli 1 Cor. x. XI. an narrabis quorſum huc advocaveris? quaſi de Parthenonibus, & Paſtophorijs in templo Hieroſolymitano, apud illum tractaretur. Tu quæ tua eſt ἀρεσιλογία, cellas in Templo Salomoniaco conſtructas, typos pronuntias cellarum fuiſſe, quas in ſuo templo Herodes conſtruxerat, & de typis iſtis ac figuris loquutum ad Corinthios beatum Paulum, *Omnia illis contingebant in figuris.* Quod ſi erat in illis cellis Salomoniacis figuratum, illud tibi alibi quærendum fuerat, quàm in cellis Herodianis. Niſi forſan & templum ab Herode conditum in illo Salomonis figuratum aſſeveres. Aſſentiris Ioſabeam fuiſſe uxorem Ioadi Sacerdotis. Et quis te crederet aſſentiri? Quid opus aſſenſum profiteri, cum nemo unquam, cui lecta ſit Hiſtoria ſacra, diſſentiat? Quorſum autem, ſi aſſentiaris, non aſſentiris Exercitatori in eo quod ἤμβροτεν οὐκ ἔτυχε Cardinalis, qui eandem virginem Deo dicatam, pronuntiat in templo permanſiſſe? Quorſum verò prætermiſſo hoc ipſo παρεγγεγράφεις, *Vnde diſcas fuiſſe matrimonium Pontificibus cum tribu Iuda, quod negaſti.* Ubi autem hoc? an memoriâ tenes? Certè non negavit Catholicè. *Pontifex ſummus & maximus*, hoc eſt quod affirmat, (tu proba Ioadum qui duxit de Iudâ Ioſabeam, fuiſſe ſummum) *ducere tenebatur Sacerdotis filiam.* Ita Philo: & Legiſlator Moſes. *Alij Pontifices & Sacerdotes* (& erat Ioadas inter Sacerdotes alios) *de tribu Iuda, vel alia* quâcunque tribu ſibi poterant uxores deſpondere, modò illæ quas ducturi erant, ἐπίκληροι non eſſent in domo patris. Ratio legis enim fuerat illa ſola, *Ne permiſcerentur Hæreditates.* Modò legi fuerat ſatiſfactum, vetitum non erat permiſcere quidem cæteras tribus, vel in Sacerdotalem illam comeare. Rectè porrò veritatem in ſequentibus agnoſcis, quam nequaquam agnovit Cardinalis. Caniſij enim inſomnia malebat ſequi, quàm rectam rationem præeuntem. Temerè ob hoc ipſum & ridiculè de Annâ Phanuelis apud beatum Lucam pronuntiavit: & de Mulieribus illis Exod. 28. ad oſtium Tabernaculi excubantibus. De recluſis in Hiſtoriâ Macchabaïcâ, laudo ſententiam &, ô, ſit ſic ſemper in Diatribis eſſet erratum? At quid cauſſæ fuerat, ut cùm pedibus ieras in ſententiam Caſaubonianam, neſcio quid hìc ulterius ampullarere, de virginibus, etiam apud Ethnicos κατακλείστοις; cùm vir doctiſſimus, & ſi quis alius his arcanis μεμυημένος, abundè nos è ſuo penu

 inſtruxerat,

instruxerat, de antiquâ illâ consuetudine. Certè ut nobis innotesceret, etiam te ipsum, pro tuâ πολυαναγνωσίᾳ, quædam apud authores observasse, ultra lectiones Casaubonianas. Fieri potest, & fortasse non. Neque enim omnia sibi lecta, visa, observata, viri eruditi solent in unum fascem conjicere vel farraginem. Illud ultra Exercitatorem: Ἄρκτους & ἀρκτευομένας apud Harpocrationem, inter Atticas Virgines, fuisse κατακλείστους. Erant illæ dedicatæ: Sed non voto virginitatis obligatæ vel obstrictæ. Nubebant enim: non tamen priùs quàm erant ἀρκτευόμεναι. Ratio nominis apud Grammaticos, diversam valdè indicat rei rationem. Non animadverterat Exercitator, reclusas specialiter μονάνδρους nominatas. Poeta nescio quis epigrammatarius, (locum enim à me quondam in meis etiam adversarijs notatum, non poteram reperire, cum sub manu essent tuæ κατάκλειστοι) μονάνδρους appellat si non erraverim, nequaquam conclusas, sed elocatas potiùs, certè elocandas, & jam jam à maritis delibandas. Sed non contendo. Sint ut voles. Lycophronis Cassandræ mentem cepisti minùs rectè. Benè enim doctissimus Canterus observat, parthenonem istam, fuisse ipsi vati extra ordinem domum destinatam: Lapideam domum, in quâ carceri mancipata secum sola vaticinaretur. Non apud matrem inclusa vel sorores, sed ab hominum consuetudine, quibus per vaticinia molesta fuerat, penitus remota: ut in sequentibus docet poeta. Licet & parthenones essent quodammodo εἱρκταί. Erant enim domi apud matres suas virgines conclusæ & educatæ sub disciplinâ. Hinc Tragicus ait; *Quo more cœtus publicos virgo petes?* In atrijs scilicet, ubi olim matres familiæ. *Matres familias vestræ in atrijs domorum operantur*, ait Arnobius. Et hinc est quod in Historiâ Macchabaïcâ illæ, apud matres virgines κατάκλειστοι, ut author loquitur, διὰ τῶν θυρίδων διέκυπτον. Hinc de beatâ Teclâ Basilius Seleuciensis, Ἤδη παρθένος ἤνθει μὲν ἐπὶ τῆς ὥρας ἔτι, καὶ τῆς φιλτάτης εἴχετο θυρίδος. Ἡ γὰρ αἰδὼς τῆς ἡλικίας, καὶ τὸ νόμον εἶναι ταῖς ἔτι παρθένοις μὴ θυραυλεῖν (de Græcis loquitur, nam apud Romanos aliter) ἀλλ' ἔνδον ἠρεμεῖν, μένειν ἔπειθεν ἔνδον. Videndus etiam Nazianzenus Tom. 2. pag. 57. & 61. Quæ sequuntur, recocta & repetita toties, & inter se committuntur, & cum alijs. Patres qui de virginibus requisiti debebant respondere, tacent. Poeta non bonus Viterbiensis, quia solus, ut videtur, ad manum fuerat, optio successit illis primipilis. Sed Personæ habemus exceptionem. Nec ipse ignorabas.

SECT.

Sect. VIII.

Baronij Grammaticam ſugillat Caſaub. Bulingerus non inficiatur. Mirificè excuſat. De momento conceptionis Chriſti, omiſſa diſputatio apud Cardinalem. Roſweydi cavilli. Calumniæ de illo momento tertia ex ſententiâ. Thophylacti moderatio. Dominus tecum. Gratiâ plena. Gratiæ prærogativa. Plenitudo in beatâ virg. Ambroſij, Hieronymi loci. Nimius rigor, in rebus non de fide primò. Baronij unicè vera ſententia, eadem cum Caſauboniana quam calumniatur Roſweydus. De odio Caſauboni in beatam virginem; improbitas ejuſdem.

PAtere autem Caſaubonum, doctiſſime vir, Eriberte Roſweyde, Baronij Cardinalis grammaticam, in tanto opere ceſpitantis, ut fieri ſolet, modeſtè præſertim & paucis annotare. Tu enim ipſe in pauciſſimis tuis, neque magnæ molis tabellis, quoties ad has delicias deflecteris? quàm libentèr huc divertis? quo apparatu, conatu has amplecteris? quàm invitus & reluctans hinc divelleris? quàm non ſtatim in viam ſoles repedare? Quin Grammaticorum ſcamnis Exercitatorem noſtrum, ille magnus regicidarum patronus, tergicidarum dictator, nugipolyloquidarum hoc luſtro ſenatus princeps, Andreas Cretenſis Cacodæmon addixit. Nec tu, pedaneus in his artibus præ illo Senator, reſcindere aut potes, aut debes, quod ille juſſit voluit pro imperio. Imò ne vel obloqui, aut obnunciare. Facillimè judicat artifex in artificio ſuo. Nuperum Theologum, ipſe non magnus in Theologiâ magiſter, & novitium, qui irridet Bulingerus, magnum in grammaticis non, opinor, negabit. Sed adeò infœlix eſt quiſquis Romanam fidem non ſpirat, & illam Hildebrandinam, ſæculis olim inauditam, inſolentiam, ut à ſenſu communi & humanitate ſtatim, neſcio quo pacto, abhorreat, poſtquam publicè teſtatus fuerit ſibi non placere μεγατόλμυς illos, qui nihil non arrogant ſucceſſoribus Hildebrandi. Ita Caſaubonus alioquin vir eruditus, & has literas cum primis callens, tractat infœliciter grammaticalia & imperitè. Itanè verò ais, adeò imperitè. Vide ergò quam ſtultè & ridiculè Andreas ille Cacodæmon, more ſuo, juſſit grammaticum citari, quaſi in eâ facultate dominaretur cum paucis. Vide etiam, & tute ipſe quantâ cum animi leuitate, eidem ſubſcripſiſti ardelioni. Sed quænam eſt illa tandem infœlicitas? nempè malè *accepta, concepta Baronij ſententia.* Certè non admodum dextrè, aut rectè; fateor, Baronij ſententia accepta vel arrepta eſt ab Exercitatore: cujus tamen malè acceptionis cauſſa, vel penes ipſum Baronium reſidere debet, vel tranſferri in librarios & amanuenſes. Diſtinctius enim loqui, & dearticulatius & poterat & debebat

bat ipſe ὁ τοῦ λόγου πατήρ. Dilucidius & plenius deſcripſiſſe quoque illos oportebat, ſeu καλλιγράφους ſive etiam ταχυγραφοῦντας. *Non injuria*, ait Exercitator, *aliquis hic quæſierit, an hæc Latina ſit oratio, Magiſtratum inire per quatuor menſes*. Vidit non eſſe Latinam Bulingerus, ipſe grammaticus & literator. Tacet igitur, de Priſciano vapulante: mirificè excuſat Latinitatem. *Admoneo*, inquit, *in rebus Theologicis, ſatis eum Latinè loqui, qui benè ſentit*. Fortè ſatis Theologicè, non tamen Latinè ſatis. Nam & oratoris linguam in Theologo, & profundam etiam mentem requiremus. Certè Bulingerus in re Theologicâ,vox eſt, præterea nihil. Bene tamen. Nam ſecundùm dictata novi noſtri magiſtri, ſatis magiſterialiter loquitur, *admoneo*, inquit, *ita eſſe*. Sed oblitus erat nos in Hiſtoriâ, Baronij regno, verſari, non in Theologiâ Scotiſtarum & Thomiſtarum Dominio. Et tamen vel in illis Dorbelliſſimis, Dunſiſſimis, præter benè ſentire, requiret aliquid Bulingerus, ſi non ornatè & ſplendidè, aptè tamen & concinnè loqui: quod non præſtitit in hoc effato ſuo Cardinalis. Sed non ſunt hæc tanti, ut nos tecum, Roſwyde, ea propter exerceamus. Sequitur ideò apud Caſaubonum. *De momento conceptionis Ieſu Chriſti, quæſtionem, penitus omiſſam a Baronio fuiſſe, in tantâ diligentiâ, non nihil miror*. Hic tu tuo modo moreque modeſtiſſimè. *Vide quæſo*, inquis, *calumniatoris ineptias*. Imò animi tui morbum, & perpetuam κακοήθειαν, videant quibus libet licetque. Quæſtionem enim illam de articulo & momento conceptionis Chriſti Domini in virgineo utero, quod intactam reliquerit ut Hiſtoricus, Cardinalis hoc non incuſaret, ne cavilleris Cardinalem Caſaubonus; Non reprehendit negligentiam, aut ſupinitatem Hiſtorici. Spectat enim ad partes, & rationem potius, Interpretis Scripturarum, quàm ad Hiſtorici munus. Deindè non queritur Caſaubonus ſimpliciter, & indefinitè hoc ab illo prætermiſſum, ſed, *in tantâ* alioquin hominis *diligentiâ prætermiſſum* non nihil *admiratur*. Curioſitate nimiâ laborare, & omnia quæ poſſunt ullo modo undique coacervari, vel mitutiſſima & leuiſſima, ſtylo & dicendi facultate perſequi velle, φλυαρεῖν eſt, & in re graviſſimâ nugas agere eruditas; atque ita γέλωτα ὀφλισκάνειν. Hic cum modum ſæpenumero & menſuram Baronius Illuſtriſſimus non tenuerit, neque calamo ſuo, ut tute loqueris Eriberte, fibulam fixerit, quo minus ſe interdum ad aniles pluſquam fabulas, & tricas demiſerit Atellanas; toleranda eſt, ex hypotheſi, Cenſura Exercitatoris, qui rem ſatis curioſam, opinionum varietate, & ſententiarum differentiâ multiplici diſtractam inter Interpretes, licet aliàs non detritam, aut pervagatam, ab Annalium conditore miratur prætermiſſam. An apud Patres in Societate idem ſonat aliquem negligentiæ & incuriæ redarguere, atque mirari aliquid ab eo prætermiſſum? Illud in aliquo reprehenditur, quod ab eo debuit ex officio procurari, non omitti. Illud ſolemus admirari, quod cum ſit inuſitatum & inauditum, nullo modo potuit expectari, nec ſpectare ad officij ſui rationem. Iam verò quod penes Caſaubonum in Baronij cauſsâ reſidet, illud eſt, quod in ijs anxiè, & curioſâ diligentiâ verſatur, quæ poſſunt, fortè & quæ deberent, ſilentio involvi, certè prætermitti: quòdque eorum potior & major pars, & quæ minus debuit præteriri ſit omiſſa, cum minùs multò neceſſaria uſque

ad

ad fastidium ingerantur. Hæc est illa accusatio, non calumnia, Casauboniana. Et cerè hìc mirari non uno in loco licebit, etsi non negligentiam aut incuriam, vix enim est ut in φιλοπονίαν tantam incidere illa possit, silentium tamen, ἐχεμυθίαν, & minus attentam νωνχελίαν. Iam verò quæ aduersus hæc conjiciuntur de summo Zachariæ sacerdotio, non habent eandem sed disparem omnino conditionem & proportionem cum hac quæstione de momento Conceptionis Servatoris. Illam de Pontificatu Zachariæ, Baptistæ genitoris, sententiam, non suscepit Cardinalis discutiendam. Non erat enim opus, non operæ pretiū. Licet enim Chrysostomo τῷ πάνυ, & alijs etiam illustribus & primarum classium Interpretibus, vehementer aliquando arridebat; explosa tamen jam pridem est, & unanimi quâdam consensione ab omnium libris & literis exulat, nec est hodie opinor aliquis, qui vel disquisitione dignam, aut quæstione arbitretur. Est enim testatissimū, Zachariam fuisse Sacerdotem de vice Abia; quæ octavum obtinuerat locū in censu illo & dispositione, quâ Sacerdotum omnium classes minores descripsit Dauid: extra quas familia Pontificia seponebatur. Affirmat illud ῥητῶς, & disertis quidem verbis beatus Lucas de Abię ephemeriâ. Christianū porro, nefas est subdubitare, verū an illud sit, ne dum vocare in quæstionem, quod sacrarum Scripturarum evidenti, & expresso confirmatur testimonio. Illud verò ζήτημα. De momento Conceptionis Iesu Christi; non est istius generis, nusquā ponitur in Scripturis. Nunquam ad Ecclesiæ fidem anhelauit: nusquam consensu aliquo interpretum confirmatum, sed tribus minimum diversis opinionibus distinctum & distractum fuit, ut observat & docet Exercitator. Non dubitat Bulingerus (sed nec ego quoque dubito, nec Casaubonus arbitror dissentiebat) eo ipso puncto & articulo temporis Christum conceptum, quo beata Christi mater, Dei internuntio assensum suum adhibebat. ἀπῆλθε γάρ, prius, ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος, ἵνα μὴ καταλείψῃ ἀφορμὴν τοῖς ἐθέλουσι λέγειν, ὅτι αὐτὸς ὁ ἄγγελος ἐνοικήσας ἐν τῇ παρθένῳ ἐσαρκώθη. Erant tamen qui plurimum subdubitabant: illique magnæ cujusdam authoritatis atque nominis viri. Ita licuit Casaubono, ad illam ubique se exerentem Cardinalis Annalistæ ῥᾳθυμίαν inferre, *Hominem occisum, occidit Baronius.* Et illud παροιμιῶδες è Poetâ, *Cui non dictus Hylas.* Ubi tamen, cum omissa sit prorsus ab Illustrissimo Cardinali, nobilis illa quæstio de momento, & τοῦ νῦν, Conceptionis in utero virginis beatæ matris suæ Iesu Christi, & prætermissam admiretur Exercitator, tamen non incuriæ illum, quod jam dixi, coarguit & negligentiæ, uti tibi videtur, quanquam & incuriæ ab Exercitatore posset argui; sed mirari se tantum profitetur, quid in caussâ esset, ut homo alioqui tam exactè diligens, hanc penitus omiserit quæstionem. Quod si autem illæ tres, in quas ista opinio distrahebatur, sententiæ de conceptu Servatoris, erant omnes in universum alienæ à veritate, tum certè Cardinali major quædam necessitas incumbebat, pro suorum Annalium institutâ ratione, res nimirum dubias explicandi, falsas sententias distrahendi, veritatem laborantem confirmandi, hanc dubiam, intricatam, non injucundam, addo nec ἀδιάφορον, enodandi. Neque tua illa sufficit, aut satisfacit excusatio, *Noluit falsis opinionibus Annales suos onerare potiùs quàm ornare.* Est enim primò accusatio potiùs ista quam excusatio. Nam falsitatis insimulas & mendaciorum,

daciorum,

daciorum, Eriberte, viros, ut Caſaubonus exiſtimat, *magnos:* ut tute ipſe, ſcio, confiteberis, omnes (niſi fortè de Nicephoro, futiliſſimo authore ampliandum ſit)non contemnendos. Niſi velis Ambroſium, Hieronimum, Neocæſarienſem Gregorium thaumaturgum, in nullo vel numero vel pretio habere. *Producit*, ais, *Caſaubonus treis ubique obvias opiniones.* Itanè autem ubique? in Scriptis omnium Scholaſticorum, poſtillatorum, interpretum, obvias? Non habentur apud veſtros doctiſſimos, diligentiſſimos expoſitores, Ianſenium & Maldonatum. Ne quidem, quod mirum eſt, (noli me quæſo calumniatorem arceſſere bone vir, ob admirationem iſtam) in illâ rapſodiâ Caſtrianâ: qui tamen vult videri coacervaſſe omnia undequaque ad virginem matrem quocunque modo, ſpectantia. Tace ergò *de tribus, ubique obvijs*, in omnibus vicis, angiportis, porticibus, *ſententijs*. Sed niſi hoc ſcripſiſſes loquteleius, neque talioni uſpiam foret locus: neque Mercurio ψυχοπόμπῳ, animarum metatori, è Luciano, aut poetarum λόγοις & fabulamentis occaſio foret. Deindè, quid ubique nobis obvias deducis opiniones, quæ, ſine contumeliâ ſummorum virorum, ubique nobis nequeunt occurſare? Patres antiquos an *magnos* opinaris? credo equidem magnos & illuſtres. Ieſuitas tuos ſodales, an & magnos? ſcio μεγάλους, μεγαλοφυεῖς, μεγάνορας, certè ſemper, licet non rarò per ſcelera, & cum dedecore μεγατόλμους & μεγαλεπιβόλους. At caveſis occurrant, aut occurſare queant apud eos *Magnos*, iſtæ tres de momento conceptionis Chriſti, ſententiæ. Quid enim? Non enim apud iſtos *magnos*, niſi Ieſuitas, ubique proveniunt falſitates. Falſas enim tu pro imperio pronuncias, omnes & ſingulas ſententias illas treis à Caſaubono recitatas. *Noluit Baronius*, inquis laxiſſime, *falſis opinionibus Annales ſuos onerare potius quàm ornare.* Tam tu ſentis honorificè de viris Magnis, Eccleſiæ luminibus, qui falſitatum nobis onera congeſſerunt. Tam ridiculè & indignè de ijſdem pronuntias, ſi modò ὁρμαθοὶ ſint falſitatum, *Vivent, vivent illæ ſententiæ*, onera Annalium ſcilicet, falſitates nec lectę Baronio, *in authorum ſuorum libris?* Imò verò in malam crucem falſitates: ad indices veſtros expurgatorios. παραχαράγματα non νομίσματα in aurifodinis, aut aur-officinis Catholicæ Eccleſiæ. Sed loquitur de proprijs qui veritatem παραχαράττει. Animi ſui affectum, *vivent, vivent*, ἐπαγαλλόμενος quàm libentèr expreſſit: Loquitur aliunde, ut falſi olim vates, ubi contra falſitates, & *onera* pronunciat θεοφορούμενος. Imò cum laxè & diſſolutè loquatur, ſimul & contradictoriè pronunciat incautus. Illa enim ipſa Baronij veriſſima ſententia, quæ ad Evangeliſtę mentẽ, & Patrũ conſenſũ, magis faceret, quam ſolam propoſuit pręteritis cæteris, eſt ne planè diſtincta bone vir, te enim appello, ab illis tribus & toto cœlo ac ſolo diſparata, an non? an potiùs eſt aliqua ex illis tribus falſis, quibus voluit ſuas exercitationes onerare Caſaubonus potiùs quàm ornare, & præ Baronio videri diligens? Velit nolit Ieſuita, ſub trium illarum unâ aliquâ comprehendetur. Nam ſi mox ut aſſenſum ſuum adhibuit beata virgo, in uterum ipſius Verbum delabebatur, tu ne is es qui inficiabere, illâ horâ factam conceptionem quâ illi dictum eſt ab Angelo, Eccè concipies? Ecquid *tuo* jam *calamo ſuppuratur*, Eriberte? ſed de hâc re controverſâ ſigillatim. Salutationem illam ab Angelo Gabriele χαῖρε κεχαριτωμένη, *Ave gratiâ plenâ*, diverſimode redditam ab interpretibus, non uno modo ſolent explicare: ſunt

ſunt enim, quod veriſſimè obſervat Caſaubonus, qui nec *gratiam* hic intelligunt *facientem gratam*: nec illam alteram, *gratis datam*, ſed *gratiam* potius *cauſalem* & originalem, Chriſtum nimirum inhabitantem, in quo ſunt theſauri Dei omnes abſconditi: in quo habitat plenitudo Divinitatis corporaliter: à quo capite, ſeu jugi puteo, in Eccleſiæ membra & Iſraelem Dei, affatim ſcaturit omnis gratia,& gratię plenitudo. Ut hic, *Gratiâ plena*, nihil aliud ſonet, quàm Chriſto plena, qui etiam tum in uteri Virginalis thalamo erat, humanæ noſtræ naturæ arctiſſimo unionis vinculo,ut ita dicam,maritatus. D. Ambroſius hoc modo interpretatur, gratiâ plenam Virginem quia Chriſtum conceperat, *Benè*, inquiens, *ſola gratiâ plena dicitur, quæ ſola gratiam, quam nulla alia meruerat, conſecuta eſt, ut gratiæ authore repleretur*: quæ totidem pænè verbis in ſuam farraginem tranſcripſit Beda. Et Bernard. ſerm. 111. ſuper Miſſus: *Legimus in Actis Apoſtolorum & Stephanum plenum gratiâ & Apoſtolos fuiſſe repletos Spiritu Sancto, ſed longè diſſimiliter à Mariâ. Alioqui nec in Stephano habitavit plenitudo divinitatis corporaliter, quemadmodum in Mariâ, nec Apoſtoli conceperunt de Spiritu Sancto, quomodo Maria.* Ad hunc modũ exponit Petrus etiam Chryſologus *gratiâ plena*,& præterea alij. Certè quidem vera, ſed aliena tamen ſententia, nec authoribus ſuis viris magnæ in Eccleſia authoritatis, dogmaticè credo, vel propoſita vel defenſitata. Nam rectè ab interpretibus illis, quos ſequutus eſt Caſaubonus,annotatur, poſt Angelicam prolatam ſalutationem, de conceptione Ieſu Chriſti, in utero virgineo, ut de re futurâ Archangelum Gabrielem pronuntiaſſe, *Ecce concipies in utero tuo*. Diceret autem, ex illorum ſententiâ, ecce in utero tuo concepiſti: agnoſco autem verba Hieronymi, ad Principiam ſcribentis, *Quia conceperat illũ in quo omnis plenitudo Deitatis habitat corporaliter, plena gratiâ ſalutatur*: Et ſimilia ex Ambroſio & alijs recitavimus. Sed fortaſſe doctiſſimi illi Patres, nihil aliud hâc locutione voluerunt, quàm, quia *mater* erat illius: id eſt, deſtinata in conſilio Dei & in divino propoſito *mater*: quàm, quia ſelecta fuerat ex omnibus mulieribus, & deſponſata Deo ſuo, Domino exercituum modo quodam peculiari, in eum finem, ut Deitas, illâ mediante, indiſſolubili quodam vinculo, & nexu ineffabili, modo etiam inexplicabili & incomprehenſibili, humanitatem ſibi copularet. Scholaſtici nonnulli tractatores in eundem lapidem cum Hieronymo atque alijs impingunt, & eidem opinioni adhærent, niſi ſimili benigniori quâdam interpretatione expediantur. Illa enim, *Dominus tecum*, in hunc modum explicant. Pater tecum, quia ſponſam Te, ſibi deſtinavit. Filius tecum, qui ex Te gignitur. Spiritus tecum, qui Te gratiâ replet. Imò verò ipſa divinæ Scripturæ ratio, in eandem videtur opinionem reclinare, ſi verba in equuleum & carnificinam conjiciamus. Illa enim, *Quod ex te naſcetur, ſanctum*; quemadmodum Latinus interpres vertit, Græcè leguntur in præſenti tempore, τὸ γεννώμενον ἐκ σοῦ, *id quod ex te iam generatur*. Non, quod jam generatum eſſet, ſed quod paulò poſt erat generandum. Ut cùm apud Patres & ſacros ſcriptores uſurpantur temporum ἐναλλαγαὶ & ἀνωμαλίαι. Sin non tibi placeat Hieronymum in hunc modum commodè à nobis explicari, (in quo non potes diffiteri, Novatorum, quos vos nominare ſoletis filios, Patrum ſcilicet maſtigas, venerandæ illorum canitiei conculcatores, magis majorem habere rationem illorum honoris & dignitatis, quàm vos interdum habere ſoletis, Patres Societatis, veteris Eccleſiæ, & antiquorum Patrum amaſij ſine rivalibus:) ſin, ut eram dicturus, iſta tibi non arriſerit explicatio

interpretatioque, tuere, si poteris, illud tibi temerè jactatum ἔπος, *Fuit hæc quidem paucorum sententia, sed non diu obtinuit, aliorsum pendente catervâ Patrum.* Falsò utrunque pronuntiatum. Neque enim paucorum fuit hæc sententia. Et obtinuit diutissimè. Tute ipse das comites Hieronymo Gregorium Thaumaturgum & Ambrosium: Maldonatus Bernardum quarto loco numerat. Quod verò ab ætate Gregorij illius Neocæsareensis ad Bernardum usque obtinebat, diu profectò vixit, non parvo tempore. Floruit enim beatus Bernardus Clarevallensis anno Christi M.C.XL. calculatore Iesuitâ Costero: diem obijt Gregorius Thaumaturgus ad annum CCXLVI: itaque diu satis, per annos nimirum præter propter nongintos obtinebat. Sed deducam te inferius (per Bedam, Chrysologum, & alios intermedios) adhuc Eriberte. D. Thomas, ille scholarum Dictator vel Monarcha, & Triariorum in acie Pontificiâ primipilus, ad annum Christi adhuc M.CC.XL. florebat in Italiâ. At ecce sententiam D. Thomæ, *Expressit conceptum in hoc quod dixit, Dominus tecum.* Sed nec paucorum sententia fuit. Hieronymum, Ambrosium, Thaumaturgum largiris: Maldonatus Bernardum suppeditavit: nominavi tibi Thomam in postremis: recitat Castrius Petrum Alexandrinum in Concilio Ephesino: Petrum Chrysologum, quem & tibi nominavi, serm. 1. de Annuntiatione: Petrum Damiani, serm. 1. de Nativitate: Chrysostomum in Liturgiâ, Athanasium serm. de Virginitate, & Andream Cretensem. Addam Chrysippum Presbyterum Hierosolymitanum, serm. 2. de Laudibus beatæ Virginis apud Bignium Tomo 11. in Bibliothecâ S. Patrum. *Tuum est*, inquit ille Deiparam alloquens, *verissimè audire istud Gratiâ plena: quia tecum est universus lætitiæ thesaurus: totius lætitiæ & gratiæ Rex cum ancillâ suâ. Tecum est conditor omnium: Tecum inquam, ut ex te gignatur: tecum conceptione, ut ex tuo partu generetur: Tecum velut Deus, ut ex te & Homo & Deus fiat.* Adjungo huic Presbytero Epiphanium comitem, proculdubio, an non Eriberte, Cyprium illum Episcopum Hieronymi æqualem, qui in serm. de laudibus beatæ Mariæ, *Ave*, inquit, *gratiâ plena: in lampade gestas lucem inextinguibilem sole splendidiorem. Ave, hami esca spiritualis: in te siquidem hamus divinitatis. Ave quæ es urna aurea continens manna cœleste. Ave mare spiritale, habens gemmam cœlestem Christum. Ave quæ in cœlis incomprehensum contines Deum; quæ cœli circulum habes & Deum incomprehensum angustissimo potissimum loco in teipso contines.* Hæc, & alia hujus generis Epiphanius. Possem & alios adhuc citare testes: sed abundè satis dedimus testium, qui utramque partem tuæ assertionis, falsitatis convincant. Neque enim paucorum sententia fuit contra plures: Neque statim, ut tu reris, obmutuit, *aliorsum pendente catervâ Patrum.* Bonum autem factum, vir erudite, ut vel D. tui Thomæ gratiâ illius scholasticorum omnium *Senioris sacri*, hanc *sententiam nonnullorum* mitius tractare velis. A Thomâ cùm recesseris, Hieronymi partes tueare oportet. Remitto enim tibi curam de Ambrosio & Gregorio Thaumaturgo, quos nisi admodum reluctantes, in hanc sententiam paucorum non pertraxeris. Et Ambrosium jam olim Maldonatus exemerat isti numero: nec injuriâ. Verba enim Ambrosij ista sunt: *Benè, sola gratiâ plena dicitur, quæ sola gratiam quam nulla alia meruerat, consecuta est, ut gratiæ authore repleretur.* Cedo mihi hic syllabam vel apicem unum, undè appareat apud Ambrosium, Virginis conceptum vel prevenisse, vel concomitatum esse Angelicam illam salutationem. *Beata* dicitur, & *gratiæ plena*, quæ

gratiæ

gratiæ authore replenda fuerat: *Vt gratiæ*, inquit, *authore repleretur.* Neque hinc elicies tum fuiſſe repletam gratiâ, aut ob eam cauſſam repletam gratiâ, quando audiebat, vel quoniam audiebat *Gratiâ plena. Vt gratiæ authore repleretur.* Rem, adhuc futuram, non præteritam deſignat. Hæc eſt Ambroſij mens: hæc loquela Ambroſiana: ut meritò hunc Patrem Maldonatus exemerit: ut tute parum prudenter cum Maldonato committas, dum illius calculo abjudicatam Ambroſio ſententiam, temerè & inconſideratè aſcripſiſti. Gregorij Thaumaturgi locum expectabam à te producendum: & multo quidem rectiùs ſi ageretur de conceptione Virginis, aut de vitâ quæreretur immaculatâ: hâc, omni peccato actuali: illâ etiam originali, vacuâ. Non enim loquitur de gratiâ cauſali, Ieſu Chriſto, qui eſt origo gratię: ſed de gratiâ potiùs gratum faciente: *Ex omnibus*, inquiens, *generationibus hæc ſola Virgo ſancta fuit, corpore & animo.* Quanquam nihil hujuſmodi reperitur in illo manuſcripto exemplari Græco, quod penes me erat olim antiquiſſimum in membranis. *Gratiâ* ergò *plena*, quia cum hâc totius theſaurus gratiæ repoſitus erat. Plenitudinem autem gratiæ, intelligit illas prærogativas quibus ſuper omnes mulieres ornata Maria, & à Deo cohoneſtata fuit. Quarum quidem prærogativarum, ut illa detur eſſe princeps, quòd Verbum incarnatum generavit, nihil tamen huc ſpectat illa diſputatio de tempore aut momento, conceptionis Chriſti: nec in gratiæ plenitudine, aut theſauro gratiæ, per Gregorium tuum (pſeudepigraphum non diſquiro, an genuinum & γνήσιον) ſtabilitur. Tu autem ubi legeras apud Maldonatum, ſive quem alium, Gregorij verba in hanc rem recitata, tabulis tuis cenſuiſti inſerenda: rectenè an ſecus, parum omnino ſollicitus. Sed Schola te tua docere poterat, *Plenitudinem gratiæ* ut in ſubjecto apto facto, diverſam eſſe non autem ſimplicem, modo diſtinctam & menſurâ. Eſſe enim *Plenitudinem ſuperabundantiæ*, quæ ex omnibus Chriſto homini ſoli competit, cui ſine menſurâ collata ſunt omnia: de *cuius* plenitudine acceperunt ſancti omnes; ab illo & per illum *plenitudine* præditi *ſufficientiæ*: tum Deipara mater ipſa, *plenitudine* ornata *prærogativæ* vel excellentiæ. Sola tulit eum qui verbo ſolus ſuo portat omnia: *ſola ſancta fuit animâ & corpore*, inquit ille tuus Thaumaturgus. Atque ita gratiâ plena fuit beatiſſima Virgo, quia apud eam univerſus ille gratiæ theſaurus repoſitus fuerat. Illius nimirum gratiæ, cum alijs ſanctis communicatæ: & illius propriæ atque peculiaris, cujus nulla unquam mulier facta particeps ab rerum ortu primo, nec cum illâ in ſocietatem ventura eſt olim aliqua: quippe *benedictâ inter mulieres.* Atque ita de tribus Patribus licet duos demas, Ambroſium, ſuffragante Maldonato: & vel repugnante & invito Maldonato, Gregorium; fortaſſis & cæteros ab alijs in partes advocatos; Aquinatem ſi ſolum aut alterum exceperis, neque enim in his rebus debemus eſſe ſyllabarum captatores, aut tortores potiùs & carnifices, ſed ex æquo & bono æſtimatores earum. Atque ita hæc ſufficiant quæ de primâ ſententiâ in præſenti dicantur: *Alij*, inquit deinceps Exercitator, *conceptum Servatoris in virgineo utero ad illa verba Gabrielis referunt, Ecce concipies.* Dictum enim factum in divinis: *Neſcit tarda molimina Spiritus Sancti gratia.* Ita ſimul atque dixerat Angelus, *Ecce concipies*, συλλήψῃ: ſtatim & è veſtigio συλλαμβάνει. Inquit enim ἰδοὺ, *ecce*; quaſi diceret, Intuere temetipſam & rem vide eventu comprobatam. Ita enim videtur interpretari Athanaſius de Deiparâ, Σὺ ἢ διὰ τοῦ ἰδοὺ (verba ſunt beatæ Virginis ad Angelum) δεικτικοῦ ϖροσρήματος, λέγεις, ἰδοὺ συλλήψῃ:

ὡς κατ χρόνον ἐνεστῶτα. Non hic præsto sententiam Exercitatoris. Neque enim Nicephorus, quem solum appellat, inter magnos authores censeri debet. Rectius idem alibi de eodem judicavit Casaubonus, scriptorem illum esse fabulosissimum, & judicij in literis planè nullius. Et ille ipse Nicephorus, ut inter magnos authores admittatur: aut qualis demum cunque scriptor existat, inter sententiæ prioris authores potiùs referri debere videtur, quàm inter secundæ classis scriptores illos; quotquot possunt nominari abs otiosè & curiosè inquirentibus. Nam præter illum Græcum anonymū scriptorem D. Thomæ in catenâ commemoratum, & illum qui sub nomine Athanasij procedit, non memini me legisse alium qui conceptionis momentum ad illa retulerit, *Ecce concipies in utero tuo.* Nam, ut dixi, Nicephoriana, ad prioris sententię cumulum accedere possunt: simul cum eâ ipsâ Gabrielis voce (χαῖρε nimirum κεχαριτωμένη) intransibiliter æternum & antesæculare Dei Verbum descendit, & conditionem naturamque nostram subijt. Reor autem Angelum Gabrielem dum beatam Virginem ita alloquitur, *Ecce concipies*, illius animum ad illud Esaiæ vaticinium retulisse, *Ecce virgo concipiet in utero suo, & pariet filium.* Erat enim beata Virgo proculdubiò in sacris Scripturis exercitatissima: neque enim, quo modo, vestri, Baroni, solent sacerdotes, Laicos à Scripturis deterrebant Iudęi: & ut more nonnullorum ratiocinari liceat, picturæ parietum & fenestrarum, Virginem nobis legentem repræsentant, tum cùm ab Angelo compellaretur, *Ave gratiâ plena.* Simul autem & illam commonefacere volebat, implendam jam in ipsâ, & non aliâ esse, hoc tempore & non alio, illam prædictionem & promissionem divinam per Esaiam: fuisse tamen nonnullos in hâc sententiâ, Theophylacti testimonio satis patet. Si enim non ita esset, quid caussæ erat cur Bulgarus ille Interpres ad hæc verba ita notaret? Σημείωσαι, ὅτι οὐχ ἅμα τῷ εἰπεῖν τὸν Ἄγγελον, ἰδοὺ συλλήψῃ υἱὸν, συνελήφθη ὁ Κύριος: *Observa, quod non statim ut dixit Angelus concipies filium, conceptus sit Dominus.* Non enim hæc finxit, aut de suo penu suppeditavit Theophylactus, sed alicubi sibi lectum refutavit. Ubicunque autem legerit, jure optimo rejecit, sententiam nimis curiosam & inutilem, falsam quinetiam nec tolerandam. Duplici autem telo, è sacrarum Scripturarum armamentario, hæc fictio insipida conficitur, deprompto. Prius est, quod dulce & mellitum illud nomen *Iesu* puero impositum fuisse legitur, *Priusquam in utero conciperetur:* id enim disertis verbis testatur contextus sacer. At, *ecce concipies* jam pronuntiaverat Angelus, cùm nondum aliquid de nomine imponendo indicasset. Non ergo, concipiebat, prolato per Angelum, τῷ, *concipies.* Secundò, non dixit illi, *Concipis*, quomodo rem præsentem, & tum factā vel perficiendam, & τῆ χρόνε στιγμῶ, designare oportebat, sed *concipies*; deinceps nimirum conceptura es: nondum etenim, dum hæc proferuntur, concepisti. Ita certè Theophylactus è verbis Euangelistæ, & textu sacro, eorum refellit opinionem, qui Christi Domini, in utero virgineo, conceptionem, ad illa verba prolata referebant, *Ecce concipies.* Est autem veritas sui index & obliqui. Dum destruit illam aliorum, suam confirmat sententiam Theophylactus. Caninum commemorant syllogismum Eriberte; *vel hac, vel illac*, dum ῥινηλατεῖ: non autem hâc, illac ergo abijt ὁ διωκτός: rationis Theophylacteæ hæc est imago & similitudo. Aut illâ horâ conceptus est in utero Jesus Christus, aut illo momento, ut isti volunt. Nequaquam verò momento isto & puncto temporis: quandoquidem Scriptura refragatur apertè: remanet ergo ut conceptus sit illâ horâ. Illas ergo caussas,

caussas, nimirum geminam rationem per Theophylactum allatam, in illum finem primarium & principalem fuisse, non hoc voluit, aut intelligebat, quod tu reris Exercitator, sed tantùm secundariò & per consequentiam. Verba Theophylacti habe: Καὶ ἀπ' αὐτῆς δὲ τῆς λέξεως δείκνυται τοῦτο. Οὐ γὰρ εἶπεν, ἰδοὺ συλλαμβάνεις, ἀλλ' ἰδοὺ συλλήψῃ· ὥστε ἐκ τούτων ἔστι συλλογίσασθαι, ὅτι τῇ ὥρᾳ μὲν ἐκείνῃ συνειλήφθη ὁ Κύριος, οὐ μὴν αὐτῇ τῇ στιγμῇ, καθ' ἣν ὁ Ἄγγελος ἔλεγεν, ἀλλὰ τυχὸν, ὅτε συνετέλεσε τοὺς λόγους. *Ostenditur autem hoc ipsum,* (à voce, quâ utitur nimirum Euangelista) *perspicuè quod diximus. Non enim dixit, Ecce concipis, sed Ecce concipies. Atque ex his animadvertere licet, quod horâ quidem illâ conceptus fuerat Dominus, non autem illo ipso momento & puncto temporis, quo Angelus illam alloquebatur, sed fortasse postquam illos sermones consummaverat.* Ita rationes illæ Theophylacteæ spectant quidem ἅμα πρόσω καὶ ὀπίσω. Illud docent & demonstrant falsum esse quod oppugnant; illud esse verum quod tuentur, & defendunt; nempe tertiam illam sententiam virorum magnorum quam se invenisse dicit Exercitator, quæ ipsa quidem est Theophylacti & aliorum Interpretum, quos secutus ille est, & Patrum se antiquiorum; Hanc inquam unicè verissimam esse, & cum summâ tum judicij moderatione, tum etiam suspensâ humilitate propositam. Tria enim complectitur in se hæc opinio. Tria inquam distincta: Tempus indicatum; *illâ horâ.* Momentum temporis: incertum prorsus, & divinæ dispensationi atque οἰκονομίᾳ relictum, ὅτε ἠθέλησε: quandocunque libitum illi esset, qui temporibus suis omnia accommodatissimè disponit. Nihil tamen assertum definitivè. Ita enim rem totam expeditam relinquit, ut affirmet disertis verbis, ταῦτα λέγομεν, οὐ δογματικῶς: *Ista dicimus, sed non assertivè,* quæ veluti dogmata quædam fidei sint amplectenda. Eruditissimè profectò, & cum pietate conjunctissimè. Nam quemadmodum loquitur Augustinus, *Dum incautiùs secreta temerantur, in culpam deflectit innocuus error.* Quid autem opus, aut cui bono, de hujusmodi incertis digladiari? *Nescire velle quæ magister maximus docere non vult, erudita est inscitia.* Credimus omnia per Gabrielem annuntiata adimpleta fuisse, & suo singula tempore eventum sortita. Satis nobis est, & sufficit scire, Verbum Dei Patris æternum, ὤφθη ἐν μορφῇ δούλου visum & habitasse nobiscum, natum de Mariâ virgine, conceptum ἀληθῶς de Spiritu Sancto, non autem δοκησικῶς, aut, ut blasphemabant olim, per phantasiam. *Credimus per Altissimi virtutem obumbrantem, incommutabile Dei Verbum,* ait beatus Leo, *de incontaminato corpore habitum sibi sumpsisse humanæ carnis; quæ & nullum contagium de concupiscentiâ carnis traheret, & nihil eorum quæ ad animi corporisque naturam pertinent, non haberet:* serm. IV. de Nativitate Domini. Hæc si firmo assensu teneamus, frustrà tum litigamus de momento, & ipso τῷ νῦν conceptionis: impiè & crudeliter inter ejusdem Ecclesiæ membra, ejusdem Patris filios, ejusdem patriæ & civitatis concives, odijs, calumnijs, convitijs, maledictis, ferro, flammis, inauditoque omni crudelitatis genere sævitur, in rebus non tam fidei quàm curiositatis: & tamen hæc est illa Helena quæ nomen jam diu Christianum partibus & factionum divisionibus districtum, in mutuas quidem cædes concitavit. *Scimus,* inquit beatissimus Martyr Cyprianus, *quosdam id quod semel imbiberint nolle deponere, nec propositum suum facilè mutare: sed salvo pacis & concordiæ vinculo, quædam propria quæ apud se semel usurpata sunt, retinere.* Benè quidem, illi principis illius *Pacis* subjecti, *Pacis* vinculum non imminuebant, utcunque suis certis quibusdam opinionibus mordicus adhærerent;

Ad Volus. II. Epist.

nec

nec ab ijs facilè dimoverentur. At alia nunc ſunt tempora, diverſi mores. Quicquid enim cerebroſo cuivis ſub manu natum arriſerit, utcunque, velut illæ ad Hypanim beſtiolæ, in diem duraverit, id tamen, velut ipſa Dei omnipotentis conſulta, ſub pœnâ capitali ſervandum tenendumque obtruditur. Aurea igitur illa Theophylacti, ut tandem in viam denuò revertamur, moderatio animi modeſtiaque, quâ, de re incertâ & quæſtionis dubiæ, ſine fidei aut ſalutis diſpendio, ignoratâ, tam laxè pronuntiat & remiſsè ſententiam, ne illam referrent inter Credibilia, aut Pietatis noſtræ δόξας κυρίας. Cujus moderationem ſi Baronius imitatus, *nobilem*, ut quidem loquuntur, quæſtionem, ut ego reor, *nullam*, vel nullius momenti, niſi ad modum nugacem agitare ſuperſedebat, rectè quidem ille & prudenter : ſed cùm paſſim, ad incerta, dubia, ſtulta interdum; ad nænias, nugas, τερετίσματα, fabulas aniles divertere ſoleat, dubitari hîc, nec immeritò poterit, utrum judicij accuratione uſus, an caſu potiùs & indiligentiâ prӕterierit : atque ita, nec injuriâ, mirari Caſaubonus potuit. Sed non prӕterijt diligentia Baroniana, inquis, illam *nobilem* quæſtionem, ex omni parte, de momento conceptionis Servatoris : ſtudio enim vel moderationis vel brevitatis, tres illas diverſorum opiniones omiſit, *nolens falſis opinionibus Annales ſuos onerare potiùs quàm ornare, unicam eamq; veriſſimam contentus poſuiſſe ſententiam.* Quid autem non prӕterijt, & quid tandem prӕtermiſit Cardinalis? An legiſſe te memineris, rogo, apud Caſaubonum, querimoniam de omiſſa omni mentione? & hoc modo neglectum momentum & tempus conceptionis? Quæſtionem queritur omiſſam Exercitator, hoc eſt, dubij enodationem; non autem, omnem omnino mentionem omiſſam. Meminit certè Cardinalis conceptionis Chriſti; neque illud Caſaubonus inficiatur : at temporis & momenti in quæſtione verſantis & controverſi, memorioſe Ieſuita, dic ubi meminerit Annaliſta? Rem veluti deciſam undequaque, à nullâ parte vocatam in controverſiam, veluti de tribunali Cardinalis pronunciat omni carere controverſiâ. Hanc contrà, Caſaubonus, involutam eſſe docet, & multis intricatam, per diſſentientes opiniones quæſtionibus; tribus nempè ſententijs diſtractam. Tres illas à Caſaubono memoratas ſententias, omnes poſtulaſti falſitatis & impoſturæ; atque eam ob cauſſam extorres, à limitibus Annalium amandaſti : (*Noluit enim falſitatibus Annales onerare potiùs quàm ornare* Baronius) unicam veriſſimam poſuiſſe contentus. Baronij ſententiam, quæcunque ea tandem fuerit, ab iſtis tribus falſiſſimis, diſterminatam & diſtinctam, veritatis exornaſti privilegio, & dignam, tuo ſaltem judicio, quæ in tabulas tuas, è Baronio, intexatur : quia vel malignè, odio Virginis ſuppreſſa, vel otiosè nimis ſupinéque neglecta & prӕterita ſit ab Exercitatore. At tu ſatin' ſanus, Ieſuita, qui pronuntias hanc inſuper habitam à Caſaubono, atque in odium beatæ Virginis malitiosè prӕteritam? Calumniator egregie, Dominus te increpet, loqueris è proprijs, qui Deiparæ Caſaubono odium objectaſti, quam, ut hominem decuit Chriſtianum, omni reverentiâ & veneratione, quæ in creaturam competere poterat, proſequebatur, & unicè *Benedictam* inter omnes mulieres prædicabat. Agnoſcimus quâ domo ortus ſis, Roſweyde; & familiæ tuæ Loiolitanæ, γνώρισμα. Sed reprimo me. *Gabriel* (inquit Baronius) *in illa unicè vera opinione ſuâ, cùm omnia non humanitùs ſed divinitùs eſſe perficienda ſanctiſſimam virginem admonuiſſet, ac cognatæ ſterilis Elizabethæ exemplo, eandem certiorem reddidiſſet ac firmaſſet : illa haud cunctata, mirâ animi ſubmiſſione præbens ſuæ voluntatis*

voluntatis aſſenſum, hæc ait, Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundùm verbum tuum: moxq; ſic delapſum eſt Verbũ in utero Virginis, ut ex ea carnem aſſumens, quod ſemper fuerat eſſe tamen non deſineret. Hæc eſt illa unicè vera ſententia in Apparatu, quæ non eſt diſtincta & diverſa, à tribus illis ſuperius per Caſaubonum recitatis. Specillis autem adhibitis, animadverte & contuere, an non illa Theophylactea ſententia, coincidat cum Baronij tui illâ veriſſimâ. Eâdem horâ putat ille beatam Virginem concepiſſe, momentũ ſcrupuloſius non ſollicitans. An Baronius horæ terminos exceſſit? *moxq; ſic delapſum eſt Verbum*, ait ille: hoc eſt opinor, poſt menſes aliquot, aut ſaltem dies. Virgo, opinor, beatiſſima, audito Angeli nuntio, negotium illud comperendinavit, & re diligentius examinatâ, nec non cum amicis & parentibus, ſiquidem in vivis tum ſupererant, ſaltem cum ſacerdotibus communicatâ, ita demum aſſenſum ſuum præbuit, & nuptias futuras ſtipulabatur; *Fiat mihi*, inquiens, *ſecundùm verbum tuum.* Poſt ſermones finitos, concepiſſe *mox* retur. At ſermones finiti ſunt tum cùm illa diceret, *Fiat mihi ſecundùm verbum tuum:* ita demum receſſit ab illâ Gabriel. *Illa, haud cunctata*, ait Cardinalis, *mirâ animi propenſione & ſubmiſſione præbens ſuæ voluntatis aſſenſum, hæc ait, Ecce Ancilla* &c. *Moxq;, ſic delapſum eſt Verbũ in uterum Virginis, ut ex eâ carnem aſſumens, quod ſemper tamen fuerat, permaneret.* Diſiunge hæc, *haud cunctata*, &, *Moxq; ſic delapſum eſt Verbum*, ab illâ ſententiâ Theophylacti, ſi potes, *in eadem horâ.* Niſi ergo tu inſigniter λογολεσχεῖν, & nugaciſſime ſyllabarum apices captare volueris, Baronij ſententiam, *unicè veriſſimam*, à Bulgari interpretis opinione non diſiunxeris. Illius, ut veriſſimam, contra iſtius minus veram, *Patrum antiquorum agmine munitam*, propugnato. Non litigamus de ſententijs Patrum; de veritate per Patres illos aſſertâ, en ultro tibi manus damus Eriberte, daret Exercitator quoque manus, modò viveret: nec Baronij judicium requiſivit in veritate diſcernendâ, tantùm diligentiam requiſivit, ſi vel requiſivit diligentiam, qui *miratur* rem ab illo prætermiſſam non incurioſam, cùm tam libenter & effuſe ad hujuſmodi ſoleat expatiari. Quocirca Patrũ illud agmen, ad ornatum tuæ tabulæ cur advocaſti? ut loquuntur tuas aſſertiones illi? ut Baronij propugnent veriſſimã ſententiam? Noſtri ſunt Patres illi omnes. Veriſſima illa Baronij ſententia, communis eſt omnium Novatorum. Cur tu autem, benè cohærentes volebas diſcordari? Cur fratrũ gratiam deferruminare? Toto cœlo erras in quæſtione. Caſaubonum aut ex animi malitioſâ perverſitate: aut per indiligentiam & tarditatem non cepiſti in rem minimè controverſam, antiquum illud tuum ut obtineas, chartas tuas & notas effundendi, operam impendis non neceſſariam. Nos enim dabimus dextras ſocietatis in hoc ipſo, etiam Societati. Illud vero tuum, quod odioſe inculcas, de Caſauboni odio in beatam Virginem, ſicco pede non debemus tranſilire. Calumnia eſt πᾶσαν ὑπερβολὴν πικρολογίας ὑπερβαίνουσα: & maledictũ planè Ieſuiticũ, ſine fronte, ſine fide, pudore, conſcientiâ. Ex animi tui ſententiâ, mihi narra Roſweyde, atheos planè reris Caſaubonum, & Novatores? ſine Deo, ſine ſacris, religione, Templis? nullo ſenſu, nullâ ſcientiâ pietatis imbutos? Pecora bruta arbitraris, Cercopithecos, Inferni ipſius ἀποκαθάρματα? Execrantur putas Ieſum Chriſtum, Deum, Dei filium, hominem factum, de Virgine incarnatum? & fabulam illam, de Mariæ filio, magno illo, ſi Sathanæ, Sathanæque miniſtris inferni titionibus placet, mundi iſtius, horreſco referens, cum Moſe & Mahomete, impoſtore? An matrem Dei Mariam ἀεὶ παρθένον veluti Hercu-

lem

ſem ἀπόμυιον, aut Apollinem Smynthea, vel Deum Accaronis Belzebubum deridiculo habent, & ſubſannant? Ita autem ex Italiâ, gente Catholiciſſimâ, famoſiſſimus nebulo, Atheorum coryphæus ſubſannabat moneſis. Ab illâ execrandiſſimâ blaſphemiâ, ſanctiſſimi veſtri Patres nonnulli Simonis Petri proculdubio ſucceſſores, an Simonis Magi potius, vix aut ne vix abhorruere. At de Caſaubono & Novatoribus, ſacrum mendaciorum Patri caput, mentiris nequiter. ἐπιτιμήσαι σοι κύριος. Virginem matrem cum antiquis Eccleſię Primitivæ Patribus, omnibus laudum præconijs, quâ fas creaturam, celebramus: & cum cæteris ſanctis ex abundantiſſimo Chriſti capitis ταμιείῳ *Gratiæ* concedamus *ſufficientiam*, huic matri Dei, cum ſcholâ tuâ, quemadmodum ſuperius dixeram, *Gratiam* aſſerimus *prærogativæ*. Beatiſſimam memoriam beatæ ſuper omnes mulieres fœminæ, ſanctè & ſolenniter recolimus, ἡμεῖς, inquam, ut loquar verbis Nazianzeni de Cypriano, tranſlatis, οἱ τὴν γυναῖκα, ἀεὶ παρθένον, θαυμάζοντες, καὶ τὴν δι' ἔτους πέμποντες αὐτῇ τιμαῖς καὶ πανηγύρεσι. *Qui mulierem ſemper virginem admiramur, & illam honoribus & panegyribus quotannis celebramus.* Quoniam fecit ei magna qui potens eſt. *Humanitas Chriſti*, inquit D. Thomas, & jam recitavi prius, *ex hoc quod eſt unita Deo: Beatitudo creata, ex hoc quod eſt fruitio Dei: & beata Virgo ex hoc quod eſt mater Dei; habent quandam dignitatem infinitam, ex bono infinito quod eſt Deus. Nam unicuique*, ait idem, *datur gratia à Deo, ſecundùm hoc ad quod eligitur. Electa eſt autem Virgo beatiſſima in matrem Dei.* Qui quidem titulus planè ſingularis & admirabilis, admirabiles poſtulat & infinitas quodam modo gratiarum divitias. Ita nobilitatem à Filio derivat, contra quam vulgò fieri ſolet, Cùm, *fortes creentur fortibus & bonis.* In humano genere ille nobilis dicitur, qui claris majorum ſuorum titulis & imaginibus inſignitur: beata autem Maria, licet procreata extiterat clarâ majorum familiâ, & ſtirpe à Regum ſanguine derivatâ, *Ab illo tamen trahit*, ait Petrus Damiani, *excellentiſſimæ nobilitatis genus, qui de illâ eſt, novo prorſus naſcendi genere genitus*, & ita per clariſſimam ſobolem, omnem humani ſtemmatis nobilitatem excedit: ſed λάλημα illud κοινὸν βίου, ut loquar verbis Nazianzeni, ſatis pro dignitate laudibus evehere non poſſum. Εἴ τις οὐ θεοτόκον, ait idem Theologus, τὴν Μαρίαν ὑπολαμβάνει· χωρίς ἐστι τῆς θεότητος. εἴ τις, ὡς διὰ σωλῆνος, τῆς παρθένου δραμεῖν, ἀλλὰ μὴ ἐν αὐτῇ διαπεπλάσθαι λέγοι θεϊκῶς, ἅμα καὶ ἀνθρωπικῶς. θεϊκῶς μέν, ὅτι χωρὶς ἀνδρός· ἀνθρωπικῶς δέ, ὅτι νόμῳ κυήσεως, ὁμοίως ἄθεος. Sed laudationi illius impar, conticeſco. Tu Deum dehinc teſtem reverere: neque accuſante te intus conſcientiâ tuâ, tam nequiter & profligato pudore, mentiri de Novatoribus velis, odio beatæ Virginis, ſi Sathanæ placet ductori, inflammatis. Non ædificant iſta ad unitatem, quam unicè ſpirare & procurare debes inter partes, ſi Chriſtum Ieſum ſequeris εἰρηνοποιόν.

EXER-

EXERCITATIO VIII.

Sect. I.

Cardinalis jactantia de Præsidum Syriæ Catalogo, à se contexto. Aliorum diversæ series, & rationes initæ. Tornielli error. Iosephi codex semel atque iterum correctus. Manutius, Salmeron, Appianus, notantur. Baronij & Tornielli errores. Baronij, contradictiones aliquot & ἀνιστορησίαι.

POSTQVAM Iudæa in provinciæ formam redacta, Syriæ, ad quam etiam olim, ab omni retro antiquitate pertinebat, attributa, facta est Romanis tributaria; Præsidum Syriç, & Judæç procuratorum deinceps successiones, magnum momentum afferre videbuntur, ad accuratas temporum distinctiones in Judaicâ & sacrâ historiâ: ad eventuum meliorem cognitionem, & omnem veritatem abstrusam indagandam. Gloriatur Baronius in Apparatu, de successione Præsidum Syriæ ex antiquis probatisque historicis compositâ & comparatâ, & in catalogum à se conjectâ. Satis quidem illud tolerabile. Neque enim qui præclari quicquam adinvenerunt, ob idipsum suâ meritâ laude sunt defraudandi. Sed quòd doctissimus idem vir, per imaginationem quandam falsam, Josephum à se in Historiâ dissentientem, & quosvis cum Josepho sentientes, pronuntiat erroris esse convincendos, satis illud temerè & jactabundè. *Quâ*, inquit, *successionis ratione, & Præsidum catalogo, non Iosephus tantùm, sed & alij, qui eandem successionem aliter confinxerunt, erroris redarguuntur.* Sed profectò ita est, in hoc toto negotio vir eruditus errat multipliciter, & in plerisque pueriliter. Confundit & perturbat ordinem temporum, & rerum seriem: inter Præsides Syriæ nonnullos reponit, qui nihil planè juris vel authoritatis, in Syriâ aliquando obtinebant. Sed Judæam tantummodo separatam, speciali quodam imperio regebant Procuratores: expungit rursus alios, & delet de Catalogo, qui præerant illi genti cum imperio Præsidum ordinario: quæ omnia per partes explicabuntur, ut verissimè de illo scripserit Exercitator, *Nemo ex ijs omnibus, qui multi de Syriæ Præsidibus scripserunt, gravius in illâ tractatione offendit, quàm Pater istorum Annalium.* Manutius vir doctissimus Ciceronis epistolam XVII.

lib. 11. ubi enarrat, in Præſidibus Syriæ recenſendis cùm ab alijs diſſentit, tum etiam à Baronio: atque ideo erravit proculdubio. *Præfuerunt Syriæ*, autem, inquit ille, *ut à primo incipiam, Pompeius Conſularis. Mox ab eo, provinciâ decedente, præpoſitus eſt M. Æmylius Scaurus. Prætorij, Martius Philippus, & Cn. Cornelius Lentulus. Conſulares, Aulus Gabinius: M. Licinius Craſſus: M. Calphurnius Bibulus. Quæſtor Cæſaris, Sextus Iulius Cæſar. Decidius Saxa.* Hæc Manutius: dimidiatè partim & truncatè. Neque enim tertiam partem Syriæ Præſidum commemoravit. Perturbatè partim. Neque enim eo ordine & ſerie ſucceſſerunt, ſibi omnes quos nominavit: partim falsò, Pompeius enim Syriæ non fuit Præſes, ſed in Oriente contra Mithridatem res gerens, Syriam, Palæſtinam, regiones alias, Romano imperio ſubjugavit. Verùm noluit Manutius, vir Romanæ hiſtoriæ callentiſſimus, catalogum contexere Syrię Pręſidum, ſed tantummodò nonnullos nominare. Diſſentit etiam à Baronio magnus ille & voluminoſus interpres Scripturarum, Loiolitanæ familię è capitibus primis decem unus, Alfonſus Salmeronius: à quo alij alio ordine, ſed & illi delumbatè, confusè, imperfectè numerantur: & multò pejus quàm vel à Manutio, vel in Apparatu. Hoc modo: Ventidius, Varro, Titius, Saturninus, Quintilius. Sed iſtorum diſcordias non moramur: inter ſe tranſigant & componant haſce lites, prout poterint: de Præſidibus Syriæ, ſic ſe res habet. Cicerone & C. Antonio Conſulibus, anno Urbis conditæ DCXCI, Olympiadis CLXXIX. anno ſecundo, juxta rationes Onufrianas, Cn. Pompeius magnus, à rerum geſtarum gloriâ nominatus, victo & debellato Mithridate, τὴν κοίλην Συρίαν ἕως Εὐφράτου ποταμοῦ καὶ Αἰγύπτου Μ. Σκαύρῳ παραδοὺς, καὶ δύο τάγματα Ῥωμαίων, ἐπὶ Κιλικίας ᾤχετο. *Syriam Cavam, ad Euphraten uſque flumen & Ægyptum, unà cum duabus Romanorum Legionibus, poſtquam Scauro tradiderat, abijt*
Antiq. 14. 8. *ipſe in Ciliciam.* Ita Joſephus. Verè addit Appianus; Scaurum fuiſſe Pompeij quæſtorem: τὸν ἐν τοῖς πολέμοις αὐτοῦ ταμίαν. Hæc cùm hoc modo geſta fuiſſe ad hunc ipſum annum Torniellus fateatur, malè ſcripſit Syriam redactam in provinciæ formam ſub anno mundi M. M. M. DCCCC. LXXXVIII. triennio nimirum anticipato, in ſua annorum ſupputatione. Leviùs autem erratum eſt, à doctiſſimo antiquorum Eccleſiaſticę Hiſtorię ſcriptore Euſebio, ſi tamen is cenſendus eſt, quod nonnullis videtur, valdè aberraſſe, cujus hæc ſunt in VIII. libro Demonſtrationis Euangelicæ verba, Ταῦτα συμβαίνει, loquitur de captis Hieroſolymis, ἔτους πρώτου τῆς ρ, ο, θ. ὀλυμπιάδος μετὰ τετρακόσια ἐννενήκοντα πέντε ἔτη τῆς Κύρου βασιλείας. *Contingebant porrò iſta ad annũ primũ Olympiadis* CLXXIX. *poſt imperium verò Cyri Regis Perſarum annos* CCCC. XCV. Nam quòd annum illum numeret primum, qui reverà ſecundus fuit, hoc, non aliunde contigiſſe certum eſt, quàm quòd rationes ſequeretur Varronianas. Erravit Aldus qui Pompeium recenſet inter Syriæ Præſides, & Scaurum detrudit in ſecundum locum. Sed eodem errore & alij nec non ipſe Baronius, involvuntur, qui Agrippam, Caium Cæſarem, & Germanicum reponunt in eodem albo, qui tamen non uni Syriæ, ſed univerſo Orienti præerant cum imperio. Secundus Syriæ Pręſes apud Joſephum legitur Aulus Gabinius, Lib. x. Antiq. Στρατηγὸς Γαβίνιος ἐκ Ῥώμης ἧκεν εἰς Συρίαν, *Dux & Imperator in Syriam venit Gabinius.* Miſſus eò nimirum à Senatu: cùm eidem provincię, ante eum, M. Scaurus, à Pompeio impoſitus fuiſſet; ſed ex relatione nequiſſimi bipedum, P. Clodij. Sic enim Cicero Oratione pro domo ſuâ ad Pontifices. *Cui quidem cùm Ciliciam dediſſes, mutaſti pactionem, & Ciliciam ad Prætorem, item extra ordinem tranſtuliſti.*

tranſtuliſti. Gabinio, pretio amplificato, Syriam nominatim dediſti. Hunc Gabinium non affirmat Joſephus eo loco, veniſſe Scauro ſucceſſorem, ſcio; ſed dixerat illud prius in α τῆς ἁλώσεως, ubi diſertis verbis Σκαύρῳ διάδοχος nominatur: ubi viri virtutem bellicam prædicat, & ita rem narrat, ut niſi ſucceſſor immediatus dici & exiſtimari nequeat. Ἐδόκει δὲ ταχέως καταλῦσαι αὐτὸν, ὃς γε ἤδη καὶ τὸ καταῤῥιφθὲν ὑπὸ Πομπηΐου τεῖχος ἐν Ἱεροσολύμοις ἀνακτίζειν (de Alexandro loquitur Antigoni fratre) ἐθάῤῥει προσελθὼν, εἰ μὴ Γαβίνιος εἰς Συρίαν πεμφθεὶς Σκαύρου διάδοχος, τά τε ἄλλα γενναῖον ἀπέδειξεν ἑαυτὸν ἐν πολλοῖς, καὶ ἐπ' Ἀλέξανδρον ὥρμησεν. Sed diſſentit à Ioſepho manifeſtè, & rem aliter narrat Appianus. Καὶ ἡ βουλὴ, inquit, Φίλιππον τὸν Μάρκιον ἐπὶ Σκαύρῳ καὶ Μαρκελλῖνον Λέντλον ἐπὶ Φιλίππῳ, ἄμφω στρατηγικοὺς κατ' ἀξίωσιν, ἔπεμψεν. ἀλλὰ τῶν δὲ μὲν ἑκατέρῳ διετὴς ἐτρίφθη χρόνος, τοὺς γείτονας ἐνοχλοῦντας Ἄραβας ἀμυνομένῳ. Καὶ τοῦ δὲ χάριν εἰς τὸ ἔπειτα ἐγίνοντο Συρίας στρατηγοὶ τῶν τὰ ἐπώνυμα ἀρξάντων ἐν ἄστει, ἵνα ἔχοιεν ἐξουσίαν καταλόγου τε στρατιᾶς, καὶ πολέμου, οἷα ὕπατοι· καὶ πρῶτος ἐκ τῶνδε ἐπέμφθη Γαβίνιος. Variatū itaque in Præſidibus Syriæ. Primus Quæſtorius Æmylius Scaurus. Bini deinceps Prætorij viri: & deinde omnes Conſulares, quorum primus Gabinius cenſebatur. Locus ille Appiani in Syriacis, inſignis eſt, & quo non extat alius in hiſtoria Romanâ univerſâ, magis illuſtris & accommodatus, ad ſucceſſionem, authoritatem, conditionem Syrię Præſidum ſtabiliendum. Et in quo diſſentit à Ioſepho, videtur poſſe temporum ratione & chronologia defendi. Venit enim in provinciam M. Scaurus, à Cn. Pompeio derelictus Præſes, ad annum Urbis *691*. Gabinius Conſulatum geſſerat cum Piſone, ad annū *696*. & anno ſequente videtur veniſſe in provinciam. De Philippo & Lentulo expreſſa ſunt verba Appiani, biennium in provinciâ utrumque exegiſſe: ut Scauro triennium tribuatur. Sequutus eſt Appianus meliores ſe authores: Ipſe etenim alioqui nullo modo cum Ioſepho comparari, vel poteſt, vel debet. Hanc illius ſententiam ut veriorem, ſecutus hac in parte eſt Carolus Sigonius ad Faſtos ſuos: & præter eum Aldus Manutius loco ſuperius memorato. Multa de Gabinio Ioſephus commemorat honorificè: falſum verò prorſus eſt, quod de eodem retulit, in cap. XI. libri XIIII. Antiquitatum. Quod illi κατὰ τὴν στρατείαν ἣν ἐφ' Ὑρκανὸν ἐστείλατο Ἀντίπατρος ὑπηρέτησε· καὶ σῖτον, καὶ ὅπλα, καὶ χρήματα. Ad expeditionem in Hyrcanum ſuſceptam, Antipater & frumentum, & arma, & pecunias ſuppeditavit. Falſum, inquam, hoc eſt, & contra omnem prorſus Hiſtoriæ fidem. Non enim Gabinius dum Syriæ præfuit, contra Pontificem Iudæorum Hyrcanum quicquam movit vel molitus eſt: neque enim opus fuit. Erat enim vir ſedato, quieto, certè ignavo ingenio: moribus à ſeditione, turbis, & tumultu abhorrentibus: quíque omnia potiùs extrema perpeti mallet, quàm armis, etiam jus ſuum, & hæreditates antiquas tueri. Nihil contra illum tentavit Gabinius: nedum Antipater illum contra navabat operam: ſed omnia Antipater multa, & quidem præclara Gabinius in Hyrcani gratiam, contra Ariſtobuli & filiorum factiones perfecerant. Locus autem planiſſimè depravatus circumfertur. Legendum, Γαβινίῳ μέντοι κατὰ τὴν στρατείαν ἣν ἐστείλατο, Ὑρκανὸς καὶ Ἀντίπατρος ὑπηρετήσαν καὶ σῖτον, καὶ ὅπλα, καὶ χρήματα. *Gabinio, ad expeditionem quam ſuſceperat, Hyrcanus & Antipater frumentum, arma & pecunias ſubminiſtrabant.* Nam in α ἁλώσ. expreſſis verbis ita ſcribitur: Ἐπιτηδείοις εἰς ἅπαντα χρώμενος Ὑρκανῷ καὶ Ἀντιπάτρῳ· καὶ γὰρ χρήματα, καὶ ὅπλα, καὶ σῖτον, καὶ ἐπικούρους ὁ Ἀντίπατρος προσῆγε. Poſt Gabinium, Appianus M. Craſſum ſurrogat, illum Divitis cognomine διαβόητον: ſed hæſitanter. Μοὶ δοκεῖ ἐπὶ Γαβινίῳ Κράσσος ἄρξαι τῆς Συρίας. Sed Joſephus hoc pronuntiat confidenter: cùm in α ἁλώσ. cap. VI. tum in 14. Antiq. 11.

Καὶ Γαβίνιος ἔργα τε μεγάλα καὶ λαμπρὰ κατὰ τὴν στρατείαν δράσας, ἀπῆρεν εἰς Ῥώμην, Κράσσῳ παραδοὺς τὴν ἀρχήν. Non ergo trienniũ integrũ Gabinius præfuit. M. enim Crassus ad annũ *699.* cum Cn. Pompeio Consul, nondũ exacto Consulatu in Syriam venit, ad bellũ gerendũ contra Parthos, provinciam illã sortitus ad quinquennium; sed anno sequenti, à Parthis per insidias interceptus, is quem exeuntem diris cum ominibus, quod Paterculus prodit, Trib. Pl. prosecuti fuerant, interemptus est: memorabili clade rebus Romanis illatâ. Crassus postquam cum exercitu deletus est, M. Calphurnius Bibulus, vir nullius rei aut pretij, licet amplissimis honoribus functus, successor à senatu datus est, octo annos postquam Consul cum Iulio Cæsare fuerat. Venit is in Provinciam biennio elapso à clade Crassiana, rebus jam tranquillis, Ser. Sulpitio Rufo, & M. Claudio Marcello Consulibus. Quietam ille provinciam tenuit, non aliquâ virtute suâ, sed Parthorum insolentiâ repressâ, ductu & virtute C. Cassij, qui relliquias cladis Crassianæ collegerat Quæstor, Syriamque adeò in Pop. Rom. potestate retinuit, ut transgressos in eam Parthos, fœlici rerum eventu fugarit & fuderit. Cassium hunc Longinum, cæde Caij Cæsaris, & Philippensi prælio clarissimum, recenset inter Syriæ Præsides Illustrissimus Baronius & Baronium secuti Bulingerus & Exercitator: sed vir doctissimus explicationem addit, *Necessario illum, & non legitimo Imperio provinciam administrasse.* Cardinalis confusim hoc narrat: non addit vel explicat quo tempore velit subintelligi Cassium hanc Syriacam præfecturã obtinuisse. Utrumne, cum Parthos repelleret statim à clade Crassiana per biennium. Quo toto tempore Præside alioquin ordinario Syria destituebatur: an potius à cæde Cæsaris Dictatoris, cum obsessum Dolabellam in Asiâ, manus sibi violentas inferre cogeret. Certum est venisse in Provinciã C. Cassium, cum M. illo Crasso quæstorem. Res ab illo, omnium qui unquam fuerant avarissimo, & perditissimo divitiarum gurgite perditas & prostratas, certissimum est, istum, animo ingenti, pari successu & fœlicitate, virum frugalissimum, & ad veterem parsimoniam, ac mores antiquos compositum, restituisse. Crasso interempto, ὁ μὲν Κάσσιος εἰς Συρίαν φυγὼν, καὶ περιποιησάμενος αὐτὴν, Πάρθοις ἐμποδὼν ἦν ἐκτρέχουσιν ἐπ' αὐτὴν διὰ τὴν κατὰ Κράσσου νίκην. ut Iosephus testatur, Antiq. XIV. XII. Provinciam tamen, non magis ille Præses administrabat, quam L. olim Martius Hispaniam, qui prostratam rem Romanam, & tantum non conclamatam, certè quidem afflictissimam per interitum fratrum Scipionum, Cnei & P. recreavit. Eum tamen, equitem Romanum, neque honoribus ullis functum, Patres non tulerunt, *Proprætorem* se nominantem in literis, quas ad Senatum, de rebus à se gestis scripserat. De Cassij autem deinceps præfecturâ, res se ita habet. C. Iulius Cæsar, armis, ad quæ capessenda iniquitas inimicorum illum impulerat, occupatâ repub. cum vir esset qui si quis alius olim in Romanâ civitate, & ipsam rem fortiter administrare poterat, & aliorum virtutibus & egregiè factis faveret (Ita quippè naturâ comparatum est plerunque, ut nemo aliquando, virtuti invideat alienæ, qui non prius diffidat suæ) Caij istius Cassij præclara facinora, & in Romanâ dignitate vindicandâ asserendâque res egregiè gestas adamabat. Quocirca cum post Civilia bella omnia profligata & confecta: post rempub. constitutam & ordinatam; ad eum modum, quem vir longè fortissimus & prudentissimus, præsenti rerum conditioni convenientissimum judicabat, expeditionem in Parthos ferocientes adhuc meditaretur, Syriam provinciam Cassio Romam jam reverso, & Prætori designato, destinabat, nimirum,

mirum, ut in Quæstura ipsi prius cognitam & exploratam; accommodatissimam rem rebus suis facturum sese arbitratus. Repugnat autem de hac Cæsaris voluntate Q. tantum Cornificius: ita enim Cicero retulit Epistola 39. lib. 11. *Bellum quod est in Syriâ, Syriamque provinciam tibi tributam esse à Cæsare ex tuis literis ad me cognovi.* Promissam igitur & destinatam vult: Forte hoc cognovit ex illius literis, non autem aliundè. In illa perturbatâ rerum scenâ provincias plerunque administrabant qui potentiâ & armis prævalebant. Cæsare autem per summũ scelus in Pompeij curiâ interfecto; & vulneribus confecto XXIIII. inter cujus Assasinatus socios atque duces, primos, promptissimos, præcipuos, C. Cassius & M. Brutus mortalium ingratissimi censebantur; Consules, M. Antonius, & P. Dolabella (namque illum sibi successorem dederat C. Cæsar, Consulatu abdicato) rempub. universam armis arreptam inter se diviserunt. Antonius invasit Gallias, decretas quidem D. Bruto Consuli designato. Dolabella, provincias sibi decrevit transmarinas: & in Asia C. Trebonium, ex interfectoribus Cæsaris unum, fraude interceptum, Smyrnæ interemit. Hanc ob rem provinciam Dolabellæ Senatus abrogavit: Quò tamen dum invito senatu contendit ire, antevertit eum vir ad omnia impigerrimus, C. Cassius. Prætextu primum usus est, Senatus authoritate: Nam propter Trebonium crudeliter excarnificatum, & Provinciæ honore privatus erat, & hostis insuper judicatus Dolabella, referente, id quod ipse alicubi ad M. Brutum in epistolis scribit, M. Cicerone. Ita enim scriptum epistolâ IIII. inter illas quas Germani nuper inventas in lucem protulerunt. *De Cassio lætor, & reipub. gratulor: mihi etiam, qui repugnante & irascente Pansâ sententiam dixerim ut Dolabellam Cassius persequeretur.* Erat tum in Oriente Cassius: & accepto nuncio de Dolabellæ in Trebonium facinore, Syriam præoccupat, prius cognitam; & traditis legionibus per L. Staium Murcum, & Q. Minutium Crispum, qui res intereà eo loco administrabant, rem gerit. Tertius autem Cecilius Bassus abnuebat. Narrat ipse C. Cassius in epistolâ quâdam ad Ciceronem, Libri XII. XI. *In Syriam me profectum esse scito, ad L. Murcum & Q. Crispum imperatores. Viri fortes, optimique cives, postquam audiverunt quæ Romæ gererentur, exercitus mihi suos tradidere, ipsique unà mecum fortissimo animo rempub. administrant.* At de Basso in Epist. XII. *Bassus, misere noluit legionem mihi suam tradere.* Restitit igitur & abnuebat. Sed tandem militari consensu, a suis destitutus, coactus est & ipse in partes transire. Sequitur enim in literis illis Cassianis. *Quod nisi milites invito eo Legatos ad me misissent, clausam Apameam tenuisset quoad vi esset expugnata. Hoc pacto*, inquit, *exercitus omnes qui in Syriâ sunt, teneo.* Et Brutus ad Ciceronem Epistolâ V. *Cassius noster, Syriam, & Legiones Syriacas habet. Vltro à Murco, & à Martio, & ab exercitu ipso accersitus.* Et tamen hæc sua fuisse ἀνδραγαθήματα, Lentulus gloriatur, apud Ciceronem in Epistolis, Libro XII: XIIII. *Solus Cassio & reipub. Syriam exercitusque qui ibi erant tradidi. Nam nisi ego tantam pecuniam, tantaque præsidia, & tam celeriter Cassio dedissem, ne ausus quidem esset ire in Syriam.* De exitu autem Dolabellæ, qui Syriam præses obtinebat, ita breviter Velleius & argutè. *C. Cassius, acceptis a Staio Murco & Crispo Martio viris Prætorijs Imperatoribus, prævalidis in Syriâ legionibus, inclusum Dolabellam, qui præoccupatâ Asiâ in Syriam pervenerat, Laodiceæ expugnat. Ita tamen ut ad ictum servi sui Dolabella cervicem non segniter daret: & decem Legiones in eo tractu sui iuris faceret.* Atque hæc est illa ratio adventus in Syriam C. Cassij: quam adhuc dilucidiorem

lucidiorem faciemus. Post Crassi interitum, de Præside Syriæ M. Bibulo nulla extat memoria apud Iosephum, nec de Cassio, ut legitimo & ordinario: sed tantum φορολογήσαντος meminit. Sed is quem proximè commemorat res in Syria gessisse, Scipio fuit Pompeij socer. Rem narrat Lib. 14. Antiquit. 13. Cum Pompeius & Senatus relictâ Italiâ in Asiam aufugissent, Cæsar Româ occupatâ, Aristobulum Iudæorum regem, vinctum à Gabinio missum, vinculis solutum, εἰς Συρίαν πέμπειν διεγνώκει, cum duabus legionibus, ὡς ἂν εὐπρεπίζοι τὰ κατὰ ταύτην δυνατὸς ὤν. Verùm qui à partibus Pompeianis stabant, veneno interceptum præveniunt, ne in Syriam veniret cum Imperio. Illo ad hunc modum interempto, Scipio, qui tunc in Syriâ agebat, Aristobuli filiorum alterum securi percussit, quod factum jure tuetur Antipater apud Cæsarem, referente Iosepho Antiquit. XIIII. XV. quod latrocinijs in provinciâ grassaretur. Pompeio devicto, Cæsar confecto bello Alexandrino in Syriam venit, provinciam ordinaturus. Quid Scipioni: quid Bibulo factum, præsidibus Syriæ, non meminit Iosephus. Ὁ δὲ Καῖσαρ autem διοικήσας τὰ κατὰ τὴν Συρίαν ἀπέπλευσε, quem proficiscentem deduxit Antipater. Antiquit. XIIII. XVI. Profectus est autem ad bellum Ponticum contra Pharnacem, filium Mithridatis illius τοῦ πάνυ. Videtur autem præfecturam Syriæ concessisse Sexto Cæsari affini suo. Nam statim ita commemorat in rebus Herodianis Iosephus in α ἁλώσεως, cap. VIII. & disertis verbis Dio, & Appianus: & in Antiq. XIIII. XXVII. vocat διέποντα τὴν Συρίαν: & ἡγεμόνα τῆς Συρίας: & διοικοῦντα τὴν Συρίαν. Hunc non tantum Syriæ præfectum dedit Cæsar, sed & alijs etiam in vicino regionibus. Transgressus est ergo Canonem illum Appiani Iulius Cæsar, de Syriâ non committendâ nisi viro Consulari. Sed silent inter arma leges. Occisus est autem à militibus suis, inquit Dio: apud Iosephum verò à Cæcilio Basso Pompeianarum partium duce. Sed facilis est horum in specie diffidentium Historicorum conciliatio. Nam fuit à militibus interemptus, sed authore cædis & procuratore Cæcilio illo Basso. Quod verò dicitur fuisse Pompeianarum partium Dux, Dio videtur refragare, qui fuisse illum cum Sexto Cæsare significat, quod explicat adhuc illustrius Appianus: qui Cæcilium Bassum relictum affirmat veluti tutorem & προστάτην à Iulio Cæsare, Sexto suo consanguineo admodum adolescenti, à quo in provinciâ administrandâ, & belli gerendi ratione penderet. Sed statuendum, fuisse Bassum à partibus Pompeianis ab initio: tum Cæsaris arma secutum & fortunas. Ita autem refert Dio disertim. Cæcilius Bassus equestris ordinis, sub Pompeio militans, eo in Pharsalicâ acie profligato, ἀναχωρήσας εἰς Τύρον, ἐκεῖ ἐν τῷ ἐμπορίῳ τὰς διατριβὰς λανθάνων ἐποιεῖτο. Tyrum secedens, ibidem occultato habitu inter mercatores delitescebat. Tandem multis conflictatus difficultatibus, multa discrimina postquam adierat, in Cæsaris gratiam & favorem se insinuavit. Sed quàm lubrico in loco versantur ij, qui vel proditoribus uti, vel inimicis subdolè conciliatis coguntur, cùm multi alij, *bellorum civilium*, non minus quàm Plancus, *desultores*; tum Cæcilius iste Bassus declaravit. Post Sexti interitum tam nefarium, Bassus se pro Præside ferebat. Iosephus pag. CCCCXXXV. Βάσσος Καικίλιος εἷς τῶν τὰ Πομπηΐου φρονούντων, ἐπιβουλὴν συνθεὶς ἐπὶ Σέξτον Καίσαρα, κτείνει μὲν ἐκεῖνον· αὐτὸς δὲ τὸ στράτευμα αὐτοῦ παραλαβὼν ἐκράτει τῶν πραγμάτων. Sequitur autem apud Iosephum: Marcum quendam ab Italiâ missum ad res Syriacas administrandas post Sextum. Μάρκος μὲν ἦλθεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Σέξτου. Et adhuc clarius in primo de bello. Μάρκος μὲν ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, Σέξτου παραγίνεται διάδοχος. Sed quis iste Marcus? à quo missus ad hoc imperium capessendum?

capeſſendum? Olim correxeram Μᾶρκος: & ita legit rectiſſimè doctiſſimus Exercitator. L. enim Statius Murcus fuerat: vel ut in Paterculo legitur, L. Staius Murcus, aut Murcius: aut ut alij habent, L. Sextius Murcius. Audito etenim interitu cognati ſui per ſcelus hoc ſummum interempti, miſſus eſt ab Italia per Cæſarem, L. iſte Murcus, vir bello bonus, contra Baſſum, quem cæteri in ijs partibus Duces Cæſareani Apameæ incluſum obſederant: quos Antipater etiam è Iudæâ miſſis auxilijs, juvabat. Τῶν δὲ ἄλλων Καίσαρος στρατηγῶν ἐπὶ τιμωρίᾳ τοῦ φόνου Βάσσῳ συμβαλόντων μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως, οἷς, καὶ διὰ τὸν ἀνῃρημένον, καὶ διὰ τὸν ζῶντα Καίσαρα, φίλους ὄντας ἀμφοτέροις ὁ Ἀντίπατρος διὰ τῶν παίδων ἔπεμψε συμμαχίαν. Miſſus eſt autem Murcus cum *tribus Legionibus*, inquit Interpres Appiani. Minùs rectè. Appianus enim non ſcripſit τάγματα ſed τέλη, *cohortes*, aut *alas*; non *Legiones*. Neque veroſimile eſt tantas ſecum copias Murcum attuliſſe; cùm in provincia eſſent duces Cæſareani; cùm ab Antipatro auxilia advenirent; cùm ad partes eorum è Bithyniâ adveniſſet, cum tribus alijs, non Legionibus ſed turmis, Q. Martius, vel ut alij volunt, Q. Minutius Criſpus; qui conjunctis copijs Baſſum oppugnabant: cujus obſidionis, utpote memorabilis cum primis, χρονιζομένου πολέμου, meminit Strabo lib. XVI. qui in ſuis hiſtorijs rem fuſiùs enarrarat. Hoc rerum ſtatu, interempto Iulio Cæſare à conſpiratoribus XXIIII, triennio plus minus à Sexto Cæſare necato (interea temporis ſub Baſſo, Martio, Murco res Syriacæ adminiſtrabantur) ſupervenit Caſſius, ut dixi, φορολογήσας, qui memoriâ rerum à ſe in Quæſturâ geſtarum, civitates omnes, quacunque iret, in partes & ſocietatem trahebat, inquit Dio: καὶ τὰ στρατόπεδα τότε τοῦ Βάσσου καὶ τὰ τῶν ἑτέρων προσέθετο: & exercitus omnes, cùm Baſſi tum reliquorum, id eſt, Ducum Cæſareanorum, ſibi adjunxit: quam rem ab ipſo Caſſio percepimus prius enarratam. Venit ille in provinciam primò privatus: & privatâ authoritate, ſed tamen à Cæſare deſtinatam, præfuit tum cum legitimo Imperio, ex authoritate Senatus, & decreto. Quo porro ſtatu, aut ſub quo præſide Caſſius Syriam reliquerit ad bellum profecturus Philippenſe, ignoramus. Dolabellam à Senatu, vel ſeipſo præpoſitum & Antonio, dejectis ut apparet, Baſſo, & cæteris, ad mortem ſibi conſciſcendum adegit. Murcum virum impigrum, & rebus gerendis valdè utilem unà ſecum ad bellum abduxit è provinciâ, & claſſi præpoſuit. Ille autem rebus profligatis Philippenſi prælio, & Caſſio Brutoque interemptis, cùm ad Sex. Pompeium in Siciliâ ſe recepiſſet, per ſummum ſcelus, per inſidias occiſus eſt: quandoquidem Pompeius viri virtutem, fortitudinem, & animi magnitudinem reformidaret. Eo ſic ſublato, quid Minutio Criſpo, aut Cæcilio Baſſo, cæteriſque ducibus illis factum ſit, ignoratur. Viri eruditi deinceps Syrię Pręſidem Fabium quendam ſuggerunt. Sed hęret Caſaubonus in ambiguo, utrum ille dici debeat Syrię pręſes, aut potius pro temporum illorum ratione, utpote fortaſſis ab exercitu inſtructus, magnę in Syriâ authoritatis. Illius bis meminit Ioſephus in eadem hiſtoria, in α. ἁλωσ. cap. 10. & 14. Antiquit. 20. Poſt diſceſſum Caſſij, Ἡρώδης ἐπὶ Φάβιον ἐπορεύετο ἐν Δαμασκῷ στρατηγοῦντα: Nec ulterius meminit iſtius Fabij. Anno Urbis conditæ DCCXII. in prælio Philippenſi Brutus & Caſſius Romanorum ultimi occubuere. Victores Auguſtus & Antonius orbem univerſum inter ſe diviſerunt. Antonio ceſſit Oriens, & in Oriente imprimis Syria. Cujus quamdiu vixit Præſes fuit: ſed abſens per Legatos plerunque adminiſtrabat: qui revera Præſides non erant, ſed quaſi Procuratores illius Præſidis perpetui. Erratum eſt igitur à Baronio, quod ab

Exerci-

Exercitatore animadversum, non excusat Bulingerus, qui Legatos ab Antonio nominatos inter Syriæ præsides recensuere. Primus Legatorum fuit Decidius Saxa, quem Parthi, duce T. Labieno, illo ipso fortissimo viro qui sub Cæsare magnas res in Gallia gesserat, occiderunt. Is enim est Antonij Legatus quem sic interemptum narrat Paterculus. Ita enim Florus in Epitome (quanquam Legatum αὐτοχείρως interijsse scribat) *Saxa Legatus, ne veniret in potestatem, à gladio suo impetraverat.* Omisit hunc nescio quomodo Exercitator, & cum quinto Didio confundit, cùm hic postremus, ille autem primus Legatorum Antonij extiterit. Magnus nugator Bulingerus, Casaubonias quadras tantum lingit, neque bene merito gratias agit. Successit Saxæ P. Ventidius, quem ex Italia reversus demum Antonius, rebus cum Augusto compositis, ipse Athenis & in Græcia temulentus & genio indulgens dum hæreret, ad res restituendas misit. Cùm Casaubonus scribat hunc ab Antonio missum ad annum DCCXV, miror illum non animadvertisse Ventidium non potuisse ab Antonio Legatorum primum nominari, nisi velit Syriam per quadriennium, Antonio plerunque absente, Parthis undique ingruentibus, sine Præside relinqui & Curatore. Parthos autem Ventidius egregiè contudit. Labienum vel cepit, vel (nam variant auctores) interemit. Ignavissimo hominum M. Antonio, honori cessit, non Ventidio: quod non suis sed alienis auspicijs rem gesserat, in provinciâ aliena. Hoc è Dione latius Carolus Sigonius comment. suis in Fastos. Postea tamen iterum victis Parthis, & occiso Pacoro, primus omnium de Parthis triumphavit, qui ipse olim puer bello sociali captus, in triumpho Pompeij Strabonis ductus fuerat. Ei sufficiunt Syriæ legatum C. Sosium. Nam cùm motus invidiâ Antonius, Ventidium abdicasset, hunc ei substituit, ut narrat Dio. Multa sunt in hoc viro admiranda: & inter cætera, quòd cùm Legatus Antonij Parthos fuderit, Syriâ expulerit, ad internecionem eo ipso die deleverit, quo illi Crassum aliquando interceperant, & ab exercitu amotus ab Antonio fuerit, tamen de Parthis triumphasse dicatur, non nisi post Antonij mortem: hoc est, post decem annos à victoria. Hæc Dio: & ex eo Sigonius: in quibus fateor mihi nullo modo satisfactũ. Certè non cohærent. Sosius successor plerunque in Iudæâ hæsit, contra Iudæos bellum pro Herode gerens. Ventidius ante illud tempus Pacorum occiderat, ut patet è Iosepho. Nec Sosius in Syria Ventidio successerat statim. Ipse etenim Antonius res in rem præsentem administrabat, authore eodem Iosepho, pag. 449. Imò fortè ne quidem successerat. Nam expugnatis Samosatis, & παυσαμένου τοῦ πολέμου, Σοσσίῳ μὲν Ἀντώνιος παραδίδωσι. Sed quid: nõ exprimit. Hæc oĩa involutè traduntur in Historijs. Subjiciunt huic Silonẽ. Upedius Silo, inquit Casaubonus in Dione. Corrigit autẽ Popedius: quem cõpilat nugator Bulingerus. *Vpedius*, inquit, *Silo, qui verius Popedius*: quasi ab ipso manasset, & non à Casaubono hæc correctio. Sed nec Silo in Syriâ legationẽ obijt pro Antonio, sed potius pro Ventidio Basso. Illud quod è Gorionide mangone citat Casaubonus sublectum fuit è Iosepho. Ita enim ille, pag. 447. ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον Ἀντώνιος μὲν διέτριβεν ἐν Ἀθήναις. Κατὰ δὲ τὴν Συρίαν Οὐεντίδιος Σίλωνα, μεταπεμψάμενος ἐπὶ τοὺς Πάρθους, ἐπέστελλε πρῶτα μὲν Ἡρώδῃ συλλαμβάνεσθαι τοῦδε τοῦ πολέμου, ἔπειτα δὲ καὶ ἐπὶ τὸ σφέτερον καλεῖν, τοὺς συμμάχους. Ὁ δὲ ἐπὶ τοὺς ἐν τοῖς σπηλαίοις λῃστὰς ἐπειγόμενος Σίλωνα μὲν ἐξέπεμψεν Οὐεντιδίῳ. Apparet igitur, falsum esse quod narrat Appianus, Saxã Marco Bibulo successisse. Falsum quod de Sosio narrat Cardinalis, illum Syriæ præfectum, anno urbis conditæ 717. Post Sosium sequitur Q. Didius apud

Baronium,

Baronium, quem conſtat, inquit ille, præfuiſſe Syriȩ ſaltē ad tempus Actiacæ pugnæ, quæ facta eſt anno ab urbe conditâ 722. quando eodem auctore liquet, Auguſtū partâ victoriâ veniſſe in Syriā. Certe mox partâ victoriâ tranſijt Auguſtus in Aſiā: teſtatur hoc Dio Lib. 51. Et quod cōſtat è Suetonio, ante ſuſceptū bellum Alexandrinū. Sed neque potuit ſubſiſtere, aut revera diu ſubſtitit in Syria. Reliquit autē ibidem præſidē inde abiens M. Meſſallā. Sed de Q. Didio repetendū. Caſaubonus illū cognomine Saxam indigitat: atque ita cum Decidio Saxa cōfundit: eūque ſequitur, ut eſt ſemper exſcriptor, & plagiarius, Cæſar Bulēgerus. Didiorū cognomētū Saxa nō fuerat, ſed Curius. Familia Romæ Cōſularis erat Didiorū, è qua T. Didius Curius, de victis Celtiberis in Hiſpaniâ inſignē olim victoriā reportavit. Si enim Saxa, quod jam dictū eſt, Antonij Legatus à Parthis fuerat Duce Labieno interemptus, poſt Ventidiū, Soſiū, & Silonē, pro Legato Antonij nullo pacto præeſſe poterat, nedū poſt iſtos omnes ad tēpus ſaltē Actiacæ Auguſti victoriæ: ad annos præter propter undecim. Vult Caſaubonus ad annū 714. veniſſe Quintū Didiū, Saxā, ut appellat, in provinciā, aut circiter: at Saxa, quiſquis ille fuerat, ante Legatū Ventidiū, occubuerat. Sed profectò certū eſt, quanquā viris doctiſſimis non obſervatū, Quintū Didium, & Decidiū, ſeu Deciliū Saxā, & nomine, & familia, & rebus geſtis, & temporū ratione diſcrepantes, diverſos eſſe. Meſſalla, collega D. Auguſto in Cōſulatu, anno quo pugnatū eſt ad Actiū, ab eodē in Ægyptū profecturo Syriæ præpoſitus eſt, anno u. c. 723. vergente jam ad finē anno illo, quo geſſerat Conſulatū: cujus neque meminit Iudæus Hiſtoricus: neque certe, ponitur, tāquā exploratiſſimū in Dione, quanquā ita Baronio videatur; multò minus narratur à Dione, illū Syriæ præfuiſſe uſque ad annū 731. cum in Orientē M. Agrippa mitteretur, hoc eſt per integros annos octo. Præfecto igitur Syriæ ordinario Meſſallæ, ſucceſſit Agrippa ordinarius. Sed meminit Ioſephus alterius interjecti, Varronis nimirū, non Vari, quod deceptus Baronius opinabatur in α. ἁλωσ. xv. & Ant. xv. 13. Illi ſucceſſit M. Agrippa ad annū 731. in Syria quidē illi. Nam lōge majori terrarū ſpatio ipſius præfectura extēdebatur, τὴν πέραν Ἰονίου, univerſū orientē verſus. Revocatus eſt in urbē, inquit Baronius è Dione, anno 733. quo ipſe Auguſtus in Syriam abijt. Sed Ioſephus Cæſarē ſecūdò in Syriam veniſſe ſcribit ſub Conſulatu Arruntij & Marcelli, 731. Et cum Ioſepho, invitus licet, conſentit Cardinalis, dum ſcribit illum ibi manſiſſe ſaltem triennij ſpatio. *Nam ſub conſulatu Sentij Saturnini agebat in Oriente, componens res provinciarum.* Erat ille Conſul cum Lucretio 735. Ita nolens ſe in veritatem induit Baronius, dum Ioſephum ſequitur reluctatus. Sed mirum eſt virum eruditum ita cœcutire potuiſſe, ut qui ſcripſerat Auguſtum anno 733. iviſſe in Orientem, potuerit etiam affirmare eum ad minimum triennium ibidem ſubſtitiſſe, quia ſub annum 735. in Oriente erat. Auguſto reverſo, ſuccedit Agrippa apud Cardinalem, ſtatim crederes; at non eſt ita. Venit enim ad annum 738. Auguſtus reverſus forte 736. aut 735. Ita ſaltem biennium ſine præſide Syria fuit. Pergit autem. Atque ita conſentit Ioſephus dum ait, Agrippam præfuiſſe annis decem. Certe Ioſephus διοίκησιν illius δεκαετῆ fuiſſe diſerte ſcribit. Sed a quâ epoche, non narrrat. Venit ad annum 731. anno 733. præſente Auguſto ceſſavit ipſius præfectura per triennium. Reverſus eſt Auguſtus, poſt triennium, 736. tum redijt Agrippa, & tenuit uſque ad annum 741. At ſecundùm hunc calculum, non ultra octo annos cum præfecturâ fuerit. Certe verum eſt Agrippam veniſſe præfectum toti Orienti ad annum *Ant. 16.6.*

Oo urbis

urbis 731. Qui tamen Asiam non adibat, sed in Insula Lesbo subsistens, quemadmodum antea Antonius, ita per legatos provinciam administrabat. Dio author est: & confirmat Iosephus, ubi Herodem ait illum Mitylene convenisse, quæ Civitas Lesbi est. Anno 732 revocatus est Romam ab Augusto, & redijt in Asiam eodem anno, unde duo illa lustra, quibus Asiæ præfuit, sunt enumeranda: usque ad annum 741. quo anno, mortuo M. Lepido Pontificatum inijt Augustus. Romam reversus, designatus statim est in Pannoniam, sed morte præreptus non obivit. Post reditum Agrippæ, suggerit Baronius P. Quirinium Syriæ Præsidem, quia *Tacitus narrat illum statim post Consulatum castella Homonadensium in Cilicia debellasse: neque ulla debet esse dubitatio, illos consuevisse in provincijs res gerere, qui Consules vel Prætores illis præerant: & Ciliciam venire sub provincia Syriæ. Quibus rationibus* ait, *fateri opus est, Quirinium in Syriam missum, anno* 743. Sed fateri necesse est Baronium hic incuria laborare. Nam secundùm hunc calculum, triennium Syria sine præside fuit. Id enim sequitur uti dictum est, hisce à Cardinali positis: sed laborat ille nimiâ rerum gestarum illo tempore ignorantiâ, qui passurum hoc Augustum fuisse, quemadmodum jam dixi, opinatur. Fatendum igitur vel Agrippam eo ipso anno non obijsse, vel non eo anno venisse Quirinium in provinciam, quo dicitur venisse à Cardinali Annalistâ: vel saltem nequaquam successisse immediatè Agrippæ in Præfecturâ. Eligat horum trium utrum velit Cardinalis; quæ sunt ab illo prodita, non possunt ullo pacto excusari. Accedat eodem quod M. Agrippa, in Magistratu, ut ille vocat, hoc est, in præfecturâ mortuus sit, si non inde recesserat priusquam successor, ut ille vult, P. Quirinius, consulatu functus mitteretur. Eo enim adhuc cum magistratu existente, diem obierat, ait Dio, M. Agrippa; & Romę obierat, non in provinciâ. Et profectò, Quirinius non successit Agrippæ, sed Sensius potius Saturninus; quod statim dicturi & probaturi sumus pluribus. At interea dicendum, apertissimè Casaubonum hallucinari, qui post Agrippæ præfecturam, advocat in Syriam cum Imperio, M. nescio quem Titium: idque etiam è Iosepho. Nusquam verò hoc legitur in Iosepho. Locus quem intelligit ille est lib. Antiquit. XII. cap. XIV. ubi ait Iosephus, Τὸν ἡγεμόνα τῆς Συρίας Τίτον, ἐκ διαφορᾶς Ἀρχελάῳ κακῶς ἔχοντα, διήλλαξεν Ἡρώδης. Ita locum correxit: aut correxisse videri voluit, sequutus Bezam in Annotationibus ad Lucæ cap. III. *Vulgo editur* Τίτον, ait Casaubonus, *corruptè, & rectè olim correxit Theodorus Beza è Strabone.* Imoverò malè, depravatam secutus Strabonis authoritatem. Nam prorsus legendum, uti editur, Τίτον. M. Titium Rufum intelligi volunt, illum qui ad annum DCC. XXIII. quando pugnatum est ad Actium, è Calendis Maij Consul fuerat. Sequitur hunc errorem nuperus Diatriptes magnus nugator Bulingerus. Qui nisi ubi Casaubonum maledictis proscindat, cavillis insectatur, tantum non, ut in cæteris suis lucubrationibus solet aliorum, ita hic exscripsit nobis exercitationes. Illi autem errant toto cœlo: & quod ab illis ponitur, abhorret ab Historicâ veritate. Non abnuerim M. Titium Rufum, cum Imperio proconsulari præfuisse; vel maritimis quibusdam, per illa etiam tempora, regionibus, vel parti fortasse cuidam Asiæ. Id enim videtur constare ex Inscriptione quâdam veteri apud Onufrium. Non ut Syriæ præfuerit cum Imperio ordinario, aut subordinato. Hoc potius. Nam quod statim dicturi sumus, Titus ille Iosephianus erat subordinatus præsidi Syriæ, C. Sentio Saturnino. Qui tamen post Titium Rufum Consulem, Consulatum adeptus est, totos

totos XII. annos. Neque M. illius Titij præfectura in illa tempora cadere poteſt, quibus neceſſe eſt contingant juxta Ioſephum: ubi Archelaum Cappadociæ regem, is enim eſt quem deſignat ibidem, in gratiam cum illo reducit Herodes. Ita ſcriptum in codicibus ſuis Ruffinus invenerat: hæc ſunt illa quæ præ animo ille interpres agitabat, cum tranſtulit, *Syriæ Procuratorem Titium inimicum Archelai, ei Herodes amicum fecit.* Annotat Caſaubonus ad iſta, *quare maluerit Procuratorem quàm præſidem appellare neſcio.* Scio cur Procuratorem potius dixerit: non fuerat enim Præſes Syriæ. Sed cur Procuratorem Syriæ non Iudeæ? hic rei cardo & quæſtio vertitur, de quâ debuit dubitare Exercitator. Verum eſt, ἡγεμόνα, & Præſidem notare, & Procuratorẽ: ſed videtur tamen hoc in loco omnino debere Procuratorem transferri, propterea quod certum eſt alium tum Syriæ præſidem præfuiſſe, Sentium nimirum Saturninum. Sed quidni, quod factum in Quirinij causâ cum Jmperio extraordinario miſſus Syriæ dicatur Procurator? quidni indultum huic Titio ut etiam in Syriâ res procuraret? Iudæa aliquando exempta dicitur à Præſidum Syriæ juredictione propter inimicitias inter præſidem & procuratorem, in gratiam nempè Procuratoris: & quidni Syria quâdam ex parte, ad eundem modum aliquandò fuerit attributa? Certe Syria inter Augusti provincias cenſebatur. Iudæa fuerat τῆς Συρίας προσθήκη, ut Ioſephus loquitur. Et qui Cæſaris rem in Iudæa procurabat, Procurator Syriæ, ſub quâ Iudæa cenſebatur, jure merito dici poterat. Erat tum Syriæ præſes Saturninus: Iudeæ procurator Titus Volumnius, non M. Titius Rufus. Is eſt quem Strabo volebat. Apud quem Τίτον non Τίτιον legendum. Neque codices Ioſephi, quod cenſuit Beza, ſunt è Strabone corrigendi, ſed contra, è ſerie hiſtoriæ Ioſephianæ, Strabonis & Ioſephi codices emendandi, & delendum ι in Τίτιον, cum reſcribi debeat Τίτον. Quod vero Cardinalis Illuſtriſſimus M. Agrippæ, reverſo in urbem ex Aſiâ, quando demum cunque reverſus eſt, ſucceſſorem Quirinium deſtinavit, propter debellatos in Cilicia ſtatim à Conſulatu Homonadenſes, idq; etiam propterea quod Cilicia ſub Syriâ cenſeretur, id omnino, cùm partibus ſuis ſingulis, tum & in univerſum, falſum eſt. Non ſucceſſit Quirinius M. Agrippæ. Non ſucceſſit M. Titius, ut hallucinantur Caſaubonus & Bulingerus, ſed Sentius Saturninus: quod mox dicturi ſumus pluribus. Falſam intereà dicimus, illam in Apparatu diſſertationem, & falſo quoque ſubnixam fundamento. Argumentum ab Hiſtoriâ Cornelianâ deſumitur; in quâ dicitur Quirinius debellaſſe quædam caſtella Homonadenſium per Ciliciam; cujus debellationis & Geographus meminit, libro XII, & erant Homonadenſes Ciliciæ populi montani. Et verum eſt illud quod affert Strabo, Τὰς δὲ Ὁμοναδέας Κυρίνιος ἐξεπόρθησε λιμῷ, καὶ τετρακις χιλίους ἄνδρας ἐζώγρησε, καὶ συνῴκισεν εἰς τὰς ἔγγυς πόλεις, τὴν δὲ χώραν ἀπέλιπεν ἔρημον τῶν ἐν ἀκμῇ. *Cyrenius Homonadenſes expugnavit fame, & quater mille viros captivos cepit, quos in urbes vicinas colonos deductos miſit. Eorum verò regionem deſolatam penitùs & exhauſtam reliquit iuventute.* Hæc ſunt, agnoſco, Straboniana. Sed quid inde eliciet vir doctiſſimus? Fuit ergo ſtatim poſt ſuum Conſulatum proconſul Ciliciæ, & res iſtas in illâ provinciâ geſſit præſes Syriæ: *ad quam provinciam, velut partem, ſpectare Ciliciam certum erat.* At hoc non poteſt hinc elici, nec ullo modo ſequitur, vir erudite. Primum non erat in moribus vel uſu receptum Romanorum, ut vel Prætores vel Conſules omnes & ſinguli exacto in magiſtratu anno, ſtatim in provincias ſortitò mitterentur. Nam nec provinciæ magiſtratibus ſuffeciſſent, ſi præſertim

per triennium, vel ſaltem per decennium, quod aliquando factum, in provincijs ſubſtitiſſent: & multis intercurrentibus annis interdum fiebat, ut abſque imperio proconſulari,privati decederent magiſtratu. Quemadmodum nuper de M. Bibulo videbamus, qui non niſi poſt octennium à Conſulatu in Syriam venerat Præſes. Et ut hæc conſuetudo fuiſſet κατ' παντὸς, tamen probandum etiam fuerat adhuc viro huic illuſtriſſimo, in Ciliciam veniſſe P. hunc Quirinium à Conſulatu. Fieri enim poterat, ut prius in Africam mitteretur, & in illâ provinciâ rebus gerendis præfuiſſet, contra Marmaridas, & Garamantas. Ita enim Florus teſtatur in veteribus membranis Lipſianis: cui vir ille, Romanarum antiquitatum peritiſſimus ſubſcribit. Id ante Lipſium ſuſpicatus erat Elias Vinetus: in cujus codice manuſcripto, non *Furnio*, ut editur, ſed *Curimo* legebatur. Quem, quod Sylburgius annotavit, Iornandes expreſsè Quirinum notat. Geſſiſſe verò illum res in Ciliciâ,duo ſummi ſcriptores, Strabo & Tacitus, memoriæ prodidere: neque refragamur. At enim res illas, quando geſſerit, aut quo anno, neque Strabo nos docet, nec Cornelius. Conjectura eſt igitur nuda,& mera ſuſpicio quam ſuggeſſit. Conjecturam cujuſcunque & ſuſpicionem, nullis ſubnixam hiſtoriarum teſtimonijs, res in hiſtoriâ præſertim permiſcentem & confundentem, pari facilitate contemnere poſſumus, quâ obtruditur. Secundò, debebat vir doctiſſimus animadvertiſſe, poſſe à Novatoribus, ſatis oculatis & ad omnia obſervanda rimandaque compoſitis, inſtitui diſquiſitionem, an illi ſemper, illi ſoli res in provinciâ geſſerant, aut gerere neceſſariò intelligebantur, qui erant cum legitimâ poteſtate, & ordinaria eò miſſi: eidem provinciæ Proconſules, Præſides, Procuratores præerant: & non interdum alij. L. Martius, quem modò nominavi, non præerat Hiſpaniæ, ne Proprætor quidem, cùm rem Romanam collabentẽ contra Pœnos ſuſtineret. Non C. Caſſius Syriam, niſi Quæſtor, obtinebat, cum Parthos Craſſi clade ſuperbos & ferocientes contunderet, & Syriam provinciam tueretur. Uterque tamen horum, res tum geſſit tam illuſtres, ut eorum nunquam Romanam rempub. pœnituerit. Iulium Cæſarem ſcimus, authore Tranquillo, privatum Româ profectum Mithridate tunc Aſiam obtinente. Non erat, ne quidem Quęſtor aut Legatus: cùm res magnas & memorabiles contra piratas gereret, quos claſſe collectâ perſequebatur. Tum etiam Mithridate, quod dictum eſt, agente provincias & ferente, ne videretur deſidere in communi periculo ſociorum, in alienâ provinciâ, nullius auſpicijs, regis illius præfectos aggreſſus, fortiter & fœliciter rejecit, & Græciâ expulit. Non eſt itaque perpetuum in hiſtoriâ Romanâ, ut qui rempub. in aliquâ provinciâ adminiſtravit, in illam miſſus cum authoritate, juriſdictionem obtinuerit ordinariam. Nedum eſt neceſſariæ conſequentiæ vel ἀποδεικτικόν, Debellavit Quirinius Homonadenſes in Ciliciâ poſt Conſulatum, fuit ergo præſes, aut proconſul in Ciliciâ. Sed hæc, eſto, ſit legitima argumentatio, quæ quidem eſt miſerrima: & bona conſequentia, quæ nulla eſt, quid tandem ſubinfers erudite vir? Præfuit Quirinius Ciliciæ ſtatim poſt Conſulatum ſuum (qui non nimium diſtabat ab Agrippæ regreſſu) in quâ domuit caſtella quædam Homonadenſium: ergo Syriam tunc temporis regebat præſes. Negamus tibi iſthoc conſequentię. Ciliciæ pręfuit, ergo Syriæ. Nam planè hic contrarium verum eſt, ergo non Syriæ, quòd Ciliciæ. Probas autem, idque more tibi ſollenni, ſolidiſſimè: ſcilicet, *Nulli dubium eſt ſub uno eodemq́ præſide Syriam & Ciliciam ſolitam gubernari.* Ita quoque prius, Sect. 86. *Non debuit eſſe dubitatio,*

eos

eos semper solere bella gerere in provincijs, qui eisdem praerant cum legitimo imperio. Ergone populos, ubivis terrarum misisti in suffragia? Num viritim vota collegisti? At hoc, inquies, necesse non est. Nam *fateri opus est. Certum est. Nulli dubium est. Nulla debet esse dubitatio, ad Præsidem Syriæ Ciliciam pertinere.* Hæ sunt ἀποδείξεις Baronianę. At enimvero certum hoc, ne nescias, non est. Mihi dubium, incertum, imò falsum est. Imò certissimum est contrarium. Cilicię præfuit, ergo non Syrię. Et si statim à Consulatu Ciliciç præfuit, tum certum est omnino, alio eum tempore,& non statim à Consulatu Syriæ provinciæ præfuisse. Erant enim, Syria & Cilicia distinctæ semper provinciæ Consulares. Nec alteri altera accedebat portio. Utranque regionem, profligato bello Mithridatico, dum per Orientem victorijs suis omnia complecteretur, in provinciam redigerat Cn. Pompeius. Syriæ præfecit Quæstorem suum Scaurum. Ipse abijt in Ciliciam, ait Josephus. Erant itaque separatæ ab initio. Neutiquam Cilicia sub Syriâ continebatur. Potius dum Pompeius illam sibi retinet (nam quamdiu in Asiâ restitit,in Ciliciâ se continebat) Syriæ Ciliciam præferebat. Quodsi è dignitate personarum, de provinciarum statu, conditione, prærogativis, aut pręeminentijs statuere liceat, melior erat Ciliciæ quàm Syriæ conditio. Erant in secundo loco, suis distinctæ Præsidibus, & non ijsdem attributæ. Illa Scauro: hæc Pompeio. P. Lentulo Spintheri Cilicia cessit, cùm Gabinius Syriam administraret. M. deinde Bibulo obtinente Syriam: in Cilicia M. Cicero rem administrabat. Neuter tamen statim à Consulatu: quod necesse non fuerat, ut deceptus scripsit Annalium concinnator. Quodsi rerum Romanarum Annales extarent integri,& eosdem vacaret in rem præsentem perscrutari, nusquam opinor reperirentur Syria & Cilicia sub ijsdem Præsidibus constitutæ. Augustum, Antonium, Agrippam, Cajum Lucium Cæsares, Germanicum excipimus. Asiam etenim universam, multas, præter hasce, provincias, illi simul obtinebant. Tertiò, Josephus, author imprimis gravis, & in rebus Syriacis fide dignissimus, Ciliciam à Syriâ sejunxit & separavit. Quodsi doctissimus Cardinalis, M. Agrippæ successorem dedisset in Syriâ, Sentium Saturninum, & in Ciliciâ P. Sulpitium Quirinium, ab Historiâ non longè recessisset, cùm relatum sit in Annales Cornelianos, istum statim à Consulatu castella Homonadensium debellasse. P. enim Quirinius Romę, ἐπώνυμον magistratum gessit. Fasti docent. Erat autem Cilicia provincia Consularis. In provinciam Ciliciam, illum statim missum fuisse à Consulatu, certum est. Certum autem, non ut præsidem Syrię. Non, ut illius provinciæ præsidem, quicquam juris in Cilicia, ut nec Ciliciç quicquam in Syriâ, obtinuisse certum est & confirmatum: Sentius quoque Saturninus Consulatum gesserat: & quidem Quirinio prior: ita ut in Saturnino non sit opus de Canone Appiani laborare illo, quo Syria dicitur viro Consulari solita assignari. Quirinius autem factus Syriæ præses post M. Agrippam, apertissimè impingit in illum Canonem. Quippe qui, non nisi post mortem M. Agrippę, aut illo saltem anno Consul fuerat, quo in vivis esse desijt M. Agrippa. Debellavit autem Homonadenses in Ciliciâ, non ante, sed post suum Consulatum, authore Tacito. Itaque post M. Agrippam Orienti præsidem, fuit Syria per biennium, secundùm rationes Cardinalitias, sine præside. Aut P. Quirinius provinciam dimisit, ut fieret Consul, & eam denuo, ubi abijt Consulatu, assumpsit: vel imponit lectori Cornelius Tacitus: vel, quod reliquum est postremò, & planè verum, inconsideratè vir eruditus Quirinium

Agrippæ

Agrippę ſucceſſorem in Syriâ nominavit. Cèrtè non Quirinij, ſed Saturnini meminit aliquoties in Hiſtoriâ horum temporum Joſephus, Antiquit. 16. 13. Saturninus & Volumnius τῆς Συρίας ἐπιστατοῦντες, Syriæ dicuntur præſides. Et cap. 14. τῶν περὶ τὸν Σατορνῖνον καὶ Οὐολούμνιον ἐπιτρεπόντων. Et bis terve ad eundem modum in eodem libro appellat ἡγεμόνας, indefinitè: latâ & laxâ ſignificatione, cùm Præſes ille eſſet Syriæ, hic autem Iudeæ procurator. Alibi: opinor cap. 12. Herodes dicitur conciliaſſe Archelao Cappadociæ Regi, τὸν τῆς Συρίας ἡγεμόνα Τίτον. Erat autem ille Titus, Volumnius. Ἡγεμὼν non tam Syriæ, quàm Iudeæ in Syriâ procurator. Saturnino autem prænomen erat Caius. Utitur enim Joſephus in hiſce narrationibus ſuis, vocibus πολυσήμοις. Ideo in primo libro de Bello ubi propriè loquitur, appellatur iſte Volumnius ἐπίτροπος, Procurator Cæſaris in illâ provinciâ, ubi ille alter Sentius Saturninus, vir Conſularis, erat Præſes. Erat porrò illius Præfectura, utpote viri honoratiſſimi valdè, diuturnior. Nam cùm per hæc tempora præeſſet Syrię, ad Chriſti uſque nativitatem eandem provinciam obtinebat: quâ de re dicturi ſumus in ſequentibus.

SECT. II.

Agrippæ ſucceſſor Saturninus. Eidem adjuncti Legati, Caio Cæſari tutor M. Lollius. Subſtitutus eo defuncto, P. Quirinius. Baronij in eo lapſus. In præfecturâ Caij, & Quintilij Vari paradoxa. Caßiodorus correctus. Item Conſulum ſeries apud Dionem. Alius Baronij lapſus de Caio Cæſare. de M. Ambivio. in reprehendendo Ioſepho. Continuatio Præſidum Syriæ ad excidium urbis Hieroſolymitanæ. Illorum merita nonnulla, de Indæis. Procurator quis. Catalogus Iudeæ Procuratorum, uſque ad eandem cladem.

SUcceſſit itaque M. Agrippæ non M. Titius aliquis, ut volunt Bulingerus & Exercitator, verùm Sentius Saturninus, cum Tito Volumnio Cęſaris in Syriâ procuratore. Redijt Romam Agrippa poſt imperium in Aſiâ decennale, ad annum urbis conditæ, quod refert Dio, DCCXLI. Bene autem Baronius, quod tamen reprehendit Exercitator, M. Titium prætermiſit in Præſidibus Syrię, qui nullus unquam ſucceſſit Agrippę. Legimus apud
Lib. 16. 12. Ioſephum in Antiquitatibus, ἐποιήσατο δὲ, Ἡρώδης, καὶ συνθήκας εἰς Ῥώμην ἐλθεῖν, ἐπειδὴ περὶ τούτων ἐγκαλεῖτο Καίσαρι, καὶ μέχρις Ἀντιοχείας ἐπὶ τὸ αὐτὸ παρῆλθεν. ita legendum: ἐκεῖ καὶ τὸν ἡγεμόνα Συρίας Τίτον, ἐκ διαφορᾶς Ἀρχελάῳ κακῶς ἔχοντα διήλλαξεν Ἡρώδης. *Vulgò*, inquit Caſaubonus, *editur* Τίτον, *corruptè; & rectè Theodorus Beza ad Lucam olim ita correxit è Strabone.* Imò depravavit correctione ſuâ, quod vulgò veriſſimè legebatur, Τίτον, apud Joſephum, depravatè Τίτιον in Strabone. Erat enim Titus Volumnius, qui poſt abitum Agrippæ, cùm Cæſaris eſſet Procurator, antequam Sentius Saturninus adveniret, Syriam regebat cum imperio. Malè autem Titium in manuſcripto regio exaratum invenit Exercitator apud Interpretem Ruffinum, cùm in vulgatis codicibus legamus Titum. Nec mirari debuit vir eruditus, cur Ruffinus, non optimus Interpres, *Procuratorem* vertit ἡγεμόνα potiùs, quàm Præſidem:

cum hac ipsâ suâ versione declaret, se non aliter invenisse apud Iosephum, & in rerum Romanarum scriptoribus. Certè vix credendum est M. Titium Syriæ prefuisse Proconsulem totos XXI. annos post gestum in urbe Consulatũ. Neque fieri potuit, ut Saturnini diuturnior præfectura fuerit, si post Agrippæ obitum alter, nempe M. Titius, illum in Syriæ præfecturâ anteverterit. Diuturna præfectura vix est, ut infra decennium consistere possit. Abijt Agrippa ex Asiâ ad annum urbis conditæ 741. Successit Titius, saltem per triennium: Saturninus habuit successorem Quintilium ante necem Antipatri Herodis filij: ita erit sic contractior, hæc præfectura. Successit ergo M. Agrippæ in Syria Saturninus; cum Tito Volumnio Procuratore. Consularis enim Legatus more majorum assistentes quasi, & adjunctos habebat Legatos aliquot, etsi Cæsaris erat Provincia, qualis Syria fuit, Imperij limitanea; Procuratorẽ quoque Cæsaris. Itaque in rescripto Cæsareo apud Josephum, quo permissa Herodi fuit cognitio, de filiorum parricidio, ita legimus, Ἀντιχαρεῖ γοῦν κύριον μὲν αὐτὸν καθιστὰς, εὖ μέν τοι ποιήσειν λέγων, εἰ μετὰ κοινοῦ συνεδρίου, τῶν τε ἰδίων συγγενῶν, καὶ τῶν κατὰ τὴν ἐπαρχίαν ἡγεμόνων, ἐξετάσειε τὴν ἐπιβουλήν. 1. de Bell. p. 704. Sequitur deinceps: paruisse Herodem edicto Cæsaris & Beryti conventum coijsse. Προκαθέζονται δὲ οἱ ἡγεμόνες, Σατορνῖνός τε, καὶ οἱ περὶ Πεδάνιον πρέσβεις· σὺν οἷς καὶ Βολύμνιος ὁ ἐπίτροπος. Quo in loco Pedanius non est solus Legatus: sed, Pedanius & qui cum eo insuper Legati erant Presidi adjuncti Consulari. Erant autem tres ipsius Saturnini filij: ita enim Iosephus in Antiquitat. Lib. 16. cap. 17. pag. 513. Μεθ' ἐκεῖνον οἱ Σατορνίνου παῖδες: scilicet sententiam proferebant, εἵποντο γὰρ αὐτῷ τρεῖς ὄντες πρεσβευταί. Saturnini præfectura, fuit, uti dictum est, diuturna. Illi successit Quintilius Varus, qui prius quàm Sulpitius Quirinius, anno nimirum præcedenti Consul fuerat. Josephus hoc disertis verbis pronuntiat Antiquit. XVII. VII. ἐτύγχανεν ἐν Ἱεροσολύμοις, κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν Οὐάρος Κυντίλλιος, διάδοχος Σατορνίνῳ τῆς ἐν Συρίᾳ ἀρχῆς ἀπεσταλμένος. *Aderat eo tempore Hierosolymis Quintilius Varus, successor Saturnino in Syriæ præfecturâ missus.* Tempus autem vult, cùm Antipater Herodis primogenitus conspirationis in patrem suum reus perageretur. Erat etiam idem Varus in provinciâ adhuc post excessum Herodis, tum cùm Sabinus Cæsaris Procurator, à Volumnio proximus, veniret in Judęam: & cùm post Archelai profectionem Romam, Judęi tumultuarentur, Antiquit. 17. 12. Nec de Varo ulterius mentio opinor est apud Iosephum in rebus Iudaicis. Ἐπ' Ἀντιοχείας γὰρ τὸ πλεῖστον ἦσαν αὐτῷ διατριβαί, διὰ τὸ Σύροις βασίλειον εἶναι. Quintilio successorem Iosephus nominavit P. Quirinium; & Sabino, Coponium Procuratorem. Vide cap. 1. lib. XVIII. Antiquit. de quibus plura in sequentibus. Baronius dat Saturnino successorem, non Quirinium, sed Caium Cæsarem, Sect. LXXXVI. in Apparatu. *Anno enim urbis conditæ* DCCXLVIII. *præficitur Syriæ, totiq; Orienti Caius Cæsar. Quo defuncto, nullus alius subrogatus reperitur,* inquit, *nisi is qui nominatur ab Euangelistâ Quirinius: quem successisse Caio Cæsari, nulla debet esse dubitatio.* Hæc est usitata Cardinali demonstratio, *Nulla debet esse dubitatio.* Innititur autem hoc in loco authoritati Cornelianæ. Narrat is Annalium III. Post defunctum in provinciâ M. Lollium, quem veluti moderatorem juventæ filij sui Augustus esse voluerat, successit illi in eadem tutelâ P. Quirinius. Substitutus itaque non datus primum Rector. *Obtinenti Armeniam,* ait Tacitus. Non igitur in Armeniam proficiscenti. Datus ergo Rector M. Lollius. Lollio jam ad plures collecto, suffectus in locum vacuum P. Quirinius. Certè Lollij perfida & plena subdoli animi consilia ac versuti, per

Parthum

Parthum indicata fuiſſe tradidit Paterculus: ejuſque mortem ſeu fortuitam, ſeu voluntariam infra paucos dies ſecutam fuiſſe. Addit deinceps Cardinalis, *Defuncto in Provinciâ Caio Cæſare ſucceſſor remanſit Quirinius* iſte. Neceſſario igitur ſic remanſit: & extra ordinem, non autem cum imperio ordinario. Itaque nihil minùs quàm ſucceſſor fuerat, uſque dum imperium hoc extraordinarium Imperatoris ei calculo confirmaretur. Neque enim ſucceſſit Scipionibus L. Martius: aut C. Caſſius in eâdem Syriâ, occiſo per Parthos M. Craſſo. Revocato Romam Quirinio, ita ſequitur apud Cardinalem, *ſucceſſor miſſus eſt Quintilius Varus. Hunc, authore Dione, conſtat in provinciâ manſiſſe ad annum* XI. *Chriſti incarnati, ad Conſulatum Sabini & Camerini.* Hæc ſunt planè paradoxa, & ingenium humanum tranſcendentia. Nam ut ordine retrogrado, illud imprimis examinemus quod poſtremo loco ponitur, de reverſo Quintilio è provinciâ Syriâ, & ſucceſſore illi dato, ad annum quo Conſulatum gerebant Camerinus & Sabinus, hoc tale eſt, quod prorſus πᾶσαν ὑπερβολὴν ἀγνοίας & ἀνιστορησίας καταλείπει. Nam profectò conſtat ex communi omnium Hiſtoricorum conſenſu, eo ipſo anno quo illi Conſules fuere, Varum Quintilium fuiſſe ab Arminio deletum in Germaniâ cum tribus Legionibus ad internecionem. Atque ita mirandum in modum efficietur, ut eo ipſo anno perierit Quintilius in Germaniâ, quo Syriam adhuc Præſes adminiſtrabat. Hoc vix fieri poterat aliter, niſi ciſijs vel per diſpoſitos equos de Syriâ in Germaniam, paratam ſibi provinciam & ornatam, advolaſſet; ut ſic ad ipſius primum ingreſſum inſidijs exceptus interierit. Quod ut fieri & ferri aliquando poſſit, cùm Dux quiſpiam ad exercitum ab urbe vel aliunde, abſens advolaverit, ita planè de Quintilio eſt impoſſibile, & ab omni ratione alienum. Hiſtoriæ veritas & ſeries adverſatur. Statutum eſt enim ῥητῶς & diſertis verbis apud Hiſtoricos, Dionem, Florum, Velleium, Germanos, hominis avaritia, & libidine expertâ efferatos, injurijs quàm multis maximis & rapacitate exercitos & excitatos, judiciorum iniquitate & corruptelis impulſos, quaſi invitos & reluctantes ad arma, & injurias vindicandas deſcendiſſe. *Pecuniæ quàm non contemptor*, inquit Paterculus, *Syria cui præfuerat, declaravit: quàm pauper divitem ingreſſus, pauperem dives reliquit.* Quocirca non niſi imperio diuturno, & vexationibus ſibi cognitum Quintilium, adorti ſunt Germani. Legerat in Dione Cardinalis, interemptum fuiſſe illum in Germaniâ μετὰ τὴν τῶν Σύρων ἀρχὴν, & ita interpretatus eſt quaſi ſtatim in Germania, *Syriâ* redux, fuiſſet interceptus. Interpres Dionis illa Xiphilini Epitomatoris, nam apud Dionem non habentur, vertit, *Poſt adminiſtratam Syriam*, Baronius in eum ſenſum accepit, quaſi ſtatim à *Syriâ* cõmeaſſet in Germaniam, ἀνεπιστρέπτως. Secundo ſtatuitur in Apparatu, Vari Syriacam præfecturam fuiſſe diuturniorem. *Nam longè maiori annorum numero præfuit quam Quirinius*: Sect. LXXXVIII. in Apparatu: Qui tamen dicitur luſtris duobus ab eodem Annaliſtâ præfuiſſe. Sed juxta rationes ab eodem initas, ne quidem diuturna illius eſſe poterat præfectura; nedum diuturnior quam decennalis illa P. Quirinij. Nam poſt exceſſum Caij Cæſaris, non antea, præeſſe demũ cœperat ſecundâ vice Quirinius. Qui ſi vel unicum annũ integrũ cum imperio fuit, Vari Quinctilij illa Præfectura diuturnior, ultra quinquennium nullo modo progredietur. Cum tamen duobus ſaltem luſtris dicatur Quirinius præfuiſſe. Idque ipſum ita quoque verum eſt, non aliter, ſi uno & eodem anno quo relicta Syriâ tranſijt Quintilius in Germaniam, ab Arminio interijt interceptus. *Ad*

annum

annum quippe DCCXLVIII, ait Cardinalis, *præficitur Syriæ totiq; Orienti Caius Cæsar.* Rectè autem. Quot annos præfuit Orienti videamus. Docet Paterculus, utrunque Cæsarem, Caium & Lucium, sub Consulatu P. Venutij in vivis extitisse. Ille autem Consul fuerat cum Alfeno Varo, ut è Fastis liquet, & tabulis Capitolinis ad annum urbis DCCLV. Secundò, Lucius Cæsar, eodem authore Velleio, inter vivos esse desierat, per unum annum antequam Caius frater moreretur. Vivebat igitur ad annum DCCLVI. obijt autem, non in Syriâ provinciâ, sed in Lycia, Lamyræ erat oppido nomen, *reluctatus, invitusq; revertens in Italiam.* Jam verò colligatur summa: ineantur numeri annorum. Præfuerit Quirinius post excessum Caij unicum tantùm annum integrum; ab anno urbis 758. quo abijt è Provinciâ decurso anno suo Quirinius, ad annum 762, quo Camerinus & Sabinus fuere Consules, quóque ipso ex communi consensu Historiarum omnium Varus perijt in Germaniâ, anni sunt intercurrentes quinque. An hęc jam præfectura dici poterit diuturnior Baronius viderit. Pręerat autem Caius octo totos annos: ut fuerit ipsius Pręfectura diuturnior. Id confirmant rationes Baronianæ. Venit enim in provinciam anno 748. Defunctus est autem in provinciâ. Non erat defunctus sub Consulatu Vinutij, ut neque frater, anno 755. supervixit fratri annum integrum: ita totos octo annos præfuit Syrię cum imperio. Et tamen interea, Consulatum gerebat Romæ cum L. Æmylio Paulo anno 754. priore anno quàm Vinutius fuerat Consul cum Alfeno. Malè enim prorsus apud Cassiodorum, quod rectissimè observabat olim Panvinius, Augustus eo anno gessisse Consulatum memoratur. Error ortus è nomine Cæsaris. Fasti enim Græci Cæsarem & Paulum habent. Consulem autem Caium istum Cæsarem & Tacitus & Suetonius agnovere: & Lapis apud doctissimum Panvinium: nec dissentit in Fastis Sigonius. Quamobrem corrigenda est illa Consulum series, quæ libro Dionis 55. in edit. H. Stephani pręfigitur. Et Baronij quoque error animadvertendus, qui Caium Cæsarem præfuisse scribit sexennio vel quinquennio Syrię, priusquam Consul fieret. Quomodo enim Consulatũ gessit Romæ, & quidem biennio saltem ante obitum, qui tum absens mortuus erat, decedens invitus è Provincia? Certè nisi obstupuerat ad vesaniam Novatorũ, adeò portentosa literis & chartę non allevisset. Sequitur autem in secundis, Nullâ ratione fieri posse nisi priùs hisce omnibus de Caio Cæsare dissipatis, Quirinium in Iudæâ egisse censum cùm Christus Dominus nasceretur, cùm Lentuli & Messallini consulatui sexennium totum Caius Cæsar supervixerit: neque ante illius obitum, Præfecturam susceperit Quirinius. Sequitur autem Quintilium in Baronio, non Quirinius, tertiò præficiendus Syrię, sed M. Ambivius. Ubi non dubitat more suo, Josephum perstringere ut hallucinatum, quòd non idem statuerit de Ambivio. Sed Ἀκύλας ἰδοῦ τό. Non enim hic Ambivius Syrię præfuit, sed tantummodo Iudæę procurator: quod eruditè observat contra Cardinalem Torniellus. Is successit Coponio in procuratione, & eum διαδέχεται Annius Rufus: quo procurante moritur Augustus. Atque hactenus Baronius de Præsidibus falsò pleraque & inconsideratè. Sentio Saturnino, certissimum est è Iosepho, successisse Quintilium Varum. Et successisse in extremis annis Herodianis, imò paulò ante obitum Herodis, circa annum 753. Videtur autem tenuisse præfecturam per annos octo. Ei autem successit P. Quirinius, δικαιοδότης τοῦ ἔθνους sub deportatione Archelai. Nam, quod rectissimè viri docti observarunt, Caius Cæsar Armeniæ non

Syriæ præfuit. Eo ipſo tempore Varus aut Saturninus in Syriâ cum Imperio fuerant. Quod verò ad Quirinium deſcriptorem attinet, habuit ille imperium, ut dicemus, extra ordinem in provinciâ, non erat tunc temporis Syriæ præſes ordinarius. Facturi forſan ſumus operæ pretium, ſi pergamus adhuc, & catalogum attexamus Syriacorum Præſidum uſque ad cladem Hieroſolymitanã. Proximus à Quirinio Flaccus commemoratur, quod equidem meminerim, apud Joſephum: de quo in admirandis Agrippæ fortunis mentio adhibetur. Sed ante illum priores alij apud alios commemorantur in Syriâ præſides. Anno tertio Tiberij Cæſaris, cùm mittendus eſſet in Orientem Germanicus, ad res provinciarum componendas, *Tiberius*, inquit Tacitus, *dimoverat Syriâ Creticum Silanum per affinitatem connexum Germanico, præfeceratq; Cn. Piſonem, violentum ingenio, & obſequij ignarum.* Qui ejuſdem quoque priùs meminerat, ut Syriæ præſidis. Quo tamen anno, cui ſucceſſor in provinciam iverit, ignoramus. Anno urbis DCCLX. Conſul fuerat cum Silano Nerva. Succeſſit igitur illi Cn. Piſo ad annum DCCLXXI, à Tiberio impoſitus, ut Germanico inſidiæ ſtruerentur. Sed cùm Piſo fugiens provinciâ cederet, & Germanicus è veneno foret morti proximus, agitatum eſt inter Proceres, Germanici amicos & Legatos, de Syriâ poſt ipſius obitum adminiſtrandâ. Rem narrat Tacitus Annal. III. *Conſultatum indè inter Legatos, quiq; alij Senatorum aderant, quiſnam Syriæ præficeretur. Et cæteris modicè niſis, inter Vibium Marſum, & Cn. Sentium diu quæſitum. Dein Marſus ſeniori, & acriùs tendenti Sentio ceſſit.* Ait ſeniori: Marſus enim nondum Conſulatum adeptus erat: Cn. autem Sentius Saturninus, vivente adhuc Auguſto, ante multos annos geſſerat Conſulatum. Ad hunc ergo modum, non à Principe electus, ſed à proceribus, contra Piſonem profugum, Syriam regendam accepit Cn. Sentius Saturninus, è Germanici amicis & Legatis unus. Non erat hic idem Saturninus quem Syriæ diximus præfuiſſe tum cùm in parentibus Ieſus Chriſtus deſcriberetur. Non enim ratio temporum hoc dici patietur, cùm ab illius prioris Conſulatu, ad hunc annum quo amor ille & delitiæ populi Romani Germanicus per Tiberij ſcelus interceptus obijt, anni integri interfluxerint 35. ſed, quod veroſimillimum eſt, illius ſuperioris filius, quem cum duobus alijs fratribus, Patri affuiſſe Legatum, in Syriacâ præfecturâ narravimus è Ioſepho. Undè fortè factum, ut cum Vibio Marſo contenderet vehementiùs de ſucceſſione in Syriâ Germanico Cæſari, utpote cujus notitiam haberet non mediocrem, cognitæ & exploratæ per Legationem illam paternam. Huic Sentio Saturnino, ſucceſſor datus eſt à Tiberio ille Flaccus, cujus è Joſepho fecimus mentionem: qui quidem Hiſtoricus, Silanum, Piſonem, Germanicum, Saturninum, ſi non alios, ſilentio obruit in Hiſtoriâ ſuâ: parum ſcilicet ſollicitus de Syriæ præſidibus, qui nihil habebant cum rebus Judaicis negotij vel commercij. Fuit verò Flaccus iſte Pomponius nominatus; qui ad annum urbis conditæ DCCLXIX. cum Rufo Cæcilio Conſul aſcribitur Faſtis. Eo nempe anno quo in Syriam à Tiberio miſſus advenit Piſo. Erat hic prius Mæſiæ præfectus ſub Auguſto. Ovid. 4. de Ponto, Eleg. XIV.

Qui tenuit Myſas gentes in pace fideli,
Quique arcu fiſos terruit enſe Getas.

Videtur in præfecturâ Syriæ obijſſe diem Tacit. Annal. VI. *Exin Flacco Pomponio Syriæ Proprætore defuncto, recitantur Cæſaris literæ queîs incuſabat, egregium quemq; & regendis exercitibus idoneum, abnuere id munus.* Syriam adeptus eſt,

Annal. 2.

est, ut plerunque fit in Aulis Principum, ubi non virtus, sed obsequium remuneratur, malis artibus. Ita enim Suetonius in Tiberio, cap. 42. *Postea Princeps in ipsâ publicorum morum correctione, cum Pomponio Flacco, & L. Pisone, noctem continuumq; biduum epulando potandoq; consumpsit. Quorum alteri Syriam provinciam, alteri urbis præfecturam confestim detulit.* Flaccum sequitur L. Vitellius, nam Ælius Lamia designatus Præses, provinciam non vidit. *Administrandæ Syriæ imagine exolutus, tandem, Vrbi præfuit*, authore Cornelio in Annali. VI. Vitellij meminit aliquoties Judæus Historicus, qui nec Flaccum quoque præterijt. Sed Vitellius, si quis alius, optimè de provinciâ merebatur. Is Pontium Pilatum, post decem annorum præfecturam, à Iudæis accusatum, ad caussam dicendam, Romam misit. Hujus elogium extat apud Tacitum, Annal. VI. *Eo de homine haud sum ignarus sinistram in Vrbe famam, pleraque fœda memorari. Cæterùm regendis provincijs priscâ virtute egit. Vndè regressus, formidine Caij Cæsaris, familiaritate Claudij, turpe in servitium mutatus, exemplar apud posteros adulatorij dedecoris habetur; cesseruntq; prima postremis, & bona iuventæ senectus flagitiosâ obliteravit.* Nec Dio, dissimilia, vel Suetonius. Adeò versantur illi in lubrico, qui Principum famulitio innodantur. Fuit in Syriâ ad Caligulæ principatum, in cujus verba jurare coegit exercitum. Successit Petronius: an idem de quo multa Tacitus Annali. 16, sanè dubito. Missus est cum exercitu contra Iudæos, anno Caij secundo: ut gentem illam stirpitùs deleret, quòd imagines non admitterent Imperatorias. Multiplex hujus mentio apud Philonem in Legatione, & apud Iosephum in historijs. Ubi venit in provinciam, & Cæsaris adimplere mandata cogitabat, Iudæi se lamentis & luctui dedidere, agrorum culturâ intermissâ: neglectis rebus omnibus: jugula postremò offerebant ferienda. Quibus visis, Petronium Iosephus ait, in hæc verba prorupisse: Ἢ τοῦ Θεοῦ συνεργοῦντος πείσας τὸν Καίσαρα σωθήσομαι μεθ' ὑμῶν ἡδέως, ἢ παροξυνθέντος ὑπὲρ τοσούτων ἑτοίμως ἀποδώσω τὴν ἐμαυτοῦ ψυχήν. *Vel Deo adiuvante, persuaso Cæsare, vobis & mihi vitam procurabo & salutem: vel si noluerit placari, libenter equidem vitam ipse meam, pro tot millibus oppignorabo.* Sed cùm dilatum hoc negotium imaginarium ferret ægerrimè Caius, scripsit ad Petronium, Θάνατον αὐτῷ ἀπειλῶν, ὅτι τῶν προσταγμάτων αὐτοῦ βραδὺς ὑπηρέτης ἐγένετο. ἀλλὰ τοὺς μὲν τούτων γραμματοφόρους συνέβη χειμασθῆναι τρεῖς μῆνας ἐν τῇ θαλάσσῃ, τὸν δὲ Γαΐου θάνατον ἄλλοι καταγγέλλοντες εὐπλόουν. *Mortem illi minabatur Caius, quòd ipsius mandata executioni tradere tardasset. Sed contigit ut qui literas istas portabant, treis integros menses violentiâ tempestatum detinerentur; alij interim, Caij interitum nunciantes prosperrimâ navigatione usi, illos prævenirent.* Hæc Iosephus: qui Petronio Marsum successorem dat, Antiquit. XIX. VI: illum ne an alium haud scio, qui cum Sentio Saturnino post Germanici interitum de Syriæ præfecturâ contendebat. Illo Syriam obtinente, Iudæa exempta fuit à præsidibus Syriæ, in gratiam Procuratoris Iudææ Cuspi Fadi, propter gravissimas inimicitias quæ illi cum Vibio Marso intercedebant: sed Fado defuncto in provinciâ, & Marso domum revocato, antiquum obtinebat denuò. Rursus sub authoritate præsidum Syriæ Iudæa redibat: sed res eo ordine transigebatur, ut Marsus de provinciâ prior decederet revocatus ab Imperatore: & tum demum Fadus Procurator relictus moreretur. Hoc ita contigisse apparet, è Iosepho Antiquit. XX. I. Nam Marsum accusabat rex Agrippa apud Claudium, & obtinuit ut ei succederetur

Antiq. 18. 5.

cederetur per Cassium Longinum. Longinum διαδέχεται Numidius Quadratus, qui Judæam procurantem Cumanum, à Iudæis postulatum, Romam jussit ad caussam dicendam proficisci. Illo Syriam administrante, Domitius Corbulo, Dux cum priscis Romanis comparandus, Armeniam tuebatur contra Persas. Quadratum excepit, ut ego quidem arbitror, Cestius Gallus. Tacitus in v. historiâ hujus meminit. *Sub eo*, inquit, *bellum Iudaicum ortum, & comprimere cœptantem Syriæ legatum Cestium Gallum varia prælia ac sæpius adversa excepere.* Meminit & Sueton. in Vespasiano, cap. IV. *Cæsoq. præposito, Legatum insuper Syriæ consularem, suppetias ferentem, raptâ aquilâ fugavere.* Quærit hîc doctissimus Lipsius quisnam fuerit præpositus ille? Nam de Floro falsum est, & corrigendum censet, *cæsoque præsidio*. Sed libri scripti non variant. Minùs recesserimus à librorum vestigijs si legamus, *fusoque præposito.* Sed non est illud χθὲς καὶ πρώην, quod à se mutuo dissentiant, etiam in magnis, historiarum scriptores. Atque ita hoc loco obvenisse reor, potiùs quàm ut aliquid sit corrigendum. Hujus Cestij ut Συρίας ἡγεμονεύοντος meminit Iosephus quoque duobus in locis, in vita sua; sub postremis temporibus reipub. & πολιτείας Iudaicæ. Post Gallum præfuit Licinius Mucianus, de quo viro habes apud Tacitum Hist. I. *Sub exitu Neronis Syriam & quatuor legiones obtinebat Lucinius Mucianus, vir secundis adversisque iuxta famosus.* Is princeps ad partes Vespasiani accessit: & quamvis paullo antè, ex æmulatione, simultates cum eo exercuisset, Syriacum tamen exercitum in salutem imperij, in ejus verba jurare coëgit. Præter Mucianum & Cæsennium Pætum, non memini legisse quicquam ulterius de præsidibus Syriæ apud Iosephum. ἁλωσ. VII. cap. IX. missum ait in Syriam ab Imperatore Vespasiano: Quem prius Armeniæ præpositum à Nerone putat Lipsius. Atque hactenus Syriæ præsides fuerunt: adjiciemus de Iudææ procuratoribus. Procuratoris vocabulum & nomen erat in repub. liberâ: *Et dicebatur Procurator*, inquit Cicero pro Cæcinâ, *qui omnium rerum eius qui in Italiâ non sit, absitve reipub. caußâ, quasi quidam pene Dominus est.* Græci vocabant ἐπιτρόπους, quâ voce sæpenumero Iosephus utitur. Sed Iosephi illa notio est posterioris ævi: nam oppressâ repub. & in Cæsarum dominium rebus redactis, illi cœperunt dici Procuratores, quos in provincias mittebant Imperatores ad vectigalia, redemptiones locationesque in fiscum redigendas. Dio lib. LIII. Καὶ τοὺς ἐπιτρόπους, (οὕτω γὰρ τοὺς τάς τε κοινὰς προσόδους ἐκλέγοντας, καὶ τὰ προστεταγμένα σφίσιν ἀναλίσκοντας ὀνομάζομεν) εἰς πάντα ὁμοίως τὰ ἔθνη, τά τε ἑαυτοῦ καὶ τὰ τοῦ δήμου, τοὺς μὲν ἐκ τῶν ἱππέων, τοὺς δ' ἐκ τῶν ἀπελευθέρων πέμπει. *Procuratores (ita enim illos appellamus qui publicos reditus colligant erogantque) in omnes provincias, cum suas tum populi, Cæsar mittit, nonnullos ex equestri ordine, alios è Libertis suis.* Hoc erat ipsorum primarium munus, sed quandoque in minores provincias cum amplissimâ mittebantur potestate, qui Vicepræcides vocabantur; hi vitę necisque obtinebant potestatem. Atque hanc quidem Iudæę procuratores potestatem, postquam semel in Coponio procuratorum primo, nacti sunt, nunquam deinceps amiserunt. De Coponio hęc Iosephus αὐτολεξεί. Κωπώνιός τε αὐτῷ συγκαταπέμπεται, τάγματος τῶν ἱππέων, ἡγησόμενος Ἰουδαίων τῇ ἐπὶ πᾶσιν ἐξουσίᾳ. Vna cum eo missus est Coponius, ex equestri ordine, cum amplissimâ in omnes potestate rebus Iudaicis pręfectus. Intelligit missum cum Quirinio. & in β. ἁλωσ. cap. XI. μέχρι τοῦ κτείνειν παρὰ Καίσαρος λαβὼν ἐξουσίαν. Usque ad necem inferendam, acceptâ à Cęsare potestate. Docet igitur Iosephus in hisce verbis,

bis, duo: Conditionem vitæ, & officij rationem. Quod ad primum attinet, erant omnes Equestris ordinis: ita videtur innuere Iosephus, qui expresse refert de Coponio; nunquam verò Senatorij. Sed addunt alij; vel Liberti principis. Et id quidem etiam verum est. Nam Fœlix Iudææ procurator, de quo in Actis Apostolorum, erat generis libertini, Pallantis frater, illius potentissimi Claudij Liberti. Rationem autem officij quod attinet, ea in alijs provincijs vel obtinuit vel mutavit: in Iudæam, ubi semel cum primo procuratore invecta est, ab eo ad successores perpetuo tenore devolvebatur; ut vitæ necisque haberent potestatem: nam & ita Pilatum habuisse scimus, Festum insuper & Fœlicem cognoscere possumus habuisse. Primus procuratorum, uti retuli è Josepho, Coponius fuit. Nam Volumnius & Sabinus in Syriam venerant, & non in solam Iudæam, procuratores. Coponio successit M. Ambivius, quem falsò retulit inter Syriæ præsides Annalista. Ambivium excipit Annius Rufus, quo procuratore moritur Augustus. Ei successit Valerius Gratus sub ipsa initia imperij Tiberiani. Is cùm XI. annos in provinciâ fuisset, Pontio Pilato rerum administrationem reliquit. Pilatus ubi tertium aut quartum annum ageret, baptizatur in Iordane a Iohanne *Lumen gentium* Christus Dominus. Pilato post decennium amoto per Vitellium, & ad caussam dicendam Romam transmisso, quis successerit in Iudæâ non adeò constat; Baronius ad annum Christi XXXVIII. Marcellum quendam nominat à Vitellio impositum. Sed authorem nullum laudat: apud Iosephum quæsitum non invenio. Proximus igitur Pilato venisse videtur Cuspius Fadus: nam priusquam Pilatus Romam missus à Vitellio veniret, Tiberius fato concesserat, ait Iosephus; & ex Iosepho Cardinalis. Caius cùm Vitellio Petronium in Syriâ successorem daret, ἐπίτροπον nullum Iudææ dedit; regnum enim Iudæorum Agrippæ concessit sub ijsdem conditionibus quibus olim Herodes ille primus obtinuerat. Agrippâ mortuo, tum Cuspium Fadum procuratorem Claudius misit, ἁλωσ. β. cap. ιθ. à Libertis suis persuasus, qui omnia apud illum poterant. Unde sunt ista XIX. Antiquit. cap. ult. Ἔπαρχον ἐν τῆς Ἰουδαίας (ita vocat quem prius ἐπίτροπον dixerat) καὶ τῆς ἁπάσης βασιλείας ἀπέστειλε Κύσπιον Φάδον, τῷ κατοιχομένῳ διδοὺς τιμὴν, τὸ μὴ Μάρσον ἐπαγαγεῖν εἰς βασιλείαν, αὐτῷ διάφορον ὄντα. *Iudææ præfectum, & regni universi dedit Cuspium Fadum. Cui discedenti hunc honorem habuit, ut Marcus, quocum illi inimicitiæ intercedebant, nequaquam in regnum illius superinduceretur.* Inspector scilicet velut Syriæ præses. Post Fadum successit Tiberius Alexander illustris Eques Romanus, Iudæus genere, Philonis frater, Iudæorum Alexandriæ Alabarches, & sub initio Galbę præfectus deinceps Augustalis in Ægypto. Illum sequutus erat Cumanus Ventidius, de quo multa Iosephus in XX. Antiquitat. cap. III. V. Et nonnulla Tacitus Annal. XII. quo in loco quædam à Iosepho diversimodè narrat; non autem veriora, quod vult Cardinalis Iudæo historico infensissimus. Post Cumanum in provinciam venit Claudius Fœlix Imperatoris Libertus, Pallantis frater. Hunc Sigonius non Claudium sed Antonium vocat. Nec differt tamen. Nam dicebatur Antonius Claudius Fœlix ab Antoniâ matre Claudij: à Claudio patrono posteriore. Nam unà cum Pallante fratre, inter servitia ab Antoniâ ad Claudium pervenit. Hunc à Iudæis accusatum, authoritas Pallantis & gratia texit. Fœlicis successor, id quod docent sacræ Literæ, Portius Festus in provinciâ moritur, eumque διαδέχεται pessimus & perditissimus Albinus: nisi quòd illius desiderium apud Iudæos excitavit Gessius

Florus,

Florus, omnium bipedum profligatiſſimus. Is per conjugem ſuam Cleopatram apud Poppæam commendatus, illiuſque fœminę gratiâ ſuſtultus, contra Iudæos crudeliſſimè, quanquam juſto Dei judicio, per omnem nequitiam & latrocinia graſſabatur. Illo procurante ſecundum annum, Neronis anno XII, incipit Iudaicum illud bellum, quod cum maximis & periculoſiſſimis conferendum rectè cenſuit Hiſtoricus Iudæorum. Confectum illud tandem per Titum Veſpaſiani filium, deſtructo Templo, incensâ Urbe, deſolatâ Repub. Iudęis ferro, flammâ, fame, beſtijs, omni genere crudelitatis & lanienę conſumptis, diſperſis demum & diſſipatis, ita ut ne poſt homines natos, par unquam clades aut calamitas hiſtoriarum monumentis ſit conſignata. Atque hæc de Syriæ Præſidibus, unà cum Iudæorum procuratoribus in gratiam Illuſtriſſimi Cardinalis Annaliſtæ, qui nihil minùs præſtitit quàm quod pollicebatur, exactiſſimum catalogum eorum dare.

SECT. III.

De Quirinio & ejus deſcriptione. Hæc involvit variè Baronius, non invenit involuta. Mentitur Ioſephum. Falsò committit cum beato Lucâ. Euſebij error. Baronij calumnia in Novatores. In Bezam iniquitas variè probatur. Ridicula ejuſdem argumentatio contra Ioſephum, quem aut non intellexit, aut minùs candidè interpretatus eſt. Error Baronij ubi Ioſephum accuſat erroris.

INter omnes Syriæ præſides celeberrimus eſt apud Chriſtianos P. Sulpitius Quirinius, beati Lucæ præconio in ſacrâ hiſtoriâ nominatiſſimus. De illo extat elogium Cornelij Taciti Annal. III. in hæc verba. *Nihil ad veterem & Patriciam Sulpitiorum familiam pertinuiſſe, ortum apud municipium Lanuvium, virum tamen domi foriſq; ita celebrem, ut publicis exequijs mors illius frequentaretur à Senatu, etiam principe Tiberio id petente.* Hæc ille clariſſimus Latinorum hiſtoricus, de viro ſui ſæculi cum paucis nominando: qui hodie tamen apud omnes maximam obtinet nominis celebritatem propter illam ἀπογραφὴν διαβόητον, quâ Chriſti Domini parentes, unà cum derivatis è ſtirpe Davidis cenſiti ſunt: & ipſe Chriſtus in parentibus, quaſi pars quædam mundi iſtius, & generis humani non minima portio, deſcriptus eſt. Illam ſub Quirinio ἀπογραφὴν in hæc verba refert beatus Lucas. Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθε δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου, ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη, ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου. Hæc beati Hiſtorici Lucæ verba Baronius in Apparatu ſect. LXXX. *multis eſſe*, ait, *perplexa nodis, & involuta difficultatibus*. Sed certè Baronio, partem maximam, perplexas nos has debemus difficultates, qui ſatis aperta involvit tenebris, nodum plerunque in ſcirpo quærit, & miris modis perturbat omnia, odio, ut videtur, Novatorum. Et primò quidem illud palmarium eſt, quo Joſephum Hiſtoricum nobiliſſimum, accuratiſſimum ſcriptorem, & cenſendum cum paucis, cum beato Lucâ Euangeliſtà, teſte apud Chriſtianos αὐτοπίστῳ, quaſi ex adverſo committit & componit. *Scriptum n. eſt à Ioſepho,* (aut mentitur ſplendidè Annaliſta) ἀπογραφὴν *illã, cuius meminit Lucas, ſub Quirinio factæ, non accidiſſe ſub principatu Herodis, quo tamen*

tempore ponitur ab Euangelistâ, imò nec sub regno eius filij Archelai, sed post Archelaum exactum, & relegatum, novem saltem annos ab Herodis obitu. Quæ si vera essent, quod pronuntiat Baronius, ut solet, confidenter, tum certè Iosephus & beatus Lucas ἐκ διαμέτρου contraria affirmant, nec eorum simul stare sententiæ possunt, nedum facilè conciliari. Atque ita certè Cardinalis, uti dixi, confidenter. Alij posse concedent, conciliari, licet admodum difficulter. Eusebius autem, tantum abest, ut Iosephum Euangelistæ contraria scripsisse putet, ut illius Historici testimonium attulerit ad sacrum Euangelij textum confirmandum. Sed Eusebij lapsum non approbamus: & doctissimi rerum Ecclesiæ scriptoris ἁμάρτημα μνημονικὸν agnoscimus. Ejus in primo historiarum hæc sunt verba: Τῆς δὲ κατὰ Κυρήνιον ἀπογραφῆς, καὶ ὁ τῶν παρ' Ἑβραίοις ἱστορικῶν Φλάβιος Ἰώσηπος μνημονεύει. *Descriptionis autem illius sub Quirinio mentionem facit Iudæorum Historicus Flavius Iosephus.* Loquitur certè Iosephus de Descriptione quadam sub Quirinio præside transactâ. Sed non est illa, neque potest esse, cujus meminit beatus Euangelista. Hæc enim vivo Herode peracta: illa Iosephiana, exacto & deportato in exilium Archelao. Errat Eusebius, Iosephū malè intellexit; intellectum malè, præposterè citat testem. Sed misso Eusebio, ad alios accedamus, cum Baronio, qui contradictionem, ut ipsi putant, inter Euangelistam & Iosephum vellent conciliatam, eamque multis modis conciliare tentant. Inter istos funem non familiam ducunt in Apparatu Novatores, in quos fulminat Cardinalis; eo quod, ut videtur ipsi, nodum non solvere sed secare volunt, ita ut Iosephi fidem atque authoritatē sacratissimo scriptori anteponant. Ad hanc tantam vesaniam, & blasphemiam audacem, *Diriguit, steteruntq́ comæ* Cardinali. *Mirum*, enim, *in modum* se obstupuisse ait, *ad audaciam Novatorum.* Ita hominem subitò reddidere Nioben. Imò impios homines, non solùm vesanos, qui scribere & dicere non erubescunt, Textum sacrum, corruptum, adulteratum. Sed hæc sunt irati hominis maledicta potiùs, quàm accusationes, mera quidem μορμολυκεῖα. Non enim illi volunt depravatum aliquid à Sanctissimo Spiritu profectum: non corruptum à beato amanuensi, aut adulteratum textum vel sensum Spiritus Sancti. οὐδ' ὄναρ οὐδ' ὕπαρ hoc in mentem hisce hominibus venerat, sed Librariorum indiligentia depravatum textum sacrum arbitrabantur, & scriptorum incuriâ: quia fortassis illa verba, Αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου, in margine à quodam studioso, ut fieri solet, codicis sui scripta, in aliorum exemplarium inde diffusorum corpus & contextum transvolavere. At hoc ipsum, vir doctissime, ut ita esset, verum, tamen mera est calumnia, & non justa alicujus accusatio. Nam inter cætera, requirit accusatio nomen rei ut notes; non tantùm rem nudè, & sine teste designes. Tu intendis crimen, & immane crimen: sed reum de nomine non designas. Individuum quoddam vagum perstringis tantùm. Nam qui tandem sunt isti, blasphemi adeò Novatores? Num qui Pontifici Romano Vice-Deo non assurgunt? aut Concilium non adorant Tridentinum? Id tu scilicet libenter credi velles: quasi impij in Dei Spiritum non possent non esse, qui in Dei Vicarium non sunt, ut par erat, animati. Hinc est quòd ambages illas loquaris, *Vesaniam stupendam Novatorū.* Hiccine tuus est candor vir illustris? Sic ob crimen nescio cujus, incertum an unius: & si tamen crimen, traducis omnes, ab urbanâ fide, non enim Romanâ-Catholicâ, alieniores? Quantò rectius Alfonsus Salmeron ille, licet Iesuita, qui nos non patitur ignorare, Theodorum tantùm Bezam hoc in loco, sub nomine

nomine & accusatione *Novatorum*, designari? Profectò stetit per Alfonsum illum, ut ne nos calumniam istam rancidam per jugulum Cardinali regereremus. Nuper enim nati, & post Bezę priores illas editiones, quæ ad manus nostras nondum pervenerunt, cùm dudum non prostent apud officinas, scire nullo modo poteramus, illum tale quicquam chartis suis allevisse. Salmeron autem ex illâ editione, quæ vixit, nunc collecta videtur, cum authore item suo, ad plures, duos commemorat errores, & utrunque conjecturalem. Primus error est, quod scripserat ibi Beza, *Fortè textum corruptum esse*: & pro Cyrenio Quintilium reponendum. Quasi per illud tempus, quando cum sponso suo beata Virgo θεοτόκος describebatur, non Sulpitius Quirinius, sed Quintilius Varus Syrię præses extitisset: factum autem esset succedentibus temporibus, ut, errore scribentis aut incuriâ, Cyrenius obrepserit pro Quintilio. Secundus autem error, Salmeroni notatus, ille ipsus est, in quem sic invadit Cardinalis: illa nimirum verba, αὕτη ἡ ἀπογραφὴ &c. esse à glossemate marginali, cùm sensus, his sublatis, sit perfectus. Qui errores non sunt gemini, ut vult Alphonsus, ductus studio errores exaggerandi, sed unicus. Nam in illam recidit uterque error, si modò in ullã, ut Baronius loquitur, impietatem, *Textum Euangelistæ esse corruptum, depravatum, adulteratum.* Sed cùm ista sic ambiguè, & involutè, & tacitis nominibus delinquentium referat Baronius, nisi malitiosâ quadam reticentiâ, quod dixi, invidiam voluit creare, universæ Novatorum nationi, in illâ sum opinione; Illum, cùm in chartas suas ista referret, Bezæ locum non consuluisse: nihil præter rumorem, & illum incertum, & exaggeratum de flagitio Novatorum percepisse. Nam cur nomen illud sciens lubensque reticeret Bezæ, quod odio oderat plusquam capitali & Vatiniano? Nisi fortè, ut invidiam hoc pacto, quod dixi, conflare posset toti Novatorum nationi. Quid scriptum sit à Bezâ vel non scriptum: quibus ille vocibus usus fuerat, non possum pro certo pronuntiare, qui nondum exemplar viderim priorum illarum lucubrationum. Salmeronem tamen habeo quidem excusatum, qui in rem præsentem ivit, & Annotationes, quæ tum extabant, involavit, nec deinceps incidit, fortasse non potuit in Italiâ degens, in retractationes aliquas Bezæ, & secundas, ut fieri solet, curas accuratiores. At Cardinalem ecquis excusatum habere poterit, qui post alias correctas editiones, semel, iterum, tertiò cùm emitteret Annales suos, Bezanas non agnovit διορθώσεις, & in illas Annotationes animadversiones? Sed errorem expunctum, & exulare jussum ab authore suo retraxit: ut non jam ulterius Bezæ dici debeat, sed Annalistæ Cardinalis παραδιόρθωμα. Errare potuisse Bezam quis negaverit? in multis errasse, etiam per illas Annotationes, quis dubitaverit? At illum errantem aliquando nemo bonus, aut æquus rerum æstimator accusabit jure, qui quod parum rectè dixerat, aut ab alijs admonitus correxit, aut per se animadversum induxit. Augustinum suspicimus, idque meritò, doctorem Ecclesiæ illuminatissimum, suos lapsus & errores, etiam minutissimos, retractantem. Bellarmini, ab illius exemplo, Retractationes, quanquam interdum in pejorem partem, cum applausu tamen excipiuntur. Et sunt à Baronio in Annalibus, quod non diffitetur ipse, in iteratis editionibus correcta non pauca: quanquam pars ne millesima, quæ restant, corrigendorum. Neque credo doctissimi viri, Bellarminus & Baronius, æquo animo paterentur illa sua sibi imputari, quæ per δεύτερας φροντίδας refinxerunt. *Scimus, & hanc veniam petimusque damusque vicissim.* Quæ est ergo hæc iniquitas, vir erudite, partium studio, tui adeo velle oblivisci,

oblivisci, ut illud alteri impingas probri, quod si in te tentetur ægrè feras. Sed esto: prostarent, & incorrectæ, etiam acriter ab authore propugnatæ, priores illæ Bezæ interpretationes: age, dicito quid tandem illud sit in hâc annotatione, hoc theatro dignum & hoc tumultu? illis ἰμβροντησμοῖς aut horrore tuo? Ait Textum Euangelij fortè corruptum adulteratũ. Euge. Non affirmat Euangelistam corrupisse, credo, mentem Sancti Spiritus. Non, scripsisse quod falsi coarguatur: vel perperam retulisse, quæ volebat Spiritus literis consignari. Non ait addidisse de suo quædam: non detraxisse quæ debebant dici, ut maledictionem ita illam incurrat, quâ, *Væ* detrahenti vel addenti denuntiatur: sed hoc tantùm, quod ille rectè, dictante Sp. Sancto conceptum in literas retulerat, ab exscriptorum aliquo negligenti vel securo, id fuisse depravatum. Quid si autem hoc Beza pronuntiarit? Non tu adeò, scio, hospes es in literis, Baroni, ut ignores solus, tantus in Israel magister, quod norunt & qui *Nondum ære lavantur*, solitos, etiam sacratissimos libros, inter rescribendum depravari à ταχυγράφοις. Solere literas pro literis, verba pro verbis describentium animo observari, calamo excidere, & in loca aliena se immiscere. Solere studiosos inter legendum, memoriæ aut animi sui gratiâ, ad oras librorum annotare quædam, quæ ipsa deinceps, in ipsam seriem authoris irrepere soleant, sensui & sententiæ interdum non adversantia, nonnunquam apertè contraria & pugnantia, prout se fors tulerit: cùm codices illi describerentur, ab hominibus incuriosis, &, maximam partem, ineruditis & imperitis. Animalia siquidem talia Librarij erant. Hoc in alijs authoribus cùm sacris tum profanis adeò frequens, si hoc quoque in loco obtinuisse Beza dixerit, quid criminis patratum vel sacrilegij? Lumen fortè Historiæ obscuratum dici poterat, quanquam & dici prælatum interdum queat, veritati certè non decedit quicquam, quæ cujuslibet Scripturæ, nedum sacræ, & vita est & commendatio. Recognosce porrò & Augustini dictum in rem præsentem, scholasticis quibusdam usurpatum. *Ibi non licet dicere, author non tenuit veritatem: sed, aut codex mendosus est, aut Interpres erravit, aut tu non intelligis.* Audisne dici, mendosum codicem? Non aliud voluit Th. Beza: sed & accessiones quasdam factas ad sacros codices, & transpositiones non inficiabere. Historiam de muliere deprehensâ in adulterio Ioh. VIII. multi olim codices non habuere, Patres olim multi non agnovere, & Eusebius in tertio Historiarum testatur, adjectum ex Euangelio Nazarenorum fuisse. Quædam intereà apud Marcum: Narratio de sanguine grumoso apud Lucam, in multis codicibus non habebantur. De quibus vide quæ collegit vir diligentissimus Franciscus Nansius, ad Nonni Metaphrasin annotatis: In historiâ tentationis Iesu Christi in deserto, series non est eadem, nec idem ordo, apud Lucam & Mathæum. Hæc non heri & hodie loco mota fuerunt. Nam meminit Augustinus, diversitatis: Nec videtur agnoscere eundem ordinem narrationis utrobique. *Totum hoc*, inquit, *similiter Lucas narrat, etsi non eodem ordine*: undè incertum est quid prius factum est, utrum regna terræ prius demonstrata sint illi, & posteà in pinnam templi levatus sit: an hoc prius, & illud posteà. Sed valde probabile est, alteratum fuisse textum apud Lucam, nam Mathæi ordo genuinus est. Et aiunt vidisse Fabrum Stapulensem codices quosdam, in quibus eadem per omnia tentationum series apud Lucam, quæ habetur in Mathæo. Quinimo, vir illustris, commoveare necesse est vehementius, & attonitus obstupescas, ad audaciam Clementis VIII. Pontificis

Ad Goddã.

Tõ.4. lib. 2. de Consens. Euang. 16.

Romani, authoris Cardinalitiæ tibi dignitatis : ad veſaniam Sixti quinti, cui Primas quondam Annalium conſecrabas: execrere Concilium Tridentinum Vrbanæ Fidei ζωδεκτικὸν ἔρεισμα : hoc, quòd juſſerit, illos quòd curaverint, textum ſacrarum Scripturarum, in Authentica (ſi factioſis placet, contra mentem Concilij Tridentini, ſi modò Lorynes vera retulerit Marianæ) vulgari editione corrigi & interpolari. Quorſum enim illud ? Annon illi Patres & Pontifices, *Erubeſcunt dicere* (agnoſcis hæc tua verba, credo, Baroni, in noſtros Novatores) *textum Euangelij alteratum adulteratum ?* Hîc jam liberet Theocriteum illud, ὦ κύκλωψ, κύκλωψ! Sed ignoſcendum eſt obſtupeſcenti & attonito; talibus enim, umbræ montium videntur homines : Simiæ, exercitus militum. Miſſis tandem Novatoribus, quos (fatendum eſt enim quod res eſt) non tantùm immeritos, ſed etiam ridiculè exagitat vir eruditus & pueriliter, morbo quodam animi ex oppoſitione Confeſſionis, tanquam oeſtro percitus ; ad Ioſephum progreditur exagitandum, quem proculdubio, invictis argumentorũ demonſtrationibus probaturus eſt, in illâ ſuâ τῆς ἀπογραφῆς deſcriptione, graviſſimè hallucinatum. Ad rem aggreditur imprimis mirifico quodam argumento, Sect.83. exorſurus. *Quid tam novum & inuſitatum in his, ut Ioſephum erraſſe dixerimus, cum & aliàs ſæpe eundem in diverſos lapſum eſſe errores nemo non dixerit ?* Num hæc eſt illa Logica Congregationis Oratorij, à Poſſe ad eſſe ? à ſingulari uno aut altero, ad totum genus argumentari ? Errare potuit Ioſephus : erravit aliàs Ioſephus : Quidni ergo hic erravit ? ὢ τῆς ἐμβροντησίας! Probat autem vir Illuſtris conatu magno, apparatu multo, Ioſephum in alijs erraſſe. Ludos agit. Nos hoc fatemur ultro : &, ubi occurrunt, viri illius errores indicamus : ſed num propterea nuſquam, nunquam veritatem tenuit, rapſodus ineptus fabularum anilium, ſed meras Chimæras, & Tragelaphos comminiſcitur, vel neſcio quæ portenta Atellanarum ? Verùm enimverò, quicquid alibi, aliàs, in alijs fecerit, ſcripſerit, dixerit, num in ijs erravit ſingulis quæ ſunt in medium allata per Cardinalem ? Certe in ijs. Quippeni ? Id an ita ſit, videbimus in loco. Nunc te ad alia conſequemur. Erravit hîc, quia diſſentit à beato Lucâ. Certè autem erravit, & immane quantum, ſi diſſentit a beato Lucâ. Nam veriſſimè cenſet vir Illuſtris, *Beatum Lucam eſſe innumeris Ioſephis anteponendum.* Verùm, inſta, urge : Quomodo diſſentit à beato Lucâ ? Eo quòd nimirum, ἀπογραφὴν illam, actam per Quirinium, poſt Archelaum ponit relegatum, qui defuncto Herodi parenti ſuo ante novem annos, ſucceſſerat in Iudæâ. Quocircà non poteſt præfectura Quirinij in illa tempora incidere, in quibus, quod affirmat Lucas, Chriſtus, poſtquam Matri ſanctiſſimę completæ ſunt dies ut pareret, Bethleemi editus eſt in lucem : *Dum ibi erant*, quo profecti erant ipſius parentes, ut profiterentur. Ita Joſephus : ſacræ hiſtoriæ ἀσύστατα ſcribebat : quæ nullo modo poſſunt conciliari. Hanc, *urgentem è Ioſepho*, ut ipſe appellat, *Obiectionem*, quo diluere poſſit, reſponſionem quandam Baronius accommodat, non ex animi quidem ſui ſententiâ, quam ſemper fuiſſe cujuſdam, è noſtris quos appellat Novatoribus, exiſtimabam, priuſquam liquidè ſcirem cujuſnam eſſet. Nam, *inepta reſponſio*, Cardinali cenſetur. At ſolet ille multò mitiùs cum ſuis agere, utcunque attulerint ineptiſſima. Eſt autem hæc ſententia doctiſſimi Calvini in Harmoniâ : ſed rejecta & repudiata ab ipſo Bezâ. Reſponderat autem Calvinus ad objectionem : Edictum promulgatum quidem ab Auguſto, ut omnes omnino ubique profiterentur, eo anno quo ponitur ab Euangeliſtâ,

liſtâ, ſed ob ingruentia bella quibus eſt vexata Palęſtina, dilatam fuiſſe cenſus exactionem, uſque in annos XIII. At enim verò hæc reſponſio doctiſſimi interpretis, inſignem primo implicat ἀνιστορησίαν, & veteris memorię ignorationem. Hiſtorici namque omnes illius temporis nihil tale commemorant de Palæſtinâ, bellis & tumultibus ſub id temporis exagitatâ. Sed & nullũ alicubi memorabile prælium, nuſquã arma, tumultus, tubã per illud temp⁹ memoratur, perſtrepuiſſe. Janũ geminum ante aliquot annos clauſum, ita per aliquot quoq; annos ſtetiſſe memorat, ex Hiſtorijs quę dudũ erant proculdubio, Paul⁹ Oroſi⁹ beati Auguſtini familiaris, rerũ noſtrarũ doctiſſim⁹ author. Pugnat etiam apertiſſimè cum manifeſtis vaticinijs Prophetarũ, quibus alta pax futura prædicebatur tum per orbem terrarum univerſum, cùm rex pacis, regnum pacis, Deo & hominibus pacificatis, inſtauraret. Poſtremò, refellitur evidentiſſimè clariſſimis verbis Euangelij: *ibant, enim* (inquit) *ut profiterentur omnes.* Voluntate ſua & ſua ſponte, quaſi non opus metu vel coactione. Actio pacifica, in rep. quietâ. Edictum exijt & ſtatim ibant. Quocirca meritiſſimè ab erudito Bezâ, hæc reſponſio præceptoris rejecta eſt. Veriſſimum verò eſt quod reſpondit ipſe Beza, non loqui de unâ & eâdem deſcriptione, quamvis uno & eodem deſcribente Quirinio, beatum Euangeliſtam, & Joſephum. Eundem eſſe utrobique in eâdem gente ἐξεταστὴν, ſed rem diverſam, tempus non idem, cauſſam aliam, ut ita nulla omnino fuerit contradictio, de quâ tantopere Cardinalis tumultuatur. Τιμητὴς & δικαιοδότης diſtincta obeunt munera, & in naturâ ſua, & apud Ioſephum. Ἐξ ἐπιτάγματος, non eſt idem, mitti, atque eſt ex Senatus conſulto. Quirinius primâ vice fuit Τιμητὴς & ἐξ ἐπιτάγματος Auguſti miſſus: ſecundâ fuit δικαιοδότης, addito inſuper ut eſſet Τιμητὴς. Tacuit illam priorem Ioſephus miſſionem, neque enim res Iudaicas attingebat, quam ſolam ῥήτως nominat Euangeliſta: ſecundæ ſolius mentionem facit, ad quam proculdubio intendebat Euangeliſta. Nam *prima* non eſt niſi reſpectu ſecundæ deſcriptionis. Hæc eſt ſententia Bezæ & Chemnitij, & communis opinor omnium Novatorum. Quam, poſt ambages, Salmeron, & diverticula amplectitur: & cum illo univerſi eruditiores Catholici-Romani, a Bezâ edocti, velint nolint, & illius ſcrinia compilantes. Neque certè poteſt, ſi quis attenderit, Ioſephiana illa, & hæc Euangeliſtæ, niſi admodum abſurdè confundi, & ridiculè. Hæc enim fuit œcumenica: *ut totus mundus deſcriberetur*: at Ioſephiana particularis, ἐπὶ Συρίας παρῆν, δικαιοδότης τοῦ ἔθνους ἀπεσταλμένος, καὶ τιμητὴς τῶν οὐσιῶν γενησόμενος. Et iterum de eâdem ἀπογραφῇ terminis ijſdem τὰ ἐν τῇ Συρίᾳ ἀποτιμησόμενος. Loquitur de negotio particulari, per Syriam provinciam, nuſquam alibi, peragendo: at ſub Syriâ ſemper ordinariè Iudæa cenſebatur. Secundò apud Euangeliſtam habetur, *ut profiterentur ibant*: id eſt, audientes dicto & edicto Auguſtali ſe præbebant quaquaverſum, nuſquam tunc temporis ad arma itum, nullibi tumultuatum. At in illâ, cujus mentio apud Ioſephum, Iudas quidam Gaulonites populum dicitur concitaſſe, & ſeditiones commoviſſe, Antiq. 18. 1. ubi ex profeſſo Hiſtoricus de Quirinio agit. Ἰούδας, inquit, ἀνὴρ Γαυλωνίτης ἐκ πόλεως ὄνομα Γάμαλα: adjuncto ſibi Sadoc Phariſæo, populum ad defectionem ſollicitavit, cenſum nihil aliud eſſe dictitans, quàm manifeſtam ſervitutis profeſſionem. De hoc cenſu, hoc rebellium promacho Gaulonite & flabello ſeditionis, loquitur Gamaliel apud ſanctum Lucam, Actorum V. Μετὰ τοῦτον ἀνέστη Ἰούδας ὁ Γαλιλαῖος ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀπογραφῆς, καὶ ἀπέστησε λαὸν ἱκανὸν ὀπίσω αὐτοῦ. Quem Ioſephus *Gaulonitem*, beatus Lucas appellat *Galilæum*. Sed non eſt

aliqua differentia. Nam Gaulonitis fuit pars aut regio Galileæ; & Gamala oppidum in tractu Gaulonitide: unde ortus Impostor ille Iudas; qui propter tributum tunc in illo censu exactum, turbas movit. Ideo & Iosephus ipse alibi, in β. ἁλώσ. cap. ιβ. ita loquitur, Ἀνὴρ Γαλιλαῖος, Ἰούδας ὄνομα, εἰς ἀπόστασιν ἐνῆγε τοὺς ἐπιχωρίους, κακίζων εἰ φόρον τε Ῥωμαίοις τελεῖν ὑπομενοῦσι, καὶ μετὰ τὸν Θεὸν οἴσουσι θνητοὺς δεσπότας. Sed de isto rebellium buccinatore, & altero, ab illo Impostore Theudâ, multa magnopere Baronius turbat, quæ quia sunt ἀπροσδιόνυσα in præsenti, non attingemus. Tertiò non erat eadem, in hac & in illa ἀπογραφῆς caussa. Nam in illâ, cujus mentio fit apud Iosephum, certissimum est fuisse tributum exactum. Ergo δασμὸς erat & ἐπιτίμησις. Et Cyrenius ipse παρῆν ἀποτιμησόμενός τε αὐτῶν τὰς οὐσίας, καὶ ἀποδωσόμενος τὰ Ἀρχελάου χρήματα. Cùm verò spectaret res in seditionem Hierosolymis, Ioazarus Pontifex persuaso populo, hanc composuit. Καὶ οἱ μὲν ἡττηθέντες τοῦ Ἰωαζάρου τῷ λόγῳ ἀπετίμων τὰ χρήματα, μηδὲν ἐνδοιάζοντες. In illâ autem alterâ, cujus tantùm solius meminit Lucas, nec tributi fuerat exactio, neque solutio ulla. Neque enim φορολογήσας aderat vel δασμολογήσας Quirinius, sed tantummodò ἀπογραψόμενος. Erat etenim alia Imperatori mens, & consilium aliud. Nempe ut Imperij vires recognosceret, Quot civium Romanorum capita restarent: quot populorum per Provincias, urbes subditorum; consumptis per civilia bella non paucis. Quæ facultates: quæ opes exhausto jam orbe & attrito cladibus supererant. Quot & quantos delectus, si opus esset, per singulas provincias pop. Rom. facere posset. Neque ista tantum scire volebat Augustus, sed quæ insuper affinitates cognationesque, unde genus & stirpem derivarent. Ista enim omnia, & istis simillima, scire intererat principi vigilantissimo, tum cùm clausus esset Ianus geminus, sedatę bellorum tempestates, & pacis bona, orbi terrarum communicata. Ista, fuit necessarium, ut curaret ille, qui rationarium Imperij meditabatur. Unde Lucas in Historiâ sacrâ, cùm, si quis alius scribat & loquatur Græcè ornatissimè, voce ἀπογραφῆς utatur & non δασμοῦ. Est enim ἀπογραφὴ, quod notavit Suidas, ἀπαρίθμησις; Budæo *Inventarium.* Latini vocant *descriptionem, professionemque.* Descriptio erat ipsa actio, ex parte ministrorum, quorum operâ utebantur præsides dum nomina, cognomina, ætatem, genus, patriam in tabulas referebant Censuales. *Professio* erat ex parte describendorum, qui illa de seipsis interrogati profitebantur. Juxta hoc Inventarium, secundùm descriptionem in ἀπογραφαῖς, tributum aliquando, quoties erat opus, exigebatur. Non enim omnis professio Nominum, supponebat census solutionem. Itaque B. Ambrosius, qui vertit, *Profiteri censum*, nimis angustè vocem cepit, & rem extulit. Neque enim censum solummodo & facultates, sed & genus, & patriam, & ætatem, & alia profitebantur. Rectius ergo *Descriptio*, aut *Professio* vocabitur, quàm *Professio census.* Illæ enim voces laxiùs, ad omnia tendunt, hæc explicatio, nimis quam coarctat. Huc accedat, quod à Suida relatum est, in dictione ἀπογραφὴ, ex aliquo antiquo scriptore proculdubio, qui non extat, Augustum Cæsarem XX. viros, dignitate & honoribus præcipuos, ad orbem universum describendum, veluti Legatos quosdam à latere, misisse. Inter quos erat P. Sulpitius Quirinus, qui Iudæam & Syriam suscepit describendas: quanquam falli eum certum est de soluto censu, quod de sui animi sententiâ adjecit ille ad authorem. Ὁ δὲ Καῖσαρ Αὔγουστος ὁ μοναρχήσας, εἴκοσι ἄνδρας τοὺς ἀρίστους τὸν βίον, καὶ τὸν τρόπον ἐπιλεξάμενος, ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν τῶν ὑπηκόων, ἐξέπεμψε, δι' ὧν ἀπογραφὰς ἐποιήσατο τῶν τε ἀνθρώπων, καὶ τῶν οὐσιῶν, αὐτάρκη τινὰ προστάξας τῷ δημοσίῳ μοῖραν ἐκ τούτων εἰσφέρεσθαι. Tum sequitur ratio falsissima, cur

Prima

Prima deſcriptio diceretur. Αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο. τῶν περὶ αὐτοῦ, τοῦ κεκτημένους τι μὴ ἀφαιρουμένων. Erat igitur imperium illud extraordinarium, cum quo Quirinius mittebatur. Ita olim in liberâ adhuc repub. ad res ſociorum inſpiciendas: ad cauſſas provincialium expediendas: fœdera & amicitias feriendas: acta Imperatorum confirmanda, Legati à Senatu mittebantur, etiam eò, ubi Conſul aut Proconſul provinciam adminiſtrabat. Atque hanc ob cauſſam veriſimile eſt, eruditiſſimum Patrem Iuſtinum Martyrem, ab hiſce temporibus non remotiſſimum, Quirinium illum vocaſſe ἐπίτροπον, quod acutè obſervabat doctiſſimus Beza. Verba ſunt Iuſtini in ſecundâ ſua Apologiâ. *Pa.148.edit. Rob.Stephan.* Κώμη δέ τίς ἐστιν ἐν τῇ χώρᾳ Ἰουδαίων, σταδίους λε. Ἱεροσολύμων, ἐν ᾗ ἐγεννήθη Ἰησοῦς Χριστὸς, ὡς καὶ μαθεῖν δύνασθε ἐκ τῶν ἀπογραφῶν γενομένων, ἐπὶ Κυρηνίου τοῦ ὑμετέρου ἐν Ἰουδαίᾳ πρώτου γενομένου ἐπιτρόπου. *Vicus eſt Bethleem in regione Iudæorum* XXXV. *ſtadijs Hieroſolyma diſtans, in quo Ieſus Chriſtus natus eſt: quod reſcite poteſtis è deſcriptionum tabulis ſub Cyrenio confectis, qui veſter erat olim in Iudæâ procurator.* Vocat enim illum ἐπίτροπον, quod erat ab Auguſto ſpeciali miſſione delegatus, & non à Senatu cum Imperio ordinario. Procurator eſt enim, quod obſervat Aſconius apud Ciceronem in Verrem, qui alterius negotia ſuſcipit. Provinciæ enim erant vel Cæſaris vel populi. In illas Cæſar pro voluntate ſuâ mittebat ἡγεμόνας καὶ διοικητάς. Populus in ſuas provincias, στρατηγοὺς καὶ ὑπατικοὺς, ut docet Strabo, lib.17. illos Ioſephus ſemper vocat ἐπιτρόπους: quos ſic deſcribit Dio lib. 53. Τοὺς ἐπιτρόπους (οὕτω γὰρ τοὺς τάς τε κοινὰς προσόδους ἐκλέγοντας καὶ προστεταγμένα σφισὶν ἀναλίσκοντας ὀνομάζομεν) εἰς πάντα ὁμοίως τὰ ἔθνη, τά τε ἑαυτοῦ καὶ τὰ τοῦ δήμου, τοὺς μὲν ἐκ τῶν ἱππέων, τοὺς δὲ ἐκ τῶν ἐξελευθέρων πέμπει. Erat Procuratoris officium in bona. Tacitus in Agricolâ: *Britanni conqueſti, duos ſibi imponi: ex quibus Legatus in corpus ſæviret, Procurator in bona.* In quibuſdam tamen provincijs, Procurator etiam in corpus ſæviebat: quippe vitæ & necis poteſtatem habuit. Illa enim poteſtate, Iudeæ procurator præditus erat. Et falſum eſt quod alicubi ſcribit Bulingerus; *Procuratorem Iudeæ ſub diſpoſitione fuiſſe Syriæ præſidis ante Veſpaſianum*, quocunque modo intelligat, *ſub diſpoſitione*. Miſſus eſt à Cæſare, non à Præſide Syriæ præpoſitus Iudææ procurator. Erat autem Quirinus procurator extra ordinem in rem ſingularem. Vocat illum Lucas ἡγεμονεύοντα. Sed nihil refert. Nam illa vox in ſuâ latâ ſignificatione accipienda eſt. Eſt enim ἡγεμονεύειν præfuiſſe quovis modo: quomodo ſignificat & ἐπιστατεῖν apud Ioſephum; ubi de Tito Volumnio uſurpatur, qui non erat tamen Syriæ præſes; ſed miſſus à Cæſare procurator, cum Sentio Saturnino præſide. Poſt Iuſtinum, qui Quirinium ἐπίτροπον vocat, advocamus item teſtem antiquiſſimum Latinorum, & ad miraculum eruditum, Tertullianum, qui adverſus Marcionem ita refert: *Sed & cenſus conſtat nunc actos in Iudæâ, per Sentium Saturninum, apud quos genus eius inquirere potuiſſent.* *Lib.4.c.19.* Scabroſus planè locus, Baronius inquit, nec facilè nobis ſuperandus. Rectè. Nam revera hancce crucem hoc in loco, Hiſtoricis noſtris & Annalium conditoribus Tertullianus fixit. Mirandum verò eſt, cur non in illum invehatur Cardinalis vehementius, cùm nemo unquam tam ἐκ διαμέτρου Euangeliſtæ repugnare videatur. Quirinum enim huic ἀπογραφῇ aſcribit beatus Lucas: ſed Sentium Saturninum Tertullianus. Fortaſſis autem inciderat Tertullianus in codicem aliquem, in quo illa verba, *Hæc deſcriptio prima facta eſt, cùm Quirinius eſſet Syriæ Præſes*, non habebantur. Quod ipſum in Novatoribus quibuſdam, tamquam piaculum, abominatus erat, ſect. LXXX. in Apparatu, Annaliſta. Saltem ſatisfactum eſt doctiſſimi viri efflagitationi, quâ poſtulabat

ſibi

ſibi oſtendi Euangelij textum, in quo nomen Quirinij aſcriptum non inveniretur. Si enim ita ſcriptum Tertullianus inveniſſet, nequaquam ſuffeciſſet Saturninum. Is in cauſsâ fidei contra Marcionem de veritate Incarnationis Ieſu Chriſti, provocat ad Acta publica. Non decuit hominem accuratum, & vehementem, in hoc genere ἱστορικῷ, tam ſupinè hallucinari, etiam tum, cùm & rectè poſſet, & expectaret etiam adverſarios. Cùm extarent illa Acta, quæ nunc interiere, unde poterat redargui falſitatis. Ad expediendam porrò difficultatem, Iacobus Pamelius Scholiaſtes, in notis ſuis ad Tertullianum reſpondet, *Quirinium egiſſe Cenſus per Sentium Saturninum.* Sed improbat Baronius hanc ſententiam: nec injuriâ. Receſſit enim longiùs à veritate. Sed rationes tamen Baronianæ id non evincunt. Quin multò certè minus ſunt probandæ: *Saturnini*, inquit enim, *præfectura in Iudæâ, nullo modo poterat pertingere ad Chriſti tempora.* Quod ſi ita eſſet, nullo modo per Sentium, Cenſum agere Quirinius poſſet: ſaltem ordinarium præſidem. At cur tandem non poterat hujus præfectura, ad Chriſti Natales uſque pertingere? *Quia poſt illum, uſque ad Quirinij adventum, præfuiſſe dicitur Quintilius Varus ad multos annos.* Ita legimus ſect. LXXX. Sed à quo dicitur multos adeò ille annos præfuiſſe? à quo Quirinius ſucceſſiſſe Quintilio? Si Varus, eo anno quo Iudæam & Syriam reliquit adminiſtratas; venit in Germaniam cum Imperio: & eodem ipſo etiam anno quo venit, ab Arminio cum exercitu deletus eſt, tamen ne ſic quidem dici poterit, annos adeò multos præfuiſſe: nedum præfuiſſe uſque ad Quirinium; primâ, ſecundâ, tertiâ fortè vice præſidentem. Cùm primùm præfuit Quirinius Herode vivo, & deſcripto Chriſto, non is Quintilio, ſed Quintilius ipſi ſecundùm Baronium ſucceſſit. Cum tertiâ vice præeſſet Syriæ, jam obierat Quintilius, occiſus in Germaniâ. De relicta vice, recordare cujuſnam illa ſint, ſect. LXXXVI. in Apparatu: *Caio verò Cæſare, ut è Dione diximus, in provinciâ defuncto, cum nullus alius ſubſtitutus legatur, Quirinium remanſiſſe Syriæ præſidem, nulla debet eſſe dubitatio.* Quo in loco vir doctiſſimus interrogari debet, cur nulla debeat eſſe dubitatio? Non enim docuit, quod tamen factum oportuit. Et ad me quod attinet vehementer dubito. Credo item & alij non minùs. Cur autem, & dictum eſt in parte, & deinceps dicetur. Secundo, nulla debet eſſe dubitatio, de Syriâ Quirinio attributâ, cùm Cilicia, Armenia, Oriens; non minùs fuerint Caio Cæſari provinciæ attributæ, quàm Syria: Et illis omnibus Caius præfuerit, Curatore adjuncto cum M. Lollio, vel potius poſt Lollium, Quirinio. Sed iſta non urgeo utcunque dicantur diſſolutè: illud velim attendas, vir Illuſtris, *Hic autem*, nempe P. Quirinius, ſic relictus à Caio Cæſare, *ſucceſſorem habuit Quintilium Varum.* Itane verò Quirinius, Varum ſucceſſorem, quem ſectione LXXXIX, legimus anteceſſorem; cùm poſt eum, hoc eſt, Saturninum, uſque ad Quirinium, præfuiſſe illic ad multos annos, Quintilius Varus dicatur. Itaque præſidum Syriæ hæc jam ſeries habetur, Saturninus, Quintilius Varus ad multos annos. Quirinus. Et tamen alibi ponuntur, Quirinus, Saturninus, Quirinus, Quintilius, Quirinus. Et tamen ſect. LXXXVI, contrarium aſſeritur, *Cui*, Varo Quintilio, *non Quirinius, ut Ioſephus habet* Antiq. 18.3. *ſed M. Ambivius eſt ſuffectus.* Ut Ioſephus habet: & nuper ut Baronius etiam habuit, derepente immutatus. Sed Baroni, Ioſephus id non habet loco allegato: Tantùm ait, Cyrenium, redactis rebus Archelai in fiſcum, Ioazarum moviſſe Pontificatu, & Ananum ſuffeciſſe Sethi filium. Contigiſſe autem hoc, anno XXXVII. poſt Actiacam victoriam:

victoriam: hoc est, Nervâ Silano, & Metello Cretico Consulibus: biennio priusquam interierit in Germaniâ Varus. Insinuat hoc, ut probabile, Quirinium Quintilio successisse: non pronunciat διαῤῥήδην. Sed de M. Ambivio disertissimè, successisse illum Coponio, qui cum Quirinio venerat Procurator: quando autem successerit hoc tacet. Κωπώνιος μετ' οὐ πολὺ εἰς Ῥώμην ἐπαναχωρεῖ. διάδοχος δὲ αὐτῷ τῆς ἀρχῆς παραγίνεται Μάρκος Ἀμβίβιος. &c. sed tamen non contendit Cardinalis. Nam hypotheticôs admittit, M. Ambivium non successisse Quintilio: *Nisi velimus*, inquit, *affirmare iterum adhuc P. Quirinium, in provinciam venisse Præsidem.* Et hoc cur non admitti possit? Nam usque ad Quirinium Quintilius præfuit, sect. XXXIX. Hæc mirificè dissentiunt inter se, & sunt à veritate aliena. Secundum, quod in responsione Baronij ad Pamelium habetur, illud est, Non potuisse Saturnini præfecturam, ad Christi Natales pertingere. Quæ responsio parum solida est, & veritati consentanea; quod alibi demonstratur. Tertio respondet, Inficiando, quod ponitur à Pamelio, non fuisse Quirinium Quintilio Varo usum ad censum colligendum. In quo cum suâ umbrâ vel larvis saltem colluctatur vir eruditus. Non enim scripsit: fortè ne somniavit Canonicus Brugensis, Quirinium usum Quintilio collectore: sed Quirinium censum per Sentium egisse Saturninum. Nam quid Quirinio cum Quintilio, ubi lis movebatur de Saturnino? sed nec Saturninũ somniavit Quirinio collectorem. Sed, *fortè dici potuisse, fuisse illos collegas in hoc munere*; Quirinium scilicet & Saturninum. Falsò quidem Pamelius: sed non ut retur Cardinalis. Sed attende rationem, non minùs infirmam, & inficetam. *Constat enim Varum amplissimâ Consulatus dignitate, non ut Quirinius, semel tantùm, sed secundò auctum: primùm, unà cum collega Vespillo; secundò, unà cum Ælio Cato.* Argumentum igitur hinc extruitur: Illum qui erat dignitate prior, nullo modo subjici inferiori. Sed miserè succedit hæc ratiocinatio. Q. Fabius Maximus Rullanus, Consul quinquies, Dictator aliquoties, Princeps Senatus, opinor, quintùm lectus, bello & pace clarissimus Dux illâ tempestate Romanorum, filio suo Gurgiti, contra Samnites Legatus ivit, quod testatur Florus in Epitome Livianâ. P. quoque Africanus, Senatus & Reipub. princeps, L. Scipioni germano suo, ad bellum Syriacum proficiscenti contra Antiochum & Annibalem, Legatum se futurum professus est. Parum erat hoc è dignitate, virorum sui sæculi principum, sed tamen factum est ab illis & quidem liberâ adhuc Civitate. Quidni igitur Varus bis Consul ordinarius, oppressâ repub. & imminuto fastigio Consulatus per principes, in censu descriptioneque peragendâ, subjici potuit, ex voluntate Augusti, P. Quirinio, cùm & ille & iste, ex illius arbitrio, quoad dignitatem & vitam etiam penderet? Sed hîc non insisto. Respondeo secundò, Fastos tu mirificè, vir Illustris, ignoras. Certè multò magis quàm Iosephus ignoras. Nam secundum Consulatum Quintilio affingis, & quidem ordinarium, cùm ille tantùm semel fuerit Consul, ad annũ urbis conditæ DCCXLI, cum Tiberio Nerone qui postea imperavit, & non secundò, quod mirabar scriptum in Apparatu: magis autem miratus sum, cùm appositos collegas Lucretium Vespillonem, & Ælium Catum intuerer. Sentius enim Saturninus fuit cum Lucretio Vespillone Consul, non autem Quintilius Varus. Et post annos 22. idem Saturninus, vel illius potius filius cum Ælio Cato. Sed profectò, agebat aliud vir doctissimus, cùm de Quintilio hæc mandaret literis. Utrobique enim pro Varo, Sentio Saturnino reponendum erat in Apparatu; si modò Fastos sequi voluit.

voluit. Sed contextura & ſeries diſputationis, nullo modo admittet illam cōnectionem, ut ἀναπολόγητος fuerit hæc hallucinatio. Semel ergo Conſul Quintilius fuit: æquè ac Quirinius ſemel. Sed enim ſi verum ſit, quod à Pamedio proditur, P. illum Sulpitium qui Conſulatum geſſit cum L. Munatio Planco, ad annum urbis DCC.XVIII, fuiſſe hunc ipſum, non alium, de quo nunc agimus, deſcriptorem, tum longè anteſtabat Q. Varo dignitate, tempore, & honore. Varus enim ſemel; Quirinius bis erat Conſul ordinarius. Multò antè Conſul ordinarius primâ vice, quàm Varus fortè acceſſerat ad rempub. Saturnino autem æqualis fuerit per omnia: cum Cenſor idem eſſet cum Antonio, ut è tabulis Colotianis relatum ab eruditiſſimo Panvinio. Sed nec eo anno Conſul fuerat Quirinius, ut ſentiebat Pamelius. Illum enim Quirinium Onufrius harum rerum callentiſſimus, patrem aſſerit fuiſſe illius, qui anno DCCXLI. Conſul erat. Et certè extant nummi apud Hubertum Goltzium, in quibus memoratur non ſemel, P. Sulpitius, P. F. P. N. Quirinius. Sed an ad iſtos pertineat hic noſter Quirinius, ſalvo judicio accuratiſſimi Onufrij, Tacitus facit ut addubitem, qui ſcripſit, *illum nihil pertinere ad veterem familiam Sulpitiorum, ſed ortum Lanuvino municipio.* Poſtquam Pamelianam loci Tertullianei expoſitionem refutaverat Cardinalis, ſuam affert ipſius, eamque explicat: ubi tantùm non agit Alchymiſtam, mirus ſenſuum artifex, & verborum carnifex, ut inauditam inde extundere poſſet ſententiam. Totum rei & quæſtionis cardinem, in duabus illis vocibus *Nunc* & *Tunc* verſari contendit. Nam poſtquam dixerat Tertullianus Lib. IIII. cap. XIX. *Nunc actos cenſus ſub Saturnino:* cap. XXXIII. ita demum ſcribit, *Nemo facilè ignorari, de genere potuiſſet, vel recentibus Auguſtanis cenſibus, adhuc Tunc fortaſſe pendentibus.* Tertullianum opinatur velle, Cenſus pendentes ſub Quirinio, actos ſub Sentio Saturnino. Agit cenſum, qui τὴν ἀπογραφὴν conſummat: qui citatis Civium & Provincialium nominibus, genus, ætatem, vitæ ſtudium & profeſſionem, facultates inſuper inquirit: quique hæc atque alia ſic inquiſita, in tabulas refert. Actus ergo hic Cenſus ſub Saturnino. Hoc eſt, peractus, vel ut ille loquitur, exactus: qui pendebat adhuc ſub Præſide Quirinio. Hoc eſt, per quinquennium aut ſexennium. Vult enim exactas non ſub Præſide, ſed Conſule Saturnino. At quænam eſt ratio cur tandiu penderent, nec in ærarium referrentur illæ tabulæ? Ibant enim omnes ut profiterentur. Sine turbâ, ſtrepitu, tumultu deſcriptio illa facta eſt, inquit textus ſacer, ἡγεμονεύοντος, dum adhuc eſſet cum imperio deſcribendi Cyrenius. Nihil ibi de ſuſpenſo cenſu. Imò ita ab Euangeliſtâ narrantur, ut nullo modo potuerit ſuſpendi cenſus aut differri in aliud tempus: Niſi, quod, in Calvini interpretatione improbatum erat, id nunc admitti debet in Cardinalis; quaſi propter bella ingruentia factum fuerat, & concitatas tempeſtates per Palæſtinam. Gratis ergo dicitur, quod de ſuſpenſis tabulis, ſine omni ratione, nullâ authoritate dicitur à Baronio. At incertum erat Tertulliano, an Chriſtus in lucem editus fuerat, ante finitam Præſide Quirinio deſcriptionem: ſed ante luſtrum conditum natum fuiſſe illum certus erat: conditum porrò fuit ſub Conſulatu Sentij Saturnini: nam tabulis Cenſualibus, de more veteri Conſulum nomina aſcribebantur. Eſto: igitur in fine anni quo natus eſt Chriſtus, erat in provinciâ deſcriptor Quirinius: hoc eſt, V. C. 751. ſecundùm rationes Halicarnaſſei. C. Sentius Saturninus cum Cato Ælio fuit Conſul, ad annum 757. ſex annos poſt Quirinium deſcriptorem. Ita pendentes eſſent cenſus ſub Saturnino, non Quirinio. Aut ſi non ſub illo,

illo, saltem, quod verum est, sub Ælio Lamiâ, & Servilio Gemino. Pendent enim usque dum claudantur tabulæ. Erant clausæ sub Saturnino: debebant autem claudi, lustrum enim tunc finitū erat, sub Lamia & Gemino. Deinde cùm Censorum nomina Censibus actis, & tabulis clausis solerent apponi, cur nos ad Consules remittit Tertullianus? nec Consules, sed Consulem? Quòd si moris fuisse probare posset, ut unius tantùm Consulis nomen apponeretur tabulis, cur cùm Catus priore loco scribatur in Fastis, utpote priorum suffragiorum Consul, illo præterito, & non nominato, Sentium nobis Saturninum designat Tertullianus? Præcipuè cùm contra consuetudinem hoc invectum esset, cujus erat ut callentissimus, ita quoque observantissimus Tertullianus. Nec ignoraret se erroris ansam Lectoribus præbiturum, si tam ambiguè loqueretur. Accedat, quòd sect. cv. in Apparatu, Tertullianus à Cardinali inter illos authores numeratur, qui Dominum Iesum affirmant natum in exitu anni, quo Lentulus & Messallinus erant Consules. Ita planè absoluta fuit, & exacta hæc ἀπογραφὴ sub Consulatu P. Vinutij & Alfenij Vari; biennio ante Consulem Saturninum. Lustrum enim spatium est quinquennale. Censuram autem ipsam scimus octodecim mensium spatio, lege Æmyliâ circumscriptam: at ultra quinquennium, ne ab impotenti Censore Appio protensam. Loquitur autem hoc in loco Cardinalis, ac si civium Romanorum fuisset iste census, & non provincialium: Ordinarius, & non extra ordinem. Acsi nunquam fuisset intermissus, à primâ suâ, per Servium institutione, aut à primis Consulibus, aut primis saltem institutis Censoribus, sed singulis quinquennijs repetitus. Atque ita anno Lustrico & Censorio ordinario, natus fuisset Iesus Christus. Sed ad Tertulliani locum quod attinet, veritatem, quasi per transennam, vidisse Pamelium certum est. Verum etenim est, non Sentium Saturninum sub Quirinio, sed Quirinium potiùs sub Sentio Saturnino egisse censum. Fuit enim Sentius ordinarius Syriæ præses: Quirinius extra ordinem missus, ἐξ ἐπιτάγματος Αὐγούστου Καίσαρος. Tertullianus qui viderat archiva Romana, in urbe forsitan jureconsultus, certè Præsidum, Consulum, Populi acta viderat: quíque hîc, ut semper, accuratè, doctè, & antiquo more loqueretur, provocat ad Præsidis, magistratus ordinarij, acta, utpote cujus nomen tabulis apponebatur. Beatus autem Euangelista Lucas, qui promiscuæ hominum multitudini scribebat, illum compellat authorem, qui eo in rem præsentem venerat, quem noverant omnes εἰς ἀπογραφὴν delegatum. Atque ita optimè conveniet Euangelistæ Tertullianus. Census actus est per Sentium Saturninum, sub quo præside agebatur: hoc est, sub Saturnino per Quirinium. Et quidni per Quirinium sub illo? Fuerat enim Sentius Saturninus (de illo loquor, qui cum Q. Lucretio Vespillone fuerat Consul, non illo qui deinceps cum Ælio Cato) vir primariæ, si quis alius, dignitatis, in Romanâ civitate, Legatus Augusti aliquando in Germaniam, & summæ rei ibidem præfectus, uti loquitur Velleius. Ante Quirinium per aliquot annos functus Consulatu. Virum appellat Paterculus, *multiplicem in virtutibus, gravum, agilem, providum, militarium officiorum patientem ac peritū pariter. Sed eundem ubi negotia fecissent locum otio, liberaliter lautéque eo abutentem, ita tamen ut eum splendidum ac hilarem potiùs, quàm desidiosum aut luxuriosum diceres. De cuius viri claro celebrique Consulatu prædiximus.* Et certè dixerat. Nam retulerat in prioribus, ejus factum quoddam, cuilibet

veterum Conſulum, ut ait, gloriæ comparandum. Ita nulla fuit Quirinio indignitas facta vel injuria, ſi ſub tali præſide ordinario cenſum egiſſet ἐξ ἐπιτάγματος. Quod ſi eſſet verum, ut retur eſſe Cardinalis, bis fuiſſe illum Conſulem, tum magis adhuc foret majoris dignitatis, cùm Quirinius ſemel tantùm fuiſſet. Sed nequaquam eſt opus ut hoc dicamus, ſubjectum Saturnino Quirinium cenſitorem. Non enim fuerat ut miniſter aliquis rei peragendæ, ab illo deputatus, ſed miſſus in illius provinciam ab Imperatore, uti & in aliorum Præſidum provincias alij mittebantur, ad rem expediendam privatim Principi, quo munere ſolebant aliàs Procuratores fungi. At facta eſt deſcriptio à Præſide Syriæ. Iam verò magiſtratus erat Præſes ordinarius. Certè verſio Latina, *præſidem*, habet, uti codices Græci ἡγεμονεύοντα. Sed & Præſes nomen generale eſt: & ἡγεμονεύων, quâ voce utuntur Ioſephus & alij cum Euangeliſta, in ſignificatione laxiori ſumitur, quàm eſt illa reſtricta, pro Proconſule, Legatove. Primas enim partes obtinens: præeuns: primò & principaliter agens: aut alicui loco, & officio præſidens, præſes eſt. Atque hanc ſententiam commendant illa, quæ in Apparatu ſect. 93. è Caſſiodori varijs Cardinalis Annaliſta allegavit, *Cùm propter bella civilia, immenſis orbis univerſus conflictatus eſſet cladibus, ipſaque rerum Dominia haberentur incerta atque confuſa, hiſce proſpicere Auguſtus cupiens, Romanum orbem agris diviſit, cenſuque deſcribi voluit, ut poſſeſſio ſua nulli haberetur incerta, quam pro tributorum ceperat ratione ſolvenda.* Hanc etiam confirmant opinionem illa quæ dicta ſunt de quietâ tranſactione. Non enim deſcriptio, ſed ſolutio, malè Iudæos habebat. Solutionem cenſus atque exactionem vectigalium magiſtratus curabant ordinarij. Erant enim illæ λειτουργίαι in repub. ordinariæ. At ἀπογραφὴν, ad rationem ſummæ totius imperij ineundam, rem prorſus inuſitatam, obierant, quidni, extra ordinem miſſi Curatores? Sed objici poteſt in contrarium. Imprimis illud, rei tam illuſtris & per orbem univerſum pervagatæ, nullam alicubi memoriam extare apud rerum authores Romanarum. Reſpondet Baronius: Proculdubio quoſdam meminiſſe, quorum jam monumenta interciderunt. Vetuſtate, incuriâ, incendijs, barbaris, & inundationibus nationum barbararum in Europam, atque ipſam imperij arcem Italiam, myriades ſcriptorum interiere. Secundò, certum eſt feciſſe aliquos, hujus ἀπογραφῆς mentionem. Nam unde ſua Suidas habere poterat, quæ de 20. deſcriptoribus literis conſignavit? Tertiò verũ eſt, quod prudenter & eruditè animadvertit Salmeron è 111. Annali Corneliano: *E dignitate fuiſſe Romani populi, res illuſtres Annalibus, cætera diurnis Actis mandari.* Atque ideo Ioſephus, cum paucis Hiſtoricus eruditus, illius ſecundæ ἀπογραφῆς, ex occaſione tantùm & accidenti, non autem directè commeminit, quatenus nimirum conjuncta fuerat cum rebus Iudaicis, in Archelai ablegatione. Quartò, non eſt frivolum quod habet idem vir eruditus Salmeron, optimâ ratione voluiſſe Deum, ut res ſacræ fide apprehenderentur, non ut humanis conſtarent teſtimonijs.

Sect. IIII.

De Saturnini præfectura, ad Christi tempora pertingente, vera ratio. Baronij hallucinatio de illâ. Sibi contradicit. Tertulliani locus difficillimus de Saturnino explicatus, è Cicerone & Arnobio. Alium ejusdem locū malè cepit Cardinalis. Cujus plures mirabiles ἀλογίαι *& prodigiosæ hallucinationes strictim recensentur.*

Restat disquisitio de Saturnino. Ejus præfectura nullo modo potuit ad Christi pertingere Natales: atque ideo cùm censeretur Dominus, non erat ille præses ordinarius. *Nam post Saturninum usque ad Quirinium, per multos annos dicitur Quintilius Varus Syriæ præfuisse.* Dicitur certè successisse: at à quo per multos annos successisse præterquam à Baronio? Non refert autem quid ille dicat, sed quid probare posset in rebus tam antiquis. Anni illi multi quot sunt? Sex, septem. Certè XV, ut collectum est in Apparatu. Sed esto, præfuerit ad multos annos, & ei successerit immediatè Quirinius, quemadmodum & ipse Saturnino; nihilominus Sentio satis temporis restabit, secundùm rationes Baronianas, ut pertingere possit εἰς τὰ γενέθλια, etiam ulterius, si sit opus. Varus enim perijt in Germaniâ, ait Cardinalis, falsò quidem, sed tamen ita ait, Consulibus Dolabellâ & Silano, anno urbis conditę DCCLXIII. Christus descriptus est sub Cyrinio, Conf. Lentulo & Messallino ad annum DCCLI. His ita positis, in Iudæâ potuit substitisse per XI. totos annos, & tamen Christus describi sub Saturnino. Illud enim tenendum in Baroniano calculo, eodem anno perijsse illum quo de Syriâ venit in Germaniam. Sed missis hisce ἀπλογίαις Baronianis, sic se habet veritas de Saturnino. Anno quo Herodes moriebatur, erat Syriæ præses Quintilius Varus. Testatur hoc planissimè Iudæus Historicus in Antiquit. XVII. cap. VII. ubi caussam Antipatri ventilatam docet. Ἐτύγχανε δὲ ἐν Ἱεροσολύμοις κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον Οὐάρος Κυντίλιος διάδοχος μὲν Σατουρνίνῳ τῆς ἐν Συρίᾳ ἀρχῆς ἀπεσταλμένος. Ita autem de illo loquitur, tanquam qui nuper advenerat, & tum primùm Hierosolymas salutabat. Rectè. Nam in fine cap. quarti ejusdem libri, Conjurationis Antipatri in Herodem socios detectos, Romam cum vinculis mittit, Syriæ tum præfectus Saturninus. Si igitur vel per biennium tantùm hæc descriptio antevertit Herodis obitum, quem totos annos octo mortuum affirmat Cardinalis post τῆς ἐνσάρκωσιν, potuit Saturninus, ex concessis Cardinali, Syriæ præfuisse cum imperio. Huc etiam spectat, quod ne ipse Baronius devocabit in quæstionem: cùm judicio sisteretur Herodis filius Antipater, Saturninum tum interfuisse, cum legatis & Volumnio. Καὶ πρῶτος, ait Iosephus, pag. 513. μὲν Σατουρνῖνος, ἀνὴρ ὑπατικὸς, ἀπεφήνατο γνώμην. Ratione sui muneris primus censuit Saturninus, vir Consularis (non qui anno præcedenti Consul fuerat, sicut alibi erratum est in Apparatu) post illum in secundis ipsius filij, qui patri aderant in provinciâ Legati. Et tum Volumnius Procurator. Tertiò eundem Saturninum donis & muneribus aggreditur Antipater: sed frustra. vir etenim integritate singularis, & dignus elogio Velleiano, noluit pecuniâ corrumpi. Antiq. 17. 3. Quæ cùm ita se habeant de Saturnino in rebus Antipatri, & Herodis illâ domesticâ tragœdiâ: cumque ejusdem præfectura, authore Baronio,

fuerit diuturnior, fieri potuit omnino, etiam ſecundùm rationes Cardinalitias, & factum eſt, ut Sentij Saturnini præfectura ad Chriſti pertingeret nativitatem: ut in illam inciderit ἡ ἀπογραφὴ apud beatum Lucam, quod diſertis verbis teſtatur Tertullianus. Certè hoc conſtat è Ioſepho, pag. 711. poſtquam convictus erat apud Patrem Antipater, ut qui eſſet vitæ ipſius inſidiatus, uſque ad reditũ è Româ, & quæſtionem de illo habitã, menſes tantùm VII. interveniſſe: quo tempore, inciderat in morbũ illum qui lethalis ipſi fuerat, haud multo poſt Herodes. Tunc autem recens in Syriam advenerat Quintilius Varus, & apud Herodem hoſpitio habebatur. Nodum igitur in ſcirpo quærit Cardinalis, dum ſatis ſana ſic ſollicitat, & locum Tertulliani carnificinæ tradit excruciandum. *Nunc* enim & *Tunc*, de quibus vocibus Cardinalis tantopere λεπτολογεῖ, apud ſcriptorem illum Afrum & φιλαρχαῖον, pleonaſtica ſunt, quemadmodum in omnibus ferè linguis, non ſignificantia: aut ſaltem uſurpantur indefinitè pro *aliquando*. *Nunc onuſti cibo & vino*, (ita citant è priore de divinatione) *confuſa omnia & perturbata cernimus*. Et alibi: *Nunc verò, ea vis eſt in homine, ut ei multo quis citiùs Rhetoricam ademerit, quàm Philoſophiam conceſſerit*. Arnobius & ipſe Afer, qui proximè ad phraſin Tertullianeam acceſſit, Lib. I. contra gentes. *At verò Iupiter, ut vos fertis, & patrem habet & matrem, avos, avias, fratres. Nunc nuper in utero matris ſuæ formatus, abſolutus menſibus & conſummatus decem*. Atque ita voces illæ Tertullianeæ, *Cenſus acti Nunc in Iudæa* (neque enim audiendi qui reſcribunt Tunc) idem ſonant, quod, *Cenſus acti*: aut *acti aliquando cenſus*. Neque illud *Tunc*, quod deinceps ſequitur, negotium faceſcere debet. Non eſt enim referendum ad τὸ Nunc quod præceſſerat, ἐπεὶ μάλα πολλὰ μεταξὺ, ſed ut τὸ Nunc, pleonaſticè & indefinitè ipſum quoque Tunc uſurpatur. Atque ita luſit operam Cardinalis in loco Tertullianico conformando, dum ſyllabarum apices, & minutias ſequitur verborum. Dum hæc ſatagit nimis ſollicitè, in luce cœcutit meridianâ, & in viâ regiâ, & illâ quidem planiſſimâ, mirum in modum ceſpitat. Sunt & alia non pauca per ſectiones iſtas de Quirinij deſcriptione, in quibus hæſit ad metas ſtupendum in modum diligentia & doctrina Baronianæ. Sect. 91. ait certum eſſe ſecundùm Tertullianum, annum Chriſti 5, incidere in Conſulatum Sentij Saturnini & Ælij Cati. Sed Tertullianus ex ijs unus eſt apud Cardinalem, qui τὰ γενέθλια conjiciunt in Conſulatum Lentuli & Meſſalini. Ab illis Conſulibus, ad Saturninum anni ſunt ſex etiam excluſivè. Secundò, quod fatetur Cardinalis, Tertullianus agens contra Iudæos, affirmat Auguſtum ſupervixiſſe annos XV: poſtquam naſcebatur Chriſtus. Sed anni ſunt XVII. non XV. à Conſulatu duorum Sextorum, quo Auguſtus obijt, ad Conſulatum Lentuli & Meſſallini, quo Dominus in lucem edebatur. Sect. 81. in Apparatu docet, Sulpitium Quirinium in Syriam profectum ad annum 743. Iulio Antonio & Fabio Africano Conſulibus: hoc eſt, ferè biennio decurſo, poſtquam ipſe cum Meſſallâ geſſerat Conſulatum. Præfuit Syriæ duobus luſtris. Nam bis cenſita ab eo Syria more Romanorum, duobus luſtris: Sect. 88. manſit ergo in provinciâ per duos annos luſtricos. Quod ne mirum cuiquam videatur, docet Varum Quintilium diutius Syriam adminiſtraſſe: & Ioſephum authorem recitat: qui tamen nuſquam hoc affirmavit. Hoc autem poſito de Quirinij præfecturâ tam diuturnâ, ſequentur iſta. Primò, annum illum quo natus eſt Chriſtus, fuiſſe luſtricum directo ordine decurrentem: ſed à quo termino, ignoratur. Ratio autem mirabilis eſt, cur fuerit luſtricus. *Nam dum eſſent*

Bethleem,

Bethleem, quò ascenderant ut profiterentur, *factum est ut pareret.* Quasi Lustricus annus esset, non is quo Lustrum condebatur, sed quo nomina &c. profitebantur. Certè cùm de Censu pendente apud Tertullianum agebatur, etiam Cardinali lustricus erat annus quintus, ut rebatur, cùm esset VII. aut sextus, quo fuit Consul Saturninus. Deinde non tantùm duobus lustris, sed etiam tribus in provinciâ Quirinius fuit; vel adventus & recessus malè sunt positi à Cardinale. Venit in provinciam ad annum 744. natus est Christus anno lustrico 751. itaque Lustrum, & quod excurrit per biennium, compleverat in provinciâ, priusquam Christus nasceretur. Stetit autem in provinciâ secundo anno lustrico, sub Consulatu Saturnini: ita XIII. totos annos Quirinius præfuit. Ita prima descriptio sub Quirinio non erit illa, sub quâ nascebatur, contra quàm statuit Euangelium. Aut unus annus lustricus transactus est sine censu in provinciâ: *Quod non erat*, inquit Cardinalis, *è more Romanorum*. Nam sic statutum sect. 91. legimus, *census actos singulis lustris Romano more*. Sin hæc sunt ἀσύστατα, & ἀνακόλουθα, tum contrahenda, & refingenda sunt tempora Quiriniana in provinciâ. Sequuntur adhuc προσθέματα. Quirinio surrogatur Saturninus. Sect. 86. Quando autem: nimirum post duo lustra condita: hoc est, post Consulatum suum (nam & illud hallucinatur Cardinalis, eum esse Saturninum, cùm Cato, Consulem, qui priùs fuerat cum Vespillone) ad annum 758. Notanda sunt ista sic posita propter illa quæ mox dicturi sumus. Interim occurrit contra Quirinium & Cardinalem, non fuisse diuturnã adeò hujus præfecturam: non tot lustra: ne fortè unum substitisse ex sententia ipsius Cardinalis. Venit primùm in provinciam Quirinius, anno urbis 744. at ad annum 748, biennio priusquam primam suam descriptionem peragere poterat, successum est illi à Caio Cæsare, quod statutum est ab ipso Cardinali. Non ergo XIII. annos præfuit Quirinius, quos rectè modò colligebamus: non X. non integros sex: non tum præfuit cùm Christus nasceretur. Nam *Caius* iste *Cæsar*, ait Cardinalis, *saltem biennio in provinciâ fuit.* Venit ad annum 748, secundùm Cardinalem. Natus est Christus juxta eundem Card. 750. ergo cùm descriptio peragebatur, Syriæ præfuerat Caius Cæsar. Sed pergit. Saturninus sequitur Quirinium, cum Volumnio: non ergo Caius Cæsar: & horum præfectura diuturnior fuit. Comparativè scilicet quàm Quirinij. Ille decennio integro præfuit, ait Baronius: certè XIII. totos annos secundùm Baronij rationes. Sentius igitur XI. totos annos præfuit. Post illum advenerit Quintilius Varus, (nolumus enim summo jure cum Baronio agere, ne tum cùm sibi ipse legem dixerit, qui Caium Cæsarem & Quirinium interserit) hujus præfectura est adhuc diuturnior: puta annorum XII. Sequetur autem hisce positis, quæ certè ponuntur apud Cardinalem, Quintilium Varũ nondum venisse in Syriam præsidem, postquam interierat cum exercitu in Germaniâ. Quirinius X. annos præfuit: ab urbe condita 744. Saturninus diutius annos XI. conficies XXI. Varus occisus est in Germania 762. Ita non dum præses fuerat in Iudæâ. Neque hic præfecturam Caij Cæsaris per biennium: aut illius successoris Quirinij diuturnã numeramus. Sed *Diuturnior* præfectura positivè dicatur, *diuturna*. Etiam sic in Labyrinthos inextricabiles induet sese Cardinalis. Attendite sequelas. Saturninus sequitur Quirinium. Saturninum Caius Cæsar. Caium Cæsarem tutor Quirinius. Hic habuit successorem Quintilium Varum. Non ergo condidit lustrum Quirinius. Non fuit in provinciâ ultra biennium. Redierat Romam qui advenerat Româ cum

Caio

Caio Cæſare. Nec potuit fuiſſe in provinciâ, cùm ante Caium Cæſarem, ipſi ſucceſſum eſſet à Saturnino: qui & ipſe cum ſuâ diuturnâ præfecturâ biennium non exceſſit. Præſtigiæ ſunt iſtæ & ἐμβροντησμοί. Equidem vix credo meis oculis, dum iſta lego tam portentoſa. Non ſunt excuſanda, quod Bulengerus voluit, ab intricatâ ratione Chronologicâ: in qua quidem facilè, & excuſabiliter erratur: nam meræ ſunt ἀνοησίαι, & ad ipſius rationes ἀνακολουθίαι. Sed vir doctiſſimus ab initio, obſtupuerat ad veſaniam Novatorum, nec ſe colligere poterat, & redire ad mentem per totum hunc tractatum Quirinianum: verùm extra ſe poſitus ita deliravit.

SECT. V.

Quirinij deſcriptio. Bis eò venit Quirinius deſcripturus. In prima deſcript. non exactum tributum. Quidam falſò ſtatuunt exactum. Cur prima dicta. Ridicula ratio Comeſtoris. An orbis, an Iudæa tum primùm cenſa. An cenſus & ſolutio ſimul. Publicani exoſi. Baronius fruſtra laborat: citat authores quoſdam pro tributo prius ſoluto, & ideo cenſu exacto. Vera ſententia. tum primùm Iudæa: tum primùm orbis cenſus. Non plena. Quæ eſt: prima per Quirinium, ut Baronius, ineptè. Fruſtrà, imperitè Salmeron refellit. In ſe impingit. An & quo modo quis in eandem provinciam bis mittatur.

DE Quirinij autem deſcriptione tandem in hunc modum ſtatuamus. Nam multis illam & perplexis difficultatibus, non tam invenit Cardinalis, quod conqueritur, involutam, quàm involvit ipſe, dum Ioſephum invitum & reluctantem, in odium ſcilicet Novatorum, in ſenſum torquet alienum. Bis venit in Syriam P. Quirinius ἀπογραψάμενος provinciales. primò delegatus ab Auguſto cum imperio extraordinario, ad ineundam deſcriptionem, & conficiendam τὴν ἀπογραφὴν totius provinciæ, ſine ullâ tributi ſolutione, quæ eſt propriè ἀπογραφή, cùm Syriæ præeſſet Sentius Saturninus. Secundò cum imperio ordinario miſſus ab eodem Auguſto, ad cenſum & tributum exigendum. Sunt qui in primâ exactum docent, ut Salmeron & Barradas è Societate Theologi Ieſuiticâ. Sed eorum rationes non perſuadent. *Solvebant Iſraelitæ*, inquit Barradas è Salmerone, *tum cùm eorũ iniretur numerus, dimidium ſicli.* Itanè ſemper, quoties aliquã ob cauſſam numerabantur? quoties ad bellum delectus habebatur? Cùm reges Iuda & Iſrael, quod ſæpe factum, numeratis copijs exibant in hoſtem? Cùm David mitteret Ioab ad numerandum populum? Nugæ ſunt iſtæ. Neque enim tunc & toties ſolvebant tributum. Sed ut verum eſſet de numeratis Iſraelitis à ſuis Principibus, quid hoc tamen ad cenſum Romanorum? Quid juri Quiritium, cum Lege Dei? Legi duodecim, cum lege duarum tabularum? aut judicijs ſæcularibus cum mandato Dei? Induxit hoc tributum, devictis & in ſervitutem redactis Iudæis Veſpaſianus, ut ubicunque terrarum verſarentur, illud didrachma, quod prius ſolvebant Templo, & Deo Iehovæ, Capitolio deinceps & Iovi perſolverent: Ioſeph. in VII. ἁλώσεως. Φόρον δὲ τοῖς ὅπου δήποτε οὖν Ἰουδαίοις ἐπέβαλε,

δύο

δύο δραχμὰς. ἕκαστον κελεύσας ἀνὰ πᾶν ἔτος εἰς τὸ καπιτώλιον φέρειν, ὥσπερ πρότερον εἰς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν συνετέλουν. Sed Veſpaſiani reſcriptum, quid ad tempora, & ἀπογραφὴ Quirinij? De hoc didrachmate, nihil erat olim auditum in cenſu aut deſcriptionibus Romanorum. Tributa, cum imperio, vi, & contumeliâ exigebantur. Didrachma non item: ſed ut εὐχαριστικόν τι, ab δεδωκόσι requirebatur; ſolvi jubebat Veſpaſianus Capitolio, propter τὸ quod ſubverſum erat Templum, & nollet Iudæos vagari ἀτελεῖς. Illud autem quod ſequitur apud Euangeliſtam πρώτη ἀπογραφὴ, quâ ratione dicatur inquiramus. In hac autem inveſtigandâ ſententia, ridiculus homo eſt Petrus Comeſtor, qui, quemadmodum citatur à Barradio, hanc deſcriptionem primam ideo dictam autumat, quòd ille præſes Syriæ Quirinius, primus ante alios ſuam provinciam deſcripſerat. Quod ita factum fuiſſe, quomodo Petrus ille reſciſcere poterat? Quomodo veroſimile eſt factum fuiſſe, cùm inter provincias Romani orbis, Syria penè fuerit remotiſſima? Reſpondet de modo: ſed reſponſio magis multò eſt ridicula quàm quod profatur; *Quòd Syria ſit in medio habitabilis orbis. Auditum admiſſi riſum teneatis?* Admirabilis erat motus horum deſcriptorum, qui ſic à centro movebant in extremitates, vel potiùs ab eccentricis, ad ipſum centrum. Magnum quoque myſterium Romani iſtius cenſus, quod ante Petrum iſtum Comeſtorem nullus animadvertebat. Romani enim cenſores in urbe Romana deſcribendâ, ab urbis meditullio incipiebant. Rem prorſus inauditam admirabuntur hiſtoriæ periti. Cauſſam ſcio ridebunt, quibus cerebrum in capite eſt, & non in calcaneo. Movebunt Comeſtori litem illi proculdubio, qui non Syriam ſed Delphos ſitos eſſe contendunt in medio terrarum, unde eſt illud Poetæ,

——— orbis
In medio poſiti caruerunt præſide Delphi.

Alij hanc primã deſcriptionẽ dictã autumant, quòd Iudæi tunc primùm cenſiti fuerint & deſcripti. De hac opinione ſcriptũ reliquit Cardinalis ſect. 87. *Quod Primam dixit, nemo prudens ſic intelliget, tunc primùm cenſos fuiſſe Iudæos atque redactos ſub tributo, factoſq; populo Romano vectigales.* Et tamen Barradiꝰ qui pòſt Baronium ſcripſit in Euangelia, ad hanc inclinat opinionẽ: vel ad tertiam, nimirum vocari primã reſpectu generalitatis, quòd tum primùm totus orbis, & non aliàs aliquando cenſitus fuerat. Veriſimilius eſt, Primam vocari, quòd ea prima fuerit totius orbis generalis deſcriptio: vel quòd prima fuerit quâ Iudęi à Romano Imperatore deſcripti ſunt. Sed hic attendendum eſt, clariſſimum Baronium non eſſe ferendum, qui miſcet omnia & confundit, transfuſis rerum & verborum limitibus, quaſi *cenſere, deſcribere, cenſum exigere, ſolvere, ſub tributum redigere, vectigal perſolvere,* idem ſonarent, & ὁμωνύμως dicerentur. Fiunt enim vectigales, & tributum pendent qui ſub nulla veniunt ἀπογραφῇ. Deſcripti ſunt autem ſæpe & ἀπογεγραμμένοι, qui nullum vectigal, aut tributum penſitarunt. Victoris erant partes, ſtipendium, tributum, imperare: exactionem, & modum ſolvendi, curent victi, & non victores. Cùm in Carthaginienſes victos, tributum imponeret P. Scipio victor, non egit ille cenſum Carthaginienſium, aut per ἀπογραφὴν rationem inivit, quid quantum ſinguli cives pro ratione facultatum ſolverent. Atque hanc rationem apud cæteros obſervabant à ſe victos & ſubjugatos, quoties illis vel *Canonem*, vel *oblationem*, vel etiam *indictionem* imperabant. Certè duplex erat Romanis ſolutum vectigal, vel tributum. Prius dicebatur

ſtipen-

ſtipendiarium: alterum erat à *Cenſorum locatione.* Hiſpanis, Pœnis, alijs gentibus qui victori per vim & arma ceſſerant, impoſitum eſt imprimis extraordinarium,& quaſi temerarium vectigal,quod quaſi nomine pœnæ ſolverent: tum verò annuum & ordinarium, quod propriè tributum vel ſtipendium dicebatur, quod certum fuit atque fixum, quodque ſecundùm Canonem exigebatur. Cenſoria locatio, ubi non erat certum imperatum tributum, ſed pro anni copiâ, & inopiâ uberius aut anguſtius vectigal exigebatur. Hæc erat Aſiæ indulta conceſſio per Sempromiam legem: ideo Publicanorum miniſterio uſa eſt reſpub. in elocatione, & conductione tributorum. Certum eſt ab initio indultam hanc gratiam in levamen Aſiaticis. Et per ſe clarum eſt, mitiùs agi cum illis qui tributum ſolvunt analogicum pro ratione fructuum, ubertatis aut inopiæ,quàm cum ijs quibus imperatur vectigal fixum,certum, in re tenui vel lautiori, idem & non aliud. Et tamen, ut non rarò in alijs quoque fieri ſolet, quod loco privilegij prius erat, id deinceps oneri cœpit eſſe: ita factum in ratione hâc, tributa & vectigalia colligendi per Aſiam, per Publicanos, in peſtem & perniciem populorum natos. Hinc διαβέβληται παρὰ τοῖς παλαιοῖς τὸ τοῦ τελώνου ὄνομα. Erant enim ἅρπαγες, ἀπορείων πραγμάτων μεισταί, πεπαῤῥησιασμένη βία, ἀνεπιτίμητος ἁρπαγὴ, ἀναίσχυντος πλεονεξία, πραγματεία λόγον μὴ ἔχουσα, ἀναιδὴς ἐμπορία. *Plurimi à paucis proſcribuntur*, aiebat Salvianus, *quibus exactio publica peculiaris eſt præda.* Unde Chryſoſtomus alicubi: *Dic mihi quid peius publicano.* Hic ab initio opus erat deſcriptione, ut ita pro ratione facultatum ſolveretur ἡ εἰσφορά. Et multo mitiùs cum ijs agebatur, quàm ubi in frugum copiâ ſeu inopiâ ſtipendium impoſitum neceſſariò ſolvebatur. Sed malitiâ hominum fiebat tandem, quod dixi, ut levamen, publica fieret carnificina. Ita enim & lex illa de repetundis apud Romanos lata bono publico provincialium, in alia omnia per nequiſſimos hominum alaſtoras commutabatur: ut Provinciæ omnes unanimi conſenſu Senatum appellare in animum inducerent, velint jubeant illam legem abrogari. Ludit autem operam Cardinalis, dum ſedulò congerit hinc inde exempla, ut probet Iudæos ante hæc tempora tributum ſolviſſe Romanis, ut tum primùm cenſeri non dicantur, & ſub tributo redigi. Non ſunt enim, cenſeri, & tributum ſolvere, æque latè patentia. Cenſebantur, non ſolventes: & ſolvebant, non cenſi. Hoc tempore nullum exigebatur tributum,cùm tamen cenſerentur. Aliàs exactum eſt, nullo tamen cenſu vel ἀπογραφῇ, inſtitutâ. Erant certè ſubacti per Pompeium: & redacti in formam quandam provinciæ Iudæi; non prorſus, ut loquitur Epiphanius. Non ab illo vel Scauro tamen cenſebantur. De ſubjectione loquuntur Cicero & Ioſephus. Hic tributum ſolutum, & libertatem amiſſam queritur: de cenſu aut ἀπογραφῇ, οὐδὲ μήν. τὴν ἐλευθερίαν ἀπεβάλομεν. καὶ ὑπήκοοι Ῥωμαίων κατέστημεν. καὶ τὴν χώραν, ἣν τοῖς ὅπλοις, ἐκτησάμεθα τοὺς Σύρους ἀφελόμενοι, ταύτην ἠναγκάσθημεν ἀποδοῦναι τοῖς Σύροις. καὶ προσέτι πλείω ἢ μύρια τάλαντα Ῥωμαῖοι ἐν βραχεῖ χρόνῳ παρ' ἡμῶν εἰσεπράξαντο. Ammianus Marcellinus provinciæ meminit; tributum non memorat imperatum: nedum ex cenſu & deſcriptione. *Has quoque regiones*, inquit, *pari ſorte Pompeius, Iudæis domitis, & Hieroſolymis captis, in provinciarum ſpeciem Rectori delatâ iuriſdictione formavit.* Auguſtinus Pompeij victoriam commemorans, hoc generatim & non aliud addit, *Ex eo Iudæi Romanorum facti tributarij.* Cenſum non commemorat ab illo actum. Conſtat certè Pompeium per civilia bella, à Regibus, Dynaſtis, & Tetrarchis Aſiæ totius & Syriæ atque etiam Paleſtinæ, ingentes pecunias corraſiſſe:

Lib. 1. ad Eccleſ. Cathol.

corrasisse: non constat exegisse per ἀπογραφὴν: imò constat fuisse, vel *Oblationem* hoc *vectigal*, vel *Indictionem*. Constat censum neque actum tum, nec transigi potuisse, cùm starent velut in procinctu Adversarij. Scimus Gabinium, & alios etiam præsides exegisse pecunias. Scimus Cassium venisse in Iudæam φορολογήσοντα. Et eundem scimus minimè conventus egisse; ut juxta tabulas censuales à professis exigeret pensitationem. Quod certum ait esse ex Epiphanio, est, si quid aliud, incertissimum in illo Patre: locus obscurus, & proculdubio depravatissimus. Sed ut esset integerrimus omnium, nihil tamen adjuverit virum doctissimum: cùm non de Iudæâ subacta dubitetur: non sit quæstio de soluto olim, sæpiùs tributo: sed de soluto per Censum. Cùm hoc statuerit vir illustris, *Nemo prudens intelligit tunc primùm Censos Iudæos.* Est ergo dissoluta ipsius exceptio, de Judæis solventibus ante illa tempora: ideo descriptis ante Quirinium per Romanos. Barradij opinio non est certissima, Iudæos antea non censitos per Romanos. Quin probabile est aliquoties censos. Sed hanc sententiam non conficiunt rationes allatæ per Baronium; sed suâ infirmitate, confirmant illam potiùs quàm infringunt. Erat autem proculdubio generalis, & extraordinaria cùm in Iudæâ tum per cæteras Romanas provincias. De qua rectè Paulus Orosius libro 6. *Hæc est prima illa, & clarissima professio, quæ Cæsarem omnium Principem, Romanosq́ rerum Dominos, sigillatim cunctorum hominũ editâ descriptione, firmavit.* Huic etiam accedit Beda: quamvis incertus & dubius loquatur. *Significat*, ait, *Euangelista, hanc descriptionem vel primam esse earum quæ totum orbem concluserint, quia pleraq́ iam partes sæpe leguntur fuisse censitas: vel certè primò tunc cepisse, quando Cyrenius in Syriam missus est.* Quo in loco si, pro *vel*, legamus *&*, prorsus cum Orosio idem dixerit, & quod est secundum veritatem in se: licet fortè non secundum mentem Euangelij, & σκόπον πρῶτον. Utcunque enim aliud, quod dicemus, voluerit Euangelista, tamen verum est, œcumenicam hanc ἀπογραφὴν tum primùm institutam. *Quod nunquam penitus*, ait Orosius loco quo supra, *ab orbe condito, ne Babylonico quidem vel Macedonico regno concessum est.* Rectè. Et tamen tributa pensitata sub illis regibus: quod etiam ex historiâ sacrâ liquet: ubi Reges Ægypti, Syriæ, Assyriæ, & Babyloniorum, Israelitis & Iudæis tributum imponunt. Alexander magnus devictâ Asiâ quotannis tributum percipiebat 30000 talentorum. Et extat apud Herodotum non uno in loco, quæ summæ Persarum olim Regibus, hinc inde persolvebantur: nusquam tamen mentio τῆς ἀπογραφῆς. Itaque Clemens Alexandrinus in primo Stromatum ait, Ἐγεννήθη δὲ ὁ κύριος ἡμῶν τῷ ὀγδόῳ καὶ εἰκοστῷ ἔτει (Augusti, à devicto Antonio, & subactâ Ægypto) ὅτε πρῶτον ἐκέλευσαν ἀπογραφὰς γενέσθαι ἐπὶ Αὐγούστου. *Natus Dominus noster est, anno vicesimo octavo, quando primùm sub Augusto imperatum est, ut Descriptio institueretur.* Et sanè verissimum est quod affirmant isti. Nunquam enim prius, cujus extat memoria, universus orbis sub uno aliquo censu & descriptione cadebat. *Vt scias*, inquit Ambrosius, *censum non Augusti sed Christi esse, totus orbis iubetur profiteri censum. Quis poterat totius orbis professionem exigere, nisi qui totius orbis habebat imperium? Non enim Augusti, sed Domini est terra, & plenitudo eius.* Erat ergo hæc descriptio ἐν μυστηρίῳ: & quasi pararia mox venturo rerum Domino. *Quid enim est, quod nasciture Domino*, inquit Gregorius homilia VIII. in Euangelia, *mundus describitur, nisi hoc, quod apertè monstratur, quod ille in carne apparebat, qui electos suos ascriberet in æternitatem?* Sed tamen propius accedunt illi ad

mentem & ſententiam Euangeliſtæ, qui dictam hanc primam deſcriptionem arbitrantur, non reſpectu, univerſalitatis, quod nunquam prius orbis univerſus, ne ab orbe quidem condito, deſcriptus fuerat; & in tabulas relatus cenſuales: non reſpectu τοῦ ὑποκειμένου, Iudææ nimirum, quaſi quæ tum primum, non autem prius, cenſita fuerat: ſed reſpectu Cyrenij deſcribentis, qui non unâ vice, ſed ſaltem bis, illam provinciam, licet non eadem præditus poteſtate, non in finem eundem, ut dictum eſt, ἀπεγράψατο. Hanc ſequitur, & meritò, doctiſſimus vir in Apparatu. *Primam dixit reſpectu ſecundæ, ſub eodẽ præſide factæ.* Hactenus egregiè: ubi ſi ſubſtitiſſet, εὖ καὶ καλῶς. Sed pervertit omnia in extremâ clauſulâ, quod jam oſtendimus, *more Romano quolibet luſtro cenſendo populum.* Neque enim quolibet luſtro factum. Nec Luſtricus erat annus cùm iſta expediretur. Nec potuit Cyrenius eam exigere ne ſecundùm rationes Baronianas. Nec cùm cives Romani cenſerentur, ſemper Provinciales deſcribebantur. Nec in cenſu Romano ſolvebant tributum, licet plerunque ſecundùm cenſum. Neque mos erat ille quinquennalis. Nam ut rectè Exercitator, Ἔπεμψεν ἄλλους ἄλλῃ τά τε τῶν ἰδιωτῶν, καὶ τὰ τῶν πόλεων ἀπογραψομένους. Miſit Auguſtus, inquit Dio, quoties & quando volebat alios aliò, qui & privatorum fortunas deſcriberent, & publicas. Miſit alios aliò, hoc ipſo tempore: Cyrenium verò in Syriam, ὑπηρετοῦντα τῷ ἐν τῇ Βηθλεὲμ τόκῳ. Et ideò fortaſſis illum in Syriam miſit, quòd eſſet illi prius provincia cognita, & mores hominum explorati, tum cùm Caio Cęſari datus adjutor, illo mortuo, provincias Orientales aliquandiu adminiſtravit. Deſcripſit autem Syriam & Iudęam, ſecundâ vice, cùm poſt novennium Archelao expulſo, miſſus ab Auguſto in provinciam Præſes, & ἐπιτιμητὴς, Archelai res omnes in fiſcum redigeret. Hujus meminit expreſsè Iudæus Hiſtoricus. Iſtam verò liquidiſſimè inſinuat beatus Lucas cùm primam dicat, quæ niſi reſpectu ſecundæ non fuit prima. Eſt igitur acſi diceret, Atque hæc eſt prima deſcriptio quam Quirinius cum imperio in Syriam miſſus peregit. πρώτη ἡγεμονεύοντος, id eſt, ἐπὶ Κυρηνίου ἡγεμονεύοντος. vel etiam πρώτη, pro προτέρα. Ut ſit non ſolùm, ἀπογραφῆς οὔσης ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ τότε πρώτης, ut exponit Iuſtinus Martyr: ſed etiam πρώτης ἐπὶ Κυρηνίου. Refellit tamen hanc veriſſimam Baronij interpretationem, antequam Baronius quicquam ſcripſerat, opinor, Alfonſus Salmeron è Societate: non aliam opinor ob cauſſam, quam quod ad Lucæ locum, hanc interpretationem viri doctiſſimi ſecuti fuerant, quos confeſſionis ſtudio exoſos habuerat Ieſuita. Eſſe enim contra Romanorum conſuetudinem affirmat, ut in eandem provinciam idem bis cum imperio mitteretur. Hic verò Ieſuitæ ex adverſo componimus Æneæ Diomedem, doctiſſimum Annalium compilatorem. Apud quem Quirinius in Syriam mittitur, non unâ tantùm vice, ſed ſecundâ, ſed tertiâ quoque ordinariâ. Apud quem Agrippa in Orientem, bis ab Auguſto legitur delegatus. Pugnat autem hoc effatum & cum ipſius Salmeronis opinione, & ſcito. Tuetur enim ille, & rectè quidem, illam deſcriptionẽ Quirinianã, cujus fit mentio apud Ioſephũ in hiſtoriâ, non eſſe illam ſed aliam ab eâ quæ commemoratur apud Lucam in Euangelio. Utramque factam per Quirinium. Utramque factam agnoſcit in Iudæâ: non autẽ per Quirinij Legatos, ipſo interea Romæ hærente; ſed per Quirinium, in rem præſentem venientem. Ita neceſſe eſt ut ſtatuat Salmeron Quirinium in provinciam bis veniſſe, cùm tamen velit fuiſſe contra Romanorum conſuetudinem, ut idem bis in eandem provinciam cum imperio mitteretur. Ita facilè in ſe impingunt magiſtri noſtri, æſtu contra-

dictionis

dictionis abrepti; & odio inflammati Novatorum. Secundò, ut maximè esset verum, Proconsulem, vel Consulem, vel Legatum, secundùm morem Romanorum & consuetudinem, non esse iterum mittendum in eandem provinciam cum imperio, facilè tamen hanc difficultatē expediemus. Imperium enim duplex est, ordinarium, & extraordinarium. Illud verò item duplex. Nam vel idem erit, vel diversum. Esto igitur verum, apud Romanos receptâ in mores consuetudine, Nemo bis in eandem provinciam cum imperio mittebatur, tamen de eodem ordinario imperio interpretabimur. Nihil autem impedit, quo minùs, cum non eodem, extra ordinē, tertiò quartóve mitteretur. Fieri potest, ut raró hoc observetur in Historiâ Romanâ, eundem hominem bis missum in eandem provinciam. Erat illud propter paucitatem provinciarum, ingentem verò numerum candidatorum. Cùm enim Provinciæ essent vel Consulares, vel Prætoriæ, vel etiam Quæstoriæ. In illas sortiebantur illi, qui Consulatum gesserant finito magistratu: in secundas, qui Præturam gesserant. Ciceronis ætate Consulares erant paucæ. Syria, Cilicia, Dalmatia, Illyricum, Gallia cisalpina, & transalpina, Hispania citerior & Hispania ulterior, quæ sufficere nullo modo poterant examini illi Consularium. Sed extra hanc necessitatem fuisset, nihil erat in Romanorum moribus impedimenti, quo minus idem, cum eodem imperio, in eandem provinciam mitteretur sæpius. De missis in eandem, cum non eodem imperio, frequenter occurrunt, in Romanorum moribus & historijs exempla. T. Quintius Flamininus in Græciam contra Philippū profectus est Consul. In eâdem provinciâ prorogato imperio Proconsul res præclaras gessit. Romam reversus, de Philippo & Ætolis triumphavit. Post triumphum denuò missus est à Senatu in eandem Provinciam Legatus, ad inspiciendum, & componendum Græciæ statum. C. Marius in Africam Consul profectus est contra Iugurtham, in quâ cum Metello Legatus prius fuerat. Sed nihil frequentius hujus consuetudinis exemplis reperitur. Sed & olim in eandem provinciam, cum eodem imperio aliquoties mittebantur: Papyrius Cursor, Fabius Rullanus contra Samnites. Fabius Maximus Verucosus, M. Marcellus alij contra Annibalem. In liberâ Civitate hæc in usu fuerant, nedum in oppresâ per Cæsares: cùm honores, magistratus, provinciæ decernendæ, omnia de nutu Principum penderent, & ut ipsis libitum erat, administrarentur. Venerat in Syriam P. Quirinius, cum imperio extraordinario (nam falli docuimus Cardinalem, qui vult Præsidem fuisse ordinarium) Legatus ab Augusto, ad negotium singulare expediendum. Venit idem deinceps in eandem provinciam post novennium cum imperio Præsidis ordinario, δικαιοδότης τοῦ ἔθνους, & etiam extraordinario quodā, nimirum ἀποτιμητής: ut Archelai bona Viennam relegati, & regno pulsi, in fiscum redigeret, atque etiam ut gentem ipsam non tam describeret, quàm ab illâ censum exigeret & tributum. Hoc non solebant peragere vel expedire Præsides provinciarum ordinariè. Neque ullius præterquam Quirinij mentio vel memoria extat, qui hoc perfecerit in Iudæâ. Et certè oportuit ut Imperatoris accederet mandatum speciale. Nam cùm Provinciæ omnes bifariam divisæ, vel Cæsaris essent vel populi, non tamen ita erant addictæ populo, ut non deberent illas Imperatores, ad libitum transponere vel φορολογῆσαι. Procuratores enim suos mittebant in populi provincias quascunque ad pecunias corradendas. Quanquam Syria, inter Cæsarianas censebatur. Cumque per provincias Asiæ, testamentario jure Populi Ro. factas: perque cæteras Orientis pacatiores

Publicani ſuas nundinationes exercerent; opus non erat, ut Cenſum agerent Præſides, niſi forſan extra ordinem aliquando. Quomodo & Imperator interdum neceſſe habebat, conventus agere, cùm tributum imponeret exolvendum. Ita narrat Livij Epitomator, Lib. 134. cùm Auguſtus conventum Narbone ageret, cenſus à tribus Gallijs, quas Pater vicerat, actus eſt. Multa deinceps in Apparatu, vir doctiſſimus de Cenſu & Cenſura Romanâ, eruditè animadverſa ex authoribus rerum Romanarum producit: quę cùm nihil omnino ad hanc Quirinij deſcriptionem pertineant, parum Annalibus vel Apparatui inſervire queunt: ſed Philologis nec inſuavia nec inutilia futura ſunt. Illud certè ab eodem parum prudenter inculcatum aliquoties, de Luſtro, & Luſtricis, anno & ceremonijs; cùm in Cenſu Romano, omnia ſint incerta, & temporibus intermiſſa, & variata. Quod verò ſect. 96. Novatores neſcio quos, propter ſcelus admiſſum neſcio quod, omnibus Celſis, Porphyrijs, Iulianis deteriores blaſphemat immodeſtè, furiata mente blateronem potiùs decet, & ſcurram è trivio triobularem, quàm virum præſtantis doctrinæ, & dignitatis eximiæ & illuſtris, Cæſarem Baronium. Præcipuè cùm tam malitiosè quàm falsò effutiverit. Atque hactenus vir eruditus, in Apparatu, ea omnia complexus ſtylo & ſcriptione ſua, quæ τ̃ ἐνσάρκωσιν Ieſu Chriſti, aliquo modo contingebant, ſive a longè & remotiùs, ſeu etiam συνημμένως in deſcriptione, & parentibus, appropinquat adhuc τῇ γενέσει propiùs, & de anno, menſe, die, conſummati illius Εὐαγγελίου diſquirit, quo cœleſti internuntio allata pax bonæ voluntatis Paſtores Bethleemiticos beavit, Hodie natus eſt in Civitate David, Servator, qui eſt Chriſtus Dominus: quò illius veſtigia conſequuturi, pedem porrò promovemus.

EXERCITATIO IX.

SECT. I.

Annus Natalis fundamentum Historiæ. In eo error Baronij. Certissimum è Lucâ de XV. *anno Tiberij. Sed controversum: tripliciter apud antiquos. Baronij, Tornielli, Scaligeri opinio, de* 31. *inito. Contra eos dissertatio. Irenæum falsò citant testem. Ordo Romanus exponitur. Ignatij sententia. Contradictio Cardinalis.* πολιτεύεσθαι. πολιτευσάμενος. *explicatur. Antiquus Ignatij Interpres.* ὡσεὶ. ὡς. *Argumentum validum Tornielli eliditur. Cum Scaligero velitatio. Theophylacto vim facit.* ἀρχόμενος ὤν. & ἀρχόμενος ἦν ὤν. *Scholiastæ manuscripti locus* μυστικώτερος.

ANNVM igitur Domini Iesu Natalitium, doctissimus & illustrissimus Baronius in Apparatu suo indagaturus, omnino ita verè statuit ut nihil verius, *Hæc basis quædam ac fundamentum Annalium esto. Perspecto etenim vero, quo Christus natus est anno, cæteri qui ab eo dinumerantur, veri certiq; supputabuntur. Quòd si quem in hoc vero anno aberrare contigerit, in singulis alijs errare, quisquis fuerit, licet invitus, cogetur.* Quod ipsius effatum non in alio magis verum esse patefit, quàm in ipsomet Cardinale, &, quem ille sequitur, Dionysio exiguo. Plurimorum certè in hoc argumento sudavit industria. Sententiæ penè singulares, à singulis autem discrepantes & diversæ, prodiere. Adeò ut, fieri quidem possit ut illarum nulla, omnino ut plures unâ veræ essent fieri non possit. Singulis suæ erant rationes. Certæ quidem visæ, non tamen derivatæ ab ijsdem fontibus. Illud tamen constat inter omnes, quicquid de cœlestium orbium motu, cursu, certitudine Astronomi gloriantur, nullum certius fundamentum poni posse, quàm quod positum est ab exactissimæ diligentiæ scriptore sacro B. Lucâ Euangelistâ, verbis expressissimè evincentibus, de anno XV. Imperij Tiberiani. Quem narrat ille Historicus sacer, incidisse in annum XXX. ætatis Iesu Christi; Αὐτὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς, ὡς ἐτῶν τριάκοντα ἀρχόμενος ὤν, ὡς ἐνομίζετο, υἱὸς Ἰωσήφ:

Ἰωσὴφ: *Ipse autem Iesus erat*, ait Euangelium, *quasi triginta annorum incipiens, existens, ut putabatur, filius Ioseph.* At enim verò ab illo anno Tiberiano xv. si retrò annorum numerum recolligamus, qui decimum quintum illum & Christi Natalem intervenerunt, ad certum annum deveniemus, statâ Olympiade consignatum, suis Consulibus in Fastis designatum: certo anno Augustali fixum: & Herodis in Iudæa regnantis. Et tamen negari non potest, hoc jacto firmissimo fundamento & parapegmate, quo nihil clarius, illustrius nihil videri queat, nihilominus de vero anno Natalitio, adhuc inter adversantes partes concertari. Rationem non tacuit Apparatus Sect. cvi. *Horum verborum cùm multiplex sensus à Patribus afferatur, non ita facilè dignosci queat, quis potior, aut potiùs fuerit sequendus, & admittendus sensus.* Controversiæ verò totius cardo vertitur, An Christus tum cùm à Iohanne in Iordane baptizabatur, ad annum imperij Tiberiani xv, duobus Geminis Consulatum gerentibus, trigesimum annum ætatis suæ compleverat, & trigesimum primum inchoarat: an verò eundem ipsum annum trigesimum, completo tantùm vigesimo nono exordiebatur. Verba enim posita ab Euangelista cùm sint paulò obscuriora, ambiguæ cujusdam acceptionis, & interpretationis dubiæ, ab hisce in istum sensum, ab alijs in illum, prout ipsis videbatur, sunt attracta & exposita diversimodè. Cardinalis Annalista, & ex illo Torniellus Annalista alius, triplicem referunt opinionem. Sequuntur autem illam quâ constituitur, Christũ cùm Iohannem baptizandus accederet, expleto trigesimo ætatis anno, trigesimum primum inchoasse. Nobilissimus Eusebij Animadversor, Cardinali nostro σύμψηφος & συμφοιτητὴς, quod ille per Patrum antiquorum calculos & suffragia disputabat, rationibus confirmat è Grammaticâ petitis: in qua re vehementer habuisse decori rationem, & τοῦ πρέποντος mihi videtur. Nam, quam quis norit Artem, illam exerceat: cùm & ea tractet felicissimè, quorum scientiam & cognitionem ante alia vel alios comparaverat. Cardinalis disquirit per suffragia Patrum. Fuit, inquit, sententia Epiphanij, Christum baptismi tempore sic dictum ab Euangelistâ fuisse quasi triginta annorum, ut exactis xxix. annis ac mensibus x, duobus mensibus minor fuerit ætate xxx. annorũ. De altera autem opinione ait, *sed communior videtur antiquorum Patrum sententia, Christum Dominum eo anno quo est baptismate initiatus, inijsse annum trigesimum.* Citat Africanum, Lactantium, Tertullianum authores, & ante hosce omnes, quod ipse non concedit, Ignatium commemorat recitari. Tertiæ opinionis, inquit, primus assertor habetur Chrysostomus. Ipse vult Ignatium ita statuisse: Lis est omnis in loquendi modo, quo de, videbimus in sequenti. Quod ad Epiphanij opinionem attinet, doctissimus ille Pater, non unâ vice scribens contra Anoetos, in illam descendit opinionem. Ἦν γὰρ τῷ μὲν ὄντι, ait pag. 191. εἴκοσι ἐννέα ἐτῶν καὶ μηνῶν δέκα, ὅτε ἐπὶ τὸ βάπτισμα ἧκε. Τριάκοντα μὲν ἐτῶν ἦν, οὐ πλήρης. διὸ λέγει ἀρχόμενος ὢν ἐτῶν τριάκοντα. & pag. 196. μετὰ τὸ πληρῶσαι εἴκοσι ἔννεα ἔτη καὶ δέκα μῆνας, ὡς προεῖπον, τῇ δωδεκάτῃ Ἀθὺρ, πρὸ ὀκτὼ εἰδῶν Νοεμβρίων ἐβαπτίσθη. Et certe dixerat ita priùs, pag. 194. Observandum est autem Epiphanium, in priore illo testimonio, syntaxeos rationem hanc constituisse, ut sibi ipsi non conveniat. Ait enim, Διὸ λέγει, ἀρχόμενος ὢν ἐτῶν τριάκοντα. In quibus participium illud ὢν, apertissimè conjungit cum ἐτῶν, ὢν ἐτῶν τριάκοντα. & fortassis etiam, τὸ ἀρχόμενος. vel si distinguat ἀρχόμενος ab ὢν, necessariò oportet ut cum ijs consentiat, qui subintelligi volunt hoc in loco λειτουργίας: ut sit ἀρχόμενος λειτουργίας, utcunque: non cohærent illa pag. 194, ubi ὢν, non ad ætatem, sed ad genus refertur,

refertur, quod omnino est necesse, ὢν υἱὸς Ἰωσὴφ, ὡς ἐνομίζετο. Quod ait Cardinalis favere huic opinioni Cornelium Iansenium vigilantissimum sacrarum literarum Interpretem, repugnat Barradius, qui de Iansenio sic, *Iansenius arbitratur, Lucam participium incipiens, non ad annos Christi, sed ad ostensionis exordium retulisse.* Volunt Epiphanium hanc sententiam mutuatum ab Irenæo. Sed falluntur Torniellus & Barradius. Apertè enim Irenæus contendit contra Gnosticos, Christum cùm baptizaretur in Iordane tricesimum ætatis annum egisse: *Quomodo uno anno tantùm Dominus prædicavit, triginta quidem annorum existens, cùm veniret ad baptismum.* Addit autem & rationem; *magistri ætatem perfectam habens venit Hierusalem.* Sed meritò dissentit ab hâc opinione doctissimus Cardinalis. Neque enim ille incipit esse tot aut tot annorũ, qui per duorum mensium intervallum illos nondum annos assecutus est. Incipit enim alicujus termini, vel decursus initium aggreditur unius, qui prioris complementum jam est adeptus. Dissentit autem imprimis Apparatus, propter ordinem Romanũ in antiquo rituali, ubi dicitur triginta annos explevisse cùm baptizaretur. Sed non docet hoc Romanus ille ordo, ex sententiâ & communi sententiâ Ecclesiæ. Obiter perstringit, & quasi aliud agens: Id quod voluit Ordo ex Ecclesiæ praxi & sententia insinuari, fuit, Christum Dominum illo ipso die, quod non negamus, baptizatum. Secundo non est αὐτόπτης ille ordo, ut contra communem sententiam Patrum vetustiorum: & ipsam sacri contextus grammaticalem rationem, audiri debeat & obtinere. Præsertim cùm ab illo ordine antiquo, & rituali, in multis sine scandalo, aut reprehensione, etiam ab ipsâ Romanâ Ecclesiâ sit recessum. Secundò, dissentit propter Ignatij ψῆφον manifestissimè prolatum pro Romano ordine. Sed de illa claritate in sequentibus. Supposito tamen Ignatij testimonio in rem præsentem accommodato, quasi murus aheneus à Cardinali objicitur, adversus omnium adversantium oppugnationes. *Qui cùm vixerit Christi tempore, eumque in carne viderit, ut de eo testatur Hieronymus, quo potissimùm ætatis suæ anno Christus fuerat baptizatus ignorasse non potuit.* Fortè: & tamen codices ipsi depravari; sententia perverti poterat: etiam ipse decipi. Quidni enim, cùm non scriberet θεοπνεύστως: non minùs quam qui apud Irenæum, Christum Dominum tradiderunt ad quinquagesimum ætatis annum pervenisse: neque sine probabili Scripturæ sacræ testimonio? Verùm, est quod adhuc ulteriùs Cardinalem fugit. Nam eadem ipsa sectione, in qua de Ignatio gloriatur, *Huius*, inquit, *opinionis primus assertor est Iohannes Chrysostomus:* longè infra ætatem Ignatianam. Sed condonemus viro diligenti hoc παρόραμα: ad Ignatij partes accedamus. Ubi videntur Annales cum Græcis, licet hæreticis & schismaticis, & à communione Romanę Ecclesię, etiam quoad linguã plerunque, alienis, redijsse in gratiam. Ignatium enim, quod per immensam Annalium molem raro admodum fieri animadvertemus, Græcè sententiam rogat, Καὶ τρεῖς ἐτῶν δεκάδας πολιτευσάμενος ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου. *Et cùm tres annorum decadas conversatus esset*, inter homines nimirum, *baptizatus est à Iohanne in Iordane.* Urget autem in Ignatio versionem illam, *Et expletis tribus annorum decadibus*, quam licet novitiam & recentem, veram tamen contendit esse & germanam genuinam. Sed imprimis, quisquis erat author versionis illius, Vairlenius, Morellius, seu quis alius (nam Mestræus transcriptor est, & inter post-natos) vocem πολιτεύεσθαι ineptè satis reddidit, *Explere*, cùm significet versari cum hominibus: secundùm vitæ ipsorum institutum & rationem. Urget secundò

Cardinalis

Lib.2.c.39.

Sect.107.

Cardinalis temporis præteriti participium, πολιτευσάμενος: quod non nisi de completo anno & termino consummato usurpetur, aut usurpari possit & debeat. *Postquam triginta annos versatus erat*, integros non currentes, *in Iordane baptizabatur*. Sed primùm, unde constat scripsisse Ignatium πολιτευσάμενος? nostræ editiones ita hodie referunt, sed fieri potest ut in Autographo suo πολιτευόμενος fuerit ab illo repræsentatum.

Multa dies, variusque color mutabilis ævi
Rettulit in peius ———

Certè vetustissimus interpres in suo exemplari videtur reperisse πολιτευόμενος, quod neque Baronius diffitetur. Ille autem, prout vetusti Interpretes omnes solent, veritatem potiùs quàm elegantiam secutus, id quod erat in Ignatio, verbum verbo reddens exprimebat. Et est ille Interpres antiquus: omnibus codicibus, qui extant hodie manuscriptis vetustior, Adone Viennensi Chronologo prior. Facilis autem lapsus est ab illo πολιτευόμενος ad πολιτευσάμενος. Sed ne solliciti de lectione loci simus. Esto autem, receptam lectionem admittamus: non tamen inde sequitur consectarium illud, Participia præteriti temporis, ita semper extendenda videri, ut completum illud tempus perfectè denotent, ad quod significandum desumuntur. Christus etenim Dominus qui à morte primus & princeps resurrexit ad æternam vitam: & nobis suâ resurrectione viam munivit, & spem consolidavit, tantùm illis profuerit hoc pacto, qui ante ipsum mortuum & resuscitatum, viam iniverant universæ carnis, non illis, qui μεταγενέστεροι, ad mundi usque συντέλειαν, in fide Iesu Christi obdormiscerent. Inquit enim alicubi Paulus, 1 Cor. 15. 20. Νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων. Est enim participium temporis præteriti, uti πολιτευσάμενος, & quod plus est, non indefinitè, sed plenissimè præteriti & perfectè. Ita autem est, τρεῖς ἐτῶν δεκάδας πολιτευσάμενος, illud indicat, & non aliud quod tuemur, currente jam, ab initio suo paulisper, anno trigesimo, Iesum Christum baptizatum in Iordane. Christus in deserto conflixit cum diabolo per totos illos dies XL, per quos jejunus permansit, dum ut vulgò creditur, & rectè asseritur, comparat & componit se ad certamen. Ita enim narrat beatus Marcus, Καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ. nimirum per totos illos XL. dies ἐπειράζετο: & tamen legimus apud Matthæum, cùm XL. dies jejunasset, tunc ad illum tentator accessit. Actum præsentem & continuum notat πειραζόμενος. Sed non est illa carnificina syllabarum adhibenda, quin tempus designetur indefinitum, & intelligatur ideo factum, ut tentaretur. Ita frigidum est omnino & frivolum λεπτολόγημα, quod ex Ignatio, syllabarum tortor, & apicum carnifex deducit Cardinalis, propter participium præteriti temporis adhibitum πολιτευσάμενος. Sed Ignatium ita cepit & intellexit Romanus Ordo, vel saltem, si Ignatium non consuluerant ordinis illius compilatores, ita illi capiebant beatum Lucam. *Expletis*, aiunt, *Christus quasi triginta annis, venit in Iordanem ad Iohannem.* Responsum est in parte de hoc Romano ordine: accedat cumuli loco adhuc Novatores nostros, quos oppugnat Cardinalis, qui diversam huic fovent opinionem, nequaquam magni æstimaturos Romanum illum ordinem, qui fundus est Annalibus & origo, mutatę prioris opinionis, ne tunc si constaret, hanc esse mentem illius Ordinis. At non constat esse. Dubitativè loquitur ille ordo: Quasi triginta annorum curriculis expletis. Hoc est autem Græcorum ὡσεὶ in Euangelio. Regeritur in Apparatu: *Non esse hanc phrasin dubitantis, sed potiùs disertè pronunciantis.* Nam ita

loquitur

loquitur alibi Spiritus Sanctus, Iohan. 1. Καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός. *Gloriam eius vidimus*: gloriam *quasi unigeniti apud Patrem*: Agnoſcimus ſententiam beati ſcriptoris. Rectè autem quoad ſenſum ſcholiaſtes meus manuſcriptus, τὸ ὡς, ἐνταῦθα δηλοῖ τὸ ὄντως. Confirmantis eſt, & non ſimilitudinis, nedum alicujus dubitationis. Eſto autem ὡσεὶ, & ὄντως apud beatum Lucam. Non repugnamus quin exponatur, *Erat certe Ieſus tunc incipiens trigeſimum annum*: vel, *annorum eſſe triginta*. Ecquid hinc lucrabitur Cardinalis? Torniellus rem profligatam videri vult argumento quodam valido, ita enim gloriatur, reſtituiſſe. Menſis Ianuarius decurrens in anno Tiberiano xv, nullo modo potuit incidiſſe, & tamen ſexto die Ianuarij conſtans & recepta eſt Eccleſiæ ſententia, nec nos mutamus, baptiſmo fuiſſe Chriſtum in Iordane initiatum. Certè verum eſt, ſi ſtatuantur τὰ γενέθλια ſub Conſulatu Lentuli & Meſſallini. At hoc ita ſtatuere, eſt in diſputatione principium petere: in Hiſtoria, Baronij & aliorum πρόσφαγμα, contra veritatem temerè & inconſideratè propoſitum, quam Cardinalis ipſe interdum propugnabat. Quod ſi Natalis ſtatuatur, ut neceſſe eſt, ſub Auguſto & Plautio Silano, annus Ieſu Chriſti xxx. inceperat ante dies viii. quam Ianuarius in xv. Tiberij decurrere exordiretur. Neque annus ille xv, exitum ſuum & periodum ſortietur, ante menſem Sextilem ſequuturum. Ita fugerat ratio Annaliſtas noſtros. Annus Tiberianus decimus quintus exordium ſumpſerat à die xiiii. Calend. Septembrium: quo die exceſſit Auguſtus, ſucceſſit illi Tiberius in Imperio. Ad ſequentes Calendas Ianuarij, Conſulatum ineunt duo Gemini, Rubellius & Fufius: Illius menſis die ſexto, ſub initio iſtorum Conſulatus baptizatur à Iohanne in Iordane Ieſus, qui ante dies xii. inierat ætatis ſuæ triceſimum annum. Adeat faſtos Torniellus, hæc omnia ita optimè, deprehendet, cohærere. Hoc in loco ὡσεὶ non eſt στοχαστικὸν aut ἀπορητικὸν, ſed planè θετικόν. Nequaquam ignorabat vel addubitabat beatus Lucas, quot ille annos præciſè tunc agebat, ut opus illi eſſet vel dubitatione, vel divinatione, vel conjecturis. Nec tamen momentum, τὸ νῦν, & ipſam χρόνου στιγμὴν, qui facilè poterat, ita præciſè determinat, ut exactiſſimam initurus rationem. Sed quemadmodum vulgò ſolemus loqui, cùm non longè recedimus à præciſo numero (non quia dubitamus de certiſſimo illo) *Præter propter*, *circiter*, vel *quaſi*. Ita frequenter popularem hunc loquendi modum adhibent ſcriptores ſacri. Marc. 8. 9. Ἦσαν οἱ φαγόντες ὡς τετρακισχίλιοι, *Circiter quater mille viri*. Alibi Iohannes, *Quaſi quinque millia*. Et, *Erat quaſi hora ſexta*. Et Lucas, *quaſi quindecim ſtadia*. Ita pater, poſt Ignatium, antiquiſſimus Iuſtinus Martyr interpretatur: Τριάκοντα ἔτη, ἢ πλείονα ἢ ἐλάσσονα μείνας, μέχρις οὗ προελήλυθεν Ἰωάννης κήρυξ αὐτοῦ τῆς παρουσίας, καὶ τὴν τοῦ βαπτίσματος ὁδὸν προϊών, ὡς καὶ προαπέδειξα. Neque aliter ipſe Ignatius, ſeu πολιδόκιμος in eo legatur, ſive etiam πολιτευσάμενος. Utriuſque illa una ſententia eſt, Annum trigeſimum tum decurrentem, baptiſmati Ieſu Chriſti eſſe aſcribendũ. Eſtque hæc ipſa, ut fatetur Apparatus, *communior Patrum antiquorum ſententia*. Illorũ autem omnium, qui Chriſtum arbitrabantur paſſum anno ætatis ſuæ trigeſimo. Quod licet falſiſſimè affirmetur, veriſſimâ tamen hypotheſi innititur, de baptiſmo. Cardinalis ex Hieronymo, Tertullianum nobis nominat, & Africanum. Addere potuerat Apollinarium Laodicenum. Qui licet docuerit Chriſtum per tria paſchata functum ſuo miniſterio, ita narrat, ut intelligat annum trigeſimum initum, priuſquam prius ſuum Paſcha perageret baptiſmo initiatus. Ut neceſſe ſit illum ita cepiſſe Euangeliſtam; de anno xxix. completo,

completo, & xxx. exorſo, non finito. Atque hinc ipſemet Hieronymus, in cap. 1. Ezech. pronuntiat, *Illud intelligendum quod in trigeſimo ætatis ſuæ anno Dominus venerit ad baptiſma in quarto menſe, qui apud nos vocatur Ianuarius, & eſt in anni primus exordio, præter Niſan menſem novorum in quo Paſcha celebratur.* Sed planiſſimè Irenæus, *Ad baptiſma venit, nondum qui triginta annos ſuppleverat, ſed qui inciperet eſſe tanquam triginta annorum. Ita enim qui eius annos ſignificavit Lucas, poſuit: Ieſus autem erat quaſi incipiens triginta annorum cùm veniret ad baptiſmum.* Maneat ratum & fixum in hac cauſsâ, Chriſtum Ieſum incarnatum & factum hominem, ex ſententiâ beati Lucæ, ſecundùm praxim & expoſitionem communiſſimam vetuſtæ Eccleſiæ, exorſum fuiſſe ætatis ſuæ annum xxx, ante dies xii, quàm baptizaretur in Iordane, ad ſextũ diem Ianuarij, ſub Conſulatu incepto Geminorum, Fufij & Rubellij, anno Tiberiano xv, per menſes quatuor, & quod excurrit, decurrente. Unde retrò aſcendentes, ad annum Natalem deveniemus nullo negotio, celebrem illũ & conſignatum Conſulatu ἐπωνύμῳ Auguſti Cæſaris & M. Plautij, quemadmodùm viri exactè eruditi, poſt Epiphanium & alios ex antiquis, Onufrius, & Savilius, heu quondam meus, ὁ πάνυ, ὁ μακαρείτης, ſtatuere. Propugnat hanc Baronij ἀνιστορησίαν doctiſſimus Temporum Emendator. Ita enim opinatur lib. vi. cap. 11. pag. 510. & in Canonibus Iſagogicis pag. 299. *Nobis ex uſu loquendi conſtat*, ait, *Chriſtum ad baptiſmum acceſſiſſe, trigeſimo anno completo, & trigeſimo uno incipiente.* Acceſſit ad partes Torniellus: & neceſſe eſt ut accedant omnes qui Lentulum & Meſſallinum Conſulem perperàm aſcribunt Nativitati; niſi velint cum Novatoribus, ad nova quædam parapegmata de menſe & die τῶν γενεθλίων, temerè & imprudenter deſcendere. Et certè nequis aliter ſentire poſſit, debeat, aut etiam audeat, cavit edicto Ioſephus Scaliger, *ſed tamen cave aliter putes*, inquit, *quàm Chriſtum triginta annorum natum fuiſſe; & tunc triceſimum primum illi iniviſſe cùm accederet ad baptiſmum.* Rationes, ex arte quam profitebatur, nempe de pulpitis Grammaticorum, petitæ ſunt: ideoque apud illum peſſimi Grammatici audiunt, qui non intelligebant quid diſcriminis ſit inter ὢν ἀρχόμενος ὢν ἐτῶν τριάκοντα, & ὢν ἀρχόμενος ἐτῶν τριάκοντα. Certè, peſſimos oportet eſſe Grammaticos, cùm tantum interſit, quantum inter Ens Rationalium & Nominalium. Quis enim ita aliquando loquutus eſt, ὢν ἀρχόμενος; eleganter & grammaticè dicitur, ὢν ἀρχόμενος, non autem, niſi barbarè omnino dicitur, ἦν ἀρχόμενος ὤν. Lucas inter omnes Spiritus Sancti amanuenſis γραμματικώτατος; nunquam loqueretur tam inconcinnè aut ab omni Grammaticâ alienè. Quod ſi ſcripſerat ἐρχόμενος beatus Lucas, quemadmodum Euthymius opinatur, tum rectè ſe habet, ἦν ἐρχόμενος, ὢν ἐτῶν τριάκοντα. Cùm triginta annos eſſet natus. Sed ἦν ἀρχόμενος ὤν, non poteſt dici de eo qui init triceſimum ætatis annum. Agnoſco. Nec de eo qui triceſimo completo init triceſimum primum. Sin de eo contenderis uſurpari, advoco ſubſellia Grammaticorum, rogati ſententiam reſpondeant, Quomodo illa putant intelligenda, Incipiebat eſſe triginta annorum; ita enim illa Græca, Latinè reddidiſti. An non de illo intelligi debent, qui adimpleto anno viceſimo nono, triceſimum annum jam exorditur? Ην ἀρχόμενος ἐτῶν τριάκοντα; quidni ita dicatur, pro, *triceſimum annum ineunte.* Græcè non benè dicitur ἄρχομαι ἐτῶν τριάκοντα, ſed ἄρχομαι ἔτους τριακοστοῦ. At dicitur Græcè ἄρχομαι εἶναι ἐτῶν τριάκοντα, quemadmodum Græci Patres, in ſuâ opinor linguâ periti, loquuti ſunt: & per aggregationem quandam ἄρχομαι ἐτῶν τριάκοντα. Sed an

Græcè

Græcè dicitur, ἐγώ εἰμι ἀρχόμενος ὢν ἐτῶν τριάκοντα; Pueri ſciunt, verba incipiendi, continuandi, deſinendi, cum participio ἑλληνικώτερον uſurpari. Itaque ἀρχόμενός εἰμι pro ἄρχομαι, rectè & eleganter dicitur: ſed non ἀρχόμενός εἰμι ὤν. *Pudet te Grammaticæ velitationis*, inquis. Fortè, cùm potiora & illuſtriora depromi poſſint: & tamen revolvimur ad eaſdem glandes. *Quis*, inquis, *ſanus dixerit*, *Eſſe triginta annorum*, *qui trigeſimum annum tantùm inchoaverit?* Idem ille, ſi opus eſſet, qui dixit, Filium hominis futurum treis dies, & treis noctes in corde terræ. Qui tamen plenariè non implevit illum numerum: ſed tantummodò inchoativè, & per partes. Sed ut nemo ſanus illud diceret: oportet ut inſanus ille habeatur qui dixerit, Aliquem triceſimum ætatis annum compleviſſe, qui eundem ipſum ſolummodò inchoavit. Nam quod Theophylactus in partes advocatur, quaſi Theologi non aliter Lucæ textum interpretarentur quàm Grammatici ſolent, doctiſſimo illi Bulgaro fit injuria. Adivi, rogavi ſententiam, reſpondet non alijs quàm hiſce verbis: Τριάκοντα μὲν ἐτῶν ἐβαπτίσθη ὁ κύριος· διότι αὕτη ἡ ἡλικία ἐστὶ τελειοτάτη, καὶ κατὰ ταύτην ὁ ἄνθρωπος ἢ δόκιμος ἢ ἀδόκιμος. Hæc, non alia Theophylactus. Fieri poteſt ut Grammatica Theologiæ vim afferat: ut is qui triginta eſt annorum: qui triginta annos agit: vel ut ille loquitur, Qui κατὰ ταύτην eſt, hoc eſt, nondum illam ſummam annorum complevit, ſed in decurſu eſt, Trigeſimum primum annum jam inceperit agere. Hoc non vult, non debuit velle Theophylactus. Αὕτη, ait, ἡ ἡλικία, annus hic ipſe XXX. non XXXI. non magis quàm XXXII. aut XXXIII. Neque aliter vetus meus Scholiaſtes nondum editus; quamvis μυστικώτερόν τι hic quæſivit in numeris quibuſdam, è quibus illa ſumma τριάκοντα conficitur in ſeptem, octo, quinque, decem. Ὁ τριάκοντα ἐστὶν ἀριθμός, inquit, χρόνου τε καὶ φύσεως αἰσθητῆς, καὶ φύσεως νοητῆς δημιουργὸν καὶ προνοητὴν εἰσάγει τὸν κύριον. χρόνου μὲν, διὰ τοῦ ἑπτά. ἑβδοματικὸς γὰρ ὁ χρόνος. φύσεως δὲ αἰσθητῆς, διὰ τοῦ πέντε. πενταδικὴ γὰρ ἡ αἴσθησις. φύσεως δὲ νοητῆς διὰ τοῦ ὀκτώ. ὑπὲρ γὰρ τῶν χρόνων ἡ τῶν νοητῶν φύσις. προνοητὴν δὲ διὰ τοῦ δέκα. διά τε τὴν δεκάδα τῶν ἐντολῶν, εἰς τὸ εὖ εἶναι τοὺς ἀνθρώπους ἐνάγουσαν καὶ διὰ τὸ ἀρχὴν εἶναι τῆς ἀνθρωπίνης τοῦ κυρίου προσηγορίας τὸ ἰῶτα. Συντεθεὶς οὖν, τὸν ἑπτά, καὶ τὸν πέντε, καὶ τὸν ὀκτώ, καὶ τὸν δέκα ἀριθμὸν, τὸν τριάκοντα πληρώσεις μυστικῶς, τὸν δηλωθέντα ὑπαινιττόμενον. Sequitur in Canonibus, nam nondum finis διαπορημάτων. *Rectè dicitur*, *Ego ſum circiter triginta annorum*. *Sed quis feret*, *Ego incipio eſſe circiter triginta annorum.* Quis autem non? Populus feret, & communis uſus, qui quaſi quædam loquendi norma eſt. Et rectè: Præſertim cùm dies natalitius ſit ignotus, menſis autem cognitus, quod non raro fit. Et quidni ferendum ſit indefinitè pronuntiatum de initio alicujus termini, æquè atque de fine? ὡσεὶ eſt indefinitum: ἄρχεσθαι eſt determinatum: ſed non ſemper tamen: ubi quid verè certè pronuntiatur, ἄρχεσθαι eſt finitum: ſed cum στοχαστικῶς & incertò, indefinitum. Exiſtimant ergo Lucam, qui prius ſtatuerat Ieſum Chriſtum fuiſſe, quaſi triginta annorum, eò quod non ſatis perſpicuè particula illa ὡσεὶ, exactam temporis rationem & momentum deſignaverat, σαφηνείας ἕνεκα addidiſſe adhuc, ἀρχόμενος ἦν, ut doceret illud ὡσεὶ coarctandum & conſtringendum, ad priorem terminum, nempe initium & non finem aut conſummationem annorum triginta. Periodi unius nemo ἄρχεται, niſi qui terminum alterum abſolverit, *à quo.* Cùm finis unius ſit principium alterius, & è contra. & qui ἄρχεται alicujus termini, is non quemvis alium indefinitum, ſed immediatè præcedentem intelligitur abſolviſſe. Annorum ἤρχετο triginta: neceſſe eſt igitur ut abſolverit

prius annos viginti novem. Vel redundat igitur hoc in loco ἀρχόμενος: vel cum Euthymio reſcribendum ἐρχόμενος: vel ſubintelligendum, τῆς λειτουργίας, quod nulla ratio patitur; vel ſtatuendum ad extremum, quod verum eſt, inchoaſſe Ieſum Chriſtum annum ætatis ſuæ triceſimum. Præſertim cùm negare nemo poſſit ſententiam ipſam ſic diſtinguendam; Καὶ αὐτὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα, ὤν, ὡς ἐνομίζετο, υἱὸς Ἰωσὴφ: ut mirum ſit virum eruditum, in ἀρχόμενος ὤν operam ſuam ita luſiſſe, & Lectori offucias feciſſe. Sed magis mirum, eundem illum qui tot nobis λεπτολογήματα effuderit, ut Chriſtum probaret inijſſe annum ætatis triceſimum primum cùm baptizaretur, ſcripſiſſe tamen in eodem loco, *Tempore Euſebij adhuc, die Epiphaniorum, & Natalis & Baptiſmus Chriſti celebrabatur, quum Lucas dicat, Quo tempore Chriſtus baptizatus fuit, eodem iniviſſe trigeſimum annum ſuum.* Nam ſi hoc Lucas dicat, quis tu, qui obtrudas viceſimum primum? Secundò, hoc non affirmat, Chriſtum eo tempore iniviſſe illum annum, quaſi eodem die: ſed περὶ τοῦ, ὡσεὶ, circa idem tempus, iniviſſe. Deinde quid ſibi vult illa laxa locutio, de Baptiſmo & Natali eodem Epiphaniorum die obſeruaris, adhuc ætate Euſebianâ? Quaſi morem Eccleſia univerſalis hunc obſervaſſet: id enim ita intelligi neceſſe eſt. Et tamen reſtringitur

Col. 10. c. 11. ſtatim è Caſſiano, ad Ægypti tantummodò regionem. *Intra Ægypti regionem mos iſte antiqua Traditione ſervatur, ut peracto Epiphaniorum die, quem provinciæ illius Sacerdotes, vel Dominici baptiſmi, vel ſecundùm carnem Nativitatis eſſe definiunt. Et iccirco utriuſque Sacramenti ſolennitatem non bifariè, ut in Occiduis provinciis, per univerſas Ægypti provincias dirigunt.* Diſertim dicitur ſpecialis Ægyptiaca conſuetudo: æquè diſertim, per univerſum Occidentem, diverſam conſuetudinem obtinuiſſe. Tertiò, non conſtitiſſe rationem Ægypti ſacerdotibus, utrum illo Epiphaniorum die baptizatus an natus fuiſſet Dominus: perſuaſos verò paſſim de alterutro: & ideo, ne errare poſſent, utranque ſolennitatem eâdem illa die amplexatos celebraſſe. Hæc tam incerta, & inter ſe, non minùs quàm rationi & praxi communi repugnantia, in ſcenam producunt, excipiunt cum plauſu, Novatores, quibus quieta movere magna merces: & malunt contra Eccleſiam inſanire, quàm cum eâdem rectè ſapere. φεῦ τῆς ἀβελτηρείας. His ita poſitis atque conſtitutis de anno Servatoris baptiſmali, triceſimo nimirum inchoato, per XII. dies, currente anno XV. Tiberij Cæſaris: Chriſtum Dominum ſtatuimus in lucem editum, ſub Conſulatu Cæſaris Auguſti XIII. cum M. Plautio Silano Collegâ, in fine anni, paulò antequam novi ſuffecti Conſules in ſequentem annum, magiſtratum ordinarium auſpicarentur. Hoc eſt, anno urbis conditæ ſecundùm Palilia Onufriana, & rationes; ab illo editas, veriores, DCCLII. Quod ſtatuitur etiam à Paulo Oroſio lib. VII. cap. III. ſtatim in principio Olympiadis, hoc eſt, centeſimæ nonageſimæ quartæ anno tertio decurrente, nempe ante 5. menſes inchoatæ: qui erat annus Olympiadicus DCCLXXV. quo ſtadium vicit Demaratus Epheſius, ſecundâ vice. Erat annus ab Actiacâ victoriâ Auguſti, ſecundum illam computationem quæ deducit annos Auguſtorum à fuſo & fugato Antonio, XXX. tot enim ſunt à Conſulatu Octaviani III, cum M. Meſſalla, quo anno pugnatum eſt ad Actium, quarto Nonas, vel ſecundo die Septemb. uſque ad Conſulatum Auguſti XIII, cum Plautio Silano. Secundùm verò alterã, quæ communior erat, & ipſum parapegma Chronologiæ Ægyptiacæ,

Ægyptiacæ, anni ſunt XXIX, ad natalem Servatoris. Octavius enim, victos Antonium & Cleopatram in Ægyptum perſecutus, non tamen ſtatim, & profligatis iterum eorum copijs, & captâ Alexandriâ ad XXVI. diem Martij ſequentis anni, quo quartum ipſe Conſulatum cum M. Licinio Craſſo agebat; paulò poſt utroſque, Antonium & Cleopatram, ad mortem adegit, Ægyptum redegit in provinciam, Cornelium Gallum poetam, Romanum equitem ei præpoſuit Præfectum, & rebus omnibus ordinatis, per Syriam profectus eſt in Aſiam ad hyberna: & ſequenti anno Romam avectus triumphavit. Erat autem annus, à morte Iulij Cæſaris XLIII: à primo Auguſti Conſulatu XLII: Iulianus autem, ut loquuntur, XLIIII: nempe à quarto illius Conſulatu, quem ſolus geſſit, cùm Tempora ſibi ſumeret refingenda. Hæc ferè omnia fuſiùs perſequitur Cardinalis: in quâ quidem diſquiſitione, qui laudant diligentiam, errores neſcio quot & quales deprehendunt, & vulgarem tractandi modum ſugillant, delicatuli; qui tamen ipſi non afferunt abſtruſiora. Præcipuè autem laborat Cardinalis in anno Herodiano conformando, & diſponendo ad τὰ γενέθλια. In illâ autem diſſertatione fatendum eſt infelici ſucceſſu uſum doctiſſimum hunc Hiſtoricum, ut ferè ſemper, quoties in Ioſephum, è morbo quodam animi & intemperie potius quàm è judicio deſtomachatur. Sunt autem ejus generis iſta omnia ut minimè ſimus operam luſuri, ſi nos pauliſper cum eodem exerceamus, initio ducto, ab initio principatus Herodiani, ὕστερον quidem πρότερον: cùm poſt alia omnia, in poſtremo loco inſtituerit de illo diſquiſitionem Apparatus.

EXER-

EXERCITATIO X.

Sect. I.

Iosephus defensus contra Baronium. De annis regni Herodiani. Antiquus, diligens, veritatis amator. Romæ vixit. Nicolaum Damascenum Herodis familiarem legit. Fastos, acta &c. cognoscere potuit. Ab æmulis nihil tale objectũ, quale apud Baronium repertum. Herodis genus. Parentes. Fratres. Soror. Iosephus correctus. Serarius. Pererius. Notati. Baronij calumnia, de Salome, diluitur. Soror non uxor Herodis.

ERRORem illum Ioſephi, ſi Deo placet graviſſimum, quo deſcriptionem illam διαβόητον, in quâ Ieſus Chriſtus cenſebatur in parentibus ſuis, ἡγεμονεύοντος Συρίας Κυρηνίου : novem annos poſt natum Chriſtum : quæ eodem ipſo anno peragebatur, quod certiſſimè conſtat è ſacris literis, quo carnem ille ſumpſit à beatâ Virgine matre ſuâ, non aliunde promanaſſe Baronius arbitratur, quàm quod in annis Herodiani regni aſſignandis conſignandiſque, Ioſephus ille Hiſtoricus ſit turpiſſimè hallucinatus. Nam in Apparatu, ſect. cxvii, ita paratragœdiatur vir Illuſtris. *Vndè & portentoſus ille manavit error* (non Ioſephi, Lector, ſed ipſius Baronij commentum) *ut deſcriptionem factam à Quirinio, tempore Natalis Domini, poſt novem annos, factam eſſe deſcribat. Quot enim annos, in obitu Herodis erravit, totidem in eadem deſcriptione illum erraſſe oportuit.* Quæ voluit igitur doctiſſimus Annalium author connexa & inter ſe invicem eſſe copulata, nos nequaquam tractando ſeparemus, ſed ſequamur eundem præeuntem. Et imprimis, ut id quod eſt, inviti quamvis, dicamus, vel inſignem calumniatorem neceſſe eſt eſſe Cardinalem, qui Ioſepho Hiſtorico tam illuſtri, notam inuſſit negligentiæ tantæ & tam ſupinæ, ut in aſſignatione Chronologicâ, novennium integrum aberraviſſe dicat eum convictum : aut illum Hiſtoricum, indignum eâ nominis celebritate, quâ & olim apud ſæculum prius ferebatur, & etiam num hodie inter præcipuos Hiſtoriæ conditores, & φιλαληθεστάτους cum

paucis

paucis numeratur. Sed esse profectò hanc calumniam, & non accusationem, & diximus priùs, & in sequentibus sumus probaturi. Negari autem imprimis non potest, Iosephum istum, etsi non eodem tempore vixit, quo Herodes rerum in Iudæâ potiebatur, non fuisse tamen ab illius ætate & imperio remotissimum. Vixisse quippe poterat cum non paucis, qui senem Herodem juvenes nossent. Acta populi, Regum, Præsidum, Censorum, Historias, Annales, commentarios consulere poterat dum Romæ vixit sub Flaviano imperio, & scribendæ Iudaicæ Historiæ, patriæque suæ illustrandæ incumberet sedulò, & nomen suum, atque authoritatem, contra æmulos, invidos, obtrectatores, quos expertus est non paucos, tueretur. Habuit enim, quod & ipsum est conquestus, diligentiæ & fidei ob libros de Bello, calumniatores. Isti satis semper Lyncei, erratum hominis tam crassum, tam insigne: χρονικὸν ἁμάρτημα tam portentosum non omisissent inter alia: nec tacuisset hoc Iosephus in apologiâ. Præterea, quod liquet ex Historiæ suæ quamplurimis locis, attenderat ad illa satis Iosephus diligenter, quæ scripserat ante aliquot annorum decadas Nicolaus Damascenus. Qui vir, ipsi Augusto familiaris, omnibus penè negotijs Herodianis interfuit: præcipuorum fuerat pars maxima: & in causâ filiorum disertissimus apud Imperatorem advocatus. Hîc verò dic vir Illustris, Damasceni scripta ignoravit Iosephus? Non certè. Nam & testem aliquoties in rem præsentem appellat: & refellit, non unâ vice, fide parum historicâ & sincerâ res narrantem Herodianas, in gratiam scilicet amici, mentientem. An putas Nicolaum ignorasse, in rebus Herodianis, rem adeò positam in medio, & confessam? Certè non est credibile, hominem qui vixit ab intimis consilijs cum Herode, initium & finē regni Herodis ignorasse. Aut ut sciens volensque hæc perverterit, ut nonnulla alia. Res secus narrare quàm oportuit, vel gestæ fuerant, nonnulli nonnunquam Historici solent, aut in odium nonnullorum & invidiam: vel rursus quibusdam χαριζόμενοι. sed in ijs tantùm quorum interest: quæ famæ labem aspersuræ: quæ notam ignominiæ inusturæ (quod fecisse Damascenum illum, Iosephus docuit) non in ijs quæ sunt ἐν μέσῳ κείμενα, nec attingunt, violantve existimationem. Initium regni vel finem Herodiani, quorsum, quid lucraturi, Nicolaus vel Iosephus dissimularent? Ignorare siquidem non poterant, tam illustres illi viri, quæ lippis erant nota & tonsoribus. Certè pudoris est profligati, & animi cujusdam plus quàm malevoli, ista de quoquam, nedum Iosepho, accuratissimo scriptore; sine causâ commisci. *At certum est*, inquit Annalium pater, *Iosephum in his ipsis beato Euangelistæ repugnare.* Nec est aliunde deducta, quàm ex hoc ipso fonte de regni Herodiani fine & principio, repugnantia. Quòdsi textui sacro contradicat Iosephus: βάλλ' εἰς κόρακας: non repugnamus: nec sit è Christianis, qui repugnat. Si contradicat autem ex hoc fonte: tum certum est hunc fontem πικρὸν καὶ ἁλμυρὸν dimanare. At beato Euangelistæ, Baroni, dic ubi tandem Iosephus contradicit? de regni Herodis initio & fine, ais. sed ποῦ κεῖται? Initium aut excessum illius Herodis ubinam designat, κατὰ χρόνους; contextus sacer, contra quàm Iosephus consignavit? Regnasse eum in Iudæâ pronuntiatur: sub illius principatum Christum natum astruitur. Mortuum eundem post Christi in Ægyptum μετοικεσίαν, & lanienam atque occisionem infantum Bethleemiticorum. Sed quoto anno sui principatus: quoto Christi καταβάσεως: quamdiu post illam lanienam, nusquam exprimitur in Scripturis sacris. Quocirca consequentias & consectaria & illationes sequatur necesse est, qui discrepantiam annorum

&

& Chronologiæ pronuntiat: in quibus componendis error facilis: indagandis lapſus proclivis; injuria quoque in promptu eſt, atque hallucinationes in procinctu. Rem ipſam ut clariùs elucidemus, cùm præſertim ad Hiſtoriam ſacram cognoſcendam tantopere conducat hujuſce regis ortum & interitum, res quoque geſtas in aperto poni, non erit credo alienum ab inſtituto opere, τὰ τῆς βασιλείας καὶ διαγωγῆς, quaſi ſumma quædam capita delibare. Genus Herodis, & originem ortus, ſtrictim & paucis ſalutat Cardinalis. Atque ea ipſa quæ attingit, jejunè perſtringit & tenuiter, unico Ioſephi contentus teſtimonio, ubi narrat, in Antiquitatibus Libro XVII. cap. X. de ipſius hæredibus & teſtamento. Parentibus igitur, ut hoc loco ſuo proprio reaſſumamus, ortus eſt Antipatro, & Cypro. Quorum ille natione Idumæus fuit, mater autem Arabiſſa: alienigena ortu utrinque fuit. Ita Ioſephus in Antiquit. XIIII. II. & in ἁλώσεως, ε. Negavit hoc exertim Damaſcenus: & illum mentitus eſt Iudæum ortu: nempe ἐκ τῶν πρώτων Ἰουδαίων τῶν ἐκ Βαβυλῶνος ἀφικομένων: ſed commentus eſt hoc in gratiam Herodis Nicolaus. Commentum craſſum & inſipidum, atque portentoſum: quod tamen ipſum, velut urſi informes catulos, adlambunt & refingunt hodie Novatores. Erat frater Antipatro, & Herodi patruus Phalio dictus: qui in prælio occiſus ab Ariſtobulo occubuit: eo qui pulſo Hyrcano regnum in Iudæâ occupavit. Sed corrigendi ſunt in hâc hiſtoriâ Ioſephi codices: μεθ' ὧν ἔπεσε καὶ Φαλίων Ἀντιπάτρου ἀδελφὸς, cum quibus etiam & Phalio cæſus eſt, Antipatri frater. Nam perperam hodie legitur Καφαλίων, acſi nomen illi fuiſſet Cephalio. De matre non ſemel teſtatur Ioſephus, dictã illam, Cypron, Arabiſſam ortu & proſapiâ. Quidam illam Cypron ſic interpretantur dictam, acſi Cypro inſulâ oriundam, & non de nomine deſignatam, falsò, & imperitè. His ortus parentibus naſcebatur, Cn. Aufidio, & Lentulo Surâ Romæ gerentibus Conſulatum. Fratres habuit, Phaſaelum majorem natu: & minorem, Pheroram: tertium Ioſephum, de quo non liquidò conſtat, major fuerit, an ne minor. Accedebat iſtis Salome ſoror, in hiſtoria Ioſephi nominata. Hæc ſtrictim & ſimul Flavius in XIIII. Antiquit. XII. Ἄγεται γυναῖκα τῶν ἐπισήμων ἐξ Ἀραβίας, Κύπρον ὄνομα. ἐξ ἧς αὐτῷ δ' ἐγένοντο παῖδες Φασάηλος καὶ Ἡρώδης, ὃς ὕστερον ἐβασίλευσε, Ἰώσηπός τε καὶ Φερώρας. θυγάτηρ δὲ Σαλώμη. Videtur hinc, Ioſephus ortu minor quàm Herodes. Sed videtur. De duobus illis, certum eſt, ut dixi, apud Ioſephum, majorem illum, hunc minorem extitiſſe. Phaſaelus captus eo prælio, quo res Herodis acciſæ erant Parthorum armis, indignatus tandem ſervitutem, & amiſſæ libertatis tædio, mortuus eſt eliſo ſibi cerebro ad parietes, relicto poſt ſe filio ſeptenni. Fefellit hìc ratio Nicolaum Serarium, qui captum à Parthis, & interfectum retulit è Ioſepho. Nam in Antiquit. Ioſephianis, pag. 443. loco ipſo quem Serarius indicavit ad iſtum modum commemoratur. Φασάηλον δ' ἄν τις θαυμάσειε τῆς εὐψυχίας. ὅς γνοὺς αὐτὸν ἀποσφάττεσθαι μέλλοντα, οὐχὶ τὸν θάνατον ἡγήσατο δεινὸν, τὸ δ' ὑπ' ἐχθροῦ τοῦτο παθεῖν οἰκτειρότατον καὶ αἴσχιστον ὑπολαβὼν, τὰς χεῖρας οὐκ ἔχων ἐλευθέρας ὑπὸ δεσμῶν πρὸς ἀναίρεσιν, πέτρᾳ προσρήξας τὴν κεφαλὴν, ἐξήγαγε μὲν ἑαυτὸν τοῦ ζῆν, τὴν δ' ἐξουσίας τοῦ κτεῖναι πρὸς ἡδονὴν αὐτὸν, ἀφείλετο τὸν πολέμιον. Non docet hìc Ioſephus Phaſaelum à Parthis aut hoſtibus quibuſvis interemptum. Docet ad mortem deſignatum. Magnanimitatem Phaſaeli ejus admiratur, qui cum ſe morti deſtinatum intelligeret, mori quidem ſibi minimè moleſtum duxit, ſed mortem cum ludibrio, ab inimicis illatam, turpem, inhoneſtam, & miſerabilem judicans, nec manus ad mortem ſibi inferendam liberas haberet, vinculis conſtrictus & præpeditus, capite ad petram quandam alliſo, animam ſuam ita

demum

demum exhalavit: hoſtē verò, carere illâ voluptate voluit, quam, propter captivitatē & ſervitutē, atque ita propter poteſtatē ſe interficiendi, habiturū conceperat. Ioſephus, fratrū alter, in pugnâ contra Antigonū, Hyrcani competitorē, occubuerat, ut relatū à Ioſepho, pa. CCCCXLIX. Supervixit Pheroras hiſce cladibus, cum Salome. Erat autē illa Medea planè aulica: & cum Pherorâ fratre, author earū omnium calamitatū, quas multas & maximas Herodes in vitâ patiebatur: quarū frequens eſt mentio, apud Ioſephū. Hanc Salomen Cardinalis pronunciat non ſororē Herodis, ſed uxorē nominari à Ioſepho. Vel fortè & uxorē & ſororem: ad annū Chriſti II. ſect. item II. quo in loco, ut antiquum obtineat, à teſtimonio in rem ſuam à Ioſepho mutuato, libentiſſimè deſcendit ad calumniam illi graviſſimā inurendā. *Verùm Ioſephus*, ita loquitur Annaliſta, *ſibi ipſi inconſtans reperitur, dum ſororem Herodis dicit: eandem cùm agit de eius obitu, niſi ſcribenti vel Typographo, vitio vel errori tribuatur, uxorem eius appellat.* Hæc ille. At mi homo, Ioſephus ubique ſibi conſtans, decem uxores Herodi ductas docet: neque inter illas decem, ullā potui reperire, Salomen nominatā. Salomen, ubique ſororē prædicat: & nuſquam, nunquā aliter prædicat, quàm ſororē: quam, quod dixi, habuit unicam, Antipatro patre Idumæo, & Cypro matre Arabiſsâ genitā: fæminā illam quidem impotentis animi: domus Herodianæ alaſtorē & planè furiam. Idem autem Hiſtoricus, ut Cardinalē mireris, in hac ſuâ aſſertione ſibi ſemper cōſtans, eo ipſo in loco, quem appinxit ad marginē ſuum Cardinalis, Salomen hanc ipſam ſororē diſertè, & non uxorem nominavit. Ιαμνίαν τε, καὶ Ἄζωτον, καὶ Φασηλίδα, Σαλώμῃ τῇ ἀδελφῇ αὐτοῦ καταλείπει, καὶ ἀργυρίου ἐπισήμου μυριάδας πεντήκοντα. *Iamniam, & Azothum, & Phaſelida urbes, Salome ſuæ ſorori, teſtamento*, nam de teſtamento loquitur, *addicit: & argenti præterea ſignati myriadas quinquaginta.* Atque ita ſororem non uxorem nominat Salomen. ἀδελφῇ καταλείπει: non γυναικί. Sed & hoc magis quadrat Herodianis moribus. Erat enim omnium hominū φιλαδελφότατος ille. In ſuam autem ſtirpē, & uxores inhumanus & crudelis. Hoc ergo πάρεργμα eſt Cardinalitium. Undè autem undè mutuatus illud, ego enim me fateor ignorare, videri volebat perhumaniter agere cum Ioſepho, præter omnem conſuetudinē ſuam, dum erratū ab ipſo in Typographū, aut ſaltem, vult conjicere in librarium. Sed vetus habet verbū, ἄδωρα ἐχθρῶν δῶρα. Quocircà, apagè hanc humanitatem. τῇ ἀδελφῇ ſcripſerat Librarius, non τῇ γυναικί. & ſecutus hanc ſcripturā, τῇ ἀδελφῇ expreſſit Typographus. At Baronius non audivit Ioſephū Græcè loquentem, ſed Latinè. Credo equidē. Nam id ita ſolet. At neutiquam in iſthoc excuſandus Baronius. Neque enim tam ſecurus eſſe vel indiligens debebat, Hiſtoriam profeſſus, tam inſignē, variam, & diffuſam; ut in vitio tam turpi, & hallucinatione tam enormi, Græcos codices negligeret conſulendos, qui ſcrupulum omnem exemiſſent: & amputaſſent materiam calumniandi. Adijſſet ſaltem Iacobum Sirmondū: erat illi ad manū Antonius Agellius: Latinus Latinius, viri valdè eruditi, qui Græcam indicaſſent lectionem. Quicquid ſit, non poteſt vir illuſtris excuſari, de tam planâ hallucinatione ſuâ. Verùm aliter ita ceſpitat, non unâ vice. Ad annū ſeptimum Servatoris ubi nobis recenſet ex Euſebio, horrendas illas calamitates, quibus tandem ſub vitæ ſuæ exitu, barbarus & inhumanus tyrannus, juſtiſſimo Dei judicio exagitabatur: refert occiſos ab illo, belluâ non homine, liberos nonnullos & uxorem. Verum quidem eſt illud: Mariamnem interfecit Aſſamonæam: & genitos ex eadem liberos, Ariſtobulum & Alexandrum. Sed quod annotat ad marginem Cardinalis, in nonnullis codicibus ſororem reperiri,

riri,& non uxorẽ ſcriptũ:ridiculũ eſt prorſus,& abſurdũ.Unicã habuit ſororẽ Salomen Herodes: illa fratri ſuo ſupervixit. Ita fruſtra notatur ad Baronij marginẽ, & contra omnẽ omnis hiſtoriæ veritatẽ: contra fidẽ excuſorũ codicũ Euſebij: conſenſum ſcriptorũ omnium codicũ quos olim in Italiâ, Romæ ſcilicet,Florentiæ,Venetijs conſuluerat vir doctiſſim9,Euſebij interpres Chriſtophorſonus: contra fidẽ omnium quos viri clariſſimi, Scaliger,Bongarſius, Gruterus,adhibuerunt: neque quicquã tale reperitur,in noſtris præſtantiſſimi Savilij libris: in quibus omnibus γυναικὸς καὶ τέκνων, non ἀδελφῆς καὶ τέκνων, reperitur. Sed interpretũ fila dum ſequitur ubique Cardinalis: authores ipſos ſuâ linguâ loquentes, dum minus audit aut non curat: non iſto ſolùm loco,non illo tantum ceſpitavit: ſunt in opere ingenti illo,hallucinationes plurimæ,graviſſimæ interdũ:interdũ leves & ridiculæ, quas nullo negotio conſultis authoribus vitare poterat Cardinalis. Sed non ita ſoli labuntur Cardinales. Vir & Græcè benè doctus,quod apparet,& in omni literatura verſatus cum primis, B. Pererius è Societate Theologus, in commentarijs & doctis & laborioſis ad Geneſin,ad cap. v. Acuſilaum & Hellanicũ inter temporis μυθικοῦ ſcriptores nulli nõ benè notos,mirabili quâdã metamorphoſi,in Elamium transformat & Ageſilaum,ſcriptores omni ævo inauditos,in loco quodã,ab hoc ipſo,qui nobis eſt præ manibus,Ioſepho mutuato. At ſecutus eſt Ruffini verſionẽ: & hoc nimirum reprehenſione dignũ eſt, quòd ſit ſecutus. Non debuerat illum ſequi, vir valdè eruditus & Ieſuita: ſi non potiùs ſemiſomnem ipſius interpretationis exſcriptorẽ: præcipuè cùm utriuſque ſcriptoris, & Acuſilai & Hellanici ipſe memineratin De Principijs naturalibus. Porrò illa ſoror Herodis Salome tribus maritis nupſerat elocata. Horum primus Ioſephus dicebatur,quem frater Herodes interfeciſſe dicitur, Archæologiæ Lib. xv. iv. inſimulatum falsò ab uxore ſuâ. Secundus erat Coſtabaras, ὃ ζημιώσειν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς ἐπὶ μοιχείᾳ τῷ πρότερον διαφθαρέντος. Propter crimen adulterij confictum, quod Ioſephus dicebatur admiſiſſe cum Mariamne Herodis uxore. Hunc & Coſtobaram φονεύει tandem etiam Herodes. Hos ipſos duos intelligebat,licet non expreſſit, Annalium author,ex Euſebio: ad annum Chriſti primum ſectione 50. Patet autem interfeciſſe. Nam de Coſtobara,narrat ſic Ioſephus,pag. cccclxxii. Καὶ τοὺς ἀναγκαιοτάτους φονεύει, Κοστόβαρον καὶ Λυσίμαχον. Quocirca fuit, ut & ſæpè aliàs, præpropera & præpoſtera cenſura Animadverſoris ad hunc locum Chronici Euſebiani: ubi Commentum nuncupat: ſatis inſolenter. Et mirifico prorſus utitur argumento,ut probet ita eſſe,commentum: nimirum quòd Salome viro ſuo,repudij libellum miſerat. Quod & verum eſt: & primam omnium factitaſſe, commemoratur. Quaſi utrunque verum eſſe non potuerit, ut & repudiaret maritum Medea illa: & Herodes interfeceritrepudiatum à ſorore ſuâ Coſtobaran. Quin dicas repudiaſſe illam, ut libentiùs iſte interimeret repudiatum. Tertius huic ſucceſſit Alexas nomine, xvii. Archæol. i. qui unà cum uxore ſupervixit, Herodi per ſummam carnificinam mortuo. Fratrum minimus Pheroras; & ipſe cum ſorore calamitatum fraternarum cauſſa & flabellum, fratri quoque ſupervixit, habitus ab eo, non ſecus quàm Salome, indulgentiſſimè. ὃς πάσης μετ' ἐκοινώνει τῆς βασιλείας πλὴν διαδήματος: ut de illo Ioſephus pag. dcc. in α. ἁλώσεως, licet ille è contrà, ingratiſſimum caput, in fratrem conſpiraret. Hæc de generis ortu, & cognatione dicta ſunto: de liberis dicendum & uxoribus.

SECT. II.

Vxores Herodis & liberi enumerantur. Novem simul utebatur. Decem autem duxerat: Fratris sui filiam. Vxoricida. Phasaeli ejus fratris obitus. Epiphanij locus corruptus. Herodes Antipas. Herodias. Iudæorum Polygamia. Iosephus è Iustino explicatus. Contra Polygamiam rescripta. Quomodo olim tolerata.

PRivatus adhuc Herodes uxorem Dorida privatam duxit. ἣ γένος ὢν ἐξ Ἱεροσολύμων. Antiquit. XVI. IIII. Peperit illa Antipatrum primogenitum Herodis: quem quinto ante suum excessum die, de conjuratione suspectum, carceri mancipavit: convictum tandem securi percussit. Antiquit. XIX. XXXVI. Quem priùs barbarus & belluinus pater, unà cum matre Doride κουριδίῃ ἀλόχῳ, domo ejecerat Rex constitutus, aliâ muliere superinductâ. Post multos demum annos præterlapsos, revocat in familiam filium: & à filio persuasus, item Dorida uxorem illius matrem. Quam, detectâ filij conjuratione, secundâ vicè domo expulit, spoliatam mundo omni muliebri. Antiquit. XVII. IIII. Secundam uxorem Mariamnem duxit: nobilitate præcipuam: neptem Hyrcani è filiâ Alexandrâ. Hanc virginem, principum fœminarum sui, ut aiunt, sæculi formosissimam, ante triennium sibi desponsatam, in ipsa Hierosolymorum obsidione duxit. Antiquit. XIIII. XXVII. Ex illâ, omnium dilectissimâ, genuit liberos quinque: Tres masculos, Aristobulum, Alexandrum, & tertium cujus nomen non editur: qui Romam missus, ad ingenij cultum capiendum, vitam cum morte commutavit. Femellas, binas: Salampsonem, & cognominem Herodis matri Cypron. Antiquit. XVIII. VII. Aristobulus ductâ in uxorem Bernice, filiâ Salomes sororis illius Herodis, (è Costobarâ vel Iosepho, nam non memini bene traditum) consobrinâ suâ, suscepit ex illâ quinque item liberos, Herodem, Agrippam, & Aristobulum: duos sexus muliebris, Herodiadem & Mariamnem. Errat vir doctissimus Nicolaus Serarius, qui agnoscit non nisi unam. Herodes primogenitus apud Iosephum in α. ἁλωσ. cap. ια. pag. DCCVII. rex Chalcidis à Claudio designatus, potestatem accepit statuendi de Pontificatu. Erat autem Chalcis, quod docet Stephanus, πόλις τῆς Συρίας· κτισθεῖσα ὑπὸ Μονίκου Ἄραβος. De hoc Herode gratioso apud Claudium, Ioseph. Antiquit. XX. I. Agrippa secundo loco positus, is est de quo legimus Actorum XII. Hic utranque fortunam expertus est. E carcere translatus, & mortis metu sub Caio, ad regnum sub Claudio Iudæorum. θεηλάτῳ tandem plagâ, se hominem esse oblitus, percutitur, & σκωληκόβρωτος interijt. De hoc Agrippâ, mira leguntur apud Epiphanium, pag. CCCCXXXIX. Καὶ παρεδίδοτο σταυρῷ, ὀκτωκαιδεκάτῳ μὲν ἔτει Τιβερίου Καίσαρος. τοῦ δὲ Ἀγρίππα ἐπικληθέντος μεγάλου, Ἡρώδου δὲ νεωτέρου, υἱοῦ δὲ Ἀρχελάου, ἔτος ὂν εἰκοστόν. *In Crucem agitur* (Servator) *ad annum Cæsaris Tiberij* XVIII. *Erat ille annus vicesimus Agrippæ vocati magni: Herodis iunioris, filij Archelai.* Mera sunt oracula, & opus est vel Loxiâ interprete. Agrippa qui magnus dicebatur, hic ipse de quo agimus Aristobulo genitus, nondum regnabat in Iudæâ, quum Pontius Pilatus administrabat. Herodes ille junior dictus Antipas, Rex non erat sed Tetrarcha

Galilææ,non Iudææ. Filius non erat, ſed frater Archelai. Sed locus iſte, ſi non ſit erratum ab Epiphanio, aut ſi non ſit interpolatus à gloſſemate, quod arbitror (hæc enim omnia abeſſe poſſunt,quod nemo credit) inter conclamatos, qui multi in illo Patre reperiuntur,haberi debet. Tertius, horum frater,Ariſtobuli filius, & ipſe Ariſtobulus patri ſuo ὁμώνυμος, privatâ ſemper fortunâ contentus vixit, ductâ Iotape in uxorem Sampſigerani Emeſonorum regis filia. Antiq. XVIII. VII. Alexandro, altero Herodis filio è Mariamne, nupſit Glaphyra, Archelao Cappadocum Rege genita: quæ Triganem peperit & Alexandrum. Antiq. XVI. II. & α. ἁλωσ. XVIII. Herodias filiarum prior, illa ipſa eſt, quæ Philippo primùm patruo nupſit, tranſijt deinde in Herodis Antipæ domum, patrui alterius, illa ſacris literis famoſiſſima: cujus filia Salome ex Philippo, ſaltatrix impia, Baptiſtæ curaverat decollationem. Salampſo, natu minor, elocata erat Phaſaelo, genito Phaſaelo Herodis fratre: quem pater, poſtquam interierat è capitefragio, ſeptennem puerum, ſub tutelâ reliquerat Herodis patrui. Horum matrem, uxorem ſuam dilectiſſimam Mariamnem, Herodes interemit. Partim quidem ſuâ ipſius culpâ (erat enim, ut nobilis & formoſa,& mulier, moroſa nimis & pervicax) partim verò Salome ſorore calumniante, Antiquit. XV. XXII. Hujus tamen uxoricidij ipſum ſtatim pœnitebat. Tertia Herodis uxor, altera fuit Mariamne, ſacerdote Simone genita: quem fortaſſe quia ſocer erat, Pontificem maximum conſtituerat, ut jam dictum eſt. Peperit hæc Herodem ſibi cognominem, in α. ἁλωσ. pag. DCCVII. & fœminei ſexus binas. Antiq. XVII. Hanc domo ſuâ expulit Mariamnem morti proximus, in Antipatri conjuratione deprehenſam. Et Herodem illâ genitum teſtimonio expunxit,quem primis tabulis regni hæredem inſtituerat. Quartam conduxit Malthacen Samaritanam ortu; ex quâ ſuſcepit Archelaum: qui patri dicitur ſucceſſiſſe defuncto, Matth. II. & erat certè primogenitus occiſis Antipatro, Ariſtobulo, & Alexandro: Herode etiam exhæredato. Suſcepit ſecundò, Herodem alterum, illum Antipam ſacratis Hiſtoricis commemoratum, quem vulpem nominat Ieſus Chriſtus: & filiam tertiò Olympiadem, quod teſtatur pag. DCCVII. Ioſephus. Fratrem huic homini, Philippum produnt ſacræ paginæ: & Ioſephus in Antiquit. XVII. X. Quintam uxorem duxit Cleopatram Hieroſolymitanam genere,quæ peperit Herodem alterum,& Philippum alterum, teſtante Ioſepho in α. ἁλωσ. cap. XII. ſed ut veriùs arbitror, illum Philippum, qui beato Hiſtorico commemoratur, ut Herodes Antipas & Philippus, fratres fuerint ὁμοπάτειοι, non autem ὁμομήτειοι. Hunc diem ſuum ſupremum obijſſe, ad annum Tiberij XX. Ioſephus affirmat in XVIII. Antiquit. cap. VI. cùm præfuiſſet annis XXXVII, Trachonitidi, Gaulonitidi,& Batanææ; teſtamento paterno has poſſidebat: unde annus ipſi redditus centum talentorum conficiebatur. Βαταναία σὺν Τραχωνίτιδι, καὶ Αὐρανίτις σύν τινι μέρει οἴκου τοῦ Ζηνοδώρου λεγομένου, Φιλίππῳ τάλαντα ἑκατὸν προσέφερε, ait Ioſephus in XVIII. Antiquit. VI. Sextam duxit Palladem: & ex illâ filium ſuſcepit Phaſaelum: quem unice, ex omnibus ſuis liberis chariſſimum habuit, propter fratris, fortaſſis, nomen & memoriam. Nam Herodes erat, quod jam diximus, omnium hominum penè φιλαδελφότατος. Septima illi uxor Phædra fuit, quæ Roxanem illi filiam peperit. Ita quoque & octava, Elpis ea fuit,unicam ſolummodò filiam peperit Salomen. Nonam duxit adhuc Phaſaeli fratris ſui filiam, cujus nomen,nuſquam quod memini,proditur à Ioſepho. Decimā quoque ut priorem, ſuam ipſius neptem: cujus & ipſius nomen non commemoratur,

moratur. Ineptus eſt Goronides, quiſquis ille fuit, qui confundit haſce duas, & ficto nomine Ærodophilen nominavit. Ex iſtis poſtremis nullam prolem ſuſcepit: è reliquis ſatis numeroſam: illorũ tamen poſteri, vix cladi ſuperfuerunt Hieroſolymitanæ. Erat itaque Herodes ille Infanticida, quod veriſſimè obſervabat doctiſſim⁹ Cardinalis, ad annum octavum Servatoris, ut alijs ſceleribus contaminatiſſimus, ita animal cum primis libidinoſum: λαγνότατος & Venereus furcifer. Ἡρώδῃ γὰρ τῷ βασιλεῖ, κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον συνῴκουν ἐννέα γυναῖκες: Uno nimirum eodemque tempore novem uxoribus utebatur. Ioſephus autem, dum illa narrat, tanquam rem dicturus inauditam Græcis auribus & Romanis, adjungit, πάτριον ἡμῖν ταῖς πλείοσι συνοικεῖν. Scilicet, hoc prætextu indigebat hominis effrænata & libidinoſa intemperies, in tam multas fæminas παλλακίδας, uno & eodem tempore graſſata. Quarum nonnullarum connubia, ut cum fratris ſui Phaſaeli filiâ, lege Dei διαῤῥήδην prohibebantur. Quod Ioſephus hic pronuntiat πάτριον fuiſſe πολυγαμίαν, quaſi Iudæis omnibus conceſſam vel uſurpatam, dubium eſſe poteſt, an à captivitate huic conſuetudini aſſueverant. Verum eſt, à Lamecho ante diluvium inductum hunc morem in humanum genus, à Patriarchis, Iſaaco excepto, à Regibus in Iſrael diverſis temporibus, nec non & à privatis, quod de Elkanah conſtat Samuelis patre, olim in Iſraele uſu receptum & toleratum. Sed erat illud κατὰ παλαιόν. Neque videtur adeò inoleviſſe ad Ioſephi ſæculum, ut κατὰ τὸ πάτριον tum fuerit uſurpatum. Polygamiam in vetuſtis illis Regibus & Patriarchis, non luxuriæ vel laſciviendi cauſâ, ſed prolis acquirendæ gratiâ toleratam invenimus. Veruntamen, ut nonnulla alia, ab improbis malo fine adinventa (quanquam Lamechum hoc in ipſo non peccaſſe, ſunt qui ſcribunt) & exemplo non laudando uſurpata, ita mos iſte malus & perverſus, in conſuetudinẽ abijt non laudandam. Nam, quod ſciverat ipſe ὁ νομοθέτης, *ab initio non fuit ſic.* Erunt etenim, inquiebat, Duo in carnem unam. Quum per ſe malam conſuetudinem in Dei populo non aliter rentur toleratam, quàm divinâ diſpenſatione interveniente, quam per revelationem Deus aliquam communicarat. Patres verò plerique (non ſoli Hieronymus, & Auguſtinus, quod opinantur) in typum & ſignificationẽ uſurpatam, τῶν κρειττόνων, & ut Græci loquuntur, ἐν οἰκονομίᾳ. Sic Iuſtinus cum Tryphone διαλεγόμενος, Οἰκονομίαι τινὲς μεγάλων μυστηρίων ἐν ἑκάστῃ τοιαύτῃ πράξει ἐπετελοῦντο. *Magnorum myſteriorum œconomiæ in ſingulis huiuſcemodi actionibus agebantur.* Hoc ille pater ita generatim. Explicat autem deinceps ab exemplo Iacobi, qui duas ſorores Labane genitas Liam duxerat & Rachelem. Τῆς γὰρ τοῦ Χριστοῦ μελλούσης ἀπαρτίζεσθαι πράξεως τύποι ἦσαν οἱ γάμοι τοῦ Ἰακώβ: Λεία μὲν γὰρ ὁ λαὸς ὑμῶν καὶ συναγωγή: Ῥαχὴλ δὲ ἡ ἐκκλησία ἡμῶν. Quocirca ſepoſitâ hâc οἰκονομίᾳ, & diſpenſatione divinâ, prorſus erat illicitum cuicunque inter Iudæos duabus ſimul uxoribus συνοικεῖν, ſaltem poſt Chriſtum in carne repræſentatum, figurarum omnium & typorũ præcedentium ἀποτέλεσμα, ſecundùm opinionem vetuſtiorum: Et ſecundùm veriſſimam Scholæ determinationem nunquam licitum, niſi beneficio cujuſdam indulgentiæ, & diſpenſationis peculiaris. At Herodes ille, quòd eſſet πάντων ἀνθρώπων λαγνότατος, facilè ſe tuebatur, quia volebat, Phariſæorum diſpenſationibus à traditione. Illi enim, quod nos Iuſtinus docuit, cœci cœcos ſic inſtituebant. *Satiùs profectò eſſet*, ait ille Pater, *ſi vos Deum potiùs authorem ſequeremini, quàm ſtultos & cæcos præceptores veſtros, qui etiamnum quatuor uxores vel quinque, ſingulos veſtrûm habere patiuntur. Et ſiquis intuitus mulierem aliquam formoſam, illius exarſerit deſiderio, ſtatim Iacobi, qui eſt Iſrael dictus,*

dictus, cæterorumque Patriarcharum factis allegatis, nihil illos præter ius & fas affirmant agere, qui res huiusmodi perpetraverint. Erant etenim illi Israelis magistri, perditissimi plerunque nebulones, luxuque prætereà omnis generis, & horrendis libidinibus contaminati. Iudæi igitur, è Rabbinorum disciplinâ, in quorum scriptis portentosissimæ leguntur ἀσέλγειαι, ubicunque tandem terrarum agerent, secum mulieres, sub uxorum titulo & specie quotquot ipsis visum fuerat, circumducebant. Idem Iustinus iterum, pag. 128. Εἰ συνεχωρεῖτο, ἣν βούλεταί τις, καὶ ὡς βούλεται, καὶ ὅσας βούλεται λαμβάνειν γυναῖκας· ὁποῖον πράττουσιν ἀπὸ τοῦ γένους ὑμῶν ἄνθρωποι, κατὰ πᾶσαν γῆν ἔνθα ἂν ἐπιδημήσωσιν, ἢ προπεμφθῶσιν, ἀγόμενοι ὀνόματι γάμων γυναῖκας, πολὺ μᾶλλον ἔτι ἐν τῷ Δαβὶδ τοῦτο συνεχωρεῖτο πράττειν. *Si verò concessum fuit, ut quam quis vellet, & quomodo vellet, & quot vellet uxores acciperet, quod è gente vestrâ homines factitare certum est, ubicunque terrarum peregrinaverint, aut quocunque demum transmissi fuerint, sub uxorum prætextu mulieres secum circumducentes, tum certè multo magis hoc fuerat in Davide toleratum.* Atque ita, Iustini nostri testimonio firmatur, id quod scriptum est à Iosepho, posterioribus temporibus, ubi Pharisæorum blasphemiæ invaluerant, & Rabbinorum deliria post Christi ἐνσάρκωσιν obtinuerant, traditis Iudæis εἰς ἀδόκιμον νοῦν, fuisse illis πάτριον, & in more positum, pluribus simul uxoribus cohabitare. Represserunt hanc infamem petulantiam, ad alios, ut videtur, à Iudæis pervagatam, Diocletianus & Maximianus Augusti. *Neminem,* aiunt, *qui sub ditione sit Romani nominis, binas uxores habere posse vulgò patet: cùm etiam in edicto Prætoris, huiusmodi viri infamiâ notati sunt.* Iudæis etiam ipsis in particulari frænum & fibulam imposuit λαγνεύουσι Theodosius ὁ νέος, Lege VII. Cod. de Iudæis. Hanc impuritatem à Iudæis videntur mutuati, inter Semipaganos spurcissimus nebulo Mahometes: Inter Semi-Christianos nostri ævi Gnostici contaminatissimi Anabaptistæ. Christianorum nemo alius ut rem licitam approbavit, præter seniorem Valentinianũ, qui lege latâ sancivit διγαμίαν: quod disertè docet Socrates in historijs, licet sint qui repugnant quàm acerrimè. Sed revertamur ad Herodem.

L. 2. Cod. de Incestis nup.

Lib. IIII. *cap.* XXVI.

SECT. III.

Initia regni Herodis in Iudæâ. Ab Antonio commendatus & Augusto, Senatusconsulto rex declaratur. Error Cardinalis in Dione. Dionis error. Mala fides ipsius interpretis. Iosephus à Baronio, Scaligero, Casaubono, incusatus. Aliorum opinio peregrina de initio Herodis. Πράγματα verum. Finis ejusdem.

Historia de initio regni Herodiani, ut paucis perstringam, ita se habet. Fractis in Iudæâ Herodianis reb⁹, post excessum Antipatri parentis sui per Parthos, qui caussam Antigoni, Aristobulo geniti, contra patruũ Hyrcanũ, & Romanos tuebantur: fratre Phasaelo capto: copijs profligatis, & accisis rebus; ubi oĩa tentaverat, desperatis suis rebus, & conclamatâ spe, statuit ad Antonium, imploraturus opem, Alexandriam navigare. Illum enim cùm sibi favere velle opinabatur, tum fractæ fortunæ opitulari, eò quòd vivo adhuc Antipatro, amicissimus & benevolus cum primis videbatur. Neque

Neque certè fefellit eum ſpes & expectatio de Antonio : quin & ultra quàm poterat imaginari, ſenſit & expertus eſt amiciſſimum. Nihil etenim tale quidem cogitanti Iudæorum ipſi regnum conquiſivit, ὡς ἐλπίζοντι αὐτῷ, ſunt Ioſephi verba, τὴν βασιλείαν περιποιήσαντ. Hoc autem partim, quòd miſeratione communis fortunæ motus, virum gnavum, induſtrium, & fortiſſimum graviſſimè doleret afflictum, cui omnes omninò τοὺς ἐν ἀξιώμασι conſtitutos, æquè atque illum ſubjacere intelligebat. Partim memor Antipatri, ipſius patris, qui dum verſaretur in Oriente, provincias obiret arma Romana circumferendo, utilem ipſi in multis navârat operam. Partim etiam quod Antigonum Herodis hoſtem & competitorem, Parthorum opibus & armis ſubnixum, frangi & debilitari magnoperè intererat Romanæ reipub. Poſtremò, & erat illud τὸ πᾶν, quòd datis muneribus Herodes ipſum in partes pertraxiſſet : modis quibus Philippus omnia caſtella expugnari poſſe dicebat, in quæ modò aſellus onuſtus auro, poſſet aſcendere. Antonio id procurante igitur : Cæſare Octaviano ſuffragante : Atratino & Meſſallâ referentibus, Senatus conſultum factũ fuit : καὶ τὸ δόγμα εἰς Καπιτώλιον, in æs inciſum relatum, ut ratum, firmũ, & perpetuum eſſet, quo Iudæorum regnum Herodi mandabatur. Atque ab hoc tempore Ioſephus rerum exactiſſimus enarrator, haud temerè Herodem niſi Regem vocat. Ad tempus autem quod attinet quo hæc geſta ſunt, ita literis & memoriæ Ioſephus illud conſignavit Lib. XIIII. Ant. cap. XXVI. pag. CCCCXLV. Καὶ ὁ μὲν οὕτως τὴν βασιλείαν παραλαμβάνει. τυχὼν αὐτῆς ἐπὶ τῆς ρ, καὶ π, καὶ δ Ὀλυμπιάδ@. ὑπατεύοντος Γαΐου Δομιτίου Καλβίνου, καὶ Γαΐου Ἀσινίου Πολλίων@. Ad hunc modum hic regnum adeptus eſt : Olympiade CLXXXIIII, Conſulibus C. Domitio Calvino, & C. Aſinio Pollione, ad annũ urbis conditæ DCCXIIII. juxta rationes Catonianas. Hanc ſemel à ſe ita poſitam ſententiam, nunquam deinceps evertit Ioſephus, ſui immemor vel contrarius ſibi. Vide eundem de hâc eâdem re in α. ἁλωσ. cap. ια. pag. DCLXXXII. Neque hanc à Ioſepho tam expreſsè poſitam & conſtitutam ſententiam, vel negat Cardinalis vel negare poteſt. Eſt tamen hac poſitâ & firmatâ ſententiâ : altera ſupputatio annorum regni Herodis, quæ qualis ſit & quomodo ſe habeat apud Ioſephum, oblatâ dicemus occaſione. Atenim quod ſequitur apud Cardinalem de Epoche Herodianâ Dioneâ, quâ nobilis ille Hiſtoricus commemoratur, illi favere opinioni, quam propoſitam invenimus apud Ioſephum : id omnino falſiſſimum eſt. Nam in Actis ejus anni apud Dionem, quo Calvinus & Pollio fuerant Conſules ; nulla uſquam de Herode habetur injecta mentio, ne tum, cùm res in Syriâ commemoret & Oriente geſtas, & Hyrcanum Pontificem Iudæorum, Herodis patronum, à Pacoro Rege Parthorum captum, abductum, & in ordinem coactum ſcribat. Verum eſt, nec inficior, in libro quem deſignat Cardinalis, mentionem fieri Herodis illius, pàg. 463. edit. H. Stephani, at non ſub illis ſignatis Conſulibus ; ſed Appio Claudio, & Norbano Flacco, poſt biennium. Ἐκείνοις μὲν οὖν Ἡρώδῃ τινὶ ὁ Ἀντώνι@ ἄρχειν ἐπέτρεψε· τὸν δὲ Ἀντίγονον ἐμαστίγωσε σταυρῷ προσδήσας· ὃ μηδεὶς ἄλλ@ βασιλεὺς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐπεπόνθει, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ ἐπέσφαξε. ἐπὶ μὲν Κλαυδίου καὶ Νορβανοῦ τοῦθ' ἔτους ἐγένετο ; Dionis interpres neſcio quomodo aut cur hæc perperam tranſtulit in hunc modum. *Soſius Herodi Iudæorum regno conceſſo, Antigonum cruci alligatum, quo ſupplicio nullus unquam Rex à Romanis affectus erat, flagris cecidit, ac deinde iugulavit. Id factum Claudio & Norbano Conſulibus.* At, quid malùm Soſio id aſcribit interpres, quod Antonius dicitur perpetraſſe ? Is Herodi contulit, ſed juxta Senatus conſultum priuſ, regnũ illud in Iudæos. Antigonũ Antonius,

&

& non Sosius, multavit modis & morte tam indignis. Sosius Antonij Legatus erat: is juxta mandatum Imperatoris sui, Herodi συνέπραττε, in Antigono, & Iudæis subjugandis. Antigonum misit ad Antonium. Flagris cæsum non crucifixit. Sed & à Dione ipso valde peccatum. Ad Consulatum Claudij & Norbani retulit quod vel prius vel posterius, certè posterius, factum fuit. Nam decretum erat illi regnum biennio prius. Sequenti anno Sosius capit Hierosolymas, & Herodem in regni possessionem introducit. Dionis enim sententia duo complectitur: regnum Herodi collatum per Antonium. Illud factum Domitio & Pollione Coss. sed per Antonium procurantem Senatum Romanum authorem. Antigonum victum à C. Sosio, & ab Antonio in crucem actum. Hoc contigit Agrippâ & Caninio Coss. Est itaque in priori, biennij metachronismus, in posteriore unius anni anticipatio. Quod si instet & urgeat vir illustris, se annum intelligere Olympiadicum: atque in illa suâ computatione Dionem fuisse secutum Iosephum præeuntem, nihil dicit, & præterea fallitur. Non curat enim, non sequitur, non intendit Olympiadas Dio Cassius: sed per Consulatus tempora distinguit & consignat. Principium igitur regni Herodiani ita statuit Iosephus. Dio dissentit, sed erravit. Frustrà fuit ita Cardinalis. A Iosephi calculo hâc in re, nemo sanus recessit: nec credo recedet Cardinalis. Nam extaticos illos & φοιβολήπτους prophetas, velim & optarem ὑγιαίνειν. Atque ita sit exordium Herodiani regni constitutum. Excessum ejusdem & interitum perquàm infœlicem; secundùm eundem Iosephum jam superest ut statuamus. Antiquitat. XVII. cap. X. ita statuit, pag. DXXXII. Ταῦτα πράξας, ἡμέρᾳ ε. μεθ' ὃ Ἀντίπατρον κτείνει τὸν υἱὸν, τελευτᾷ. βασιλεύσας, μεθ' ὃ ἀνεῖλε τὸν Ἀντίγονον ἔτη τέσσαρα καὶ τριάκοντα. Quæ totidem penè verbis priùs scripserat in α. ἁλωσ. cap. XXI. pag. DCCXV. Atque hi sunt utrinque illi termini, inter quos Iosephus, Herodiani regni decursum circumscripsit. Sollicitat hosce terminos, ut non rectè positos Cardinalis: & ideò revellit, substituitque alios deteriores. Sollicitat ideò quòd contendat non posse consistere cum Iosephi historiâ, nedum Euangelicâ veritate. Nec est hæc tantummodò Cardinalis iniquitas, vir eruditissimus, ad Eusebium scribit, Iosephus hallucinatur, qui Herodem ait regnasse annos XXXVII, ex quo à Senatu rex declarabatur, cùm sint anni reverà XXXIX. Accedit ad partes Exercitator, qui Scaligeri dictata semper ferè sequitur, & veluti quid promptum ex oraculo adorat. *Epilogismus*, inquit, *rerum ab Herode gestarum, non videtur cum Euangelicâ historiâ consentire.* Ab illis & Baronio recedit longius, nuperus author Emendationum temporis: qui inter ea multa quæ exclusit paradoxa, inaudita, & portentosa, annos hosce Herodianos ab Actiacâ Augusti victoriâ numerandos & inchoandos deliravit. Sed multiplices ejus hominis vanitates refellant, qui bonas horas meliùs non possunt collocare. Nobis cum Baronio negotium erit, qui levitatem in Iosepho ac inconstantiam: qui errores nescio quos inextricabiles, & labyrinthorum mæandros ampullatur, *in quos necesse est illos*, si Deo placet, *mergi, qui de annis regni Herodiani tam facilè illi censent assentiendum.* Sed manum de tabulâ: ad sequens hæc, caput, differamus.

SECT.

SECT. IIII.

Accusatio Cardinalis ventilatur, an secundùm Iosephum, Herodes obierit ante natum Christum. Varietas multiplex in anno Natalitio Consulari assignando. Herodes regnavit annos integros 37. Scaligeri lapsus. Herodis initia. Disquisitio de eadem. Candor & modestia Melchioris Cani in Iosephum. Iosephus variè defensus contra Cardinalem Baronium. Herodes κομιδῆ νέος, *ad annum ætatis* XXV. *Iosephus correctus. Admodum juvenis quis dicatur.*

QVI sunt autem illi errores & labyrinthi bone vir? quæ illa quæ impingunt in Euangelistam? Primus error & præcipuus commemoratur sect. 112. nimirum quòd secundùm Iosephi numeros, & calculum ab illo initum, necesse sit Herodem Infanticidam, inter vivos esse desijsse priusquam carnem indueret Servator: & *Hoc*, inquit ille, *certissimum est.* Itáne verò, vir doctissime, hoc est certissimum. At verò, certissimum non est omninò: imò verò ne certum quidem, sub illis Coss. in Apparatu positis, Lentulo nimirum & Messallino Christum Iesum fuisse in lucem editum: quod tamen omnino certissimum debet esse, ex illa hypothesi Baronianâ. Non enim quicquid in literas retulit, vel chartis allevit Cæsar Baronius, id continuò apud omnes erit certissimum. Supponit vir illustris, alios sequutus viæ duces; eo anno natum nobis Servatorem. Alij in hoc ipso sequuntur illum. Sed ab illis ponitur, & poni ab eo debet, tanquam probabile, & in re antiquâ disputabile. Auferendum autem isthinc est, hoc *Certissimum.* Certissimum illud est, quod non potest controverti: quod nunquam à quoquam rectè sentiente vocatum est in quæstionem: quippe luce clarius meridianâ. Hoc de anno Natalitio non est ejus generis, ut sit certissimum: sed passum est sæpenumero contradictionem: in quæstione multùm versatum est: & litigant de eo etiamnum non pauci. Plautium & Augustum sunt qui Consules ascribunt fastis, eo anno quo Dominus nascebatur: neque illi quidem proletarij, aut infimæ classis & notæ Chronologi, sed qui præ cæteris familiam in eo genere literarũ ducunt, & in fastis Consularibus concinnandis: Onufrius, Savilius, atque alij. Tute ipse Baroni, in editione primâ, pedibus in hanc ieras opinionem. Tum verò saltem, certissimum non fuerat, sub ijs Coss. editum in lucem Servatorem. Sunt alij, quod fateris etiam ipse, qui Calvisij Consulatũ & Passieni assignant Natalitijs: qui tuam anticipant epochen unius anni spatio. Nec sunt capite-censi qui hoc ipsum opinantur. Quòd si istos authores audiamus, jam planè contrarium certissimum erit, vivo Herode in lucem editum Salvatorẽ. Nam à Consulatu Calvini & Pollionis, non sunt anni XXXVII, ad istos Consules. De illo Novatore silere præstat, qui removit Epiphania ultra quinquennium, ad Consulatum Lamiæ & Servilij Gemini. Sed nolo tecum, vir doctissime, summo jure agere, quomodo tu soles in notis hisce Chronologicis cum Iosepho. Natalitia ponamus sub Lentulo Consule cum Messallino: quod quidem falsum opinamur, sed ponamus tamen: ad annum urbis conditæ, secundùm rationes Halicarnassei DCCLI. ab illo anno numerando retro, ad annum DCCXIIII, quo Senatus-consultum de Herodi

regno conferendo factum fuit, in æs incisum, & relatum in Capitolium, non sunt anni XXXIX, quod miror scripsisse doctissimum Eusebij Animadversorem, sed solummodò XXXVIII: ita, dato quod poscitur, non sequitur tamen quod asseritur. Nam Herodes, id quod statim declaramus, superstes erit, usque ad temp⁹ paschale insequentis anni, quo Augustus & Plautius gesserant Consulatum. Atque ita in vivis adhuc agente Herode, carnem nostram induerit Servator Christus. Nam non sunt illi XXXVII Herodis anni in Iosepho currentes sed completi. Quòdsi verò Natalitia constituantur, ut Novatoribus placet, non in fine anni, sed mense vel Augusto, vel Septembri, vel Octobri, adhuc diutiùs superstes Herodes fuerit. Sed non litigamus de mense alio, quàm Decembri. Sartam tectam conservamus Ecclesiæ traditionem & authoritatem, quia sacrosancta est (neque par est, nescio quos terræ filios, Ecclesiæ decreta, tot annorũ jam decursibus confirmata, & sancita refigere) & in exitu anni Natalitia figimus; nec tamen concedimus in eam sententiam, Herode jam mortuo, secundùm hanc rationẽ, in lucẽ Christũ Servatorem editũ esse; modò, quod Baronio placet, statuantur Natalitia sub Consulatu Lentuli & Messallini. Nam imprimis, quod vel pueri sciunt, ab anno DCCXIII, ad annum DCCL, anni sunt præcisè XXXVII completi, quod diximus. Secundò sic Iosephus intelligendus est, regnatum ab Herode, annos integros XXXVII, in Iudæa. Ait enim, βασιλεύσας: quæ vox notat actum jam perfectum. Atque ita circa tempus paschale sequentis anni, quo ἀρχὴν τῆς ἐπώνυμον Plautius obibat cum Augusto, malâ morte mulctatus interierat. Addendum pro Iosepho, quod certè liquet, non in anni principio sed potiùs fine, quo Calvinus & Pollio fuerant Consules, regnum Herodi collatum à Romanis, & fortasse vix cognitum in Iudæâ, nisi Martio & Calvisio creatis in sequentem annum Consulibus. Non hoc nudè affirmamus, quod vir amplissimus facit, sed ex historicâ serie demonstramus, & rerum accuratâ observatione. Anno enim urbis conditæ DCCXIII jam inchoato, agebat Antonius in Oriente, vel Ægypto. Interim in Italiâ, Perusia fame coacta deditur. Fulvia uxor, & L. Antonius frater, oppido capto, dimittuntur: M. Antonio apud Cleopatram hærenti hæc nuntiantur. Vix tandem is divulsus ab amoribus Cleopatræ, expeditionem apparat in Italiam contra Cæsarem. Diem profectionis non possumus certò definire, silentibus historijs horum temporum. Ponamus autem Martij mensis medium τῇ ἐμβάσει destinatum. Vix enim est ut citiùs potuerit: cùm propter amores Cleopatræ & illecebras, quam tam perditè deperibat: tum etiam propter maria clausa, & tempestates incumbentes: & res expediendas, comparandasque. In Italiam, esto, venerit per mensem Maium, idque prosperrimâ navigatione usus, jam ad finem vergentem: ubi bellum contra Cæsarem gesturus, Sipuntem capit, Brundisium obsidet. In Italiâ fuerat, per aliquot certè septimanas, priusquam Herodes Alexandriâ egrederetur. Ille enim rebus in Iudæâ desperatis, ᾤχετο φεύγων in Ægyptum, Antonium se ibidem reperturum ratus. Antiquit. XIIII.XXV. Apud Cleopatram Antonium non invenit: erat enim in Italiâ, ubi tum bellorum motus, & armorum strepitus fremebant. Verba sunt Iosephi, τῶν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ πραγμάτων ἐν ταραχῇ καὶ ζάλῳ πολλῇ διακειμένων ἦν. Sunt hæc eodẽ ipso anno gesta: ut non nisi confirmatâ jam æstate, potuerit in Italiam Herodes pervenisse, Iulio mense forsan exeunte. Scio, viros eruditos sic statuere, Vere ineunte Romam advenisse: qui per hyemem se in viam dederat. Sed repugnant illa quæ jam recensuimus è Dione & Iosepho.

ſepho. Sed demus Herodem, per ipſam hyemem menſe Februario navem Alexandriæ conſcendiſſe: tamen nullo modo fieri poterat, ut, quod illi volunt, vere ineunte Romam venerit, aut in Italiam. Nam expertus eſt, fatentur, tempeſtates adverſas: & Rhodi ſubſiſtere coactus, uſque dum triremē, nave fractâ & diſſolutâ, ædificaret. Ita, —*Italiam, quam tu tam rere propinquam,*

Longa procul longis via dividet invia terris.

Certè viri eruditi decepti videntur, & adducti in errorem, ex ambiguâ quâdam, & non intellectâ Ioſephi lectione. Ait enim ille Hiſtoricus: Πεῖσαι μὲν τοι μένειν αὐτὸν οὐκ ἐδυνήθη εἰς Ῥώμην ἐπειγόμενον, χειμῶνός τε ὄντος, καὶ τῶν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ πραγμάτων, ἐν ταραχῇ καὶ ζάλῳ πολλῷ δηλουμένων εἶναι. *Herodi, ut permaneret, non potuit Cleopatra perſuadere Romam properanti, cùm mari incumberent tempeſtates, & res in Italiâ turbarum eſſe plenæ & tumultuum nuntiarentur.* Hinc imprimis non ineptè colligi poteſt, Antonium in Italiam jam adveniſſe; & in armis contra Cæſarem fuiſſe, priuſquam Herodes moveret Alexandriâ. Secundò, non ſequi quod illi volunt: qui χειμῶνα vertunt hyemem, contra ſeriem hiſtoriæ Dioneæ, & rerum à Parthis & Antonio in Iudæâ & Italiâ geſtarum. Eſt autem χειμὼν, non anni, ſed cœli hoc in loco tempeſtas. Quomodò paullò poſt de eodem Herode locutus Hiſtoricus idem, eandem uſurpavit vocem. Ἀναχθεὶς ἐκεῖθεν ἀπὸ Παμφυλίας, καὶ χειμῶνι σφοδρῷ περιπεσὼν, μόλις εἰς Ῥόδον διασώζεται. *Indè provectus, Herodes, validâ circa Pamphyliam tempeſtate conflictabatur, ita ut, vix tandem ſalvus pervenerit Rhodum.* Ædificatâ Rhodi trireme, tandem ſalvus pervenit in Italiam ad Antonium, confecto illo bello, ſeu Peruſino, ſeu Brunduſino; poſtquam redierat in gratiam cum Octavio. Scio Appianum diſſentire. Sed non multum fidei Appiano adhibendum, eruditi ſciunt, diſſentiente Ioſepho & Dione. Hæc cùm ita ſint, potuit Herodes, (vel adeat Faſtos, & ineat rationem ſubductis calculis, Cardinalis) ſi annos ſolummodò XXXVII. regnabat in Iudæâ inter vivos tum ſubſtitiſſe, cùm Chriſtus Dominus naſceretur: ſi cum Baronio ſtatuamus, Epiphania iſta in Conſulatum Lentuli & Meſſallini, contigiſſe. Neque eſt certiſſimum, quod pronuntiat eſſe vir Illuſtris, Ioſephi calculum in conſtituendo regno Herodiano, Chriſti nati epochen anticipare. Hinc ſe transfert ad Græcorum Olympiadas: ubi nihilo fœliciùs ſuccedit negotium, quàm priùs ſucceſſerat per Conſulatus. Chriſtum ait natum ſecundo anno Olympiadis CXCIIII, jam per ſex menſes inchoato. Nam in illum annum Olympiadicum, Conſulatus inciderat, Lentuli & Meſſallini: quo anno vergente ad finem, mortuus eſt Herodes in Iudæâ circa feſtum Paſchatis: quod verum eſt. Annus Græcorum Olympicus, ab æſtivo ſolſtitio inchoabatur. Eo anno quo natum vult Servatorem, menſe Iulio ſecundus annus Olympiadis 194. incipiebat: quo per VI. menſem decurrente, ad XXV. Decembris, in exitu Conſulatus Lentuli & Meſſallini, naſcebatur Chriſtus. Cùm Herodes à Senatu rex eſſet declaratus, anno quo Conſulatum Calvinus & Aſinius adminiſtrabant, Olympias ρπδ. CLXXXIIII, agebatur, quod expreſſis verbis Ioſephus ait. Hinc, opinor, inferre vult vir eruditus, nequaquam poſſe conſtare rationes Ioſephianas cùm anni ſint non XXXVII Herodis intercurrentes, ſed planè XL. Falsò primùm: tum captiosè. Nam ab anno ultimo Olympiadis 184, ad ſecundum annū Olympiadis 194, non anni XL, ſed tantùm XXXVIII interponuntur. Quòd ſi verò attenderit eruditus lector, renuntiatum regē Herodē in Italiâ, in ipſo planè exitu (quod neceſſe fuit è ſerie Hiſtoricâ priùs obſervatâ, & rerum geſtarum περιστάσει) illius Olympiadis 184: & mortuum

eundem, ſecundo anno 194 decurrentē, reſecare hæc ad vivum Cardinalem, neceſſe eſt, & rigidiſſimam cenſuram exercere in Ioſepho. Addendum eſt ad iſta: ſi eſſet vero propius, quàm omnino eſt, harum rerum calculos ad hunc modum ſubductos, hodie in contextu Ioſephiano reperiri, næ tamen, vir illuſtris iniquus eſt, qui in re Chronologicâ tam ubique obſcurâ, & in notis numeralibus, tam facilè depravatis, tantas ſolet tragœdias excitare. Veniſſet ei in mentem doctiſſimi viri Melchioris Cani, inter Tridentinos Patres cenſendi cum primis, qui libro II. cap. V. Locorum communium, Hiſtoricum noſtrum Iudæum longè mitius, honorificentiuſque tractat. Fatetur enim Ioſephi codices vitioſiſſimè ſcriptos circumferri, & innumeris mendis inquinatos. *Quæ ego errata*, inquit ille, *viro diligentiſſimo aſſignare nec volo neque debeo.* At Cæſar Baronius, cui non fuit ſatis palàm affirmare, ſcripſiſſe Ioſephum Euangelio repugnantia, (qui tamen conſentit & conſpirat:) pergit porrò ſect. CXIIII. in Apparatu, & eidem denuò impingit turpiſſimam aliam hallucinationem. Scribit enim Herodem apud Ioſephum dici XV. annorum adoleſcentem, eo anno quo Iulius Cæſar confecto bello Alexandrino, tradidit Antipatro Herodis patri provinciam Iudæam adminiſtrandam: cùm tamen alibi pronunciet Hiſtoricus idem, Herodem illum vivendo attigiſſe annum ſuæ ætatis LXX. Ut eo modo, Ioſepho teſtimonium perhibente, Herodes fuerit in vivis, annū nonū agente Servatore: quem prius ita circumſcripſerat, ut ante eum natum, fuerit vitæ ſuæ finem conſequutus Herodes: portentoſiſſimâ quàdam incuriâ ſibi ipſi contradicendo. Sed reſpondeo primùm cum Melchiore Cano: Ioſephi codices plurifariam eſſe, & quidem fœdiſſimè interdum, depravatos: neque par & æquum eſſe, ut errores & lapſus librariorum, Ioſephi diligentiæ imputentur. Secundò, iniquiſſimè Cardinalem Ioſephi calculos in hac re calumniari, de vitâ Herodis Idumæi productâ ad nonum annum τ̃ συγκαταβάσεως Ieſu Chriſti, cùm proximè acceſſerit ad illam rationem, qui, contrà quàm veteres & recentiores ſentiebant, octavo Servatoris anno Herodem extinctum non dubitat pronunciare. Quid ergo Ioſephum ſic calumnijs inceſtat? Erat ipſe non minùs meritò redarguendus, quòd in tantum illius vitam producebat: & quod plus eſt adhuc, quòd producebat ille vitam, qui prius ejus mortem, neceſſariâ quâdam, quod videri volebat, conſequentiâ, in Conſulatum Lentuli & Meſſallini contraxerat. Sed hæc Ioſephi famam atque exiſtimationem non conſervant: Annaliſtæ τὴν σκαιότητα στιγματίζει. Nec minus illud quod adjungemus. Si Herodes erat natus, ut ſupponit Cardinalis calumniator, annos XV, ſub confecto bello Alexandrino, hoc eſt, Conſulibus Fuſio Caleno, & Vatinio, & vixit ad annum LXX: tum fuit ſuperſtes, inquit Cardinalis, ad annū Ieſu Chriſti nonum, neceſſariâ quâdam ſequelâ è Ioſepho. Imò verò, mi homo, falleris ipſe: ſuperſtes enim fuerat, ad annum vel XII, vel XI. De anno enim LXX. videamus. Intellexitne Ioſephus annum illum inchoatum, an conſummatum? Dic hoc plenè. Namque ita refert: περὶ ἔτος ἑβδομήκοστον. & in α. ἁλωσ. cap. κα, ait fuiſſe illum σχεδὸν ἐτῶν ἑβδομήκοντα. Hoc poſito, non eſt tamen exactè verum, quod ſtatuitur in Apparatu, tanquam ſequela Ioſephiana; Herodem ad annum IX. ſupervixiſſe: Supervixit enim uſque ad XII: Conſulatū nempe Camerini & Sabini: illū annum rei Romanæ infœlicem, clade Varianâ memoratum. Quodſi velit potiùs, nam non expreſſit vir eruditus mentem ſuam, inchoatum annum LXX. Herodianum: tamen uſque ad XI. Ieſu Chriſti, non tantùm nonum, ſupervixiſſet. Utrinque ſequerentur abſurdiſſimæ conſequentiæ:

quentiæ: nec Archelaum ab Augusto relegatum, sed Tiberio: neque missum ab Augusto Quirinium illum διαμαρτόντων, sed Tiberio: cujus tertio saltem principatus sui anno, in Gallias, Viennam fuisset Archelaus relegatus. Imò, esto ad octavum Iesu Christi annum, substiterit in vivis Herodes: quod tantopere contendit Cardinalis: illa rerum Archelai ὑπογραφὴ, sub Tiberio non Augusto instituetur. Sunt hæc ἀσύστατα, sunt ἀνιστόρητα, textui sacro repugnantia: inter se discordant ipsa; quæ tamen sequi necessariò convincuntur, ex illa Baronij Chronologicâ ratione: multò magis ex afficta Iosepho. Verùm enim verò, negari non potest, neque nos inficiamur, verba Iosephi hæc ipsa esse quæ leguntur in Antiquit. XIIII, cap. XVII. Τῷ δὲ μετ' αὐτὸν Ἡρώδῃ τὴν Γαλιλαίαν ἐπέτρεψε, νέῳ παντάπασιν ὄντι. ιε. γὰρ αὐτῷ ἐγεγόνει μόνα ἔτη, *Herodi verò, ætate Phasaelo, proximo* (erat igitur Iosepho ætate major, de quâ re memini dubitasse me in præcedentibus) *Galilæam provinciam commendavit, cùm adhuc ætate esset valdè iuvenis. Quindecim enim annos, neque plures, natus tunc temporis erat.* Hæc hoc modo leguntur apud Iosephum. Sed an ita profecta à Iosepho? Credit Cardinalis & aliquoties objectat, non semel tantummodò, gravissimo viro, & Historico diligentissimo absurdam ἀνιστορησίαν. Credunt etiam alij Beccefelini, portentorum in historijs promi condi. Doctissimi viri non credunt ita scriptum à Iosepho: & locum depravatum non improbabiliter, correxerunt. Quis enim credet accuratissimum virum, in re tanti momenti lapsum tam inconsideratè, tam pueriliter, ut illo posito necesse sit, nihil penè verum esse posse, quod ab illo conjectum sit in historiam: sed omnia vana, falsa, ridicula, absurda. Atque hæc pluribus persequitur contra Cardinalem, non è Novatorum scholâ sciolus aliquis, vel Hæreticus, sed Catholico-Romanus, eruditus & diligens Historicus Italus Augustinus Torniellus, ille æmulus industriæ Baronianæ, in Annalibus suis sacris. Neque certè credibile est puero annorum quindecim Herodi, commendatam à patre suo, prudente viro, provinciam Galilæam ordinandam tot & tantisper id temporis expolitam & exagitatam tempestatibus. Nec credendum est ab Herode, adhuc puero, tantas continuò res & tam illustres tractatas & perfectas, & continuatâ quâdam serie ad exitum felicem perductas, quales sunt à Iosepho commemoratæ. Nec credibile est, utcunque concedamus hoc erratum ab Antipatro admissum paternâ quâdam suâ indulgentiâ, Cæsarem, Antonium, Senatum populumque Romanum permissuros fuisse, tam adolescenti, tanta negotia procuranda committi, præsertim ubi latronum turmis, Parthorum armis, omnia perstreperent & infestarentur. Neque fieri potest, ut illa ratio in annis Herodianis obtineret. Sexennio quippè, ab hac suâ præfecturâ, Phasaelum suum fratrem amisit Herodes, nondum præterlapso. Reliquerat ille moriens filium septennē, quem Herodes patruus paratus fuerat, antè res suas perditas in Iudæâ, Arabum regi obsidem appignorare, si pecunia ipsum adjuvisset: quod relatum à Iosepho pag. CCCCXLIII. Erat minor natu quàm Phasaelus Herodes, fortè biennio, unius saltem anni spatio: ita XV. annorū, genitus Phasaëlus, & Herodes cum hoc pater ei imperium commendaret, XIIII. annorum ad summum puer fuit. Quæ omnia & singula cùm sint adeo absurda & à ratione aliena, confugisset potiùs Cardinalis ad illud κρησφύγετον imperitorum, Iosephi textum proculdubio depravatum circumferri: & scriptum ab authore, non quod habent codices ιε sed κε. Error enim facilis & proclivis, in notis literarum apud antiquos ταχυγράφοις. Et error est valdè antiquissimus, ita enim legit

git olim, & etiam tranſtulit, Hieronymi æqualis Ruffinus. Sed illum interpretem non moramur. Norunt enim eruditi inſcitiam hominis & indiligentiam: quàm negligenter ſit verſatus in Græcis authoribus transferendis. Imò verò nec Baronius, pro ſua νωχελίᾳ omiſiſſet hunc errorem in Librarios tranſferre à Ioſepho, niſi animo ejus inſitum & immotum inſediſſet, Ioſephi imminuere authoritatem, cujus, utpote ſcriptoris laudatiſſimi, non levis erat exiſtimatio apud Novatores. Corrigatur, ut omninò debet, locus ille: & pro ιε. reponatur κε, & tollat hinc licet aulæum Cardinalis. Nam qui erat annus vitæ XXV, in Conſulatu Vatinij & Caleni, erit finitus LXIX, in Conſulatu Lentuli & Meſſallini. Atque ita, quod habet Ioſephi textus, ferè annorum LXX. exceſſerit è vitâ, poſt revelatum mundo illud Lumen gentium. Hoc poſito in Herodis annis fundamento, erit etiam XXXII. annorũ natus, cùm Romæ Iudæorum rex renuntiaretur. Quâ quidem ætate non eſt incredibile, illum reip. gerendæ ſuffeciſſe, & tantis rebus geſtis claruiſſe, cùm in eâdem ætate conſtitutus Alexander Macedo, terrarum orbis triumphator obiret. Non eſt incredibile commendatam fuiſſe ipſi à patre ſuo, & quidem meritiſſimè, Galilæam, annum agenti ætatis XXV. quâ ipsâ in ætate magnis rebus geſtis multi olim claruerant. Neque quicquam omninò obſtat, quòd dicatur illi Hiſtorico Herodes tum fuiſſe κομιδῆ vel παντάπασι νέος. Nam multa dicuntur reſpectivè, quæ non ita ſimpliciter dicerentur. Leonem decimum memoriâ noſtrorum patrũ, neſcio cujus commendatione, hoc ſcio, utcunque tacuiſſet Laurentius Puccius, opinor, Cardinalis, κομιδῆ νέον perveniſſe ad Pontificatum: qui tamen fuerat Herodis ætatem totum ſexennium antegreſſus: licet illam ætatem non attingeret per viginti totos annos, quæ quondam juxta vetuſtos Eccleſiæ Canones τῷ ἐπισκοποῦντι ſtatuebatur. Nuperus hujuſce depravatæ lectionis aſſertor extaticus & φοιβόληπτος, non poterat, ut affirmat, recordari, alicubi ſe legiſſe apud bonos authores juvenem aliquem appellatum, qui vigeſimum quintum ætatis ſuæ annum fuerat ſupergreſſus. Non miramur. Scriptum tamen ego memini à Polybio, authore ſatis idoneo, Libro II. hiſtoriarum, Τὴν δὲ ϛρατηγίαν οἱ Καρχηδόνιοι τὴν κατὰ τὴν Ἰβηρίαν Ἀννίβᾳ περιέθεσαν, ὄντι νέῳ: *Admodum iuveni*, tranſtulit Caſaubonus, Livium in hâc hiſtoriâ ſequutus. Ætatem verò Hannibalis inveſtigatam reperimus fuiſſe annorum XXVI. Cùm enim ipſius pater in Hiſpaniam mitteretur, erat Hannibal, κατὰ τὴν ἡλικίαν ἐτῶν ἔννεα, novem annos natus. Ita Polybius, bis terve, nominatim Libro II, ſtatim ab initio. Hamilcar autem novem fermè annos cum Imperio fuit. Polybius in eodem libro. Διατρίψας ἐν τοῖς τόποις τούτοις ἔτη σχεδὸν ἐννέα κατέστρεψε τὸν βίον. Habemus annos XVIII. ferè natũ Annibalem, cùm pater Hamilcar excederet è vivis. Quod ſi octo anni acceſſerint huic calculo, quibus præfuit rebus in Hiſpaniâ Aſdrubal, qui terminus ſtatuitur à T. Livio diſertis verbis, & colligitur è Polybio, Hannibal reipub. & rebus gerendis admotus, cùm eſſet annos XXVI. natus, admodum dicitur adoleſcens. Atque hoc in gratiam illius Novatoris. Poſſem alijs exemplis in rem præſentem uti. Sed parco lectori, & labori meo. Ætas certè eſt ἐν τοῖς πρός τι. Ita gerræ ſunt germanæ, & nugamenta mera, quæ vir Illuſtris Annaliſta hâc in parte contra Iudæum Hiſtoricum effutivit.

Sect.

SECT. V.

De initio regni Herodiani. Nova Cardinalis opinio, derivandum illud esse ab Actiaca victoria. Cujus duplex epoche. Refellitur Card. à relegatione Archelai, & Descript. Quirinij. A Cæsarea condita. Aliunde. Initium Actiacum duplex, non animadversum Baronio. Antonij Acta. Non inter illa regnum Herodianum. Inter Augusti, ut Africanus, cujus errores notantur. Senatus revera. Alia argumenta Baronij refutata. Iosephus explicatus, correctus. Ventidius. Torniellus rectè dissentit à Baronio.

HActenus Iosephum, prout voluit, refutavit Cardinalis; nunc consequens est ut propriam sententiam ponat. Ea autem proposita, sect. CXV, & CXVII, triplex est. Regnasse revera Herodem annos XXXVII, neque plures, nec pauciores. Tum malè Iosephum retulisse initium Herodiani regni, in Consulatum Calvini & Pollionis. Tertiò illos annos XXXVIII, ab Actiacâ Augusti victoriâ numerandos. De hisce nos videamus ὕστερον πρότερον. Miror igitur imprimis doctissimum istum virum non veritum crimen innovationis. Novatoribus insultat nusquam non νεανιδόμυθος, quos appellat contumeliosè: cùm tamen imprimis ipse, etiam ante alios sit Novator. Cedo enim, te rogo vir erudite, apud quem tandem vetustiorũ repereris aliquando, illam sententiam tuam, annos regni Herodiani in Iudæâ, ab Actiacâ Augusti victoriâ esse inchoandos. Mittamus antiquos: recentiorem recense, ne merito Novator audias Novatorum. Sed sententiæ penetralia introspiciamus. Cùm Sulpitius Quirinius ab Augusto in Syriam mitteretur, δικαιοδότης futurus τοῦ ἔθνους, & res Archelai relegati Viennam ἀποτιμησόμενος, jam ante novennium Archelai pater Herodes desierat esse inter vivos, in α. ἁλωσ. cap. ια. non autem VI, ut scriptum in Apparatu. Cui sententiæ Iosephianæ περὶ ἀποτιμήσεως, & Quirinio misso, non refragatur Cardinalis. Quodsi verò istos annos Herodianos ab Actiacâ victoriâ exordiamur, non effugiet uspiam Cardinalis, quin post exemptum Augustum rebus humanis, rerum Tiberio ad minus, per biennium potiente, missus sit Quirinius in Iudæam, pulso in Gallias & relegato Archelao. Nam ab anno urbis conditæ DCCXXII quo consentiunt omnes pugnatum fuisse ad Actium promontorium, anni XXXVII numerati, desinent in annum DCCLXIX, quod jam ostendimus, quo Cæcilius Rufus, & Pomponius Flaccus, imperante Tiberio, fuerant cum Consulatu. Non possum non cum admiratione quâdam indignari Annalistam istum ὀπτίμαιον, confidenter scripsisse in Apparatu sect. CXVII. *Est igitur in numero primus annus regni Herodis sub Augusto* III. *& Messallâ Coss.* Adijsset fastos, *quos Iosephus*, scilicet, ita enim ἐκομπάζετο, *ignorabat*. Certè hoc tam portentosum παραλήρημα suum, nunquam retulisset in Apparatum. Pugnat secundò, hæc ἀνιστορησία cum clarissimo loco, & omnium confessione apertissimo, de Cæsareâ condita apud Iosephum. Cæsaream, prius dictam Stratonis turrem, Herodes in honorem Augusti nominaverat, à se constructã, consummatis operibus, & ad finẽ jam perductã. Περὶ δὲ τὸν χρόνον τοῦτον συντέλειαν ἔλαβεν ἡ Καισάρεια Σεβαστή· ἣν ᾠκοδόμει δεκάτῳ μὲν ἔτει πρὸς τέλος

τέλος ἐλθούσης αὐτῷ τῆς ὅλης κατασκευῆς· ἐκπεσούσης δὲ τῆς προθεσμίας, εἰς κη. ἔτος τῆς ἀρχῆς. ἐπ' Ολυμπιάδος δευτέρας καὶ ἐννενηκόστης πρὸς ταῖς ἑκατόν. Rectè autem Iosephus: nam in annum primum illius CXCII Olympiadis inciderat hæc consummatio, Quirinio & Messallâ Coss. anno urbis conditæ DCCXLI. anno regni Herodiani, à Consulatu Asinij & Calvini XXVIII: qui annus, ab Actiacâ victoriâ ratione initâ si numeretur, erit annus vicesimus: & non vicesimus octavus. Atenim verò repugnat Cardinalis hisce Iosephianis, nec se constringi patietur hac annorũ supputatione; cùm eundem illum authorem tot errorum convictum, & contradictionum teneat manifestè. Atat vir Illustris, si nemini steteris in re historicâ, nisi, qui in nullâ re erravit aliquando, quid tuæ ipsius authoritati fiet? Laboriosissimum Annalium Ecclesiasticorum opus, ad scombros delegatur & ad thus: nullius Historici sarta tecta authoritas permanebit, ne in rebus quidem manifestis, & extra omnem aleam controversiæ vel contradictionis positis. Mittat ergo errores Iosephianos, si qui sunt. Nam profectò sunt paucissimi, quos nobis indicavit Cardinalis. Doceat cur hæc ratio sit improbanda. Certum est imprimis, & ipsi Cardinali in confesso positum, Stratonis illam turrim ampliatam, Cæsaream ab Herode nominatam in honorem Augusti. Si non hoc anno perfectum opus quo describitur à Iosepho, alium designet veriùs huic operi perficiendo. Sin nullum designaverit, commentum est ineptum hominis eruditi, suâ fide, otio, diligentiâ, & eruditione abutentis, & prætereà lectorum patientiâ. Nisi igitur Iosephi calculum de Cæsareâ perfectâ σὺν λόγῳ potuerit elevare Baronius, stet oportet immotum & inconcussum, anno XXVIII. Herodiani regni manum ultimam impositam ei operi. Sed ab Actiacâ victoria Augusti si modò desumatur exordium Epochæ Herodianæ, ille annus XXVIII. incidet in consulatum Lentuli & Messallini: aut Augusti ipsius & Plautij Silani, si à morte Antonij & Cleopatræ, anni illi Actiaci numerentur, cùm multum Herodes jam recesserat ab illâ suâ olim quæ fuerat, μεγαλοψυχίᾳ, & ab omni prætereà humanitate. Quando M. Agrippa fatis concesserat ante annos octo vel novem, qui tamen Cæsareâ absolutâ superstes fuerat, in Asiam venerat, & dederat rescriptũ pro Iudæis. Sed interim non oportet nos dissimulare, Iosephi codices esse in hâc ipsâmet historiâ in numeralibus notis, depravatos. Nam pro δεκάτῳ, legendũ est omninò, δωδεκάτῳ. Ita enim est alibi scriptum, & quidem verissimè, à Iosepho. Η μὲν δὴ πόλις οὕτως ἐξετελέσθη, δωδεκάτῳ χρόνῳ. Tertiò in ambiguo est, & certè vacillat hæc à Cardinali instituta comparatio, de anno Actiaco, fundo & origine regni illius Herodiani. Duplex est enim epoche Actiaca, quod nos prius notavimus, quod Chronologi ol servant, nec distinxit Baronius vel animadvertit. Prior ab Augusto & Messallâ Coss. quo anno ad diem Septembris II. pugnatum est ad Actium promontorium. Posterior ab Augusto IIII. Consule cum M. Crasso, (is sequens erat annus) quo victus Antonius in Ægypto mortem sibi ipsi conscivit. Et hic est revera annus æræ Actiacæ, non ille prior: quâ tamen non utitur Cardinalis; nec videtur hanc differentiam omninò animadvertisse. Ita nusquam consistit ille calculus, cujus primus, & credo solus subductor Cardinalis. Argumenta porrò quibus suam hanc nuper natam sententiam stabilire contendit Cardinalis, ista sunt. Primum est, Antonij in Actio superati, acta sunt rescissa per Senatum: & regnum itaque Iudæorum Herodi collatum inter ea acta. Nam inter ea acta censebantur. Sed nimis imperitè vel perversè hæc dicuntur. Antonij enim acta, quæ quæso dixeris? Acta sunt alicujus quæ ab

ab illo in magiſtratu geſta, ſive privatâ ſeu publicâ authoritate. Sed frequentius tamen illa quę prout res ſe obtulerat & occaſiones: vel aliter ductus & impulſus magiſtratus privatâ geſſerat authoritate, ex animi ſui ſententiâ prętor Senatus, vel Principis voluntatem. Ita acta Cæſaris in bello Gallico. Acta Pompeij in Aſiaticâ ſuâ expeditione. Quæ confirmata volebat à Senatu, ſed L. Lucullo, Metello Cretico, & parte optimatium intercedentibus, confirmata non potuit obtinere à Senatu. Erant autem, *ut promiſſa civitatibus, aut benè meritis præmia perſolverentur*, ut Velleius loquitur. Ad eundem modum Antonij acta in provincijs erant, quæ ſolus ille ex arbitrio ſuo, non communia cum Auguſto, non geſſerat ex Senatus authoritate. Inter acta hæc Antonij nullo modo debet recenſeri promotio Herodis ad regnum Iudæorum. Per Antonij commendationem nemo negat dignitatem eam Herodem aſſequutum. Agnoſcit hoc Antonij beneficium, etiam apud Cæſarem ipſum homo neutiquam ingratus, ut videtur. Sed non erat Herodi delatum illud regnum Antonij juſſu vel authoritate, ſed juſſu Senatus: Antonij & Cæſaris commendatione. Sunt igitur qui referunt inter Auguſti acta. Africanus Chronologus nobiliſſimus: Τὸν Ἡρώδην ἀπέστειλεν εἰς Ῥώμην Ἀντώνιος κατὰ τὸν Σέβαστον Ὀκταούιον· ὃς διὰ τὸν Ἀντίπατρον Ἡρώδου πατέρα, καὶ δι' αὐτὸν Ἡρώδην, διά τε τὸ ὑπὸ Πάρθων κατασταθῆναι Ἀντίγονον βασιλέα, ἀπέστειλε τοῖς ἐν τῇ Παλαιστίνῃ καὶ ἐν Συρίᾳ στρατηγοῖς, κατάγειν αὐτὸν εἰς τὴν ἀρχήν. *Miſit Antonius Herodem Romam ad Auguſtum Octavium, qui propter Antipatrũ Herodis patrem, propter ipſummet etiam Herodem, & propterea quòd Antigonus erat Rex à Parthis conſtitutus, ſcripſit ad illos Romani exercitus duces, qui in Syriâ rem gerebant & Palæſtinâ, ut in regnum illum introducerent.* Ubi tantum abeſt Africanus ut Baronio de Antonij actis ſubſcribat, ut inter ipſius Auguſti acta retulerit, Iudæorum regnum collatum in Herodem. Errat certè multipliciter in hâc narratione ſuâ Africanus: qui Antonium abfuiſſe tum in Syriâ res gerentem, vel aliubi opinatur, qui eo anno Romam redierat ex Oriente. Qui narrat Antonium tranſmiſiſſe Herodem, putà cum literis commendatitijs, ad Auguſtum, cùm tamen illi, tunc nuper redintegratâ & reconciliatâ gratiâ, ſimul agerent in Italiâ. Cùm Herodes ad Antonium, non ad Octavium profectionem inſtitueret, & emenſis Pelagi difficultatibus, perveniret. Errat inſuper qui tranſmiſſum ſcribat Herodem ab Antonio ad Octavium. Acciſis enim rebus Herodianis adhuc hoſtili animo erant in ſe mutuò affecti Octavius & Antonius. Cùm eo animo profectus eſſet ex Ægypto Antonius, ut bellum gereret cum Octavio. Longè itaque aberat à veritate, ut Octavius Antonio Herodem commendaret. Errat adhuc Africanus, in eo quod ſcribit Antipatrum Herodis patrem fuiſſe Octavio amicum: qui illum vix, aut ne vix quidem de nomine, multo minùs de facie noſſet: cui notus erat nec beneficio neque maleficio. Errat qui ſcripſiſſe Octavium putet ad Duces Romanorum in Palæſtinâ, cùm non ad Octavium in diviſione orbis, ſed ad Antonium Palæſtina cum Syriâ pertineret. Errat autem eo magis quòd docuerit ipſe aliter Africanus alibi, & conſentiat cum Ioſepho. Ita enim in ſecundâ ſuâ editione veriùs. Ἡρώδης ὑπὸ τῆς συγκλήτου βουλῆς καὶ Ὀκταουίου Σεβαστοῦ βασιλεὺς Ἰουδαίων ἀνηγορεύθη· καὶ ἐβασίλευσεν ἔτη λδ. *Herodes ab Auguſto & Senatu Romano rex Iudæorum declaratus, regnavit annos* 34. Regni initium, vir eruditus dum iſta ſcribit, ab inito actũ regno poſt captas Hieroſolymas, non autem à declarato regè Herode deducebat. Chronologus alius de eodem loquens, Romanorum beneficio, & non Antonij hoc adſcribit, ὑπὸ Ῥωμαίων, inquit, ἐγχειρίζεται τὴν βασιλείαν. Alius item

in Catalogo τῶν Ὀλυμπονικῶν ſcribit; ὑπὸ τῆς συγκλήτου βουλῆς βασιλεὺς Ἰουδαίων ἀνηγορεύθη. Itaque dicuntur, Senatus, Auguſtus, Romani, dignitatis illius regiæ Herodi authores: nuſquam Antonius, quem ſolùm proponit Cardinalis, nominatur. Quid ergo de Antonij actis narrationem iſtam ingerit importunam Cardinalis? Quid reſciſſio actuum Antonij pertinet, ad auferendum regnum ab Herode Idumæo? Nec enim veroſimile eſt eos voluiſſe: neque par aut opus fuit ut reſcinderent illi acta ſua: ita magno conatu de refixis Antonij actis, nihil prorſus ἠνύσατο, ad auferendum, Antonij dono aut conceſſione, revera commendatione datum, Herodi regnum. Hoc primum eſt, & princeps Baronij Cardinalis, de inito regno, ab Actiacâ victoriâ, argumentum. Secundum quod apud illum ſequitur, hoc ſuppoſuit, & eſt quaſi ἀπόῤῥωξ ab illo ſuperiore. Ait enim, *Cùm Auguſtus ex Senatus conſulto reſcidiſſet, irritaq; reddidiſſet quæ ab Antonio in Imperio, perduelle geſta eſſent, non licuit Herodi illos regni ſui numerare annos, quibus regnavit, poſtquam illud ab Antonio ſibi reſtitutum accepit, ſed ab eo tempore quo ab Auguſto ſibi redditum fuit, & ex Senatus conſulto firmatũ:* ſect. 116. in Apparatu. Ita δὶς καὶ τρὶς τὰ καλά. Non erat ſatis Cardinali hallucinari ſemel de Antonij actis, niſi iterum & tertiò idem argumentum & erratum redintegrâret. Nam demonſtratum eſt, non fuiſſe hoc ipſum ex Antonij actis; ſed potiùs inter Octavij & Senatus recenſendum. Secundò, reſpondemus, ut non licuerit Herodi, ſuos annos ab hoc initio numerare, at alijs non erat tamen hoc, interdicto Principis vel reſcripto, lege, aut Senatus conſulto, aut alio quovis modo prohibitum. Imo licuit Herodi, cuicunque licuit, ab illâ epoche ſuum regnum exordiri: neque poteſt contrarium, à viro doctiſſimo demonſtrari. Sed mirabilis eſt tamen adhuc hujus Apparatus argumentatio. Quid enim illa ſibi volunt? *Poſtquam ab Antonio reſtitutum ſibi accepit?* Ain' regem, in domo regnatrici natum? Regnum à parente, & majoribus ad ſe derivatum, deinde vi, fraude, alio quovis modo ablatum, reſtituit Antonius? Regnum privato conciliavit Antonius: Regi nato, ſed ademptũ, non reſtituit. Hæc ego non intelligo: credo nec ſe expediverit Cardinalis. Sequitur Cardinalis argumentum tertium, non de meliore notâ. *Nunquam hoc Auguſto denegaſſet Herodes:* ut ne ſcilicet à Conſulatu Calvini & Pollionis, ſed ab Actiacâ victoriâ regni ſui initia derivaret; cùm Cæſarem ſuæ dignitatis authorem, & non Antonium profiteretur. Ut hoc dediſſet Cæſari roganti Herodes, non dediſſent mendacio veniam, aut tantum detuliſſent, illorum temporũ hiſtorias qui contexebant. Non enim hoc rogare voluit aut debuit, ſed nec rogavit Octavius: propterea quòd rectè reſpondiſſet Herodes: non hoc, Auguſte, inter Antonij ſolius acta referri debet, ſed inter tua ipſius, & Senatus. Quis itaque Cardinali in os illud inſuſurravit, Cæſarem eo genere officij placandum? Quis tum in rem præſentem teſtis, Cardinali renunciavit, Auguſtum hoc ipſum requiſiviſſe? Neque enim ſufficit dicere, non hoc negaſſet ſi rogaſſet; dicendum ei eſt qui rem velit expedire, non hoc negabat cùm rogaret. De re enim geſtâ, non veriſimiliter gerendâ inſtituitur diſſertatio. Sed & poteſt fieri, ut rogatus hoc negaret. Aſinius enim Pollio ab eodem Auguſto requiſitus, ut ad bellum Actiacum, unà cum ipſo contra Antonium proficiſceretur, ingenuè & liberè reſpondebat, Antonij beneficia in ſe eſſe notiora, & ſua in Antonium merita majora, quàm ut arma contra illum gereret. Et certè valdè probabile eſt, Herodem non minùs liberè fuiſſe reſponſurum, & requiſitum negaturum. Nam ut Auguſto multum debere ſe, ſemper

præ

præ ſe ferebat, ita nunquam eo devenit ingratitudinis, quin Antonij amicitiam profiteretur, multis ſibi modis profuiſſe. Quo in loco illũ etiam mortuũ habuerat, multa ſunt quæ demonſtrant apud Ioſephum. Cùm Templum Hieroſolymis ſpecioſiſſimum, & operis admirandi conſtrueret, turrim illam, egregiam, Barin prius dictam de amici nomine, Antoniam, diu poſt victoriam Actiacã, nominavit. Imprimis autem in hoc genere laudanda eſt oratio, quam habuit apud Auguſtum ipſum, poſtquam victo debellatoque Antonio anxius animi, ſibi metuens, dubio eventu, quòd partes adverſas Antonianas, omni ope juviſſet atque operâ, Cæſari victori ſe obtuliſſet. Ἐγὼ Καῖσαρ ὑπ' Ἀντωνίου, βασιλεὺς γενόμενος τῶν Ἰουδαίων, ἐν πᾶσιν ὁμολογῶ γεγονέναι βασιλεὺς χρήσιμος Ἀντωνίῳ· καὶ οὐδὲ τοῦτο ἂν ὑποστειλάμενος εἰπεῖν, ὅτι πάντως ἄν με μετὰ τῶν ὅπλων ἐπείρασας, εἰ μὴ διεκώλυσαν Ἄραβες. Καὶ συμμαχίαν μὲν τούτῳ κατὰ τὸ δυνατόν, καὶ σίτου πολλὰς ἔπεμψα μυριάδας. Ἀλλ' οὐδὲ μετὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ πληγὴν κατέλιπον τὸν εὐεργέτην. Hæc ille Cæſari, coram & in os. Herodem multa ſunt in quibus accuſes: hæc eſt inter pauciſſimas ipſius virtutes cenſenda cum primis, quòd ingratus nunquam extitit in benè meritos. Poteſt autem hic urgeri, utcunque non ſit objectum à Baronio, Diadema poſt Actiacam victoriam impoſitum fuiſſe Herodi ab Auguſto denuò. Ita enim Ioſephus narrat, loco quo ſupra, & in Antiquitat. xv. v. Καὶ τότε διάδημα αὐτῷ πάλιν περιεκαθίστησι, καὶ προσγεγραμμένος μηδὲν ἔλαττον περὶ αὐτὸν ἢ πρότερον περὶ Ἀντώνιον φαίνεσθαι διὰ πάσης ἦγε τιμῆς. προσθεὶς ὅτι Καπίδιος γράψειεν ἁπάσῃ προθυμίᾳ τὰ πρὸς τοὺς μονάρχας αὐτῷ τὸν Ἡρώδην συλλαβέσθαι. Ait Ioſephus, Diadema Herodi ab Auguſto impoſitum denuò: non quòd regnum ei prius ademerat: aut irritum Senatuſconſultũ, vel acta, ſi vis etiam, Antonij fecerat, aut quòd de privato Regem, aut denuò Regem creaverat, ſed quòd regiam dignitatem, quâ fruebatur, ipſi non abſtulerat. Prudenter enim Herodes, non ex neceſſitate, cùm Auguſtum adiret, diadema depoſuerat, habitu privato, ut decebat ſupplicem, ingreſſus erat. Πλεύσας εἰς Ῥόδον, ait Ioſephus, ἔνθα διέτριβε Καῖσαρ, πρόσεισιν αὐτῷ δίχα διαδήματος· τὴν μὲν ἐσθῆτα καὶ τὸ σχῆμα ἰδιώτης, τὸ δὲ φρόνημα βασιλεύς. Itaque non eſt paſſus Auguſtus illum hoc habitu diutius infra ſuam dignitatem conſpici, ſed ἀποκαθίστησι διάδημα, reddit ei rurſus diadema: &, Ἀλλὰ σώζου γε φησὶ καὶ βασίλευε νῦν βεβαιότερον. εἶ γὰρ ἄξιος πολλῶν βασιλεύειν. Hæc eſt rerum geſtarum ſeries apud Ioſephum, quam non convellunt, nec in quæſtionem vocant οἱ ἐξ ἐναντίας. Videant ergo quo jure, & quàm rectè, initia illius regni ab Actiacâ Auguſti victoriâ deducant: ſed inſtant pro Antonij actis. Agnoſcit ipſe Herodes & fatetur ultrò, beneficio Antonij ſe adeptum regnum in Iudæa. Et fatemur ipſi, beneficio Antonij hoc illum fuiſſe conſecutum. Non tamen ita Antonij beneficio, ut Senatus conſultum excludatur: aut ſolius Antonij beneficium agnoſcat. Niſi ita intelligatur illud *Beneficium*, fruſtra de Antonij actis interponunt, per Auguſtum reſciſſis, & Senatum. Priuſquam recedamus à Ioſepho, in illa pauliſper deflectendum, Προσθεὶς ὅτι Καπίδιος γράψειεν ἁπάσῃ προθυμίᾳ τὰ πρὸς Μονάρχας αὐτῷ τὸν Ἡρώδην συλλαβέσθαι. Quid ſibi volunt in Ioſepho illa de Capidio & περὶ τῶν μονάρχων? Quis ille Capidius in Auguſti rebus adhuc ignotus? Quinam illi Monarchæ tã importuni? qui veluti regnare vellent ubique, ita ſe in illũ locũ οὐδὲν διαφέροντα, intruſerunt. Sed revera Monarchæ qui volunt hic videri, ne quidem notæ melioris ſunt, licet magis noti ſint quàm nobiles. Erant enim illi qui venalem ſuum ſanguinem in arenâ exponebant. Nam pro μονάρχας reſcribendum eſt μονομάχους, gladiatores etenim intelligit, & non reges. Non tamen fortaſſis gladiatores illos quos ſuggerant nobis è Dione Antonianos: quorum aliquot,

In α. ἁλώσεως pag. 692.

ut apparet millia, Cyzici Antonius alebat, & inſtituendos curabat πρὸς τοὺς ἐπινικίους ἀγῶνας οὓς ἐπὶ τῷ Καίσαρι ἄξειν ἤλπιζε. Hi intellectâ clade Actiacâ, ad Antonium in Ægyptum opem laturi properabant. Sed ab alijs & a Q. Didio qui florentes Auguſti fortunas, deſerto Antonio, ſequebantur impediti, cùm progredi non poſſent, nec ſe Didio τῆς Συρίας ἄρχοντι dedere vellent, Antonium ad ſe accerſunt, ὡς ἐν τῇ Συρίᾳ, ἄμεινον μετ᾽ αὐτοῦ πολεμήσοντα. Sed cùm ab illo ne nuntium accepiſſent, inviti ſe tradiderunt, ſub conditione, ne deinceps cogerentur μονομαχῆσαι; & ut Daphnem ſuburbanum Antiochenum incolerent, uſque dum Cæſaris reſciſcerent voluntatem. Hæc de ijs Dio. Doctiſſimus Exercitator poſtquam Q. Didium iſtum perperam cum Decidio, aut Decidio Saxâ confuderat (nam Saxam Antonij Legatum victum prælio, occiderant Parthi: & hunc ipſum diſertè Didium appellat Dio, non Decilium, aut Saxam) ait ſe dubitare, ſed tamen eo inclinat, an pro Καπίδιος reſcribere debeat, Κοΐντος Δίδιος. Sed miror hominem dubitare, cùm Ioſephus ipſe veram lectionem in hâc ipsâ hiſtoriâ alibi repræſentet: de bello, Lib. I. cap. XV. Διὸ γάρ μοι γράφει Βεντίδιος σὲ πεπομφέναι πρὸς τοὺς μονομάχους αὐτῷ. Omnino reſcribendum igitur Βεντίδιος. Cujus nomen non erat adeo obſcurum, ut ab ignoto tenebrione Capedio obſcuraretur. Homo quippe erat admirandæ fortunæ; qui olim in triumpho ductus, poſtea triumphavit ipſe primus poſtremus, ſolus de Parthis, quos ſæpius victos internecione deleverat, occiſo Pacoro Regis filio eo ipſo die quo Craſſum illi olim vicerant: quem præclarè de repub. meritum, publico funere Romani mortuum extulere. Non memoratur apud Hiſtoricos qui extant, quos ille gladiatores, ubi, ad quid, vel conduxerat, vel oppugnarat. Quid tum vero? In tam aperto teſtimonio Ioſephiano, ubi nihil ἀνιστόρητον, acquieſcendũ. Verum eſt, apud Dionem in narratione illâ de gladiatoribus, nulla occurrit mentio Ventidij. Certè nec Herodis ulla, cujus tamen merita, in illo negotio hic deprædicat Octavius. Videtur autem huic ſententiæ, de Herodis operâ in illos Antonij gladiatores repugnare. Herodes ipſe apud Ioſephũ, qui profitetur, ſe nequaquam victum Antonium deſeruiſſe, ſed auxilijs & conſilio juviſſe: & demum niſi eo interempto non acceſſiſſe videtur ad Auguſtum. Non eſt ergo veroſimile, Herodem, quod & Didius & alij fecerant, in partes Cæſaris tranſijſſe, ſtatim à devicto, ſed ab occiſo Antonio, ut in gladiatorum itinere impediendo, qui properabant ad Antonium, operã ſuam impenderet Herodes. Sed illud potiùs arbitror, vel juviſſe Ventidium in comparandis gladiatoribus πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἐπινικίους: vel in illis gladiatoribus, poſt exceſſum Antonij diſgregandis conficiendiſque. Οἱ μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ Μεσσάλου, Syriæ tunc temporis præfecto, ὕστερον ἀπατηθέντες ἐπέμφθησαν, ἄλλος ἄλλοσε, ὡς καὶ εἰς τὰ στρατόπεδα καταλεχθησόμενοι· καὶ ἐκ τρόπου τινὸς ἐπιτηδείως ἐφθάρησαν. Hoc conſilium, fieri poteſt ut promoverit Herodes: in quo tamen quas partes habere poterat Ventidius ignoratur. Sed iſta obiter & ex occaſione. Poſtremò refellunt Cardinalem quæ leguntur in hiſtoriâ Euſebianâ, pag. 6. edit. Allobrogicæ, Αὐτίκα γοῦν καὶ Ὑρκανοῦ, (εἰς ὃν ὕστατον τὰ τῶν ἀρχιερέων περιέστη διαδοχῆς) ὑπὸ Πάρθων ληφθέντος αἰχμαλώτου, πρῶτος, ὡς γοῦν ἔφην, ἀλλόφυλος Ἡρώδης ὑπὸ συγκλήτου βουλῆς, καὶ Αὐγούστου βασιλέως, τὸ Ἰουδαίων ἔθνος ἐγχειρίζεται. Duo quidem hoc in loco per Euſebium ſtatuuntur. Primum, beneficio Senatus & Auguſti, Herodis illud regnũ in Iudæos aſcribendũ. Secundum, eidem hoc regnum fuiſſe collatũ Hyrcano capto & in Parthos abducto. Itaque valeant hæc Acta quæ Baronius comminiſcitur Antoniana, nunquam enim cuiquam in mentem olim venerant, quod ingenuè fatetur Torniellus ad annum Mundi 4051.

SECT. VI.

Altera epoche regni Herodiani apud Iosephum. Indè vindicatur Iosephus à calumniâ Baronianâ de ædificato Templo. Scaliger & Torniellus æquiores. Nova apud Epiphanium epoche annorũ Herodianorũ. Eiusdem Patrís locus de Nativitate Christi ineluctabilis. In parte tentat⁹. Augusti διαστροφὴ *ab excessu avunculi, ad rempub. occupatã. Epiphanius variè explicatus. Tentatus Epiphanius. Saalina, quæ Salome.*

EST autem in annis Herodianis enumerandis, altera ab hâc epoche, cujus etiam meminit in Apparatu suo, sect. CXII. Cardinalis, & cujus meminere dum eandem sequuntur eruditi. Ineunt autem illi rationem ab illo tempore, quo ἀνεῖλε τὸν Ἀντίγονον, cùm captis Hierosolymis, extincto æmulo, Senatus beneficio frueretur. Meminit Iosephus, & hanc sequitur aliquando: & propter hoc ipsum initium, leguntur illa non uno loco adjecta ab eodem in historijs, τῆς ὅλης βασιλείας. Antiquit. XV. cap. VII, Iosephus ait pugnatum fuisse ad Actium promontorium anno VII Herodiano: Ἐν τούτῳ καὶ τῆς ἐπ' Ἀκτίῳ μάχης συνεσταμένης, Καίσαρι πρὸς Ἀντώνιον, ἑβδόμου ὄντος τῷ Ἡρώδῃ τῆς βασιλείας ἔτους, σεισθεῖσα ἡ γῆ τῶν Ἰουδαίων &c. Iam verò ab initio Herodiano, quo, Calvino Consule cum Pollione, regnum ei Iudęorum assignatum erat, anni sunt decem, non septem: at à captis per Sosium Hierosolymis, & Antigono rege securi percusso per Antonium, anni planè septem intervenere. Ita patet Iosephum hoc in loco, ad secundum illum calculum respexisse. Captę sunt autem Hierosolymę anno urbis conditę DCCXV, die Iulij XVI, feriâ tertiâ, Agrippâ Consule & Canidio. Ita narrat Iosephus Antiquit. XIIII, cap. ult. Τοῦτο τὸ πάθος συνέβη τῇ Ἱεροσολυμιτῶν πόλει, ὑπατευόντων ἐν Ῥώμῃ Μάρκου Ἀγρίππα καὶ Κανιδίου Γάλλου, ἐπὶ τῆς ρπε Ὀλυμπιάδος, μηνὶ γ, τῇ ἑορτῇ τῆς νηστείας. Quo die ipso ante annos XXVII à Pompeio prius capta urbs & direpta fuerat. Huc respiciebat Iulius Africanus, ubi illum ait regnasse annos 34. Hâc distinctione animadversâ, de duplici parapegmate regni Herodiani, eundem doctissimum & diligentissimum Historicum Iudæorum, ab alterâ Cardinalis Annalistæ accusatione vindicabimus, quæ licet alio loco, ad annum Servatoris 31, sect. 29. interponatur, non est tamen hoc ipso in loco alienior. Verba Iosephi sunt, Antiquitate XV. cap. 14. de tempore inchoatæ constructionis templi per Herodem. Τότε γοῦν ἐν τῆς Ἡρώδου βασιλείας ἔτει, μετὰ τὰς προειρημένας πράξεις, εἰς ἔργον τὸ οὐ τύχον ἐπεβάλλετο, τὸν νεὼν τοῦ Θεοῦ κατασκευάζειν. *Post hæc ita gesta & consummata, operi non vulgari se accinxit: nimirum ad construendum templum Dei.* Hæc ille: qui tamen videtur sibi ipsi contraria dicere. Nam in primo de bello, cap. 16. refert hoc ipsum ad annum non 18, sed 15 Herodianum. Πεντεκαιδεκάτῳ τῆς βασιλείας ἔτει, αὐτόν τε τὸν νεὼν ἐπεσκεύασε, καὶ τὴν περὶ αὐτὸν περιετειχίζετο χώραν. Hìc malitiosè vel imperitè vir Illustris, doctissimo Iudæo obloquitur, eíque manifestam injuriam facit: *In Iosepho ergò vacillat fides Historica, atque eo magis, quòd suâ ipsius sententiâ redarguatur: quippè qui priùs dixerit, cùm de templo ab Herode constructo ageret, vetus templum integrum esse demolitum, & aliud noviter esse constructum,* &c. tum post alia sequitur, *Sed etsi hæc dicere voluerimus, nihilominus Iosephus in eo corrigendus est, quod ait, Herodem anno decimo octavo sui regni auspica-*

tum

tum esse ædificationem templi: nam secundùm dictum numerum quadraginta sex annorum, dicere opus esset, templum cœptum esse ædificari anno decimo quinto eiusdem regis, numerando scilicet, ab Actiacâ pugnâ, ex quo tempore annos Herodis eiusdem esse numerandos supra docuimus. Ista ille vir eruditus, nunquam non iniquior in Iosephum. Rectiùs vir doctissimus Iosephus Scaliger, qui utcunque sit in Eusebium & alios ex antiquis Ecclesiæ scriptoribus malè animatꝰ plerunque, & illorũ canitiem minimè revereatur, tamen neutiquam hoc in loco Iosephũ accusat incõstantiæ, quòd videatur sibi ipsi contradicere; tantùm monet, cautè notandi sunt hujus Regis anni apud Iosephũ. Nam in libris originum ait Herodem instaurasse templũ anno regni sui 18. At in Libris ἁλώσεως id tempus confert in annum xv. nimirum prius à sexto anno Iuliano, posterius à nono anno Iuliano, & Hierosolymorũ expugnatione. Hunc sequutus Augustinus Torniellus, ille æmulus diligentiæ Baronianæ, ita annũ mundi 4032 exorditur, *Anno sui regni decimo quinto: nimirum à captis Ierosolymis: qui erat decimꝰ octavus ex quo Romæ declaratus fuerat Rex, Herodes templũ Ierosolymitanum, vetere à fundamentis sublato, novum, ampliore ambitu ac maiore altitudine augustius cœpit ædificare.* Iosephum in historiâ & diligentissimè & veracissimè versatum esse, fatentur omnes, qui non sunt præiudicatis opinionibus iniquiores. Non tamen existimandum est, illum ita versatum, ut nullo modo, locove ab exactâ temporum serie, rerum gestarum veritate declinaverit. Οὐδ' Ἀσκληπιάδης τοῦτο γ' ἔδωκε Θεός. *Difficile enim videtur Iosephum*, inquit Torniellus, *ab aliquâ temporum confusione in gestis præsertim Herodis percensendis excusare:* sed & hæc errata vel levia sunt, vel à Librarijs & non ipso profecta, vel sunt aliorum, præsertim Cardinalis παρεργήματα, & non aberrationes Iosephianæ. Ad hanc igitur accusarionem, quod attinet, ex sententiâ doctissimorum virorum, & secundùm veritatem ipsam respondemus, cùm duplex esset ratio annos Herodianos computandi: prior à concesso per Senatum; posterior à possesso diademate: is qui in uno loco priorem erat sequutus, in altero amplexus est posteriorem. Secundò, ut non ita esset rectè concepta ratio, tamen aliter diluere poteramus commentũ hoc Baronianum. Nam postquam in animũ introduxerat, hujus operis egregij restaurationem, ad annũ sui regni xv: de illâ cum sacerdotibus, & populo tractabat: quos cùm videret dubios & hæsitantes, quasi sumptibus & impensis nullo modo posset sufficere exolvendis, professus est, se non prius manum demolitioni admoturũ, quàm singula & omnia parata haberet & in promptu. Triennali spatio comparatis ita atque expeditis omnibus, anno sui regni xviii, demolitionem illam templi aggressus est. Neque hoc responsum aliundè quàm ab ipsomet Iosepho mutuamur, qui ῥητῶς narrat de illo apparatu triennali, priusquam templum ipsum demoliretur. Scio viros eruditos hîc dissentire: sed futili cõmento innixi dissentiunt: ut fieri solet, ubi alter alterum ἀβασανίστως sequitur, non perpensis loci circumstantijs. Abutuntur illi sacrâ Iohannis Euangelistę authoritate, cap. xi. cõmate xx, ut docemus alibi. Sequuntur hunc calculum & alij præter Iosephũ. Rectè. Nam utcunque à Romanis donatũ sibi regnũ acceperat, Senatus consulto confirmatũ: erat tamen nõ re, sed titulo tenus Rex, quamdiu ab Antigono, Parthorũ copijs suffulto & potentiâ, excludebatur. Neque novum est aut insolens ut à diversis initijs regnum Herodis vel alicujus exordium capiat. Nam ipsius Augusti principatus à multis principijs arcessebatur, quod est à Cardinali in confesso positum. Transeamus autem a Iosepho paulisper ad Epipha-

Epiphanium, quia ſunt quæ narrat conjunctiſſima cum præſenti diſquiſitione. Tomo III. pag. CCCCXXXIX contra Antidicomarianitas ſcribit, Ἐν τῷ λγ. ἔτει τοῦ πρώτου Ἡρώδου υἱοῦ Ἀντιπάτρου, γεννᾶται ὁ σωτὴρ ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας· ὅπερ ἦν μβ. ἔτος Αὐγούστου βασιλέως. καὶ ποιήσας ἔτη β, λαμβάνεται ὑπὸ Ἰωσὴφ εἰς Αἴγυπτον, διὰ τὰ ὑπὸ τῶν μάγων τῷ Ἡρώδῃ εἰρημένα, τοῦ Ἡρώδου ζητοῦντος τὸ παιδίον. κάτεισι δὲ εἰς Αἴγυπτον, καὶ τελεῖ ἐκεῖσε ἄλλα δύο ἔτη, καὶ τελευτᾷ Ἡρώδης ἔτει λζ. *Ad annum* XXXIII *Herodis primi Antipatro geniti, Servator naſcitur in Bethleem Iudææ; qui erat annus* XLII. *Auguſti Imperatoris. Cùm verò eſſet duos annos natus, deportatur à Ioſepho in Ægyptum, propter illa quæ à Magis Herodi dicebantur, Herodes autem quæreret puerum ut illum interficeret. Deſcendit autem in Ægyptum: atque alterum tum ibi biennium egit. Moritur autem Herodes, anno ſui regni* XXXVIII. Chriſtum Dominum imprimis in lucem editum docet Epiphanius, anno Herodiano XXXIII: quem vult eſſe Auguſtalem XLII: cujus imperium à nece Iulij Cæſaris exorditur, vel ſaltem à ſequenti anno

Quo cecidit fato Conſul uterque pari,

cùm acceſſit Octavius ad rempub. Atenim, quem tandem ſequutus eſt authorem Epiphanius? quam inivit rationem numerandi, qui ad annũ epochæ Herodianæ XXXIII, Natalitia conſtituit Ieſu Chriſti? Primus enim annus Herodis ſecundùm hanc initam rationem, incidet in Conſulatum Pompeij & Cornificij, qui ſunt ſexti Conſules à Calvino & Pollione excluſivè. Quod ſi à Plautij & Auguſti Conſulatu numeremus, quem calculum obſervaſſe beatum Epiphanium doctiſſimo placuit Exercitatori: & certè verum eſt, tum in Conſulatu M. Antonij, & Scribonij Libonis, urbis autem conditæ anno DCCXX, figenda fuit epoche Herodiana. Tot enim ſunt ab Auguſto & Plautio Coſs. ad iſtos Conſules anni numerati retrò aſcendentes. Utcunque autem habere ſe dicantur iſta, redit ad Baronium inſolutus demum nodus, ipſo, & non alio, vindice dignus: cur initia Herodiana referat Epiphanius vel in Conſulatum L. Cornificij & Sex: Pompeij, urbis conditæ DCCXIX: vel in Conſulatum Antonij & Scribonij Libonis, anno urbis conditæ DCCXX. quanquam M. Antonius, quod teſtatur Dio, eodem ipſo die quo Conſulatũ inibat, ſe abdicabat, & ſubſtituebat ſibi ſucceſſorem L. Sempronium Aratinũ. Cur autem Epiphanius ſolus, ex omnibus quotquot extant opinor, hiſce terminis regnum Herodianum circumſcripſit, vellem nos docuiſſet vir Illuſtris. Proculdubiò locus ille in mendo cubat: ut ſexcenti apud doctiſſimum illum patrem. Inter alios, inſignis ille, in eâ contra Alogos diſſertatione, ſi quis alius, obſcurus & perplexus, vel ut loqui amat Cardinalis, *ſcabroſus*: quem, licet longiorem, hic aſcribam. Sic igitur Epiphanius pag. CXCIII. Γεννᾶται μὲν ὁ σωτὴρ τῷ μβ. ἔτει Αὐγούστου βασιλέως τῶν Ῥωμαίων· ὅπερ ἦν Ῥωμαίων πρὸς Ἰουδαίους συναφείας εἰκοστὸν ἔνατον ἔτος. Βασιλεύει μὲν γὰρ Αὔγουστος, πρὶν ἢ τὴν Ἰουδαίαν συναφθῆναι τελείως Ῥωμαίοις τεσσαρεσκαιδέκατον ἔτος. Ἦν δὲ καὶ ἐξότε ἐβασίλευσεν Αὔγουστος, μετὰ ἔτη τέσσαρα τῆς αὐτοῦ βασιλείας, πλείω ἢ ἐλάσσω, φιλία μὲν Ῥωμαίων πρὸς Ἰουδαίους, καὶ συμμαχία πεμπομένη, καὶ ἐπίτροπος καθιστάμενος, καὶ μέρη φόρων, ἐπὶ πέντε ἔτεσι πλείω, ἢ ἐλάσσω, ἕως ὅτου τέλεον παρεδόθη ἡ Ἰουδαία, καὶ ὑπόφορος γεγένηται τελειότατα, ληξάντων τῶν ἀπὸ Ἰούδα ἀρχόντων, καὶ Ἡρώδου ἐξ ἐθνῶν κατασταθέντος, προσηλύτου μέντοιγε· εἶτα Χριστοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, ἐλθόντος τε ἐπὶ τὸ κήρυγμα· ληξάντων καὶ Χριστῶν ἡγουμένων, διαρκησάντων ἕως Ἀλεξάνδρου ἡγουμένου καὶ Σαλήνας τῆς καὶ Ἀλεξάνδρας. Ἀ' ἵνα ταῦτα πάντα ἐτελεῖτο, ἀρξάμενα ἀπὸ τῆς γεννήσεως τῆς ἐν τῇ Βηθλεὲμ ἐν τεσσαρακοστῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς πάσης βασιλείας Αὐγούστου, ὅς ἦν ἔνατος ἐνιαυτὸς ἀπὸ τῆς ἐπιτροπῆς Ἀντιπάτρου τοῦ πατρὸς Ἡρώδου, ὅτε φιλία ἦν Ῥωμαίων πρὸς Ἰουδαίους, καὶ μέρη δομάτων· καὶ τέταρτον ἔτος κατασταθέντος ὑπὸ Αὐγούστου. Vult docere Chriſtum Ieſum triginta annos natum, baptizatum à

Iohanne

Iohanne in Iordane; juxta beati Lucæ Euangelium: hoc eſt etenim τὸ συμπέρασμα, pag. 194. Καὶ ὁρᾷς ὅτι τριακονταέτης ἐστὶ χρόνος. Hoc ut probet, exactiſſimam init temporis rationem, illius à Nativitate Chriſti, uſque ad lavacrum in Iordane. Hoc inſtituit per Conſules ἐπωνύμους, annorum omnium & ſingulorum à Nativitate ſub Auguſto & Plautio, ad XV annum Tiberij Cæſaris. Nam Chriſtum ſtatuit incarnatum ſub Conſulatu Octavij Auguſti XIII. & Silani: quod rectè obſervatum ſect. CI. in Apparatu. Quem annum ita variè deſcribit συμπερασάμενος illa ipſa quæ deſcripſimus in præcedentibus. Μετὰ δὲ τὸ τέταρτον ἔτος Ἡρώδου, ἐπιτροπῆς τε πέντε ἐτῶν, πλείω ἢ ἐλάσσω, Ἀντιπάτρου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, λοιπὸν παραδοθείσης τῆς Ἰουδαίας τελείως, ἕως τριακοστοῦ τρίτου ἔτους Ἡρώδου, τεσσαρακοστοῦ δευτέρου ἔτους Αὐγούστου πληρώσαντος, κρατηθείσης τῆς πάσης Ἰουδαίας, ὡς ἔφην, μετὰ τὸ ποιῆσαι αὐτὴν εἰκοσιέννεα ἔτη ὑπόφορον Ῥωμαίοις, καὶ μετὰ τὸ καταστῆναι ἐπίτροπον τὸν Ἀντίπατρον Ἡρώδου πατέρα, μεθ' αὐτὸν δὲ Ἡρώδην βασιλέα καταστῆναι ὑπὸ Αὐγούστου ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας. *At post quartum Herodis annum, procurationis verò Antipatri ipſius parentis præter propter annos quinque, Iudæâ deinceps tota perfectè traditâ, uſque ad* XXXIII *annum Herodis, & Auguſti* XLII *completum* (fortè enim legendum potius πληρωθέντος) *ſubactâ, quod iam dixi, universâ Iudæâ, poſtquam* XXIX *annos facta fuerat Romanis tributaria, & poſtquam Antipater, Herodis pater, fuerat conſtitutus Procurator: & poſtquam ipſemet Herodes per Auguſtum rex fuerat ſuper Iudæos datus; ſub Conſulatu Auguſti Octavij* XIII, *& Silani, hæc facta ſunt.* Non eſt alius locus magis illuſtris, ad ſanciendum παράπηγμα illud hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, de Nativitate Chriſti Servatoris. Et primò, Faſtos adeunti, perſpicuum eſt, ab anno Tiberij XV; Conſulatu duorum Geminorum inſigni, temporis decurſum eſſe τριακονταετῆ, ad finem Conſulatus Plautij & Auguſti: ut mirari ſubeat, accuratiſſimum Annaliſtam, hoc ipſum veriſſimum parapegma ſuſtuliſſe. Ille Conſulatus eſſe dicitur annus XLII Auguſtalis: & quidem τῆς πάσης βασιλείας: non à pugnâ ad Actium, ſed remotiore epoche; Conſulatu Hirtij nimirum & Panſæ. Interfectus erat Iulius Cæſar in curiâ Pompeianâ ad diem XV Martij anni præcedentis. Octavius ab Avunculo in Græciam miſſus; Apolloniæ, opinor, accepto nuntio de illius interitu, redit Romã, atque urbem ingreſſus eſt circa XI Aprilis ad XVIII ejuſdem menſis Neapolin venit, aditurus hæreditatem. Die XXII fuit apud Ciceronem: à quo non eſt ſalutatus Cæſar, cùm à ſodalibus ita & alijs nominaretur. Ad diem XI Maij, productus eſt à Cicerone in concionem. Nihil adhuc audimus præter hominis privati διασφορήν. Calendis Septembribus ad ſigna veteranos vocat: pecuniæ ſummam viritim repræſentat: & ad XXVIII Novemb. Romam venit. Sequenti anno, quo Panſa cum Hirtio Conſulatum gerebat, decrevit Senatus, ut unà cùm Conſulibus Octavius contra Antonium rei gerendæ præeſſet. Quo anno, fundamenta futuri imperij jecit. Ab hoc anno ad exortum Servatoris anni ſunt præciſè XLII. Annum autem illum natalitium, aliter adhuc περιφράζει: quod eſſet Ῥωμαίων πρὸς Ἰουδαίους συναφείας εἰκοστὸν ἔννατον ἔτος. Quâ circumlocutione videtur annum Actiacæ victoriæ deſignare: cùm occiſo Antonio, αὐτοφονία ſuâ, confirmatũ eſt Auguſto Imperium ſoli. Nam à Conſulatu Plautij Silani, & Auguſti, tot ſunt omnino anni intercurrentes. Idque ipsũ non aliunde ἐξηγεῖται quàm quod deinceps ſequitur in Epiphanio: Βασιλεύει μὲν γὰρ Αὔγουστος τεσσαρεσκαιδέκατον ἔτος, πρὶν ἢ τὴν Ἰουδαίαν συναφθῆναι τελείως Ῥωμαίοις. Ab initio autem Auguſti prius poſito, ad illam victoriam ſunt anni XIII. Quid eſt autem τὸ, Συναφθῆναι τὴν Ἰουδαίαν Ῥωμαίοις τελείως; vult redactam tum Iudæam in provinciæ formam, & prorſus

conſtitutam

constitutam tributariam. Ita enim deinceps explicat: καὶ ὑπὸ φόρων (sic enim lego) γεγόνηται τελειότατα. Et in illa totius recollectione, μετὰ τὸ ποιῆσαι αὐτὴν εἰκοσιεννέα ἔτη ὑπόφορον Ῥωμαίοις. Non ab illâ epoche ad Natalitia, anni numerantur XXIX. Sed annon falsum quòd tum primum dicatur Iudæa ὑπὸ φόρων; cùm Pompeius captis, ante annos XXX, & quod excurrit, Hierosolymis, tributum ijs imperaverat: & C. Cassius, missus in Syriam ad persequendum bello P. Dolabellam hostem judicatum, Iudæam affligeret φορολογήσας; Certè. Sed reddit sententiæ suæ rationem Epiphanius, & dubium hoc tollit, dum accuratè distinguit, τελείως συναφθῆναι. Nunquam perinde atque eo tempore, sic unitam fuisse & conjunctam Romanis Iudæam, hoc est, redactam in provinciæ formam, atque eo tempore fuit, Nam prius ab initio Augusti, per quatuor annos, plures paucioresve, erat φιλία Ῥωμαίων πρὸς Ἰουδαίους, καὶ συμμαχία πεμπομένη. Explicant hæc illã priorem Chronologiam: & illa vicissim hæc illustrat. Nam omninò per quartum annum ab illo initio Augustali, rex Herodes Iudæorum statuebatur. Interea temporis φίλοι censebantur esse Iudæi: sui juris, & liberi relicti: & inter socios quasi habiti, qui Romanorum duces in Oriente & Syriâ per illa tempora auxilijs juvabant: Quique suum habebant ἐπίτροπον & Procuratorem, regno administrando, adjutorem & authorem Hyrcano datum. Erat is Antipater, à Iulio Cæsare, cui præclarã navarat operã bello Alexandrino, constitutus. Quo munere defunctus sexennium (nam error est quod sequitur, πέντε ἐτῶν, nisi corrigatur illa ἐπανορθώσει, *plus minusve*) & tum veneno sublatus à Malco illo interfecto ἐπιδημεῖ in Iudæâ Herodes filius; Cassij primùm authoritate. Eo autem debellato, M. Antonij jussu, annos quinque πλείω, ἢ ἐλάσσω, usque dum in fine anni quo Calvinus & Pollio Consules erant, regis titulũ à Romanis est adeptus. Hoc interea temporis spatio μέρη φόρων, vel δομάτων aliquando exigebantur. Cassius exegerat plus quàm DCC. talenta argenti. Non autem quotannis, & quasi de more, μέρη δομάτων exigebantur: sed semel, fortè iterum. Quocirca transponenda in Epiphanio: καὶ ἐπίτροπος καθιστάμενος ἐπὶ πέντε ἔτεσι πλείω ἢ ἐλάσσω, καὶ μερφόρων ἕως ὅτε &c. Intelligit autem Pater amicitiam illam continuatã, quam ex Iulij Cæsaris voluntate primùm, icerant Romani cum Iudæis, post confectum bellum Alexandrinum. Ἔδοξε, ait Iosephus, ipsa decreti verba recitans, συνθέσθαι φιλίαν καὶ χάριτας πρὸς αὐτούς, καὶ ὅσων ἐδεήθησαν τυχεῖν, ταῦτα αὐτοῖς παρασχεῖν. Unde confirmari fortè non ineptè queat illa lectio, quam substituendã aliquando pro πεμπομένη censuerã in Epiphanio, ut rescriberetur, πεποιημένη. Sed nihil tamen muto, cùm certum sit auxilia missa è Iudæâ ad Iulium Cæsarem: licet non ex pacto, quod erat posterius his auxilijs: & ex illis auxilijs nascebatur. Ἧκεν Ἀντίπατρος, ad Iulium Cæsarem, ἄγων Ἰουδαίων ὁπλίτας τρισχιλίους ἐξ Ἀραβίας. Hinc gratiæ illæ redhibitæ per Iulium Cæsarem: quod ipsum Augustus, apud Iosephũ Herodi in faciem profitetur. Καῖσαρ ὑρκανὸν μὲν ἀποδείκνυσιν ἱερέα. contra nimirum Antigoni factionem: Ἀντιπάτρῳ δὲ δίδωσι δυναστείαν ἣν αὐτὸς προαιρεῖται, ἐπίτροπον αὐτὸν τῆς Ἰουδαίας ἀποδείκνυς. Sed anne postquam Rex Herodes declarabatur, deterior fuit conditio Iudæorum? Ita sanè censuit Epiphanius: & quidem multipliciter deterior. Quia deficientibus τῶν ἐξ Ἰούδα ἀρχόντων, Alienigena Herodes, (nam gentilis fuit, contra delirium virorum eruditissimorum) licet proselytus, regnum in Iudæâ capessivit. Quia tunc in provinciam τελειότατα fuerat redacta Iudæa: & non μέρη δομάτων, sed φόροι quotannis imponebantur. Existimavit enim hic Cyprius pater, Herodem regnare jussum in Iudæâ ob illam solam caussam & non aliam, ut vectigalia Romana collecta, & tributa

repræſentaret. Ita primus forſan ſcripſit Appianus in v. τῶν ἐμφυλίων. Ἵστη δέ πυ βασιλέας, ὃς δοκιμάσειεν, ὑπὸ φόροις τεταγμένους, Ἰδυμαίων καὶ Σαμαρείων Ἡρώδην. Et ab illo fortaſſe mutuatus eſt hoc commentum Epiphanius. Sed leviſſimus ſcriptor & vanus Appianus in iſtis mentitur: cùm Antonio id aſcribat, quod decreto Senatus fiebat. Tum quod Herodem regem datum mentiatur Idumæis & Samaritanis (lego enim Ἰδυμαίων. Nam quid eſt, Ἰδυμαίυς) Tertio quod affirmet datum regem ad tributa colligenda. Nullus enim regum huic muneri deputatus, in Hiſtoriâ Romanâ reperitur. Refellitur autem hoc commentum ex ſerie rerum ab Herode geſtarum. Ex operibus profuſiſſimæ magnificentiæ. Quod amicus & ſocius appellabatur. Quod de regnis & rebus ſuis diſponendis, teſtamento, ut ipſi placuit, diſponebat. Refellitur Ioſephi & Dionis hiſtoriâ: & quod omnia omnium teſtimonia ſuperat, ſacratiſſimæ ſcripturæ authoritate; quæ & Regem profitetur, non ὑποφόρων, ſtipendijs vel tributis colligendis deputatum; & Iudæorum appellat Regem, non autem Samaritanorum. Nondum τελείως erat ὑπόφορος, quia nondum principes defecerant de tribu Iudâ: quos aduſque Alexandrum duraſſe vult Epiphanius, & Saalinã, quæ & ipſa Alexandra vocabatur. Alexander iſte quem deſignat, qui & Iannæus vocabatur, Hyrcani prioris filius, à carcere, & ſqualore ad regnũ aſſumebatur, operã illi ſuam accommodante Alexandrâ, Ariſtobuli fratris majoris defuncti uxore: quam deinceps ipſe ſibi in matrimonio copulavit: quæ & ipſa, à deceſſu Alexandri regnavit in Iudæâ. Græci illã vocabant Alexandram: nam patriâ linguâ Salome dicebatur. Ioſephus in Antiq. XIII. XX. Τελευτήσαντος δὲ Ἀριστοβούλου, Σαλώμη ἡ γυνὴ αὐτοῦ, λεγομένη δὲ ὑπὸ Ἑλλήνων Ἀλέξανδρα, λύσασα τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, δεδεμένους γὰρ αὐτοὺς εἶχεν ὁ Ἀριστόβουλος, Ἰανναῖον τὸν Ἀλέξανδρον βασιλέα καθίστησι. Regnavit ille annos XXVII. poſt obitum ejus regnat annos VIII Alexandra. Ioſephus in fine lib. XIII. Antiq. cui ſucceſſit Hyrcan' filiorũ natu maximus, anno III Olympiadis CLXXVII. Conſulib' Hortenſio & Metello Cretico. Antiq. XIV. I. quinquennio ante captas Hieroſolymas per Pompeium, authore in Chronicis Euſebio. Quomodo hic jam defeciſſe narrat Epiphanius principes, *Chriſtos* ille appellat Domini, qui aduſq; Alexandrũ duraverant & Salinã. Dici fortè poterat poſt Alexandri obitũ defeciſſe: cùm mulierũ ratio nulla in Dei populo haberetur: & inter fratres Ariſtobulũ & Hyrcanũ armis decertabatur de Principatu. Quod Parthi à partibus Ariſtobuli, ſe infuderant in Iudæam: & Romani per Hyrcanum advocati, tributum ἐπὶ μέρους imperarent: Regem darent Hyrcanũ: & Antipatrum Idumæum ſub Procurationis titulo & prætextu, rebus præficerent Iudæorum. Sed hæc nihil prorſus ad Epiphanium: qui duraſſe vult Chriſtos Domini, hoc eſt, inunctos Reges, ad Alexandrum & Saalinam, ſive incluſivè, non refert, ſeu excluſivè: nam utrovis modo intelligatur, ſunt illi poſiti extra terminos ab Epiphanio conſtitutos. Deinde quæ ſequuntur apud illũ Patrẽ, quomodo conſtabunt? Ὃς ἦν ἔννατος ἐνιαυτὸς ἀπὸ τῆς ἐπιτροπῆς Ἀντιπάτρου, ὅτε φιλία ἦν Ῥωμαίοις πρὸς Ἰουδαίους; Annus ille nonus procurationis Antipatreæ non eſt, neque eſſe poteſt alius quàm XLII τῆς ὅλης Αὐγούστου βασιλείας: hoc eſt, annus Natalitius Ieſu Chriſti: qui annus, nec viceſimus nonus, nec triceſimus nonus fuit ἀπὸ τῆς ἐπιτροπῆς Ἀντιπάτρου, ſed planè XLIIII. Sunt iſta in Epiphanio, meo quidem animo, conclamata, neque ullo modo expedienda ſine auxilio codicum vetuſtiorum. Interea nihil vetat opinari: fruantur qui volunt conjecturis noſtris, quibus diſplicent, diſpliceant per me. Neque enim mihi ipſi ita placent.

Quid

Quid ergo ſi locum ita conſtituamus? Ἀνηξάντων χρίστων ἡγεμόνων, διαρκεσάντων ἕως Ἀλεξάνδρου ἡγεμόνος καὶ Σαλίνας τῆς καὶ Ἀλεξάνδρας λεγομένης. ἀνηξάντων δὲ καὶ τῶν ἀπὸ Ἰούδα ἀρχόντων, καὶ Ἡρώδου ἐξ ἐθνῶν καταςαθέντος, προσηλύτου μὲν τοιγε· εἶτα Χριςοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, ἐλθόντος τε ἐπὶ τὸ κήρυγμα. Ἅτινα ταῦτα πάντα ἐτελεῖτο ἀρξάμενα ἀπὸ τῆς γεννήσεως τῆς ἐν Βηθλεὲμ γενομένης ἐν τεσσαρακόςῳ δευτέρῳ ἔτει τῆς πάσης Αὐγούςου βασιλείας, ὃς ἦν τεσσαρακοςὸς ἔννατος ἐνιαυτὸς (quanquam ut dixi, erat XLIV.) ἀπὸ τῆς ἐπιτροπῆς Ἀντιπάτρου πατρὸς Ἡρώδου. Sed in his mihimet non ſatisfacio, nedum alijs. Quod ſcriptum Σαλίνας, dicerem corruptam eſſe vocem, niſi eadem alibi reperiretur apud Epiphanium, ſemel iterum uſurpata: Neque illum ſolùm, ſed inſuper apud Euſebium: & apud Hieronymum in Danielem. Neque novum eſt aut inauditum, optimos quoſque authores, in nominibus proprijs cùm variare, tum etiam falli, & hallucinari.

Sect. VII.

De exitu Herodis, nova Baronij, & prodigioſa opinio. Anacephalæoſis omnium de initio regni Herodiani. Sequelæ portentoſæ è prodigioſa opinione de exitu, & exactiſſimâ, ut loquitur, diligentiâ. Chriſti γενέθλια fixa in Conſulatu Auguſti & Plautij. Herodes quando præpoſitus Galileæ. Quoto anno Herodiano, natus Chriſtus. Ioſephi vel Librariorum certus error, in annis regni Herodiani. Excuſatur. Baronij mutatæ ſententiæ, rationes futiles. De Caſſiodoro multa.

Atque hactenus initia Herodiani regni conſtituta ſunto. Exitum Cardinalis illum infelicem, ſed juſtiſſimum, viri ſine omni controverſiâ nequiſſimi, crudeliſſimi, perditiſſimi, rejecit in annum octavum nati Chriſti Servatoris, quo Romæ Conſulatum è Calendis Ianuarij Lepidus & Aruntius inierant per tres ferè menſes decurrente, illorum magiſtratu. Hic eſt ille calculus Baronianus: novus planè in Hiſtoriâ, inauditus, & omni modo paradoxus; &, quod ponitur ab ipſo in confeſſo, contra ſententias omnium aliorum ſubintroductus. Quæ ne temerè καὶ ὡς ἔτυχε ab illo in Hiſtoriâ ſuâ conſtituta putemus ad annum Ieſu Chriſti octavum, ubi loco ſuo proprio diſputantur, rejicimur ad illa, quæ, ſi ipſi credimus, diligentiâ prorſus exactiſſimâ inveſtigavit, cùm de tempore Chriſti incarnati diſputaret; hoc eſt, ad illa, quæ hîc diſputantur in Apparatu. De quâ ipſius admodum exactâ diligentiâ, quod ad initium pertinet regni Herodiani, jam nunc in præcedentibus diſquirebamus: & eam planè deprehendimus prodigioſam, &, ut illam olim Africam multorum monſtrorum parentem. Initum ei regnum ſolus arbitratur, ab Actiacâ Auguſti victoriâ. Sed cùm duplex ſit epoche Actiaca, non exprimitur in Apparatu, ab hac an ab illa deduci debeat hæc chronologica conſtitutio. Vult Herodem præpoſitum Galileæ, natum annos tantummodò quindecim fuiſſe: vitam eundem prorogaſſe ad ætatis annum LXX, & regni triceſimum ſeptimum: hoc eſt, Conſulatum Lepidi & Aruntij. Sed imprimis illorum Conſulatus, non poteſt ad hunc modum Herodi fatalis eſſe, niſi Conſules aſcriptos Natali Servatoris, extra octo iſtos annos excludamus. Niſi iterum in annis XXXVII annumerandis, & illos, & etiam Conſules Au-

gustum & Messallam, hoc est, primam epochen Actiacam includamus. Ita exclusivè inclusivè ἀνὰ μίξ, & prout se tulit impetus scriptoris, anni numerantur in Apparatu. Addendum tertiò, si modò, quod contendit vehementer Cardinalis, non nisi XV annorum erat Herodes, cùm à patre Galileæ præficeretur, tum omninò fatalis illi annus statuendus, non sub Consulatu Lepidi & Aruntij, novennio decurrente, ab ortu Servatoris, sed ad tres ulterius annos comperendinandus: Consulatum scilicet Camerini & Sabini, insignem clade illâ Varianâ. Non XLVIII anno, sed LI, τῆς ὅλης βασιλείας Augusti Cæsaris. Sequetur indè, Archelaum Herodis successorem, qui novem totos annos concedente Cardinali in Iudæâ fuerat, principatu præditus ab excessu parentis, vel quatuor solos, ad summum quinque regnasse annos in Iudæâ, vel non ab Augusto, sed Tiberio Cæsare relegatū Viennam in Gallias, & missum Cyrenium δικαιοδότην & ἀποτιμητήν. Nam à clade Varianâ ad excessum Augusti, anni quinque neque integri interveniunt. Hæc & alia sunt πορίσματα & consectaria, exactissimæ diligentiæ Baronianæ: quæ non ille monstra producet in historijs, cùm vel parum sit sollicitus, & negligenter agit, vel sciens volensq; παραδιαστρέφει. Res est profectò Chronologica densissimis tenebris obsita, atque involuta, & ut plurimis impedita, ita quibusdam inextricabilibus difficultatum labyrinthis, in authorum præsertim veterum tantâ penuriâ & paucitate, qui olim cum summo rei literariæ dispendio desiderantur. De Herodianis annis, regni initijs, exitu ejusdem, & rebus gestis, multi in multas, & quidem diversissimas sententias abiere. Baronius cæteros omnes ὑπερακοντίζει, qui & primus & solus, totos octo annos Christo nato superstitem confinxit. Sunt qui supervixisse volunt quadriennio. Alij supponunt biennij spatium: nonnulli semestre: plures trimestre non amplius imaginantur. Nonnulli, sed inviti credo, & aliud agentes, ante Christum in lucem editum, hunc componunt cum patribus suis inter plures. Sed in confesso ponitur, & debet poni apud Christianos, eo vivo & regnante editum in lucem Servatorem. Hoc enim constat è Matthæo. At nusquam proditur apud ullum Euangelistam, quot annos huic Natali supervixerat: & veritas κεῖται ἐν ἀποκρύφοις. De totâ autem hâc ratione, & termino regni Herodiani, dicemus σὺν θεῷ δ' εἰπεῖν in loco suo proprio & ἀποκειμένῳ. Nunc ad annum certum & fixum, Herodiani regni initi, & propagati, conformanda τὰ γενέθλια & figenda sunt. Constat è Lucâ, ut recolligamus dispersa priùs, Christum Iesum cùm baptizaretur à Iohanne in Iordane, inchoasse ætatis annum suum tricesimum ὡσεί πως, ante dies totos duodecim. Constat ex eâdem illâ Historiâ sacra incidisse hunc ipsum annum in XV imperij Tiberiani. Annus ille, quod ponitur apud omnes in confesso, insignis erat Consulatu Geminorum, Rubellij & Fusij. Erat annus DCCLXXXII, ab urbis Palilibus primis. Ab hoc anno ita fixo & constituto recolligamus retro XXX annos, & incurrent τὰ γενέθλια in Consulatum Augusti XIII, cum M. Plautio Silano ad diem, quod dicemus XXV Decembris, cùm post dies VIII in initio anni novi Consules Cossus Lentul⁹, & Calphurnius Augur, magistratū τὸν ἐπώνυμον essent ingressuri. Secundùm hæc parapegmata in Historiâ Romanâ, annos regni Herodiani statuamus apud Iosephum. Erat annorum XXV cùm Galilææ præficeretur, vixit ad annos LXX. Currebat ille annus LXX, sub Consulatu Lentuli, ut volunt, & Messallini, qui ad sequens festum Paschalis, sub Augusto & Plautio complebatur, cùm dirissimis tormentis excarnificatus animam fœtidam efflaret & crudelem. Sed revera producendus illi spiritus

adhuc

adhuc ultra, ad Conſulatum Coſſi, & Piſonis. Nam non eſt prępoſitus Galilææ, Conſulibus Caleno & Vatinio, anno urbis DCC. & VII: ſed ſequenti anno, Iulio Cæſare tertium cum M. Lepido obtinente Conſulatum. Scio bellum Alexandrinum ſuperiore anno confectum. Hyrcano collatum à Cæſare Iudęorum principatum: Antipatro Iudæę procurationem datam: ſed confirmata hæc omnia ſequenti erant anno. Non credidiſſet Herodi Galilæam Antipater, niſi certus ipſe de ſuâ procuratione. Neque ſtatim, & ab ipſis initijs: quod neceſſe factum ab illo fuiſſet, ſi à Conſulatu Caleni & Vatinij, principatum illum & præfecturam arceſſamus. Quocirca rectè eruditiſſimus χρονογράφων Sethus Calviſius, prefecturam hanc Herodianam, in illorum, quos dixi, retulit Conſulatum. Hinc anni LXX vitæ Herodianæ exitum ſuum ſortientur & συντέλειαν ſub Conſulatu Coſſi & Piſonis per tres aut quatuor menſes inchoato, cùm per idem ſpatium ἐνσαρκωθεὶς Dei λόγος, & quod excurrit per XII dies (natus quippe ſub Auguſto & Silano,) matri ſuæ virgini in cunis abblandiret. Erat annus ille regni Herodiani, vel triceſimus nonus, vel etiam triceſimus ſextus. Nam duplex eſt initium, ut ſupra docuimus, regni Herodiani. Prius à Conſulatu Cn. Domitij Calvini II, & C. Aſinij Pollionis, anno urbis DCCXIII, aut XIIII: quo factum illud Senatus conſultum de regno eidem conferendo. Poſterius à Conſulatu M. Vipſanij Agrippę, & L. Caninij Galli, urbis conditę DCCXVII aut XVI, anno Iuliano nono, cùm in plenam conceſſi regni poſſeſſionem, per Soſſium Antonij legatum deduceretur, Hieroſolymis expugnatis, & Antigono αἰπκειμένῳ decollato. Diſcrepant, ſcio, numeri Ioſephiani. Namque is doctiſſimus Iudæorum Hiſtoricus, à conceſſo regno numerat annos XXXVII, & XXXIIII ab inchoato, & poſſeſſo. Sed profectò conſiſtere non poſſunt iſta, cum ijs quæ neceſſariò ſtatuuntur ex hiſtoriâ ſacrâ. Nam utcunque benigniſſimè cum illo agamus, & annos illos inchoandos exordiamur, à Paſchate ſequenti renunciationem vel adeptionem, quod ſubſidium in cauſsâ comparavit doctiſſimus Sethus Calviſius è vetuſtâ Iudæorum conſuetudine, illi tamen anni determinabuntur Conſulibus Lentulo & Meſſallino, cùm nondum, ne juxta rationes Baronianas, Ieſus Chriſtus in lucem editus fuerat, qui non niſi ſub finem illius anni naſcebatur. Omnino erratum eſt à Ioſepho: & viri eruditi jampridem correxere λθ, pro λζ. & λϛ, pro λδ. Sed fortaſſis non admittet hanc ſive benignitatem, ſeu διόρθωσιν Hiſtoricus ipſe, cùm 37 illis annis inchoandis aſcribat præciſim, & diſertis verbis Conſulatum Calvini & Pollionis: & alteri initio 34 annorum, exertim Conſulatum Agrippæ & Caninij: ita vel παρόραμα eſt vel παρεγχείρημα, quod codices iſtos Ioſephianos ab omni retro antiquitate inſedit. Non tamen ille lapſus ſive error, Ioſephi ipſius vel Librariorum tantis erat tragœdijs & vociferationibus per Annaliſtas excipiendus. Cùm Hiſtorici interdum laxiùs loquantur, nec ſolliciti ſint de numeris ad perpendiculum exigendis. Præſertim cùm in illo parapegmate de anno XXV, cùm Galilææ præponeretur, exactiſſimam tenuerit veritatem. Non enim numerati LXX anni, ab illâ epoche terminantur, niſi ſub Conſulatu Coſſi & Piſonis, cùm biennium Servatori decurreret, nato ſub Lentulo & Meſſallino, quod vult Baronius: quadrimeſtre autem ſpatium, edito in lucē ſub Auguſti & Plautij, quod verum eſt, Conſulatu. Hanc veritatem olim ſibi propoſitam & propugnatam in editionibus primis, transfuga & deſertor excuſſit in poſterioribus Cardinalis. Cur tandem? en egregiam rationem: *Caſſiodoro*, inquit, *potiùs acquieſcimus:* ſcilicet quàm Epiphanio,

Epiphanio, Tertulliano, Panvinio, alijs. Cur autem potiùs Cassiodoro? Ratio mirifica & invincibilis redditur, & planè ut ἀνάγκη, ἀδήριτος. *Quòd Cassiodorus homo Romanus erat.* Nimirum, qui de Nativitate hominis Iudæi, è semine Iacob, domo David, meliùs quàm quivis alius, quàm Epiphanius, licet esset ille Iudæus, sententiam rogatus proferret. Ita genium & ingenium Romanũ, veritas quæcunque particularis, de nato aliquo & in lucem edito sequitur, non Græco, vel Asiatico aëre natum. Necesse fuerat Romanam linguam prærogativâ donatam in titulo Crucis, & Romanum quoque hominem præeminentiâ in anno Christi Natali eruendo. Ut periculum sit, ne de Fide sit & certum deinceps declarandum, hominem quemvis Romanum, Romanâ linguâ loquentem scribentemve, nedum Romanum Pontificem, in aliquem errorem incidere non posse. Sed ille habuit τὶ περί. Nam *& homo erat Romanus, & in omni genere literarum excultissimus.* Quì verò sic nosti, vir erudite? Nam, credo, multa ignoravit: & barbaro satis sæculo vivebat. Nec in omni genere scientiarum, & illo quem vocant literarum circulo Cassiodori sudavit diligentia. Fatemur cum Cochlæo, habere illum pietatis & eruditionis suæ certissima argumenta, in suis super Psalmos commentarijs. Probitatem, prudentiam, justitiam, integritatem, dignitatem, & variam eruditionem, è varijs & epistolis agnoscimus. Non tamen hæc pertingunt ad, *Omni literarum genere excultissimus:* nedum ut Epiphanio antistet vel Tertulliano. Multò minus ad illam, quam vir doctissimus supponere debet αὐτοπιστίαν, ut in illius sententiam ab aliorum omnibus pedibus eamus; etiam mutatâ priori, æquè saltem probabili, opinione. Levitatem & inconstantiam mirabuntur, ridebunt εὐήθειαν nasutiores, qui non ignorant, illo longè doctiores, in rebus longè gravissimis, etiam periculosè interdum erravisse. Inter veteres Ecclesiæ proceres, nulli unquam in majoribus rebus, & de Fide frequentius & gravius erraverunt, quàm illi qui ad res sacras tractandas accesserunt, ab omni literarum genere τῶν ἔξωθεν excultissimi, & etiam ad miraculum eruditi. Clemens ὁ πάνυ, ὁ στρωματεύς. Origenes, Tatianus, Tertullianus, Eusebius, Arnobius, Lactantius, alij. Quodsi huc accedat, fuisse Cassiodorum in re Chronologicâ versatissimum, ut *qui non tantùm Fastos composuerit Consulares, sed & librum etiam scripserit de Paschali cômputo,* tamen ne sic quidem satis erunt ista valida ad sententiam Cardinalis immutandam, deducendamve. Nam te rogo, vir judiciose, in eorum tu sententiam continuò concedes, qui benè & eruditè de re subjectâ scripserint, & propositam sibi materiam eruditè & cum laude expediverint? Quid si de eodem subjecto, quod non raró fit, benè scribant & luculenter, qui contrarias sibi invicem defendunt, & contradictorias opiniones? Satisne composuisse Consulares Fastos, ad rerum omnium & singularum exactissimam cognitionem? Consulares Fastos scripsit Onufrius: & in hoc argumento tam versatus est egregiè, ut palmam non soli Cassiodoro præripuerit, sed merito etiam suo *Pater Historiæ* audiat à Scaligero. Cassiodorum certè multis ille parasangis post se relinquit. Ille tamen dissentit à Baronio: vel ab eo potiùs recessit, temerè satis & inconsideratè Cardinalis. Quàm convenienter & è dignitate suâ, judicent qui intelligunt quid velit, qui pronuntiat, *Re tamen ipsa diligentius investigatâ, in illius sententiâ acquiescas oportet, qui erat imprimis in his versatus.* Quodsi erat eruditus: erat etiam & Panvinius. Si homo Romanus: an non & Panvinius? Erat omni literarum genere excultissimus, & harum rerum callentissimus, & omnimodam Historiam professus & complexus: non

tamen Onufrio, nedum Euſebio præferendus; quem ubique deſerit tamen, & ſine ſcrupulo, quemadmodum & Ioſephum Cardinalis. Puderet virum eruditum & intelligentem harum ineptiarum. Sed ita eſt, Caſſiodorus perſonã in hâc ſcenâ gerit inimicã. Non ad illum Cardinalis ex aliquo intuitu eruditionis, aut peritiæ harum rerum, ſed ad Eccleſiam Romanã, ad nævos & errores illius Eccleſię, etiam non de Fide, etiam nequaquam fundamentales aut periculoſos, adhæreſcit. *Non aliter*, Caſſiodorus, *quàm Romana profitetur Eccleſia.* Vel ergo nuperrimè, & à priori Annalium editione hoc profeſſa eſt mater Eccleſia Romana: vel neſciebat Cardinalis illam iſtius profeſſionem per illud tempus: vel non multum de illâ profeſſione erat ſollicitus: ſed correptus forſan mutavit ſententiam, & illi adhæret profeſſioni. Quid Eccleſia Romana teneat hìc & ſentiat, haud equidem ſcio. Non eſt hoc in Concilio Tridentino definitũ. Fortaſſe contrarium ſentiet deinceps & tenebit illa Eccleſia; tum quid fiet iſti Apparatui? An Eccleſia Romana per ætatem Caſſiodori, hoc ita ſenſerit tenuerit: an Caſſiodorus de Fide vel credulitate, an de opinione praxim Romanam amplexatus ſit, Tu nos doceas vir erudite. In Chronico ſuo annotat ad Conſulatũ Lentuli & Meſſallini (quem tamen ille tuus omni literarum genere excultiſſimus, perperam & corruptè Meſſallam appellat) *His Conſulibus Dominus noſter Ieſus Chriſtus Dei filius in Bethleem naſcitur, anno Imperij Auguſti* XLI. Quid ſi autem loco ſuo motam dixero hanc annotationem? Et relatam ad annum non ſuum? Tu refelles ſtatim, quia annum Auguſtalem aſſignat XLI. At quid ſi dicatur ſcripſiſſe XLII non XLI, ut per erratũ Librariorũ & incuriam, vel exciderit ἰῶτα unum, vel etiam periodus ipſa loco pulſa & dejecta fuerit? Longè majora hoc, errata deformarunt Chronicon Euſebianum. Hujus autem generis, ſexcenta penè. Neque ſartum ſatis tutum eſt Caſſiodori effatum. *Sub Conſulatu Iulij Cæſaris quinto, & M. Antonij*, quo anno nimirum Cæſar occiſus eſt, ille tuus excultiſſimus, & accuratiſſimus Caſſiodorus appingit, Octavianum Cęſarem ſucceſſiſſe. Satis imperitè. Deducit enim imperium Auguſtale, à nece Iulij Cæſaris, non à repub. occupatâ. Addit autẽ, *regnavit annis* XLVI, *menſibus ſex. Per quæ tempora* (inquit, ut ne decipiamur) *fuerunt iſti Conſules.* Quæ quàm exactam & eruditam obſervent temporis initam rationem, Faſti docent, & vel pueri ſciunt: à nece Iulij Cæſaris ad Auguſti exceſſum anni interveniunt integri LVII. Qui tam inſigniter lapſus eſt, non debet αὐτόπτης exiſtimari. Certè erravit Caſſiodorus, poſitâ illa Epoche apud beatum Lucam; & errantem, ipſe errans, Cardinalis ſequitur: qui cùm olim καλῶς ἔτρεχεν, nunc ἔξω τῆς ὁδοῦ, ab omni veritate, aberravit. Sed ſatis de initio, & annis Herodianis.

EXER-

EXERCITATIO XI.

SECT. I.

Ætates quædam mundi. Post Christum, sexta. Novissimi dies. Quotò anno mundi Christus natus, variatum. Pagani nonnulli, non tam longè errarunt in annis mundi, quàm Christiani quidam. LXX *Ecclesia Dei sequitur apud Bar. id est, Romana: contrà Barradas. Cùm Patres* LXX *sequantur, undè tanta diversitas in numeris. De Editione Rom.* LXX. *Theophili calculus ab alijs, à se dissentit. Cypriani, Clementis, Hieronymi, Augustini: recentiorum è Scripturis. Eusebius de* ἀπογραφῇ *falsò postulatus. An & quatenus cum Epiphanio, &c. consentit. De illo sibi contradicit Baronius.*

QVemadmodum homo, minor ille mundus, ita rerum quoque universitas, suas certas ætates & terminos sortitur. Infantiam, pueritiam, adolescentiam, juventutem, virilem, maturam, vietam & decrepitam ætatem, renovatam denuò & reflorescentem. Αὐτὴ γὰρ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς, εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Terminos ætatum istarum contraxere nonnulli, & spatijs minoribus easdem concluserunt: sed tamen usitatissima est, ab Augustino prodita & usurpata distributio Temporum. *Prima ætas,* inquit ille, *tanquam dies primus, ab Adam usque ad Diluvium. Secunda, inde usque ad Abrahamum, non æqualitate temporum, sed numero generationum. Denas quippe habere reperiuntur. Hinc iam, sicut Matthæus Euangelista determinat, tres ætates usque ad Christi subsequuntur adventum: quæ singulæ, denis & quaternis generationibus explicantur. Ab Abraham, usque ad Davidem una. Altera inde usque ad transmigrationem in Babylonem. Tertia, inde ad Christi carnalem generationem. Fiunt itaque omnes generationes quinque. Sexta nunc agitur, nullo generationum numero metienda: propter id quod dictum est, Non est vestrum nosse tempora. Post hanc, tanquam in die septimo requiescet Dominus, cùm eundem septimum diem, quod nos erimus, in seipso Deus faciet requiescere. Hæc septima erit Sabbatum nostrum, cuius finis non erit vespera, sed Dominicus dies, velut octavus æternus,*

qui

qui Christi resurrectione sacratus est, æternam non solùm spiritus sed etiam corporis requiem præfigurans. Ibi vacabimus & videbimus. Videbimus & amabimus. Amabimus & laudabimus. Ecce quod erit in fine sine fine. Hactenus beatus Augustinus, *de Civitate Dei*, libro & capite ultimis. Sextam autem illam ætatem, *Novissimos dies*, &, *Novissima tempora*, Scripturæ vocant. *Erit*, inquit Propheta, *in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium*; Esaiæ 11. Quæ ipsa descripsit in suam etiam Prophetiam Michæas, Esaiæ contemporaneus, cap. 4. 1. *Novissimos dies*, ait Iulianus Toletanus, *Prophetæ, Micheas & Esaias, illos, credo, intellexerunt, qui in illo regno, deficientibus de stirpe Iudâ Principibus, Novissimi approbati sunt*, Lib. 1. adversus Iudæos. Christum editum in lucem illa sextâ ætate constat. Imò Christum θεάνθρωπον in lucem è Virgineo utero prognatum, & cum hominibus πολιτευόμενον, & in cœlum denuò redeuntem, initium illi ætati dedisse, constat, quam non modò Prophetæ olim veteres, sed Apostoli quoque *Horam novissimam* appellant, *Novissimos dies, Novissima tempora*, 1 Timoth. 4. 1. 2 Timoth. 3. 1. & 1 Iohan. 2. 18. Per illam sextam & novissimam mundi ætatem, cùm Romanorum Imperatorum secundus Augustus, & Iudæorum primus Rex alienigena Herodes res administrarent, Verbum illud æternum, æterno Patri coæternum, descendit de cœlo & ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. Quotus verò annus agebatur ab ætatis primæ primo principio, Adamo protoplasto, *cùm Stella de Iacob, Lumen gentium* oriretur, Res est, ut verissimè observabat eruditissimus Baronius sect. CXVIII. in Apparatu, *In qua sudarint & alserint, cùm antiquorum, tum etiam recentiorum ingenia*. Non solummodò ob eam caussam, quòd prisci Græcorum & Latinorum Annales, omnia fabulis intecta & involuta prodiderint. Quòd, ante (recens institutum Herculis vel Iphiti) Olympiadas, nihil certi & indubitatæ fidei ferebatur, sed temporibus vel ἀδήλοις, vel μυθικοῖς omnia offuscabantur. Quòd Ægyptij apud sacerdotes suos, Chaldei, Phryges, alij, nescio quot annorum millia vel myriadas comminiscebantur, & majorum suorum res gestas per illa etiam tempora commemorarent: Sed quòd illi qui ductorem sequuti sunt, aut ex parte sequebantur, saltem sequi poterant Spiritus Sancti loquentis in Scripturâ, in varias & inter se multum discrepantes sententias abierunt. Indignè hoc ferendum in tantâ luce divinarum literarum, cùm Pagani, quos Varro sequebatur apud Censorinum, tempus illud mythicon, à Cataclysmo, quem illi Ogygium vocabant, ad primam Olympiadem, annos circiter 1600 numerarent. In quâ quidem ratione, non plures annos quàm LXXX aberravere, cùm in epochâ Constantinopolitanâ, ut observat Scaliger doctissimus, per annos 1559, termini à Mose definiti, à conditis rebus ad diluvium usque Noachi, excedantur. Cúmque Paulus Orosius nobilissimus ille rerum Christianarum Historicus, ab ortu rerum numeret, ad res per Christum reparatas, annos 5199. Isidorus in Originibus, 5220. Nicephorus, 5520. Callistheni Chaldæos percontanti de suis originibus, respondisse illos fertur, habere se memoriæ mandatos, mille nongentos tres annos, ad captam per Alexandrum Babylonem. Non longè abfuere à veritate: ut mirum sit, Christianos modum omnem & mensuram adeò excessisse. Apparatus affirmat veteres Patres in ratione ista ineundâ Septuaginta Interpretes sequutos esse: & Dei ecclesiam, non Hebraicos codices sed illorum Græcos expressisse. Sed per Dei ecclesiam, Romana videtur intelligenda. *Sciendum*, inquit

inquit Anastasius Sinaita, *aliter computare Hebræos, & aliter Ecclesiam Romanam.* Quorsum verò codices Hebræos illos, Dei quæ fuit Ecclesia deserebat? *Nam aliter vulgatus Interpres,* ait Barradas, *aliter* LXX *Interpretes annos computant.* Et vulgatum illum, tantum non adorat Romana Ecclesia: sed adjecit molestus, & importunus Iesuita: *Vulgati, Hebræis codicibus consentiens, supputatio & sequenda, huiusmodi est.* Apertè ex opposito, vulgati calculus & Septuaginta. Benè autem habet quòd sequenda contra LXX vulgati Interpretis supputatio: & quòd consentiens Hebraicis codicibus sit sequenda. Spes est enim fore Ecclesiam illam quæ olim sequebatur, Cardinali opinante, LXX virorum interpretationem, sed ab illa recessit, quia vitiosa deprehendebatur, à cæteris aliquando simillimis erroribus recessuram, & veritati manus daturam. *Amen.* Sed cùm translatio illa olim saltem fuerit una, undè factum ut inter priscos Patres, vulgato Interprete vel antiquiores vel non eo usos, tanta prorepserit in annorum ratione ineundâ, diversitas? Magnam illam nobis ostendit Cardinalis, inter illos qui leguntur in Apparatu positi, sect. CXIX. Non sufficiunt illa in eadem sect. *Antiqui Patres, licet diversè inter se, ob diversitatem Græcorum codicum & interpretationem numerent* &c. Quæ enim tanta codicum diversitas esse potuit, ut tantam anomaliam procuraret? Fugit me ratio, quî fieri potuit, ut qui duces eosdem sequerentur, per anfractus viarum tam diversos, à se invicem tantoperè disterminarentur. Quæro enim, num remotæ sint, aut possint saltem omnes illæ difficultates removeri, & labyrinthi expediri, quæ olim occuparunt scripta veterum, postquam Sixti Pontificis quinti beneficio, & Antonij Cardinalis Caraffæ bibliothecarij diligentiâ, tandem Græcam, Septuaginta duorum Interpretum editionem, penè antiquatam, in lucem hæc ætas vindicavit? Num vetusti scriptores illi, qui debebant errores suos tot tam immanes depravatis codicibus Septuaginta duûm, si ab Editione Romanâ Caraffæa vixissent, sententias suas disconvenientes refinxissent, & in unã aliquam probabilem, veritati viciniorem, conspirassent? Dicant hoc qui possunt, dummodo possunt probare quod dicunt. Utilem sanè operã & laudandã imprimis, editores illi Romani Bibliorũ Græcorũ, impenderunt. Sed non tamen per omnia satis fecerunt: non errores omnes sustulerunt: nec se purã putam Seniorũ illorũ versionẽ restituisse, doctissimi illi viri diligentissimíque, inter quos, nisi fallor, longè eruditissimus, & Illustrissimus Cardinalis postea, Syrletus enituit, nobis aut vobis fidem fecerint. Theophilus Antiochenus, sextus in Petri successione, ab ortu mundi, usque ad obitum L. Veri, cùm sederet ipse, intercurrisse ait annos 5685. Certè cœpit sedere paulò ante obitum illius Veri, authore in Chronicis Eusebio. Quod si verũ sit; scripsit illos libros ad Autolycũ, factus jam Episcopus Antiochenus. Quicquid sit, hoc certũ est, non esse illam supputationem apud Theophilum, quam ab illo ait initã in Apparatu. Ὅμυ ἀπὸ κτίσεως κόσμου συνάγονται τὰ πάντα ἔτη ͵εχϟε, καὶ οἱ ἐπιτρέχοντες μῆνες, καὶ ἡμέραι. Vertunt sic: *Ac universum tempus usque à condito mundo, ad mortem Veri Imperatoris, habet annos 5695, præter menses & dies superabundantes.* Non consentit ergo Theophili interpretatio. Sed nec ipse sibimet Theophilus consentit, ubi colligit summatim annorum mundi calculum ab exortu ad obitum L. Veri. A condito, inquit, mundo ad diluvium numerantur anni 2242. Inde ad ortum Isaci Patriarchæ, 1036. Ab Isaco ad mortem usque Mosis, 660. Ab excessu Mosis ad Davidis mortem, 498.

Indè

Indè ad Babylonicam μετοικεσίαν 518, menſes 8, dies x. A Cyri regno ad exceſſum Veri 744: annorum ſumma 5498 quibus ſi addantur 70 illi captivitatis, erunt 5568: qui numerus non aſſurgit ad 5685, multò minus ad illam ſummam, quam deinceps Theophilus proſcribebat, in loco per Cardinalem allegato. Cyprianus ſequitur in Apparatu: qui cum eoſdem adhiberet LXXII Interpretes, tamen, immane quantum, Theophilum poſt ſe relinquit. *Sex millia annorum planè complentur, ex quo hominem diabolus impugnat.* Apud Cyprianum legitur, *penè iam complentur.* Sed nihil refert. Nam ſive *planè* ſeu *penè* hìc reſtituatur, nimis quantum hæc ſumma Cyprianea, illam alteram Theophili excedit. Scripſit illam ad Martyrium exhortationem Cyprianus, anno Chriſti 255, ſi nos non fallat in Annalibus Cardinalis. Quam ſummam ſi detraxeris à 6000, ſupererunt anni 5741. Clemens deinceps ille πολυμαθὴς in primo Stromatum pag. 145, ab Adamo ad Diluvium annos recenſet 2148. centum ὡσεὶ annos minus quàm Theophilus: tamen eoſdem ſequebatur 70 Interpretes. ἀπὸ δὲ Σὴμ ἕως Ἀβραάμ (an ab ortu Sem: an egreſſu ex arcâ, non conſtat) annos numerat 1250. Ab Iſaaco ad diviſionem terræ Chanaan, 616. Indè ad Samuelem vatem 463 & menſes 7. Exindè ad captivitatem 572, menſes 6, dies 10. Indè ad Actiacam pugnam 547, & dies 18. Indè ad Commodi exceſſum 222, & dies 22. Annorum ſumma juxta Clementem 5819, menſes 2, dies 4. Non ut Cardinalis in Apparatu, 5784. Hieronymus in epiſtola ad Titum ait, *Sex millia nec dum noſtri orbis complentur anni.* ὡσεὶ tamen. Et ille nihilominus Hebræorum videtur rationes ſecutus, apud quos, ne quinque millia potuit reperire. *Ex ſacris literis ab inſtitutione hominis*, ait Auguſtinus, *nondum completa annorum ſex millia computamus.* Ferè tamen, videtur intelligere. Ita ille de Civit. Dei XII. x, cum Hieronymo conſentit: at quatenus cum Clemente, viderit Apparatus. Epiphanius Cyprius, contra Manichæos, ab Adamo ad annum acceptabilem; hoc eſt, Ieſu Chriſti baptiſmalem, recenſet 5509. alter Epiphanius in ſecundâ Nicænâ Synodo, Natalem Domini rejecit in annum 5001. Liceat ergò cum Baronio pronunciare, Vix eſt ut in re iſta Chronologicâ duos è vetuſtis authoribus in unâ & eâdem ſententiâ concordes, reperire poſſis, qui tamen ſequebantur LXXII. *Hodie verò doctiſſimis hominibus*, inquit eruditiſſimus Scaliger, *qui multum ſtudij ad hæc diſcutienda poſuerunt, per omnia convenit, in intervallo à conditu rerum ad exodum, ab exodo item ad captum Sedechiam.* Qui enim accuratè rationem horum temporum putarunt, ab Adamo ad exodum annos ponunt abſolutos 2453. Hinc ad captum Sedechiam, annos abſolutos 907. Summa à conditu rerũ ad Sedechiam captũ, anni 3360 præcisè. Atque hæc collectio certiſſimis innititur ſacræ ſcripturæ teſtimonijs: Anni qui ſequuntur non ſunt adeò certi; viri eruditi ſupponunt 588, ut ſumma conſurgat ab exortu mundi ad natum Chriſtum, annorum 3948, Conſulatum Lentuli & Meſſallini: reverà ad ſequentes Conſules, 3949. A Diluvio illo univerſali, anni ad Natalem numerantur 2293. Ab egreſſu Iſraelis è terrâ Ægypti, 1496. à conditu Templi Salomonis, anni 1018. Erat autem annus tertius per menſes quinque ὡσεὶ Olympiadis 193. Nam Olympiades ab æſtivo ſolſtitio exordium ſuum ſumebant. Per Olympiadas Græcorum omnia ſe clariùs demonſtraturum pollicitus Vir Illuſtris in Apparatu, in Euſebij ſententiâ acquieſcit: *Id enim*, inquit, *Euſebius ſentit.* Ita ſcilicet ἀποδείξεις hic depromit. Cujus viri authoritas, fac eſſet apodictica, in alijs, hoc tamen

in loco non eſt problematica. Nam, quæ viri doctiſſimi eſt incogitantia, de errore admiſſo per Euſebium, hoc ipſo in loco nos admonuit. Nam Quirinij deſcriptio, quæ eodem anno fuit, quo naſcebatur Ieſus Chriſtus, per Librarios divulſa eſt à Nativitate: & Nativitas ipſa rejecta, ſicut oportuit, in annũ tertium illius 194 Olympiadis: ἀπογραφὴ autem in ſecundum. Sed nulla eſt declaratio fide digna, nedum ἀπόδειξις, Euſebius ita ſentiebat, ergo ita erat. Multò minus, *Ita ſentiebat*, propter deſcriptionem anno ſecundo poſitam. Quidni etenim Euſebius æquè ac Ioſephus, vel ut illi qui Herodem Regem, non libenter aut conſulto conſilio, tamen ante natum Servatorem de vitâ ſuſtulerunt, contraria ſcriberet Euangeliſtæ, atque ita ipſe per ſe, Quirinij illam τὴν ἀπογραφὴν à Chriſti divelleret Nativitate? Non hoc pronunciarem de doctiſſimo viro. Interim cùm illud aliud agenti contingere queat, quàm neceſſe eſt luxatæ ſint rationes Baronianæ? Non hoc affirmo, inquam, contrarium ſtatuo cum Apparatu potiùs, & ita contrarium, ut ne quidem Librarijs hanc accuſationem, ſive potiùs ſit calumnia, impingam. In meo certè codice animadverto τὴν ἀπογραφὴν, ad annum Servatoris Natalitium, non ad præcedentem, nedum divulſam, annotari. Viderit ergo Cardinalis Illuſtriſſimus, quâ fide incuſet incuriam Librariorum. Euſebius autem refert, quod jam dictum eſt, Natalem Servatoris in annum non ſecundum ſed tertium ejuſdem 194 Olympiadis, id quod, non quemadmodum Annaliſta noſter, ex ipſo authore demonſtrabo. *Colliguntur*, inquit, *omnes ab Abrahamo anni, uſque ad Chriſti Nativitatem, duo millia quindecim.* Adi jam numeros Euſebianos, & annus ille, non, quod reris, ex Euſebij ſententiâ in ſecundum Olympiadis 194, ſed in tertium incidet. Neque iſta redduntur, vel reddi poſſunt clariora, utcunque accuratiſſimè expendantur, quæ ſcripſit alibi idem author, de anno XV Tiberiano, incidente in annum quartum Olympiadis CCI. Euſebius in Chronico, ita ſtatuit, fateor. Quid verò ſtatuerit Lib. X τῆς προπαρασκευῆς cap. 3. dicant illi qui quicquam de hoc negotio, & hac quæſtione ſcriptum invenerunt in Porphyrio. Conceſſo tamen quod pronuntiat Cardinalis, non ſequitur, quod inferre vult è conceſſis: nimirum ex ſententiâ τοῦ Παμφίλου, natum Ieſum Chriſtum ſecundo anno Olympiadis 194. reminiſci etenim debuerat XV Tiberiani imperij annum, Conſulatum verò Geminorum Fufij & Rubellij, reſpondere partim anno quarto Olympiadis CCI, partim verò primo CCII Olympiadis. Inierant enim Conſulatum, currente anno ultimo τῆς CCI Olympiadis, à Calendis Ianuarij: abierant autem magiſtratu in fine anni (quanquam alij intereà ſuffecti ſunt à Cal. Iunijs: ſed non erant ἐπώνυμοι) currente à Iulio Olympiadis CCII, anno primo. Regredere verò ad annum Natalem Olympiadicum; invenies autem, præter ſpem, Dominum natum tertio anno Olympiadis 194 currente, ſub Conſulatu Plautij & Auguſti. Inæqualitas anni Olympiadici ad annum Romanum, inęqualem tibi calamum reddebat Baroni, & baptiſmũ Ieſu Chriſti, ad completum XXX deducit, qui, triceſimo ineunte, peragebatur. Nec benignius aut fœlicius cum Euſebio agitur, ubi ad ſect. CIII, in Apparatu diſcutitur, quoto anno Auguſtali naſcebatur Ieſus. Euſebius quid in hâc causâ ſentiebat manifeſtiſſimè propoſuit lib. 1. hiſt. cap. 5. vel, ut in Græcis habetur, 6. Ἦν δὲ ἔτος τὸ δεύτερον καὶ τεσσαρακοστὸν ἔτος τῆς Αὐγούστου βασιλείας. nempe τῆς ὅλης. Nam ſequitur, Αἰγύπτου δὲ ὑποταγῆς, καὶ τῆς τελευτῆς Ἀντωνίου καὶ Κλεοπάτρας, ὄγδοον ἔτος καὶ εἰκοστόν, ὅτε ἐγεννήθη ὁ σωτὴρ καὶ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ἐπὶ τῆς τότε πρώτης ἀπογραφῆς, ἡγεμονεύοντος Κυρηνίου τῆς Συρίας, ἀκολούθως τὰς περὶ αὐτοῦ προφητείαις, ἐν Βηθλεὲμ γεννᾶται τῆς Ἰουδαίας. En terminum Auguſtalem Nati-

Nativitatis: non alium quàm qui eſt Epiphanij, quem authorem diverſę ſententiæ facit Apparatus, à ſuâ & Caſſiodori, quam, ſi ipſi credimus, propugnat & tuetur, ὁ τῦ Παμφίλυ. Epiphanius ſtatuit annum Auguſtalem XLII: eundem ſtatuit Euſebius diſertis verbis. Illi tamen differunt apud Cardinalem: apud cæteros oẽs non diſſentiunt. Sed differentes tàmen facilè conciliat ὁ Πολυΐςωρ Cardinalis: nam à nece Iulij Cæſaris numerare ſolet annos Euſebius Auguſtales: cùm deducat à Panſæ & Hirtij Conſulatu, Epiphanius. Itáne verò, à Panſæ conſulatu, vir erudite? Non oportet te hoc aſſerere, ſi tute tibi ipſi vis conſtare. Nam ſtatim Epiphanius cum authoribus cenſetur, qui Euſebium ſequuti, numerant annos Auguſtales à nece Iulij Cæſaris. Et ne ſingulos recenſendo te fatiges, proponitur axioma quod eſt καθόλυ, *Quotquot antiqui ſcriptores dixerunt, Chriſtum natum anno* XLII *Auguſti Cæſaris, videntur à nece Iulij Cæſaris numerare.* Hoc tam falſum eſt profectò, ut nihil queat eſſe magis. Et ut verum eſſet, tum auferendum eſt ab Apparatu illud, Epiphanium eſſe authorem ſententiæ diverſæ ab Euſebio & Caſſiodoro. Nam ſecundùm Epiphanij rationes iſtas, XLII annus Auguſtalis, in Lentuli Conſulatum cum Meſſallino incidet, & non in Auguſti XLIII cum Plautio Silano. Unde ergo tibi conſtat, vir erudite, Euſebium auſpicari annos Auguſtales à nece Iulij Cæſaris? è tuis rationibus, hoc eſt, merâ opinione, conſtat. Nam conſtat contrarium ex Euſebio. Ponitur etenim Octavij ingreſſus ad annum ſecundum Olympiadis CLXXXIIII. At hoc factũ eſt, inquis, per errorem Librariorum. Audio. Sed tu id undè reſciſcis? Regnavit Auguſtus annos LVI & menſes VI, inquit Euſebius eodem loco. Quòd ſi deducas hoc, *Regnavit,* à nece Iulij Cæſaris, erunt integri anni LVII, & præterea menſes VI. Et certè non debuit ab interitu Iulij Cæſaris initium deduci Octavianum. Nam ut verè advertit Alfonſus Salmeron, *Cùm Cæſar occideretur, non imperabat.* Sed & Conſulatus erat penes M. Antonium collegam Cæſaris, qui patricidas bello perſequebatur. In ſequenti anno, cùm in prælio Mutinenſi victus fugeret Antonius, Conſules ambo Hirtius & Panſa, unus in acie, alter paulò poſt, ex vulnere interiere: fraude, ut putabatur, Octavij. Brutus tum & Caſſius, cum cæteris Cæſaris interfectoribus, odio populi laborabant. Hic jam Octavius, odio M. Antonij, inductus, commendatus, laudatus, armatus à Cicerone, ad remp. acceſſit capeſſendam: & factum ita eſt, ut viginti annorum, ὡς ἔπος, juvenis, in ſequentem annum Conſul deſignaretur. Sed numeri Euſebij non ſibi conſtant: neque de ingreſſu, acceſſu, progreſſu Octavij benè habent: ut mirum ſit ſeveriſſimum Animadverſorem hoc in loco prorſus ἐχεμυθεῖν. Verùm Cardinalem refellit Cardinalis ipſe, paulò poſt. Nam Ioſephus inter eos cenſetur Authores qui Auguſti annos à nece Iulij Cæſaris deduxerunt. Ratio iſtius aſſertionis eſt, quòd eundem dicat imperaſſe annos LVII, ſex menſes, & dies aliquot. Quod idem niſi cum Ioſepho ſenſerit Euſebius, (quicquid affirmetur in cauſsâ per Cardinalem) conſtat omninò, Euſebium & Ioſephum non eſſe in eâdem claſſe reponendos. Multo minùs Epiphanium hiſce aggregandum; quem vir idem doctiſſimus, ideò quòd anno Auguſtali XLII. in lucem editum affirmet Servatorem, inter illos reponit, qui à nece Cæſaris initium Octavij deduxerunt, & Lentulum Conſulem cum Meſſallino, Servatoris aſcribunt Nativitati. Miraberis, opinor, uti dixi, Lector, eundem virum qui fecerat Epiphanium alterius ſententiæ authorem, quàm erat Caſſiodorus ſect. C. in Apparatu, in eodem ipſo ſuo Apparatu ſect. CIV. quaſi

ſui

ſui oblitum, Epiphanium ijs annumerare qui Lentulum agnoſcunt & Meſſallinum Conſules, tum cùm Ieſus Chriſtus naſceretur. Scio Epiphanium inſiſtere in anno XLII Auguſtali. Et tamen de eorum Conſulatu idem vir conſtantiſſimè pernegavit. Nam Auguſtum & Plautium aſcribit Faſtis, idque ipſe modò dederat Cardinalis, cúmque illos aſcribat Nativitati Conſules, deduxit annum Auguſtalem XLII. (vel adi Lector Faſtos, & numerum inito) ab illo anno & non alio, *Quo cecidit fato Conſul uterque pari.* Mirabilis in omnibus Annaliſta, ſed malè ſuccedunt iſta τερατώδη. Rationem porrò annectit unam, alteram, cur a Cæſaris interitu Octavij initium ſit deducendum. *Erat enim hæres*, ait, *inſtitutus*. Sed parum ſolida, ſi non & ridicula ratio. Primùm enim non erat Avunculo hæres ex aſſe, ſed tantùm ex dodrante Octavius, ex quadrante L. Pinarius, & Q. Pedius. Tum non illi Rempub. legavit Cæſar, ſed rem privatam, res ſuas. In familiam nomenque adoptavit Octavium: Sed quod de regno ſcripſit & putavit Cardinalis, ſomnians illud non vigilans opinabatùr. Loquitur autem hìc non aliter quàm ſi Octavius in domo natus eſſet regnatrice, & fundato, per aliquot ſucceſſionum ſeries, imperio. Non feciſſet autem Cæſar, utcunque poterat; expectabat enim ipſe filium, è Calphurniâ uxore, cui dedit Curatores teſtamenti ſui tabulis & Tutores. Secunda autem ratio olet prorſus ἐμβροντησμὸς, & erat ſanè digna ab alio quovis, quàm viro tam illuſtri & erudito, uſurpari. *Ab eo tempore inchoari eius viſum eſt imperium, cum ſuprema & omnium maxima Poteſtas ei collata foret, ſenatu illum armante in Antonium.* Quæ eſt autem illa ſumma poteſtas? Imperium ne, an Conſulatus? Dictatura, an perpetua poteſtas Tribunitia? Hanc non dixeris, illam nunquam habuit. Imperium non erit: nam de Imperio quæritur, & identicam in aliquâ re probationem, eruditorum filij, imò ne ſanorum, admittunt. Conſulatus erit igitur. Et certè illam dignitatem intelligebat. Sed hìc meminiſſe oportet, Conſulatum nihil habere commercij cum imperio: neque enim Conſules erant Imperatores: nec præditi imperio ſemper Conſules. Secundò non fuiſſe teſtamento legatum ab Avunculo Conſulatum. Adeptus eſt illum de poſt-facto: quanquam non tam adeptus eſt, quàm extorſit armatus Senatui invito, nec audenti reluctari. *Conſulatum viceſimo ætatis anno invaſit*, verba ſunt Tranquilli, *admotis ad urbem hoſtiliter Legionibus, miſſiſque qui ſibi nomine exercitus, depoſcerent.* Extorſit ergo: & XX ætatis anno extorſit. Hoc ſignatè Suetonius. Natus eſt Octavius M. Tullio Cicerone, & C. Antonio Conſulibus, anno urbis DCXCI, ad diem IX Calend. Octob. Ab hoc autem anno, ad necem Cæſaris anni ſunt XVIII, non plures. Ille autem agebat XX annum, cùm poſt extinctos Hirtium & Panſam, Conſulatum ſibi & Q. Pedio fratrueli extorqueret: quo mortuo, & Octavio abdicante, ſuffecti C. Caninius & P. Ventidius Baſſus. Quòdſi ab arreptâ hac poteſtate, numerum Imperij Auguſtalis iniverit Cardinalis, biennium penè integrum intervenerat ab occiſo Cæſare ad Calendas Septembres hujus anni, quo non ordinarium geſſit, ſed ſuffectum Conſulatum cum Q. Pedio. Iuſſus eſt quidem Octavius eo ipſo anno, prius à Senatu, procurante Cicerone, exercitui præeſſe comparato: & cum Hirtio atque Panſâ Conſulibus opem afferre D. Bruto, contra M. Antonium: ſed pro Prætore, non pro Conſule, nedum Conſul. Neque aliter M. Brutus apud Ciceronem, quem advocat in partes Baronius, intelligendus. De Conſulatu loquitur, quem vi extorſit: quem Cal. Septemb. adeptus eſt, illo anno quo Hirtius & Panſa occubuere, non quo Cæſar

occiſus

occisus est in Senatu. Et hoc ipsum habemus in confesso positum, quod mireris, sectione sequenti, *Hirtio & Pansâ in bello desideratis, idem Octavius invasit Consulatum.* Nisi ergo hoc priorem gerebat Consulatum, de quo Fasti silent, Consulatus ille, quem, non injuriâ timebat apud Ciceronem M. Brutus, non erat alius. Qui non debuerat confundi tam inconsideratè, & ad utrumque annum, Cæsaris illum, hunc Consulum clade insignem, referri tam imprudenter. Certè duplex est initium imperij Augustalis. Prius ab exercitu comparato. *Annos undeviginti natus, exercitum privato consilio, & privatâ impensâ comparavi*, ait ipse in lapide Ancyrano. Alterum, ab extorto Consulatu. Non est unius integri anni intercapedo. Tertium licet addamus ab Actiacâ victoriâ. Cujus tamen duplex habetur Epoche: vel ab eo anno quo victus Antonius cum Cleopatrâ: vel à sequenti, quo occubuit Antonius cum Cleopatrâ. A devicto Antonio anni sunt 29 currentes: ab interfecto 30. Atque hæc differentia animadvertenda est, in annis Augustalibus, à comparato exercitu in fine anni quo Iulius Cæsar est occisus: ab inito Consulatu Calend. Septemb. sequentis anni: ab Actiacâ victoriâ, vel Ægypto subjugatâ, in quibus Epochis non una vice peccavit vir Illustris in Apparatu. Omisit autem quartam quandam rationem, celeberrimam & per omnes provincias pervagatam, à VII, vel, ut alij numerant, VI *Consulatu*, quem cum M. Agrippâ collegâ gessit, ad annum urbis conditæ DCCXXVII, aut DCCXXVI: Cùm Imperium illi à Senatu confirmaretur, & daretur nomen Augusti, ad VII Idus Ianuarias. Lapis Narbonensis apud Lipsium in primo Annali Corneliano, VII *quoque Idus Ianuarias, quâ die primum Imperium Orbis Terrarum auspicatus est, Thure, Vino, supplicent.* Id quando contigerit, & quo modo, docet Paulus Orosius. *Cæsar Victor ab Oriente rediens, octavum Idus Ianuarias, urbem triplici triumpho invectus est. Hoc die primùm Augustus consalutatus est. Atque ex eo die summa rerum ac potestatum, penes unum esse cœpit & mansit, quod Græci μοναρχίαν vocant.* Videndus autem pater Romanæ Historiæ Panvinius, vir longè doctissimus, in commentarijs ad secundum librum Fastorum: à quo sua omnia transcripsit per plagium Iustus Lipsius, nunquam Onufrio compellato, id quod aliàs solet, rigidissimus in alijs ipse reposco. Natus est ergo, ut concludam omnia, Augusti anno XLIII, à nece Iulij Cæsaris, Iesus Christus. A primo ejusdem Consulatu, XLII. A devicto Antonio, anno XXX. Ab interfecto, XXIX. Ab imperio confirmato, & titulo Augusti acquisito, XXVI. *His igitur*, ait Cardinalis, *quæ ad annum Natalis Domini pertinent stabilitis, superest, ut de mense & die quibus natus est, narrationem instituamus.*

SECT.

Sect. II.

Ordo Cardinalis laudatus, & progreſſio, ab anno ad menſem & diem Natalem. Iniquior in illum Caſaubonus: & in rem ipſam. Scaliger, quem laudat, ſequitur, non audiendus de quæſtione. Ejus inepta argumentatio: Scriptura non docet, ergo non fuit in uſu. Item, variatum eſt de, ergo falſum. Theophania. Epiphania &c. Feſta ſanctorum Cathari damnant. Deſtomachatio in eorum factionem. Epiphanius explicatus. Item Euangelium de Herode. Notatus Caſaubonus. De Natali multa. Applicatio ad quæſtionem è beato Maximo. Tria reprehendunt Novatores. Eorum diſtractæ opiniones inter ſe.

OMnino autem laudandum eſt clariſſimi Baronij inſtitutum, & illa rerum narrandarum obſervata ſeries, quâ in Apparatu ſect. cxx, ὁδῷ βαδίζει, ab anno Servatoris Natalitio, ad menſem & diem conſtituendum, Quo, *Virgo quem conceperat, Virgo peperit, & permanſit Virgo*, quod ſcitè & verè dixit ſanctus Leo. Non tamen debet præteriri, cùm Conceptio & Nativitas Præcurſoris Domini conjuncta ſit & connexa Nativitati ipſius Domini, Exercitatorem flagellaſſe Cardinalem Annaliſtam, *curioſâ*, uti loquitur, *obſervatione diem Conceptionis Baptiſtæ inquirentem*, qui tamen paginâ ſtatim conſequenti, eundem reprehendit, de Conceptione Chriſti Ieſu, non adeò diligenter ſatagentem. Vellem magis perſpicuè rem tantam explicuiſſet. Quæ eſt hæc moroſitas vir erudite? Et tamen *Benignam*, ſi Deo placet, *ſui traducendi materiem præbet Baronius, cùm non contentus annum & menſem conceptionis Iohannis Baptiſtæ tot notis inſignijſſe, etiam certum diem deſignat:* octavo Calend. Octobris fuiſſe conceptum poſt æquinoctium. Petulanter, & importunè. Et cur non Conſules appoſitos, & Olympiadem deſignatam, & annum Auguſtalem additum reprehendit? Si conceptum Ieſum Chriſtum fateri velit, quo tempore celebratur Conceptio in Eccleſiâ, non nimium certè aberravit Baronius, *cùm ſanctiſſimus Gabriel*, beatiſſimæ Virgini annuntiaret, *Ecce cognata tua Eliſabet, & ipſa concepit filium in ſenectute ſuâ: Et hic menſis, ſextus eſt illi quæ vocatur ſterilis.* Diem non deſignat ita certum Cardinalis, quaſi mordicus ad illum adhæreret: ſed tantùm conjecturâ probabili inveſtigat; fœlicius quàm ſi, *Elegantem Ioſephi Scaligeri adhibuiſſet obſervationem:* quæ, ſummo ſupercilio & αὐθαδείᾳ, commendata, incertiſſimis ſubnititur, quod in loco dicemus, fundamentis. Certè credendum eſt naturam ὁδῷ βαδίζουσαν, in conceptione Baptiſtæ, obtinuiſſe. Sextus menſis agebatur ad diem Martij 25, cùm annuntiaret θεοτόκῳ ſanctiſſimus Gabriel εὐαγγέλιον. Sextus ille menſis à Septembri decurrebat: & cur non ab ejuſdem die 25? Credit hoc Eccleſia: jam olim credebat. Tu & Scaliger, qui, quanti, quos relictâ Eccleſiâ, adoremus? Scilicet hoc Scriptura Baronium non docuit. Apage nugas Atellanas: & nugatorem nugaciſſimum. Praxis Eccleſiæ hoc illum docuit, cui cur non aſſurgant & ſubmittant faſces univerſa natio Novatorum. Scriptura non docuit

docuit Scaligerum, *elegantem illam obſervationem ſuam.* Sed Scriptura non repugnat Baronianæ illi aſſertioni. Scriptura non docuit, non docet, non docebit omnia in uſu & praxi Eccleſiæ frequentata. Non in illum finem ordinata, inſpirata fuerat, ut omnia doceret, αὐτολεξεὶ, vel etiam inſinuaret, quæ recepit, admiſit, adhibuit Eccleſia. Catharorum in hoc ipſo ridenda eſt fatuitas. Sufficit illa αὐταρκῶς & αὐτοτελῶς ad finem ſuum : ut *Perficiatur homo Dei in omni opere bono.* Ut, *te cognoſcant unum verum Deum, & quem tu miſiſti Ieſum Chriſtum.* Ut, *Teſtimonium perhibeant de Te, ſcrutandæ ſunt Scripturæ.* Cætera quid ſi non ordinaverint? Satis eſt ſi quod in vita communi uſurpatur, Scripturæ magiſterio non contrarietur. Undè hauſit Ioſephus Scaliger, ad annũ periodi Iulianæ 4710, ephemeriam Abiæ, numero inter XXIIII octavã, miniſterium iniviſſe die XXI Iulij: unã fuiſſe è XXIIII illã ephemeriam: fuiſſe numero octavã illã ephemeriam, Scripturâ docet? Zachariam etiam cenſitum in ephemeriâ illâ: ſed illã octavã Abiæ ephemeriã ad diẽ Iulij XXI vices ſuas iniviſſe, quod ponit Scaliger, nec Scriptura docet, nec Euangeliſta inſinuat, nec ratio ſuadet, neque verũ eſt. Et tamen χριστιανοὶ Theologi, Literatores è ſcholâ Ariſtarchæâ, quaſi pro imperio Critico, obſervationẽ Eccleſiæ, ſaltem Occidentalis, imò Græcę & Romanę, quod ipſemet fatetur Exercitator, quâ per multa ſæcula Prodromi Natalis ad diem Iunij 24 celebratur, non ſolùm concutere audent, ſed & convellere, & exemplo pręire magno & Illuſtri illi hominũ nationi, qui nihil fixũ & immotũ, ſartum tectũ nihil, in uſu & praxi eccleſiaſticis ferre poſſunt: ſed omnia ad Canonas Iſagogicos Scaligerianos amuſſitanda, ad Animadverſiones corrigenda volunt, vel pro ſua futili temeritate ſurſum potiùs & deorſum agitanda. In hanc ſententiam concludit vir eruditus, *Quare nihil vetat quo minus ſalvâ reverentiâ* (& quomodo ſalva?) *quæ priſcæ debetur Eccleſiæ, de veris ſanctorum Natalibus hodiéque poſſit quæri.* Liceat, nimirum, ut cuicunque diſquirere, reluctari, refigere omnes, omnium, omnino in Calendario ſolennitates: ut quiſque ſtatuat, quiſque id agat, quod videbitur ipſi æquum, bonum, verum, utile, & denique è re ſuâ. Quo confuſio incumbat in res ſacras: aut, quod potiùs reor, ut ſanctorum memorijs detrahatur, quo tandem, quod Puritani velint, & magno optaverint emptum, de Eccleſiâ penitus aboleantur. Miror illum literis hoc mandare auſum, & quæ ſequuntur, in illâ Eccleſiâ quæ Μαρτύρων τιμαῖς ἐπιτέρπεται, καὶ ἀθλητῶν αἵμασιν ἐπαγάλλεται, ut cum beato Nazianzeno loquar. *Variatum eſt olim ſententijs & praxi, de Natali menſe & die Servatoris.* Quid tum verò ſi variatum? Sed quomodo & quatenus nos dicemus. Etiam & de graviſſimis ſanctiſſimæ Fidei capitibus: de divinitate Ieſu Chriſti, & naturâ humanâ, variatum. Sed tamen, de illo die & menſe, non tantopere variatum ſententijs, non tamdiu, inter tot, & tales, ut rentur, Eccleſiaſticarum ſolennitatum maſtigas. Hanc quæſtionem Cardinalis Annaliſta contentus ſilentio involviſſe, rem pauciſſimis expedivit, dum vetuſtiſſimarum Eccleſiarum Græcę & Romanæ conſenſum perſtringit tantùm, non explicat aut illuſtrat. Nam & diem menſis Decembris XXV tantummodo conſtituit, & totum illud, *An aliquis eiuſmodi dies feriatus in uſu apud Chriſtianos eſſe debeat*, omiſit. Prodierunt autem diſputatores novi, ſtulti fortaſſis, certè imperiti, ſi non improbi, qui cum Petrobruïſianis apud Bernardum: cum Waldenſibus apud Guidonem in ſummâ, & Wickleſiſtis apud Waldenſem, omnia feſta tollunt & abominantur, nec in uſu patiuntur eſſe apud Chriſtianos: tanquam Iudaiſmũ redolentes: & tanquam laceras,

ut loquuntur, Papiſmi lacinias, foras ejiciunt, & amandant in Morboniam: eamque ob cauſſam, ipsâ Natali luce Servatoris aratra ducunt, agros ſtercorant, lodicinam exercent, negotia tractant, omnia ita tranſigunt, quaſi qui de induſtriâ diem cuperent illum profanare; magno & mirabili myſterio, & æterno beneficio conſecratum. At viri μεμψίμοιροι, & παντοσοφομάστιγες, memi-
Sirac. 38.7. niſſe debuerant, Diem à die, quod Siracides obſervat, non differre, cùm eodem omnes ſole illuminentur: nihilominus ſe legiſſe quoſdam Dominum Deum, & ſibi, modo addictos peculiari, conſecraſſe. Ideò, quod obſervat
Orat. 44. non uno in loco Nazianzenus, Ἀλλ' ἡ μὲν ἄλλων πανήγυρις. Ἑορτάζει μὲν Ἰουδαῖος, ἀλλὰ κατὰ τὸ γράμμα. Τὸν γὰρ σωματικὸν διώκων νόμον, εἰς τὸν πνευματικὸν νόμον οὐκ ἔφθασεν. Ἑορτάζει δὲ καὶ Ἕλλην, ἀλλὰ κατὰ τὸ σῶμα καὶ τοὺς ἑαυτοῦ δαίμονας. & orat. VI. Τί δὲ τὰ ἄχυρα πρὸς τὸν σῖτον; Nos enim dies feſtos etiam obſervamus. Sed ὡς δοκεῖ τῷ πνεύματι. Qui paſſim multus eſt in eandem ſententiam; quemadmodum & cæteri Patres. Vide Auguſtinum de Civit. Dei, lib. X. cap. IV. Sed locus non eſt hoc in loco, λόγον λόγῳ ἐξετάζειν. Id quod factum eſt, Hiſtoria docet: non rectè factum, vel paucis perſtringit vel non omnino. De Natali Chriſti θεανθρώπου, quis non libenter audiet Nazianzeni præconium? Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε. Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν, ἀπαντήσατε. Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε. ᾌσατε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ. Καὶ ἵνα ἀμφότερα συνελὼν εἴπω, εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοί, καὶ ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ, διὰ τὸν ἐπουράνιον εἶτα ἐπίγειον. Χριστὸς ἐν σαρκί, τρέμετε καὶ χαρᾷ ἀγαλλιᾶσθε. Hæc ille & plura ad eundem tenorem, quaſi tripudiante Oratione diei illius ſolennitatem proſecutus. Beatus Chryſoſtomus Oratione in S. Philogonium eandem rem latius exequitur, quæ ſic Latinè ſonant apud
Ad legem. Dominico de ſpectac. Briſſonium. *Appropinquat feſtum omnium feſtorum maximè venerandum adorandumque. Quod ſi quis appellet, Omnium feſtorum Metropolim, haud quaquam aberrabit. Quod autem hoc eſt? Chriſti nimirum, iuxta carnem, Nativitas. Ab hoc enim illuſtratio Dei, feſtum videlicet Epiphaniorum, ac ſacrum Paſcha, Aſcenſio, & Pentecoſte, originem & fundamentum ducunt. Niſi enim ſecundùm carnem Chriſtus natus eſſet, nequaquam fuiſſet baptizatus. Nam id eſt feſtum Theophaniorum. Nequaquam fuiſſet crucifixus. Nam hoc eſt feſtum Paſchæ. Nequaquam miſiſſet Spiritum Sanctum. quod eſt feſtum Pentecoſtes. Itaque ab hoc ceu fonte quopiam, diverſi amnes orti. Nota ſunt nobis hæc feſta: Verùm non ob hoc tantùm par eſt hunc diem cæteris anteponi, ſed etiam, ob id, quod is qui in hoc natus eſt, cæteris omnibus eſt venerabilior.* Sed cum Nazianzeno dicamus: Ταῦτα μὲν εἰς ὕστερον. Τὰ δὲ νῦν Θεοφάνια ἡ Πανήγυρις, εἴτ' οὖν γενέθλια. Nominum eorum habenda ratio eſt, quibus dies ille olim ſignabatur; Epiphania prius dicebatur. Suidas: Ἐπιφάνεια ἡ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔνσαρκος οἰκονομία. Sed non erat generalis hæc acceptatio, verùm particularis, in Diœceſi Alexandrinâ, & Eccleſijs Ægyptiacis, quibus unus idemque dies deſtinatus erat, & Nativitati & Baptiſmo. Atq; ita intelligendus eſt Epiphanius, qui cùm eſſet ejuſdem διοικήσεως, eandem tuebatur conſuetudinẽ. pag. 466. Ἐν δὲ ἐν ταῖς ν ἡμέραις (nempe per totã Pentecoſten) οὐκ ἔστιν οὔτε νηστεία, οὔτε ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν ἐπιφανίων, ὅτε ἐγεννήθη ἐν σαρκὶ ὁ κύριος, ἔξεστιν νηστεῦσαι, κἄντε περιτύχῃ τετρὰς ἢ καὶ προσάββατον. Conſuetudinem, non Orientalis Eccleſiæ, ut Exercitator hariolabatur, ſed Catholicæ tangebat & univerſalis Epiphanius. Nam ut genu non flectebant per Pentecoſten: eodem modo neque jejunabant per Natalem Servatoris, ne quidem ſi, in diem Veneris occurreret vel Mercurij: ſed utitur phraſi particularis Diœceſis, hoc eſt, Ægyptiacæ Eccleſiæ, quibus ſolis Epiphania Natalem deſignabant: non tamen ſolùm. Nam de Orientali Eccleſiâ contrarium ſtatuit beat⁹ Chryſoſtom⁹. Ὅτι μὲν οὖν, ait ille,

Ἐπιφάνεια, ἡ παροῦσα λέγεται ἑορτὴ, δῆλόν ἐστι πᾶσι. Τίς δέ ἐστιν ἡ ἐπιφάνεια αὐτὴ· καὶ πότερον μία τίς ἐστιν, ἢ δύο, τοῦτο οὐκ ἔτι ἴσασιν· ὅπερ ἐσχάτης αἰσχύνης ἂν εἴη, καὶ πολλοῦ τοῦ καταγέλωτος καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν, τὴν ἑορτὴν ταύτην ἄγοντας τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἀγνοεῖν. Ad extremum, cauſſam ſciſcitatur, cur cum ἐπιφανεία & φανῆναι &c. dicantur de Nativitate Domini, tamen οὐχὶ ἡ ἡμέρα καθ' ἣν ἐτέχθη, ἀλλ' ἡμέρα καθ' ἣν ἐβαπτίσθη ἐπιφάνεια λέγεται. Loquitur de conſueto more Orientalis Eccleſiæ, quemadmodum Hieronymus de Occidentali in eundem ſenſum, 1 Comment. in Ezechielem. *Significat*, inquit, *baptiſma, in quo aperti ſunt Chriſto cœli: & Epiphaniorum dies hucuſque* (nimirum ab omni retro Chriſtianâ antiquitate, quod negavit Exercitator) *venerabilis eſt. (Non, ut quidam putant, Natalis in carne, tunc enim abſconditus eſt, & non apparuit) quod huic tempori congruit, quando dictum eſt, hic eſt filius meus dilectus in quo complacui.* Mira eſt confidentia Novatorum, qui cùm vel non intelligant, vel depravent uſum antiquiſſimæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ, vetuſtos Patres, illi praxi perhibentes teſtimonium auſi ſint καταπλωύειν, & ijſdem in os palam oggannire. Certiſſimum eſt enim apud veteres, diem VI Ianuarij baptiſmo Chriſti ſacrum, non autem Natalem, niſi apud Ægyptios, Epiphania, nominari. Nomen illud τὰ γενέθλια, & in confeſſo ponitur, & apertè ſatis uſum & acceptationem probat originatio vocis. Theophania dicebant, authoritate moti Paulinâ, ex epiſtolâ ad Titum: προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Illa enim ratio nominis habetur, quod explicat Orat. 37. Nazianzenus. Ῥῆσις illa longior eſt, ſed aſcribam. Τὰ δὲ νῦν θεοφάνια ἡ πανήγυρις· εἴτ' οὖν γενέθλια· λέγεται γὰρ ἀμφότερα· δύο κειμένων προσηγοριῶν, ἑνὶ πράγματι. Ἐφάνη γὰρ Θεὸς ἀνθρώποις διὰ γεννήσεως, τὸ μὲν ὢν, καὶ ἀεὶ ὢν, ἐκ τοῦ ἀεὶ ὄντος, ὑπὲρ αἰτίαν καὶ λόγον. τὸ δὲ δι' ἡμᾶς γενόμενος ὕστερον, ἵν' ὁ τὸ εἶναι δοὺς καὶ τὸ εὖ εἶναι χαρίσηται. Ὄνομα δὲ τῷ φανῆναι, Θεοφάνια· τὸ δὲ γεννᾶσθαι γενέθλια. τοῦτο ἐστὶν ἡμῖν ἡ πανήγυρις, τοῦτο ἑορτάζομεν σήμερον· ἐπιδημίαν Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους· ἵνα πρὸς Θεὸν ἐκδημήσωμεν, ἢ ἐπανέλθωμεν. Naſcendo enim apparuit, in Noviſſimo tempore, factus Emmanuel, nobiſcum Deus, qui apparendo in decurſu temporis, alloquutus erat priſcos illos Patres, multis modis & diverſis occaſionibus: ut ῥεύσαντας ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ εὖ εἶναι, πρὸς αὐτὸ πάλιν ἐπαναγάγῃ διὰ τῆς ἐνσαρκώσεως. Immortale beneficium indulgentiſſimi illius ἀπολυτρωτοῦ. Cujus gratiſſimam certè memoriam recolendam, omni tempore, die, horâ, nemo, non ipſe ingratiſſimum caput, pernegaverit: nedum tum imprimis & præcipuè, cùm ſit *Opus diei in die ſuo.* Nam de exodo Iſraelis ſancivit Dominus, ut eâdem nocte quâ fiebant olim illa τοῦ μεγαλεῖα, perpetuis temporibus recolerent beneficium Iſraelitæ, ut majorem in modum, quaſi in rem præſentem manu deducti, Deum recordarentur, & colerent redemptorem. Laudatur imprimis etiam apud Paganos, uſu obtinuiſſe inter Græcos, Romanos, ipſos barbaros, ortus ſui diem quotannis celebrare. *Et Natalitium*, quod ille ait, *cognatis ponere lardum.* Epulo enim & convivijs excipiebant amicos, ſe invicem, paſſim omnes. *Hodie non deſcendit Antonius:* inquit Orator, Philip. 2. Cur? Audi rationem: *Dat Natalitia in hortis.* Et Martialis alicubi,

Sexcenti cœnant, à te, Iuſtine, vocati.
Lucis ad officium quæ tibi prima fuit.

Nec ſuos tantummodò Natales, ſed & amicorum. Ita Horatius ſui Mecenatis diem: & Auſonius in epiſtola quâdam ad Paulum,

Sed feſtos quia ſæpè dies, partim ipſe meorum
Excolui, inq; vicem conviva vocatus adivi:
Natalis ſi fortè fuit ſolennis amico.

Imperatorum præcipuè: idque dupliciter. Primùm quo die in lucem editus nascebatur Princeps. Secundò, quo assumptus ad Imperium. Undè apud Balsamonem juris Græci interpretem, Νατάλια, εἰς τὰ τῶν βασιλέων γενέθλια· καὶ ἡ τούτων ἀνάρρησις. Apud Dionem libro 53, legimus Iulium Antonium Prætorem, equestri certamine & venatione celebrasse Augusti Natalem diem: & ex Senatus consulto, epulum eidem & Senatoribus in Capitolio dedisse. Apud Plinium in epistola ad Trajanum lib. 12. de Natali imperij celebrato, hoc est, die principatus, habetur mentio: *Diem in quem tutela generis humani felicissimâ successione translata est, debitâ religione celebravimus, commendantes imperij tui auctoribus & vota publica, & gaudia.* Cui respondet in hæc verba Trajanus. *Diem imperij mei debitâ lætitiâ & religione à commilitonibus & provincialibus, præeunte te, celebratum, libenter, mi Secunde charissime, cognovi tuis literis.* Ita urbium imperatricum Natales Romæ veteris atque novæ frequentabant. Lex, *Dominico*, in Cod. Theodosiano. *His adijcimus dies Natalitios urbium maximarum, Romæ atque Constantinopolis.* Et de urbis Romæ Natali celebrato, testatur Sozomenus libro v. cap. XVII. Ἐπεὶ γὰρ καιρὸς παρῆν βασιλέα δωρεῖσθαι στρατιώτας· γίνεται δὲ τοῦτο ὡς ἐπίπαν ἐν τῇ Ῥωμαίων ἱερομηνίαις, καὶ βασιλέων, καὶ βασιλίδων πόλεων ἐν γενεθλίοις ἡμέραις. Ait dona dari solita militibus de more quotannis, per Calendas Ianuarias, Natalitijs Principum, & urbium etiam regiarum. Nec hisce limitibus circumscribi volebant. Natalem enim præterea, adoptionis, sospitationis, Navigationis, omnis rei prosperæ & fortunæ initium, Natalem nominabant. Hinc profecti Christiani apud majores nostros, Dies exitus Sanctorum & ἀποθεώσεως Martyrum, undè vitam & fœlicitatem æternam adibant, & auspicabantur, Natales dicebant, ab antiquo: undè Tertullianus de Coronâ militis ait, *Pro Natalitijs annuâ die facimus*: hoc est, offerimus in commemoratione agonistarum. Ab hac notione, quâ principium & instituti alicujus exordium dicitur *Natalis*, legimus, in Martyrologijs, *Natalem cathedræ, Natalem ordinationis*: & apud beatum Eligium homil. x, *Natalem calicis. Vocatur*, ait ille, *hic dies cœna Domini: vocatur & Natalis calicis.* Cœna Domini, quia instituta in illo die: prorsus eodem modo, quo Epiphania Christi, hoc est, Natalis, vulgo Sol appellabatur, (quod obliti eramus annotare, cùm de lucis illius sacratissimæ appellationibus ageremus) quia Christus, qui Sol justitiæ, & Oriens ex alto nominatur, illo die se mundo, factus homo, communicavit.

Serm. 16. Ambrosij verba sunt: *Benè quodam modo sanctam hanc diem Natalis Domini, Solem novum vulgus appellat, & tantâ sui auctoritate id confirmat, ut Iudæi etiam atque Gentiles in hâc voce consentiant. Quod libenter nobis complectendum est, quia Oriente Salvatore, non solùm humani generis salus, sed etiam Solis ipsius claritas innovatur.* Aliud erat & aliùs generis, in quo lusit impietas Manichæa, apud Leonem. Celebritas porrò Natalis diei apud Paganos varia fuit. Nam, ut dixi, epulis se mutuo, & convivijs hilariter invitabant. Genium advocabant: illi lubentiùs & licentiùs indulgebant. Exhibet syllabum singularum con-

Orat. 38. suetudinum Nazianzenus, dum ad illas non vult Christianum conformari. Μὴ πρόθυρα στεφανώσωμεν· μὴ χορεὺς συστησώμεθα· μὴ κοσμήσωμεν ἀγυιάς· μὴ ὀφθαλμὸν ἑστιάσωμεν· μὴ ἀκοὴν κατακηλήσωμεν· μὴ ὄσφρησιν ἐκθηλυνώμεν· μὴ γεῦσιν καταπορνεύσωμεν· μὴ ἐσθῆτι μαλακισθῶμεν, ἀπαλῇ τε καὶ περιρρεούσῃ, καὶ ἧς τὸ κάλλιστον ἀχρηστία· μὴ λίθων διαυγείαις, μὴ χρυσοῦ περιλάμψεσι, μὴ χρωμάτων σοφίσμασι ψευδομένων τὸ φυσικὸν κάλλος. Hæc ille & plurima alia, Ἕλλησι se ait, & Ἑλληνικοῖς κόμποις καὶ πανηγύρεσι καταλιπεῖν. Vide eundem etiam, orat. IV. Epulũ publicum plebi dabant. ἐγχώρειον δαῖτα vocat Euripides. Neque tantùm Ædiles,

&

& Prætores, ſed & alij etiam epulum publicum in Natali Principis populo dabant; quod vocabant θύειν τὰ γενέθλια. Munera invicem & dona miſſitabant. Hinc jocus ille Martialis in Clitum quendam, qui ut munera frequentius ab amicis extorqueret, ſingulis penè Calendis, *Dabat Natalitia.* Præcipuè autem per illum diem Deo, & rebus divinis vacabant. Undè ille ait,

Concipiamque pias, ore favente preces.

Sedulò etiam cavebant, ne quid mali ominis: ne quid turpe vel obſcœnum ore proferrent. Sed ut omnia bona, bono die, & εὐφήμως.

Dicamus bona verba, venit Natalis, ad aras.
Quiſquis ades linguâ vir mulierq́; fave.

Cavebant enim diligenter ne triſtem redderent aut offenſum Genium, quem ſingulis annis ut candidior adveniret rogabant. Tibul. Lib. 1. El. 8.

At tu Natalis, multos venerande per annos,
Candidior ſemper, candidiorq́; veni.

Itaque jurgia & lites illo die cavebant. *Natalem colimus, tacete lites.* Martial. *Lib. 10. 87.* quas per omnes feſtivitates cavebant. *Lex eſt ferijs, iurgia amoveto: eaſque in famulis operibus patratis habento,* inquit Orator, 2 de Legibus. Eodem quoque die, ab omni malo, præſertim verò à fundendo ſanguine cavebant diligenter. ut, quo die iſtius lucis uſurâ ipſi primùm fruebantur, illo neminem, ne quidem animalia, communi luce privare vellent. Faciebant ergò in Natalitijs olim, thure tantummodò & libationibus. Unde illa apud Tibullum ait,

Natalis Iuno, ſanctos cape thuris honores.

& apud Epigrammatarium,

— veſtris addimus hanc focis acerram.

Hinc factum ut non ſolum manus carnificis feriarentur, ut neque *duci* quempiam, nec ſupplicio capitali *mactari* paterentur, ſed tanquam qui cuperent vitâ functos, & jam lumine caſſos, benignitate & liberalitate ſuâ impertiri, patibulo ſuſpenſos, crucibus ſuffixos, deponebant. ἔθος ἦν, ait Philo in Flaccũ, μηδένα κολάζειν τῶν κατακρίτων, ἄχρις ἂν αἱ ἐπιφανεῖς γενέθλιοι, καὶ πανηγύρεις αὐταὶ τῶν ἐπιφανῶν Σεβάστων διεξέλθωσι. Itaque invehitur ille acerbius, & meritò, in Flaccum illum tanquam impium, & moris priſci violatorem, qui παρηνόμει ἐν αὐταῖς, καὶ ἐκωρεῖτο τοῦ μηδὲν μὲ ἀδικοῦντας. Propter hanc receptam uſu conſuetudinem apud Ethnicos, violandam, atque ideò ſibi non ſolùm infame facinus, ſed infauſtum admiſſuro, Semipaganus ille Herodes Tetrarcha apud Euangeliſtam quaſi iraſcebatur, & indolebat plurimùm, quòd temerario obſtrictus juramento, neceſſe habebat Iohannem Baptiſtam in die ſuo Natali decollare. Non enim fictè, quod volebat Hilarius & poſt illum Hieronymus, indolebat, ſed verè quidem & ex animo, quod rectiùs Chryſoſtomo videbatur. Non quod, hominem ſibi moleſtum & vehementer exoſum, non libenter optaret, etiam & procuraret è medio tollendũ. Nam quem quiſque odit, periſſe expetit. Neque ideò tantùm, quòd timeret populi furorem concitati, qui Baptiſtã habebant pro Prophetâ. Sed ideò quòd, ἔθος τὰ γενέθλια, neque fas aut æquum erat humano ſanguine fuſo Genium ſuum ad menſam prolectare. Hæc mihi ratio triſtitiæ illius expeditiſſima videtur & omnium prima, licet nemini Interpreti, quod equidem ſciam, in mentem veniſſe recorder. Sed non diu hæc obtinuit in paganis illorum moribus ἐπιείκεια. Sequenti tempore, progrediente luxu, laſciviâ, & crudelitate etiam, ut neceſſe fuerat, in immenſum auctâ, non ſola ſacrificia pura, & ἀναίμακτα, Ludi ſcenici, ἱππικοὶ ἀγῶνες, & muſicorũ commiſſi-

ones

ones obtinuere, ſed θηρίων primùm σφαγαί. Ita enim fieri ſolet: cùm nemo repentè ſit turpiſſimus: tum gladiatorum in arenâ vilis ſanguis, invaluit ut profunderetur. Hadrianus apud Dionem: Ἐν τοῖς ἑαυτοῦ γενεθλίοις προῖκα τῷ δήμῳ τὴν θέαν ἀπένειμε, καὶ θηρία πολλὰ ἀπέκτεινεν, ὥστε ἐφάπαξ καὶ λέοντας ἑκατὸν, καὶ λεαίνας ἴσας πεσεῖν. Et Antoninus Caracalla, ἀγῶνας μονομαχίας ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ γενεθλίοις ἐποίησε. Sed hæc barbaries ſequioribꝰ ſæculis videtur obtinuiſſe, aut apud Principes ſanguinolentos. Nam Tertullianus qui tum vivebat, ἀναμφίλεκτως deſcribit nobis illos dies geniales in Apologet. *Grande ſcilicet officium, focos & choros in publicum educere, vicatim epulari, civitatem tabernæ habitu adoleſacere: vino lutum cogere: catervatim curſitare ad iniurias, ad impudentias, ad illecebras libidinum. Siccine exprimitur publicum gaudium per publicum dedecus? hæccinè ſolenneis dies Principum decent, quæ alios dies non decent?* Quanquam & Auguſti ævo, hunc modū exceſſerant interdum, quem Tiberius reduxit, & progreſſum inhibuit. Οὔτε γὰρ ἐν τοῖς γενεθλίοις αὐτοῦ γίγνεσθαί τι, παρὰ τὸ καθεστηκὸς ἐπέτρεπε. Veterem autem illam conſuetudinem, quam τὸ καθεστηκὸς appellat Dio apud Xiphilinum, Euſebius in VIII Hiſtoriâ ſic deſcribebat. *Cùm anteà moris eſſet ſub Imperatoribus, ſi aliàs, ſpectacula magnifica plura ſpectatoribus exhiberi, & voluptates novorum, & peregrinorum animalium quæ vulgaria ſuperant ſpectacula, ſive ex Indiâ, ſive Æthiopiâ, ſive aliunde arceſſerentur, & artificioſis quibuſdam corporum exercitationibus, oblectationes inuſitatas, ſpectatoribus providere, id maximè temporis cum ipſe Imperator ſpectacula ederet, ludos ſplendidiores, adeóque ſupra omnem omnium expectationem ipſius Imperatoris Natali eſſe oportuerunt.* Hæc ille, & quaſi metropolis quodam modo eſſet feſtorum omnium, quemadmodum Chryſoſtomus loqueretur, Natalis dies Imperatoris. Sed quorſum iſta tam multa de Natali die, & celebritate illa apud Paganos? Dicam verbis ſancti Maximi Taurinenſis Epiſcopi, qui ſuam primam homiliam de vigiliâ Natalis Domini noſtri ſic exorditur: *Lætitia quanta ſit, quantuſq; concurſus, cùm Natalis Imperatoris mundi iſtius celebrandus ſit, benè noſtis. Quemadmodum duces eius ac principes, omnes etiam militantes accurati ſericis veſtibus, accincti operoſis cingulis, auro fulgente pretioſis ambiunt ſolito nitidius in conſpectu Regis incedere. Credunt enim maius eſſe Imperatoris gaudium, ſi viderit maiorem ſuæ apparitionis ornatum, tantoq; illum lætum futurum, quantò ipſi fuerint in eius feſtivitate devoti. Ut quia Imperator, tanquam homo, corda non conſpicit, affectum eorum circa ſe probet vel habitum contuendo. Ita fit, ut ſplendidius ſe accuret quiſquis Regem fidelius diligit. Deinde quia in die Natali eius ſciunt, eum largum futurum, ac donaturum plurima, vel miniſtris eius, vel his qui in domo eius abiecti putantur & viles, tantâ prius theſauros eius replere divitiarum varietate feſtinant, ut in quantum prærogare voluerit, in tantum prærogatio copioſa non deſit: & antè voluntas donandi deficiat, quàm ſubſtantia largiendi. Hæc autem ideò ſollicitè faciunt, quia maiorem ſibi remunerationem pro hac ſollicitudine ſperant futuram. Si ergò, fratres, ſæculi iſtius homines, propter præſentis honoris gloriam, terreni Regis ſui Natalem diem tantâ rerum apparatione ſuſcipiunt: quantâ nos accuratione æterni Regis noſtri Ieſu Chriſti Natalem ſuſcipere debemus, qui pro devotione noſtrâ, non nobis temporalem largietur gloriam, ſed æternam; ſed terreni honoris adminiſtrationem dabit, quæ ſucceſſore finitur; ſed cæleſtis imperij dignitatem, quæ non habet ſucceſſorem?* Hæc ille pluribus, vetus & eruditus Pater, ad rem præſentem accommodatiſſimè; & Catharorum fanaticam impietatem profligandam. Nam quicquid eſt devotiſſimæ pietatis: quicquid gratiſſimæ devotionis:

Ca. 35.

tionis: quicquid meriti divini & officij humani, tollunt illi è vitâ communi, ex hominum praxi & consuetudine, imò ex animis & memoriâ amovent, qui litem movent de solennitate Natalis Iesu Christi, vel non omnino, vel non die fixo & usurpato ab Ecclesia, celebranda: Paganis in hoc ipso deteriores, qui Deorum, Regum, Principum, Magnatum, bene meritorum: qui civitatum & regnorum: qui quoque imperij, amicorum, suos & suòrum γενέθλια, omni genere lætitię celebrabant. Est certè Dei filij, nostrâ caussâ incarnati, συγκατάβασις, ἡ τῶν καλῶν ἁπάντων ἀκρόπολις· ἡ πηγὴ καὶ ῥίζα τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν. Qui de certo, rato, fixo die litem movent & controversiam, quantum in ipsis est, nescientes vel ex proposito animi & destinatâ perversitate scientes, Incarnationis memoriam deletam credo vellent & antiquatam. Posito enim semel hoc & concesso, non fuisse Iesum Christum illâ ipsâ die in lucem editum, quâ tuetur & defendit accuratè Ecclesia Catholica illum esse natum, consequens erit ut nulla ejus memoria recolatur. Hinc ut omnino nesciatur ortus: tandem ut planè denegetur: atque ita depereat beneficij illius immortalis memoria, quod per Filij Dei illam οἰκονομίαν in genus mortale universum, fusum est, & propagatum. Per quam nobis factus est gradus quo ad ipsum, per ipsum possimus ascendere. Ita enim, ut Hæretici apud magnum Leonem blatiunt, *Non tam novi hominis Nativitas, quàm novi Solis ortus honorabilis esse videbitur.* Quis enim inducturus est in animum suum, hunc vel illum diem, solennitati tam illustri esse addicendum, cùm refixum viderit, ab hominibus nuper natis, diem illum, quo *credebatur* ab omni retro antiquitate Verbum caro factum fuisse? Certè quod scripsit eleganter Leo, *Generatio Christi, est origo populi Christiani: & Natalis Capitis, natalis est Corporis. Renovat nobis ideò hodierna solennitas nati Iesu ex Mariâ virgine, sacra primordia. Et dum Salvatoris adoramus ortum, invenimur nos nostrum celebrare principium.* Ait autem, *hodierna Nativitas:* non erat vaga, non incerta, non indefinita. Quasi certus de die ita loquitur. Ita Chrysostomus in eundem diem: Σήμερον Βηθλεὲμ τὸν οὐρανὸν ἐμιμήσατο. Et utroque prior Nazianzenus, τὰ δὲ νῦν θεοφάνια ἡ πανήγυρις, In die suo, certi de die ita loquebantur, non ut nostri nuperi Novatores, quibus πᾶν τὸ ἀρχαῖον planè sapit ἀρχαϊκῶς, ideò refingendum, &, loquuntur ipsi, reformandũ, sed ad Lesbiam regulã ipsorũ cerebrositatẽ amussitandũ. Soli videri volunt sapere cùm tantum non insaniant contra Ecclesiam ὀπισθοπορευομενοβομβοφαγίδαι. Planè, ut Naturales illi apud Hippocratem agentes; qui quidem, ὃ φρόνησιν ἐκ εἴδασιν, ὃ δὲ φρόνησιν δοκέουσιν εἰδέναι, καὶ θ' ἃ μὴ ὁρῶσιν, ἐ γινώσκουσι. Accusant omnia, innovant multa, nihil non displicet in communi usu positũ: & tamen, ut rectè magnus ille Mystes Naturæ, O ἀναιρῶν ταύτην τὴν πίστιν, ἐ πάνυ πιστότερα ἐρεῖ. Quibus ut os obstrueret Ecclesiasticæ antiquitatis promus condus, bonum factum per Annales vel illorum Apparatus, Traditionem hanc vetustissimã universalis Ecclesiæ, de Theophaniorum mense & die, contra clamores, calumnias, novitates oggannientium, elaboratissimâ diligentiâ assertam consignasset, non contentus paucis & tenuiter perstrinxisse. Certè autem illi παντεπιμεμψίμοιροι cùm multa in hac unâ consuetudine reprehendant, tamen illa omnia, ad tria ferè capita, neque valdè incommodè, revocantur. Aiunt enim imprimis non fuisse olim ullum diem, ab initio propagati Christianismi, huic solennitati Natalitiæ fixũ & constitutum: sed incerto usu, & discrepantibus opinionum varietatibus pervagatum. Hanc verò ipsam consuetudinem in secundis, per quam, statuimus, & usurpamus Decembris xxv, non ab initio Apostolicæ & primitivæ Ecclesiæ

Arist. Eth. 10.c.11.

Ecclesiæ, sed post aliquot tantùm sæcula obtinuisse. Atque ideò illud tertio loco inferunt, tempestatem anni, mensem, diem, falso incertoque fundamento niti, & posse, etiam debere non convelli tantùm, sed penitùs aboleri. Quæ cùm semel insederint opinionum vanissimarum falsitates, facilè descendunt eo Novatores, ut ipsi in multiplices se immergant distrahantque opinionum aliarum varietates, quæ cùm se mutuò jugulent, & conficiant invicem, tum contra Ecclesiam militant singulæ, & universæ. Subdunt nobis aliqui vernam tempestatem anni. Nonnulli celebrant γενέθλια per æstatem. Plerique nunc in autumno constituunt. Et sunt qui Decembrem per brumam non inficiantur: sed de die non convenit cum Ecclesiâ. Et quod attinet ad cæteros, cùm de anni disconveniant tempestatibus, tum in eadem ipsâ tempestate sententijs variant distracti de mense, hoc an illo non conveniunt, neque si convenirent, certi sunt de die. De Septembri & Octobri autumnales litigant. De Maio & Aprili, qui vere volunt editum in lucem. Ita verum est quod de Philosophis usurpabat Basilius, Οὐδὲ εἷς παρ' αὐτοῖς λόγος ἕστηκεν ἀσάλευτος καὶ ἀκίνητος· ἀεὶ τὸν δεύτερον τὸν πρὸ αὐτοῦ καταβάλλοντος: quod omnino necesse est contingat, ubi semel à veritate est aberratum. Quapropter cùm se ipsi invicem conficiunt, non magnopere laborandum videtur de ἀνασκευῇ. Ἀρκεῖ γὰρ ἀλλήλοις, ut prudenter observabat Basilius idem, πρὸς τὴν οἰκείαν ἀνατροπήν. Et tamen juvat Ecclesiæ Catholicæ θεσμοὺς, per vetustas illas olim & ἀρχεγόνους majorum nostrorum consuetudines expatiari: & in agnoscendis Traditionibus antiquis bonas horas utiliter collocare. Nam & eruditiores paullò inter Innovantes, qui penitus modestiam non deposuere, vel pudorem expectoravere, receptæ huic, & à multis retrò sæculis confirmatæ sententiæ, non audent adversa fronte & perfrictâ obluctari. Nam licet non habeatur scriptum apud authores sacros, & θεοπνεύστως, illâ die, illo mense fuisse editum in lucem Servatorem, meminerunt tamen Tertullianum, virum ingenij castigatissimi, longéque doctissimum statuisse olim cum applausu, de non paucis hujuscemodi rituum, & consuetudinum παραδόσεσι, *Si legem expostules scriptam, nullam invenies: sed Traditio prætenditur auctrix, consuetudo confirmatrix, & Fides observatrix.* Et profectò non debuerat hæc Traditio Ecclesię, ut fieri solet, ita fastidiosè respui, cùm illa alia, multiplicia forsitan & πολύτροπα scriptis non essent comprehensa, sed de manu in manum ad posteros pervagata, summę proculdubio necessitatis & utilitatis in Ecclesię praxi & οἰκονομίᾳ, de quibus Apostolus olim, cætera, ὅταν ἔλθω διατάξομαι.

Lib.3.cap.4. *Quid autem, si neque Apostoli*, ait Irenæus, paullò Tertulliano antiquior, *reliquissent nobis Scripturas? nonne oporteret ordinem sequi Traditionis, quam tradiderunt ij quibus Ecclesias committebant? Itaque si de aliquâ modicâ quæstione disceptatio esset, nonne oporteret in antiquissimas recurrere Ecclesias, in quibus Apostoli conversati sunt, & ab ijs de præsenti quæstione sumere quod certum est, & re liquidum?* Quocircà ab hâc statione depulsi, ne γυμνῇ τῇ κεφαλῇ audeant obluctari & contradicere antiquitati, & palam, atque in os, Ecclesiæ oggannire, & clamare Traditioni; ad illa se convertant quæ ponebamus, quibus clam & per cuniculos id efficere sperant, quod vi & palam non erant sustinendo. Primum autem & princeps illorum est antitheton, *Non fuisse ullum diem certum & fixum huic solennitati destinatum:* ideoque non aliquam apud veteres Patres Traditionem: ut non temerè putentur hoc aggressi, qui usum hodie conspuant & consuetudinem Ecclesiasticam.

SECT.

Sect. III.

Sethi Calvisij sententia. Error De Natali Servatoris die, non certatum, sed diversimodè usurpata consuetudo. De eodem & baptismali quid Hæretici Basilidiani. Catholici Ægyptij. Clementem videtur Cardinalis non rectè cepisse. Epiphanij opinio. Clemens explicatur. Calvisij & Scaligeri sententia refellitur. Mensis decimus: nonus. quis. undè. Traditio practica Ecclesiæ, non vocanda in quæstionem. Quæ illa curiositas apud Clementem Alexandrinum de disquirendo Natali die. Epiphanij sententia explicatur è Scaligero, contra Scaligerum. Nulla differentia videtur olim inter Christianos nisi verbalis. De Natali apud Paganos multa. Indè Euangelium in Herode explicatum.

Sethus Calvisius, vir citra controversiam eruditissimus, & in re Chronologica familiam ducens, sed nimis pronus in partes Novatorũ, ait, *De Festo Nativitatis Christi diu fuit certatum in Ecclesiâ primitivâ, quo die esset celebrandum, ut testatur Clemens Alexandrinus.* Hæc ille, Scaligerum sequutus Dictatorem, ipse magister equitum. Vult autem, opinor, concertationem istam constitisse inter Ecclesiæ ipsius alumnos. Ait, enim, *In Ecclesiâ:* non cum Ecclesiâ, vel contra Ecclesiam. Ita excludit Ethnicos ab hoc certamine: & Hæreticorum etiam filios. Hic quicquid certaminis reperietur, inter Ecclesiæ alumnos ipsos vertitur. Per Ecclesiam verò primitivam, intelligit illam antiquissimam, Apostolicam, Apostolis proximam: Clemente enim Alexandrino vetustiorem: utpote de cujus concertationibus, vir ille ὁ πολυμαθὴς, dicatur commemorare. Errat autem Sethus, idque dupliciter. In Clementis advocati testimonio. De certaminibus Ecclesiæ primitivæ, & antiquissimæ. De mense & die, non de usu & praxi, Natalitiorum Christi, sententijs olim & usu variatum est. Sed aliquatenus: sed aliquantisper: sed alicubi. Sed adversarum opinionum concertationibus, tanquam acie ex adversa instructi concurrerent, non est concertatum. Certatum erat olim, & quidem vehementiùs, idque cum excandescentiâ, & majori, quàm par erat, inter filios illius εἰρηνοποιῦ, cum animorum exulceratione; de Hæreticis ad Ecclesiam redeuntibus rebaptizandis: de Paschali in Ecclesiâ solennitate obeundâ, etiam per Heroica illa tempora, & Apostolorum sæculo propinquiora. At de Nativitate certatum fuisse, in illum vel mitiorem modum, nullis literarum monumentis proditur, ne tum, cùm inter se Tempora τ̃ ἀναβιώσεως Iesu Christi & τ̃ ἐνσαρκώσεως cohæreant adeò, & mutuâ quâdam copulâ connectantur. Certè non legitur, nec lectum vel auditum ostenditur apud illos vetustiores, scriptis contrarijs, oppositis Synodorum decretis de die Natali, ad schisma penè concertatum. Doctissimus Cardinalis sect. cxx in Apparatu, observat Hæreticos, phanaticè, nullâ vel probabili ratione subnixos vel authoritate fultos, sed sicut & alia deliramenta sua, ex animi proprij sententia, ita & in hâc re furore percitos protulisse, quæ sic ab illo concipiuntur. *Sunt qui curiosius, Natali*

Natali Domini, non solum annum sed etiam diem addunt, quem quidem dicunt XXVIII *anno Augusti,* XXV *mensis Pacon esse natum, ea est apud Latinos* XV *mensis Maij. Rursus etiam quidam tradunt eum natum esse* XXIV *vel* XXV *mensis Pharmuthi, hoc est* XX *vel* XXI *Aprilis.* Hæc ab illo recitantur è Clemente Alexandrino, de Hæreticis: quæ sunt non alia quàm αὐτότατα quæ advocantur ex eodem Stromateo, à Calvisio & Scaligero. Hoc tamen interest inter utramque partem, quòd Hæreticos fuisse velit istos Cardinalis, & eosdem insurrexisse contra Ecclesiam. Catholicos arbitrentur & Orthodoxos illi, qui in Ecclesiâ inter sese conflictarentur. Hæreticos fuisse Basilidianos opinatur Baronius apud Clementem, qui ad illam descendebant curiositatem. Impios homines non solùm vanos, qui portenta quædam opinionum è sentinâ Gnosticorum in nomen invexerant Christianum; dum nomine illo ut augustissimo ita sacratissimo, cloacas suas obvelant & Camerinas. Inter omnes autem cùm absurdas tum & impias, & Ecclesiæ contrarias & pestilentes opinionum strues, non memini legisse Alastorem illum Basilidem, contra Catholicos invexisse aliquam, vel ijs litem intendisse de Natali Servatoris. Nihil simile Epiphanius, Tertullianus, Irenæus. Clemens certè commeminit, per eundem illum locum, Basilidianorum: qui tamen nihil habent commune, vel negotij de die Natalitio: habent autem de Baptismali: Οἱ δὲ ἀπὸ Βασιλείδου, inquit Clemens Lib. 1. Stromat. καὶ τοῦ βαπτίσματος αὐτοῦ τὴν ἡμέραν ἑορτάζουσι, προδιανυκτερεύοντες ἀναγνώσεσι. *Basilidis porrò sectatores, diem Christi baptismalem festum agitant: eiusdem diei vigiliam, per Scripturarū lectionem concelebrant.* Prius autem dixerat de Natali, Εἰσὶ δὲ οἱ περιεργότερον τῇ γενέσει τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, οὐ μόνον τὸ ἔτος, ἀλλὰ καὶ τὴν ἡμέραν προστιθέντες. Ην φασιν ἔτους κη Αυγέστου, ἐν πέμπτῃ πάχων καὶ εἰκάδι. Non dixit Basiliadanos hanc consuetudinem vel improbasse vel probasse: non secutos esse: non invexisse Basilidem. Non ait αὐτὴν τὴν ἡμέραν; quasi baptismum illi eodem die, quo & Natalem, celebrasse. Sed ἀπολύτως, & per se, Fuisse qui Natalem observarent &c. Ita quoque ἰδικῶς Basilidis sectatores Baptismatis memoriam celebrasse. Οἱ δὲ ἀπὸ Βασιλείδου, καὶ τοῦ βαπτίσματος αὐτοῦ τὴν ἡμέραν ἑορτάζουσι. Quasi rem non aliàs usurpatam, ipsi in suam praxin induxissent, & consuetudinem annualem. Ita opponuntur, ut termini dividentes, qui περιεργότερον Natalem observabant, & celebrant Baptismum. Erant autem Orthodoxi vel universim, vel etiam quidam per Ægyptum, qui de passionis quoque die ἠκριβολογοῦντο. Nec illa quæ sequuntur apud Clementem, ad Hæreticos istos referri debent. Ναὶ μὴν τινὲς αὐτῶν φασὶ φαρμουθὶ γεγενῆσθαι κδ, ἢ κε. Nam τὸ αὐτῶν non spectat, uti clarum est, ad Basilidianos, quod tamen volunt, sed ad τινάς, de quibus dixerat indefinitè. Orthodoxos per omnia, qui tamen in hoc, ut sæpè fit, servato tamen vinculo charitatis, à consuetudine universalis Ecclesiæ recesserant, & περιεργότερον, ut videbatur ipsis ἀκριβολογούμενοι, de die contra Ecclesiam statuebant. Potest objici, apud Ægyptios, Nativitatē & Baptismum, uno & eodem die tunc observatas fuisse festivitates: ut vel hoc pacto debeat illud excusari, quod doctissimus vir dicebat de phanaticis Hæreticis, dissentientibus ab Ecclesiâ. Nam si Catholici per regiones illas eodem die, festum utrunque peragebant, tum erant Hæretici, proculdubio, qui Baptismum celebrabant, quemadmodum refert Clemens. ὡς λογίζως. Sed ut ita esset, tamen hoc pacto cum Ecclesiâ descenderent in arenam: hoc est, cum Ecclesiâ particulari stantes, contra alias particulares, si non universalem, componerentur ex adverso. Et, ut posset hoc inferri, falsò tamen, saltem dubio innitebatur fundamento. Scio, relatum à Cassiano, collat. x.

de

de Ecclesijs Ægyptiacis: Illas, tum Natalem & Baptismum, eodem ipso die, peregisse. Erat ergo in usu, & ecclesiæ praxi per illa etiam tempora, festa hæc in memoriam Servatoris. *Intra Ægypti regionem,* ait Cassianus, *mos iste antiquâ traditione servatur, ut peracto Epiphaniorum die, quem provinciæ illius Sacerdotes, vel Dominici, baptismi, vel secundùm carnem Nativitatis esse definiunt, & iccircò utriusque sacramenti solennitatem, non bifariè, ut in occiduis provincijs, sed sub unâ diei istius festivitate concelebrant.* Et tamen Epiphanius, cùm esset illius provincię Sacerdos, in Diœcesi nempe Alexandrinâ Episcopus, quíque Natalitia in illo die statuit, secundùm sententiam Ægyptiorum, baptismum anticipat per mensem Novembrem celebratum; quod non uno loco reperitur apud illum Patrem, pag. 195. Καὶ μετὰ ταῦτα, ὡς πληρωθέντος τοῦ διετοῦς χρόνου, μετὰ τὸ βάπτισμα, καὶ τὴν αὐτοῦ ἄφιξιν, ἀπὸ Νοεμβρίου μηνὸς καὶ ἀπὸ Ἰανουαρίου. Nempe quòd per Ianuarium natus, mense Novembri baptizabatur. Nam de Novembri retulerat in præcedentibus, pag. 191. πρὸ δύο μὲν βαπτισθέντος αὐτοῦ κατ' Αἰγυπτίους Ἀθὺρ δωδεκάτῃ πρὸ ἓξ εἰδῶν Νοεμβρίων. Itaque authore Epiphanio, variatum erat opinionibus, de Nativitate & die baptismali in provinciâ Alexandrinâ. Ita fugerat ratio virum doctissimum Cardinalem, de Hæreticis Basilidianis apud Clementem intellectis, ab Ecclesiâ in hac parte dissentientibus, cùm inter se Catholici usu, in hac parte variarent. Videamus autem, an, quod Calvisius pronuntiat, verum sit, *Clemens illo loco testatur diu certatum fuisse in Ecclesiâ de die Natali Servatoris.* Concertatum est certè: sed nuper: sed ab Innovantibus δοκησισόφοις, & inter se & contra Ecclesiam certantibus. Testatur Clemens variatum opinionibus & praxi in Ecclesiâ: nusquam meminit concertationis, ut inter partes. Testatur Clemens fuisse quosdam qui περιεργότερον diem & mensem assignabant, nativitati Servatoris. Non tamen hinc illud consequetur, vel nullum omnino diem certum & constitutum, illi olim solennitati assignatum, vel usu Ecclesiæ veteris observatum: multò minus partium studijs discissos Ecclesiæ proceres & plebes, in diversas factiones, ab opinionũ varietate, abijsse. Locus ille Stromateius priùs appositus, ita se habet, ab ἀναγνώσεων, integer. Φασὶ δὲ εἶναι τὸ πεντεκαιδέκατον ἔτος τοῦ Τιβερίου Καίσαρος, τὴν πέντε καὶ δεκάτην τοῦ Τυβὶ μηνός. Τινὲς δὲ αὐτὴν τὴν ἑνδεκάτην τοῦ αὐτοῦ μηνός. Τότε πάθος αὐτοῦ ἀκριβολογούμενοι φέρουσιν, οἱ μέν τινες τῷ ις. ἔτει Τιβερίου Καίσαρος, φαμενὼθ κε. οἱ δὲ, φαρμουθὶ κε. ἄλλοι δὲ φαρμουθὶ ιθ, πεπονθέναι τὸν σωτῆρα λέγουσι. Ναὶ μὴν τινὲς αὐτῶν φασὶ, φαρμουθὶ γεγενῆσθαι κδ, ἢ κε. Duo colliguntur per viros doctissimos ex isto loco Clementino. Primò, non fuisse ullum certum fixum diem, ne Clemente quidem ipso opinante, apud Christianos primitivos. Imò ne quidem referre multum, ut ille opinabatur, de die certo Natalitio laborare vel sollicitos esse Christianos: cùm περιεργία, illo censente habeatur, illud satagere. Secundum est, de hac ipsâ re, sententijs fuisse concertatum: sed imprimis, responsum est de certamine, nullam hìc reperiri concertationem. Diversitas quædam erat opinionum. Alij enim suggerebant 25 diem mensis Pachon, hoc est, revera 22 Maij. Alij 25 mensis Pharmuthi, hoc est, Aprilis 22. Sed quota pars hominum? quanta portio Ecclesiæ, hâc diversitate laborabat? Τινὲς, imprimis erant illi περίεργοι. & qui 25 Pharmuthi assignabant, erant illi τινὲς τινῶν, pars portionis, non multi, scrupulosiores, schismaticoteri fortè, & singularitate quâdã rapti in transversum, quemadmodũ nuperi nostri Novatores. Sed ex ipsa ratione initâ à Stromateo, & textu, videtur fuisse tot, *Quot Thebarum portæ vel divitis ostia Nili.* Neque multum erant à se divulsi: obtinebant τὸ συνεγγὺς, etsi non τὸ ἀκριβές. Pharmuthi respondebat, κατὰ τὸ πλεῖστον,

Aprili noſtro : & Pachon ad eandem menſuram, Maio. Ita hærent in proximo, & ſunt ἀγχίθυροι iſti diſſidentes. Error eſt in menſe: nam de die, quod mireris, non diſſentiunt. Utrique ſupponunt 25 diem menſis ſui. Ita, reor, incerti & ignari per ignorantiam aberrabant ab Eccleſiæ Traditione univerſalis, de quâ inaudiverant neſcio quid: non pervicaces illam oppugnabant, aut ſtudijs avulſi diſſidebant, quod hodiè factitant innovantes. Audiverant Ieſum natum de beatâ Virgine, die xxv menſis noni vel decimi. Illum menſem variè, à diverſo ſcilicet parapegmate, accipiebant & interpretabantur. Nam qui menſis erat decimus, undè & nomen à numero ſortiebatur, apud Romanos December, à Martio nempe progrediendo: Ille erat nonus apud illos, qui anno & menſibus diverſimodis utebantur, & ab Aprili, ſuum calculum ordiebantur. Cùm verò numeri ſint ἐν τοῖς πρός τι: & Nonus, Decimus, Septimus, Octavus, dicantur ab aliquo primo parapegmate, Romanis December erat decimus, qui olim à Martio anni initium deducebant: illis autem, qui anno & menſibus utebantur Ægyptiacis, Maius erat decimus, Aprilis nonus, à Thoth initio deducto numerandi. Ita enim habebant ſe illorum menſes, Thoth, Phaophi, Athur, Choiac, Tybi, Phamenoth, Pharmuthi, Pachon. Quanquam ne tantopere quidem diſſidebant, ſed ejuſdem menſis eundem diem, nempe Maij 25 Natali Servatoris fortaſſis aſſignabant. Nam cum vulgo, & ex opinione communi, Thoth figatur in Septembri, quod ad initium ſpectat, ut menſis ille totus cum noſtro Septembri concurrat & coincidat, κατὰ τὸ ἀκριβὲς aliquantulum aberrat ratio: cùm 27 dies, neque plures τοῦ Thoth, in noſtro Septembri annumerentur, exordium ſuum ſumente ipſo Thoth, à 30 die Auguſti. Hinc factum, ut cùm illi, Thoth ab Auguſti parapegmate derivarent, & nomen ab initio, uſurparent, menſis Pachon eſſet ordine decimus: cùm qui Septembrem cum Thoth ἐκ παραλλήλου componebant, eundem menſem Pachon, nonum numero commemorarent. Facilè autem fuit, ubi ratio diverſa ita obtinebat, rem eandem, à non diſſentientibus, in ſpeciem diverſimodè enarrari. Sed fuerit realis iſta differentia: tamen res ſine pugnâ, ſine concertatione ullâ tractabatur. Abundabat quiſque in ſenſu ſuo. Tolerandum in illis, & in alijs, ubi Fidei diſcrimen non obtenditur, modò pax Eccleſiæ non diſturbetur. Tamen, quicquid erat illud quod ſentiebant, pauci erant illi qui ita ſentiebant. Pauci, in ipsâ, ut videtur, Ægypto. Illud autem, quomodo tolerari debeat, ut pauci in re aliquâ diſſentientes, uſu receptam communiori, & generaliori quadam conſuetudine, Traditionem refigant, aut tanquam incertam & dubiæ cujuſdam authoritatis, in jus vocent? Hoc ſi obtineat, ecquid erit in religione ſacratiſſimâ, & pietate ſartum tectum? Peſſum eant, neceſſe eſt, non ſolùm decreta Synodalia, ſed quæ etiam Fidei ſunt, & Scripturis confirmatiſſima. Nam quod de curioſitate neſcio quid imaginantur, quaſi Clemens ita ἀποχῇ adhæreret ſuæ σκηπτικὸς, ut non putaret ferendos eſſe illos, qui diem certum, & menſem aliquem, conſignabant, toto quidem cœlo aberrant illi. Περιεργία primùm apud Clementem poſita, non eſt illa curioſitas in vitio poſita, altiora nobis ſcrutandi, & abdita quæq; divini ſenſus myſteria rimandi & penetrandi deſiderium; quam, turbas in Eccleſiâ concitaſſe, & hæreſes olim progerminaſſe, veriſſimè produnt ſancti Patres. De quâ quidem Paganus ille, *Cælum ipſum petimus ſtultitiâ:* & aliter, Οὐ μόνον τὰ ἀνθρώπων πάντα εἰδέναι, ἀλλὰ καὶ τὰ θεῖα, καὶ τὰ δαιμόνια πολυπραγμονεῖν. Quos odio Deo dixit eſſe Euclides apud Stobæum.

Stobæum. Quam περιεργίαν, & πολυπραγμοσύνην, periculi plenam in rebus ſacris: quam inauditâ quâdã temeritate, ad imperveſtigabilia impudenter graſſantem, & divina omnia ſurſum deorſum agentem, experimur. Sed curioſitas illa apud Clementẽ eſt, quæ, ut ſcripſit magnus Naturæ myſtes Ariſtoteles, Τὰ ἐναργῆ πράγματα πειρωμένη δεικνύναι, ut ita omni modo habeantur teſtatiſſima & ἀναντίρρητα. Ut περιεργότερον προσηπθέναι, non ſit aliud quàm quod ſtatim ponit, ἀκριβολογεῖσθαι. Et certè qui deſcendit ad minutiora, & undique corradit omnia, præſertim in re, vel non admodum, vel minimè omnium controversâ, aut dubiâ, is & eſt, & nominatur eſſe, περίεργος. Et περιεργότερον dicuntur aliqui illud agere, cùm, quod vulgò receptum erat, & uſu confirmatum, & traditione propagatum, & ideò probatione non indigebat, rationibus ipſi propugnare, & aſtruere illi fidem ſatagerent. Omnino illud eſt περιεργία, cùm in re minimè dubiâ, opera locatur non neceſſaria. Quæ ſi longiùs procedat, curioſitas, φλυαρία quædam, & eſt, & debet exiſtimari. Alienum eſt igitur quod hinc aſtruitur, nullum fuiſſe certum diem, Dominicæ nativitati, per illa tempora, de quibus Clemens, antiquiſſima, aſſignatum, vel ex illius ſententiâ aſſignandum. Extabat etenim ab omni retro antiquitate, & à primis Euangelij cunabulis, quod Chryſoſtomus teſtatur, apud Occidentales Eccleſias, non illa ſolùm ſolennitas, ſed die certo & fixo, eodem, 25 Decembris nimirum, obſervata ſolennitas. Cùm verò, *De Sione exierit Lex*, ab Oriente lumen illud Gentium in univerſum orbem fuerit propagatum, cedant, quî fieri ullo pacto poterat, ut quam veluti Traditionem Apoſtolicam amplectebatur Occidens, illam prorſus & omnino Oriens vel neſciret, vel haberet inſuper? Sed de hac re deinceps ad Chryſoſtomum. Quodſi verò Clementi illa mens fuerat, diviſos olim & concertantes aliquos in hac parte repertos, intellexit ille de ſuis Alexandrinis: non autem terminos effati ſui ad Eccleſiæ Catholicæ conſuetudinem protuliſſe, putandus eſt. In Ægypto, variatum eſt in non paucis. Quidni & inter ipſos de Nativitate Chriſti variatum? Τινὲς αὐτῶν, non ſunt alij, quod jam dixi, quàm ex illorum hominum cœtu nonnulli, qui ſibi propriam, diverſam ab alijs, de Natali ſequebantur opinionem. Uſitatior illa & magis urgens eſt objectio, de ſexto die Ianuarij: de quo die, non unâ vice Epiphanius, pag. 194. Γεννηθέντος γὰρ αὐτοῦ περὶ Ἰανουάριον μῆνα. τοῦτ' ἔστι πρὸ ὀκτὼ εἰδῶν Ἰανουαρίων, ἥτις ἐστὶ κατὰ Ῥωμαίους πέμπτη τοῦ Ἰανουαρίου μηνός· κατὰ Αἰγυπτίους Τυβὶ ἑνδεκάτη (nimirum quòd à 26 Decembris ſuum Tybi tunc Ægyptij ordirentur) κατὰ Σύρους εἴτ' οὖν Ἕλληνας, Αὐδυναίου ἕκτη. Nam menſes Macedonum in anno Græco, prorſus & per omnia, cum Romanis conſentiebant. κατὰ Κυπρίους, εἴτ' οὖν Σαλαμινίους πέμπτου πέμπτη. nam à Septembri exordiebantur. Et iterum pag. 196. Εὑρίσκομεν γὰρ ἀπὸ τούτου τοῦ περιοδίου, ἕως ἑνδεκάτης Τυβὶ, καὶ πρὸ ὀκτὼ εἰδῶν Ἰανουαρίων, ὅτε ἀληθῶς τὰ θεοφάνια ἐγένετο. Et rurſum paullò poſt: Τῷ μὲν ὄντι ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ ἡ βεβαία Τυβὶ ἑνδεκάτη ἐστί. Nec à ſe diſſentit alicubi Epiphanius. Verum eſt, ſequutum illum in hac opinione ſuâ Ægyptios. Quippè cùm Cyprus, in quâ Epiſcopatum obtinebat, Patriarchatui parebat Alexandrino. Nuſquam tamen hoc expreſſit, quantum memini. Nam

nec

nec in illis: Ὅμως ἐκ πανταχόθεν ἑνδεκάτῃ Τυβὶ, κατ᾽ Αἰγυπτίους ἡ προειρημένη τοῦ Κυρίου ἐν σαρκὶ γέννησις ἐγένετο. distinguendum post Αἰγυπτίους. Non enim γέννησις secundùm Ægyptios eo die contingebat. Sed dies ille in quo contingebat γέννησις erat XI Tybi mensis, qui secundùm Ægyptios ita vocabatur. Cassiano teste, eodem die, sexto (non quinto Ianuarij; nam ita corrigendum est in priore testimonio Epiphaniano) solennitatem Baptismi etiam observabant: à quo dissentit apertè, quod jam diximus, Epiphanius. Sed de hâc inter eos contestatâ lite, litem non movemus. Videndum quid impulerit Epiphanium, ut dissentiret, & quatenus dissentiat à receptâ Catholicæ Ecclesiæ consuetudine; secundùm quem, anticipatur per dies XII integros, Iesu Christi in carne οἰκονομία. Et primùm occurritur, de sententiâ Epiphanij: citari hunc Patrem in alia omnia, nimirum pro usitato more apud omnes, in diem Decemb. 25. Nam in Legatione Manuelis Comneni ad Armenios per Leunclavium editâ pag. 135, ex Epiphanij sententia ita recitatur. Μᾶλλον δὲ τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου τοῦ Κύπρου, ἤκουον εἶναι λόγον περὶ τούτου· ἀλλ᾽ οὐδὲ ἐκεῖνον εἶδον. Λέγουσι γὰρ ὅτι ὁ θεῖος Ἐπιφάνιος, ἅτε ἐξ Ἑβραίων ὤν, ἐκ τῆς τῶν Ἑβραίων γραφῆς, καὶ Ἰωσήπου τοῦ χρονογράφου, ἐβεβαίωσε Δεκεμβρίῳ κε. τὴν γέννησιν ἑορτάζεσθαι τοῦ σωτῆρος. In versione Leunclavij, per errorem Typographi vel Amanuensis, legitur, Natalem Servatoris, *die* XX *Decemb*, celebrandum, *pro* XXV: quem fideliter expressit Severinus Binius, in unâ aut alterâ editione suâ bibliothecæ sanctorum Patrum. Addit Catholicus ille Armeniorum fabulam, vel fabulæ simillimam narrationem. τούτῳ φασὶ συμφωνεῖν, καὶ τὰς ὑπὸ τοῦ Τίτου ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ῥώμην ἀχθείσας γραφὰς, ὅτε ταύτην αὐτὸς ἠχμαλώτευσεν. Quas autem intelligit Scripturas Iudæorum, per Titum, de captis Hierosolymis, Romam allatas, nec scio, neque aliquid inaudivi: & fortassis nullæ erant ejusmodi scripturæ: (certè non extat illarum mentio apud Iosephum) nam Generalis ille Armeniorum non erat testis, quod fatetur, oculatus. Ait enim se nihil habere præter auditum: &, ut mihi videtur, non est de aliquâ homiliâ, sed libro Paxarij, interpretandus. Nec tamen arbitror Epiphanij codices, quamvis depravatissimi circumferantur, in illâ relatione, de die Natali depravatos, in quibus dicitur locis Iesus Christus editus in lucem fuisse τῇ ἑνδεκάτῃ Τυβὶ, vel sexto Ianuarij die. Sed Generalem illum Armeniorum existimasse, undecimum diem Tybi Ægyptiaci, & XXV Decembris Romani, unum & eundem fuisse diem: atque ita ille acceperat fando ab authoribus suis, Epiphanij sententiam explicatam. Et certè hoc ita verum est, quod duplici quâdam ratione persuaderi potest. Primum, ab errore communi quodam, ἐκ τῆς πολυσήμου φωνῆς *Epiphania*. Quæ cùm propriè denotet numinis alicujus ἐπίφανσιν, ad alios etiam dies & alios adhibebatur. De usu vocis, multa doctissimus Exercitator: quæ transcripsit ad implendas chartas, magnus ille nugator Bulingerus in suam farraginem. Antiquissimam acceptionem, ab hoc usu deductam ille opinatur, esse, quâ Natalem Iesu Christi θεανθρώπου designabat. Sed profectò, quicquid de illo usu sit, jam diu est, ex quo, ad stellæ illius apparitionem transijt, de quâ beatus Matthæus in Euangelio. Rectè autem, cùm & φαίνειν, & φάσις, & similia de stellis usurpentur. Factum

hinc,

hinc, ut apud imperitiores, quales erant illi τινὲς, & τινὲς τινῶν Clementi Alexandrino commemorati, confunderentur dies è confusâ vocis notatione: atque tandem, ut duo distincta festa, tempore, occasione, omni modo disparata, in unum atque idem coalescerent. Præcipuè quod insederat animis illorum, opinio in vulgus didita, sed quo authore? Iesum Christum baptizatum illo ipso die ad annum XXX ætatis suæ, quo ante tot annos in Bethleem Iudææ nascebatur. Secunda persuasio illa est, quòd secundùm initas à Iudæis & receptas rationes ab omni retro, ut volunt, antiquitate, dies VI vel VII Ianuarij, solstitio hyemali deputaretur: quo die, in accessu Luminis, Iesum Christum illum veram lucem genitum rebantur vetustissimi Christianæ pietatis Antistites. Non est hæc ab alio authore profecta observatio, quàm eruditissimo Scaligero, magno impugnatore illo Ordinis, usus, diei, in Ecclesiâ jamdudum receptorum. Ita enim ille vir πολυμαθέστατος Lib. I. de Temporum emendat. pag. XVI. *Attici, & omnes reliqui Græci, annum solarem in quatuor quadrantes dividebant, quæ* κέντρα *vocabant. Singulis, dies 91, horas 7 ½ attribuentes: quod à temporibus Seleucidarum, ad hanc usque diem Iudæi constanter observant.* Tum sequuntur, quæ rem attingunt ipsam: *Itaque octavo Iulij erunt* τροπαὶ θερειναί. *Octobris* VII, ἰσημερία ὀπωρινή. *septimo Ianuarij* τροπαὶ χειμεριναί. *octavo Aprilis*, ἰσημερία ἐαρινή. *Quæ, cùm legis* Τροπὰς θερινὰς & χειμερινάς, *nullas alias intellige præter istas.* Hæc ille. Quæ si vera sint, ut narrat Iosephus Scaliger, miramur non immeritò undè factum fuerit, ut tantopere ab ipso, & ab alijs, contra praxin Ecclesiæ turbatum sit, de Natali die vago & incerto: vel, apud nonnullos saltem, fixo in diem VI Ianuarij, cùm τροπὰς χειμερινὰς in eundem diem statuerent incidisse, quando Christus Dominus nascebatur. Solstitium autem hyemale, unanimi consensu, vetusti omnes, saltem à temporibus Constantini, Natalicio Christi festo ascriberent: sed solstitium non omnes in eundem diem conjicerent: imò ne quidem in eundem mensem. Ita nulla erat olim apud vetustissimos Christianismi proceres, ut tandem hanc partem absolvamus, nisi in specie & apparentia, discrepantia: nedum, quod volunt, concertatio. Eundem diem observabant, qui Christi natalem observabant, sacrum γενεθλιακοῖς solennitatibus, solstitium nimirum hyemale: *accessum*, ut loquuntur Latini Patres, *luminis*: sed non eodem modo τροπὰς χειμερινὰς, non eodem tempore, mensuratas. Quodsi autem mota fuisset olim, & partium studijs agitata hæc controversia, illa tamen & inter paucos vertebatur, & quæ versabatur illa omnis statim, consensu generali Catholicæ Ecclesiæ consopita, interquiescebat. Quod si autem propter ritus quosdam varios, & praxin alicubi discrepantem, propter opinionum diversitates, loco suo, atque statu res quævis controversæ movebuntur, cedo mihi tandem quid sartum tectum, vel in ipsâ pietate conservabitur? Religionis arcem invasam, & acropolin accepimus sacratissimam de Christo Iesu θεανθρώπῳ fidē: & terminos antiquos sæpenumero transpositos, quos Antiquus ille dierū consignaverat. Nam ubique terrarum, quocunque tempore, ab exortu usque lucis Euangelicæ, ab hominibus Satanæ locantibus operam, mysteria illa magna pietatis, contradictionum tempestatibus fuerunt exagitata.

Hoc

Hoc certum eſt, nec inficiantur; poſt Conſtantinum magnum Imperatorem, certo quodam die ab universâ Eccleſiâ, feſtum Nativitatis celebratum. Ita Sethus Calviſius Scaligerianæ novitatis hyperaſpiſtes, in prolegomenis Chronologicis cap. XLVIII. Ita ante mille annos & trecentos præterpropter poſitum eſt in confeſſo apud ipſos Novatores, illum uſum Eccleſiæ, qui nunc hodie obtinet, per Eccleſiam Catholicam obtinuiſſe. A quo tempore per Patres Græcos, Latinoſque, ad hoc uſque ſæculum, diſſeminatus propagatuſque, immotus conſtitit & inconcuſſus. Quæro autem, ecquis ferendus ſit homo novus, terræ filius γιγαντόμαχος, qui ſe in cauſsâ profiteretur adverſarium? qui contempto ſpretóque conſenſu majorum, inauditam ſæculis mundo obtruderet ſuam ipſius opinionem? πᾶν τὸ ἀρχαῖον αἰδέσιμον. Et certè ſi quid à ſanctis Patribus per illa tempora inventum, nullis majorum literis conſignatum, nullâ Traditione commendatum, nullo uſu veterum, ne veſtigijs quidem leviter impreſſis ſuffultum, per decurſum tot annorum, ad noſtra uſque tempora ſine contradictione deſcenderat, non video quid obſtare debeat aut poſſit, quo minus ἀσαλεύτως & ἀναντιῤῥήτως vim ſuam obtineat & auctoritatem. Nam non credendum eſt, univerſalem Eccleſiam, ne quidem in Ritibus & de Facto, in ſe & ſuis membris, paſſim & ubique, omnibus & ſingulis, per tot annorum ſæcula, deceptam, à veritate aberraſſe. Eſto, fuerat liberum apud vetuſtiores, non uno certo & eodem die, Natalitia ubique celebrare, ſed variatum fuerit pro opinionum diverſitate, apud Ægyptios quoſdam & Orientales: non perinde licuiſſe opinandum eſt, ſequentibus temporibus diſconvenire, cùm certa quædam Eccleſiæ definitio, illa prius indiſcuſſa, indeterminata, certis quibuſdam terminis conſtrinxiſſet. Illa certè tempora Conſtantiniana, propter mota certamina, & tum primùm compoſita, Paſchalina, accuratiùs temporum rationes expendebant, & excuſſis, quæ prius non liquebant, lucem clariſſimam chronicis characteribus reddidere: ut deinceps non debeant, niſi per ſummam temeritatem in quæſtionem pervenire, quæ per ætatem illam Clementis Alexandrini, ſine ſcandalo, obtinebant per diverſa loca. Non tam diſcuſſa re Chronologicâ, nec dum conſuetudine catholicâ introductâ in contrarium, liberum erat & ſentire quæ vellent, & quæ ſentiebant liberè ſcriptis vel praxi, ſervata ſemper Eccleſiæ pace, obſervare. Quod nullo modo licuit, nec ferendum erat, poſtquam ſemel hoc ψήφισμα ſancitum obtinuit, *Viſum eſt Spiritui Sancto & nobis.* Nam utcunque κατὰ γράμμα per Nicænos Patres, de Nativitatis feſto non eſt definitum, ita tamen ſtatuendum, prudentiſſimos Patres, per illam accuratam paſchalium terminorum examinationem, ſequentibus temporibus ad veritatem γενεθλιακὴν amuſſitandã, quaſi facem quandam prætuliſſe.

SECT.

Sect. IIII.

Exceptio de 25 die Decemb. ut recenti instituto. Calvisij error de Episcopatu Constant. Chrysostomi. De die Natali ex eodem. Interpretatio ejusdem Patris de usu nupero 25 Decembris in Ecclesia Orientali. Ante Chrysost. ætatem certus dies Natali assignatus. Clementis Romani authoritas. Locus de eodem. Scaligeri opinio de XXIIII vicibus Sacerdotum incerta. Christus natus in accessu luminis. Nocte. Cur.

Caput aliud exceptionis à Novatoribus profectum & pervagatum, non hinc longè recedit, cùm contendant, diem illum Decembris, qui nunc Nativitati sacer ubique habetur, xxv, vix demum post annos cccc à Christo nato, receptum in Ecclesiæ consuetudinem. Tempore enim Chrysostomi, ait Sethus Calvisius, Scaligerum sequutus Dictatorem, *primùm factum est, ut die Decemb.* xxv *Constantinopoli celebraretur.* Fundus illis est hujusce & fundamentum opinionis beatus Chrysostomus Orat. de Natali Servatoris, quæ habetur To. v. operum illius in Editione Etonensi Savilianâ. Sed fallitur Sethus de Constantinopoli. Nusquam per totam illam homiliam, illius urbis Regiæ & regnatricis habetur mentio: ut διοίκησις Patriarchalis ad hanc consuetudinem invita deducatur. Neque enim habebat tum Chrysostomus, cùm illam pronunciaret concionem, quicquam negotij vel commercij cum populo aut διοικήσει illa Constantinopolitanâ: erat Antiochensis Presbyter adhuc, non autem Antistes Constantinopolis. Colligi fortè poterit non levi conjecturâ, quoto anno haberetur illa homilia: certè constat habitam in Natalitijs, quando dies ille sacer, in feriam quintam incidisset. Constat nondum fuisse cum Episcopatu, sed in ordine Presbyteratus constitutum. Ἐν δὲ λοιπὸν εἰπὼν, ait, καταπαύσω τὸν λόγον, τῷ κοινῷ διδασκάλῳ τῶν μειζόνων παραχωρήσας. Is erat Episcopus, quem ita sæpè vocat Presbyter: & erat tunc in more positum, ut presbyteri Episcopis quasi facem traderent, exponendarum Scripturarum. Falsum ergo quod supponit imprimis Calvisius, de Diœcesi Constantinopolitanâ in illa versante quorundam errore, de incerto die & festo Natalitiorum. Intelligendus est Chrysost. de Patriarchatu Antiocheno, & consuetudine Orientali. Nam certè de Constantinopolitanâ provinciâ contrarium certum est, ex eâdemmet Oratione, cùm disertis verbis scribat ὁ χρυσορρήμων, Ὅτι πάλαια καὶ ἀρχαῖα ἐστι, nimirum Natalis ille dies, καὶ ἄνωθεν τοῖς ἀπὸ Θρᾴκης μέχρι Γαδείρων οἰκοῦσι κατάδηλος καὶ ἐπίσημος γέγονε. Sed erraverit, esto, in Diœcesi: non erravit in re ipsâ Calvisius tamen. Certè enim Chrysostomus διαῤῥήδην hoc affirmat, noviter fuisse usu receptum & in Ecclesiam inductum Antiochensem, ut Natalis dies Domini celebraretur ad xxv Decembris. Νέαν enim vocat, διὰ τὸ προσφάτως ἡμῖν γνωρισθῆναι. Et post non multa, Καὶ πολὺς περὶ τὸν ἡμέρας ταύτης πανταχοῦ γίνεται λόγος. τῶν μὲν ἀπομεμφόμενων, ὅτι νεά τίς ἐστι καὶ πρόσφατος, καὶ νῦν εἰσενήνεκται. Quod ait

νῦν, vult intelligi, nuper, non ante multos annos. Nam, quod priùs expresserat, *ante annos decem non plures*, diem illum observare inceperunt Antiochenses. Καί τοι γε οὔπω δέκατόν ἐστι ἔτος ἐξ οὗ δήλη καὶ γνώριμος ἡμῖν αὕτη ἡ ἡμέρα γεγένηται. Receperant autem ab Ecclesiâ edocti Romanâ, quæ ab ipsis incunabulis pietatis Christianæ diem hunc solennitati huic destinatum celebraverat. Οἱ γὰρ, inquit, ἐκεῖ διατρίβοντες, ἄνωθεν καὶ ἐκ παλαιᾶς παραδόσεως αὐτὴν ἐπιτελοῦντες, αὐτοὶ νῦν αὐτῆς ἡμῖν τὴν γνῶσιν διεπέμψαντο. Chrysostomus hæc & alia in eandem sententiam, quibus, veluti admotis quibusdam machinis, receptam in Ecclesiâ consuetudinem, ut novitiam, ut minimè Apostolicam, de statu motum subruisse opinantur Innovantes. Sed imprimis Chrysostomo sic respondemus: Non illud versari in quæstione, utrum illa quæ nunc obtinet consuetudo, nunquam passa sit contradictionem aliquam vel varietatem. Scimus enim & fatemur ultrò: sed & docuimus, usu alicubi discrepante variatū. Sed illa tamen erat τοπικὴ & particularis, quâ, nec refigi debet, neque circumscribi vel in ordinem cogi, consuetudo œcumenica & generalis. Chrysostomus versabatur in Ecclesia Antiochenâ. Pars erat ea, eximia quidem, sed tamen pars, illius per orbem terræ disseminatæ Ecclesiæ. Differebat in nonnullis illa Christianismi ritibus, quid tum, & ceremonijs, ab Alexandrinâ, Constantinopolitanâ, Romanâ Ecclesijs, Antiochena. Non sufficeret, opinor, hujus solius authoritas, ad redigendū in ordinem illas cæteras aliorsum abeuntes: si quæ fieri debeat per partes secessio, ratio potiùs flagitat, ut pauci ad plures, cæteris paribus, quàm ad plures, pauciores aggregentur. Admiserant recenter illam Romanorum praxin Antiochenses. Sed fieri potest, ut non tam noviter & tum primùm admiserint illam praxin, quam à primis incunabulis Antiochensis Ecclesiæ usurpatam, deinde amissam atque antiquatam, in usum denuò admoniti revocaverint. Quæro enim, cùm Lex exierit de Sione, & ὁδῷ τῷ ἐβάδιζεν ab Oriente versus Occidentem: cumque Antiochiæ vocati fuerint primi Christiani: & Ecclesia de Gentibus fuerit constituta; quî fieri poterat ut vel Natalem Domini ignorarent omnino, vel cognitam semper, habuerint insuper, in tanto affectu pietatis & divini amoris effervescentiâ? Certè quod ab omni retro antiquitate, etiam ἄνωθεν, ut Chrysostomus loquitur, hoc est, ab excessu ipso Iesu Christi è rebus mortalibus ad æternitatē, obtinuerat in Occidente, videtur commeasse per Orientem. Sed non est novum, ut quod priùs obtinuerat, progrediente tempore, trecentorum scilicet, & quod excurrit annorum, abrogetur, & per diversas subintroductas, paullatim, pedetentim, interdum confertim, & velut agmine facto, ceremonias aboleatur, in illâ præsertim, morum & ingeniorum Græcorum levitate, temporum turbis & tempestatibus, hominū socordiâ & incuriâ, Sathanæ τοῦ ἐξ ἐναντίας, satagentiâ & πολυπραγμοσύνῃ. Potest etiam & illud forsan responderi, Chrysostomum, non omnem quidem usum & praxin, ne in Ecclesiâ Antiochenâ abnuisse, sed locutum de certo & fixo die & publicâ authoritate confirmato, ut solidis argumentis persuaso tunc primùm & constabilito. Ait enim, tum primùm δήλην καὶ γνώριμον hanc diem fuisse: & statim, γνωρισθεῖσαν, tum primùm. Occidentales autem, quibus tabulæ Quirinij Censuales patebant, ἀκριβῶς εἰδότας, &

πεπλη-

πεπληροφορημένοις. Non negat ergo nullam vel γνῶσιν, vel memoriam, vel etiam usum & praxim beatus Iohannes ὁ χρυσορρήμων hujusce festi per illum diem observandi, in Ecclesiâ Antiochenâ extitisse: Sed negat certam & determinatam, è consensu generali & suffragio totius Ecclesiæ obtinuisse consuetudinem, nisi ante decennium, quàm Oratio illa haberetur apud Antiochenos, circa annum Domini CCCLXXVI. Postremò, ut non nisi tum primùm usus aliquis obtinuerit Antiochiæ: ut fuerit dies ille Decembris XXV apud illam Ecclesiam, ab omni retro antiquitate inauditus: tamen cùm Chrysostomus de particulari Ecclesiâ illâ loquatur, præjudicium fieri nullo modo debet, diffusæ etiam per Orientem consuetudini. Per Orientem inquam: Nam Nazianzenus Chrysostomo antiquior, diem certum & fixum observabat. Est enim homilia 38, verbum Diei in die suo. Χριστὸς γεννᾶται. de præsenti loquitur. & τὰ νῦν θεοφάνια: de festo hodierno. & quod ῥητῶς exprimit præsentem rei statum, ἑορτάζομεν σήμερον ἐπιδημίαν Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους. Hodiernus ille dies cur non erat Decemb. 25? Aliam diem doceant οἱ ἐξ ἐναντίας, in usu Nazianzenis vel Sasimensibus. Nam certè Antiochiæ, quod apparet è Chrysostomo, vel diem huic solennitati nullũ, vel conjunctum & communem, fortè cùm baptismali, destinaverant, quod & per Ægyptum obtinebat alicubi, ut jam dictum est. Nazianzeno antiquior erat Diocletianus. Ille dum grassatur in Christianos, Nicomediæ multos Martyres uno incendio complexus consummavit, qui tunc, ut fiebat, in Ecclesiam convenerant, ad celebrandam memoriam Dominicæ nativitatis: quod relatum à Callisto è vetustiorum monumentis lib. VII. cap. VI, historiæ suæ: & pleniùs ex actis illorum Martyrum apud Baronium: ad Antiquiores non ascendimus. Nam & pauci extant; & inter illos pauciores numerantur, qui de festis Christianorum vel ex instituto egerunt: vel panegyricis sermonibus dies illos festos excoluerunt: alijs occupati rerum negotiorumque περιστάσει, & alîus generis scriptionibus exercitati. Qui sequuti sunt Patres, & in hoc genere homilistico, & sæpiùs & cum laude versati sunt, testimonijs abundant, quod ignorat nemo, non diffitentur Novatores, de die certo & illo fixo in XXV Decembris. Qui profectò non communi quodam suo consensu, rem vel incertam, & ideò dubiam; vel controversijs agitatam, sine strepitu & tumultu commendassent, vel etiam per frequentes illas Conciones suas celebrassent, pro certo incertum Ecclesiæ Catholicæ obtrudentes. Unus tamen, & idem facilè primus Apostolorum φοιτητὴς & συμπεριέκτωρ non debet silentio præteriri. Est enim testis locupletissimus: & εἷς Πλάτων μύριοι, ut vetus habet verbum. Is est Clemens ὁ διαταγεὺς. Quem licet delicatuli nescio qui de falso postulent, & tanquam falsarium στιγματίζουσι; nos tamen patrocinium illius contra quosvis suscipere, σὺν Θεῷ δ' εἰπεῖν, & audere nos palam profitemur: & alibi præstitimus in causâ appellatum Decimarum. Est illud in præsenti, οὐδὲ πάρεργον. Interim loquatur in hâc causâ, testis advocatus, omni major exceptione Clemens. Constitutio XIII Libri quinti, ita incipit, Τὰς ἡμέρας τῶν ἑορτῶν φυλάσσετε ἀδελφοί. Καὶ πρώτην γε τὴν γενέθλιον, ἥτις ὑμῖν ἐπιτελείσθω εἰκάδι πεμπτῃ τοῦ ἐννάτου μηνὸς: hoc est, Decembris non Novembris, licet Græcè habeatur, XXV *die noni mensis*, cùm ab Ἀρχαίοις Servatoris, vel

etiam conceptione annum exordirentur. Undè 25 Decembris qui eſt, non decimi ſed noni menſis 25, invenietur. Cùm verò illud certum & exploratum habeatur, Chryſoſtomo perhibente teſtimonium, Romanam Eccleſiam, & Occidentem univerſum, ἄνωθεν habuiſſe & γνῶσιν, & uſum iſtius ſolennitatis in illo ipſo die ſibi commendatũ, omninò μετὰ λόγου ſtatuere poſſumus, illã adeò antiquam traditionẽ, non aliundè quàm ab Epiſcopi hujus primi, vel certè principes, ἐκ τῆς τῶν ἀποστόλων διαδοχῆς, commendatã παράδοσιν receptam, ad cæteras Occidentales provincias propagatam derivaſſe Romanos epiſcopos & diffudiſſe. Quod ſi autẽ non aliter diſciſſus orbis in partes adverſas abijſſet de ſolennitate Natalitiâ, quemadmodum ſcimus factum in Paſchali: de quâ vehementiùs olim, & cum quadam acerbitate digladiatum eſt: non tamen deberent Novatores nuperi, terminos antiquos jam, tranſponere, & à multis retro ſæculis, & annorum centurijs fixos refigere, (qui de Paſchate ſecuri nihil movent, nec declinant ad Teſſares cai decatitas.) Nedum obnuntiare conſuetudini Eccleſię, propterea quòd Chryſoſtomus cum primis hujuſce termini, xxv Decembris, advocatus, ad illius confirmationem majorem, à falſo fundamento ſe promoverit, Pontificatu nempe ſummo Zachariæ. Ita enim continget non rarò, ut vitio quodam humano, diſcernendi τὸ ἀκριβὲς, illud afferatur ad comprobandam veritatem teſtatiſſimam, quod vel vacillat & incertum eſt, vel omnino manifeſtam continet falſitatem, ſi non contradictionem planè implicat interdum. Certè, Nemeſis à tergo, quod dici ſolet; Ioſephus enim Scaliger, qui Princeps acceſſit ad hanc hypotheſin de xxv Decembris elevandam, & eluendam, & per infirmam illam rationem Chryſoſtomi, de Pontificatu Zachariæ ſatis alioquin confirmatæ opinioni inequitat & inſultat: ad eundem planè modum ceſpitavit ipſe, de vicibus ſacerdotum xxiv. Nam perinde vacillat id quod aſſumit ille gratis, vices illas omnes ab inſtitutione primâ per Davidem, ad ſuffitum factum per Zachariam in ordine vicis ſuæ, ſine omni interciſione omnino etiam per Babylonicam captivitatem; & profanationem illam Antiochenam, decucurriſſe. Quod nunquã probaverit, neque illi conceſſerit τις τῶν νοῦν ἐχόντων. Quæ cùm ita ſint, Απάλαι πατριάρχαι ὤδινον, προφῆται δὲ προὔλεγον, δίκαιοι δὲ ἰδεῖν ἐπεθύμουν, ταῦτα ἐξέβη, καὶ τέλος ἔλαβε σήμερον. quod Chryſoſtomus affirmat, ἀρχόμενος Orationem ſuam in Natalem. Dies erat ille, viii Calendarum Ianuarij: *Quando arctum circulum Sol iam recurrens deſerit, Chriſtus tum terris naſcitur, qui lucis auget tramitem*; quemadmodum Chriſtianus ille ὑμνῳδὸς, ante annos mille & ducentos cecinit. *In acceſſu luminis*, aiunt ſancti Patres. Gregorius Nyſſenus, Chryſoſtomo antiquior, *Hac die incipiunt minui tenebræ, noctiſq; modi augeſcente radio ad defectum rediguntur.* Et Ambroſius ſuppar illius temporis, *Ecce in Nativitate Chriſti dies creſcit, & in Nativitate Iohannis decreſcit. Chriſto oriente lux proficit: Iohanne naſcente, minuitur.* Et in Pſal. 132 Auguſtinus, *Natus eſt Iohannes ſicut tradit Eccleſia, cùm iam incipiunt minui dies. Dominus natus eſt, quando iam dies incipiunt creſcere.* Hæc autem ideò illi factum volunt, quia πάντα ἐν τύποις etiam nunc: τὰ μικρὰ καὶ φαινόμενα, ἀντὶ μεγάλων καὶ μὴ βλεπομένων. *Non enim vacat à myſterio*, ait Beda, *quod Iohannis nativitas, cùm dies decreſcere, Domini autem cùm dies creſcere inchoant, facta*

memo-

memoratur. Crevit quippe Dominus, quia per totum orbem, quòd Christus esset innotuit. Decrevit Iohannes, quia qui Christus existimabatur, quòd non Christus sed præco Christi esset, apparuit. Iure etiam nascente Domino abbreviata dies, ad crementum lucis redit. Quia ille nimirum apparuit qui lucem suæ cognitionis, quam prius sola Iudæa, & hoc ex parte habebat, cunctis gentibus aperiret, & suæ calorem dilectionis, in totũ mundi latitudinem diffunderet. Et Bedæ magister Augustinus: *Audi*, inquit, *ipsum Iohannem confitentem, Illũ oportet crescere, me autem minui.* Et passiones ipsorum hoc indicant: *Dominus in Cruce exaltatus est, Iohannes cæso capite diminutus.* Et Augustini doctor Ambrosius: *Ipsa enim quodammodo tempora, famulantia partibus suis, cùm detrimentum faciunt, servus gignitur: cùm Dominus nascitur, consequitur augmentũ. Profectũ planè facit dies cùm mundi salvator oritur: defectũ patitur, cùm ultimus Propheta generatur. Scriptũ est enim, Lex & Prophetæ usque ad Iohannẽ. Atque ideò necesse erat, ut obscuraretur Legis observatio, ubi gratia Euangelij refulgebat: & cessaret Prophetia veteris testamenti, ubi novi gratia succedebat.* Et Ambrosio paulò prior Gregorius Nyssenus: *Mysterium naturæ exponit perspicacioribus, quidq; sibi velit docet, quod in adventu Domini dies crescit, nox decurtatur. Ego talia quædam dicentem mihi videor audire creaturã. Vides noctẽ ad summã longitudinẽ progressam esse, atq; ulterius currere, atq; proferri desistere & in contrarium resolvi. Animadverte quod impietatis nox, quoad eius fieri poterat aucta, atq; extremã nequitiæ magnitudinẽ assecuta, hodie ulterius progredi, ac sibi quasi possidendo usucapere prohibita est, atq; dehinc redigitur ad defectionẽ. Vides lucis radium diutius durare, & solem esse solito sublimiorẽ: animadverte veræ lucis adventum, quæ radijs Euangelicis orbem illuminat.* Hæc ille. Diem certum definiunt, multi, & in his, ex consensu Ecclesię Augustinus, ille accuratissimus rerũ in Ecclesiâ controversarũ, & indagator, & disceptator. Lib.4. de Trinit. cap.5. quæ eadem ab eodem repetita leguntur lib.83. quæstionum, q.56. *Licet ergo cunctos dies Deus creaverit, singulariter tamen diem fecisse illũ dicitur, qui Christi Domini Nativitati sacratus est*, ait Cassiodorus. Quem cur alium statuamus quàm VIII Cal. Ian. cum antiquis, à multis retrò seculis, Patribus nullam caussam attulerint Novatores, ut, quemadmodũ alicubi, in diverso negotio Nazianzenus, μένωμεν ὥσπερ ἐσμὲν sollicitantibus hunc ritũ insinuemus. Quicquid alijs alibi terrarũ licuit & sentire, & scribere in vetustioris Ecclesiæ contumeliam, miror vehementer in hac nostrâ toleratos Novatores, eorumque pruriginẽ scriptituriendi, quæ & ipsa cum Catholicâ Ecclesia consentit per omnia, & Traditionẽ veneratur illã sanctissimè, quâ festũ illud Christi Salvatoris in XXV Decembris celebratur. ὡς ἐκ ὀρθόν. *Sensi enim sæpe dolens & gemens*, ut de seipso Augustinus, *multas infirmorum perturbationes fieri, per quorundã fratrũ contentiosam obstinationẽ, vel superstitiosam timiditatẽ, qui in rebus huiusmodi, quæ neq; Scripturæ sanctæ authoritate, neq; universalis Ecclesiæ Traditione, neq; vitæ corrigendæ utilitate ad certũ possunt terminũ pervenire (tantum quia subest, qualiscunque ratiocinatio cogitantis, aut quia in suâ patria sic ipse consuevit, aut quia ibi vidit ubi peregrinationem suam, quo remotiorem à suis, eo doctiorẽ factã putat) tam litigiosas excitant quæstiones, ut nisi quod ipsi faciunt, nihil rectum existimant.* Sed omnino sapienter & verè, ut omnia,

In Ps. 117.

Epist. 118. *ad Ianuar.*

omnia, divinissimus ille consessus Patrum, & à cœtu Apostolico, in Ecclesiâ Christi princeps, sanciebat, τὰ ἀρχαῖα ἤδη κρατείτω. Quæ per annorũ centurias immota perstiterunt, ne loco suo & statu per nonnullorũ δοκισοφίαν nunc tandem dimoveantur. *Illa enim quæ non scripta sed tradita custodimus,* ait ibidem quo supra loco, idem Augustinus, *quæ quidem toto terrarũ orbe observantur, dantur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenarijs Concilijs, quorum est in Ecclesiâ saluberrima authoritas, commendata atque statuta retineri. Sicuti quod Domini passio & resurrectio, & ascensio in cœlum, & adventus de cœlo Spiritus Sancti anniversariâ sollennitate celebrantur. Et si quid aliud tale occurrerit, quod servatur ab universâ quacunque se diffundit Ecclesiâ.* Certè, quod per epistolam sequentem observabat idem Pater, *Vna saluberrima regula retinenda est, ut quæ non sunt contra fidem, neq; bonos mores, & habent aliquid ad exhortationẽ vitæ melioris, ubicunq; institui videmus, vel instituta cognoscimus, non solùm non improbemus, sed etiam laudando & imitando sectemur.* Non est ejus generis quod sequitur apud doctissimũ Cardinalem sect. penultimâ in Apparatu; de die hebdomadis atque adeò horâ, quibus Christus Servator nascebatur. Neque enim Concilij cujusvis authoritate sancitũ, neque Traditione commendatũ, neque praxi usurpatũ scimus, in Ecclesiâ Christi, vel particulari aliquâ, vel Catholicâ. *Fuit*, inquit Baronius, *nonnullorũ sententia, ut eadem die, ipsaq; horâ, quâ primus homo creatus est, eâdem omnino, & Christus qui secundus homo dicebatur, in lucem fuerit editus.* Ille autem primus dies creationis in primã feriam inciderit, an in sextam, non potest esse quæstio, cùm certissimè constet è Scripturis, Adamum ἐν παρασκευῇ, hoc est, Veneris die procreatũ. An verò 25 Decembris dies, in diem Veneris, aut, quod volunt alij, Solis, inciderit sub Consulatu Augusti & Silani, ad calculos devocent quibus vacat per rationes Mathematicas indagare. Certè nocte natũ constat è beato Lucâ. Nam dum pareret in præsepi beata Virgo, *Pastores erant in eâdem regione vigilantes, & custodientes vigilias noctis super gregẽ suum.* Author libri quisquis erat, Sapientiæ Salomonis, de hoc ipso tempore antelucano legitur quodammodo prophetasse. *Dum quietum silentium teneret omnia*, inquiens, *& nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus exiliens, è cœlo, è regalibus sedibus venit. Vndè profectus* Augustinus in illud Psalmi 109, *Ante luciferum genui te*, ait, *Noctu natus est Dominus ex utero Virginis.* Et Tertullianus in eundem modum affirmat, *Nos edimus Euangelia, nocturnâ Nativitate declarantia Dominum, ut hoc sit ante Luciferum, & ex stellâ Magis intellectâ, & ex testimonio Angeli, qui nocte pastoribus annuntiavit natũ esse tum maximè Christum, & ex loco partus; in diversorium enim ad noctem convenitur.*

Lib. 5. cont. Marc. cap. 9.

Fortassis an & mysticè factum sit, ut nocte Christus nasceretur: Lux veritatis futurus ignorantiæ tenebris. Sed manum de tabulâ. Ne simus, quod Protogenes in picturâ.

FINIS.

C+p AF

(- A1, Dd4 blanks)